

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΕΠΕΙΡωΤΙΚΟ
ΕΠΕΡΟΧΟΤΙΟ

ΤΩΔΗΝΙΑ 1982

εταιρεία ἡ πειρωτικῶν μελετῶν

Ἡπειρωτικό
Ἱπερολόγιο

Γιωάννινα 1982

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

ΤΟΜΟΣ Α'

Ίωαννινα 1982

Σύνταξη

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΚΩΣΤΑΣ Π. ΒΛΑΧΟΣ

Έξώφυλλο και καλλιτεχνική επιμέλεια

ΒΑΣΙΛΗΣ ΧΑΡΙΣΗΣ

Οι φωτογραφίες των Ήπειρωτικών
γεφυρών είναι: του έραστέχνη, φωτογράφου

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΒΕΡΤΟΔΟΥΛΟΥ

Τιμή τεύχους Δρχ. 400

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1982			ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1982			
1 Σ	Π	† Περιτεμητή Ι. Χριστού. Βασιλείου τοῦ Μεγαλού Σλάβεστρου Ρωμης. Θεαγένητος. Θεοπιστού	.1 Δ	Τρύφωνος μάρτυρος, Περπετουας		
2			2 Τ	† Η 'Υπακοντή τοῦ Σωτῆρος Χριστού		
3 Κ	Δ	• ΠΡΟ ΤΩΝ ΦΩΤΙΩΝ Μαλαχίου προφήτη Συναξής τών 70 Αποστόλων Συγκλητικής. Θεοπεμπού (νηστεια)	3 Τ	Συμεών τοῦ Θεοδόχου, "Αννης προφητίδος Ιπδάρου Πηλουσιώτου, Νικολάου δμολογητού		
4 Δ		• ΤΑ ΑΓΙΑ ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ	4 Π	·Αγάθης, Θεοδοσίου, Πολυεύκτου Κων/λεως		
5 Τ		• Ιωαννου τοῦ Προδρόμου και Βεπτιστού Γεωργίου Χοζεβίτου, Λομνικής, Κυρφού Πολιεύκτου μάρτυρος. Ειντρατίου δπου	5 Π	Βουκόλου Σμύρνης, Φωτίου Πατριάρ. Κων/λεως,		
6 Τ			6 Σ			
7 Π						
8 Π	Ζ					
9 Σ	(J)					
10 Κ		• ΜΕΤΑ ΤΑ ΦΙΤΑ Γρηγορίου Νικηπή, Θεοδοσίου τοῦ Κοινοβιαρχου Ταπιανής, Εύθανατης, Μερτίου μάρτυρων Έρμουποι, Στρατούκου μάρτυρων Τών έν διφάνιαρεθεντων Αββαδών, 'Αγνής Παυλου τοῦ Θηβαίου, Ιωαννου Καλυβίτου Πρωτης διάυπιν Πέτρου, Πειραιώπου μάρτυρος	7 Κ	† ΤΕΛΙΩΝΟΥ·ΦΑΡΙΣΑΙΟΥ (άρχη Τριωδίου) Ζαχαρίου προφήτου, Θεοδώρου στρατηλάτου Νικηφόρου μάρτυρος, Παγκρατίου Επιπόκου		
11 Δ			8 Λ	† Αγ. Χαραλάμπους Ίερομάρτυρος Βλαστού Ιερου. Θεοδώρας βασιλίσσης		
12 Τ			9 Τ	Μελεπίου ἐπ. Αντιοχείας, Αντιωνίου Κων/λεως		
13 Τ			10 Τ	·Ακύλλα και Πρισκέλλης τών δποστόλων		
14 Π			11 Π			
15 Π			12 Π			
16 Σ			13 Σ			
17 Κ	Γ					
18 Δ						
19 Τ		• ΤΩΝ 10 ΑΓΓΡΙΠΩΝ 'Αντωνιου μεγαλου ·Αθανασιου και Κυριλλου πατρ. Αλεξανδρ. Μακαριου τοῦ Αιγυπτ. Μαρκου Εύγενικου	14 Κ	† ΤΟΥ ΑΣΠΟΤΟΥ. Αδεντίου, Μάρωνος μαρτ.		
20 Τ		• Ειδικυπάτος τοῦ Μεγαλου. Εύπειρου	15 Λ	·Ονησίμου δποστόλου, Εδαεβίου δσιου Παμφίλου μάρτυρος, Φλαβιανού Κων/λεως		
21 Π		Μαζιμου δμολογητού, Νεκρώνου μάρτυρος Τιμοθέου δποστόλου, 'Αναπτιπού Πέρπου Κλημεντος, 'Αγαθηγγιλου. Ιωνιστού τν Ολυμποφ	16 Τ	Θεοδώρου Τήρωνος, Μαρκιανού, Πουλχερίας Αλοντος Ρωμης, 'Αγαπητού τοῦ δμολογητού Φιλοθέης της Αθηναίας, 'Αρχίπου δποστόλου Ψυχοχάρβετον. Αλοντος, έπισκ. Κατάνης		
22 Π			17 Τ			
23 Σ			18 Π			
24 Κ		• ΓΟΥ ΖΑΚΧΑΙΟΥ Ξενη, δπις, Ηαμυλι	19 Π			
25 Δ	●	·Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, 'Αρχ. Κων/λεως Σενοφώντος δπου και τής συνοδειας αδιού	20 Σ			
26 Τ		• Ανακ. λαμπανην Ιωαννου Χρυσοστόμου Φεραιμι τοι Συρου. Παλλαδίου, Χάριτος μαρτ. 'Ανακομιδή λειψανων Ιγνατίου Θεοφορου	21 Κ	† ΑΠΟΚΡΕΙΣ. Τιμοθέου δσιου, Ζαχαρίου Τών έν τοις Εύγενιου μάρτυρων		
27 Τ		• Γιανκ. λαμπανην Ιωαννου Χρυσοστόμου Φεραιμι τοι Συρου. Παλλαδίου, Χάριτος μαρτ. 'Ανακομιδή λειψανων Ιγνατίου Θεοφορου	22 Λ	Πολυκάρπου έπισκ. Σμύρνης Ίερομάρτυρος		
28 Π			23 Τ	Α' και Β' εβρεις κεφαλής τοῦ Προδρόμου Ταρασίου Κων/πόλεως, 'Αλεξάνδρου μάρτυρος Πορφυρίου Γάζης, Φωτεινής, Θεοκλήτου		
29 Π			24 Τ	† Τών έν δαπήσαι λαμψάντων δσιων		
30 Σ			25 Π			
31 Κ		• ΤΗΣ ΧΑΝΑΝΑΙΑΣ Κύρου, Ιωάννου, 'Αναρη.	26 Π			
ΜΑΡΤΙΟΣ 1982			27 Σ			
ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1982			28 Κ	† ΤΥΡΟΦΑΓΟΥ. Βασιλείου δμολογητού		
1 Δ	Τ	† Καθαρα Δευτέρα. Εύδοκιας, 'Αντωνίνης Ήσυχιου, Θεόδοτου, Εύδαλιας μάρτυρων Εότροποιου, Κλεονίκου, Βασιλίσκου μαρτ Γερασμου τοῦ έν Ιορδανη, Ιουλιανής	1 Π	Μαρίας της Αλγυπτίας, Γεροντίου μάρτυρος		
2 Τ		† Α' Χαρετιποι. Κάνωνος εηπουρού	2 Π	† Ο 'Ακάθιστος Ύμνος, Τίτου, Αδεσίου Νικήτα δμολογητού, Ιωσήφ τοῦ υμνογράφου		
3 Τ	Δ	† ΑΓΓΗΛΟΛΟΞΙΑΣ Εύγενιου, Αθέριου Θεοφυλακτου Νικομηδαις, Ήρμου δποστού	3 Σ			
4 Π		† Αγίου Γεωργαρακοντα Μαρτυρων Κοδρατου τοῦ έν Κορίνθῳ και συνοδειας αδιού Σωφρονίου Ιεροπολυμων, Πονιον πρ Σμυρνης	4 Κ	† Ε ΝΗΣΤΕΙΩΝ. Μαρίας της Αλγυπτίας Κλαυδίου, Λιοδώρου, Παππίου, Σεραπίωνος Εύτυχιου, Πλατωνίδος, τών έν Περπι 120 μαρτ. Καλλιοπίου, 'Ακυλίνας, Γεωργίου Μυτιλήνης		
5 Π		† Β' Χαρετιποι. Γρηγορίου τοῦ ιατρού Χριστοπολικουν, Ιωνιον πρ Σμυρνης	5 Δ	·Ηρωδίωνος, 'Αγάμου, Ρούφου έπ τών 70 δποστ.		
6 Σ		† ΤΩΝ ΒΑΪΩΝ. Αντύκα έπισκ. Περγάμου	6 Τ	Εύνυχιου μάρτυρος, Βαδίμου δπομάρτυρος		
7 Κ		† ΟΡΦΟΛΟΞΙΑΣ Εύγενιου, Αθέριου Θεοφυλακτου Νικομηδαις, Ήρμου δποστού	7 Γ	† ΤΩΝ ΒΑΪΩΝ. Αντύκα έπισκ. Περγάμου		
8 Δ		† Αγίου Γεωργαρακοντα Μαρτυρων Κοδρατου τοῦ έν Κορίνθῳ και συνοδειας αδιού Σωφρονίου Ιεροπολυμων, Πονιον πρ Σμυρνης	8 Π	† Μεγ. Γρητή. Τών 10 Παρθένων		
9 Τ	●	† Β' Χαρετιποι. Γρηγορίου τοῦ ιατρού Χριστοπολικουν, Ιωνιον πρ Σμυρνης	9 Σ	† Μεγ. Τετάρτη. Τής δλειψάσης τόν Κύριον		
10 Τ		† Γ' Χαρετιποι. Χριστοπολικουν, Ιωνιον πρ Σμυρνης	10 Σ	† Μεγ. Πέμπτη. 'Ο Μυστικός Δείπνος		
11 Π		† Γ' Χαρετιποι. Χριστοπολικουν, Ιωνιον πρ Σμυρνης	11 Κ	† Μεγ. Παρασκευή. Τά 'Αγα Πάθη		
12 Π		† Γ' Χαρετιποι. Χριστοπολικουν, Ιωνιον πρ Σμυρνης	12 Λ	† Μέγα Σάββατον. Ή εις 'Άδου Κάθοδος		
13 Σ		Τών έν μονή 'Αγ Σάββου άναριθμεντων	13 Τ			
14 Κ		† Β ΝΗΣΤΕΙΩΝ Γρηγορίου τοῦ Παλαμή 'Αγαπου, 'Αριστοβυζιου δποστόλου	14 Τ			
15 Δ		Χριστοπολικουν, Ρωμιον, Σαλβίνου 'Αλεξάνδρου άνθρωπου τοῦ θεοτόκου	15 Π			
16 Τ		† Αγίου Παντελεήμονος ιερομόναχου Καλλινίκης	16 Π			
17 Τ	●	† Αγίου Παντελεήμονος ιερομόναχου Καλλινίκης	17 Σ			
18 Π		† Γ ΝΗΣΤΕΙΩΝ Ιωαννου τοῦ ιερομόναχου Καλλινίκης	18 Κ	† ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ. 'Η Ανάστασης		
19 Π		† Γ ΝΗΣΤΕΙΩΝ Ιωαννου τοῦ ιερομόναχου Καλλινίκης	19 Δ	† Λειτέρα Διακανητήσιου. Παφνουσίου		
20 Σ		† Γ ΝΗΣΤΕΙΩΝ Ιωαννου τοῦ ιερομόναχου Καλλινίκης	20 Τ	† Τριήτη Διακανητήσιου. Θεοδώρου Τριχινή		
21 Κ		† ΣΤΑΥΡΟΠΙΡΟΣΚΥΝΗΣΣ Ιωαννου δμολ Βασιλείου ιερομάρτυρος, Καλλινίκης μάρτ.	21 Τ	·Ιανουαρίου ιερομάρτ. 'Αναστασιου, 'Άλεξάνδρας Ναθανάήλ δποστόλου, Νέαρχου μάρτυρος		
22 Δ		Νικίνας και τάν 199 μαθητών του μαρτύρων 'Αριθμουν, Ιερομ. Ζαχαρίου, Παρθενίου	22 Π	·Γεωργίου Τροκαροφόρου. Σωδόχου Πηγής Ελισσήτει θαυματουργού, Σάββα στρατηλάτου		
23 Τ		† Ειναγγελιομός της θεοτόκου. Εθνική θερή	23 Π	25 Κ	† ΤΟΥ ΘΩΜΑ. Μάρκου Ευαγγελιστού.	
24 Τ		† Δ ΝΗΣΤΕΙΩΝ Ιωαννου τοῦ ιερομόναχου Καλλινίκης	24 Σ	26 Δ	Βασιλείως ιερομάρτυρος, Γλαφύρας, Ιούστας	
25 Π	●	† Δ ΝΗΣΤΕΙΩΝ Ιωαννου τοῦ ιερομόναχου Καλλινίκης	25 Τ	27 Τ	Συμεών έπ. Ιεροσολύμων, Δημητρίου Τριπόλεως	
26 Π		† Δ ΝΗΣΤΕΙΩΝ Ιωαννου τοῦ ιερομόναχου Καλλινίκης	26 Π	28 Τ	Τάν 70 δποστόλων	
27 Σ		† Δ ΝΗΣΤΕΙΩΝ Ιωαννου τοῦ ιερομόναχου Καλλινίκης Φιλητού	27 Π	29 Π	·Ιάσωνος, Σωσιπάτρου έκ τών 70 δποστόλων	
28 Κ		† Δ ΝΗΣΤΕΙΩΝ Ιωαννου της Κλιμακος	28 Π	30 Π	·Ιεστέων ζεβεδαιου τού Ζεβεδαιου	
29 Δ		Μάρκου έπ. Αρεθουσιων, Βαραχητού				
30 Τ		·Ιωαννου τοῦ πυγροφίας της «Κλιμακος»				
31 Ι		† Ο Μέγας Κενέν. Υπετίου, Ακεπιου				

ΜΑΪΟΣ 1982			ΙΟΥΝΙΟΣ 1982		
I	S		I	T	
2	K	Τάφος των παρθένων. Νυχτερινός τόπος Χίου	1	T	Πανεπιστημιακός παρτηρας. Καρπαθος
3	D	* ΤΩΝ ΜΥΡΟΦΟΡΩΝ 'Αγριας' Αθηνών Ταφός των Μαρτυρών	2	T	Νυχτερινός Καναλιάς. Καναλιάς Υγιεινού παρτηρας
4	T	Παλαιός παρτηρας. Έπειρος δέντρο	3	P	Ασπροπύλαιος παρτηρας. Πανίας παρτηρας
5	T	* Βίστριας μεταλλεύματος. Εδεσσών δια. Μαδαρίου	4	P	Μαρτινός των Μαρτινών δέντρον του Λαζαρίου
6	P	Της παραλίας. Σαραγός δέντρο	5	S	* Φυγαδεύσιτον. Διαρρόης της Τορρού
7	P	Ασπρος. τόπος της σύρραγης ουρανούς Ιανουαρίου			
8	S	* Ιανουαρίου της Θεολόγου της Βιστούλαιας			
9	K	* ΤΟΥ ΠΑΡΑΛΥΤΟΥ. Ήσσος. Χαλκιδικούς	6	K	ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΣ Ιαπωνίας παρτηρας
10	D	Σαραγός Ζάλιστος	7	Z	* Τοι 'Αγ. Παντελεήμονας. Σεβαστιανής
11	T	Μαρτινός ιερός Καρδίλιας. Μαρτινός Οσκαρ.	8	T	Καλλιάνης παρτηρας 'Αγιας Λαζαρίας ηρακλείου Αλεξανδρείας
12	T	* Τίχι. Ιανουαρίου παρτηρας. Καρδίλιας	9	P	Θεοφάνειας. Παναγίας. Αγιανίνας
13	P	Πλαστερίδης παρτηρας. Ιαπωνίας δραματικού θεάτρου Καρδίλιος Καρδίλιος. Ιανουαρίου της Χίου Παραγόντος Καρδίλιος	10	S	Βιρτούοζος παρτηρας της Βαρβάρας Όσσιαρχης της Πάτρας την διά της 'Άδη
14	P	Θεοφάνειας Καρδίλιος. Ιανουαρίου της Χίου Παραγόντος Καρδίλιος	11	P	* ΤΟΝ ΑΓ. ΠΑΝΤΩΝ Αγιάνες παρτηρας
15	S		12	S	Ελασσονίδης Ιαπωνίας παρτηρας
16	K	* ΤΗΣ ΣΑΜΑΡΕΙΤΙΔΟΣ. Βιστούλαιας	13	K	* ΤΟΝ ΑΓ. ΠΑΝΤΩΝ Αγιάνες παρτηρας
17	Z	'Ανθρωπίνας. Τοπίος. 'Αγιανίνας Χαροκόπειας	14	D	Ελασσονίδης ιερός Μαρτινού (μήτρη γραπτών)
18	T	Ιανουαρίου παρτηρας	15	T	Ιαπωνίας δέντρο. Αθηναϊκόν έπονο Τριάνθων
19	T	* Τίχι. Ιανουαρίου παρτηρας. Ιαπωνίας δραματικού θεάτρου Καρδίλιος Καρδίλιος	16	T	Τριάνθων δια της Αλεξανδρείας Καρδίλιας. Μαρτινός ιερός Ζαΐδης. Ιανουαρίου παρτηρας Αγιάνες ή Άγιας Λαζαρίας Καρδίλιος. Τριάνθων δια της Αλεξανδρείας δραματικού θεάτρου. Σαραγός. Πανίας
20	P	Παραγόντος της Προστίτης. Μαρτινός παρτηρας	17	P	* ΤΟΝ ΑΓ. ΠΑΝΤΩΝ Αγιάνες παρτηρας
21	P	Καρποτροπής παρτηρας Ελασσονίδης Ιαπωνίας	18	P	Ελασσονίδης ιερός Παντελεήμονας
22	S	Πατέρων της Δραγούτης παρτηρας	19	I	* ΤΟΝ ΑΓ. ΠΑΝΤΩΝ Αγιάνες παρτηρας
23	K		20	E	* Β ΜΑΤΒΑΙΟΥ Μαρτινού δια. Πατέρων Τριάνθων παρτηρας. Τριάνθων δια. Τριάνθων Εδεσσών
24	Z	* ΤΟΥ ΤΥΦΑΟΥ. Μαρτινός της Σαραγός Ιανουαρίου δέντρο της Θεοφάνης ήρακλείου	21	D	Εδεσσών. Σαραγός. Σαραγός παρτηρας
25	T	Γ αδράνης παρτηρας παρτηρας	22	T	* Αγριανίδης. Αριστοτέλειας. Ζαΐδηρος δέντρο
26	T	* Αγιάνες της Παραγόντης Καρδίλιος	23	P	* Το Γρεβενών παρτηρας
27	P	* Τίχι. Ιανουαρίου της Ρεσσός Εδεσσών δια της Αλεξανδρείας Καρδίλιος. Ελασσονίδης. Βιστούλαιας δια της Αλεξανδρείας	24	S	Φιλιππίδης. διαδρόμων. Όρφων την διά της Αλεξανδρείας
28	P	Εδεσσών δια της Αλεξανδρείας Καρδίλιος. Ελασσονίδης. Βιστούλαιας	25	S	Τριάνθων δια της Αλεξανδρείας
29	S		26		
30	K	* ΤΩΝ ΑΓ. ΠΑΝΤΩΝ Αγιάνες παρτηρας	27		
31	Z	* Επιστροφής παρτηρας της Αγιάνες παρτηρας	28		
ΙΟΥΛΙΟΣ 1982			ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1982		
I	S		I	T	
1	P	* Καρδίλιος παρτηρας της Αγριανίδης Καρδίλιος διάθεσης της Θεοφάνης δια Βλαχέρη Υγιεινής Αγριανίδης	1	K	* Η ΜΑΤΒΑΙΟΥ. Μαρτινού (μήτρη Νοτοπούλου) Αγριανίδης Λαζαρίου Σαραγόντος παρτηρας Σαραγός. Φιλιππίδης. Ζαΐδηρος παρτηρας Τριάνθων δια της πατέρων. Ζαΐδηρος. Εδεσσών. Νότης παρτηρας 'Αγ. Γρηγορίου
2	P		2	D	* Η Μαρτινού παρτηρας της Σαραγόντος Ζαΐδηρος. Φιλιππίδης. Αγριανίδης
3	S		3	T	* Η Μαρτινού παρτηρας της Σαραγόντος Ζαΐδηρος. Νότης παρτηρας 'Αγ. Γρηγορίου
4	K	* Δ ΜΑΤΒΑΙΟΥ 'Αγριανίδης παρτηρας	4	T	
5	D	* Αγριανίδης παρτηρας της Αγριανίδης. Αγριανίδης Αργιάνης. Φιλιππίδης. Όρφων δια της Αλεξανδρείας Καρδίλιος. Ζαΐδηρος παρτηρας Σαραγός δια της Αλεξανδρείας Καρδίλιος. Εδεσσών δια της Αλεξανδρείας Καρδίλιος. Ελασσονίδης Ζαΐδηρος Σαραγός Σαραγόντος Ζαΐδηρος	5	P	
6	T	* ΤΟΥ ΤΥΦΑΟΥ. Αγριανίδης παρτηρας	6	P	* Η Μαρτινού παρτηρας της Σαραγόντος Ζαΐδηρος. Φιλιππίδης. Αγριανίδης
7	T	* ΤΟ ΜΑΤΒΑΙΟΥ Αγριανίδης παρτηρας	7	S	* Η Μαρτινού παρτηρας της Σαραγόντος Ζαΐδηρος. Νότης παρτηρας 'Αγ. Γρηγορίου
8	P				
9	P	* ΤΟΝ ΑΓ. ΠΑΝΤΩΝ Αγιάνες παρτηρας			
10	I				
11	K	* Ε ΜΑΤΒΑΙΟΥ. Ήσσος. πατέρων. Τάγης Προτέρων της Δραγούτης παρτηρας. Βιστούλαιας Ιαπωνίας δέντρο. Σαραγός της Αργιάνης Αργιάνης Γεράσιμου Αγριανίδης	11	K	* Ε ΜΑΤΒΑΙΟΥ. Η Καρδίλιος της Θεοφάνης Αγριανίδης. Τριάνθων δια Βλαχέρη Μαρτινός. Ζαΐδηρος. Φιλιππίδης παρτηρας Θεοφάνης. Αγριανίδης. Παναγίας παρτηρας Αγριανίδης. Αγριανίδης. Εδεσσών παρτηρας Μαρτινού παρτηρας Ζαΐδηρος παρτηρας Καρδίλιος Καρδίλιος Σαραγόντος Ζαΐδηρος
12	D		12	P	* Ε ΜΑΤΒΑΙΟΥ. Η Καρδίλιος της Θεοφάνης Αγριανίδης. Τριάνθων δια Βλαχέρη Μαρτινός. Ζαΐδηρος. Φιλιππίδης παρτηρας Θεοφάνης. Αγριανίδης. Παναγίας παρτηρας Μαρτινού παρτηρας Ζαΐδηρος παρτηρας Καρδίλιος Καρδίλιος Σαραγόντος Ζαΐδηρος
13	T	* Τίχι. Ιαπωνίας παρτηρας	13	P	* Ε ΜΑΤΒΑΙΟΥ. Η Καρδίλιος της Θεοφάνης Αγριανίδης. Τριάνθων δια Βλαχέρη Μαρτινός. Ζαΐδηρος. Φιλιππίδης παρτηρας Θεοφάνης. Αγριανίδης. Παναγίας παρτηρας Μαρτινού παρτηρας Ζαΐδηρος παρτηρας Καρδίλιος Καρδίλιος Σαραγόντος Ζαΐδηρος
14	T	* Τίχι. Ιαπωνίας παρτηρας	14	I	
15	P	* Τίχι. Ιαπωνίας παρτηρας	15	K	* Ε ΜΑΤΒΑΙΟΥ. Η Καρδίλιος της Θεοφάνης Αγριανίδης. Τριάνθων δια Βλαχέρη Μαρτινός. Ζαΐδηρος. Φιλιππίδης παρτηρας Θεοφάνης. Αγριανίδης. Παναγίας παρτηρας Μαρτινού παρτηρας Ζαΐδηρος παρτηρας Καρδίλιος Καρδίλιος Σαραγόντος Ζαΐδηρος
16	P	* Αγριανίδης παρτηρας	16	D	
17	S	* Μαρτινός Μαρτινού παρτηρας	17	T	
18	K	* ΤΩΝ ΑΓ. ΠΑΝΤΩΝ Αγιάνες παρτηρας	18	T	
19	D		19	P	
20	T	* Το Πρωτόκολλο Ηλίου της Θεοφάνης	20	P	
21	T	* Το Πρωτόκολλο Ηλίου της Θεοφάνης	21	S	
22	P	Σαραγόντος Ζαΐδηρος. Μαρτινός Μαρτινού Ζαΐδηρος παρτηρας	22	K	* ΙΑ ΜΑΤΒΑΙΟΥ. Αγριανίδης παρτηρας
23	P	Σαραγόντος Ζαΐδηρος. Μαρτινός Μαρτινού Ζαΐδηρος παρτηρας	23	D	* Αγριανίδης παρτηρας Θεοφάνης. Εδεσσών
24	S	Χριστούπολης Αγριανίδης παρτηρας	24	T	* Καρδίλιος της Αγριανίδης. Ειναργίδης παρτηρας
25	K	* Ζ ΜΑΤΒΑΙΟΥ Καρδίλιος 'Αγριας 'Αννης	25	P	* Αγριανίδης παρτηρας Εδεσσών
26	D	* Παρασκευής παρτηρας. Εδεσσών	26	S	* Αγριανίδης Καρδίλιος Θεοφάνης. Εδεσσών
27	T	* Πανταλέωνος παρτηρας	27	P	* Καρδίλιος της Αγριανίδης. Ειναργίδης παρτηρας
28	T	Προτόκολλος Νικόντορας. Πρωτόκολλος Καλλιάνας. Θεοφάνης της Αγριανίδης παρτηρας	28	I	* Β ΜΑΤΒΑΙΟΥ. Η Αγριανίδης παρτηρας
29	P		29	K	* Αγριανίδης Προδρόμου (μητέρας)
30	P		30	D	* Αλεξανδρείας. Πανίας. Ιαπωνίου παρτηρας Καναλιάς
31	S	Εδεσσών παρτηρας. Ιαπωνίας της Θεοφάνης	31	T	* Καρδίλιος της 'Αγιας Ζαννίας της Θεοφάνης

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1982			ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1982		
1 Τ	Π	Σ	1 Π	Σ	1 Ανανίου έκ τών 70, Ρωμανού μελιδού Κυπριανού λερού. Ιουστίνης, Γεωργίου νεοφ.
2 Π		Σ	2 Σ		2 Β' ΛΟΥΚΑ. Διονυσίου Αρεοπαγίτου Ιερόθεου Επισκόπου Αθηνών, Δομήνης Χαριτίνης, Μαυρέληχης, Εβδοκίμου μαρτ. Θωμάς τού διοικήτου, Ερωτηδίος μάρτυρος Σεργίου και Βάκου, μεγαλού. Πολυχρονίου Πελαγίας δοτας, Ταΐσας δοτας Ιακώβου τού Αλφαίου, Αβραάμ και Λάτ
3 Π			3 Κ	Σ	3 ΙΙ'
4 Σ			4 Δ		4 ΙΙ'
5 Κ			5 Τ		5 ΙΙ'
6 Δ			6 Τ		6 ΙΙ'
7 Τ			7 Π		7 ΙΙ'
8 Τ			8 Π		8 ΙΙ'
9 Π			9 Σ		9 ΙΙ'
10 Π	●		10 Κ	○	10 ΙΙ'
11 Σ			11 Δ		11 ΙΙ'
12 Κ			12 Τ		12 ΙΙ'
13 Δ			13 Τ		13 ΙΙ'
14 Τ			14 Π		14 ΙΙ'
15 Τ			15 Π		15 ΙΙ'
16 Π			16 Σ		16 ΙΙ'
17 Π	●		17 Κ	●	17 ΙΙ'
18 Σ			18 Δ		18 ΙΙ'
19 Κ			19 Τ		19 ΙΙ'
20 Δ			20 Τ		20 ΙΙ'
21 Τ			21 Π		21 ΙΙ'
22 Τ			22 Π		22 ΙΙ'
23 Π			23 Σ		23 ΙΙ'
24 Π			24 Κ		24 ΙΙ'
25 Σ	○		25 Δ	○	25 ΙΙ'
26 Κ			26 Τ		26 ΙΙ'
27 Δ			27 Τ		27 ΙΙ'
28 Τ			28 Π		28 ΙΙ'
29 Τ			29 Π		29 ΙΙ'
30 Η			30 Σ		30 ΙΙ'
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1982			ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1982		
1 Δ	Σ		1 Τ	○	1 Ναούμ τού προφήτου, Φιλαρέτου δοσίου Αθιβακούν τού προφήτου, Μυρόβιλύτου
2 Τ			2 Π		2 + Αγ. Δημητρίου τού Μυροβιλύτου
3 Τ			3 Π		3 Νέτορος μάρτυρος, Πρόκλης συζ. Πύλατου
4 Π			4 Σ		4 + Αγ. Σκέπτης, Επέτειος Εθνικής Αντιστάσεως Αναστασίας Ρωμαίας, Αβραάμος δοσίου
5 Π			5 Κ		5 Κλέοπα και Αρτεμία έκ τών 70
6 Σ			6 Δ		6 ΙΙ'
7 Κ			7 Τ	●	7 ΑΓΙΟΥ Λαζαρία τού ήγιασμένου
8 Δ	●		8 Π		8 Αγίου Νικολάου τού θαυματουργού
9 Τ			9 Η		9 Αμβροσίου Μεδιολάνων, Γερασίμου δικηγού
10 Ι			10 ΙΙ		10 Παταπίου, Σωσθένους, Απολλώ, Τυχικού
11 Η			11 Σ		11 Συλλήγης της Θεοτόκου ύπο της Αγίας Αννης Εμρυγίους, Εύγραφου μάρτυρος
12 Η			12 Κ		12 Δημητρίου προφήτου, Απόλλωνος, Βαρπασίδη
13 Ζ			13 Δ		13 ΙΑ ΛΟΥΚΑ. Αγίου Σπυρίδωνος
14 Κ	●		14 Τ		14 Λουκίας μάρτυρος, Αύξεντιου
15 Δ			15 Τ	●	15 Θύρου, Απολλωνίου, Αρριανού μαρτύρων
16 Τ			16 Η		16 Ιλιιθερίου ιερού, και Ανθίας μητρός μάτυρού
17 Τ			17 Η		17 Αγγίου προφήτου, Θεοφανούς βασιλίσσης
18 Π			18 Σ		18 Λαυηή προφήτης, Σακύνθου Σεβιστιανού, Ζωής και τών σύν αδυτες μαρτύρ.
19 Π			19 Κ		19 ΠΡΟ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΟΥ ΓΕΝΝΗΣΙΣΙΣ Ζ
20 Ζ			20 Λ		20 Λουλανίστης, Ιουλιανής, 500 μαρτύρων
21 Κ			21 Τ		21 Αναστασίας της φαρμακούλτριας, Χρυσογόνου
22 Δ			22 Ι		22 Τών έν Κρήτη 10 μαρτύρων
23 Τ	○		23 Η	○	23 Ευγενίας διοικούμενης Φιλίππου μάρτυρος
24 Τ			24 Η		24 Η ΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ
25 Π			25 Σ		25 ΜΕΤΑ ΤΗΗΣ ΧΡΙΣΤΟΥ ΓΕΝΝΗΣΙΣΙΣ
26 Π			26 Κ		26 Αρχιδιακόνου Στεφάνου, Θεοδώρου Γρυπού
27 Ζ			27 Δ		27 Τών έν Νικομηδία 2.000 μαρτύρων
28 Κ			28 Τ		28 Τών έν Ήράδου διαιρεθέντων νησιών
29 Δ			29 Τ		29 Ανωσίας διοικούμενης Φιλατέρου μάρτυρος
30 Τ			30 Π	○	30 Μελάνης της δοτας, Ζωτικού Ορφανοτρόφου
31 Ζ			31 Η		31 Ιακώβου τού Ηερου, Νεθενηνή δοτα
32 Κ			32 Δ		32 ΙΙ'
33 Δ			33 Ζ		33 ΙΙ'
34 Τ			34 Ζ		34 ΙΙ'

H P O A O Γ Ο Σ

Πρὸν ἀπὸ τέσσερα χρόνια, δταν ἀπὸ τὴν θέση αὐτὴν προλογίζαμε τὴν ἔκδοση τοῦ «Ἡπειρωτικοῦ Ἡμερολογίου», ἐκφράζαμε αἰσιοδοξία γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς προσπάθειας. Δὲν διαψευσιήκαμε στὶς προσδοκίες μας. Τὸ «Ἡπειρωτικὸν Ἡμερολόγιον» ἔγινε μιὰ ἐιήσια ἔκδοση, ποὺ ἀγαπήθηκε ἀπὸ τοὺς Ἡπειρῶτες, δχι μένον ἀπὸ τοὺς πνευματικοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ τοὺς φιλαναγγῦοις κι ἀπέκτησε τὴν ἐκτίμηση τοῦ Πανελλήνιου. Ἡ ἐπιτυχία δὲν ἦρθε βέβαια ξαφνικά. Ἀποιελεῖ συνάρτηση πολλῶν παραγόντων, δικυριότερος ἀπὸ τοὺς δποίους σχειτίζεται μὲ τὴ συνέπεια στὴν ὑλοποίηση τῶν διακηρύξεων τῆς Ἔταιρείας Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν καὶ στὴ φρονιτίδα γιὰ ἔκδοσεις δοοιδυνατὸν πιὸ ἄριτες, σιδερωτόμενο καὶ στὴν ἐμφάνιση.

"Ο,ι ί ύποσχέθηκε ή E.H.M., στήν έκδοση του πρώτου τεύχους του «Η-
πειρωτικοῦ 'Ημερολογίου», τὸ πραγματοποίησε. 'Ο 'Ηπειρωτικὸς χῶρος ἔ-
γινε ἀντικείμενο ἐρευνας ἀπὸ πολλὲς πλευρὲς (ἰσιορία, λαογραφία, ἀρχαιο-
λογία, γλωσσολογία), ἐνῷ ταυτόχρονα ἐρευνήθηκαν φλέγοντα θέματα του
'Ηπειρωτικοῦ χώρου καὶ καλύψθηκαν οἱ ἀνάγκες τῆς πνέυματικῆς καὶ καλ-
λιτεχνικῆς ἐκφρασης του παρόντος. "Ολα αὐτὰ ἐκτιμήθηκαν τέσσο ἀπὸ τὸ ἀνα-
γνωστικὸ κοινὸ δόσο κι ἀπὸ τοὺς ἐκπρόσωπους τῆς κριτικῆς κι ἀξιολογήθη-
καν καὶ τρόπο ἐπαινετικὸ γιά τὴν "Ηπειρο καὶ τὰ πνευματικά τῆς ἐπιτεύ-
γματα.

Θάιαν, βέβαια, παράλογο νὰ ισχυριστεῖ κανεὶς διι δὲν ὑπάρχουν ἀδυναμίες σιὴν ἔκδοση. Κάιι τέτοιο ὃ ἀποτελοῦσε κι ἀνασχετικὸ φραγμὸ γιὰ τὴ δελτίωσή της. Γ’ αὐτὸ καταβάλλεται προσπάθεια νὰ μὴν ἐπαναλαμβάνονται, δοο εἶναι καιορθωιό, τὰ λάθη καὶ νὰ καλύπτονται τομεῖς ποὺ ἐμφανίζουν Ισχνὴ παρουσία.

‘Η πείρα ποὺ ἀποκομίσαιμε σιδ μεταξὺ μᾶς δδηγεῖ σὲ σκέψεις γιὰ ἔνα νέο οχῆμα τῆς ἔκδυσης. “Ἐχουμε δὴλ. τὴ γνώμη δι τοῦ θάτιαν καλύτερα νὰ προχωρήσουμε ἀπὸ τοῦ χρόνου σιδν χωρισμὸ τῆς ὑλῆς καὶ τὰ τέτοιο τρόπο ὥστε δητὶ ἀναφέρεται σιδ παρελθὸν τῆς Ἡπείρου, σ’ ὅποιονδήποτε τομέα, ν’ ἀποτελέσει ξεχωριστὴ ἔκδυση, ἔνα είδος ἐπισιημονικῆς ἐπειηρίδας τῆς Ἐιαρελας Ἡπειρωτικῶν Μελειῶν καὶ τοῦ Ἰδρύματος Μελειῶν Ἰονίου καὶ Ἀδριατικοῦ Χώρου. Παράλληλα, δλες οἱ ἐκφράσεις τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ιέχηντος, καθὼς καὶ ἡ ἔφεντα τῶν προβλημάτων τοῦ τόπου μας, θὰ συνεχίσουν νὰ περιλαμβάνονται σιδ Ἡπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ

συνεχίζουμε καὶ τὴν παράδοσιν καὶ ταῦτα χρονα, ἀνισποκρινόμενοι οὐαὶ αἰτήματα τῶν καιρῶν, κάνουμε καὶ σοβαρά δήματα πρὸς τὰ ἐμπρός.

Εἶμαστε βέβαιοι διι καὶ τὶς καινούργιες προσδέσεις μας θὰ τὶς κάνει πραγματικότητα ή ἀγάπη τῶν Ἡπειρωτῶν καὶ τῶν φίλων τῆς Ἡπείρου. Ἀπὸ τὴν θέση αὐτῇ ἐκφράζουμε οἱ δόλους τὶς εὐχαριστίες μας. Ἰδιαίτερα ἐκπιμούμε τὴν συνεισφορὰν τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων τοὺς τόσο πρόδυτα ἀνιποκρίθηκαν οἵτις παρακλήσεις μας καὶ ἔστειλαν τὴν συνεργασίαν τους.

Ἐπίσης, η Ε.Η.Μ. εὐχαριστεῖ τὰ μέλη της κακ. Ἰωάννη Νικολαΐδη, Βασίλη Χαρίον καὶ Κώστα ΙΙ. Βλάχο, οἱ διοίοι μὲν ἴδιαίτερο πλοδημα εἰδίνησις ἀνέλαβαν τὴν φροντίδα τῆς ἐκδόσης τοῦ «Ἡπειρωτικοῦ Ἡμερολογίου». Πρὸς τὸ φίλο δὲ κ. Ἀπόστολο Βεριόδοντο γιὰ τὴ διάθεση φωτογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὸ προσωπικό του ἀρχεῖο, ἀπειδίπτοιε πατέρα θεριδό εὐχαριστοῦ.

ΚΩΣΤΑΣ ΦΡΟΝΤΖΟΣ

Πρόεδρος τῆς Ε.Η.Μ.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗ

ΗΙΕΙΡΩΤΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΛΙΒΟΡΝΟΝ (1758—1816)
ΚΑΙ Ο ΙΩΑΝΝΙΤΗΣ ΣΟΦΟΣ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΣ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΙΟΤΡΙΤΗΣ (1778—1816[†])

Α'

Τὰ περὶ συστάσεως, λειτουργίας καὶ πτώσεως τῆς ἐν Τοσκάνη Ἐλληνικῆς Κοινότητος τοῦ Λιβύργου (Livorno, ἐλευθέρα πόλις καὶ λιμήν) εἶναι ἀρχούντως γνωστά, ὡς καὶ τὰ τῶν ναῶν, τοῦ Ἐλληνορουσείου (Σχολείου) της, τῶν Κανονισμῶν της, τῆς ἐκπαιδευτικῆς δράσεως. Όμοίως ἐκ τῶν δημοσιευθέντων μέχρι σύμμερου περὶ τῆς Κοινότητος ἔξαγεται ὅτι κατ' ἔξοχὴν ἦτο Ἡπειρωτῶν ἀποικία, μιλούντι παντοδαποί, ἐκτὸς τῶν Ἡπειρωτῶν (Χῖοι, Κρήτες, κ.ἄ. ἐξ ἀνατολῶν), συνφεύγοντες ἐν αὐτῇ Ἐλληνες ὑπόδουλοι εἰς τοὺς Τούρκους.¹

Άλλὰ κατ' ἔξοχὴν συμπαντεικός παράγων τῆς ἐκπαιδευτικῆς καὶ ἔθνικῆς πολιτικῆς τῆς Κοινότητος ὑπῆρξεν δὲ ερομέναχος (καὶ κατὰ τὰ πρὸ τοῦ θανάτου του ἔτη ἀρχικανδρίτης) Γρηγόριος, ἐκκινήσας μὲν ἐκ τῆς μονῆς Παλιουρῆς τῶν Ἰωαννίνων, μαθητεύσας δὲ πρῶτον παρὰ τῷ Κοσμᾷ Μπαλάνφ, εἴτα δὲ παρὰ τῷ Ἀθανασίῳ Ψαλλίδᾳ, παρ' οὓς καὶ ἐσοφίσθη εἰς τὰ Ἐλληνικά, Λατινικά, Ἰταλικά, τὴν Ἰστορίαν, τὰς Ηετικὰς ἐπιστήμας καὶ εἰς ἄλλας ποικίλας γνώσεις, τὰς δοποίας ἐπιγύρησεν ὡς διδάσκαλος ἐν Λιβύργῳ (ὅπου ἀφίχθη λήγοντος τοῦ 1804), διὰ νὰ διδάξῃ τὰ τέκνα τῶν ἐκεῖ δημογενῶν τῶν ἀποτελεζάντων τὴν «Συναδελφότητα τῆς Ἁγίας Γριάδος»². (Ο γεαρὸς διδάσκαλος, ἐπὶ δὲ ὥρας ἱμεργοσίων διδάσκων τοὺς νέους, ἀνείχε καὶ τὰ βάρη τοῦ β' ἐφημερίου

1) Πρελ. Ν. Β. Τωμάδακη, Ναοί καὶ θεμέτω τῆς Ἐλληνικῆς Κοινότητος τοῦ Λιβύργου, ΕΕΒΣ 16, 1940, 81—127 (ὅπου πολλὰ ἔγγραφα, εἰκόνες, πληροφορίαι καὶ βιβλιογραφία). Τοῦ χότοῦ, δὲ Ἀνδρέας Κάλεος ἀπὸ Λιβύργου εἰς Φλωρεντίαν «ἀφιέρωμα εἰς Κ. Ἀμαντονό», Αθηναὶ 1940, 163—196 (= τοῦ χότοῦ Miscellanea 141—171, 242—243). Τοῦ αὐτοῦ, Ἡπειρωτικὴ ἀναγνώσεις ἀπὸ τὸ Λιβύργον καὶ δὲ τάρος τῆς Ἁγγελικῆς Παν. Πάλη — Βαρθολομαίη, «Ἡπειρωτικὸν Ἡπερολόγιον. Α', 1979, 11—16 (καὶ τὴν ἐκεῖ βιβλιογραφίαν περὶ τῆς Ἡπειρωτισμοῦ ποιητρίας).

2) Γρηγόριος Παλιουρίτης ὑπὸ Πολυκάρπου Συνοδίου, μητροπ. Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως, «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά», 2, 1927, 173—181, ἀριστηνὴ μελέτη μὲ ἀγνωστοὺς τέλως οὐλικόν.

τοῦ ὄρθοδόξου ναοῦ, εὑρίσκει χρόνον καὶ μελετᾷ διβλία εἰς ξένας γλώσσας καὶ νὰ ἐκδώσῃ καὶ δύο λοιχά του, τὰ δποια συνέγραψεν ἀκριβῶς διὰ νὰ χρησιμεύσουν ὃς διδαχτικὰ ἔγχειρίδια οὐ μόνον εἰς τὸ Λιβύρνον ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν τουρκοχρατουμένην Ἀνατολήν.³

Τὰ διβλία ταῦτα είναι: α') Ἐπιτομὴ Ἰστορίας τῆς Ἑλλάδος, συνεργασθεῖσα μὲν ὑπὸ Γρηγορίου Διδασκάλου τοῦ ἐν Λιβύρνῳ Ἐλληνογιουσίου (sic), τύποι; δὲ ἐκδοθεῖσα ἀρρεῖς ἡπάντη πανεπιμονού Ἀδελφότητος τῶν ἐν αὐτῇ τῇ πόλει: Ὁρθοδόξων Ἐλλήνων, τόμοι Α'—Β'. Ἐπιστασίᾳ καὶ διορθώσει Σ (πυρίδωνος) Β (λαντῆ). Ἐν Βενετίᾳ 1807, παρὰ Νικολάῳ Γλυκεὶ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. Εἰς 80 (δ Α' τόμος περ. λβ' + 1 χάρτην + 277. Ο Β' τόμος σσ. 358).

(Β' ἐκδόσις:) Ἐπιτομὴ Ἰστορίας τῆς Ἑλλάδος, συνεργασθεῖσα μὲν ἐκ διαφόρων συγγραφέων ὑπὸ Γρηγορίου Παλιούριτου διδασκάλου τοῦ ἐν Λιβύρνῳ Ἐλληνογιουσίου, προστιθομένης δὲ τῇ πανεπιμονῷ ἀδελφότητος τῶν ἐν αὐτῇ τῇ πόλει: Ὁρθοδόξων Ἐλλήνων. Ἐκδοσίς β', ἐπιθεωρηθεῖσα παρὰ τοὺς συγγραφέων, τόμοι Α'—Β', ἐπιστασίᾳ καὶ διορθώσει Σ (πυρίδωνος) Β (λαντῆ) ἐν Βενετίᾳ, παρὰ Νικολάῳ Γλυκεὶ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων, 1815, εἰς 80.

β') Ἀρχαιολογία Ἐλληνική, ἡτοι Φιλολογική Ἰστορία περιέχουσα τοὺς Νόμους, τὴν Πολιτείαν, τὰ Ἐθνα τῆς Θρυσκείας, τῶν Εορτῶν, τῶν Γάμων, καὶ Ἐπιχήσεών, τὰ δημόσια καὶ τὰ κατά μέρος Παιγνίδια τῶν παλαιῶν Ἐλλήνων, ἔξαιρέτως δὲ τῶν Ἀθηναίων. Συνεργασθεῖσα ἐκ διαφόρων συγγραφέων παρὰ Γρηγορίου Ιερομονάχου Παλιούριτου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων, διδασκάλου τοῦ ἐν Λιβύρνῳ Ἐλληνογιουσίου, τὸν γ' τόμον ἀποπληροῦσα τῆς αὐτοῦ Ἰστορίας. Τόμος Α'. Ἐπιστασίᾳ καὶ διορθώσει Σ (πυρίδωνος) Β (λαντῆ). Ἐν Βενετίᾳ. Παρὰ Νικολάῳ Γλυκεὶ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. 1815. 80 σσ. x' + 256. Τόμος Β' σσ. 346.

Στηριζόμενον δέ: δ Παλιούριτης δὲν διεπραγματεύθη πέραν του 146 μ.Χ. Ἐν τούτοις κατ' αὐτὸν ὑπάρχουν οἱ ἀρχαῖοι Ἐλληνες, καὶ οἱ στηριζόμενοι Ἐλληνες. Περὶ Ρωμιῶν οὔτε τίθέλησεν ν' ἀκούσῃ, οὔτε νὰ γράψῃ.

(1) ἀξιολογώτατος αὐτὸς ἀνθρωπος, δ τίμιος καὶ οօφδες διδάσκαλος, ἀφοῦ ἐδίδαξεν ἐπὶ 12 περίου ἐτη εἰς Λιβύρνον ἀπεβίωσε τὴν 23ην Μαρτίου π.η. 1816 εἰς ἥλικιαν μόλις 38 ἐτῶν. Διερωτώμεθα ποία θά τησι τὸ διδασκεῖσι του ἀν ἔρθανε τὴν Ἐλληνικὴν Ἐπανάστασιν, τὸ Ἐλληνικὸν Κράτος καὶ τὸ 70δν ἔτος. Οὓς οἱ Θεοὶ φιλοῦσιν ἀποθνήσκουσι νέοις.

Περαιτέρω δημοσιεύων ἐκ τοῦ φακέλου τῶν προσωπικῶν μου ἐρευνῶν 1938/1939:

Α') Ἕγγραφον Κατάλογον τῶν μελών τῆς Ἐλλην. Κοινότητος (1810)

3) Τὴν Σμύρνην π.χ. καὶ τὰς Νήσους, οπου ἔπειται, οντα ἀκατονίδας.

τοῦ Λιβύργου, ὃν οἱ πλεῖστοι Ἡπειρώται, καὶ Β) τὸν φάκελον Παλιουρίτου, δοσαὶ ἀντέγραψα τότε περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἐκ τοῦ σινόμενου ἀρχείου τῆς Ἐκκλησίας. Σήμερον οὔτε ναός, οὔτε Κοινότης ὑπάρχει πλέον. Μόνον τὸ Ἑλλην. Νεκροταφείον συντηρεῖται ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ

(Μάϊος 1981)

B'

ΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

1. Ἡπειρώται κ.ἄ. "Ἐλληνες τῆς Κοινότητος Λιβύρνου (1810)
1810, Μαρτίου 5 (Λυτὸν ἔγγραφον)

(1) Ιερεὺς τῆς ἐν Λιβύρνῳ Ἐλληνικῆς Κοινότητος τῆς Ἀγίας Τριάδος ὑποβάλλει πρὸς τὸν Νομάρχην τῆς ἐλευθέρας πόλεων κατάλογον 154 προσώπων Ἐλληνοφθοδόξων διαμενόντων ἔχει, ἐξ ὧν 110 ἄνδρες καὶ 44 γυναῖκες. (Οἱ δὲ ἀστερίσκου σημειειώθέντες ἦσαν συνιδρυταὶ τῆς Κοινότητος (15 Μαρτίου 1758) ἐπιζώντες. Ηρόλ. ΕΕΒΣ 16, 1940, 88).

A' Ἡπειρος

- 1) Χριστόδουλος Ἀθανασίου Ζάχου ἀπὸ Ἰωάννινα
- 2) Ἀναστάσιος * * * *
- 3) Χρίστος Μπόνης *
- 4) Δημήτριος Μπόνης *
- 5) Ἰωάννης Νικολάου Ντερακλής *
- 6) *Ιεώργιος Μαχρής *
- 7) Σπυρίδων Ζαχαρίας *
- 8) Ἰωάννης Ἀργύρη Βρετός *
- 9) Δημήτριος Σγούρος *
- 10) Ηελίωρος *
- 11) Νικόλαος *
- 12) Ἀθανάσιος *
- 13) *Αποστόλης τοῦ Ἰωάννου ἀπὸ Ἰωάννινα
- 14) Φίλιππος Μπαχώμης *
- 15) Φίλιππος Σταματάκης *
- 16) *Χρόνης *
- 17) *Ιωάννης *

18)	*Αθανάσιος Ἐλίας (Ηλίας)	»	»	»
19)	Γεώργιος	»	»	»
20)	*Αντώνιος Δήμου		ἀπὸ τὰ Ιωάννινα	
21)	Γεώργιος Παπαθόρος		ἀπὸ Ιωάννινα	
22)	Ρίζος Δασκάλου	»	»	
23)	Δημήτριος Βασίλη,	»	»	
24)	Γεώργιος Παράσκης	»	»	
25)	Δημήτριος	»	»	
26)	Κωνσταντίνος Ραφτάνης	»	»	
27)	Ιωάννης	»	»	
28)	*Ιωάννης Ζούχης	»	»	
29)	*Αθανάσιος Ιωάννου Λάμπρου	»	»	
30)	Χριστόδουλος Ποντηρίγος	»	»	
31)	*Θεόδωρος Μπέτζος		ἀπὸ Ἀρτα	
32)	Ιωάννης	»	»	
33)	Ιωάννης Πάνος	»	»	
34)	Χριστόδουλος Πάνος	»	»	
35)	Γεώργιος Θεοχάρτης	»	»	
36)	*Ιωάννης Θεοχάρτης	»	»	
37)	Παναγιώτης Πάνου	»	»	
38)	*Χριστόδουλος Γιαννίτσης	»	»	
39)	Δημήτριος Ρίζος	»	»	
40)	Χριστός Ιωάννης	»	»	(23-11-1760)
41)	Δημήτριος Πάνος	»	»	(6-11-1760)
42)	*Άλεξιος Μπέλος	»	»	(6-11-1760)
43)	Χριστος Σαμψός	»	»	(15- 2-1761)
44)	Κοσμας Μπέτζος		ἀπὸ Ἀρτα	(16- 5-1761)
45)	Παναγιώτης Νικολάου	»	»	(28- 5-1761)
46)	Νικόλαος Νταλαμάρας		ἀπὸ Ἀρτα	(18-11-1761)
47)	Δημήτριος Παπαχρίστος		Ἀρτηνός	(6-12-1762)
48)	Γεώργιος Ψύχοτας		ἀπὸ Καλαρύταις	
49)	Νικόλαος Δελής	»	»	
50)	Δημήτριος Μπέτζης	»	»	
51)	Δημήτριος Μπένης		Καλαρύτης	
52)	Δημήτριος Κωνσταντίνου		ἀπὸ Μοσκόπολι	
53)	Δημήτριος Ιωάννου		Ζαγορίτης	(26-9-1762)
54)	Γεώργιος Μπάρας		ἀπὸ Ιωάννινα	
55)	Δημήτριος Ἀποστόλης	»	»	
56)	Χριστόδουλος	»	»	
57)	*Γεώργιος	»	(Ἀποστόλου) ἀπὸ Ιωάννινα	

58)	Πάνος Ξάνθος	ἀπὸ Ἰωάννινα
59)	Γεώργιος Βλάσις	» »
60)	*Ιωάννης Χρίστου	» »
61)	*Γεώργιος παπᾶ (Δῆλιος)	» »
62)	Δημήτριος Κώστας	
63)	Δημήτριος Κολλημένης	
64)	*Πανταζῆς Λάμπρου	
65)	Θεόδωρος Βοῦτζος	
66)	Πάνος Δήλιου	
67)	*Γεώργιος Ἰωάννου Κιουτζούρύτης	
68)	*Χρίστος Καλαβάκος (Καλαμπάκος)	
69)	*Χρίστος τοῦ Γεωργίου	
70)	Νικόλαος Γεωργίου	
71)	Δημήτριος Βέκας	
72)	Χριστόδουλος Μαντέλης	
73)	*Ιωάννης Τζιρόνης	
74)	Πανταζῆς Γεωργίου παπᾶ Στεφανῆ	
75)	Δημήτριος Στάθης	
76)	*Ιωάννης Φίλου μπάφα	
77)	*Ιωάννης Χρίστου	
78)	Δημήτριος Ζαροδήλιος	
79)	Δημήτριος Κρασᾶς	
80)	Παναγιώτης Ηαρασκωβίτης	(23-11-1760)
81)	Χρίστος Ρίκιος	(6-1-1761)
82)	Χρίστος Βούτσος	»
83)	Σέργιος Ραυτάνης	»
84)	*Ιωάννης Τρουμπούνης	»
85)	Γεώργιος Ἀποστόλης Λάμπρου	(6-1-1761)
86)	*Αντώνιος Ηαπᾶς	ἀπὸ Ἰωάννινα (15-2-1761)
87)	Γεώργιος Ηαϊκούσης	» » (1-4-1761)
88)	*Αναστάσιος Ζώϊας	» » »
89)	Νικόλαος Χρίστου	» » »
90)	Δημήτριος Κάλιας	» » (10-7-1761)
91)	Νικόλαος Ντελῆς	» » (13.9.1761)
92)	Θανάσης Ζούκης	» » (28-1-1762)
93)	*Ιωάννης Μπατέκος	» » (6-4-1762)
94)	Χρίστος *Ιωαννίτης	» » (20-12-1762)
95)	*Λυδρέας Ηαπαγρίστου	ἀπὸ Πρέβεζα
96)	*Λιανάσιος Δήλιος	ἀπὸ Συράκο
97)	Γεώργιος Ηαργηνὸς	ἀπὸ Ηάργα

- 98) Μαρία ἀπὸ τὴν Πάρχα (νεωτέρᾳ χειρὶ: Μπάρον)
- 99) Ἀγγελικὴ θυγάτηρ τῆς ἀνιψιῶν Μαρίας ἀπὸ τὴν Μπάργα (ν.χ.
[Μπάρον])
- 100) Αὐγούστου 24 1760 παιδικῷ Ιωάννῃ Ξεροφερίτης ἀπὸ Ἀμπραχιά.

(Ἐκ τῶν Νήσων)

101)	Νικόλαος Παλαιολόγος;	ἀπὸ Πάτημα
102)	Ιωάννης Σένος	> >
103)	Ἐμπιανούτηλ Σαρῆς	> >
104)	Ἐμπιανούτηλ Βισάλτης	> >
105)	Ἐμπιανούτηλ Σαλιέριων	> >
106)	Ἐμπιανούτηλ Γεωργίου	ἀπὸ Μυτιλήνην
107)	Ἐλένη, Σχορδούλιά	ἀπὸ τὰ Χανιά
108)	Χατζή Μανδήης	ἀπὸ Κρήτη (= Ηράκλειον)
109)	Ιωάννης Μιχαλτήης	> >
110)	Δημήτριος Κοκκινάκης	ἀπὸ Κρήτη (Οκτωβρίου 20.1760)
111)	Νικόλαος Κοριανός	ἀπὸ Κρήτη (1-4-1761)
112)	Νικόλαος Κοκκινάκης	> > (16-5-1761)
113)	Παναγιώτης Σπυριδάκης	> > (14-9-1761)
114)	Παναγιώτης Κοκκινάκης	> > (16-6-1762)
115)	Ιωάννης Γρηγόριος	Κρητικός (6-12-1762)
116)	Ιωάννης Κυδωνάκης	Κρητικός (12-12-1762)
117)	Νικόλαος ἀπὸ τὴν Κρήτην (12 Δεκ. 1762)	
118)	Πολυχρόνης Γρηγοράκης	Κρητικός (12-1-1763)
119-121)	Ἐλένη μιολφαρού (sic) μὲ τοὺς δύο της γένους Χανιώτισσα (12-1-1763). ¹⁾	

1) Αἱ λοιπαὶ γυναικεῖς 122—154, ἢτοι 33 εὖν ἐπημελήθησαν εἰς τὸν ἐν λόγῳ κατέλογον, συνταχθένται προφανῶς ὡπὸ Γρηγορίου τοῦ Παλιούριτου ή καὶ τοῦ συνεργάτηρου του. Οἱ συντάκτες εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἐπημελήθησαν τὸν χρόνον εἰσόργησίς τῶν γεραιότερων τοῦ Καταλόγου (μεταξὺ τῶν ἁπάντων 1760—1763), οἷον ἡπ' ὅφιν τὸ σχετικὸν θεολογικὸν τῆς Κοινότητος. Ἐκ τῶν ἐπημελήσαμένων ἐν τούτοις πράξεων καὶ ἐγγράφων τῶν ἑταῖρων 1815—1825 φαίνεται ὅτι κατὰ τὰ ἔτη, ταῦτα ἐπερρέει σημειώσική μεταβολή, εἰς τὸ σῶμα τῆς Ἀδελφότητος. Ήδὲ πιρροῦς περιεστέρων Ελλήνων ἐκ τῶν ὑποδούλων ἐπεργάζομεν. Ἐκ τοῦ ὡς ἐνωποῦ καταλόγου παρελείρθησαν τὰ ἀνόριστα τῶν ἐπιτρόπων Π. Παλλή, Μ. Ροδοκανάκη, Ἀλ. Πατρήνος καὶ Φλλίου.

II. Ὁ Φάκελος ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Ἱεροπιονάχου Παλιουρίτου

1

(Βιβλίον Πρακτικῶν Κοινότητος σ. 101)

1/13 Μαρτίου 1804

Πρὸς τούτοις ἀναγνώσθηκεν ἐτέρα γραφὴ ποὺ ἔγραψεν ὁ κἀρ Χριστόδουλος Εὐθυμίου ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ κἀρ Μαρούκη Εὐθυμίου ἐδῶ, προσφέροντας τὸν λεοδιάκονον Γρηγόριον γιὰ τὴν δούλευσιν τῆς Ἐκκλησίας μας διὰ διδάσκαλον καὶ μὲ τὴν ἄδειαν θέλοντας τὰ χειροτονηθῆ ἱερομόναχος. Καὶ γενομένης μπαλλοιαῖσιν¹, διὰ νὰ δοθῇ ἡ ἄδεια εἰς τὸν Ἐπιτρόπους τὰ γράψωι εἰς τὰ Ἰωάννινα διὰ τὰ τὸν κάμουν νὰ ἔλθῃ ἐδῶ, ἐβγῆκαν εἰς τὸ ναὶ 10 καὶ εἰς τὸ οὖ 2 βόια², διὰ τοῦτον εἶναι ἀποφασισμένον νὰ γράψουντο τὰ τὸν φέρονται.

2

(αὐτόθι σ. 105)

7/19 Φεβρουαρίου 1805

"Εἱς ἐπρόσθαταν οἱ ἐπίτροποι διὰ τὸν πάτερ Γρηγόριον, δποὺ ἐφέρθηκεν τώρα ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα διὰ διδάσκαλον εἰς τὰ παιδιὰ τοῦ Γένους μας³: εἰ μὲν ἡ Συναδελφίης εὑρίσκει εὐλογον νὰ τοῦ δοθῇ διὰ πληρωμῆν δώδεκα ἡ δεκαπέντε φλουριὰ τὸν καθέκασιν μῆτρα, μὲ ὑπόσχεσίν τον δμως νὰ ἔχῃ τὰ λερουργῆ διαν ἡ χρεία τὸ καλέσῃ, κάμοντας καὶ τὸν Ἐφημέριον τῆς Ἐκκλησίας μας διαν ἡμεῖς τὸν προσκαλέσωμεν διὰ ἐφημέριον ἐλεύθερον, καὶ τότες νὰ μετέχῃ εἰς τὰ μισὸν τυχερὰ τῆς αὐτῆς.

Καὶ γενομένης μπαλλοιαῖσιν ἐβγῆκαν διὰ τὰ 15 φλουριὰ βόια 8 καὶ διὰ τὰ 12 βόια 9. "Οὗτον ἔγινεν ἀποφασισμένο νὰ τοῦ δοθῶσι διὰ μισθὸν πρὸς φλουρία 12 τὸν καθέκασιν μῆτρα, μὲ χρέος τον νὰ μαθαίνῃ δλα τὰ παιδιὰ τοῦ Γένους μας εἰς τὸ Σχολεῖον δποὺ ἐπιτούτον θέλει γένει εἰς τὰ δσπήτια⁴ τῆς Ἐκκλησίας, ἀπὸ τὰς 9 ὥρας τῆς αὐγῆς ἕως τὰς 12 καὶ ἀπὸ τὰς 12 τρεῖς ἥμιουν μετά τὸ ἥμισιμερον⁵ ἔως τὰς 5 1/2....

1) Ballotazione = ψηφοφορία.

2) Voto = ψήφος.

3) Τὸ Γένος μας (la nazione Greca) = Ἡ κοινότης μας. Άλλως: Ἡ Ἐκκλησία μας.

4) Οσπίτιον = σπίτι, κτήριον, κελλί. Τ'χωτα ἐνοικιαζόμενα έδινον εἰς δόσημα εἰς τὴν Κοινότητα.

5) Ἡμισίμερον = μεταμεσήμερον, ἀπόγειμεν.

2α

(αύτόθι. τωνέχεια)

Ἐπειδή τις χρειάζεται δοτίινον ἀνίλογον δια τὸν διδάσκαλον, ὅποις νὰ γίνη τὸ ἀραγκών Σχολεῖον, νὰ δοθῇ ἡ ἄδεια τῶν. Ἐπιφύλων τὰ εἶδουν τὸν τόπον καὶ νὰ πάρουν μάλιστα δὲ τὸ πρῶτο πιάτο⁶ ἀπὸ τὰ δοτίινα τῆς Ἐκκλησίας μέσην εἰς τὴν πίληρ καὶ δημιουργίαν αποικεῖ ἡ Ἰγγλέζα, διὰ τὴν γίνεται τὸ αὐτὸν Σχολεῖον καὶ κελλιὰ δημιουργίαν χρειαστική. Γερουσένης λοιπὸν μιταλλοιαῖσινες διὰ τὰ αὐτὰ δὲ, ἐβγῆκαν εἰς τὸ πτὸν δὲς οἱ 16 μιτάλλες, δινεγέντοις αοιδημηκαν τὰ γίρουν οῦτιας.

3

(αύτόθι σ. 110)

3/15 Φερρουάριος 1806

Ἐπειπολαὶς ὁ καὶ Ἀλέξανδρος Παιρητὸς διὰ τὸν πάιερ Γρηγόριον διδάσκαλον, ὥστὲ ὅποι ὁ ἴδιος ἔχει κατὰ τὸ παρὸν διδασκάλους γιὰ τὰ μανδάρη τες ζέρες γλῶσσες καὶ ἐπιστήμας, τὰς δημιουργίας ἐν τανιψιδιδεῖ εἰς τοὺς διογενεῖς μας μαθητὰς καὶ ἐπειδὴ διὰ τὰ ἔχη τοὺς τοιστόνους διδασκάλους τοῦ χρειάζεται τὰ πληρώνη καὶ τὰ μὴν τοῦ πάντη ἡ πληρωμὴ ποιὸν λαμβάνει ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν διὰ δὲς τες χρείες τον, ἐὰν είναι τῆς θελήσεως τοῦ Γέροντος μας τὰ τοῦ δοθάντων εἰς ἀβγάτων⁷ τῆς ἀποφασιομέτης πληρωμῆς τον ἔιερα τεχνία⁸ τρία τὸν καθέκαπτον μῆτρα μὲ κονδιτοῖσινε⁹ δμως τὸ ἀκολούθη τὰ διαδίδῃ εἰς τοὺς μαθητὰς τὰ δοσα μάνδάρει, καὶ ἐν τανιψιδιδεῖ τὰ κάμηρη γράμματα¹⁰ διὰ τοεῖς χρόνον, καὶ κάθε χρόνον τὰ ἀπεράπη μιταλλοιαῖσινε.

Καὶ ἀπεράπη μιταλλοιαῖσινε καὶ ἐβγῆκαν δὲ τὰ δότια φαύρο¹¹.

6) Πρῶτο πάτο = primo piano = πρῶτος δρόσος.

7) Ἀδγάτων = κάνηται.

8) Τεχνία: α. ἀνετικά γρινά κομίζεται. δεκα εἰπεν ἀνατέρεω τὸ παντός: ε.

9) Μὲ κονδιτοῖσινε = (sotto la) condizione = ἵπα τὸν δρου.

10) Τὰ κάμηρη γράμματα = Τὰ διποράτη, παμποντίν (ἀπεράπη). εἰπ. δεκα δέκα, εἴπετο δὲ διπεγρεούτο τὰ παραμένη, καὶ τὸ ἀπόμενον ἔτος).

11) Καὶ γενομένης φηροτοσίας πᾶσαι εἰ πέριος: τρεις εύνοιας! (μέρες τῆς περιστάσεως).

(αὐτόθι σ. 117)

3/15 Νοεμβρίου 1806

"Ειπε ἐπαρρησίασεν δὲ καὶ Ἀλέξανδρος Παιρηνὸς καὶ ἀνέγγωσεν εἰς τοὺς ἄνωθεν τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν τοῦ διδασκάλου τῆς Ἐκκλησίας, ἥ-
γουν:

«Ἐνιμφίατοι Ἐπίτροποι καὶ λοιπὴ Ἀδελφίης τοῦ ἡμετέρου Γένους!

Ο Εὐθερμος ζῆλος τὸν δποῖον τρέψειε διὰ τὴν βελτίωσιν δλον τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους, καὶ ἡ μεγάλη ὑσιέρησις τῶν ἀναγκαίων εἰς τὴν ἐπί-
δοσιν τοῦ θιβλίου παρότρυνεν καμὲ νὰ μπριερώσω καὶ τὰς μικρὰς τῆς ἀνα-
πλαύσεώς μου οιγμάτις ἐκ τῶν ἀσχολιῶν¹² τοῦ ἔργου μου εἰς τὸ νὰ συνεργανίσω
μέναν Ἐπιτομὴν τῆς Ἰοιορίας τῶν εὐκλεῶν ἡμῶν προγόνων Ἑλλήνων. Η
εὐγρωμοσύνη μου διὰ τὴν πρὸς ἐμὲ εὔνοιαν τῆς ἡμετέρας εὐκλεοῦς Ἀδελφό-
τηος μὲ παρακινεῖ νὰ λάθω τὸ θάρρος νὰ τὴν προσφέρω εἰς τὴν ἀδρὰν καὶ
φιλάδελφον γενναιότητα ὑμῶν. Άλλὰ τοῦτο μοῦ ἀπήγιησεν ἡ Σχολὴ ὡς ἰδιόν
τῆς χρέος, διὰ νὰ τὴν προσφέρῃ αὐτὴ ἀμέσως. Υμῖν τοῖς κηδεμόσιν αὐτῆς
καὶ προσπάταις, ἐλπίζουσα δέν, ὡς αὐτὴ παρ' ὑμῶν ἔλαβε τὴν σύσια-
σιν αὐτῆς, οὕτω καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς δι' ὑμῶν νὰ ἔρῃ τὸ φῶς.

Ο ὑμέτερος δοῦλος καὶ διδάσκαλος

Γρηγόριος

Μειὰ τὴν ἀνάγγωσιν τοιαύτης ἐπιστολῆς ἐπρόθαλεν δὲ εἰρημένος καὶ
Ἀλέξανδρος ἐὰν ἦτο τῆς θελήσεως τοῦ Γένους νὰ βαλθῇ εἰς τύπον¹³ τὸ θι-
βλίον γερμενογ παρὰ τοῦ διδασκάλου μὲ ἔξοδα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ διορώ-
νως ὅλοι οἱ συνελθόντες εἰς τὴν σύναξιν¹⁴ ἀπεγάσιον διη νὰ γίνῃ μὲ ἔξοδα
ὅλα τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐπαρακαλέσθη δὲ καὶ (Παναγιώτης) Πάλλης νὰ
λάθῃ αὐτὸς τὴν ἐπιστολὰν καὶ νὰ γράψῃ εἰς Βενετίαν διὰ νὰ τωπωθῇ τὸ
θιβλίον.

12) σγολιῶν τοῦ τὸ γειρόγραφον.

13) Νδ. Εχλθῇ εἰς τύπον = νὰ δημοσιευθῇ, νὰ τυπωθῇ (Επιστολή περαιτέρω).

14) Σύναξις — ή συνεδρία τῶν 16 Ἐπιτρόπων τῆς Συναδελφητητος (Fraternitá) τῆς Κοινότητος, προεδρευομένων ἵπε τοῦ Κυβερνήτου (governatorος), ἐπὶ ισοφηφίας ἔχον-
τος διπλῆν φήμον.

5

(αύτόθι σ. 119)

Εἰς τὰς 19/31 Ιανουαρίου 1807

Περὶ ληψίς: Ψηφοφορία διὰ τὸ έτος 1807 «διὰ τὸν πάτερ Γρηγόριον διδάσκαλον. Εἰς τὸ ναὶ 15, οὐχὶ 2».

6

(αύτόθι σ. 126)

29 Ιανουαρίου / 10 Φεβρουαρίου 1808

Περὶ ληψίς: Ψηφοφορία «διὰ τὸν διδάσκαλον πάτερ Γρηγόριον. Ελαῖνε δλα τὰ 15 εἰς τὸ ναὶ».

7

(αύτόθι σ. 129)

11/23 Ιουλίου 1808

Περὶ ληψίς: Ψηφίζεται δημοφώνως διδάσκαλος Γρηγόριος «δι' αλλούς τρεις χρόνους».

8

(αύτόθι σ. 132)

16/28 Ιανουαρίου 1809

Περὶ ληψίς: Ψηφοφορία διὰ τὸν διδάσκαλον «πάτερ Γρηγόριον». «Ελαῖνε δότα εἰς τὸ ναὶ 12 καὶ εἰς τὸ οὐχὶ 1, ἔμεινεν λοιπὸν ἐπιχυρωμένος».

9

(αύτόθι σ. 139)

15/27 Ιανουαρίου 1810

Περὶ ληψίς: Ψηφοφορία «διὰ τὸν πάτερ Γρηγόριον ὡς διδάσκαλος Ελαῖνε δότα εἰς τὸ ναὶ 12 καὶ οὐχὶ 1».

10

(αύτόθι σ. 149)

19/31 Ιανουαρίου 1811

Πρὸς τούτοις τοῦ ἀδόθηκεν ἡ ἄδεια (τοῦ ἐπισιάτου Παναγιώτου Πα-

λη) διὰ τὰ σιεῖλη εἰς τὴν Σμύρνην καὶ ἄλλα μέρη ἕως 400 σώματα τῆς Ἰσιορίας (τῆς) Ἑλλάδος (τῆς συγγραφείσης ὑπὸ τοῦ παιρὸς Γρηγορίου, διδασκάλου) διὰ τὰ πωληθῶσι καὶ ἐμβασθοῦν τὰ ἀσπρα¹⁵ τῆς ἐκκαθαρίσεως των διὰ λογαριασμὸν τῆς αὐτῆς.

11

(Βιβλίον Ἀλληλογραφίας σ. 15)

Λιθόρων τῇ 9 Μαρτίου 1811

Ο διδάσκαλος τοῦ ἐνιαῦθα ἡμετέρου Γένους κὺρο Γρηγόριος, παρακινηθεὶς ἀπὸ τοὺς ἐδῶ ἀδελησύς, συνηράνιος μίαν Ἐπιτομὴν τῆς Ἑλληνικῆς Ἰσιορίας εἰς τὴν καθωματιλημένην διάλεκτον πρὸς χρήσιν τῶν νέων μαθητῶν, ἵνις καὶ πρὸ τοιῶν χρόνων ἥδη ἐξεδόθη διὰ τοῦ τύπου ἐν Βενετίᾳ εἰς δύο τόμους δι' ἐξόδου τῆς Ἐκκλησίας μας, διὰ τὰ κοινολογηθῆ εἰς ὀφέλειαν δὲ πολλῶν τῶν ὁμογενῶν... (Στέλλονται 180 σώματα εἰς Σμύρνην πρὸς τὸν Φραγκούλην Ροδοκανάκην).

12

(Βιβλίον Ἀλληλογραφίας σ. 16)

Λιθόρων τῇ 6/18 Μαΐου 1811

Σοφολογιώτατε διδάσκαλε κύρο Γρηγόριε,

Τὸ Γένος εὐχαριστημένον ἀπὸ τὴν ἐπιμελῆν δούλευσιν Σας εἰς τὸ ἡμέτερον Σχολεῖον διὰ τὴν μάθησιν τῶν Γραικῶν νέων ὑπὸ τὴν διδασκαλίαν σας, ἐξαγαθεῖσαίσης διὰ ἔιερα χρόνια τοία τὸ ἀνάμειαξὲν ἡμῶν καὶ τῆς λογιστηίας σας ὑποσχεισκὸν γράμμα, καὶ βέβαιον εἰς τὴν πρὸς ἡμᾶς ελλικούνειαν καὶ ἀγάπην, ὅπι εὐχαρίστως θέλει τὸ ἀκούσειε καὶ δεχθῆιε, δὲν λείπω τὰ σᾶς τὸ εἰδοποιήσω.... Καὶ μὲ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς δεκτικῆς σας ἀλοκολίσεως σᾶς προσκυνῶ μὲ δλον τὸ σέβας καὶ μένω

Ο Ἐπίτιχος τοῦ ἡμετέρου Γένους

II (αναγιώτης) Πάλλης

15) Χρήματα (τουρκικὸν νομίσματος).

13

(Βιβλίον Πρακτικῶν σ. 151)

6/18 Μαΐου 1811

Περὶ ληψίς: Ὁ διδάσκαλος Γρηγόριος ἐπανεκλέγεται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου 1812 ἕως τέλους Δεκεμβρίου 1814, διὰ μίαν τριετίαν, ἀνανεωμένου, τοῦ σχετικοῦ συμφωνητικοῦ, ὅπερ τὴν ἑξαρετίνην δικιά τοῦ ἀρθρου τῆς ὑποσχέσεως τῆς ἐφημερίας κατὰ τὸ ζήτημά του....» διμοφώνως.

14

(αὐτόθι σ. 159)

19/1 Οκτωβρίου 1814

Ἐπροσβλήθη ἔχ μέρους τῶν κυρίων Ἐπιφύλων διὰ τὰ ἀραιτώνακταις ἡ ἐπιστολὴ τοῦ διδασκάλου μας κυρίου Γρηγορίου, ἀραφορεικὴ εἰς τὴν ἐκδοσιν δύο τόμων εἰς ἑξακολούθηοιν τῆς Ἰστορίας τῆς Ἑλλάδος, δι’ ἣς ζητεῖ συνδρομὴν ἀπὸ τὸ Γέρος εἰς τὸν τύπον τῆς. Ἐπροσβλήθη λοιπὸν διὰ τὰ δοθῆ ἡ ὑπογραφὴ διὰ διακονίας οώματα τῆς αὐτῆς Ἰστορίας, διὰ πέτιζες διακονίας καὶ ἀπόδασιν διὰ ψήφους καὶ ἔλαβε ψήφους εἰς τὸν ταῦτα 10 καὶ οὐδεμίαν.

15

(αὐτόθι σ. 160, πρωθυστέρως. Οὐσίᾳ προτηγεῖται τοῦ ὑπὸ ἀριθμ. 14)

15/27 Ιουνίου 1814

Ἐπροσβλήθη παρὰ τοῦ Ἐπιφύλων πρὸς εἰδησιν τῶν ἀδελφῶν, διὶ εἰς τὰ τέλη τοῦ τρέχοντος χρόνου τελειώνει ἡ διορία τῆς ἐπιστασίας τοῦ διδασκάλου τοῦ Σχολείου τοῦ Γέρους μας, ὡς κατὰ τὸ γράμμα (διερ) ἔχομεν μει’ αὐτοῦ, πρέπει τὰ προειδοποιηθῆ διὰ τὴν ἑξακολούθηοιν ἡ ἀραιτεῖν. Ἐπαρδόσιηςεν δὲ ίδιος Ἐπίφυλος τὴν ὥρελειαν τῆς ἑξακολούθησεως τοῦ αὐτοῦ Σχολείου καὶ τὴν ἐπιβεβαίωσιν δι’ αὐτὸν τοῦ ίδίου κύρῳ διδασκάλου Γρηγορίου Παλιουρᾶς¹⁶, ἀπὸ τὸ δποῖον δχι μόνον τὸ Γέρος εὐρίσκεται εὐχαριστημένον ἀπὸ τὴν καλήν του διαγωγὴν καὶ ἐπιμέλειαν, ἀλλὰ καὶ οἱ μαθηταί.

16) Δηλαδή μοναχὸν τῆς μονῆς Παλιουρᾶς. Ἐν ἀγγράφῳ 16 τὸν λέγοντα Παλιούριτην (αδχι -ουρίτην).

οἵτινες εὐδοκίμησαν παρ' αὐτοῦ διδασκόμενοι, δι' δ καὶ σιοχάζεται ἀν τὸ Σύστημα τῶν 16 εἴδος εὐλογον τὰ μένη δι' ἄλλους τρεῖς ἢ καὶ περισσοτέρους χρόνους....

Η ερίληψις ἀποφάσεως: 'Απεφασίσθη καὶ νὰ ἐφημερεύῃ καὶ γὰ λαμβάνη τὰ ἡμίση τῶν τυχηρῶν (ἀπὸ τὰς ἱεροπραξίας), ὑποκείμενος εἰς φηφοφρίαν ἀπὸ τοῦ 1816. Η αρατείγεται δ' ἡ θητεία του καὶ κατὰ τὸ 1815, ἀγεύ αλλης ἀποφάσεως. Ψῆφοι ὑπὲρ 12, κατὰ 2.

16

(αὐτόθι σ. 167)

22 Ιανουαρίου / 3 Φεβρουαρίου 1816

Διὰ τὸν πάτερ Γρηγόριον Παλιορίτην (sic) διδάσκαλον καὶ ἐφημέριον.
Καὶ ἔλαβαν ψήφους διὰ τὸ ναὶ 9 (καὶ διὰ τὸ) οὐ 7.

17

(Βιβλίου Ἀποδιωτηρίων πράξεων ἀρ. 230)

1816 Μαρτίου 23 / 4 (Απριλίου) 1816

Ἄνεπαύθη ἐν Κυρίῳ διεροδιδάσκαλος Γρηγόριος ἀρχιμανδρίτης Παληορίτης¹⁷ Ἰωαννίτης καὶ ἐιάφη ἐν τῷ κοινῷ κοιμητηρίῳ τοῦ Γένους παρ'
ἡμῶν Ἰωακείμ ιερομονάχου Βαλαμόντε ἐφημέριον ἀν¹⁸ χρονῶν 38.

18

(Βιβλίου Πρακτικῶν σ. 170)

27 Μαρτίου / 8 Απριλίου 1816

Καὶ δ πρῶτος ἐπίτιροπος (Μιχαὴλ Ροδοκανάκης) ἀνέγνωσεν ἀριθμον
τῆς διαθήκης τοῦ ποιὲ πάτερ Γρηγόριος Παλιορίτης διδάσκαλος, ὡς ἀκο-
λουθεῖ:

«Ιον.- Ἀφήνω διακόπιες πέτιζες διὰ τὴν μπάνκα¹⁹ τῆς ἐνιαῦθα Ἐκκλη-
σίας μας, τὰ γίνεται ἔνα μνημόνον τὴν πρώτην Κυριακὴν μειὰ τοῦ θανάτου

17) Οὗτως: Παληορίτης ἐν τῷ κώδικι.

18) Ον ἐν τῷ κειμένῳ.

19) Τὴν ἄλλως κάσσαν, τὸ ταμεῖον τοῦ ναοῦ (τῇς Κοινότητος).

μου τὸν καθέκασιον χρόνον καὶ οἱ ἐφημέραι ηὲ πληρώνωνται ἀπὸ 10 παῦλα,
καὶ νὰ ἀνάπτωνται καὶ οἱ πολυέλαιοι²⁰.

Καὶ (δὲ Ἐπίτροπος) ἐπρόσβαλε τὰ ἀπεραπτῆ εἰς γῆρας ἀτε εἶναι συμ-
φέρον διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τὰ δεχθῆ τες ἄγωντεν πέιζες μὲ τὸ αὐτὸ δάρος ἡ
δχι. Καὶ ἔλαβεν γῆρας εἰς τὸ ναὶ 15. "Οὐετερ ἐδέχθη (με) τὴν ἀφιέρωσιν του.

Περὶ ληψίς: Εἰτα διωρίσθη προσωρινὸς διδασκάλος ὁ Κωνσταντίνος
Γεωργίου, σπουδάζων εἰς Πίσαν (Pisa, Toscana), μὲ μήθεν 10 φλωρία χατά
μῆνα.

19

(αὐτόθι σ. 174)

Τῇν 20 Ιανουαρίου / 1 Φεβρουαρίου 1817

Περὶ ληψίς: Ἀνανεώσει τὴν ἐκλογή του ὅτε τὸ 1817 τοῦ προσωρινοῦ
διδασκάλου Κ. Γεωργίου.

20) Διὰ τῶν ἀλλων ἔρθρων τῆς διαθήκης του ὁ Γρηγόριος ἤγραψε τὰ βιβλία του εἰς
τὴν Μονὴν τῆς μετανοίας του καὶ εἰς τὴν Σχολὴν Ταλλίθα τῶν Ιωαννίνων, τὰ δὲ χρι-
μάτα του εἰς τοὺς παραγένετος του καὶ εἰς κληροδοτήματα διὰ τὴν Ἡπειρον.

Τῆς Ἀριας ἡ φύση

ΧΡΙΣΤΙΝΑΣ Β. ΔΕΔΟΥΣΗ

Ο ΕΠΙΚΤΗΤΟΣ ΣΤΗ ΝΙΚΟΠΟΛΗ*

Η Νικόπολη ύπηρξε τὸ μνημεῖο μιὰς σημαντικῆς νίκης: ἔκει ποὺ χτίστηκε, στὴν εἰσόδῳ τοῦ Ἀιγαράκικου κόλπου, δ Ὁκταβιανὸς γίγησε τὸν στόλο τοῦ Ἀντωνίου καὶ τῆς Κλεοπάτρας καὶ ἀπὸ τότε ἀρχισε οὐσιαστικὰ μιὰ νέα ἐποχὴ στὴν Ἱστορία τῆς Ρώμης. Ὁ νικητής ἔγινε δ πρῶτος αὐτοκράτοράς της, δ Αὐγουστος, καὶ γιὰ Νικόπολις ἀντάξια πόλη τῆς νίκης καὶ τοῦ ἀξιώματός του. Σύμφερα ἀρκοῦν γιὰ νὰ ἔξαφουν τὴ φαντασία μας τὰ θλιβερὰ ἐρείπια τοῦ μεγάλου θεάτρου της. Η Νικόπολη πρέπει νὰ γίταν κάποτε μιὰ μεγάλη καὶ σπουδαῖα πόλη. Ποιός ξέρει, ἵσως στὸ μέλλον ἀναδειχθεῖ κάτι ἀνάλογο μὲ τὴ Βεργίνα τῆς Μακεδονίας.

Οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι τῶν Ρωμαίων στὸν 1ο αι. π.Χ. εἶχαν ἀναγκάσσει πολυάριθμους Ρωμαίους νὰ βροῦν καταφύγιο στὴν ἀπέναντι κοντινὴ "Ηπειρο. Η νέα πόλη πῆρε γρήγορα κοσμοπολιτικὸ χρῶμα ποὺ εἶχαν οἱ τότε μεγάλες πόλεις τοῦ Ἑλληνόφωνου κόσμου. (Ο) Ἀπόστολος Παῦλος γράφει στὸν Τίτο (Ἐπιστ. 3.12), στὴν Κρήτη, νὰ πάει νὰ τὸν βρεῖ στὴ Νικόπολη, ὅπου εἶχε ἀποφασίσει νὰ περάσει τὸν χειμώνα. Η Νικόπολη λοιπὸν ἦταν ἀξιόλογὴ πόλη, ὅταν δ Ἀπόστολος Παῦλος ἀποφασίζει νὰ πάει ἔκει, γιὰ νὰ ὀργανώσει μιὰ Χριστιανικὴ κοινότητα. Τὴ μεγαλύτερη ὅμως δόξα της γιὰ Νικόπολη τὴν διείλει στὸν Ἐπίκτητο, τὸν σπουδαιότερο ἀπὸ τοὺς κατοίκους της. Ο Ἐπίκτητος μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ὡς δ φιλόσοφος τῆς Ἀρχαίας Ἡπείρου. Καὶ θὰ ξέραμε ἵσως ἐλάχιστα καὶ γι' αὐτὸν, ὅπως ἐλάχιστα ξέρουμε ἀπὸ τὴν Ἱστορία τῆς Νικοπόλεως, διὸ δὲν ἔρχοταν δ Φλάδιος Ἀρριανὸς ἀπὸ τὴ Νικοπόλεια τῆς Βιθυνίας (95—175 μ.Χ.), νὰ γίνει μαθητὴς τοῦ Ἐπίκτητου στὴ Νικόπολη. Εχοντας δ Ἀρριανὸς πρότυπο τὸν Ξενοφώντα, ποὺ μαθήτευσε στὸν Σωκράτη πεντακόσια περίπου χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸν Ἀρριανό, μαθητεύει κι αὐτὸς σ' ἕνα φγγιστικένο φιλόσοφο τῆς ἐποχῆς του, στὸν στωικὸ Ἐπίκτητο. (Ο) Ἀρριανὸς κατέγραψε κατὰ λέξη σὲ δικτὼ διέλιξα τὴ διδασκαλία τοῦ Ἐπίκτητου, ποὺ ἀκούσει στὸ χρόνο τῆς σπουδῆς του. Ἀπὸ αὐτὰ σώθηκαν τέσσερα διέλιξα μὲ τὸν τίτλο Διατριβαὶ Ἐπικτήτου, διηλαστὴ μικρές διαλέξεις γήθικοι περιεχομένου. Οἱ Διατριβὲς αὐτές τοῦ Ἀρριανοῦ εἶναι ἔργο μοναδικὸ στὴ Λογοτεχνία: περιέχουν κατὰ

* Μὲ μερικὲς ἀλλαγὲς καὶ προσθήκης εἶναι τὸ κείμενο διαλέξεως ποὺ διδηρχει στὴν Ἐταιρεία Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν στις 18 Μαρτίου 1981.

λέξη τής διδασκαλία μέσα στήν αίθουσα τής Σχολής του Ἐπίκτητου, δημιούργησε διάφορα σημεία στην περιοχή της Σχολής του Ἐπίκτητου, διδασκαλία του προγράμματος τής Σχολής του Ἐπίκτητου και γι' αυτό δὲν δρίσκησε σ' αὐτές ταυτηγιαστική παρουσίαση τής Στωικής φιλοσοφίας. Οι Διατριβές της σημπληρώνουν όχταν κάποιο τρόπο τήν ἐπίσημην διδασκαλία, και σ' αὐτές διατηγιαστεύονται εύχαιρακά σε τόσο σύχειότητας και φιλίας, μὲ τήν μέθοδο του διαλόγου. Θέριστα και ζητητικά ποιοί θεωροῦσε τηγιαντικά και ποιοί τυγχάνονταν ζητεσα πολλές φορές μὲ ταγκεκριμένες περιπτώσεις τής προσωπικής θωγής τῶν μαθητῶν και τῶν ἐπισκεπτῶν του και τής θωγής γενικά. Και αὐτό δίνει: στις Διατριβές του Ἐπίκτητου τήν μεναδική, και ιδιαιτέρη, σημασία τους γιὰ τήν Νικόπολη και γιὰ τὸν εὐρύτερο χώρο στὸν διοικούμενο διαδίκτυο της Επίκτητου Εγγύησης και διδασκαλίας. Στις πελάσεις ποιού ἀκολουθοῦν θὲ ζωντανέψεις: κατά κάποιον τρόπο διαδίκτυο της Νικοπόλεως μέσα ς από τὰ λόγια του Ἐπίκτητου, δημιούργησε διδασκαλία. Επειδὴ τὸ δάσκαλος τοῦ ἐνδιδάσκοντος πέφτει ἐξίσου και στή διδασκαλία του Ἐπίκτητου, δηλαδὴ γιατὶ είναι: λίγο πολὺ ζηνωστή, τὸ εὐρύτερο κοινό, ἀλλὰ γιατὶ είναι στοιχεῖο τοῦ τότε πολιτισμοῦ, ποιοὶ, πιελέτη και τοι, γνώση, του είναι: ιδιαιτέρη σημαντική, γιὰ τήν ἐποχή, μας. Κι αὐτὸς γιατὶ διατηγιαστεύει και κράτησε φηλὰ τὸν ζωντανό, κι είναι: άνάγκη νὰ μή, ζεγγάπει τὸ μεγάλειο του ζωντανού, διὰν στήν ἐποχή, μας διερεύνεις τής σύγχρονης λογοτεχνίας, ζωντανακά τὸν μεραρχιό και τήν φυγική φώτιση.

"Εντα διογκάτοις ἐπίγραμμα! περιγράψε: τὸν Ἐπίκτητο ξετι:

Δούλος Ἐπίκτητος γενέτην και τῶν' ἀνάπλυρος
και πενίτην Ἰρος και φίλος ζωντανότοις.

(Δούλος, ἐγώ διατηγιαστεύεις, οὐπήρης και χωλός,
ζωντανός εἰναι τὸν ζητητικόν Ἰρος και φίλος τῶν ζωντανάτοιν).

'Απὸ τὴν πατρίδα του Ιεράπολη, τής Φρυγίας δρέθηκε νέος στὴν Ρώμη, δούλος γιὰ ένα διάστημα του Επαφροδίτου, ποιοὺ τίταν ἀπελεύθερος στὴν ὑπηρεσία του Νέρωνος. Ἐκεὶ έγινε μαθητής τοῦ μεγάλυτέρου Σιωποῦ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, του Musonius Rufus. Η ἐπίδραση τοῦ διαστάλου κυριάρχησε στὴ σκέψη τοῦ μαθητοῦ καθὼς και στή, επαδιοδορία του. "Οταν διατηγάσταρες Δομιτιανὸς ἔξεριζε ἀπὸ τὴν Ρώμη, δλούς τοὺς φιλόσοφους, διατηγιαστεύεις τὴν φύγει (τὸ 89 ή 92 μ.Χ.). Κατέρυγε στὴ Νικόπολη, δημιούργησε διαδίκτυο της ζωγής του ὡς τὸ 130—5 μ.Χ. περίπου.

"Ο διδύνατος στὴν οὐγεία και χωλός Ἐπίκτητος, ποιού ζοῦσε στὴ Ρώμη πολὺ

ἀπλά, σὲ σπίτι χωρίς κλεισθριά, γιατὶ τίποτε δὲν εἶχε μέσα, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἀχυρένιο στρῶμα του μὲ μιὰ φάθα², νέος εἶχε συμπιασθῆτὴ τὸν Διώγα τὸν Χρυσόστομο, φίλο τὸν Ἀδριανό, ποὺ ἀργότερα ἔγινε αὐτοκράτορας, καὶ ἀφοσιωμένο θαυμαστή, τὸν Μάρκο Λύργίλιο. "Εἶγησε στὴν ἴδια ἐποχὴν μὲ τὸν Τάκιτο καὶ τὸν Πλούταρχο.

Μὲ τὴν ἴδια λιτότητα ἔζησε καὶ στὴ Νικόπολη. "(1) ἴδιος διηγεῖται³ ὅτι εἶχε ἔνα σιδερένιο λυγνάρι τοποθετημένο κοντά στοὺς Ηεοὺς τοῦ σπιτιοῦ του – σύμμερα ήταν λέγαμε στὸ εἰκονοστάσιο. "Ακουσε Ήρόδος ἀπὸ ἄνοιγμα τοῦ παραθύρου του κι ἔτρεξε. Εἶδε ὅτι κάποιος εἶχε κλέψει τὸ λυγνάρι του. Τὴν ἀλλη μέρα προσῆγε, θεύτηκε ἔνα ἀλλο, πύλινο τώρα, ποὺ κανένας δὲν ήταν τοῦ τὸ ἔκλεβε. Ἀλλὰ ἡ, ίστορα τοῦ λυγναρίου τοῦ Ἐπίκτητου ἔχει συνέχεια: 'Αργότερα δὲ Λουκιανὸς⁴ μᾶς λέει γιὰ κάποιους σύγγραφους του ποὺ ἀγόρασε τὸν πύλινο λύγνο τοῦ Ἐπίκτητου πληρώνοντας τὸ μεγάλο ποσὸ τῶν τριῶν χιλιάδων δραχμῶν. '(1) Λουκιανὸς τὸν εἰρωγεύεται λέγοντας ὅτι γῆπιζε, ἀν τις νύχτες διαβάζει κάτιο ἀπὸ ἔκεινο τὸ λυγνάρι, ὅτι ήταν ἀποκτήσει κι ὁ ἴδιος στὸν ὑπνο του τὴν σοφία τοῦ Ἐπίκτητου καὶ ήταν μοιάσει μὲ ἔκεινο τὸν θαυμάσιο γέροντα. Ἀλλὰ γίνεται τοῦ διγκτικοῦ Λουκιανοῦ εἶναι ίσως ἐπιπόλαιη. "Αν πραγματικὰ συνέβη αὐτὸ τὸ γεγονός, δὲν δείχνει τὴν ἀνθρώπινη ἀνογκά, δείχνει μᾶλλον μιὰ γειρονομία ἐνὸς πραγματικοῦ μαθητοῦ ποὺ στὸ λυγνάρι τοῦ δασκάλου του δίνει ἀξέια ποὺ δὲν μετριέται μὲ γρήγορα.

'Απὸ τὰ ἐλαττώματά τους οἱ ἀνθρώποι ἀλλα τὰ παραδέχονται εὔχολα καὶ ἀλλα ὅχι. Κανεὶς δὲν ήταν παραδεχτεὶ ὅτι εἶναι ἀμυναλος γι ἀνόγτος, ἀντίθετα ὅπιως ἀκοῦς ὅλους νὰ λένε «μιακάρι γὰ εἶχα τόση, τύχη ὡσο καὶ μιαλό». "Ετοι ἀργοῦται⁵ ἔνα μάθημά του δὲ Ἐπίκτητος, κι ἀφοῦ ἀναφέρει διάφορες περιπτώσεις καὶ συμπεράγει ὅτι δὲ κύριος λόγος, ποὺ οἱ ἀνθρώποι παραδέχονται τὰ περισσότερα ἡλικι, γι ἐλαττώματά τους, εἶναι γιατὶ νομίζουν ὅτι ὑπάρχει σ' αὐτὰ κάτι ἀκούσιο, συνεχίζει: "(1)ταν λοιπὸν ζοῦτε ἀνάμετα σ' ἀνθρώπους ποὺ δροσούνται σὲ τόση σύγχυση, ποὺ δὲν ξέρουν οὔτε τί ἐννοοῦν κακό, οὔτε τί ἔχουν κακό γιατὶ τὸ ἔχουν γι πώς ήταν ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ αὐτό, νομίζω ὅτι πρέπει δὲ καθένας μιας νὰ διερωτάται: «Μήπως κι ἔγω εἴλαι σὰν κι αὐτούς; Τί ἵδεα ἔχω γιὰ τὸν ἔαυτὸν μου, πώς φέρομαι; Μήπως κι ἔγω δὲ ἴδιος νομίζω πώς φέρομαι ὅπως δὲ φρένικος, ὅπως δὲ ἐγκρατής; Μήπως κι ἔγω λέω ποτέ, ὅτι ἔχω ἐκπαιδευτεῖ ὥστε νὰ ἀντιμετωπίζω δὲ τὸ μοῦ συμβεῖτ, ἔχω τὴν συναίτηση, ποὺ ἔχει αὐτὸς ποὺ δὲν ξέρει τίποτε, ὅτι δὲν ξέρω τίποτε; Η γηγαλία στὸν διδάσκαλό μου προετοιμαστικός, ὅπως ἔνας ποὺ πηγαλνει νὰ συμβουλευτεῖ ἔνα μαντεῖο; "Η μπαλνω στὴ Σχολή κι ἔγω σὰν τακιπλιάρικο παιδί, γιὰ νὰ μάθω μένο τὴν ίστορα καὶ νὰ καταλαβαλνω τὰ διεθλα, ποὺ πρὶν δὲν τὰ καταλάβαινα, κι δυ τὸ φέρει γι Τύχη νὰ τὰ ἔξυγγησω καὶ σὲ ἄλλους; "Ανθρωπέ μου, στὸ σπίτι σου πιάστηκες μὲ τὸν δοῦλο σου, ξεσήκωσες τὸ σπίτι, ἐνόχλησες τοὺς γείτονες, καὶ μου ἔργεσαι σοῦσαρδες σοῦσαρδες, σὰν σοφῆς, καὶ κάθεσαι ἐδῶ καὶ κρίνεις πῶς ἐξήγη-

ει τὸ κείμενο ποὺ διαβάζαμε; «Πρθες νιώθοντας ζήλεια, ταπείνωση, γιατὶ ἀπὸ τὸ σπίτι σου δὲν σου ἔστειλαν τίποτε καὶ καθιερώνος ἐδῶ, ἐνῷ γίνεται τὸ μάθημα, δὲν ἔχεις τίποτ’ ἄλλο στὸ μυαλό σου παρὰ μόνο πῶς τὰ πᾶς μὲ τὸν πατέρα ἢ τὸν ἀδελφό σου: «Τὶ λένε γιὰ μένα οἱ δικοὶ μου στὸ σπίτι μου; Νομίζουν τώρα δὲ προσδεύω καὶ λένε: »Οταν γυρίσει σπίτι ἔχεινος θὰ τὰ ξέρει δλα». Ήξελέχ νὰ ἐπιτρέψω κάποτε στὸ σπίτι μου, ἀφοῦ τὰ μάθω δλα, ἄλλα αὐτὸ ἀπαιτεῖ πολὺ χόπο καὶ κανένας δὲν μοῦ στέλνει τίποτε καὶ στὴ Νικόπολη τὰ ὅγρισια λουτρὰ ἔχουν τὰ χάλια τους καὶ τὸ σπίτι ποὺ μένω δὲν είναι καλὸ κι ἡ Σχολὴ τὸ ίδιο». Κι ἐπειτα, συνεχίζει ὁ Ἐπίκτητος, λέγεται: «Κανένας δὲν ὠφελεῖται ἀπὸ τὸ σχολεῖο», καὶ τελειώνει προτρέποντας τοὺς μαθητές του, διαν ἔρχονται ετὴ, Σχολῆ, νὰ ἔρχονται θρεπτοὶ καὶ ἀπερισπαστοὶ ἀπὸ κάθε βιοτικὴ φροντίδα καὶ προσωπικὸ πρόβλημα.

(1) μαθητής τῆς Σχολῆς τοῦ Ἐπίκτητου, ποὺ εὑρίσκει τὰ λουτρὰ τῆς Νικόπλεως δχι ἴκανοποιητικὰ καὶ τὶς συνθήκες τῆς κατοικίας του καὶ τῆς Σχολῆς κακές, φαίνεται δὲ θὲ τὰν ίσω; συντριψμένος στὴν πολυτέλεια ἐνὸς πλούσιου σπιτιοῦ καὶ μιᾶς μεγαλουπόλεως. Κι διαν οἱ δικοὶ του ἀργοῦσαν νὰ τοι στείλουν τὰ χρήματα μὲ τὰ δποικά ζούσε, ἀνησυχοῦσε καὶ γινόταν γκρινιάρης. Εἶχε φιλοδοξίες ν’ ἀποκτήσει πολλὲς γνώσεις, ἄλλα μὲ λύπη του διαπίστων δὲι γι’ αὐτὸ χρειάζεται: πολὺς χόπος. Νά μιᾶς εἰκόνα φοιτητικῆς ψυχολογίας καὶ ζωῆς στὴ Νικόπολη.

Συζητώντας τὸ θέμα «Ποιός είναι ὁ κανόνας τῆς ζωῆς;» λέει δὲι είναι αὐτὸς: πρέπει νὰ κάνουμε αὐτὸ ποὺ ἡ φύση ζητεῖ καὶ νὰ ἀποφεύγουμε δ.τι είναι ἀντίθετο ετὴ φύση. (2) φιλόσοφοι πρώτα μιᾶς ἔξασκον στὴ θεωρία, ποὺ είναι πιὸ εὔκολη, κι ἐπειτα μιᾶς πάνε ετὰ δυσκολώτερα, γιατὶ στὴ θεωρία τίποτε δὲ μιᾶς ἐμποδίζει νὰ ἀκολουθήσουμε δσα διδασκόμεθα, στὰ ζητήματα δριώς τῆς ζωῆς ὑπάρχουν πολλὰ ποὺ μιᾶς περισπούν. Είναι γέλοιος λοιπὸν αὐτὸς ποὺ λέει δὲι θέλει ν’ ἀρχίσει ἀπὸ τὰ τελευταῖα, γιατὶ ἡ ἀρχὴ δὲν είναι εὔκολη ἀπὸ τὰ δυσκολώτερα. Αὐτὴ τὴ δικαιολογία πρέπει νὰ λένε οἱ σπουδάστες τοὺς γονεῖς τους, ποὺ ἀγανακτοῦν ἐπειδὴ τὰ παιδιά τους σπουδάζουν φιλοσοφία: «Αμαρτάνω, λοιπόν, πατέρα, καὶ δὲν ἔριν τὶ μοῦ ἐπιβάλλεται καὶ ποιό είναι τὸ καθήκον μου.» Άλλὰ δὲν αὐτὸ είναι κάτι ποὺ οὔτε διδάσκεται οὔτε μαθαίνεται, γιατὶ μὲ κατηγορεῖς: «Αν δριώς διδάσκεται, μάθε τὸ μου. Κι ἀν ἔσι δὲν μπορεῖς, ἀφησέ με νὰ τὸ μάθω ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ λένε δὲι μποροῦν νὰ μοῦ τὸ μάθουν. Γιατὶ, τὶ νορμίζεις;» Οτι θέλω καὶ κάνω τὸ κακὸ καὶ μοῦ ξεφεύγει τὸ καλό; Κάθε ἄλλο. Ή οιά είναι ἡ αλτία τῆς ἀποτυχίας μου: «Η ζγνοια...». Ετοι δριώς, λέει ὁ Ἐπίκτητος, μπορεῖ νὰ μιλάει μόνο αὐτὸς ποὺ ἔχει πληριάσει σωστὰ τὴ φιλοσοφία. «Αν δριώς κάποιος διαβάζει τὰ βιβλία καὶ συχνάζει στοὺς φιλοσόφους, ἐπειδὴ θέλει νὰ ἐπιδειχνύεται στὰ συμπόσια, δὲι ξέρει τοὺς ὑποθετικοὺς συλλογισμούς, αὐτὸς δὲν κάνει τίποτ’ ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ ἐπιδιώχει τὸν θαυμασμὸ ἐνὸς συγχλητικοῦ ποὺ στὸ συμπόσιο βρίσκεται στὸ πλαίσιο ἀνάκλιντρο. Στὴ, Ρώ-

μη δράσουνται πραγματικά οι μεγάλες πυργίες πλούτου καὶ τὰ πλούτη τῆς Νικόπλεως ἔχει φαίνονται παιγνιδάκια. Γι' αὕτη εἶναι δίνετολο νὰ ἐλέγχει ἔχει χανεῖς τὶς ἔξιπτερικὲς ἐπιδράσεις, γιατὶ οἱ ἐπιδράσεις ποὺ τὴν ἀποσποῦν εἶναι στή Ρώμη μεγάλες.

Η πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῆς φιλοσοφικῆς γήπεδης διδασκαλίας γίταν πιὸ εὐχόλη στή σχετικὰ ἀπλὴ ζωὴ τῆς Νικόπλεως, ἐνῷ στή Ρώμη διεραστίς τῆς κοινωνικῆς διακρίσεως καὶ τῶν ἀξιωμάτων γίταν μεγάλος. "Ἔται τὰ γήπεδα παραγγέλιατα μποροῦσαν νὰ παραιεριστοῦν γιὰ τὴν ἀπόκτηση ἀξιωμάτων καὶ κοινωνικῆς διακρίσεως.

Τὰ πλούτη τῆς Νικόπλεως, ποὺ δ 'Ἐπικτητος χαρακτηρίζει παιγνιδάκια συγκρίνοντάς τα μὲ τὶς πυργίες πλούτου τῆς Ρώμης, δὲν φαίνονται νὰ γίταν ἀσήμιαντα. Στὴ γενικὴ εὐγενερία τοῦ Ζου αἰ. συμμετετέχει καὶ οἱ Νικόπολη μὲ πηγὴ πλούτου διποσθήποτε τὴν ἀλιεία καὶ τὴν παραγωγὴ πορφύρας ἀπὸ τὴ ελεικὴ ὅστραχο^θ. Ὅπαρχει πληροφορία ὅτι στὴν ἀρχὴ τοῦ Ζου αἰ. στέλνεται ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρο Σεβήρο (222—235) δ ἀπελεύθερός τοῦ Ηεσπρέπης ὡς ἐπίτροπος (procurator) τῶν αὐτοκρατορικῶν ἔργων πορφύρας τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀγαθας, Ἡπειροῦ καὶ Ηεσσαλίας. Κι ἀν δὲν ὑπάρχει γραπτὴ μαρτυρία γιὰ τὴν ὑπαρχὴ ἔργων πορφύρας στὴν "Ἡπειρο", ὑπάρχει στὴν Κορινησίᾳ τοῦ Ἀιρερακικοῦ ὀλόκληρη παραλία ποὺ ἔχει συγκριτισθεὶ ὥχι ἀπὸ ἄλιμο καὶ θέτσαλα, ἀλλὰ ἀπὸ οραύσιατα θετράκινη πορφύρας. "Οσο γιὰ τὰ ψάρια γίταν τόσο ἀρίστα στή Νικόπολη, ὥστε νὶ ἀρίστα τους νὰ προκαλεῖ τὴν ἀηδία, ὅπις μᾶς πληροφορεῖ Ἀγίουντος συγγραφέας τοῦ Αἰου αλίνα.

Σὲ μία συζήτηση τοῦ 'Ἐπικτήτου συγομιλητής του εἶναι ἔνας αὐτοκρατορικὸς ἀπεσταλμένος ὡς corrector (διορθωτής) τῶν ἐλευθέρων πόλεων. Τὸ δυομή του γίταν Μάξιμος καὶ πιθανόν νὰ πρόκειται γιὰ τὸν πρατιπρό Μάξιμο ποὺ ἐστείλε δ Ὁραιανὸς στὴν Ἑλλάδον τὸ 103—108^θ. (1) Μάξιμος ἔφτασε γειτούνα στὴν Κασσιπαλα τῆς Ἡπειρου ἔχοντας μαζὶ του τὸ γῆ του, γιὰ νὰ τὸν ἀφήσει, ὅπις φαίνεται στή Σχολὴ τοῦ 'Ἐπικτήτου στή Νικόπολη. Τὸ ἐνδιαφέρον εἶναι ὅτι δ αὐτοκρατορικὸς ἀπεσταλμένος, ποὺ ἔκτὸς ἀπὸ τὴ διοικητικὴ ἀποστολή του εἶχε καὶ δικαιοτικὴ ἔδουσία ὡς "κριτής τῶν Ἑλλήνων", γίταν δπαδὲς τῆς Ἐπικούρειας φιλοσοφίας καὶ αὕτη ἔδωσε εύκαιρα γιὰ συζήτηση, στὴν δπολι δ 'Ἐπικτητος κάνει κριτικὴ τῶν ἐπικούρεων δογμάτων. Τοῦ λέει λοιπὸν ἀνάγκεσσα σ' ἄλλα: Εἶναι ἀνθράτος ὅποιος ἐνῷ μπορεῖ, ἔχοντας τὸ ἀξιωμα τοῦ δικαιοστηῆ, νὰ πάρει τὰ ἔναντι ὑπέργοντα, δὲν τὰ παργρεῖ. Μήνυ, ἀν δέλεις, γιὰ προσέξουμε αὕτη νὰ τὸ κάνουμε κρυψό, μὲ ἀσφάλεια καὶ νὰ μή τὴ μάλλει χανεῖς. Γιατὶ κι δ ἔνιος δ 'Ἐπικούρος δὲν θεωρεῖ τὴν κλοπὴ κακό, ἀλλὰ τὴ σύλληψή τοῦ κλέψτη. Κι ἐπειδὴ εἶναι ἀδίνατο νὰ εἶναι θέθοις χανεῖς ὅτι δὲν θὰ τὸ πιάσουν, γι' αὕτη λέει «μή, κλέψετε». Ἀλλὰ ἔγιν οὖσ λέων ὅτι οὐ νὶ κλοπὴ γίνει ἐπιθέξια καὶ προσεκτικὴ κανένας δὲν θὰ τὴ καταλάβει. "Ἐπειτα ἔχουμε στή Ρώμη Ιεχυροὺς φίλους καὶ οἱ "Ἑλλήνες εἶναι «ἀδρανεῖς», δηλαδὴ ἀργοὶ καὶ

δειλοί. Κανεὶς δὲν θὰ τολμήσει νὰ πάει γι' αὐτό τὸ ζῆτρα στή, Ρώμη. Γιατί δὲν παιρνεῖς αὐτὸ ποὺ θεωρεῖς ἀγαθός; Κάνεις ἀνορτία καὶ κουταριάρα. Ἀλλὰ κι ἐν μὲ δεβαύνεις δτ: δὲν τὸ παιρνεῖς, δὲν θὰ σὲ πιστέψω. Γιατί δπως είναι ἀδύνατο νὰ παραδεχτεῖ κανεὶς αὐτὸ ποὺ φαίνεται δτ: είναι: ψέμα καὶ νὰ ἀπορρίψει αὐτὸ ποὺ φαίνεται: ἀλήθεια, ἔτσι είναι: ἀδύνατο νὰ ἀρνηθεῖ αὐτὸ ποὺ νομίζεις ἀγαθός. Ο πλούτος είναι ἄγαθός καὶ θὰ Ελεγε κανεὶς, τὸ πιὸ παραγωγικό. Θαν πρόκειται γιὰ τὶς ἡδονές. Γιατί νὰ μή τὸν ἀποκτήσεις;... "Αν θέλεις νὰ είσαι πραγματικός φιλότοσφος, τέλειος, ἀν είσαι: συνεπής σ' αὐτὰ ποὺ πιστεύεις. Ἀλλιώς δὲν θὰ διαφέρεις ἀπὸ ἑταῖς τούς Στοιχοίς γιατί κι ἔμεις δὲλλα λέμε κι δὲλλα κάνουμε. Εμείς μιλάμε γιὰ τὰ καλά καὶ κάνουμε τὰ αἰσχύρα. Εἴς έγεις τὴν ἀντίθετη, διαστροφή, πιστεύεις τὰ αἰσχύρα καὶ κάνεις τὰ καλά.

"Ο συγχατητικός Ρωμαίος, δὲπεσταλμένος τοῦ αὐτοκράτορα φέρνει στή, Νικόπολη, τὸ γιό του, γιὰ νὰ φοιτήσει στή, Σχολή, τοῦ Ἐπίκτητου. Στή συντήτρι, τους δὲπίκτητος δείχνει τὴν παρρηγία ποὺ τὸν χαρακτήρικά, τὴν ἐλευθερία, ποὺ τὴν Ἑνιατία καὶ τὸν Ἑλλεῖψη, φέννω μπροστά στή, δύναμι, κάθε ἔξουσίας. Ἀκόμη διακρίνεται τὰ λόγια του ἡ προθυμία του γιὰ αὐτοκρατική, θαν παραδέχεται τὴν ἀσυνέπεια τῶν Στοιχῶν. "Εγίνε φανερό, δτ: τὸ κέντρο τοῦ βάρους τῆς διδασκαλίας του δρίσκεται στήν Ηθική.

Τὴ διαπίστωσή του δτ: οἱ "Ἐλληνες τῆς ἐποχῆς του είναι αἰδρανεῖς, θὰ τὴν ἔχουν μιᾶλλον μὲ κάποια θλίψη, καὶ δχις χωρίς κάποια δύστη, περιφρονήσανς γιὰ τὴν ὑποταγή τους καὶ τὸ φόνο τους.

"Έχει γίνει παροιμιακή, τὴ λεγόμενη, Στοιχή, διδασκορία. "(1) Ἐπίκτητος τῆς ἀφίερωνει: μιᾶς ἀπὸ τὶς Διατριβές του. «Η Ζωή, λέται, είναι κάπι διδασκόφο, δὲλλα τὸ πῶς γροτιμοποιεῖ κανεὶς τὴ Ζωή, του δὲν είναι διδασκόφο. Ποτὲ λοιπόν, ἀν κανεὶς τοῦ πει νὰ διδασκορίζεις καὶ γι' αὐτό, νὰ μή τὸ ἀμελήσεις: οὔτε δημοτική, δταν δὲ προτρέψῃς: νὰ τοῦ δεῖξεις ἐπιμέλεια, νὰ γίνεις ταπεινός καὶ εύτελής καὶ νὰ θεωριάζεις τὴ, νὰ φοβάσαι τὰ ὄλικὰ πράγματα. Ἀκόμη καλὸς είναι νὰ ξέρεις δὲ τὶ έχεις διδασκούμενοι. νὰ μή την ἀντρυγεῖς καὶ νὰ μήτη ἀγανακτεῖς. ἀν δὲλλος: δὲ διαστροφή σ' αὐτά.

Τὰ στάχυα γίνονται: γιὰ νὰ ξεραθοῦν καὶ ξεραίνονται: γιὰ νὰ θεριστοῦν. Γιατί δὲν φυτρώνουν μόνα τους. "Αν λοιπὸν είγειν αἰσθητή, θεριπει νὰ εύχονται νὰ μή, θεριστοῦν ποτέ; Είναι κατάρα γιὰ τὰ στάχυα νὰ μή θεριστοῦν ποτέ. Τὸ τόπο πράγμα, νὰ ξέρετε, ισχύει: καὶ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους: είναι κατάρα νὰ μή πεθάνει κανεὶς ποτέ· μικάδεις μὲ τὴν κατάρα νὰ μήτην ὀριμάσει. νὰ μή θεριστεῖ. Έμεις δημώς, ἐπειδή, είμαστε οἱ δῆσις ποὺ πρέπει καὶ νὰ θεριστοῦμε καὶ νὰ παραχολουθήσουμε τὸν θεριστή μας. ἀγανακτοῦμε γι' αὐτό. Γιατί δὲν ξέρουμε οὔτε ποιοί είμαστε, οὔτε ξέρουμε μελετήσει τὰ ἀνθρώπινα. δπως δτος: διχολούνται μὲ τὰ διλογα. ξέρουν μελετήσεις: τὰ διλογα... Κανεὶς μας δὲν θέλει: νὰ ὑπαχούσει προθυμία, οὔτε κι δταν τὸ ζῆται τὴ, ἀνάγκη, δὲλλα μὲ δάκρυα καὶ στεναγμούς πάσχεις δτα πάσχεις καὶ τὰ λέμε αὐτὰ περιστάσεις. Τι ένωεις, ζιθρωπε, λέγοντας

«περιστάσεις»; «Αγέννοεις μὲ τὴ λέξη, «περιστάσεις» αὐτὰ ποὺ σὲ περιβάλλουν, ὅλα εἰναι περιστάσεις, ἀν ὅμως ἐγγοεῖς τὰ δύσκολα, τὶ δυσκολία ὑπάρχει ὅταν φθείρονται ὅσα γεννιοῦνται; Τὴ φθορὰ τὴν κάνει ἡ μαχαρί τὴ βασανιστήριο ἡ θάλασσα ἡ κεραυνός ἡ τύραννος. Τὶ σὲ νοιάζει ἀπὸ ποιό δρόιο θὰ κατεβεῖς στὸν "Αδη"; "(Ι)λοι εἰναι ἴδιοι. "Αν ὅμιως θέλεις νὰ ἀκούσεις τὴν ἀλγήθεια, πιὸ σύντομος εἰναι δὲρόιος ποὺ τὸ στέλνει δ τύραννος. Κανένας τύραννος ποτὲ δὲν χρειάστηκε ἔξι μῆνες γιὰ σφάξει κάποιον· δ πυρετὸς ὅμιως πολλὲς φορὲς χρειάζεται κι ἔνα χρόνο. Εἶναι θόρυβος καὶ θήρας κενῶν λέξεων κάτι τέτοια: «Κιγδυνεύει τὸ κεφάλι μου ιπροστὰ στὸν Καίσαρα». Έγὼ δὲν κινδυνεύω ποὺ ζῶ στὴν Νικόπολη, ποὺ γίνονται τόσοι πολλοὶ σεισμοὶ; Κι ἐσὺ δὲν εἶδες τὶ διακινδυνεύεις, ὅταν διασχίζεις τὴν Ἀδριατική; Τὴ ζωὴ σου. Δὲν εἰναι; «Αλλὰ κινδυνεύει καὶ ἡ γνώλιγη». Ή δική σου; Ηῶς; Καὶ ποιός ιπορεῖ νὰ σὲ ἀναγκάσει νὰ ἔχεις γνώλιγη ποὺ δὲν θέλεις νὰ ἔχεις; Μήπως ἐγγοεῖς τὴ γνώλιγη ἄλλου ἀνθρώπου; Καὶ ποιός κινδυνος σὲ ἀπειλεῖ, ἀν ἄλλοι ἔχουν ψεύτικες γνώλιες; «Μὰ κινδυνεύω νὰ ἔξοριστῷ». Τὶ σημαίνει νὰ ἔξοριστες; Νὰ δρίσκεσαι ἄλλου κι ὅχι στὴν Ρώμη; «Ναι». «Ε, καλ; «Αν μὲ στελλουν στὴ Γύαρο;» "Αν σοῦ ταιριάζει, θὰ φύγεις· εἰδάλλως ἔχεις ποῦ νὰ πᾶς, ἀντὶ στὴ Γύαρο· ἔκει ποὺ θὰ ἔρθει κι ἔκεινος ποὺ σὲ στέλνει στὴ Γύαρο, εἴτε τὸ θέλει εἴτε ὅχι. Τὶ ἀνεβαίνεις λοιπὸν στὴν Ρώμη, σὰν νὰ πρόκειται γιὰ σπουδαῖο πράγμα; Εἶναι κατίτερη τῆς προετοιμασίας σου. Γιατὶ θὰ πεῖ ἔνας νέος μὲ χαροσιματα: «Δὲν ἀξίζει νὰ ἀκούσω τόσα ιαθύλιατα, νὰ γράψω τόσες ἀσκήσεις, καὶ νὰ κάτσω τόσο καιρὸ κοντὰ σ' ἔνα γεροντάκι, ποὺ δὲν ἀξίζει κι αὐτὸ πολλά». Νὰ θυμιάσῃς μόνο ἔκεινη τὴ διάκριση ποὺ χωρίζει αὐτὰ ποὺ εἶναι δικά σου ἀπὸ αὐτὰ ποὺ δὲν εἶναι. Ήστὲ νὰ μὴ ζητήσεις κάτι ποὺ δὲν εἶναι δικό σου. Τὸ δῆμα καὶ ἡ φυλακὴ εἶναι καὶ τὰ δύο τέποι· δ ἔνας ὑψηλὸς κι δ ἄλλος χαμηλός· ἄλλας ἡ προσάρτηση σὲ σὲ σου, ἡ γήική σου πρόθεση, ιπορεῖ νὰ διατηρηθεῖ ἡ ίδια, ἀν θέλεις νὰ τὴ διατηρήσεις ίδια εἴτε εἶσαι στὸ δῆμα εἴτε στὴ φυλακή. Καὶ τότε θὰ εἴριαστε μιλητές τοῦ Σωκράτη, ὅταν εἴριαστε ἵκανοι νὰ γράψουμε παιᾶνες στὴ φυλακή. Άλλὰ κρίγοντας ἀπὸ τὴν ὥρα κατάστασή μας, εἶναι ἀλιφθολος ἢν μὲ ιπορούσαις νὰ ἀνεγκιοῦρε κανένα στὴ φυλακή νὰ μᾶς πεῖ: «Θέλεις νὰ σοῦ διαβάσω παιᾶνες;» «Ιατὶ μὲ διασκεύεις; Δὲν ξέρεις σὲ τὶ θέση δρίσκοιμαι; Σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση ποὺ εἴριαι...». Σὲ ποιά λοιπὸν κατάσταση; «Πρόκειται νὰ μὲ ἔκτελέσουν». Καὶ οἱ ἄλλοι ἀγνοιῶντο θὰ γίνουν ἀθάνατοι;

Τὸ ἀδύνατο σωματικὰ γεροντάκι, ὅπιος δὲν εἶναι ἀναφέρεται στὸν ἔαυτό του τὸ αὐτὴ τὴ Διατριβή, ἀπευθύνει στὸ ἀκροατήριό του, ποὺ τὸ μεγαλύτερο μέρος του τὸ ἀποτελοῦσαν οἱ μιλητές του, συμβουλές ποὺ ταιριάζουν στὸ τέλος τῶν σπουδῶν τους, ὅταν πρόκειται νὰ ἀφήσουν τὴ Σχολὴ καὶ νὰ μποῦν στὴ ζωὴ. Τοὺς προτρέπει νὰ ζήσουν σύμφωνα μὲ τὴν προετοιμασία ποὺ ἔκαναν καζί του.

«Οτις ἔπειτα ἀπὸ πεντακόσια περίπου χρόνια δ Ἐπίκτητος ἔχει πρότυπο τὸν Σωκράτη, δὲν μᾶς ἔκπληκτει, δείγνεις θτὶ στὴν ἐποχὴ του Ἐπίκτητου δ

ἀνθρωπος είχε ώς μονάδα μιὰ δέξια ποὺ ἀντλούσε τὴν δύναμην ἀπὸ μέσα τῆς, ἀπὸ τὴν ήθικὴν καὶ πνευματικὴν τῆς ὑπόστασην. Οἱ ιδίοις δὲ Ἐπίκτητος ἐπειτα ἀπὸ τὸν Σωκράτη θεωρήθηκε δὲ ἅγιος τῇς Ἀρχαῖας Ἡρησουεῖται.

Τὸν θάνατο τὸν δέχεται λογικά. σὲν φυσικὸν ἀναπόφευκτον φαινόμενον καὶ τὸν φόδο τὸν ἀρνιέται γιὰ δὲ τι δὲν ἔξαρτάται ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἕδος. Δὲν ἐλπίζει σὲ καρικὰ ἀθανασία καὶ περιφρονεῖ τὴν δύναμιν τῆς ἔξουσίας. τὴν διὰ καὶ τὰ ὄλιχα ἀγαθά, πέρα ἀπὸ τὴν ἴχανοποίηστην, τὸν στοιχειώδῶν ἀναγκῶν του.

Οἱ κίνησινοι κρέμονται πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια ὅλων τῶν ἀνθρώπων ὅταν ταξιδεύουν, δταν ζοῦν σὲ τύπο δύο γίνονται: σεισιοί, δπως στὴ Νικόπολη. Φαινεται: δτι οἱ κίνησινοι: τοὺς ναυαγίου καὶ τοὺς σεισιούς τιαν οἱ πιὸ σημαντικοὶ στὴν ἐποχὴ τοῦ Ἐπικτήτου ποὺ τιαν ἐποχὴ εἰρήνης καὶ εὐημερίας. Καὶ σ' ἄλλο σημεῖο τῶν Διατριβῶν¹⁰ του λέει: πὼς δὲ ταξιδιώτης σὲ πλοϊο σκύδει: καὶ διέπει τὸν δικὸν τὴν γύρο του τὸ πέλαγος καὶ πουθενά στεριά καὶ τὸν πιάνει τότε τρόπιος καὶ φαντάζεται δτι ἀν ναυαγήσει: Ήδη πρέπει νὰ πνεγεῖ ἀπὸ δῶλο ἐκείνο τὸ νερὸ καὶ δὲν σκέψεται: δτι τρεις μέρον κανάτες τοὺς φέννουν. "Οταν πάλι γίνεται σεισιός, φαντάζεται δτι θά πέσει ἐπάνω του δῶλο, τὴν πόλην δὲν φτάνει δῆμος καὶ μιὰ μικρή πέτρα νὰ τοὺς ἀνοίξει τὸ κεφάλι:

"Ἄλλὰ στὴ Ρώμη προστίθενται καὶ οἱ κίνησινοι: ἀπὸ τὴν ἔξουσία τοῦ αὐτοκράτορα. Οἱ ίδιοις δὲ Ἐπίκτητος είχε ἔξοριστες ἀπὸ τὴν Ρώμη καὶ τὴν Ἰταλία ἀπὸ τὸν Δημιτιανό. Πιὸ πρίν ἔξοριστηκε δὲ ἀσκαλός τοῦ Musonius Rufus ἀπὸ τὸν Νέρωνα στὴ Γύαρο, αὐτὸν τὸ νησάκι τῆς ἔξοριας στὸ Αλγαίο, κοντά στὰ παρόλια τῆς ἀνατολικῆς Ἀττικῆς. Τὸ δυοτά τῆς Γύαρου εἶναι: συνιόνχιο μὲ τὴν ἔξορια, ποὺ τὴν ἀντιμετωπίζει λογικά. δπως καὶ δλα δοσ δρίσκονται ἐκτὸς τῆς ήθικῆς του προθέτεως. Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ κάνει κάποιον δυστυχισμένο. «Γέμισε τὸ σπίτι μου καπνός» λέει σὲ μιὰ ἀλλη, Διατριβὴ¹¹, «δν δὲν εἶναι πολὺς θά μείνω» ἀν εἶναι πάρα πολὺς θά δρῦ ἔξω· ἔνα πράγμα πρέπει νὰ θυμάται κανεὶς καὶ δ. δτι τὴ πόρτα εἶναι ἀνοιχτή.» Άλλὰ διὰ μου πει κανένας «μή κατοικεῖ στὴ Νικόπολη». Δὲν μένω στὴ Νικόπολη. «Οὔτε στὴν Ἀθήνα». Δὲν μένω οὔτε στὴν Ἀθήνα. «Οὔτε στὴ Ρώμη». Δὲν μένω οὔτε στὴ Ρώμη. «Κατοικησε στὴ Γύαρο». Κατοικιώ. «Άλλὰ τὴ κατοικία στὴ Γύαρο μου φαίνεται: δτι ἔχει πολὺ καπνό. Φεύγω γιὰ νὰ κατοικήσω δύο κανένας: δὲν θὰ μὲ ἐμποδίσει. Γιατὶ ἐκείνη τὴ κατοικία εἶναι ἀνοιχτή, γιὰ δῶλους. Εννοεῖ τὴν τελευταία κατοικία τῶν ἀνθρώπων.

Η φιλοσοφικὴ ἀντιπολίτευση, ποὺ ἐνοχλοῦσε τοὺς Ριωμαίους αὐτοκράτορες, δὲν διεκδικοῦσε ἀπ' αὐτοὺς τὴν ἔξουσία. Απλῶς δὲν ἐσκύδε στὴ δύναμη τους καὶ περιφρονοῦσε τὶς ἀπειλές καὶ τὶς ἀιλούδες. Τὴν Ρώμη οὔτε δὲ Ἐπίκτητος λυπάται καθόλου ποὺ τὴ στεργήθηκε οὔτε τὴ θεωρεῖ ἀξιόλογο πόλο ἐλέεω τῶν μαθητῶν του. Κι δταν σκεφτεῖ κανεὶς δτι ἔνα μέρος τῶν μαθητῶν του τιαν γόνοι ἀξιωματούχων τοῦ κράτους καὶ πλούσιων οίχογενειῶν, ποὺ τιαν φυσικὸν ἀκολουθήσουν σταδιοδρομία στὴ δημόσια ύπηρεσία, προκαλεῖ ἐκπληῆ καὶ θαυ-

μαστὶ τὸ περιεχόμενο τῶν σπουδῶν τους στὴ Σχολὴ τοῦ Ἐπίκτητου καὶ δ σκοπὸς ποὺ δ Ἐπίκτητος ἐπιδιώκει νὰ ἐπιτύχει μὲ τὴν ἐκπαίδευσή τους. Η Ρώμη δὲν εἶναι ἀντάξια τῶν σπουδῶν σας, λέει στοὺς μαθητές του. "(Οχι δέναια ὅτι οι μαθητές του δὲν πήγαιναν στὴ Ρώμη, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐκπαίδευση ποὺ είχαν πάρει είχαν ἀποκτήσει μιὰ ἐσωτερικὴ γῆθικὴ δύναμιν, ποὺ τοὺς ἔκανε πρόσωπα ἐλεύθερα καὶ θαρραλέα. (Ο όσος αἰ. εἶδε λίγο ἀργότερα καὶ αὐτοκράτορα ἀκόμη φιλόσοφο, τὸν Μάρκο Αύργυλο, ποὺ ἔτρεψε δικὴν σεβαστὸ γιὰ τὸν Ἐπίκτητο.

"(Ποιος ἔζησε τὴν δουλεία μπορεῖ ἵσως νὰ ἐκτιμήσει περισσότερο τὸ ἀγαθὸ τῆς ἐλευθερίας. (Ο Ἐπίκτητος τὴν ἔξυπνει μὲ ἔνα πάθος σπάνιο. Σὲ μιὰ συζήτησή του εἶπε σ' ἔνα συγχλητικὸ τῆς Ρώμης ὅτι εἶναι δοῦλος, ἀν κάνει κάτι γιωρίς νὰ τὸ θέλει εἴτε ἀπὸ φόδο εἴτε ἀπὸ ἀδυναμία¹². «Ναι, τοῦ ἀπάντησε δ συγχλητικός, ἀλλὰ ποιός μπορεῖ νὰ μὲ ἀναγκάσει ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Καίσαρα, δηλαδὴ τὸν αὐτοκράτορα, τὸν κύριο πάντων;» Νά λοιπὸν ποὺ διολόγησες, τοῦ λέει δ Ἐπίκτητος, ἔναν ποὺ τὸν θεωρεῖς κύριό σου. Τὸ ὅτι, δπως λέει, εἶναι κοινὸς γιὰ ὅλους κύριος, ἀς μὴ σὲ παργιγορεῖ. Παραδέξου ἀπλῶς ὅτι εἰσαι δοῦλος ἐνὸς μεγάλου σπιτιοῦ. "Ετσι κι οἱ Νικοπολίτες συνηθίζουν νὰ ἀναφιωγοῦν: «Ναι, μὰ τὴν τύχη τοῦ Καίσαρος, εἴριαστε ἐλεύθεροι!» (Ο ὄρκος τῶν Νικοπολίτων ἀντιφάσκει δέναια σ' αὐτὸ ποὺ λέγε. Εἶναι ἐλεύθεροι, ἀλλὰ ὑπὸ τὴν ἔξουσία τοῦ Καίσαρα. Στὴν συνέχεια τῆς συζητήσεως ρωτάει τὸν συνομιλητή του ἀν ἐρωτεύτηκε ποτέ. «Καὶ τὶ σχέση ἔχει αὐτὸ μὲ τὴ δουλεία γη τὴν ἐλευθερία;» Ήστε δὲν τοῦ ἐπέδωλε γη ἐρωτιένγι σου νὰ κάνεις κάτι ποὺ δὲν γῆθελες; Δὲν τῆς φίλγισες ποτὲ τὰ πόδια κι ἀς γῆταν ἵσως δούλη σου; Κι ὅμως ἀν σὲ ἀνάγκαζε κανένας νὰ φίλγισεις τὰ πόδια τοῦ Καίσαρος, θὰ τὸ θεωροῦσες προσδολὴ καὶ ἀπαράδεκτη τυραννικὴ συμπεριφορά. Καὶ τοῦ ἀναφέρει σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο τὸ παράδειγμα τοῦ Ηρασμοῦ, γῆρωα τῆς κωμιδίας τοῦ Μεγάνδρου Μισούιενος, ποὺ εἶχε φάει τὸν πόλειο μὲ τὸ κουτάλι, περισσότερο ἀπὸ τὸν Ρωμαϊο συνομιλητὴ τοῦ Ἐπίκτητου. Ήρωτα λοιπόν, τοῦ λέει, δηγαίνει τὴν νύχτα δ Ηρασμοῦ γένος ἔξι¹³ ἀπὸ τὸ σπίτι του, ὅταν δ δοῦλος του δ Γέτας δὲν τολμᾶ νὰ βγεῖ γιατὶ εἶναι: γειτόνας καὶ τὸ κρύο τσουχτερὸ — καὶ μόνο ἀν τὸν ἀνάγκαζε δ κύριός του ήταν ἔγχιγνες ἔξι¹⁴ βλαστημώντας μεγαλόφωνα τὴν πικρὴ τύχη γιὰ εἶναι δοῦλος. Καὶ τὶ λέει ὑστερα δ Ηρασμοῦ γένος;

"Εγα κοριτσάκι ἀσύγιαντο μὲ ἔχει τέλεια ὑποδουλώσει,
ἔιενα ποὺ δὲν μπόρεσε ποτὲ ἐγκρίδες ὥς τώρα¹⁵.

(Ο Ἐπίκτητος τὸ παράδειγμα ὑποδουλώσεως ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ ἐρωτα τὸ παλργεῖ ἀπὸ μιὰ θεατρικὴ παράσταση ποὺ ήτα εἶχε μᾶλλον πρόσφατα ἰδεῖ στὸ θέατρο τῆς Νικοπόλεως. Ηεριγράφει ἔδω τὴν πρώτη σχηματικὴ τῆς κωμιδίας τοῦ Μεγάνδρου καὶ θυμιάται δύο λαμβικούς τριμετρούς.

Μιὰ ἀπὸ τὶς Διατριβές¹⁶ ἔχει ήέια τὴν ἀνάρμοστη συμπεριφορὰ στὸ θέατρο τοῦ ἐπιτρόπου τῆς Ηπείρου. (Ο τότε διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας τῆς

Ηπείρου — τὸ δυοτά του ὅτεν ἀναφέρεται: — ὑποστήριξε οὐτόποιος καμπανίας μὲ τρίτο ἀνάρριστο καὶ γι' αὐτὸ διπλωτικημέτρης σὲ θέστρα ἀπὸ τοὺς θεατές. Διηγήθηκε κατέπι τὸν Ἐπίκτητο τὸ πάθητικό του, ἐκδηλώνοντας τὴν ἀγανά-
χτηστή του ἐναντίον αὐτῶν ποὺ τὸν ἔξιστον. Καὶ τί κακὸς τοῦ ἐκανεν, τοὺς εἶπε δὲ Ἐπίκτητος, ἐκδηλώσαν καὶ αὐτοῖς τὴν προστίμηστή τους. θπως καὶ εἰ. Κι
δεῖν δὲ πιτροπός τῆς Ηπείρου εἶπε: «Ἐπειδὴ ἐκδηλώνει κανεὶς τὴν προ-
τίμηστή του;» τοῦ διπάντηρε. Λίγοι διέποιν ἐσένα τὸν ἀρχοντά τους, τὸν φύλο
καὶ ἐπίτροπο τοῦ Καίσαρος; νὰ ἐκδηλώνεται μ' αὐτὸν τὸν πόλο, νὰ μὴν ἐκδη-
λωθοῦν καὶ αὐτοὶ μὲ τὸν Γέον;... Γιατὶ θυμώνεις ποὺ σὲ μιμήθηκαν; Ποσοὶς έχει
νὰ μιμηθεῖ δὲ λαβῆς παρὰ ἐπᾶς τοὺς ἀνωτέρους του; Ποσοὶς προσέχει, δεῖν πα-
γαλνεις σὲ θέστρα ἐν ἕχεις; · Κοίτα πώς φέρεται δὲ ἐπίτροπος τοῦ Καίσαρος
στὴ θέστρα. Κραυγάζει· καὶ ἐγὼ θὲ κραυγάζω. Πιγρᾶ ἀπὸ τῇ θέστρα του· καὶ ἐγὼ
θὲ πιγρᾶζω. (Οἱ δύο λοιποὶ του τοποθετημένοι σὲ διάφορα σημεῖα τοῦ θεάτρου κραυ-
γάζουν. Έγὼ δὲν έχω δύο λοιπούς· θὲ κραυγάζω δὲν πιδὲ δυνατές μπορέ γιὰ καὶ
κραυγάζει μὲ δλουρά.

Ο ἐπίτερος; Τιθέλει νὰ νοιχτεῖ καὶ νὰ στεφανωθεῖ δὲ ωριωδὴς;
Σώφρων, ἐκῶ αἱ θεατὲς — ἢ μεγάλη μερίδα τοι; — εἰναιούσιαν δὲ λόγον. Κρίμα ποὺ
δὲν ξυγκρίει καὶ δὲλλες πληρωθερίες συγενικά μὲν αὐτὸν τὸ περιστατικό. Τὸ δὲν αἱ
θεατρικοὶ ἀγώνες ἐνθεραψαν τὸν πολὺ τοιούτοις κατοίκους τῆς Νικοπόλεως, ώστε
νὰ φτάνουν ὡς τὴν ἀποθεωμένα τοῦ Θεοχαρᾶ τῆς Ἡπείρου, ἐπειδὴ νόμιζαν
ὅτι ἀδικεῖται δὲ τιθουσιός ποὺ προτιμούσσαν αἱ Θεοί. Εἰλύνει δὲ τὴν τάχυτην εἰχε κά-
ποια θέση, στὴν ζωή, τῆς πόλεως αὐτῆς. ὅπως δριψιμένο ἐπίπεδο καλλιτεχνικής
ζωῆς ὑπάρχει ὡς αὐτή, τὴν ἐποχή, τὸ δέλει τὶς ἐλληνικές πόλεις. 'Αλλὰ θὰ θε-
λαμε στηλερά νὰ ξέρουμε: τι εἶσσας θεατρικὸς ἀγώνας γινόταν, δὲν συνέβη, αὐτὸν
τὸ περιστατικό; Παλιόνταν χωριωδίες; ἀπὸ ἀντιπαλούς θέσσους; ή διαγωνιστού-
ταν τραγουδιστές χωρικῶν τραγουδῶν; Δὲν ὑπάρχουν δῆμος ἀπαντήσεις.

Σὲ μὰ δίληγή Λιστρό¹⁸ μὲ τίτλο «Πῶ; πρέπει νὰ φερθεῖστε στοὺς τυράννους», δ. Ἐπίκτηρος παῖρει ἀφορμή, ἐπὸς μὰ ταῦτα ποτὶ ποὺ εἶχε μὲ κάποιον δ. δηποτὸς θύελε νὰ πάρει τὸ δῆλωντα τοῦ Ιεράων; τοῦ Αὐγούστου, δηλαδὴ, τοῦ αὐτοκράτορα. Τὸν ἀπέρεψε: «Ἄνθρωπό μου, παράτα αὐτὴ, τὴν ἐπιδίωξην, θὰ ξοδέψεις πολλὰ γιὰ τὸ τίποτε». «Ἀλλὰ σὲ σημεῖολαια ἀγορᾶς, τοῦ ἀπάντητος δ. συνομιλητῆς του, θὰ γράψουν τὸ δυοικά μου»... Μήπως θὰ εἰσαι παρών δέκαν θὰ διαβάσονται τὰ σημεῖολαια γιὰ νὰ λέσ. αὐτὸς έχω είναι τὸ δικό μου δυοικά; Κι αὖ τώρει μπορεῖς νὰ είσαι παρών, τι θὰ κάνεις δέκαν πεθάνεις; — «Θὰ μείνεις τὸ δυοικά μου». — Χάραξε τὸ σὲ μὰ πέτρα καὶ θὰ μείνεις. Καὶ δὲν μοῦ λέσ, ποιός; θὰ τὲ θηριάται ξέω χπὸς τὴ Νικόπολη; ·Μὰ θὰ φορέω, αὖ γίνω λεπέσας, χρυσὸς στεφάνῳ». — «Αν θέλεις δημοσῆτη ποτὲ στεράν, πάρε καὶ φύρεσε ξένα απὸς ρόδα». σ.τ.ν δῆλη, είναι πιὸ ὥραλο.

Γιὰ τὴν ἀπόκτηση τοῦ ἀξιώματος δχι μόνο μέση θὲ Ἐπίτεττε νὰ έχει δ συν-
μιλητής τοῦ Ἐπικεκτήτου, ἀλλὰ καὶ γρήγορα πολλά. Ο Ἐπίκεκτος ξέρει κακί-

τι γίνεται στὴ Ρώμη, τῇ ματαιοῦσσα τῶν φιλοσόφων, τὸν συναγωνισμὸν γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῶν ἀξιωμάτων.

(Ο)ταν οἱ ἀνθρώποι ἔχουν παράλογες γνῶμες, λέει στὴν Ἰδια Διατριβὴν, γι' αὐτὰ ποὺ έρεσκονται ἔξω ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῆς ἡθικῆς των προθέσεως, θεωρώντας τα καλὰ για κακά, πρέπει ἀπαραίτητα νὰ ὑπερετοῦν τοὺς τυράννους (γι' ξννοια τῆς λέξεως είναι «τοὺς μονάρχες»). Άλλα θὰ ἐπρεπε μόνο τοὺς τυράννους νι ὅχι τοὺς Ηλαριγρόλους των. Ήως γίνεται ξαφνικὰ ἀξιόλογος ἔνας ἀνθρώπος, ὅταν δὲ αὐτοκράτωρ τοῦ δύναται τὸ ἀξιωμα τοῦ ἐπὶ τοῦ δοχείου τῆς γυναῖκός;

Σὲ μιὰ ἄλλη Διατριβὴ¹⁶ μὲ τίτλο «Ηῶς ἀπὸ τὸ νὰ εἴηται συγγενεῖς τοῦ Ηεοῦ μποροῦμε νὰ προχωρήσουμε στὶς συνέπειες», διηγεῖται δὲ Επίκτητος ὅτι κάποιοι τοῦ ζῆτησε νὰ γράψει γι' αὐτὸν στὴ Ρώμη συστατικὴ ἐπιστολὴ. (Ο) ἀνθρώποις αὐτὸς εἰχε ἀτυχήσει, ὅπως νομίζουν τὴν ἀτυχίαν οἱ περισσότεροι ἀνθρώποι: ἐνῷ πρῶτα ἦταν ἐπιφανῆς καὶ πλούσιος, ὕστερα τὰ ἔχασε δλα καὶ ζούσε στὴ Νικόπολη. Κι ἐγὼ ἔγραψα γι' αὐτὸν μὲ ταπεινὸν ὑφος. Αὐτὸς ὅταν διέκασε τὴν ἐπιστολὴν τιοῦ τὴν ἔδωσε πίσω λέγοντας: «Ἐγὼ ζήθεια τὴν δούλιαν του, ὅχι τὸν οἰκτὸ σου· δὲν τιοῦ συμβαίνει τίποτε κακό». Καὶ δὲ Ρούφος συνήθιζε νὰ τιοῦ λέει δοκιμάζοντάς με: «(Ο) κύριός σου θὰ σοῦ κάνει αὐτὸν γι' ἔκεινο». Καὶ ὅταν τοῦ ἀπαντούσα: «Συμβαίνουν αὐτὰ στοὺς ἀνθρώπους», «Τί λοιπόν; Χρειάζεται γιὰ τοῦ ζῆτησα νὰ σὲ συγχωρέσει, ἀφοῦ μπορεῖς νὰ ὑπομείνεις τὶς τιμωρίες;» Γιατὶ είναι στ' ἀλήθεια ἀγόρτο καὶ περιττὸ νὰ παίρνει κανεὶς ἀπὸ ἄλλον αὐτὸ ποὺ ἔχει ἀπὸ τὸν ἔαυτό του. Αφοῦ λοιπὸν ἐγὼ μπορῶ νὰ πάρω ἀπὸ τὸν ἔαυτό τιοῦ μεγαλοψυχία καὶ εὐγένεια χαρακτῆρος, θὰ πάρω ἀπὸ σένα χωράφι καὶ γρύπιατα γι' ἀξιωμα; Κάθε ἄλλο. (Ο)ταν είναι δημιουροὶ δειλόδες καὶ ταπεινός, τὸ ἄλλο μπορεῖ νὰ κάνεις παρὰ νὰ γράψει γι' αὐτὸν ἐπιστολές, δημιουροὶ γράψει ζητώντας ἔνα πτῶμα; «Χάριτε μιας τὸ πτῶμα τοῦ τάδε». Άλλα δὲ ἦταν κάτι περισσότερο θὰ καταλάβαινε ὅτι κανένας δὲν είναι δυστυχισμένος ἐξ αἰτίας ἄλλου.

«Ηταν ἀκέριγ, δοῦλος δὲ Επίκτητος, ὅταν ἔγινε μαθητὴς τοῦ Ρούφου, καὶ θυμάται σ' αὐτὴ τὴ Διατριβὴν τὸν δάσκαλό του. Τὸ πρακτικό, δηλαδὴ ἡθικό, περιεχόμενο τῆς διδασκαλίας τοῦ Ρούφου ὑπάρχει καὶ στὴ διδασκαλία τοῦ Επίκτητου. Π' αὐτὸ δὲ Ωριγένης¹⁷ λέει ὅτι τὰ ἔργα τοῦ Πλάτωνος μπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ ἰδεῖ τιόντο στὰ χέρια αὐτῶν ποὺ θεωροῦνται διανοούμενοι· ἀλλὰ τὸν Επίκτητο τὸν θαυμάζουν καὶ τυχαῖοι ἀνθρώποι, ποὺ θέλουν νὰ ὀφεληθοῦν, ἐπειδὴ έλέπουν τὴ δελτίωσή τους ἀπὸ τὴ διδασκαλία του. Ο Επίκτητος ἀγήκει στοὺς φιλοσόφους ποὺ ἀπευθύνονται σ' ὅλους καὶ μπορεῖ νὰ χαρακτηρίσῃτε λαϊκὸς φιλόσοφος.

(Ο) ξεπεζιένος κάτοικος τῆς Νικοπόλεως, ποὺ έφεροντας τὶς σπουδαῖες γνωριμίες τοῦ Επίκτητου στὴ Ρώμη τοῦ ζῆτησε νὰ τὸν δογμάτισει, ἔγινε ἀφοριτὴ νὰ συζητήσει μὲ τοὺς μαθητές του τὸ νόγητα τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς δυστυχίας. Αὐτὸς

είχε δυστυχήσει σήμερα μὲ τὸ τί νομίζουν δυστυχία οἱ πόλοι! ἀνθρώποι. Στὴν πραγματικότητα δέ ταν δειλὸς καὶ ταπεινός. Ένα πτώμα, ποὺ δὲν αἰσθάνεται δὲ τὰ πραγματικά του κτήματα τὰ ἔχει κανεῖς μέσα του.

Χρησιμοποιεῖ συχνὰ δὲ Ἐπίκτητος τὴν παροριώση τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου σὰν σημιετοχῆς στὴν παράσταση ἐνὸς δράματος: Μὲ μὲν γε τὸ δὲ τὸ ὑπόκριτής εἰ δράματος¹⁰. Νὰ θυμίσσαι δὲ εἶται τιθοποίες ἐνὸς θεατρικοῦ ἔργου, ποὺ τὸν ρόλο σου τὸν καθορίζει δὲ δραματικὸς ποιητής ἢν θέλει σου δένεις μικρὸς ρόλο, ἢν θέλει σου δένεις μεγάλο. «Αν θέλεις νὰ παίξεις ρόλο ζητάνου, νὰ τὸν παίξεις κι αὐτὸν ὡραίας ἢν χωλοῦ, ςργούντα, κοινοῦ ἀνθρώπου. Ή δική σου δουλειὰ εἶναι νὰ παίξεις καὶ τὸν ρόλο ποὺ σου δέθηκε ἀλλὰ τὴν ἐκλογή τοῦ ρόλου ἀντίκεις: σ' ἄλλον — ἐννοώντας τὸν Θεό. Καὶ ἀλλού¹¹ λέει: Μή ξεχνᾶς δὲ τοὺς τραγωδίες ἀφοροῦν τοὺς πλούσιους, τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς τυράννους. Κανένας φτωχός δὲν ἔχει ρόλο σὲ τραγωδία παρὰ μόνο τὸν μέλος τοῦ Χοροῦ. Ἀλλὰ οἱ βασιλεῖς στὴν ἀρχή τοῦ δράματος εἶναι εὔτυχοι· φρίένοι καὶ λένε «Στολίστε μὲ γιρλάντες τὸ παλάτι!», ἐπειτα διώντα τὸ τρίτο τὴν τέταρτο μέρος: «Ἄχ, Κιθαρώνα, τί μ' ἐδέχτηκες!» λέει δὲ Οἰδίποσ.

Γιοστηρίζοντας τὴν στάση τῶν Κυνικῶν ἀπέντανε: στὴ ζωή. δὲι ἀπορεύγματε τὸν γάλιο καὶ τὴν ἐγκιμωργία οἰκογένειας, δὲ Ἐπίκτητος λέει¹² δὲι δὲ Κυνικὸς ἔχει δλους τοὺς ἀνθρώπους παῖδες τους κι ἐνδιαφέρεται γιὰ δλους. Μήπως νομίζεις, δὲι ἐπειδὴ δὲν ἔχεις τὸ νὰ κάνεις, ψέγεις δλους συναντά; Τὸ κάνει σὰν πατέρας, σὰν ἀδελφός καὶ ὑπηρέτης τοῦ Δία, ποὺ εἶναι κοινὸς πατέρας δλων. Κι ἢν θέλεις ρώτησέ με καὶ ἢν παίρνεις ἐνεργὸς μέρος στὴν πολιτική. Ἀνθητε, ζητᾶς σπουδαίας τερη πολιτική, ἀπὸ αὐτή, μὲ τὴν δροσία ἀσυολεῖται; «Ηθελες ν' ἀνέβεις στὸ δημαρχία καὶ νὰ μιλήσεις στοὺς Ἀθηναίους γιὰ κέρδη καὶ εἰσοδήματα, αὐτὸς ποὺ πρέπει νὰ μιλᾷ σὲ δλους τοὺς ἀνθρώπους, στοὺς Ἀθηναίους, στοὺς Κορινθίους, στοὺς Ρωμαίους, δχι γιὰ εἰσοδήματα καὶ κέρδη οὔτε γιὰ εἰρήνη τὴν πόλειο, ἀλλὰ γιὰ εὐδαιμονία καὶ κακοδαιμονία, γιὰ εὐτυχία καὶ δυστυχία, γιὰ δουλεία καὶ ἐλευθερία; Κι δειν ἔνας ἀσκεῖ μιὰ τέτο διάντερη πολιτική, έσυ μὲ ρωτᾶς δὲν ἀσυολεῖται μὲ τὴν πολιτική; Τὰ λόγια τοῦ Ἐπίκτητου μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν διάπαντρη στοὺς χριτικοὺς τοὺς τῆς ἐποχῆς μας, ποὺ χρίνουν δὲι «τὸ πρόγραμμα του δὲν εἶναι: Ικανοποιητικὸς γιὰ μιὰ πόλη δργανωμένη κοινωνία, ποὺ ἀποδλέπει σ' ἔνα στόχο γενικής δελτιώσεως»¹³. Η δελτίωση τῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων ἔχει σαφῶς στὸν Ἐπίκτητο ποιοτική σημασία κι ἔχαρτας: ἀπὸ τὴν πνευματική καὶ τὴν διθική δελτίωση τῶν ἀτέλιων. Στὴ σύγχρονη σύγχυση τῶν ἀξιῶν τὴν ἔννοια τῆς δελτιώσεως τῆς κοινωνίας τὴν τέλει νὰ περιοριστεῖ στὴ σημασία τῆς αὐξήσεως τοῦ κατὰ κεφαλήν εἰσοδήματος της, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἀχόμη δὲν εἶναι εὔχολο, παραμερίζεται ἀπὸ ἄλλα πιὸ δολικὰ πολιτικὰ συνθήματα. Τὸ πρόγραμμα ζωῆς τοῦ Ἐπίκτητου δὲν πρέπει νὰ περιορίζεται στὸν πασίγνωστο κανόνα τοῦ ἀνέχους καὶ ἀπέχου, δηλαδή, «ὑπόμενε καὶ ἀπόφευγε».

Αὐτὸς ποὺ ἴσως δὲν φάνηκε ὅσο ἐπρεπε, ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Ἐπίκτητου ποὺ ἀναφέρθηκαν, εἶναι γί γναθεὶα πίστη του στὸν Θεό, ποὺ εἶναι δὲ Ζεύς, γί πρόνοια, γί φύση, καὶ οἱ ἀνθρώποι ἀκέριγοι, ποὺ τοὺς θεωρεῖ παιδιὰ τοῦ Θεοῦ. Στὸν 2ο αἰ., δὲν δὲν διατίθεται διατίθεται νὰ ἀποκτᾶ πολλοὺς ὀπαδούς, δὲν Ἐπίκτητος ἀκολουθεῖ μιὰ παράλληλη καὶ παρόμοια πορεία. Δὲν φαίνεται νὰ γνώριζε τὴν Χριστιανισμὸς ἔχει ἀρχίσει νὰ ἀποκτᾶ πολλοὺς ὀπαδούς, δὲν Ἐπίκτητος ἀκολουθεῖ μιὰ παράλληλη καὶ παρόμοια πορεία. Δὲν φαίνεται νὰ γνώριζε τὴν Χριστιανικὴ διδασκαλία καὶ ποτὲ δὲν κάνει σ' αὐτὴ καμιὰ συγχεκριμένη ἀναφορά. Γι' αὐτὸν δὲς ἀκουστοῦν στὸ τέλος τὰ λόγια του ἀπὸ τὴν Διατριβὴν του ποὺ ἔχει τίτλο «Περὶ προνοίας»²²: "Ἄν εἴχαιμε νοῦν, τι ἄλλο ἐπρεπε νὰ κάνουμε καὶ δλοις μαζὶ καὶ καθένας χωριστὰ ἀπὸ τὸ νὰ ὑινοῦμε τὴν θεότητα καὶ νὰ λέμε καὶ νὰ ξαναλέμε τις εὐεργεσίες τῆς;... Τί λοιπόν; Ἀφοῦ πολλοὶ ἀπὸ σᾶς ἔχετε τυφλωθεῖ, δὲν ἐπρεπε νὰ ὑπάρχει κάποιος ποὺ νὰ κάνει αὐτὸν τὸ καθῆκον καὶ νὰ τραγουδᾶ τὸν ὕμνο πρὸς τὸν Θεό; Καὶ τι ἄλλο μπορῶ, ἐνας γέρος χωλός, δὲν για νὰ ὑινῶ τὸν Θεό; "Ἄν γιανουν ἀγδόνι θὰ κελαΐδουσα ὅπως τὸ ἀγδόνι, δὲν γιανουν κύκνος, ὅπως δὲ κύκνος. Ἀλλὰ εἴμαι ἔνα λογικὸ δν' πρέπει νὰ ὑινῶ τὸν Θεό. Αὐτὸν εἴγαι τὸ ἔργο μου. Τὸ κάνω καὶ δὲν θὰ ἐγκαταλείψω αὐτὴ τὴν θέση μου ὅσο μιοῦ δίνεται γί δυνατότητα νὰ τὴν ἔχω, καὶ σᾶς προτρέπω νὰ τραγουδήσετε μαζὶ μου τὸ ἔδιο τραγούδι.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ἰωάννης δ Χρυσόστομος, Patrol. Gr. III, Macrobius, Sat., I. 11, 45, Anth. Pal. VII, 676.
2. Σιμπλίκιος, Ὅποι μνημα στὸ Ἐγχειρίδιο τοῦ Ἐπίκτητου.
3. Διατριβαὶ, I.xviii, 15 εξ. Οἱ παραπομπὲς γίγνονται στὴν ἔκδοση Epictetus, τόμοι I καὶ II (1925 ἀνατύπ. 1961 καὶ 1928 ἀνατύπ. 1959), τοῦ W. A. Oldfather (LOEB Classical Library).
4. Πρὸς ἀπαλδευτον, 13.
5. Διατριβαὶ, II.xxi.
6. Ἀνωνύμου, Ἐξήγησις δλου τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἔθνων (τῶν μέσων τοῦ 4ου αἰ.).
7. Η. Σαρικάης, «Σκιμολή εἰς τὴν Ἰστορίαν τῆς «Πιπερου», Ἐλληνικὴ 19 (1966) 209.
8. Η. Σαρικάης, σ. 197 εξ. (Θλ. σημ. 7).
9. Διατριβαὶ, II.vi.1 εξ.
10. Διατριβαὶ, II.xvi. 22.
11. Διατριβαὶ, I.xxv. 18 εξ.
12. Διατριβαὶ, IV.i. 11 εξ.
13. Μισούμενος ἀπ. 2 (Ἐκδ. Sandbach).
14. Διατριβαὶ, III.iv. 1 εξ.
15. Διατριβαὶ, I.xix. 26 εξ.
16. Διατριβαὶ, I.ix. 27.
17. Contra Celsum, I.vi.2.
18. Ἐγχειρίδιον 15.
19. Διατριβαὶ, I.xxiv.. 15.
20. Διατριβαὶ, III.xxii. 81 εξ.
21. W. A. Oldfather, Epictetus, τόμος I, σελ. xvii. Βλ. σημ. 3.
22. Διατριβαὶ, I.xvi. 16 εξ.

ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΡΑΒΙΔΑ

ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΣΗΜΕΡΑ

Και πάλι οήμερα
λίγα θὰ σᾶς πῶ.
Μήν περιμένετε πολλά.
Θὰ σᾶς πῶ μονάχα
γιὰ τὸ πῶς ταιριάζει, ἀδέρφια μου.
νὰ ζήσουμε,
γιὰ τὸ πῶς ταιριάζει
νὰ πεθάνουμε.
Γιὰ περισσότερα
δ χρόνος δὲν μὲ πάρει.
Μπορεῖ τὸ γέμα νά ται δυορφό,
μὰ έχω νὰ προλάβω
τὴν Ἀλήθεια.

ΚΩΣΤΑ Ε. ΤΣΙΡΟΝΟΥΛΟΥ

Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΩΣ ΟΝΕΙΡΟ

Στὸν ἀδελφὸν José Ruiz

‘(1) Ἀνθρώπος ἀρχίζει ν’ ἀμφιβάλει γιὰ τὴν πραγματικότητα ποὺ ζεῖ, ιστάχα θταν χάσει κάποιον ποὺ ἀγαπᾷ μὲ ἀκεραιότητα. Καὶ τὸν χάνει, εἴτε μὲ τὴν λύψη, εἴτε μὲ τὸν θάνατο.

‘II λύθη εἶναι γιὰ διακοπὴν ιιαδὸς συνεγέοῦς ζωῆς μέσα στὴν καρδιὰ, γιὰ διακοπὴν τῆς ιινγίτης τῆς καρδιᾶς καὶ τότε, τῆς ιινγίτης τοῦ σίηματος. ‘(1) Θάνατος συγγίαλνει τὴν ἐξαφάνιση τοῦ ἀγαπητένου προσώπου ὡς ἔνσαρχης παρουσίας, ἐκιτηριζόντη, διέλινση σὲ πενιχρὰ ὄλιχὰ στοιχεῖα γιὰ ιιετάθαση σὲ ἄλλο κέδριο ποὺ γιὰ Ηρησούετική πίστη πυργώνει μέσα στὴν συγελόγρη. Καὶ γιὰ λύψη καὶ διάνατος συγγίαλνουν πάντως ιιαδὸν ἀπόλεια ἀνθρώπου. Διγλαδή, ιιαδὸς πάλιγρη, ιιαδὸς ἀλλοιωσηγι, τῆς πραγματικότητας ποὺ ἐπιφέρει ἀλλοιωσηγι καὶ τῆς ιινγίτης. Γιατὶ διὰνθρώπος ἀπὸ τὸν χρόνο κρατιέται στὴν ζωή. Ηγεαυρός του εἶναι δσα ἐν χρύσῳ ξέγρε κι δσα τελικὰ γιὰ ιινγίτη κρυσταλλώνει, αὐτὰ καὶ συνιστοῦν τὴν ἀναφαρετηγι περιουσία τοῦ προσωπικοῦ θέλου. ‘(1), τι λησμονεῖ, τὸ χάνει. Κι ὅ, τι λησμονεῖ, Ήαρρεῖς καὶ δὲν ὑπῆρχε ποτέ, δὲν γίταν ιιαδὸς πραγματικότητα ἀληθινὴ (λύψη, ἀ-λύπτεια) ἀλλὰ ἐνα πλάσμα τῆς φαντασίας, κάποιος ἀντικαλλρεφτισμὸς ἀπὸ δσα ἀναδείνονται στὰ ιιικριώτα θάλη, τῆς ὑπαρξῆς καὶ κάποτε ξαναδιάζονται στὴν τρομερή σιγή τοῦ κέδρου.

Στὴν σιγή, αὐτὴ, καταδιώζονται καὶ ὁ νεκρὸς καὶ διὰλησμός τοῦ λησμονηγητένος. ‘(1) Ἀνθρώπος αλοιάνεται αὐτὸς τὸ κενὸ στὴν ζωή, του κι ἀρχίζει δισταχτικὰ ν’ ἀναρωτιέται διὸ πραγματικὰ ὑπῆρχαν τὰ πρέσπα ποτέ, διὸ ἀληθινὰ ξέγρε δσα ἀκέριγι γιὰ ιινγίτη ἀγωνίζεται νὰ κατακρατήσει, πρὸν γιὰ παφλαζούσα καθηγηρετηγι τὰ πυλέει στὴν ίιο, τῆς ἀσυγγίαντητητας τῶν ἐγχοστίων.

Κυργιάζουσιε τὴν ζωή, μὲ τὴν ζωή, τὴν ἀγάπη, μὲ τὴν ἀγάπη. ‘Λν δικιῶς κάποτε, ζωή κι ἀγάπη, ἀρχίσουν νὰ κυργιάζονται μὲ τὸν θάνατο, τὸ θέαμα τοῦ κέδρου ἀνατρέπεται. Καὶ τότε, διὰνθρώπος δειλά, δισταχτικά, ἀρχίζει ν’ ἀναρωτιέται διὸ στ’ ἀληθεια γιὰ πραγματικότητα ὑπάρχει. ‘Λν γιὰ πραγματικότητα εἶναι στέρεγι, ἀμετακληγητη γιὰ ιιέπως ἀποτελεῖ ἕνα θυειρό πλαστιένο ἀπὸ ίιες ιιυστηριώδεις ίκανητητες τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἀνειρεύεται. ‘(1) διαλειφεις τῆς πραγματικότητητας ἐξ αἰτίας τοῦ θάνατου καὶ οἱ διαλειφεις τῆς ιινγίτης ἐξ αἰτίας τῆς θεοναρικας τῆς καρδιᾶς καὶ τοῦ φέρτου τῶν θεωριάτων τῆς ζωῆς, ὥθεον σὲ ιιαδὸν

ἀμφισσότερη τῆς πραγματικότητας ὡς πραγματικότητας. ὡς ἀλήθειας καὶ σιγά - σιγά πλέθουν τὴν πιθανότητα τῆς ζωῆς ὡς ὄντερου.

ΔΥΟ ΜΕΓΑΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Τὴν κατάσταση, αὐτή, τῆς ἀπορίας τοῦ ἀνθρώπου μπροστά στὴν πραγματικότητα συνέλαβε μὲ τρόπο συγχλονιστικὸν τὸ Ισπανικὴ γλώσσα. Ὁ Σαΐζπηρ στὶς διξεπέραστες κωμιδίες του «Οπως τὰς ἀρέσει» καὶ «Δωδέκατη Νύχτα», ἔχει τὴν κύρινον έργο του, τὴν «Τρικυμία», παῖς εἰ καὶ χαρισματικὸν καθὼς κινεῖ τὰ πρόσωπά του ἀνάμεσα σὲ πραγματικότητα καὶ ὄντερο. Οἱ δύο δράκοις μεγάλοι Ισπανοί, δ. Πέδρο Καλντερόν ντὲ λὲ Μπάρχα (τοῦ 17ου, χρυσοῦ Ισπανικοῦ αἰώνα) καὶ δ. Μιγέλ ντὲ Ούναριούνο, τοῦ αἰώνα μας κυρίως. ὑψώνουν τὴν ἀπορία αὐτή τοῦ ἀνθρώπου στὴν περιπτώση, ἵνας αὐθεντικὰ τραγικοῦ γεγονότος.

Ο Καλντερόν στὸ ὅραμα του «Η ζωὴ εἶναι ὄντερο» (ελληνικὴ μετάφραση, ἀπὸ τὸν II. Πρεβελάκη) φέρνει τὴν ἥθελητη συνείσηρη μπροστά στὸ ὅλημα, ἃν τὸ ζωὴ εἶναι σὲ ἀλήθεια ὄντερο τὴν πραγματικότητα καὶ πῶς τότε πρέπει νὰ πολιτευθεῖ δ. ἀνθρώπος γιὰ νὰ εἶναι δικαιαιούμενος στὴν ἀλητή ζωὴ.

Ο Μιγέλ ντε Ούναριον στὸ ἀρχύγρῳ του «Ἄγιος Εμμανουὴλ, δ. Καλές, δ. Μάρτυρας» (ελληνικὴ μετάφραση ἀπὸ τὸν Ιούλια Ιατρίδη) ὑποστηρίζει, μὲ τὰ νόμιμα μέσα τῆς τέχνης, πῶς τὸ μόνη πραγματικότητα γιὰ τὸν ἀνθρώπο εἶναι τὸ ζωὴ, αὐτή, καὶ πῶς ἀλληλούχονται τὸν ὄπαρχος. Όμως, γιὰ νὰ ζήσει σωστὰ καὶ πνευματικὰ τὴν πραγματικότητα αὐτή, ὀφείλει νὰ πλάσει, νὰ φανταστεῖ, νὰ διειρεύεται τὴν ἀλητή, μεταθανάτια πραγματικότητα, νὰ ἐνεργεύεται τὸν θεό καὶ τὴν άθανασία.

Στὴν πρώτη περίπτωση, δ. Σιγισμούντος, μοναχογόβιος τοῦ βασιλικᾶ τῆς Πολωνίας, διαρύνεται ἀπὸ τὴν σύλληψή του σὲ σπλάχνη τῆς μητέρας του μὲ μιὰ ζοφερή προφητεία καὶ δ. πατέρας του τὸν φυλακῆς: ισθνία σὲ μακρινὸν καὶ ἀπότοτο πύργο. Ωστέο, πρὶν δ. βασιλικᾶς παραδώσει τὸν θρόνον τὸν ἀλλα χέρια, γιὰ νὰ καταστιγάσει τὴν συνείσηρη του, θέλει νὰ δοκιμάσει τὴν ἀλήθεια τῆς προφητείας. Διατάξει, λοιπόν, ποτίζουν ὑπνωτικὸν τὸν γιό του καὶ τὸν φέρνουν στὸ παλάτι δπου, δταν ξυπνᾷ, τοῦ σημιπεριφέρονται ὡς δοσιλικὰ καρτερώντας νὰ ξεοῦν τὶς ἀντιδράσεις του. Λυττυγώς, οἱ λόγοι καὶ οἱ διάιτες πράξεις του ἐπικυρώνουν τὴν ἀλήθεια τῆς προφητείας καὶ τότε, ξαναποτισμένο μὲ ὑπνωτικό, τὸν ξαναστέλνει δ. βασιλικᾶς περίλυπος στὴ φυλακὴ του. Όμως, στὸ μεταξὺ δ. στρατὸς πληροφορεῖται πῶς ὑπάρχει φυσικὸς διάδοχος στὸν θρόνο. Σπεύδει νὰ τὸν ἐλευθερώσει, ἐνώ δ. Σιγισμούντος διστάζει πιὰ νὰ δεχτεῖ τὴν ζωὴ ὡς πραγματικότητα καὶ τρομάζει μήπως τὸ κρύσταλο τοῦ ὄντερου μὲ κάποια διάτη καὶ κακὴ πράξη σπάσει, καὶ ξαναδρεθεῖ στὴν ἀνήλικα φυλακὴ του. στὰ σίδερα, τώρα που «δάσκαλος ἔνα ὄντερο τοῦ ἐστάθη».

Ἐπιστρέφει, λοιπόν, ἐλευθερωτένος διπλά στὸν κόσμο: τὴν ἐλευθερία τοῦ σώματός του τὴν πέτυχε διατάξει ποὺ τὸν κήρυξε νόμιμο διάδοχο κι ἀρχηγό του. Τὴν ἐλευθερία ὅμως τοῦ πνεύματος ἀπὸ τὸ κακό, τὴν τεχνούργγισε ἔνα δνειρό ποὺ τοῦ παρουσίασε εὐγλωττα τὴν φρεναπάτη τῆς ζωῆς:

«Τί 'ραι ἡ ζωή; Μιὰ φρεναπάτη. Τί 'ραι ἡ ζωή; Μιὰ παραστηση, ἔρας ἵσχιος, ἔρας μύθος! Τοῦ κόσμου τὸ γανότερο ἀπ' τὸ ἀγαθό, κι αὐτό 'ραι προτέριο, ἀφοῦ ἡ ζωή εἰν' ἔρα δνειρό μοράχα κι' εἰν' δνειρό καὶ τὰ δνειρά τὰ ἴδια.

Η συνειδητοποιηση ὅμως τῆς ζωῆς ὡς δνειρού δὲν ἀποδεσμεύει τὸν ἀνθρώπο ἀπὸ τὴν γῆς τὴν εὐθύνη τῶν πράξεών του. Γιατὶ ἐνῷ ἡ ζωὴ εἶναι δνειρό, στ' δνειρό, τὸ καλὸ ποτὲ δὲν χάνεται:

«Ηδὸς εἶμαι μέσα σ' δνειρό καὶ θέλω τὰ κάροι τὸ καλό, γιατὶ δὲ χάρεται ἡ καλὴ πράξη μήδε μέσα σι' δνειρῷ.

Γιατὶ ὅμως ἡ καλὴ πράξη δὲν χάνεται ιέσα στ' δνειρό τῆς ζωῆς; Διότι δικυριόπος «ἱτέλλει νὰ ξυπνήσει τὴν ὥρα τοῦ Ηανάτου» καὶ ν' ἀντικρύσει τὴν δόξα τὴν θεῖκήν. Ξυπνᾶ δικυριόπος, λοιπόν, καὶ βρίσκεται στὴν ἀλληλή ζωή, πρόσωπο μὲ πρόσωπο μὲ τὸν Θεό. Ἐκεὶ Ήλα ἀποτιγγίζει ἡ ζωὴ τοῦ δνειρού του, Ήλα δώσει λόγο γιὰ τὶς πράξεις του καὶ Ήλα δικαιωθεῖ γιὰ τὴν ἐνάρετη πολιτεία του. Τὸ δνειρό, λοιπόν, τῆς ζωῆς, ὅταν συνειδητοποιηθεῖ — δηλαδή, ὅταν ἀναγνωρισθεῖ ἡ παταιθητα τῆς ζωῆς, — τότε γρηγορεύει στὸν ἀνθρώπο ὡς δάσκαλος, καὶ μάλιστα ὡς δάσκαλος θεολογικός.

(*) δάσκαλος αὐτὸς διδάσκει τὴν παταιθητα τοῦ δνειρού - ζωῆς. Μὲ τέτοια θεοπλάτου «δόξα κι δνειρό, Ήλα ποιάζαν τόσο, ποὺ Ήλα παίρνεις τὸ 'να γιὰ τὸ ἄλλο» καὶ δλα τὰ ἔγκόσμια Ήλα γῆταν ἵσχιοι καὶ δνειροφαντασιές.

Ωτέσσος ἡ θεολογική ψυχὴ τοῦ δράματος δὲν ἔχειθει τὸν ποναχὸ Καλυτερὸν νὰ ὑποτιγγίσει τὴν ζωὴ καὶ τὶς καλλάριες γαρές τηρε. "Ισως γιατὶ κι δὲδιος δὲν ληφθεῖγε, κράτησε κάτιο ἀπὸ τὸ ποναχίκὸ ρέσο ζωντανές τὶς πινγίλες τῆς ζωῆς του καὶ τὴν ἀξία ὡχι πούντο τῆς γαρᾶς ἀλλὰ καὶ τῆς δόύνης ποὺ γενέται δικυριόπος στὴ ζωὴ αὐτῇ. Η ἀντίληψη πώς ἡ ζωὴ εἶναι δνειρό, δὲν τὴν ἔχειγενέσθει, δὲν τὴν ὑποβιβάζει. Λαντίθετα, τὴν κάνει πιὸ ἐπιπλυγτή, πιὸ λατρευτή — κι αὐτὴ ἡ ἀντίληψη εἶναι καλλαρά πεσογειακή στάση ζωῆς, φροντί.

«...ἀφοῦ διαβαίνει ἡ Σίση, ἂς νειρευθμαστε, ψυχή μου, ἂς νειρευτοῦμε καὶ πάλι! Σιοχάσου δμως καὶ πιὰ μὴν τὸ ξεχνᾶς, πῶς μέλλεις τὰ ξυπνήσεις μιὰν ὥρα. Σὰν τὸ ξέρεις αὐτό, λιγότερος Ήλα 'ραι ὁ καιρός σου, καὶ τὴ ζημιὰ μὲ τὴ γράση Ήλα προλάβεις».

Καὶ ποιές δὲν γιώθει σύγχορρια ὅτι ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ δνειρικὴ κατασκευὴ τῆς ζωῆς καὶ τὸ ἐγδεγήρενο τοῦ ξυπνήματος ποὺ φέρνει διάνατος δὲν κάνει τὶς περιπέτειές της πιὸ συγχλονιστικές, τὶς γῆρονές της πιὸ ἔντονες, τὴν ἀρετὴν της πιὸ δραματικὴν καὶ τὴν κακὰ πιὸ παράλογη;

Μέτα σ' αὐτὸ τὸ δινειρό, τὸ στέρεο γιὰ κάθε ἀνθρώπῳ στημένο εἶναι: τὴν καλὴν πράξην. Ἐδῶ δὲ ἀνθρώπως τανερώνει πώς εἶναι: ἐλεύθερος; νὰ πολιτευθεὶ μέσα στὸ δινειρό τῆς ζωῆς, κατὰ τὴν ἐπιθυμία του. Ἀλλὰ νὰ μή ληφθούνει πώς οι πράξεις του θὰ χρειασθεῖν μὲ τὸν θάνατο ἔχουνται. "Οὐα, λοιπόν, λαβαίνουν έτσι ἑνα θεολογικὸ νότητα: καὶ τὸ δινειρό - ζωή, καὶ ο θάνατος καὶ τὸ μετά θάνατον. Αὐτὸ τὸ νότητα ποὺ οώνει: τὴν ἀνθρωπότητα καὶ αἱρεῖ τὸν παραλογισμὸ τῆς ζωῆς.

"Τὸ χειρός θεοῦ γραμμένο μὲ οημάδια χρυσό, ποιὲ δὲν πιανεύει, ποιέ του τὸ γέμια δὲν τὸ θέλειν.

Καὶ σ' αὐτὸ τὸ ὑπέρλογο νότητα ὑποχύπτει τελικὰ τὴ πραγματικότητα, τι-θασεύεται τὴ ἀπορία τοῦ ἀνθρώπου καὶ ταῦθιτεται τὴθικὰ δόξας του.

Η ΑΠΟΚΡΙΦΗ ΑΠΕΛΠΙΣΙΑ

"Ο Καλντερὸν καὶ τὸ έργο του «Η ζωή, εἶναι δινειρό» βγάζουν απὸ ίναν κέφιο θεολογικό, χριστιανικὸ χτισμένο. κέφιο χωρὶς τὴθικὲς ρωγμές, δυναμικὰ πνευματικό, ποὺ γνωρίζει: νὰ ἐγγυουργεῖ ἑνα πολιτισμὸ χριστιανικὸ καὶ ν' ἀπο-κρίνεται: μὲ τὴν γλώσσα τοῦ Εὐαγγελίου σὲ δλα τὰ κρίσιμα καὶ δραπάνα ἐρωτή-ματα τοῦ ἀνθρώπινου δυνος. Ἀπὸ καὶ γεννέται: αὐτὸ τὸ βαθέα, πνευματικὰ ιεροροπηγένο θρησκευτικὸ δράμα καὶ έτσι λειτουργεῖ μέσα του αὐτὴ τὴ πλατειὰ πνοή, τὴθική, ὑγεία; ποὺ καταλάβετε: τις τελευταὶς του σκηνές.

"Οημας, δὲ Ούναμούνο ξῆρος τὴν μισή του ζωή, τὰ τέλη τοῦ παραζιμένου ζιώνα καὶ τὴν διλῆ, μισή, στὸν αἰώνα μας. Καβάλα, λοιπόν, σὲ δυὸ δύσοκολους καὶ πολυτεράχους αἰώνες εἶναι φυσικὸ νὰ ίνιωσε τὸν αἰώνα ποὺ ξῆπολύθηκε τὴν Εύρωπη, απὸ τὸν κτηριυργένο θάνατο τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ὑπαρξιακή, κα-τέφαστη, τοῦ ἀνθρώπου στὸν μηρύνειρό. Ἔτσι, ἐνώ δὲ Καλντερὸν γράφει: Ἐνα θρησκευτικὸ ἐράμια, ἀκείνας ίψενει: μὲ τὸ αἷρα τοῦ πνεύματός του, Ἐνα τραγικὸ θρησκευτικὸ ἀρτήγητρια, τὸν «Άγιο Εμμανουήλ, τὸν Καλό, τὸν Μάρτυρα» δικου τὴ ἀντιληφτή, τῆς ζωῆς ὡς δινειρου λαβαίνει μιὰ τρομερή, σχεδὸν πνιγγηρή ση-μασία. Γιατὶ ἐνώ δὲ Καλντερὸν πιστεύει: πώς δὲ θάνατος μιᾶς ἔντινα στὴν δόξα τῆς διλῆς ζωῆς. δὲ Ούναμούνο φρονεῖ πώς δὲ θάνατος μιᾶς ρίχνει στὴν ἀνυπαρ-χία καὶ πὼς τὸ μένο γέρας τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς εἶναι αὐτή καὶ μόνο, τὴ πτίγεια ζωῆς. (Βέβαιος, ἔτσι καὶ διὸ τὸ ἀρτήγητρια αὐτό. απὸ τὰ πιὸ συγχλο-πτικὰ ποὺ γέννησε τὴ εύρωπακή, λογοτεχνία στὸν αἰώνα μας, εἶναι γραμμένο λίγα γρέμια πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατό του, στὸ 1930, τὴ μεταβανάτια εύρεση, τοῦ μυστικοῦ του ἡμερολογίου μιᾶς πιστοποιεῖ δις: δὲ Ούναμούνο συντίθε μὲ τὸν Θεό, ὡς τὸ τέλος τοῦ διου του, μιὰ μάχη, σκληρή, κι ἀγρια, σὰν τὴν πάλη τοῦ Ια-κώδ μὲ τὸν ἄγγελο. Μάχη, ποὺ βεβαιώνει γιὰ τὴν πίστη στὴν ὑπαρξή τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ μὲ τὸ κενὸ δὲν μπορεῖ νὰ πολεμιτήσει κανεὶς).

"Ἐνα; παπᾶς ἀρτήγητρος στὸ πολυτελές του διοικητικό, δὲ Εμμανουήλ,

ζεῖ καὶ ὅρα σ' ἔνα ἴσπανικὸν χωριό. Εἶναι τὸ φῶς καὶ γίζωγή ὅλων. 'Αλλὰ εἶναι ἔνας λερέας μὲ τὴν συνεῖδησην ἀκέρια ἄγρυπνη καὶ δλοχληρωτικὰ ἀπογυινω-
μένη ἀπὸ φευδαρισθήσεις, κληρικὸς ποὺ ἀποστρέφεται τὴν μοναξιά. «Τὴν φοδᾶ-
ιται τὴν μοναξιά... Η μοναξιά Ήλι μοῦ σκότωγε τὴν ψυχή... "Αν σ' αὐτοὺς δ Θεὸς
ἔδωσε τὴν χάρη τῆς μοναξιᾶς, ἐπένα μοῦ τὴν ἀρνύθηκε, καὶ πρέπει νὰ τὸ πάρω
ἀπόφασην". (1) φόδος αὐτὸς ἀλλὰ καὶ γίζολη ἀγάπη τὸν κρατοῦν μέσα στὴν ζε-
στασιὰ τοῦ ποιητοῦ του χωριένον καὶ ζωντανό.

'Ωστέο, ἔρχεται μιὰ ὥρα ποὺ πλάι στὴν λαϊπερή ἀγιότητα ποὺ δείχνει,
δυὸς ἀνθρώποι, ἀδελφὸς κι ἀδελφή, φίλοι καὶ πνευματικά του τέκνα, ἀποκαλύ-
πτουν τὸ βαρὺ στεφάνι τοῦ μαρτυροῦ του: τὴν πίστην του πώς γίζωγή αὐτὴ εἶναι
θνετροῦ ἀλλὰ πώς τὸ ξύπνητια τοῦ Ήλατοῦ εἶναι γιὰ τὸν ἀνθρώπο τ' δριστικὸ τέ-
λος, δ ἐκτιγθενιστός.

'Η ἀντίληψη αὐτὴ ἀντὶ νὰ διαλύσει, νὰ συντρίψει τὴν ψυχὴ τοῦ δὸν Ἐμ-
μανουγήλ, ἀντίθετα: τὴν κραταιώνει πάνω στὸ τραγικὸ χρέος νὰ κρατήσει ὅσο
περισσότερο ιπορεῖ τὶς ψυχὲς τοῦ ποιητοῦ του μέσα στὸ θνετροῦ τῆς ἀθανασίας.
«Ἐγὼ εἴλι' ἔδω γιὰ νὰ κάνω τὶς ψυχὲς τοῦ ποιητοῦ μου νὰ ζοῦν, γιὰ νὰ τοὺς
κάνω εύτυχιστένους, γιὰ νὰ τοὺς κάνω νὰ θνετεύονται πώς εἶναι ἀθάνατοι...».

Τὸ θνετροῦ τῆς ἀθανασίας, θνετροῦ γνήσια εύριπαϊκὸ ποὺ τὸ πρωτόδαν οἱ ἀν-
θρωποι γεριένοι τριγύρῳ στὴν Ήεσόγνα Μεσόγειο, εἶναι δ σκοπὸς τοῦ δὸν Ἐμ-
μανουγήλ, καὶ γίζωγι κατάσταση τῶν ἀνθρώπων ποὺ πιστεύουν. Κάτω ἀπὸ
αὐτὴ, τὴν τρυφερή, ἀξιαγάπητη, δύσυγηρή, μειοντάνη τοῦ θνετροῦ, ὑποδόσκει δ
φόδος τοῦ κενοῦ.

'Η μοῖρα δημιουργίας αὐτὴ, τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως τὴν συλλαβαίνει δ Ούγαριοῦνο,
δὲν ὡθεῖ τὸν κληρικό, δηλαδὴ, τὴν ἀνώτατη συνεῖδηση τοῦ λαοῦ, στὸν ἐπα-
ναστατικὸ μηδενιστή, στὴν ἀρνητική, στὴν ἀμφισβήτηση. Ἐκεῖνο ποὺ τὸν στα-
ματά κι ἔξισορροπει τὴν ταραχὴν τῆς ὑπαρξίας του καὶ τὸ μαρτύριο τῆς συνε-
ῆρτσης του εἶναι γίζωγή καὶ γίζωγή τρυφερότητα στὸν ἀνθρώπο ποὺ τὸν νιώθει νὰ
κρέμεται ἀπὸ τὸν τράχηλο του.

Αὐτὴ γίζωγή τραγικότητα τοῦ ὑπάρχειν τὸν κάνει νὰ κλαίει σιωπηλὰ ὅταν μιὰ
πνευματική του κόρη τὸν ριντάει ἀναστατωμένη: «Πιστεύετε στὴν ἀλληγί γίζωγή;
Πιστεύετε πώς ὅταν πεθάνουμε δὲ Ήλι πεθάνουμε δλότελα; Πιστεύετε πώς Ήλι
ξανατίθωθοῦμε, δὲ Ήλι ξαναγαπηθοῦμε σὲ ἀλλο κόστιο καλύτερο; Πιστεύετε στὴν
μέλλουσα γίζωγή;». Γιατὶ μιὰ τροιτερή φιωνή μέσα, στὰ κατάδαθα τῆς ὑπαρξίας
του μοιάζει σὰ ν' ἀποκρίνεται: «Δὲν ὑπάρχει ἀλληγί, αἰώνια γίζωγή ἐκτὸς ἀπὸ τού-
την... "Λας τὴν θνετεύονται αἰώνια γιὰ λίγα, ἐλάχιστα χρόνια...».

Μέσα στὴν ἀκρα ταπεινοσύνη του καὶ στὴν ἄγρυπνη ἀγάπη του γιὰ τοὺς
ἀνθρώπους ποὺ γίζωγάλη παρηγορήτρια, γίζωγήσα, τοῦ ἐπιπιστεύτηκε, ἐ-
κεῖνος γνωρίζει τὴν ταριχεία τῶν συνεῖδησεων ἀλήθεια τοῦ Ούγαριοῦνο, πώς
«στὸ τέλος γιατρεύεται τὸ θνετροῦ... Στὸ τέλος γιατρεύεται γίζωγή... Στὸ τέλος
τερματίζεται κι δ σταυρὸς τῆς γέννησης...».

Εἶναι, λοιπόν, πιὸ δὲ κάθερος ἔκτεθειμένος εἰς τὸν ἀπώλεια, χωρὶς Θεό; Γιὰ τὸν ἥρωα τοῦ ἀφγυγγίματος, δὲ Θεός εἶναι: «τὸ ἀνώτατο ὄνειρο» τῶν ἀνθρώπων. Μέσα στὸ ὄνειρο τῆς ζωῆς, τὸ ὑψηλότο ὄνειρο. Τὸ ὄνειρο δριώς αὐτὸ —ῳ, ἀντίφαση τοῦ πνεύματος! — ὑπάρχει! Καὶ σὸν τὸν Μωυσή, δὲ δὸν Ἐμπλακούσῃ τὸν ἀντίκρυσε καταπρέσωπο. «(Ποιος) δριώς ἀντικρύξει καταπρέσωπο τὸν Θεό, πεθαίνει χωρὶς γιατρὸν καὶ γιὰ πάντα. » Αἱ μὲν δὲ, λοιπόν, τὸ πρέσωπο τοῦ Θεοῦ αὐτὸ τὸ χωρὶς μας δὲ δεῖ, γιατὶ ἀροῦ πεθάνει δὲν ἔχει σημασία, Ετοι κι ἔτοι δὲν θὰ δεῖ τίποτα...». Γιὰ τοῦτο, δλοι: οἱ πιστοὶ πρέπει νὰ προσεύχονται «ώστε οἱ ἀμαρτιώλοι δλοι νὰ ὁνειρεύονται, ωστου νὰ πεθάνουν, τὴν ἀνάσταση, τῆς σάρκας καὶ τὴν αἰώνια ζωή.».

Τι σώζει, λοιπόν, αὐτὸ τὸν κάθερο ποὺ ὁνειρεύεται; Η ἀγάπη, αὐτὴ ἔξαθρωπίζει τὴν ζωή καὶ σύνει νότια σπουδαίο στὸ ὄνειρο. Γιατὶ εἶναι μέγα γεγονός, αὐτὴ τὸ κατατρεγμένα ἀπὸ τὸν Θάνατο πλάσια ποὺ εἶναι οἱ ἀνθρώποι, νὰ έχουν τὴν ικανότητα καὶ τὴ δύναμι τὸν ἀγαπώνταις συνεχίζονται τὴν ὁνειρεμένη κατάσταση, τῆς ζωῆς.

Κι ἐδῶ ἀγγίζομε τὸν ἀνθρώποςτικὸ γαραχτήρα τοῦ μεταγειακοῦ πνεύματος. Μέσα σ' ἔνα παρόμοιο έργο, δὲ δέρειος, δὲ μὴ Εύρωπας, θὰ σώριαζε Ι-σιας τὴν ζωή, καὶ τοὺς ἀνθρώπους μέσα στὸν μηδενισμό. Ο Οὐναρμόνιο δριώς τοὺς ὑποστηλώνει μὲ τὴν ἀγάπη, καὶ μὲ τὴν λαχείρα δυοι μηποροῦν, δλο καὶ πιὸ πολλοῖ, νὰ ὁνειρεύονται τὸν Θεό καὶ τὴν αἰώνια ζωή. Αὐτὴ τὴ δύνατότητα μοιάζει γιὰ κείνον νὰ εἶναι: ἡ ὑψηλή ἀξιοτύνη, τοῦ ἀνθρώπου.

Οὐμας, μὲ τοὺς στερνοὺς αὐτοὺς λόγους δὲν θὰ τίσειν χωρὶς νότια νὰ ἐπισημάνουμε πώς ἀπὸ τὸν 17ο ὥς τὸν 20ο αἰώνα, τὴ Εύρωπη διάνυσε μὲν ἀπόσταση Ιστορικής ζωῆς τοῦ πνεύματος καὶ τοὺς πολιτισμοὺς ταράστεις. Καὶ σ' αὐτὴ τὴν πορεία, ἀπὸ τὸν θεοκεντρικά συγχροτημένο κάθερο τοῦ Καλντερόν, έζασε τὸν ὁνειροχρατούμενο κάθερο τοῦ Οὐναρμούνο.

Τόσε, τὸ δάρος τοῦ ἀνθρώπου ἔγερνε πρὸς τὴν διλῆτη ζωή. Τώρα, τὸ δάρος αὐτὸ τὸ συντριπτικὸ πέρτει: ετὴ ζωή, ἐτούτη, γιὰ τοῦτο τὴ εὐθύνη, καὶ τὴ μηδενιστική, ἀπελπιζεία γυπτούν καταχέψαλα τοὺς ἀνθρώπους καὶ διαλύουν τὶς δομές τῆς ζωῆς.

Τὸ ὄνειρο, δταν συνειδητοποιηθεὶ τὴ οὐσία του τὴ τραγική ἀπὸ τὸν ἀνθρώπο, δὲν εἶναι ἀρχετὸ γιὰ νὰ στοιχώσει τὴν σπαραχτική ἀπορία τοῦ ὑπάρχειν.

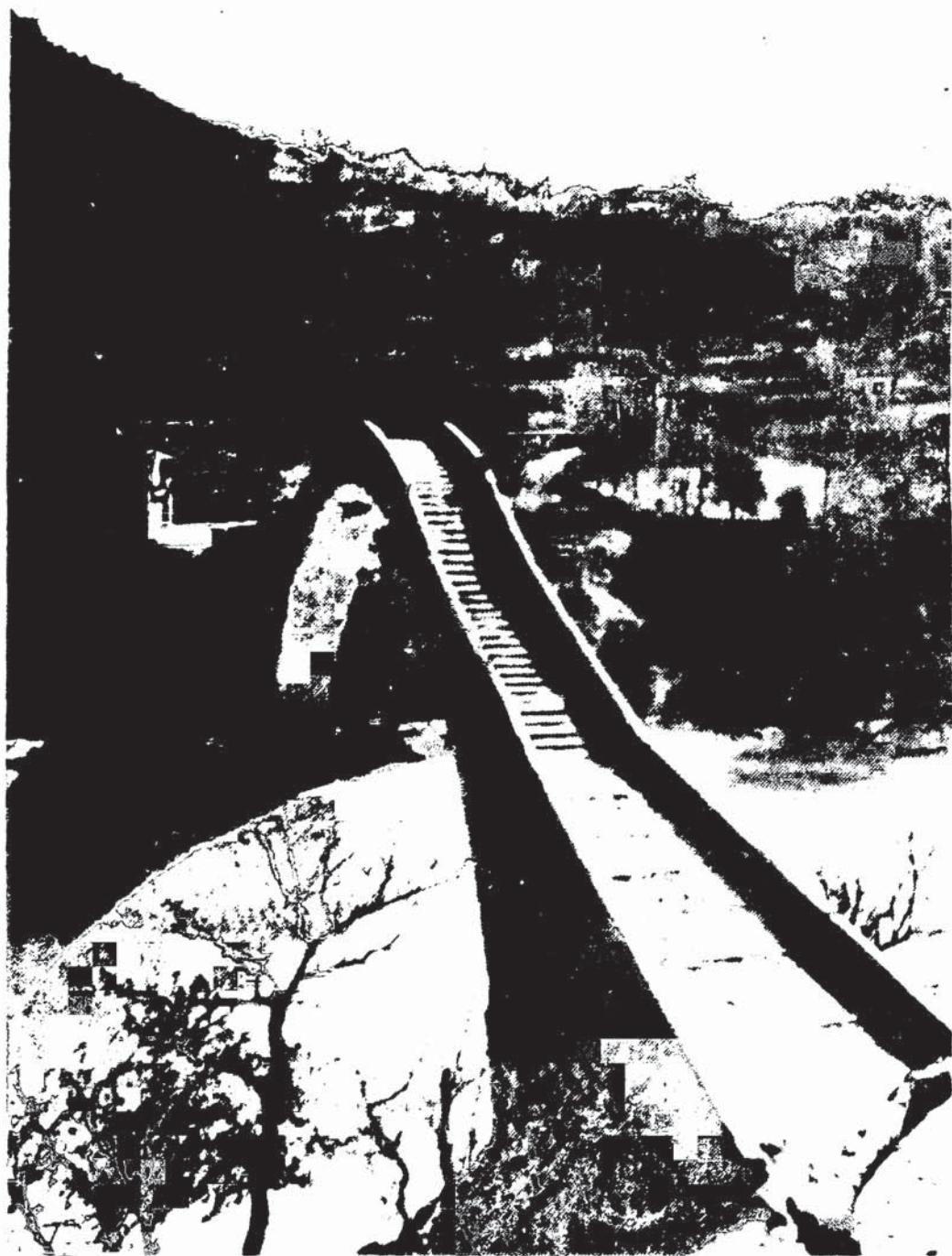
1981

ΚΩΣΤΑΣ Ε. ΤΣΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

Σημείωση: Τὸ δράμα τοῦ Καλντερόν ντὲ λὰ Μάρκος «Η ζωή εἶναι ὄνειρο» σὲ μετάφραση Π. Πρεβελέκη, κυκλοφορεῖ στὴ «Θεατρική Βιβλιοθήκη» τῆς Εταιρείας Σκουδῶν Νεοελληνικοῦ Πολιτισμοῦ καὶ Γενικῆς Παιδείας.

Τὸ ἀγγίγγιρα τοῦ Μιγέλ ντὲ Οὐναρμούνο «Ο διος Εμπλακούσῃ, δὲ Καλός, δὲ Μάρτυρες» σὲ μετάφραση Ιουλίας Ιατρίδη κυκλοφορεῖ στὴν «Ιστανική Βιβλιοθήκη» τῶν Εκδόσεων τῶν Φίλων τόμο 3, ποὺ μὲ τὸν τίτλο «Ο παλιχτής τοῦ εκκλησίου» περιλαμβάνει ὡς δεύτερο, τὸ κείμενο ποὺ σχολίζει.

Γέφυρα Ηλάκας (Τζουμέρκα)

Ε. Γ. ΗΡΩΤΟΨΑΛΤΗ

Η ΗΡΟΣΕΓΓΙΣΙΣ ΕΛΛΑΔΟΣ — ΜΑΤΡΟΒΟΤΝΙΟΤ — ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΑΝΑΚΗΣ ΕΚ ΜΕΤΣΟΒΟΥ

Κατά τὸ 1860 ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Σερβία ἦσαν τὰ ἴσχυρότερα μεταξὺ τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν καὶ ἡ πολιτική των ἐξελίσσετο παραλλήλως. Ἡ Ἑλλὰς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Μεγάλης Ἰδέας, ἡ Σερβία ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πολιτικοῦ προγράμματος «Νατσερτανιζέ», τὸ δποῖον ὑπῆρξε δημιούργημα τῆς πολιτικῆς σκέψεως τοῦ Ἰλία Γκαρασάνιν καὶ τῶν συνεργατῶν του¹, ἐπεδίωκον τὴν ἀπελευθέρωσιν εὐρυτάτων ἔθνων περιοχῶν, ποὺ εὑρίσκοντο ὑπὸ τὴν τυραννικὴν κυριαρχίαν τῶν Τούρκων.

Ἡ κοινὴ πολιτικὴ τύχῃ εἰς τὸ παρελθόν, ἡ κοινὴ θρησκεία, ἡ γεωγραφικὴ γειτνίασις εἶχον θέσει τὰ θειμέλια μιᾶς ἀλιούσας φιλίας καὶ μιᾶς θαυματικῆς καταγοήσεως μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἀφ' ἐγδεσ καὶ τῶν Νοτιοσλαβικῶν λαῶν ἀφ' ἑτέρου, κυρίως τῶν Σέρβων καὶ τῶν Μαυροβουνίων.

Ἐκδήλωσις τῆς φιλίας αὐτῆς ὑπῆρξεν ἡ ἀλληγορική, τὴν δποῖαν προσέφεραν οἱ "Ἐλληνες πρὸς τοὺς Μαυροβουνίους κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀτυχοῦς πολέμου τῶν ἐναντίον τῶν Τούρκων τὸ 1862. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ἡ διδρυλος Σερβία παρεπεινάσθη, εἰς ὑποστήριξιν τοῦ Μαυροβουνίου καὶ μυστικαὶ συνεννοήσεις διεξήγοντο μεταξὺ τῶν αὐλῶν καὶ τῶν πολιτικῶν κίνηλων Σερβίας καὶ Ἑλλήνων περὶ συγγρόνου ἐξεγέρσεως τῶν χριστιανικῶν λαῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας καὶ περὶ συναπτισμοῦ τῶν χριστιανικῶν κρατῶν Ἑλλάδος, Σερβίας καὶ Μαυροβουνίου. (1) θατιλεὺς "(1)θων τῆς Ἑλλάδος εἶχε τὴν πρωτοβουλίαν τῶν συνεννοήσεων τούτων, τὰς δποῖας συνέγισεν εἰς Κωνσταντινούπολιν δ τότε διοικητής τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος Μᾶρκος Ρεγιέργιος². Άλι συγεγνοήσεις ἐκείναι μετὰ τῆς Σερβίας δὲν εἶχον ἀμεσον ἀποτέλεσμα.

Ἴστορικὰ στοιχεῖα σχετικὰ μὲ τὴν ἑλληνικὴν προσφορὰν πρὸς τοὺς Μαυροβουνίους εὑρίσκονται εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους (Ἀθηναὶ) καὶ εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Κετείγης (Cettigné).

1. D. Djordjevic, Ιστορία τῆς Σερβίας, 1800—1918. Θεσσαλονίκη 1970, σελ. 98.

2. Επηρ. «Καθηγερινή», Αθηναὶ, 26 Απριλίου 1937. (Ν. Λαζαράσσοπούλου, Τι περιλαμβάνει τὸ ἀρχεῖον τοῦ "Οθωνος").

Ο πόλεμος ἔχεινος μεταξύ Μαυροβουνίων και Τούρκων διέρχεσε περίπου εξ μῆνας, κατά τὴν διάρκειαν τῶν δύοιων οἱ Μαυροβουνίοι ἀντέτηραν γενναῖοις, ἀλλ' αἱ συνέπειαι: ὑπῆρξαν καταστρεπτικαὶ διὰ τὸ Μαυροβουνίον: Χωρὶς ἐπυρπολήθησαν, χωράφια ἐλεγχατήθησαν καὶ πολλοὶ πρόσφυγες διεσκορπίσθησαν χωρὶς στέγην καὶ ἀρτον. Η εὐρωπεῖκή, κοντή, γνώμη της συνεχίσθη, καὶ πολύπριθια κομιτᾶτα βρύθησαν διὰ τὰ προσφέρουν δυτίθειαν εἰς τοὺς Μαυροβουνίους.

Παρόμοια κομιτᾶτα ἐτυμαίσθησαν ἐπὶ τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὸν εὐρύτερὸν ἐλληνικὸν ἴστορικὸν χώρον. Ήσσοι σχετικαὶ πληροφορίαι ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τῆς Κεττίγης καὶ τῆς Ἑλλάδος¹.

Εἰς τὰς 6 Ιουλίου 1862, διαρκοῦντας τοῦ πολέμου, τὸ Μαυροβουνίον Ἐλαβε διὰ τοῦ λιμένος τοῦ Καττάρου (Κοιού) 102 χιλιάδες καὶ καλαμπόκι, τὸ δυποίον ἔστειλαν ὡς ὕσπερεν δυτίθειαν εἰς Ἑλλήνες Εἰπορο: τῆς Μπράτζας².

Τὴν 21 Ιουλίου τοῦ ίδιου Ετούς δι παλαιὸς ἁγωνιστὴς τοῦ Ἀγῶνος τῆς ἐλληνικῆς ἀνεξαρτησίας Ἀναστάσιος Μανάκης ἐκ Μετσόβου³ ἔγραψεν εἰς τὸν πρύγκηπα Νικόλαον τοῦ Μαυροβουνίου καὶ τοῦ ἀντίγρυψελεν διὰ βρύσεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἐνα κομιτᾶτον πρᾶς τὸν εκοπὸν νὰ συγχεντρώσῃ δυτίθηματα καὶ νὰ συνιπαρασταθῇ εἰς τὰς χώρας καὶ τὰ ὄρη τῶν Μαυροβουνίων ποὺ ἔπεισαν καὶ ἔξαχολοσύνην νὰ πίπουν καὶ στήμερον ὑπερασπίζοντες τὴν πατρίδα καὶ τὴν Ἑλευθερίαν⁴.

Τὰ κομιτᾶτον τοῦ Μανάκη, συνεχέντρωσεν ἐντὸς δὲ λίγων ἡμερῶν τὸ ποσὸν τῶν 20 χιλιάδων γρυπῶν ὄρεων. Διηρύνει τὴν ὄρεστηριθῆτα τοῦ εἰς δλα: τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ παντοῦ δύοις Εἴσοδοις Ἑλλήνες. Τὰ συγχεντρωνόμενα ποσὰ ἀπεστέλλοντο εἰς τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ κομιτᾶτον Κυριάκον Βαρδάκην. Εἰπορον εἰς τὴν Τεργέστην, δύ δυοις τὰ θετεῖν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Πρύγκηπος Νικολάου.

Ο Μανάκης ἔστειλεν ἐπίστροφα τὸν Πρύγκηπα φύλλα ἐλληνικῶν ἐφημερίῶν, εἰς τὰς δύοις εἰγεὶς θυμοτευθή, τὸ καταστατικὸν τοῦ κομιτᾶτον. Πάντα ταῦτα ἀπέστειλεν διὰ Μανάκης εἰς Μαυροβουνίον διὰ τοῦ Ἀνδρέα Damjanovic, εἰς τὸν δυοῖον έδιωσε καὶ 40 τάλλοιρα διὰ Εἴσοδον τοῦ ταξιδίου του⁵.

Μία σημείωσις ἐπὶ τοῦ ἐγγράφου τούτου για: πληροφορεῖ, διὰ δι πρύγκηπού

1. A. Lainovic et E. G. Protopsaltis, Les rapports entre la Grèce et le Monténégro dans le passé. «Hellénisme Contemporain» No 4-5 1954.

2. Ἀρχεῖα Μουσείου Κεττίγης, Νο 91, 6 Ιουλίου 1862.

3. Κ. Π. Λαζαρίδη, Ο δινικὸς ἁγωνιστὴς καὶ φιλογενέστατος Ἀναστάσιος Μανάκης ἀπὸ τὸ Μέτσοβο. Αθῆναι: 1971.

4. Lainovic - Protopsalti, Ινθ. άνωτ., σελ. 326.

5. Ἀρχεῖα Μουσείου Κεττίγης, Νο 100, 21 Ιουλίου 1862.

Νικόλαος ἀπήντησεν εἰς τὸ γράμμα τοῦ Μανάκη τὴν 20 Σεπτεμβρίου 1862, ἀλλ' ἀντίγραφον τῆς ἀπαντήσεως ταύτης δὲν σώζεται εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Κεττίγης.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ κομιτάτον τῶν Ἀθηνῶν συνέχιζεν ἀδιακόπιως τὴν ἀνηριωπιστικήν του δρᾶσιν. Πρόεδρος του ἦτο διοικητής τῆς Ἱερᾶς Συνόδου μητροπολίτης Ηεόφιλος. (Οὗτος ἔγραψεν ἐξ Ἀθηνῶν τὴν 28 ὁκτωβρίου ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Πρίγκιπα τοῦ Μαυροβουνίου, εἰς τὴν δοκιμὴν ἔξεφραζε κατ' ἀρχὴν τὴν μεγάλην συμπάθειαν τὴν δοκιμὴν ἡσθάνοντο οἱ "Ἐλληνες πρὸς τοὺς Μαυροβουνίους τοὺς ὑπερασπίζοντας τὴν πίστιν καὶ τὸ θίνος των." Επειτα ἐπληροφόρει τὸν Πρίγκιπα ὅτι ἔλαβε τὴν ἐπιστολὴν του τὴν ἀποσταλεῖσαν εἰς τὸν Μητροπολίτην Ἀθηνῶν καὶ παλαιὸν πρόεδρον τοῦ κομιτάτου Μιχαήλ, διὸ ποιος εἶχεν ἀποθάνει τὴν θηρίη. Τὸ κομιτάτον εἶχε στείλει πρὸς ὅλην καιροῦ διὰ μέσου κάποιου Κερκυραίου ὄνοματος Πασαλᾶ 10 χιλιάδας δρ. διὰ τοὺς Μαυροβουνίους. Σύγιερον τὸ κομιτάτον ἀποστέλλει ἀκόμη 7 χιλιάδας δραχμῶν διὰ τοὺς ίδιους μέσους. Γένος κομιτάτον ήταν κάμη ὅτι δυνηθῆ εἰς τὸ μέλλον διὰ νὰ ἀνακουφίσῃ τὰ δειγμὰ τῶν γυρῶν καὶ τῶν δραχμῶν τῶν γύρων ποὺ ἔπεσαν διὰ τὴν ἐλευθερίαν. Εἰς τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς του διοικητής Ηεόφιλος εὐχαριστεῖ τὸν Πρίγκιπα ἐξ ὀνόματός του καὶ ἐκ μέρους δηλων τῶν Ἐλλήνων διὰ τὰς εὐχὰς του ὑπὲρ τῶν Ἐλλήνων καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ εἶναι πεπεισμένος ὅτι διδούλιος διὰ Ἐλληνικὸς λαὸς ήταν διατηρητὴ πάντοτε μεγάλην συμπάθειαν διὰ τοὺς Μαυροβουνίους. Ή ἐπιστολὴ, εἶναι γραμμένη ἐλληνιστί, ἀλλ' ὑπάρχει συγγριμένη, μία μετάφρασις εἰς τὴν σερβικήν γλῶσσαν. Τὸ ἐλληνικὸν πρωτότυπον καὶ γένος σερβική μετάφρασις ὑπογράφονται ἀπὸ τὸν πρόεδρον Ηεόφιλον καὶ τὸν γραμματέα Φίλιππον Ψύλαν¹.

Μέλη τοῦ κομιτάτου τῶν Ἀθηνῶν ὑπῆρχαν οἱ Δ. Καλλιφρονᾶς, Σ. Βλάχος, Ι. Καλλιγάτης, Λέων Μελάς, Ι. Μεσσηγέζης, Α. Γ. Σούτσος, Ι. Βουτάκης, Δ. Γ. Φιλάρετος, Λ. Παπαδάκης καὶ Τυρολέων Ι. Φιλόμητον². Πρῶτος πρόεδρος αὐτοῦ ὑπῆρχεν διοικητής Ἀθηνῶν Μιχαήλ, τοῦτον δὲ ἀποθανόντα μετ' ὅλην γρόνου διεδέχθη δέ νέος μητροπολίτης Ἀθηνῶν Ηεόφιλος.

Εἰς τὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους (Ἀθηναί) σώζεται ἡ πρώτη ἔντυπος προκήρυξις τοῦ κομιτάτου, ἀπευθυνομένη «πρὸς τοὺς συμπολίτας καὶ διοικεντεῖς γῆπον», γρονολογουμένη ἀπὸ 9 Ιουλίου 1862. Εἰς αὐτήν, μεταξὺ ἀλλων, ἀναφέρονται καὶ τὰ ἔξτις:

«...Σύγιερον, ὅτε ὑποφέρουν ἀπὸ τὰ δειγμὰ τοῦ πολέμου ὑπὲρ τῆς Ἐθνικῆς τῶν ἀγενέαρτησας διέδοξοι ἀνελφοί μιας, οἱ δοποὶ προσέφεραν κατὰ τὸν ἵερὸν ἀγῶνα τῶν Ἐλλήνων τὸν διδούλην τῶν καὶ τὸ αἴτια τῶν, δὲν ὀφελούμενοι δηλούμενοι καὶ ἀνταποδίωσαν τὸν διδούλην φέροντες τὴν εὐγνωμοσύνης καὶ νὰ δεξιωτεν ὅτι οἱ προ-

1. Ἀρχεῖα τοῦ Μουσείου τῆς Κεττίγης, № 173, 20 ὁκτωβρίου 1862.

2. Εφρύ. «Νέα Γενικά» τῆς 14 Ιουλίου 1862.

αιώνιοι δεσμοί, οι συνδέοντες δόους τούς γριπιανικούς λαούς τής 'Ανατολής είναι: ἀχμαῖοι καὶ ἀδέσποτοι; Βαζίζοντες πρὸς τὸ αὐτὸ μέλλον ἔχομεν καθῆκον οἱ ἀνατολικοὶ λαοὶ νὰ βοηθήσουν ἀλλήλους μὲ δόην τὴν προσυμίαν. Οἱ Ἑλληνες τῆς Κερκύρας πρῶτοι ἔξερασαν τὸ πανελλήνιον αἰσθῆμα ὑπὲρ τῶν ἡρωϊκῶν ἀγωνίσματων ἀδελφῶν μας Μαυροβουνινῶν. Εἰμεθα ἀκλονήτως πεπεισμένοι, διὶ γινόμεθα οἱ ἐκτελεσταὶ τοῦ θερινοῦ πόθου δόου τῶν Ἑλλήνων, ἀναλαμβάνοντες σῆμερον νὰ εἰσπράξωμεν ἀπὸ τοὺς συμπολίτας καὶ δόους τοὺς διμογενεῖς μας βοηθήματα ὑπὲρ τῶν χτιρῶν καὶ τῶν δραγμῶν τῶν ἐν Μαυροβουνίῳ πιπτόντων ὑπὲρ τῆς ἔθνης, ἀνεξαρτησίας...»¹.

Εἰς τὸ τέλος τῆς προκηρύξεως σημειώνονται δι' ἓδεις αὐτῶν χειρὸς αἱ εἰσφοραὶ ὀικονομικῶν Ἑλλήνων, δικαὶ είναι δὲ Σπυροκούλιος, δὲ Περικλῆς Σοζός, δὲ Ἐγκανουτήλ Καλλέργης, δὲ Γ. Γεωργανᾶς καὶ ἄλλοι².

* * *

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἀγῶνος τῶν Μαυροβουνίων καὶ τὴν ὑπογραφὴν τῆς σχετικῆς συνθήκης, δὲ τίγρεμὸν τοῦ Μαυροβουνίου Νικόλαος Α' εὐγνωμονῶν εἰς τὸν Μανάκην διὰ τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ Μαυροβουνίου. Επειλεν εἰς αὐτὸν δι' ἐκτάκτου ἀπεσταλμένου, τοῦ Π. Πινοβίτης λοχαγοῦ τοῦ Πεζικοῦ, τὸ παράστημα τοῦ ἀγῶνος τοῦ Μαυροβουνίου συνεξεύμενον μὲ αὐτόγραφον ἐπιστολὴν ἐκ Κεττίγης ἀπὸ 22 Ιουνίου 1863.

·Κύριε — ἔγραψεν δὲ τίγρεμόν πρὸς τὸν Μανάκην—

Ἐπιθυμῶν νὰ σᾶς δώσω ἀπόδειξιν τῆς δεκτεῖς ὑποτίθεως μου καὶ δείγμα τῆς εὐγνωμοσύνης διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς πατρίδος μου, τὰς ἀποστέλλω τὸν Σταυρὸν τοῦ Μαυροβουνίου, τὸν δπειον τὰς παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε...».

'Ο δὲ Μανάκης, δὲ δποίος εἶχε πάμφη: προτροπήτην εἰς τὸν τίγρεμόνα Νικόλαον ὡς συμβολικὸν δώρον ἔνα γραυδὸν Ἑρός, ἀπέστειλε καὶ τώρα διὰ τοῦ ἐπιστρέφοντος Πινοβίτης πολύτιμα δώρα εἰς τὸν πατέρα τοῦ πρίγκηπος βοεβόλαν Μύρχον καὶ εἰς ἄλλους τιμῆρες τοὺς³.

* * *

Ἐκτὸς τοῦ Μαυροβουνίου, σημαντικὰς ὑπηρεσίας προσέφερεν δὲ Αν. Μανάκης ὑπὲρ τῆς ἀμοιβαίας κατανοήσεως Σέρβων καὶ Ἑλλήνων καὶ τῆς ἀν-

1. Γενικὰ Ἀρχεῖα Κράτους. Σαλλογὴ Βλαχογέλλων. Δ' 91.

2. Εἰς ἀργυρείδα τῶν 'Αθηνῶν διετυπώθη, τότε δὲ γνόρη. διὰ δὲ δραχμῶν ὑπὲρ τῶν Μαυροβουνίων είναι: καλὸν καὶ διγιον δρυγον. ἄλλα πλέον ἀπετάκτη, είναι δὲ ἀνάγκη νὰ δοθούν οἱ καθηνταὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς ἀλληγορίας ἀπεθεόπλες (ἀργ. «Νία Γενεύ», 1 Σεπτεμβρίου 1862, σελ. γ').

3. Βλ. ἀργυρείδα τῶν 'Αθηνῶν «Εθνοφύλαξ» τῆς 19 Ιουλίου 1863. Πρᾶ. Κ. Λ. Ζαρίδη, 'Αναστάσιος Μανάκης... σελ. 33.

πεύσεως φιλεκόν σχέσεων μεταξύ αὐτῶν κατὰ τὴν περίοδον τῆς τελευταῖς γεγονότας τοῦ Μιλήσ Ομιλρέγοντος (1858-1860) καὶ μετ' αὐτὴν μετέχοι τοῦ Ημέρατου του (25 Ιουλίου 1861).

(1) Μανάχης είχε συνδεθεί, μετά τοῦ Μιλήσ, απὸ τοῦ 1825, ὅτε είχεν ἀποσταλή, διὰ διπλωματικήν υπηρεσίαν εἰς τὴν Σερβίαν ὃπου παρέμεινεν ἐπὶ ἀρχετὸν ἔτη. Ἐπιστρέψας εἰς Ἑλλάδα ἔλαβεν ὡς προσωπικήν του ἀποστολήν τὴν στενήν ἔννοιαν τῆς Ἑλλάδος μετά τὴν Σερβίας καὶ ἐπὶ τοῦ Ηέριατος τούτου εἰργάσθη.

Συγγραφατικῶς ἐργαζόμενος έγινεν δὲ διεργιγείς τὴν συμπαθεῖσην τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν Σερβίαν. Κατὰ προτροπήν τούτου εἰσήχθη, οὐ Ἑλληνική, γλώσσα εἰς τὰ Σερβικὰ σχολεῖα, διὰ τοῦτο καὶ ἀπέστειλε πολλὰ ἐκλεκτὰ Ἑλληνικὰ διδότα εἰς Σερβίαν μὲν πολὺν ζηλον καὶ ἐπιτυχίαν¹.

(2) Οὗτὸς διάσοχολον τὸ ἔργον του Μανάχη, δοιάντος ὅτι καὶ δὲ γειτόνιον Μιλήσ καὶ δὲ νέός του καὶ διάδοχός του Μιχαήλ ἐνεπνέοντο πάντοτε ἀπὸ θεριά φιλελληνικὰ αἰσθήματα². Εἶναι γνωστὸν ὅτι δὲ πρίγκηψ Μιλήσ ὑπεδέχθη θεριά τοὺς Ἑλληνας ποὺ κατέφυγαν εἰς τὴν Σερβίαν κατὰ καὶ μετά τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 21, ἐπλήρωσε τὰ λύτρα καὶ ἀπηλευθέρωσεν Ἑλληνας αλχιαλίτους τῶν Γούρκων³, προσέφερε διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τὸ 1842 (ὅτε γέγειτον δὲ νέός του Μιχαήλ) 25.000 χρυσᾶς δραχμίδας⁴.

Εἶναι ἐπίσης γνωστὸν ὅτι δὲ πρίγκηψ Μιλήσ ὑπερήσπισε πάντοτε τὰ δικαιώματα τοῦ Πατριαρχείου Πατριαρχείου καὶ κατὰ τὴν τουρκικῶν πιέσεων (1830)⁵ καὶ κατὰ τὴν ὑπερβολικῶν δουλγαρικῶν ἀξιώσεων (1860)⁶.

Διὰ τὰς πολλαπλὰς εὐεργεσίας του καὶ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ἔλινος ἀπεῦθεν γραντεῖς εἰς τὸν πρίγκηπα Μιλήσ μετά τὸν Ηάνατον του ἔξοχοι τιμαὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Μὲ πριντοβουλίαν τοῦ Ἀναστασού Μανάχη ἐτελέσθη, εἰς τὰς Ἀληγυας τὴν 8 Οκτωβρίου 1862 μεγαλοπρεπὲς ἀρχιερατικὸν λιγνητισμὸν τοῦ ἐνδέξου τούτου ἥγειρην τῆς Σερβίας, εἰς τὸ δόπον παρευρέθησαν ὑπουργοί καὶ γερουσιασταί καὶ δουλευταί, πολιτικοί καὶ στρατιωτικοί ὑπάλληλοι καὶ πολὺ πλήθος λαοῦ.

Τὸ λιγνητισμὸν ἐκεῖνο ἀπέδειπε πρῶτον εἰς τὸ νὰ ἀποδοθῇ δὲ φειλόγενος φύρος τυπῆς καὶ σεβαστοῦ εἰς τὴν πρώτην ἥγειράν τῆς Σερβίας καὶ δεύτερον νὰ

1. Ἐφημ. Ἀθηνῶν «Παλιγγενεσία τῆς 28 Ιουλίου 1861, σελ. 5».

2. «Πανθήρα», τόμ. 13' (1861), σελ. 258.

3. Ἐφημ. «Συνένωσις (ἀθελητῶν Σούτσων), 8 Μαρτίου 1816.

4. V. S. Ιωνάννης, «Τὰ σχέδια τοῦ γέγειρην Μιλήσ Ομιλρέγοντος διὰ τὴν διεργατικὴν συνεργασίαν. Πρακτικά Α', Ἑλληνοσερβικοῦ Συνεδρίου, Ηεσσαλονίκης 1978.

5. Ἐφημ. «II Ἀθηνῶν», 29 Ιουλίου 1812.

6. Μαζ. Γερμ. «Αποστολικά Χρονογράφου, Αθηνῶν 1932, σελ. 239.

7. Ἐφημ. «Αθήνα - τῆς 28 Σεπτεμβρίου 1861».

ένώση νοερῶς τοὺς Ἑλλήνας καὶ Σέρβους εἰς κοινὸν δεσμὸν ἀγάπης διὰ τῶν κοινῶν σπονδῶν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἡρωᾶ.

Οὐ πλούς σκοπὸς ἐπραγματοποιήθη. Οὐ υἱός καὶ διάδοχος τοῦ Μίλος, ὁ νέος ἡγεμὼν Μιχαὴλ Ὁμπρένοβις; ἀπέστειλε πρὸς τὸν Ἀν. Μανάκην αὐτόγραφον ἐπιστολὴν, διὰ τῆς ὁποίας ἀναγνωρίζων τὸ μνημόνιον ὡς ἔειγμα τῆς πρὸς τὴν οἰκογένειάν του ἀφοσιώσεως τοῦ Μανάκη, καὶ τῶν σημιτρεύσαν πρὸς τὴν Σερβίαν τῶν Ἑλλήνων, ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας του καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ διερμηνεύσῃ τὰ Γῶια αἰσθήματα εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς τυμπολίτας του¹.

Ίσου τὸ σχετικὸν ξρθρὸν τῆς ἐφημερίδος «Τηλέγραφος»:

«Ως δὲν ἀγροσίοιρ οἱ ἀταγρῶσται ἡμῶν, δὲν ἀξιωτιμος συμπολίτης μας κ. Ἀναστάσιος Μαράκης ἐιέλεσε τὴν διοικητικὴν παρελθόντιος Ὁκτωβρίου μεγαλοπρεπὲς ἀρχιερατικὸν μημονίον ὑπὲρ ἀναταίσεως τῆς γυνῆς τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει ἐνδόξου ἡγεμόνος Σερβίας Μιλόν Όδρενοβίτη, εἰς δὲ παρεργάθησαν τότε καὶ ὑποργοί, καὶ γερουσιασταί καὶ βούλευται, καὶ πανίδες βαθμοῦ πολιτικοί καὶ σιρατιωτικοί ὑπάλληλοι, καὶ ἄπειροι τάγματοι λαοῦ. Διὰ τοῦ μημονίου ἐκείνου διπλοῦν προσόνθειο ακολόθου δ. κ. Μαράκης, ἀφενὸς μὲν ἀτέδιδεν διειλόμενον φόρον ὑπολήψεως καὶ σεβασμοῦ εἰς τὴν ιερὰν σκιάν τοῦ πρώην ἡγεμόνος τῆς Σερβίας· ἀτειέρων δὲ ἡροεις τοερῶς τοὺς Ἑλλήνας καὶ Σέρβους εἰς κοινὸν δεουτέρην ἀγάπης διὰ τῶν κοινῶν απορθῶν, ἀς συγχρόνως ἐπενδον ἐπὶ τοῦ τάφου ἐρὸς ἡρως ἡγεμόνος. Οἱ διπλοῦς στίχοις σκοτιώς ἐπεινέχθη πληρέστατα. Εὐχαριστηθεὶς τὰ μέγιστα ἐκ τοῦ μημονίου τούτου διπλοῦν τοῦ καὶ διάδοχος τοῦ ἡγεμόνος ἐκείνου Μιχαὴλ Γ', ἀπηύθυνε πρὸς τὸν κ. Μαράκην τὴν ἀκόλουθον αὐτογραφὸν ἐπιστολήν, δι' ἣς ἀταγρωρίζων τὸ μημονίον ὡς δεῖγμα τῆς πρὸς τὴν οἰκογένειάν του ἀφοσιώσεως τοῦ κ. Μαράκη, καὶ τῶν πρὸς τὴν Σερβίαν συμπαθεῶν τῶν ἀνδρείων συμπολιτῶν του, ἐκφράζει πρὸς αὐτὸν τὰς εὐχαριστίας του, καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ διερμηνεύῃ τὰ αὐτὰ αἰσθήματα εὐγνωμοσύνης καὶ πρὸς τοὺς συμπολίτας του.

Διὰ τοιούτων πράξεων δ. κ. Μαράκης ουμῷ διαφεύγοντας τὴν ἑλληνικὴν εἰδυλλιαν καὶ πρότοιαν. Ίδον τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴν τοῦ λαοφίλους ἡγεμόνος τῶν γενναίων Σέρβων.

Βελιγράδιον τὴν 31 Μαρτίου 1861

Κύριε!

Διαδηλώσατες πρὸς τὴν μηήμην τοῦ μακαρίου πατρός μου αἰσθήματα ὑπολήψεως καὶ σεβασμοῦ διὰ τῆς τελέσεως μημονίου ὑπὲρ ἀναταύσεως

1. Ἐφτ.μ. «Τηλέγραφος». Αθηνῶν, 13 Μαΐου 1863. θπου καὶ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Μιχαὴλ πρὸς τὸν Ἀν. Μανάκην.

ιῆς ψυχῆς αὐτοῦ, μολ ἐδώκατε νέον δεῖγμα τῆς τε πρὸς τὴν οἰκογένειάν μου ἀφοσιώσεώς σας, καὶ τῶν πρὸς τὴν Σερβίαν συμπαθεῖῶν τῶν ἀνδρείων συμπολιτῶν σας. 'Ἐκπληρῶ δὲ εὐοεδὲς καθῆκον, ἐκφράζων πρὸς ὑμᾶς ελλικρινῶς τὴν εὐγνωμοσύνην μου, καὶ παρακαλῶ ὑμᾶς δπως διερμηνεύσῃε τὰ αὐτὰ αλιθήματα εὐγνωμοσύνης καὶ πρὸς τοὺς συμπολίτας σας.

Μειὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως προηρέσω ύμῖν τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς ὑμᾶς τιμῆς καὶ ὑπολήψεώς μου.

M. M. 'Οδρενοβίτιζ»¹

Συγχρόνως γί ἐν Σερβίᾳ 'Εταιρεία τῆς Φιλολογίας ἔξελεξε τὸν Μανάκην ὡς ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς εἰς ἔνδειξιν τῆς μεγάλης ἀγάπης τῆς 'Εταιρείας πρὸς τὸ 'Ελληνικὸν ξύγος².

Ε. Γ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗΣ
'Ομδτ. Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν

1. 'Ἐφημερίς «Τηλέγραφος» 'Αθηνῶν, 18 Μαΐου 1863.

2. «Ἐφημερίς τῶν Φιλομαθῶν», 5. 'Ιουνίου 1861. Βλ. καὶ K. Λαζαρίδη, 'Αναστάσιος Μανάκης, σελ. 82.

ΓΙΩΡΓΟΥ Μ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΑΓΓΙΖΟΝΤΑΣ ΛΑΚΑΤΟΙΚΗΤΑ ΗΟΤΛΙΑ

(Διήγημα)

Τετάρτη, 25η Ιανουαρίου, 1882.

Τι, δρῆκα νὰ κάθεται ἀκίνητο τόπος; τόπος φυσογραφίας; καὶ νὰ κοιτάνε: τίς ἀτέλειωτες ὄροσειρές, λουσιένες, μοναχάς καὶ πάχνη.

Καὶ ήραν ἡ, ίδια ἱστορία, μὲ τὸ παλιό, ὑπέριμνο καρπαναρέ. θρησκεύματα σταφύλια, χρεματομένα στὴν ἀκρογενέστερη, καὶ σωπή. Τονούς πολλά, σωπή. Σὰν έγια μαύρο. ἀγέρωνος ἀλογού νὰ περνοῦντε τὸν ἀργαλούς καὶ τὸν καὶ τὴν ἔρθρη γαλτή του νὰ γάζει τὴν ἀψτράφητη, θάλασσα. σὲ μεγάλα, σκοτεινά της μάτια.

— Τὰ χαράκια τα. ξέρεις. Εργεταί, ή, μικρή, Νείνα κι ἀνάδει: τὴν λάμπα τὸ ποτάμι, εἰπε ξαφνικά. Γιατροί, ἀνεβαίνει μοναχή, την, μικρή λαμπερή, σκάλα τὸν σύρνει.

Τίχορει λίγο τὸ λεπτό της χέρι: ἀπό μακριά. εὰν νὰ χεισίας τύχεις; ή, εὰν νὰ θείεις νὰ καρδιές τὸ τόπος ποὺς κοινώταν, χαρισμένας ἔγγνα. Έπως ένα περιστέρι ποὺς τρέμεις· κι δε γρήνες; πάγωνε στὴν θάλασσα καρέκλα.

Πέμπτη, ἀνεβαίνοντας στὴν ἀπίστευτη, λάμψη.

Λοιπόν, στὴν Εργασία τὴν ἐκτυφλωτική, καὶ στὴν Εργασία τὴν ἀκατοίκητη, τὸν ἀρχαίων ποντικῶν, δαθέα. στὴν, ιτίθη, τὴν ἀπότομην, ποὺ ἡ λευκή, μέρα κρατάεις χλιδια χρόνια καὶ τὴν εγγή, χτυπάεις σίωνα τὸ πέριτον τύμπανό της. ἵπαρχεις ένα στρογγυλό ἀλόν. ἀπό δασάλτη, κι ἀλέβαστρο.

Έχει, έτσιν δὲ τοὺς μεταπρεπούς ἀκινητοῖς διτάξεις τὸν αὐραντό, καὶ κέρπει γηρανό τὸ πύρ στὴν ἀπάλευτη, διμήσιο, καὶ λάριπουν χιλιάδες καρύντα κρίνα, κατεβαίνεις ἔργα. ἀπ' τὸ δάκτη, τοὺς μεγάλους ἀστερούς, δὲ ἀρχάγγελος - δετὸς καὶ σκαλιτσεῖς, πάνω τὸν ἀλέβαστρο καὶ πάνω τὸ δασάλτη, έναν δίδυμον κυνηγὸν νὰ στραβάεις: μικρή γυάλινη, λίμνη, καὶ μικρή λίμνη, διάφανη, τεντώνοντας τὸ καταπόρφυρο τέρρο του.

Κανεὶς δὲν μπόρεσε, ὡς τώρα, νὰ τοσοῦ! έχειν τὸ ἀπάλινο καὶ κοφτερὸ δέλτος, ποὺ δραμάς πάντα τὸν ἀστραπή, στὴ λίμνη, τεχνοτας τὴν σωπή της κι διαδικαστικά ποτάμια.

Γιατί, δταν δὲ ἀρχάγγελος - δετὸς τελειώνεις: τὸ σκάλιτσιά του κι ἀρχίζει, μεγαλύπρεπα, νὰ χάνεταις στὸ δάκτη, τοὺς ἀστερούς, καὶ: Ένα δουερό, γαλάζιο τόπος:

στήν Έργυρο τή λευκή¹ κι δ χορευτής στέκει μετέωρος στή μέση τοῦ χοροῦ καὶ διαλύεται ἀμέσως, σάμπιος καμπυλένος ἀπὸ κεχριμπάρι ἀγέρινο.

Μονάχα μιὰ φορά, ἐδῶ καὶ χιλιάδες χρόνια, χάλυκε μέσα στὸν ὕπνο του ζυγίαν² παιδί, κρατώντας στήν ἀγκαλιά του τὴν πήλινη κούκλα ποὺ ὅλο καριογελοῦσε.

Κανεὶς οὐλος δὲν θταν ἔχει. Καὶ τὸ ζανθὸν παιδί ἀρχισε νὰ τρέχει φοβιτένο, μέσα στήν ἀκατοίκητη Έργυρο τῶν ἀρχαίων πουλιῶν, ποὺ γί σιωπή χτυποῦσε αλίνια τὸ πέτρινο τύμπανό της κι ἔλαιριπαν τὰ καριένα κρίνα στήν ἀσάλευτη, ἄλιμο, ἵππου ξαφνικά, δ ὑλιος πήγε καὶ στάλιγκε ἀκίνητος φηλὰ στὸν οὐρανό. Κι δ ἀρχάγγελος - ἀετὸς κατέβηκε σὰν ζακίος λαϊπερός. Καὶ δ κυνηγὸς τέντωσε τὸ καταπέρφυρο τέξο του. Κι ἔφυγε σὰν ἀστραπή τὸ κοφτερὸ βέλος καὶ τὸ βέλος τὸ ἀτσάλινο. Καὶ πέρασε μονομιᾶς τῇ γυάλινῃ λίμνῃ, σκίζοντας τή λευκή της σιωπή σὲ διὰ κρυστάλλινα ποτάμια.

Κοταξε, ἀμέσως, φηλὰ τὸ ζανθὸν παιδί, κι ἀφοῦ εἶδε τὸν ἀρχάγγελο - ἀετὸν γι τυπάτει μεγαλύπρεπα τὰ φτερά του καὶ νὰ χάνεται στὰ βάθη τοῦ ἀπελρου, κι ἀφοῦ εἶδε τὸ χορευτή νὰ στροβιλίζεται γειράτος βουερό, γαλάζιο φῶς, καὶ νὰ διαλύεται σὰν ἀγέρινο κεχριμπάρι, καὶ νὰ λάιπουν χιλιάδες καριένα κρίγα στήν ἀσάλευτη ἄλιμο, τρέμαξε πολὺ τὸ ζανθὸν παιδί καὶ δὲν ξύπνησε πιά.

Γιατί, ἔκεινα τ' ἀργαλα πουλιά ποὺ ὅλο περγοῦσαν, ὕστερα, τὴν ἀδεια φυτογραφία, θταν ἀκατοίκητα γηρατά στήν ἀψηλάφητη θάλασσα καὶ γί πήλινη κούκλα κολυμποῦσε μοναχή της, μέσα στὰ μεγάλα, σκοτεινά της μάτια.

Παρασκευή· Ξεχασμένο Ξέφος.

Καὶ γί μεγάλη θύρα τοῦ καιροῦ ἀπέβιεινε παράξενα δριθάνοιχτη. Έκεινο τὸ μεταγγίτερι στήν καταποντισμένη γειτονία τῶν θύγων. Ήσου κανεὶς δὲν πρόλαβε νὰ φύγει. Καὶ κρατοῦσαν, ὅπως - ὅπως, σκονισμένες λέξεις κι ἀδιέκαστα, ξεθωριασμένα τοπλα. Στήν ίδια πάντα φωτογραφία. Ήσου θταν ἔνα ξεχασμένο ξέφος. Νὰ λάιπει.

Σάββατο· κινέζικο θάξο καὶ μιὰ κιθάρα.

(1) Άγειρος μιᾶς περήπενε σὰν ἀνυπόμονο παιδί. "Ηθελε πολὺ νὰ παλέει δ ἀγειρος μιᾶς μιᾶς. Καὶ μιᾶς μιᾶς εἶδε για κατεβαλνουρε τήν πλαγιά, ἀρχισε νὰ τρέχει πάνω στή θάλασσα, σκορπίζοντας γαλάζιες παπαρούνες.

"Ετσι, μπορῶ, τίρα, νὰ σᾶς μιλήσω γιὰ τήν Ντίνα καὶ γιὰ τὰ σγουρά, κατσανθέανθα. μιᾶλισθ της, ποὺ κάθε τέτοια ἐπογή, ἐποχή τῶν ἀγγέλων καὶ τής θυλῆς γύρης ποὺ πέφτει ἀπ' τὸν οὐρανό, ἀγίλιζουν σὰν μιὰ ξεχασμένη κιθάρα.

Καὶ μπορῶ, άκηρα, νὰ σᾶς πῶ, καὶ γιὰ τὰ ἔκπληκτα μάτια της, καὶ γιὰ κελνγή τή θαύμα, ἀνεριγγευτή θάλιψη τους, ποὺ κανεὶς δὲν εἶδε καὶ κανεὶς δὲν ἀγγιξε τὸ μυστήριο της.

α

“Ηταν ἡ Ντίνα. Καὶ ήταν ἡ Ντίνα ποὺ δὲ πήγαινε μονάχη, της, ποὺ δὲν ἤζερε πολλά· ποὺ ηθελε μόνο νὰ κοιτάζει· τὴν θάλασσα.

Ποιά ήταν, τάχα, ἐκείνη ἡ παῖδος; Τι ζητοῦσε νὰ μᾶς θυμίζει μὲ τὴν ζεπιλη ἀγνοιά της; Τι ζητοῦσε νὰ μᾶς πεῖ; Γιὰ τὴν ὄμορφιά ποὺ εἶχεν τὰ λεπτά της δάχτυλα, καθὼς ἔπαιζεν μὲ τὴν ζῆψι; “Η μήπως γὰρ τῇ δροσερή, κι ἀθώα φωνή της, πού γέμιζε τὴν ἀκρογιάλιά ληφθοντιμένους τῆχους;

“Ιμιως, ὑπάρχουν πράγματα ποὺ ἔρχονται ἀπὸ ναν παλιό, χαμένο κόσμο. Καὶ ροδάται· κανεὶς νὰ τ’ ἀγγίξει, γιατὶ μπορεῖ καὶ νὰ τὰ πληγώσει. Καὶ Ιως, τώρα, νὰ μὴν ξέρω καλά, πῶς νὰ σᾶς μιλήσω γιὰ τούτα. Η μπορεῖ καὶ νὰ σᾶς εἴπει περισσότερα ἀπ’ δεσμούς πρέπει.

Δὲν ήταν, νομίζω, ἡ Ντίνα επίν άκρογιάλιά, παρά, ένας ἀπρόσμενος, ἀγαπημένος χαιρετισμός, τὴν ώρα ποὺ καίει τὸ μεσημέρι, κι ἀνοίγει· ξαφνικά δὲ οὐρανός, καὶ πέφτει ἡ πρωινή, δροσιά τοῦ Ήσού στὸ μέτωπό μας.

“Γετερά, Ιως ἡ Ντίνα νὰ πήρε τὴν μονάξιά της ἀπ’ τὸ χέρι· καὶ νὰ χάθηκαν μαζί, μέσα σὲ τούτες τις ἀδικίες· καὶ στενόγυρες πολιτείες.

“Ιως, πάλι, ἡ Ντίνα νὰ μὴν τρέθε κάν, γιατὶ ἀκούων τὸν θνητό νὰ χτυπᾷς ἀπελπιζόμενος· τοὺς φηλούς, κατακόρυφους· τοίχους.

Μπορεῖ καὶ νὰ ἔνειρεύουμε· δύως· τότε, δίπλα στὸ παλιό ποτάμι, ποὺ τὴν μάνα μου ἀπλωνε κατάλευκα ζεντόνια κι δὲ θανετοίς τὰ γάιδευε χρούμενος.

Θυμάμα· μονάχα, διτὶ μέσα σ’ ἐκείνη, τὴν ἀπρόσμενη λάμψη τῆς ἀκρογιάλιας, οἱ παράξενες αὔτες εἰκόνες, ήταν ἀκίνητες ψυλά· καὶ μάταια πάσχεις νὰ δρῶ καὶ νὰ κινήσω τις λέξεις καὶ τὰ γράμματα.

Κυριακή· δὲ ἀργαλος ἀλέκτωρ.

Καὶ εἶδε τὸν χρυστάλλινο καθρέφτη, καὶ τὸν καθρέφτη τὸ διάφανο τοῦ καιροῦ, νὰ ξανακατεβαίνει στὸν ὕπνο του ἀργά. Καὶ εἶδε τοὺς Ισχίους νὰ περνοῦν κρυφά τὴν ἀψηλάφτητη θάλασσα. Στὰ μεγάλα, ἀκίνητα μάταια της.

— Κανεὶς! εἶπε.

Ψυλά, δυστὶ ἡ ματιά τραγουδοῦσε τὴν λευκή, χίμαιρα τῶν πουλιών, ήταν πάντα ἡ Ἐργιμος ἀκατοίκητη. Καὶ ήταν πάντα, ἐκείνη ἡ Ἐργιμος ἡ ἐκτυφλωτή, ένα τυφλὸς παραμύθι· τῶν ἀδειῶν ἀνέμων. Κι δὲ ἀργαλος ἀλέκτωρ ποὺ κάλπαζε στὸ μεζονύχτιο, περνώντας γοργά τις μαύρες δροσειρές, εἴχε καταπόρφυρο λειρί καὶ ἀστριένιο στέριμα.

— Κανεὶς, λοιπόν! εἶπε ξανά.

Κι ἔχεις τὸ παράθυρο, μέσα στὴν παγωμένη φωτογραφία.

ΓΙΩΡΓΟΣ Μ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ

ΓΙΑΝΝΗ Κ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ

ΑΤΙΤΛΟ....

Γράφω γιὰ τὴ γενιὰ τὴ δικιά μας,
πὸν ἔμεινε οτὸ περιθώριο τοῦ ἥλιου,
χωρὶς Θεούς· μ' ἔρα τρύπιο τύμπανο ἐλπίδας
καὶ μὲ κλαμένα μάτια, πὸν νοσιαλγοῦν τὴν ἀσκήμια,
ώς διαν δροῦν τὴν ὁμορφιά....

Τὴν ὁμορφιὰ τὴν ἐφήμερη, τὴν περιοδική,
πὸν κάνει νὰ τρεμοπαίζουν τὰ βλέφαρα
καὶ ἡ καρδιὰ σιὰ πρῶτα οκιστήματα
τῆς μόνης ἐπαφῆς πὸν μᾶς ἔμεινε
μεταξύ μας, τοῦ ἔρωτα....

Γράφω γιὰ τὴ γενιὰ τὴ δικιά μας,
πὸν ἔμαθε νὰ ζεῖ μέσα σιὰ σοῦπερ - μάρκει
καὶ νὰ παιᾶει σιὶς «δενιροφυτευμένες»
ἀπὸ κεραΐες τηλεόρασης καὶ μπετόν ψανάτου, ταράτσες
χωρὶς ἄνάου· μὲ τεχνικὴ ἀναπνοὴ καὶ ίδεες
πενιμένες ἀπὸ καιρὸν σιὰ χρονονιούλαπα
τῶν πλάνων ἐπαναστάσεων καὶ τῶν πολέμων!..

Γράφω γιὰ τὴ γενιὰ τὴ δικιά μας,
πὸν πενθαίνει σιὰ εἴκοσι, κρύβοντας
σιὰ παιδιάσικα μάτια τῆς τὴ γερασμένη καρδιὰ
ἔνδες ἐρειπωμένον ἀρχοντικοῦ,
μὲ σπασμένα τζάμια καὶ φαγωμένα δοκάρια,
ἀπὸ τὶς λιθαριὲς καὶ τὶς ἄχρηστες γυνώσεις,
τὸν ἀνταγωνισμὸν πὸν ἀρχίζει ἀπ' τὰ δώδεκα
καὶ τὸν «ἀστούλη» παιέρα,

πὸν θέλει τὸ γιό του γιατρό....

Γράφω γιὰ τὴ γενιὰ τὴ δικιά μας,
μὲ τὰ μαλλιὰ καὶ τὰ γένια τὶς πάμπ
καὶ τὸν ἤχους τοὺς ἔφερενος,
χωρὶς ἀρχιγούς· μὲ μόνον φίλο καὶ ἐχῦρο
τὴ μοναξιά μας, πὸν χλωμιάζει τὸ ἀπόβραδα
σιὶς ξεχασμένες ουνοικίες

καὶ οἰά βιβλία τὰ παλιὰ ποὺ οιέκονται
ἀμίλητοι ἔχθροι· ης....

Γράφω γιὰ τὴ γενιὰ τὴ δικιά μας, τοὺς πειάτει οἰά σύγνεφα τῶν πληγωμέτων καιόων,
μ' Ἐνα ρομαντισμὸ ποὺ ξεφιζει,
ἄνιάμα μὲ τὰ βρώμικα τὸν
καὶ τὰ φαντὰ δὲ τὴν Ἰεδία, ποὺ κρέμονται

οιοὺς λερούς τοίχους τῶν κοινοβίων μας
χωρὶς ρυθμό· Ειοι ἐπειδὴ ἔινχε τὰ ὑπάρχοντα!

Γράφω γιὰ τὴ γενιὰ τὴ δικιά μας,
τοὺς τῆς ἀρλάξαν τὸ δικαίωμα τῆς ζωῆς
καὶ τῆς δώπαρ τὸ βρέγχο τῆς ἀνταρξίας.
ο' Ἐνα κόσμο γιομάτιο ἀτύχηση καὶ οιωπή,
μὲ μόνη συντριψτὶ λίγες στιγμὲς δημιουργίας
οὲ κάποιο πάρκο, πάνω σιδή πακέτο,
μὲ τὰ ἄφιλα, ἀνάμεσα ἀπὸ κινητισμένες

φιγούρες,
ποὺ οιέκονται χάσκοντας σιδή χρόνο,
βολοδέψρονται οἰά βιβλία τῆς Ἰοιοφίας
μὲ μανία καὶ φρίκη....

Γράφω γιὰ τὴ γενιὰ τὴ δικιά μας,
ποὺ περπατάτει ἀργὰ σιδή δρόμο, χωρὶς προσφρισμό,
κάιω ἀπὸ Ἐνα μοιχλιασμένο οὐρανὸ
μὲ κίτρινα φῶτα
καὶ λινοσιασμένα παριόθσκιντα σὲ κάθε γωνιὰ
χιτάπωρον,

μέσου οιοὺς πριγμέτους διάδρομους τῆς γρώης
καὶ οἰά γυνχιατρεῖα...

Γράφω γιὰ τὴ γενιὰ τὴ δικιά μας,
ποὺ ἔταψε τὰ πιοτείει σὲ κέριτα δμοιώματα,
πὲ πατρίδες μὲ διαφορετικοὺς ἀνθρώπους,
ἄφησε τὸ μιναλό τῆς βλεύθερο
πάνω ἀπὸ οιοὺς γαλάνιους δρίζοντες.

γάχνονταις γιὰ τὴ οιωπή
μιᾶς καμαρούλας μὲ λιγοσιδή φῶς
καὶ μιὰν ἀγάπη,
ποὺ νὰ κρατάτει τὰ χέρια καὶ νὰ λέει Κουράγιο!!!!

ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ

‘Αριστονέα Πούλουᾶς, στὸν Ἀρχὺον μετὰν Καισαρογάγωνον — Ἄριστονέαν

ΝΤΙΝΟΣ ΚΟΝΟΜΟΥ

ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΛΙΓΜΟΥ ΛΛΙΩΝΤΕ
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΛΛΕΞΑΝΔΡΟ ΡΩΜΑ

"Η παρακάτω ανέκδοση, ένας τύπος Έχθεσης, τον ταχιατάρχη Δήμου Δαπνυ-
τε πρός τὸν δρυγγὸν τὸν Σώματος τὸν Ἑλλήνων Ερυθροχιτῶν. Λλεξανδρο
Πύρια ἀποτελεῖ ἀξιόλογο ἱστορικὸν ντοκουμένον καὶ συγάρια σημαντικὸν χρονικὸν
τύπον Ελληνικῆς πολεμικῆς ἐποποίες τοῦ 1912.

"Οπως οὐδὲ θιαπιστίναι εἰ αναγνώστης, ἀπὸ τὴν Έχθεσην αἰτή προβάλλει σ' ἄλλες γραμμές ἢ ἀγωγιστική προσωπικότητα ἐνδεικτικόν, οὐλευκόν καὶ καλ-
λιεργημένον πατριώτην, τον Δήμου Δαπνυτε.

"Η ἱστορία τοῦ πολέμου τοῦ 1912 εἶναι ἀρκετὰ γνωστή, καὶ περιττεῖται, νο-
μίζουμε, καλλιεργεῖται ἢ παραπομπή στὶς εὐχολοεύρετες Εντιματικὲς πηγὲς γιὰ
πρέσωπα καὶ πράγματα.

"Τὸ γειτοναρχὸν ἀπαρτίζεται ἀπὸ ἑφτὰ φύλλα, θιαστάσιον 30 X 20 ἑκ.,
γιαρρέες ἀριθμητική, καὶ οὐαλεύς, ραμψιένα, μὲ κλιστή καὶ γραμμένα κι ἀπὸ τὰς
δύο πλευρὰς τοῦ ριγωτοῦ κοινοῦ γαρτιοῦ.

"Τὴν θειότερη Έχθεσην τοῦ Δήμου Δαπνυτε ἱστορικότητας εἰναιενίκη, πρὸ
τὸν ἀρκετὰ γράμματα, ή γνωστὰς συγγραφέας καὶ ἀγαπητὸς φίλος Διονύσιος Λ-
ιαζέ. Πύρια.

ΝΤΙΝΟΣ ΚΟΝΟΜΟΣ

[p. 1a]   Ηρός

ιὸν γενναιότατον Ἀρχηγὸν τοῦ Σώματος τὸν Ἑλλήνων Ερυθρο-
χιτῶν.

"Ἐκθέσις

τοῦ Ταγματάρχου Λίγρου Λαπάνη, Λιοτάριοῦ τοῦ Α' Λόχου.

29 Οκτωβρίου 1912. Παραδιδόντες Κοζουλάρ, κατέβησεν θρησκευματικός διαβάλιον
ταγῆς, ὃντες διοικητοὺς τοῦ Τοῦ Λόχου, οὗτοις ἡ δύναμις ἀνήρρευτη εἰς 170
ἄρδης, παρὰ τοῦ τέλος διοικητοῦ κ. Σ. Χαλκιοπούλου, ἰδάδιον, καὶ ἐνισθήτη
ἡμῖν, ὡς διοικητούλακή, πρός τὸν Τόρναβον, Κενθα Αρθάσιον περὶ ὅρμαν
ζητεῖ μ.μ. καὶ θορηκούντοθημεν εἰς τοὺς ἐκεῖ οἰχατῶνας. Καθ' ὅδον παραπ-

οήσας διι πολλοὶ τῶν ἀρδοῦντες εἰχον ἐξ διαιρέτα ιδιωτικὴ ύποδήματα, μὴ χορηγηθέντιων αὐτοῖς σιφατιστικῶν τοισάντων, ἔχοντα ἐπάνταγκες τὰ ζητήσων τοιαῦτα παρὰ τῆς Ἐπιμελητείας τοῦ Σιραιοῦ, ητος καὶ εὐχαριστίως μοὶ ἔχογησεν ὑποδήματα εὐζωνικὰ (τιμαρούχια) ἄντα διέτειπα εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην ἄνθρας.

30 Ὁκτωβρίου 1912. Κατόπιν ὑμετέρας διαιταγῆς, ἀνεχωρήσαμεν ἐκ Τυρνάβου τὴν 8ην ὡραν π.μ., ἀποιελοῦντες μέρος τοῦ χροίου σώματος. Καθ' ὅδον καὶ παρὰ τὸν πεντριακὸν σταδιον Λουητάκι, ἐξετελέσαμεν, κατὰ διαιταγὴν τοῦ Λοχαγοῦ κ. Μπαρδοπούλου, γενιάσια ἀραιάς τάξεως καὶ πολυοβλῆτος, ἐξακολουθήσατες δὲ τὴν πορείαν, ἐξ δάσουμεν εἰς Τσαρτσιαράν περὶ τὴν 9ην ὥρ. μ.μ. κατανάλισθεντες εἰς τὰ ὕδριοθέτητα οἰκήματα.

31 Ὁκτωβρίου 1912. Κατόπιν ὑμετέρας διαιταγῆς, ἀνεχωρήσαμεν ἐκ Τσαρτσιαρῆς, ἀποιελοῦντες μέρος τοῦ χροίου σώματος, τὴν 9ην π.μ. καὶ διελθόντες διὰ τῆς Ἐλασσοῦτος ἀπὸ ιχθυηγερεύοντος Λακκοῦδη περὶ 9ην μ.μ., καὶ διεντυκιερεύοντες εἰς τὰ ὕδριοθέτητα ἔκει οἰκήματα.

1 Νοεμβρίου 1912. Κατόπιν ὑμετέρας διαιταγῆς, ἀποιελοῦντες μέρος [τ. 16] τοῦ χροίου σώματος, ἀνεχωρήσαμεν ἐκ Λακκούδη περὶ 9ην π.μ., διελθόντες δὲ ἀπὸ τοῦ χωρίου Χαρτζῆ — Γάγον, παρέλαπον παρὰ τῆς ἔκει ἐπιμελητείας τοῦ Σιραιοῦ ἄρτιος καὶ ιχθὺς ἀλιτάριος (ρέγγας), ὃν τὸ ἀττιτιμον, χραιήσας ἐκ τῆς μιοδοδοσίας τῶν ἀρδοῦντες τοῦ λόχου, παρέδωκα εἰς τὸν Ἐπιμελητὴν τοῦ σώματος Λοχαγὸν κ. Ἀλ. Γέρονταν, εἰτι δέ, διεύθυντες διὰ τοῦ Σαραπιαλόδου καὶ τῷτον στενῶν τῆς Πόριας, ἐξ δάσουμεν εἰς Σέρβιαν περὶ τὴν 9ην μ.μ. διατυκιερεύοντες εἰς τὰ ἔκει τούτοις ὕδριοθέτητα οἰκήματα.

2 Νοεμβρίου 1912. Παραλιακῶν παρην τῆς ἐπιμελητείας τοῦ σιφατιοῦ ἄρτιον καὶ ἐν θαρρέλιον ἀρδοῦ, τὸ ἀντίτιμον τῶν ὀπιών, χραιήσας ἐκ τῆς μιοδοδοσίας τῶν ἀρδοῦντες τοῦ λόχου, παρέδωκα εἰς τὸν Ἐπιμελητὴν τοῦ σώματος Λοχαγὸν κ. Ἀλ. Γέρονταν, ἀνεχωρήσαμεν ἐκ Σερβίων, κατὰ διαιταγὴν ὑμῶν, τὴν 9ην π.μ., ἀποιελοῦντες μέρος τοῦ χροίου σώματος, μὲ κατεύθυντον πρὸς Κοζάνην, διελθόντες δὲ ἐκ τοῦ πονηροκοῦ χωρίου Κεισελέρ, παρεμελητεύοντες ἔκει, παρὶ τὰς διαιραριθμίας μαζί, περὶ τὰς 2 ὥρας, κατὰ διαιταγὴν τοῦ κ. Μπαρδοπούλου, σημβάντος αὐτῷ ἀντικήπιος, συνεπείᾳ πιώσεως ἀπὸ τοῦ ἵππου τον. Πρὸτερον δὲ διαιταχθῆ ἡ ἀναχώρησις, ἀφίκειον ἀφίκτιος ὑπαξιωματικός, κομίζων ἔγγραφον διαιταγὴν τοῦ Μεράρχου κ. Γενναδίου, διώς συνισθῶμεν καὶ διατυκιερεύοντες εἰς τὸ πονηροκοῦ χωρίον "Ισβορον, συνεπείᾳ τῆς ὀποίας, δ. Λοχαγὸς κ. Βέργης, δρ ὕδριος ἀντικαταστάτην τον δ. Λοχαγὸς κ. Μπαρδόπουλος, ἀναχωρήσας ἐπ' αἵτοκιτητον διὰ Κοζάνην, διέταξε τὴν ἀναχώρησιν τοῦ σώματος, μὲ κατεύθυντον πρὸς τὸ χωρίον "Ισβορον πρὸ τοῦ πονηροκοῦ δὲ χωρίον Τσιτουλέρ, γενομένης συσκέψεως τῶν Ἀξιωματικῶν, ἀτερποίσθη ἡ περικύκλωσις τοῦ χωρίου Ισβόρου, διὰ τὰ μὴ εἰσέλθαμεν ἐν καιρῷ τυχιός ἐτ τοιῷ, ἀγροοῦντες τὰς διαιτήσεις τῶν κατοίκων. Ἐπί

ιούτου, δφελλω νὰ σᾶς καταστήσω γνωστὸν ὅτι ἐγὼ είχα ἀντίθετον γνώμην, ἦτοι νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸ χωρίον καὶ λαμβάνοντες προηγούμενος κατάλληλα [φ. 2α] προφυλακτικὰ μέτρα, νὰ διαρυκτερεύσωμεν, συμφώνως πρὸς τὴν διαταγὴν τοῦ κ. Μεράρχου καὶ τὰς προφορικὰς πληροφορίας τοῦ κομιστοῦ αὐτῆς, διι., μὴ ὑπαρχότων οἰκημάτων ἐν Κοζάνῃ διαθεσίμων, ώς ἐκ τῆς πληθώρας τοῦ οιραιοῦ, διετάχθη ἡ εἰς "Ισοδορού διατυκτέρενοίς μας καὶ δχι δι' ἄλλον λόγον, ἐπρότιεντα δὲ δπως εἰσέλθω πρῶτος μετὰ τοῦ λόχου μου εἰς τὸ χωρίον καὶ εἰτα οἱ λοιποὶ λόχοι, ἄλλα, δυστυχῶς, τὴν πρότασίν μου ταύτην δὲν ἀπεδέχθησαν οἱ λοιποὶ Ἀξιωματικοὶ τῶν ὑπολοίπων λόχων. Φιλάσσωντες εἰς "Ισοδορού περὶ τὴν Ημέραν μ.μ., ἐκυκλώσαμεν τοῦτο παρ' ἐλπίδα δὲ καὶ παρὰ τὰς ληφθείσας ἀποφάσεις, τινὲς τῶν λόχων, δρμώμενοι, ἀγνοῶν ἐκ τίνων λόγων, προέβησαν εἰς ἐμπρησμοὺς καὶ ἀθρόους πυροβολισμούς, ἀλλὰ τῶν ὑπολοίπων διέτρεξε μέγαν κίνδυνον ὁ ὑπὲρ ἐμὲ λόχος, πολλῶν σφαιρῶν πιπιόνων εἰς ἃς θέσεις εὑρίσκοντο οἱ ἄνδρες· δπως δὲ ἐξασφαλίσω τούτους, διέταξα νὰ προφυλαχθῶσιν δπισθεντεν τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν περιπειχισμάτων τοῦ χωρίου, τοὺς δὲ σαλπιγκιὰς νὰ σαλπίσωσι τὴν παῖσιν τοῦ πυρός· σπεύσας δὲ ἐντὸς τοῦ χωρίου, διεμαρτυρήθην εἰς τὸν κ. Βέργην διὰ τὴν κατάστασιν αὐτῆς, οὗτος δὲ μολ ἀπήνιησεν διι τοῦτο ἐγένετο κατέπιν ἐπιθέσεως τῶν κατοίκων, δπερ δμως δὲν ἦτο ἀληθές, διότι οἱ κάτοικοι οὐδεμίαν ἀντίστασιν ἔφερον, τούταντίον μάλιστα ἥσαν προθυμότατοι νὰ μᾶς περιποιηθῶσι. Μετὰ τὴν παῖσιν τοῦ πυρὸς διέταξα τὴν εἵσοδον τοῦ Λόχου ἐντὸς τοῦ χωρίου πρὸς ἀποφυγὴν δὲ παρεκτροπῶν ἐκ μέρους τῶν ἄνδρων, διέταξα τὸν κατανλιομόν, κατὰ διμοιρίας, εἰς παρακειμένας ἀλλήλαις οἰκίας καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίθλειριν ἐμοῦ καὶ τῶν Ἀξιωματικῶν, δπως οἱ ἄνδρες, κατὰ τὸ δυνατόν, μὴ προσθῶσιν εἰς ἀσχημίας.

3 Νοεμβρίου 1912. Ἀποφασισθείσης τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ σώματος ἐξ "Ισοδορού, οἱ λοιποὶ λόχοι παρέλαβον τοὺς ἄνδρας τοῦ χωρίου ὡς αλχμαλώτους καὶ ἐμπρήσωντες αὐτῷ, ἀνεχώρησαν διὰ Κοζάνης περὶ τὴν Ιην μ.μ. Ἐγὼ δέ, μὴ ἐπιδοκιμάζων τὰ γινόμενα, παρέμεινα εἰς τὸ χωρίον μετὰ τοῦ λόχου μέχρι τῆς 2ας μ.μ., ὥλετε, καὶ ἦν σπιγμὴν ἀνεχώρουν, παρουσιάσθησαν, ἐν σώματι, τὰ γυναικόπαιδα τοῦ χωρίου, πλήρεις ἐμπιστοσύνης, ὡς ἐκ τῆς ἀποχῆς τοῦ λόχου μου ἀπὸ τὰ λαθόντα χώραν καὶ μετὰ δακρύων καὶ [φ. 2β] γονυπειτεῖς, μὲ παρεκάλεσαν δπως, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ λόχου, μεταφερθῶσιν εἰς Κοζάνην. Παραλαβόν διεν αὐτάς; ἀνεχωρήσαμεν καὶ ἀφέγθημεν περὶ τὴν Αην μ.μ. εἰς Κοζάνην, παραδώσας δὲ τὰ γυναικόπαιδα εἰς τὸ ἐκεῖ Φρουραρχεῖον, ἐφόρτισα καὶ κατηντήσθησαν οἱ ἄνδρες εἰς τοὺς ἐκεῖ τονδικοὺς στρατῶνας.

1 Νοεμβρίου 1912. Παραλαβόν ἄριον ἐκ τῆς ἐκεῖ ἐπιμελητείας τοῦ οιραιοῦ, τὸ ἀντίτιμον τοῦ δποίου, κρατήσας ἀπὸ τὴν μισθοδοσίαν τῶν ἄνδρων, παρέδωκα εἰς τὸν Λοχαγὸν κ. Ἀλ. Γέρονταν, ἀνεχωρήσαμεν ἐκ Κοζάνης τὴν Υην μ.μ., ἀποιελοῦντες μέρος τοῦ κυρίου σώματος, διελθόντες δὲ διὰ τῶν

α

ιονορικῶν χωρίων Κοιζα - Μετά, Σαριχπλάρ καὶ Σαΐλέρ, ἐφ θάσαμεν περὶ ὥραν 5ην μ.μ. εἰς Σιάτισταν, ἔνθα, λαβόντες διαταγὴν παρὰ τοῦ κ. Μπαρδοπούλου, ἐβαδίσαμεν καὶ εὐθεῖαν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης δυοις υπάκουος δμως ἐφθάσαμεν κατὰ τὴν ἀηδίνην αὐτῆς. Λιπαριχθέντες δὲ τὰ παραμείνωμεν ἐκεῖ, διατάξαμεν μέρος εἰς τὰς προστάτικάς, ἡραγκάσθημεν μετὰ διώρον ν' ἀναχωρήσαμεν, τῶν ἀνδρῶν ἀργοτελέων (παρὸ δὲ τὰς προσοπάς καὶ ἐταραχθέντες τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τοιων ἑπταξιωματικῶν, ιδίᾳ δὲ τοῦ λοχίου Βενιέρη, δοὺς τοῖς ἀτήγγειλε καὶ παριωτικά ποιήματα) τὰ παραμείνωσιν, ἐνεκά τῆς δροχῆς, τοῦ κύρχους, τῆς ἀπεργοτάσσεως καὶ ίδιως ὡς ἐκ τῆς προηγηθείσης ἀναχωρήσεως τῶν ἄλλων λόχων. Ἐπιστρέψατες δὲ εἰς τὴν πόλιν, δὲν ἡδυνήθημεν, ὡς ἐκ τῆς δροχῆς καὶ τοῦ προκεχωρηκότος τῆς ὥρας, τὰ εἶδαμεν οἰκήματα καὶ οἱ ἄνθρες διεπικιέρευταις διους ἔκαπιος ἡδίνατο. Ἐνταῦθα, ἐπιπρέψατέ μοι, Κύριε Ἀρχηγέ, τὰ παρατηρήσω διι., ἀν δὲν ἐχρονοτριβούσαμεν ἐπὶ δύο ὥρας εἰς Κεισελέρ, εἰσικούνειο δὲ καὶ ἡ γνώμη μου καὶ εἰσερχόμενα εὐθὺς εἰς τὸ χωρίον Ἰσθόρον, ἅμα τῇ ἀφίξει μας καὶ διεπικιέρευταις ἐκεῖ, ἀπὸ τα παραμείνωμεν δὲν τὴν νύκτα προστροφής, διὰ τὸ δροχήν τοῦ προτελέων, ἐπὸ δροχῆς ἀπιάκοντον, ἐπειρέψαμεν εἰς τὴν πόλιν, κατόπιν διαταγῆς ἁμῶν, ἔνθα ἐλήφθη φροντίς πρὸς εἴρεσον οἰκημάτων, διὰ τὸ κατατλισμὸν τῶν ἀνδρῶν τοῦ λόχου, καταλήπτων διατάξαρα, πλησίον κείμενα οἰκήματα, ἐξειλέσθη δὲ καὶ ἡ διαταγὴ ὑμῶν διὰ τὸ Γιανάσιον τῆς πόλεως.

5 Νοεμβρίου 1912. Περὶ τὴν ἡρακλίνην ὥραν, συγχετρώσασις τὸν λόχον, καὶ ὑμετέραν διαταγὴν, ἀτήγαδομεν εἰς τὴν ίδιαν ὑμῶν δρισθείσαν θέσιν, ἔξωθι τῆς Σιατίστης, ἔνθα λαβὼν διαταγὴν παρὰ τοῦ Λοχαγοῦ κ. Μπαρδοπούλου, κατέλαβον ὡρισθείσαν θέσιν, ἵνα δὲ λόχος χρησιμεύσῃ ὡς ἔρειομπ προσολίκον μετὰ παρέλευσον χρόνου, ἐπὸ δροχῆς ἀπιάκοντον, ἐπειρέψαμεν εἰς τὴν πόλιν, κατόπιν διαταγῆς ἁμῶν, ἔνθα ἐλήφθη φροντίς πρὸς εἴρεσον οἰκημάτων, διὰ τὸ κατατλισμὸν τῶν ἀνδρῶν τοῦ λόχου, καταλήπτων διατάξαρα, πλησίον κείμενα οἰκήματα, ἐξειλέσθη δὲ καὶ ἡ διαταγὴ ὑμῶν διὰ τὸ Γιανάσιον τῆς πόλεως.

6 Νοεμβρίου 1912. Ημέραν τῆς Σιατίστης.

7 Νοεμβρίου 1912. Ἀναχωρήσαντες ἐκ Σιατίστης, κατόπιν ὑμετέρας διαταγῆς, τὴν 8 1/2 π.μ. καὶ διελθόντες διὰ τῆς γεράνειας Πασᾶ, ἀφίχθημεν περὶ τὴν 3ην μ.μ. εἰς τὸ ιονορικὸν χωρίον Σούνιτιρο, ἔνθα παρεμείραμεν περὶ τὴν 1/2 ὥραν καὶ περὶ τὸ ἐπιτέρας ἐφ θάσαμεν εἰς τὸ ιονορικὸν χωρίον Κριφτοί, ἔνθα ἐλήφθη φροντίς καὶ δὲ λόχος κατηγάδη, κατὰ διμοιρίας, εἰς τέσσαρα, πλησίον κείμενα οἰκήματα, ἐξειλέσθη δὲ καὶ ἡ διαταγὴ ὑμῶν διὰ τὸ Πανεπιστήμιον τηλακάς.

8 Νοεμβρίου 1912. Ἐξηκολούθησεν δὲ λόχος φυντρῶν τὴν τε ἡμέραν κατέβαλλεν τὴν νύκτα ἐπὶ τῶν ἴδιων ὡρισθείσων θέσεων.

9 Νοεμβρίου 1912. Ἐξηκολούθησεν φυντρούντες εἰς τὰς ἴδιας ὑμῶν ὡρισθείσις θέσεις μέχρι τῆς 2ας ὥρας μ.μ. διόπτε, κατὰ διαταγὴν ὑμῶν,

ἀνεχωρήσαμεν διὰ τὸ χωρίον Τσούρχλι, ἔνθα φθάσαντες τὴν 4ην μ.μ. ἀντεκαιεσιήσαμεν τὸν ἐκεῖ φρουροῦντα λόχον.

10 Νοεμβρίου 1912. Κατέπιν διαταγῆς ὑπῶν, ἀνεχωρήσαμεν ἐκ τοῦ χωρέου Τσούρχλι τὴν 7ην π.μ. καὶ ἐφθάσαμεν εἰς τὸ χωρίον Κρήφισι τὴν 9½ π.μ. Ἐνθα συνηγράψμημεν μετὰ τῶν λοιπῶν λόχων καὶ ἀποιελέσαντες μέρος τοῦ κυρίου οώματος, ἀνεχωρήσαμεν διὰ Γρεβενά, [φ. 36] διελθόντες δὲ διὰ τῶν τοιχικῶν χωρίων Νιομπράτοβον καὶ Τκονμπλάρι ἐφθάσαμεν εἰς Γρεβενά τὴν 4½ μ.μ., τῶν ἀνδρῶν τοῦ λόχου καταυλισθέντων εἰς τοὺς ἐκεῖ τοιχικοὺς σιραιῶνας, καθόσον τὸ Νοσοκομεῖον, ὅπερ ὠρίσθη ὡς κατάλυμα τοῦ λόχου, ἐφίσθη ἀκατάλληλον, ὡς ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ ἀκαθαρσιῶν. Η ἐπιμελητεία τοῦ οώματος μᾶς ἔχορήγησεν ἄριους καὶ ἀμρούς, τὸ ἀντίτιμον τῶν δοπίων, κρατήσας ἐκ τῆς μισθοδοσίας τῶν ἀνδρῶν, παρέδοκα εἰς τὸν Λοχαγὸν κ. Ἀλ. Γέρονταν.

11 Νοεμβρίου 1912. Καθαρισθέντος, τῇ ἐπιμελεῖᾳ μας, τοῦ Νοσοκομείου, συνεκεντρώσαμεν ἐκεῖ τὸν λόχον μετὰ τῶν Ἀξιωματικῶν, λαβόντες ἄπαντα τὰ κατάλληλα μέτρα ὅπως δὲ λόχος ἡ ἕτοιμος εἰς πᾶσαν περίστασιν, ἀπορεύγωσι δὲ οἱ ἀνδρες ἀπὸ πάσης παρεκτροπῆς καὶ ἀνελάβαμεν τὴν φρούρησιν τυχόμερον τοῦ θορειοανατολικοῦ μέρους τῆς πόλεως, δηλ. τοῦ μέρους ἐκείνου δι' οὗ εἰχεν εἰσέλθη καὶ καταλάβη αὐτὴν ὁ τοῦρκος Μπεκήρ - Ἀγᾶς. Καὶ τὴν γύκια δὲ Τοῦρκος κάτιοκος τῆς πόλεως Μουσιαφᾶς Γάιος, ἀποπειραθεὶς νὰ ἐξέλθῃ τῆς πόλεως, ἐφορεύθη ὑπὸ τῶν διπλοσκοπῶν, μὴ ὑπακούσας εἰς τὴν διαταγὴν νὰ σιαθῇ, ὡς τοῦτο ἀνέφερον ὑμῖν, ἐγγράφως, τὴν ἐπομένην.

12 καὶ 13 Νοεμβρίου 1912. Ἐξηκολούθησεν δὲ λόχος ἐν ἐπιφυλακῇ καὶ φρουρῶν τὸ θορειοανατολικὸν μέρος τῆς πόλεως, ὡς καὶ κατὰ τὴν 11 ἰδίον.

14 Νοεμβρίου 1912. Παραδώσας τὸν ὄπλισμὸν καὶ τὰ ἀμπέχοντα τῶν λαβόντων φύλλα πορείας 26 ἀνδρῶν τοῦ λόχου, ὡς καὶ τὴν σούσιαν εἰς τὸ ἐκεῖ Φρουραρχεῖον, ἀνεχωρήσαμεν ἐκ Γρεβενῶν, κατὰ διαταγὴν ὑμῶν, τὴν 10ην π.μ. καὶ ἀφίχθημεν εἰς τὸ χωρίον Κηπουργιὸν τὴν 4ην μ.μ.· καταυλισθέντες εἰς τὰς ἐκεῖ οἰκίας.

15 Νοεμβρίου 1912. Ἀναχωρήσαντες, κατέπιν ὑμειέρας διαταγῆς τὴν 10ην π.μ. ἐκ τοῦ χωρέου Κηπουργιὸν καὶ ἀποιελοῦντες [φ. 1α] μέρος τοῦ κυρίου οώματος, ἀφίχθημεν εἰς Κρανιάν τὴν 4ην μ.μ.· καταυλισθέντες εἰς τὰς ἐκεῖ οἰκίας.

16 καὶ 17 Νοεμβρίου 1912. Παραμονὴ εἰς Κρανιάν.

18 Νοεμβρίου 1912. Ἀνεχωρήσαμεν ἐκ τοῦ χωρέου Κρανιᾶς, κατέπιν ὑμειέρας διαταγῆς, ἀποιελοῦντες μέρος τοῦ κυρίου οώματος τὴν 9ην π.μ. καὶ ἀφίχθημεν εἰς τὸ χωρίον Μηλιὰ τὴν 2ην μ.μ. καταυλισθέντες εἰς τὰς ἐκεῖ οἰκίας.

19 Νοεμβρίου 1912. Ἀνεχωρήσαμεν ἐκ τοῦ χωρέου Μηλιὰ τὴν 8ην

λ

π.μ. καιόπιν ύμειέρας διαταγῆς, ἀποιελοῦντες μέρος τοῦ κυρίου οώματος καὶ ἀριχθημένην τὴν 3ην μ.μ. εἰς Μέιοσον, καταυλισθέντες εἰς τὰ ὑπὸ τῆς Ἀβερωατείου Ἐπιφροτῆς ὀρισθέντα οἰκήματα.

20 Νοεμβρίου 1912. Καιόπιν διαταγῆς ύμῶν, δ' Ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ λόχου κ. Δοξογιάννης, μεθ' ἑνὸς λοχίου καὶ 12 ἀνδρῶν τοῦ λόχου, ἀνεχωρησαν διὰ Γρεβενὰ πρὸς παραλαβὴν φυογγίων διὰ τὸ οώμα· δ' λοιπὸς λόχος παρέμεινεν εἰς Μέιοσον.

21, 22 καὶ 23 Νοεμβρίου 1912. Παραμορὴ εἰς Μέιοσον.

24 Νοεμβρίου 1912. Ἀνεχωρήσαμεν, καιόπιν ύμειέρας διαταγῆς, ἐκ Μειοσσού τὴν 8ην π.μ. ἀποιελοῦντες μέρος τοῦ κυρίου οώματος καὶ ἐφθάσαμεν εἰς Κοοσούπιον τὴν 3ην μ.μ., καταυλισθέντες εἰς τὰ ἔκει οἰκήματα.

25 Νοεμβρίου 1912. Ἀναχωρήσαμεν, καιὰ διαταγὴν ύμῶν, ἐκ Κοοσούπης τὴν 8ην π.μ. ἀποιελοῦντες μέρος τοῦ κυρίου οώματος καὶ διελθόντες διὰ τῶν χωρίων Πλέιρα καὶ Λιάπι, ἀριχθημένην εἰς τὰ πρὸς τοῦ ποιαμοῦ Μπαλνιούμα ύγιώματα, ἐνθα διειάχθημεν ὑπὸ τοῦ Ταγματάρχου κ. Μπαρδοπούλου δτῶς καταλάβωμεν ταῦτα καὶ προσιταιεύομεν ἀπὸ ἔχθρικῆς ἐπιθέσεως τὸ λοιπὸν οώμα, μέλλον τὰ διατυχερεύοντα εἰς Χάρι Καμπέρ - Ἀγᾶ. Καίτοι ήμεῖς ἐδεωρήσαμεν τὴν διαταγὴν ταύτην ὡς μὴ ἔχονταν σίδεμίαν σιραπιωτικὴν ἀξίαν, ἐν τούτοις ύπακούομεν, φροτιοαρίες δμως τὰ καταλάβωμεν διερα ύγιώματα, προέχοντα τῶν ὀρισθέντων καὶ [φ. 45] ἐιοποδειήσαμεν τοὺς σχετικοὺς διπλοσκοτούς. Περὶ τὴν Ιην πρωΐην ὥραν, κληθέντες παρὰ τοῦ Ἀνθυπολοχαγοῦ κ. Κοισογιαντοπούλου, διαβιβάζοντος ύμειέρας διαταγὴν, καιήλθομεν ἐκ τῶν ἴγνωμάτων εἰς τὸ χάρι Καμπέρ - Ἀγᾶ. Οἱ ἄνδρες καθ' δὲην τὴν τύχια παρέμειναν ἄγρυπτοι καὶ βεβρεγμένοι ἐκ τῆς διαβάσεως τοῦ ποιαμοῦ Μπαλνιούμα.

26 Νοεμβρίου 1912. Καιόπιν διαταγῆς ύμῶν, τὴν 7ην π.μ. ἀνεχωρήσαμεν ἐκ τῆς θέσεως Χάρι Καμπέρ - Ἀγᾶ μὲ κατεύθυντοι πρὸς τὸν Δρίσκον, ἀποιελοῦντες τὴν διποδοψυλακὴν τοῦ οώματος, μειὰ τὰ μειαγωγικά. Κατὰ μέρον τῆς ἀναφερείας, ἐλάβαμεν διαταγὴν δτῶς προηγηθῶμεν τῶν μειαγωγικῶν καὶ σπεύσωμεν πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν μαχομένων καιόπιν ταύτης, διέταξα τὸν λόχον, δτῶς, συντιασθμένος πρὸς τῶν μειαγωγικῶν, σπεύση μὲ ταχὺ δῆμα καὶ ἀνέλθη τὴν ἀναφέρειαν. Μόλις ύπερεβημεν ταύτην καὶ ἐφάσαμεν ἐπὶ τῆς βορείου διρφύος τοῦ ἴγνωματος καὶ εἰς θέσιν, καθ' ἣν δόδος διχάζεται πρὸς τὴν Μοριήν τοῦ Σωτῆρος καὶ πρὸς τὸ χωρίον Μάζι, διειάχθημεν παρ' ὅμαδος, κατεχούσης ἴγνωμα πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ, τὰ μὴ βαδίσωμεν πρὸς τὰς οκηνάς, ἀλλὰ καὶ εὐθεῖαν ἐμπρός πρὸς τὸ χωρίον Μάζι, ἵνα ἀποκόψωμεν τὴν ύποχώρησιν τοῦ ἔχθροῦ εἰκάσων διι η διαταγὴ προήχθει ἐξ ύμῶν καὶ μὴ ἐπιφρέποντος τοῦ χρόνου τὴν ἐξακρίβωσιν τούτων, διέταξα τὸν λόχον ἵνα ἀναπινχθῇ ἀκροβολιστικῶς καὶ προχωρήσῃ τροχάδην πρὸς τὸ χωρίον Μάζι, ἐνθα φροτιοαρίες, παρειηρήσαμεν διι δ' ἐχθρὸς εὑρίσκειο εἰς

ἀπόσιασιν δισχιλίων μέτρων, παρὰ τὴν θέσιν Χάνι Λεύκας, ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ, κρίνων δὲ αἰκονον τὴν διὰ πυρῶν καιαδίωξίν του, περιωρίσθην ὅπως καιαλάβω τὴν θέσιν, παραιάξας τὸν λόχον ἀκροβολισικῆς, ἔμπροσθεν τοῦ χωρίου Μάζι. Εἴτα ἐξερευνήσας τὴν τοποθεσίαν καὶ παραιηρήσας διι δέχθρος παρειάσσειο ἐπὶ τῆς πεδιάδος, τὸ δὲ πυροβολικόν του ἔβαλλεν ἀραιῶς καὶ ἡμῖν, παρέιαξα τὸν λόχον, ὡς ἔξῆς: Καὶ δλην τὴν δυομικὴν ἔκτασιν τῆς ὀφρύος τοῦ λόχου ἀπὸ τῆς πρὸς νότον γλωσσίδος τοῦ πρὸς τὴν πεδιάδα ἐξεκρυμένου γηλόφου μέχρι [φ. 5α] τοῦ δεοπόζοντος τῆς νοιοσαναιολικῆς πλευρᾶς τῆς λίμνης Ἰωαννίνων ὄραχώδους ὑγρώματος, ἔιαξα φρουρὰν μίαν διμοιρίαν μὲ τὴν ἐντολὴν τὰ φυλάπιη καὶ τὴν ἐκ τῆς λίμνης, διὰ τῶν ὑψωμάτων, πρὸς τὸ χωρίου Μάζι, διερχομένην βαίην δδόντ τὸ κέντρον, ἀποιελουμένην ἐκ δύο διμοιριῶν, ἔιαξα πρὸ τοῦ χωρίου Μάζι καὶ εἰς θέσιν δεοπόζοντον τοῦ χωρίου Ἀρδαμίτος καὶ τῆς ἐκ τούτου πρὸς τὸ χωρίου Μάζι βαίης ὁδοῦ, ὡς καὶ τῶν χαραδρῶν τῶν διαχωριζοντῶν τὴν θέσιν ταύτην ἐκ τῶν θέσεων εἰς ἣς εὐρίσκοντο τὸ δεξιὸν καὶ τὸ ἀριστερὸν τῆς παραιάξεως. Τὸ δὲ ἀριστερόν, ἀποιελούμενον ἐκ τῆς ὑπολοίπου διμοιρίας, ἔιαξα ἐπὶ τῆς καιωταίης ὀφρύος τοῦ λόφου, τοῦ δεοπόζοντος τῆς διὰ τούτου διερχομένης βαίης ὁδοῦ καὶ ἀγούσης ἐκ τοῦ χωρίου Ἀρδαμίτος καὶ τοῦ χανίου Λεύκας πρὸς τὴν Μονήν Σωτῆρος καὶ χωρίου Μάζι. Ήερὶ τὴν ἐσπέραν εἰς τὸ ἀριστερὸν ἀντικατέστησεν ἣμᾶς λόχος Ἰαλῶν Γαριβαλδινῶν, οὕτω δὲ τὴν νύκτα περιωρίσθηκεν εἰς τὴν φρουρῆσιν τοῦ κέντρου καὶ τοῦ δεξιοῦ.

27 Νοεμβρίου 1912. Τὴν πρωῖν, παραιάξας τὸν λόχον δμοίως τῇ προηγουμένῃ ἡμέρᾳ, ἐκοινοποίησα πρὸς ἣμᾶς δὶ' Ἀξιωματικοῦ μου τὴν ἐνέργειαν ταύτην, ἔλαθον δὲ τὴν τιμὴν νὰ τύχω τῆς ὑμετέρας ἐγκρίσεως καὶ διετάχθην ὅπως τηρήσω, πάση θυσίᾳ, τὴν θέσιν μου. Ήερὶ τὴν 10ην π.μ. ἐδέχθημεν τοὺς πρώτους καινοτομοῦσί τοῦ ἔχθροῦ ἐκ τῆς πεδιάδος καὶ ἐκ τοῦ λόφου Κασιρίτων τὴν σιγμὴν ἐκείνην διὰ φωνῶν ἐκλήθημεν ὅπως ἀνέλθωμεν ἐπὶ τῆς Μονῆς τοῦ Σωτῆρος, μόλις δμως ἐφθάσαμεν πρὸ ταύτης, δὲ πιλοχίας Ζυμάρης μοὶ ἐνεχείρησεν ὑμετέραν ἔγγραφον διαταγὴν ὅπως τηρήσω, πάση θυσίᾳ, τὰς παρὰ τοῦ λόχου καιεχομένας θέσεις, χωρὶς νὰ ἐπιχειρήσω νὰ κατέλθω εἰς τὴν πεδιάδα, εἰς ἣν προσπαθοῦσιν οἱ Τοῦρκοι νὰ μᾶς παρασύρωσιν κατόπιν τούτου, διέταξα τὸν λόχον καὶ ἐπανῆλθε τροχάδην εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ παράταξιν μόλις εἶχομεν παραιτηθῆ, ὁ Ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ σώματος κ. Κεφάλας μοὶ διεβίβασε διαταγὴν τοῦ Σιραιηγοῦ κ. Ηιπίνου Γαριβαλδη ὅπως ἀνέλθωμεν καὶ αὖθις εἰς τὴν Μονήν, ἀλλ' ἔχων ὀρισμένην ὑμετέραν ἔγγραφον διαταγὴν, διεβίβασα ταύτην πρὸς τὸν κ. Σιραιηγὸν καὶ οὕτω παρέμεινα ἐπὶ τῆς ὀφρύος τοῦ ὑψώματος [φ. 5β] πρὸ τοῦ χωρίου Μάζι, τὸ ἀριστερὸν τοῦ ὄποιν, ἐγρούρη, ἥδη, δύναμις τοῦ, ὑπὸ τὸν "Λγγλον Τάγματάρχην κ. Μπράσων, σώματος, τὸ δὲ δεξιὸν τὸ πέραν τῆς χαράδρας ἐφρούρη δύναμις ἐκ τοῦ σώματος τῶν Ἰαλῶν Γαριβαλδινῶν. Η ἔγγραφος ὑμῶν

διαιταγή δὲν ἐπέιρετεν ἐπίθεσιν καὶ διὰ τοῦτο παραμείγαμεν ἐν αὐτῇ μέχρι τῆς ἑσπέρας, ὥπο τὸ σφράγισταιον πᾶρα τοῦ ἔχθροικον προσολίκον, βάλλοντος ἐκ τε τῆς πεδιάδος καὶ ἐκ τοῦ λόφου Κασιρίτης σὺν μέρον κατὰ τῶν δπισθεντῶν παραταχθέντων δρειβατικῶν προσοβλών μας, ἀλλὰ καὶ δι' ὅμοδοροιών καθ' ἡμῶν, μει' ἐξαιρετικῆς δητικῆς εἰσισχίας. Μεθ' ὑπερηφανείας ἀραφέρω ὑμῖν, Κύριε Ἀρχηγέ, διι τοι ἄρδετες τοῦ ἦπο τὴν διοίκησιν μου λόχου ἐπεδειξαντο μεγάλην κυρχοσιμίαν καὶ εὔσιάνθειαν, καίπερ ἀτερποτόλεμοι καὶ διαιτησιντες ἐν ἀπαθεῖ ἀμύνῃ, ἐν φι αἱ ἔχθροικαι δύσιαι ἐκοηγνούμεναι ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν, περιέλοντον ἡμᾶς διὰ θραυσμάτων πειρῶν καὶ χώματος, τραυματισμέντων καὶ τινῶν ἐκ τῶν ἀνδρῶν τοῦ λόχου καὶ εἷμαι δητικῆς ὑπερήφανος, διότι παρὰ πάντα ταῦτα, διετήρησαν τὸ φρόνημα ἀκμαῖον καὶ τὰς θέσεις των πεισμάτων, ἀρξάμενοι πιρός κατὰ τοῦ ἔχθροῦ, μόνον, μειὰ μεσημβρίαν, διότι το δ ἔχθρος ἐπεχείρησεν, ἐπαρειλημένων, νὰ ἀραροιχθῇ ἐκ τῆς δραχώδους δρόνος τῆς ἄτασης τοῦ χωρίου Ἀρδαμίτης πρὸς τὰς θέσεις ἡμῶν. Τὸ εὐσιανδὲς ἀπὸ 400 καὶ 300 μέτρων πᾶρα τοῦ λόχου ἀτέκχοντος τὰς ἀποτελέστικας ταύτας τοῦ ἔχθροῦ. Καθ' δὲ τὴν τύχια διετήρησαν τὰς προστίλακάς, τοποθετήσαντες τοὺς ἀταγκαῖούς διτύσοκοτούς, τοῦ ὑπὸ τὸν Ταγματάρχην κ. Μπράσον λόχον μὴ λαβόντος μέρους εἰς τὰς προστίλακάς, ἐκιδὸς διαριτιωτῶν του, σὺν συμπεριελάβαμεν εἰς τὸν λόχον. Καθ' δὲ τὴν τύχια δ ἔχθρος μᾶς παρηρόχλη δι' ἀραιῶν προσοβολισμῶν. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην εἶχομεν τοὺς ἐξῆς τραυματίας: 1) Χριστοφίλογιάννην Παῖλον, 2) Ραϊμάρδον Ἀ., 3) Γκέλην Ἐμ. καὶ 4) Μηλιώρην Ἀν.

28 Νοεμβρίου 1912. Τὴν πρωίαν καὶ περὶ τὸ ἵκανγες δ ἔχθρος ἐκ τῆς δρόνος τοῦ ἄτασης τοῦ χωρίου Ἀρδαμίτα γηλάδου, δ.του, κατὰ τὴν τύχια, εἰχερ ὀχυρωθῆ, προσοιτιευόμενος ὑπὸ τοῦ προσοβολικοῦ, ἐπεχείρησεν [φ. 6α] ἐπαρειλημένων, δ.τως ἀνέλθη ἐπὶ τῶν θέσεών μας, ἀλλὰ διὰ σφράγισταιον πιρός, ἀνεκόγναμεν τὴν ἄτασην καὶ ἐξηγραγκάσαμεν αὐτὸν δτως παραμείην ἐπὶ τῶν ὀχυρωμάτων του, μέχρι τῆς 12 τῆς μεσημβρίας, διότι μοὶ διεβιβάσθη ἡ διαιταγὴ τοῦ Σιρατηγοῦ κ. Πιπίτου Γαριβάλδη περὶ ὑποχωρήσεως. "Αμα τῇ διαιταγῇ, ἡρεύνησα τὰς πλησίον τῆς παρατάξεως οίκιας τοῦ χωρίου μήπως ἓπάρχωσι σιρατιωταὶ, δὲν εἴρον δέ, εἰμή τὸν λοχίαν, σαλπιγκήν Καβαλάρχην Ἐλευθ., τὸν δποτον διέτιαζα νὰ ἐξέλθῃ, διότι πρόκειται νὰ διαιταχθῇ ἡ ὑποχώρησης τοῦ λόχου, ἀλλ' ούιος, φαίρεται, διι παρέμεινε· εἰα περιστάλλεξας τὸν δπλιούδον καὶ τὰς ἀποσκενὰς τῶν τραυματῶν καὶ φορευθέντων, τὸν τεκρὸν τοῦ Ἀνθυπολοχαγοῦ Χαῖδεμενάκη, καὶ τὸν τραυματισμένην λοχίαν Λοκκίδηη, τῶν λοιπῶν τραυματῶν μεταφερούμενην, εἰθὺς μειὰ τὸν τραυματισμόν των εἰς τὸ Νοσοκομεῖον, δι' ἀνδρῶν τοῦ λόχου, ἀνηλθον, μὲ συντεταγμένων τὸν λόχον καὶ ἐν πλήρει τάξει, τεθεὶς ὡς σύραγός, πρὸς ἑνδάρροντον τῶν ἀνδρῶν, ἐπὶ τῆς ἀταστάτης δρόνος τοῦ λόχου, μεθ' δλους τοὺς καρονιοβολισμούς τοῦ ἔχθροῦ. Φθάσας εἰς δ σημεῖον ἡ ἀπὸ τὸ χάρι Καμπέρ-Ἀγα ὁδὸς

διχάζεται πρὸς τὸν Ναὸν τοῦ Σωτῆρος καὶ πρὸς τὸ χωρίον Μάζι, εὗρον τὸν Ἀνθυπολοχαγὸν τοῦ λόχου μου κ. Δοξογιάννην μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνδρῶν τοῦ λόχου (ἐπιτραπέτω μοι, Κύριε Ἀρχηγέ, νὰ σᾶς γνωρίσω διι οὖτος, σιαλεῖς ὡφ' ὑμῶν εἰς Γρεβενά, πρὸς μεταφορὰν φυσεγγίων καὶ ἐκπληρώσας ταχέως καὶ δεξιῶς τὴν ἐντολὴν ταύτην, ἔσπενδε μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνδρῶν, δηλας μετάσχη τῆς μάχης, ὅδεύουσας ἄνευ διακοπῆς, ἐπὶ ὥρας μακράς, παρὰ τὴν καταπόγησιν ἐκ τῆς πολυγμέρου πορείας), δοτις μοὶ ἀνεκοίνωσε διαταγὴν ὅπως ἀκολουθήσω τὸ ὑποχωρῆσαι, ἥδη, σῶμα, πρὸς τὸ χάρι Καμπέρ - Ἀγᾶ.

Καὶ τὴν ἡμέραν ταύτην εἴχομεν τὰς ἔξῆς ἀπωλείας: Φορευθέντιας: 1) Χαϊδεμενάκην Ἰω., Ἀνθυπολοχαγόν, 2) Μπιρμπάκον Παν., σαλπιγκιήν, 3) Μῶρον Ἀναστ. καὶ 4) Κορυηλάκην Μιλ., σιρατιώτιας. Τραυματισθέντιας: 1) Λουκίδην Κ., 2) Λαμπρόπουλον Χρ., 3) Συργιαννάκην Δημ., 4) Παπαγιαννόπουλον Η., 5) Μιχαλόπουλον [φ. 66] Μιχ. λοχίαν, 6) Σῶχον Ἰω. δεκατέα, 7) Ἀλικάκον Ἀρ., 8) Πάλληρ Δ., 9) Τεμπορέραν Ἰω., καὶ 10) Λήτηρ Δ., σιρατιώτιας. Εἰς ἄγροιαν: 1) Καβαλάρην Ἐλευθ. λοχίαν σαλπιγκιήν καὶ 2) Καμπέρογλουν Δ., σιρατιώτην.

Καὶ τὴν διάρκειαν τῆς διημέρου μάχης, περιέτρεχον ἀπὸ τοῦ ἐνδέσ ἄκρους εἰς τὸ ἔτερον τῆς παρατάξεως, ἐπιβλέπων, ἐμψυχώρων καὶ ἐνθαρρύνων τοὺς ἀνδρας, πρὸς δὲ καρονίζων τὰ κλισιοσκόπια, ἀναλόγως τῶν ἀποστάσεων καὶ ἀποτρέπων τοὺς πέραν τῶν 600 μέτρων πυροβολισμούς, τοσοῦτον μᾶλλον, καθόσον εἴχομεν ἔλλειψιν φυσιγγίων. Ἐπίσης δρόμοι παρέμειναν διαρκῆς, μεγάλως συμβάλλοντες καὶ οὗτοι εἰς τὴν ἐμψύχωσιν τῶν ἀνδρῶν, δὲ Ἀνθυπολοχαγὸς Καρδούρης Νικόλαος, δὲ πιλοχίας Βραχὺς Σιανδος καὶ οἱ λοχίαι Βενιέρης Διονύσιος, Ἀγγελόπουλος Βασίλειος, Παπαγιαννόπουλος Η. καὶ Κατελάνος Ἐπ., δὲ κακοεὔς Βεράρδος Παῦλος καὶ δ σιρατιώτης Τσακαλάκας Γ., μηύμονες πρὸς τὰς παραδόσεις τῶν Γαριβαλδινῶν καὶ μὲ καταφανῆ τὸν ἔρδον ἐρυμόδον χιτῶνα, παρ' ὅλον τὸν οφοδόδον πυροβολισμὸν καὶ τὰς δμοβροντίας τῶν πυροβόλων τοῦ ἐχθροῦ, ὃν αἱ δείδες ἐξερρηγνύοντο πέριξ καὶ ἄγνωθεν τῶν κεφαλῶν μας. Καίτοι δὲ σιερούμενοι φυσιγγίων, καίτοι οἱ εἰς τὸ ἀριστερὸν καὶ τὸ δεξιὸν τῆς παρατάξεώς μας λόχοι τῶν Ἰταλῶν Γαριβαλδινῶν, εἶχον ἐγκαταλείψει τὰς θέσεις των, ἀπὸ πρωΐας, ἐκιδός τοῦ ὑπὸ τὸν Ταγματάρχην κ. Μπράουν λόχου, ὃπις παρέμεινε μὲν καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν μας, οὐδέλλως δμως ἔλαβε μέρος, ἐκιδός ἔλαχίσιων ἀνδρῶν, καὶ τὴν διήμερον μάχην, παραταχθεὶς εἰς θέσεις μὴ δρατὰς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, τῶν Ἀξιωματικῶν του ἀσχολουμένων, καὶ τὴν δευτέραν ἡμέραν, εἰς τὸ γὰρ φήνων δρυιάς, ἐν τούτοις δὲ λόχος παρέμεινεν ἀκλόνητος καθ' δλην τὴν διάρκειαν τῆς μάχης καὶ καὶ τὴν ὑποχωρησιν, δεξιας διαγωγὴν ἀξίαν πανιδες ἐπαίνουν.

Φύάσαντες εἰς χάρι Καμπέρ - Ἀγᾶ, ἐνιαφιάσαμεν τὸν νεκρὸν τοῦ Ἀν-

α

θυπολοχαγοῦ Χαιδεμενάκη, ἀποδώσαντες αὐτῷ τὰς [φ. 72] τελευταίας τιμάς. Ἐκεῖ, συνεγωθέντες μετὰ τημάτιων τῶν λοιπῶν λόχων, ἐβαδίσαμεν, καὶ πιν διαταγῆς, πρὸς τὸ Μέτιοοβον καὶ περὶ τὴν 8ην μ.μ. ἐφθάσαμεν, ἀποελούντες τὴν διοιδογνήλακήν, εἰς τὰ ὑψώματα, τὰ πρὸς τοῦ χωρίου Λιάπι, εἰς ἃ καὶ διενυκιερεύσαμεν. Τὸν τραυματίαν Λουκίδην, λοχίαν τοῦ λόχου, ἀπεστείλαμεν εἰς Μέτιοοβον, διὰ μεταγωγικοῦ τοῦ λόχου καὶ τῇ ουροδείᾳ ἀνδρῶν, τὸν δὲ τραυματίαν ἐπιλοχίαν Φωιεινόποντον, εἰρόντες καθ' άδρα, μόλις διέβημεν τὸν ποταμὸν Μπαλνιούμαν, μετερέφαμεν ἐπὶ πορείου, δι' ἀνδρῶν τοῦ λόχου, τῶν τοσούχων ἐγκαταλειψάντων αὐτόν.

29 Νοεμβρίου 1912. Τὴν 8ην π.μ. ἀνεχωρήσαμεν καὶ διελθόντες διὰ τοῦ χωρίου Πέιρας, ἔνθα ἀφίσαμεν τὸν τραυματίαν ἐπιλοχίαν Φωιεινόποντον, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ λοχίου τοῦ λόχου Βενιέρη, ἀφίχθημεν τὴν 4ην μ.μ. εἰς τὸ χωρίον Κοοσοβίον, ἔνθα καὶ διενυκιερεύσαμεν.

30 Νοεμβρίου 1912. Τὴν 9ην π.μ. ἀνεχωρήσαμεν ἐκ Κοοσοβίονς καὶ ἐφθάσαμεν εἰς Μέτιοοβον τὴν 3ην μ.μ. καὶ κατηνάσθημεν εἰς διαφόρους ἀκεῖ οἰκίας.

1—17 Δεκεμβρίου 1912. Παραμορή εἰς Μέτιοοβον.

18 Δεκεμβρίου 1912. Λαβὼν ἄδειαν εἰκοσαήμερον δι' Ἀθήνας, παρέδωκα τὴν διοίκησιν τοῦ λόχου, τῇ ὑμετέρᾳ διαταγῇ, εἰς τὸν Ταγματάρχην κ. Καριζέλην.

Περαίνων τὴν παροῦσαν μον., δὲν κρίω ἕσκοπον νὰ καταστήσω ὅμιν γνωστόν, Κύριε Ἀρχηγέ, διι., παραλαβὼν τὸν λόχον ἄρευ Μητρώου τῆς δινάμεως αὐτοῦ καὶ ἐν πλήρει διαξίᾳ καὶ ἀπειθαρχίᾳ, ἀκατάρτιοι δὲ καὶ διμοιρίας, κατώρθωσα ἐνιδός τεοσάρων ἡμερῶν νὰ καταρτίσω τὸ Μητρώον τοῦ λόχου καὶ νὰ οντιάξω τοῦτο κατὰ διμοιρίας καὶ τοῦτο ἐν πορείᾳ, καθόσον οὐδαμοῦ ἐμείναμεν πλέον τῆς τυκίδος, κατὰ τὰ διάσιτημα τοῦτο. Κατὰ τὰς πορείας ἐδιδάσκαμεν εἰς τοὺς ἄνδρας τὴν χρῆσιν τοῦ κλιονοοκοπίου καὶ τὸν χειρισμὸν τοῦ δπλού, παρατηρήσαντες διι. δὲν [φ. 76] εἶχον γνῶσιν τούτων. Καίτοι δὲ ἔχοντες ὡς μεταγωγικὰ μόρον τὰ δρχικῶς δοθέντα ἥμιν τέοσαρα τοιαῦτα, ὡς οινμορφωθέντες τῇ ὑμετέρᾳ ἐπολῆ, δπως μὴ ἐπιτάσσωμεν ζῶα ἐκ τῶν χωρίων καὶ καθ' άδρα, ἐν τούτοις κατορθώσαμεν δπως οἱ ἄνδρες τοῦ λόχου, μὴ σιερῶνται, κατὰ τὸ δυνατόν, τροφῶν. "Αμα τῇ ἀφίξει μας εἰς χωρία καὶ πόλεις, ή πρώτη μας φροντίς ἡτο νὰ εἰρίσκωμεν κατάλληλα καταλύματα διὰ τοὺς ἄνδρας καὶ δωφ τὸ δυνατόν παρακείμενα ἀλλήλοις, Ιτα εἰς πᾶσαν περίστασιν εἴρισκεται συγκεντρωμένος δ λόχος καὶ μετὰ τοῦτο ἐτροτίζαμεν διὰ τὰ καταλύματά μας. "Οοάκις δὲ δ λόχος ἐστερεοῖτο τροφῶν ἐπαρκῶν, ἀπεφεύγαμεν νὰ κάμωμεν χρῆσιν ίδιας προμηθείας, Ιτα δίδωμεν εἰς τοὺς ἄνδρας τὸ παράδειγμα τῆς ἐγκαρτερήσεως. Ταχικώτατα ἐπληρώναμεν τοὺς ἄνδρας, δοάκις μᾶς ἔχορήγει ἡ ἐπιμελητεία χρήματα. Ἐνεπνεύσαμεν εἰς τοὺς ἄνδρας τὴν τυφλήν καὶ μέχρι θανάτου ὑπακοὴν εἰς τὰ κελεύ-

ομαία τῆς ὑμετέρας γενναιότητος, ώς καὶ τὸν σεβασμὸν τῆς ζωῆς, τιμῆς καὶ περιουσίας τῶν καιοίκων, ἀνεξαρτήτως θρησκεύματος. Ἐν γένει ἐπράξαμεν πᾶν διι τῷ δυνατόν, δπως δ λόχος ἀποβῆ πειθαρχικός, πρόθυμος καὶ ἀμετοχος πάσης παρεκτροπῆς.

Εἰς πάντα ταῦτα οπουδαίως συνέβαλον οἱ Ἀξιωματικοὶ καὶ τινες τῶν ὑπαξιωματικῶν τοῦ Λόχου καὶ ἴδιᾳ οἱ Ἀνθυπολοχαγοὶ Καρδούνης Ν. καὶ Δοξογιάννης Ἰω. καὶ οἱ Ὑπαξιωματικοὶ Βενιέρης Δ., Ἀγγελόπουλος Β. καὶ Καιελάνος Ἐπ.

“Ολας τὰς προμηθείας μας ἐπληρώναμεν τοῖς μετρητοῖς, οὐδαμοῦ ἀφέντες ἀποδείξεις δφειλῆς. Παρὰ τῆς Ἐπιμελητείας ἐλαμβάναμεν ποσὸν διὰ μισθοδοσίας, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἔκάσιοιτε πραγματικῆς δυνάμεως τοῦ λόχου· τὰ δὲ περισσεύοντα ἐκ τῶν διαφόρων μεταβολῶν τοῦ Λόχου, ἐπέσιρεφον πρὸς τὸν Λοχαγὸν κ. Γέροντιν Ἀλ. λαμβάνων παρ’ αὐτοῦ τὰς οχετικὰς ἀποδείξεις.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Ιανουαρίου 1913

Μετὰ σεβασμοῦ

Δ. Α. Δαπόντες

ΒΙΚΥΣ ΖΑΓΚΑΒΙΕΡΟΥ

ΔΕ Σ' ΑΚΟΛΟΥΘΩ

Ἐλεγες πάντοιε
οἱ ἄνθρωποι λυγίζουν κάποιε
καὶ τώρα
βρίσκεσαι οιδό δριο μιᾶς ἡττας
δίπλα σου ἐγώ
τῶν χρόνων πούνησες
ἡ μαριυρία.

Κι δέο μεγαλώνεις
ιδό βῆμα
ἀνάμεσα ἀπ' ιοὺς κάκιους
πάνω ἀπ' ι' ἀπολιθώματα τῶν πικρῶν ἀταμνήσεων
κάιω ἀπ' ιὸν κεραυνὸν καὶ τὴ δροχὴ
μέσα σιή μοναξιά σου!

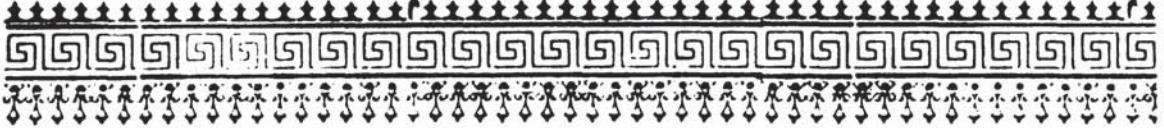
Μιὰ πειαλούδα
ἐγκλωβισμένη σὲ λαμπτήγυναλο
εἰσαι!
καὶ λές
οἱ ἄνθρωποι λυγίζουν κάποιε.
Καὶ γὰρ δὲ ο' ἀκολουθῶ.
Δὲ ο' ἀκολουθῶ!

Γέφυρα Κόνιτσας

ΓΙΑΝΝΗ Α. ΣΑΡΑΛΗ

ΕΠΕΣΑΝ ΤΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ!

Σὰ νὰ μὴν ἔφτανεν δὲ πόλεμος, ποὺ εἰχε πέσει σὰν ἔαφνικὸς ἀστροπελέκι,
κοντὰ σ' αὐτόν, ἥρθαν καὶ τόσα ἄλλα κακά! Ὁ χειμώνας, οἱ ἀρρώστιες καὶ ἡ
ἀγέχεια.

Ἄκηρια καὶ τὰ ζωντανὰ δὲν εἶχαν προκοπὴ ἔκεινη τὴν χρονιὰ καὶ τὸ διά-
φορο ἀπὸ ὅσαύτα λιγοστό. Ἀυ πεῖς καὶ γιὰ τὰ γεννύγιατα δὲν εἶχαν πάει καλύ-
τερα. Ὁλα τοῦτα τὰ κακά οἱ γεροντότεροι τὰ βρίσκαν πολὺ φυσικά, σὰν πρχ-
μάτιες τοῦ πολέμου καὶ προσπαθοῦσαν νὰ δώσουν θάρρος καὶ παργγοριὰ σ' δ-
σους δαρυγκομοῦσαν καὶ συμβούλευαν νὰ κάνουν ὑπομονή, καὶ πώς, χρονιὰ ἥταν
καὶ θὰ περγοῦσε, κι ὅλα τότε, σὰν θὰ σκολογοῦσεν δὲ πόλεμος μὲ τὸ καλό, θὰ φκιά-
γναν, καθὼς ὅλοι τὸ εὔχόντουσαν καὶ τὸ καρτεροῦσαν σὰν τὴν Πασχαλιά!

Τριγύριζε μάλιστα ἀπὸ στόμα σὲ στόμα καλόδεχτος κάποιος λόγος, κρυ-
ψὸς κι ἀπόκρυφος, γιὰ νὰ μὴ μαθευτεῖ πιὸ πέρα, γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακό, πώς
οἱ παπάδες στὸν ὅρθρο καὶ τὸν ἐσπεριγὸ διάβαζαν στὴν ἔκκλησιὰ ἀσωστες προ-
σευχὲς γιὰ νὰ δογμήσει, λέει, δ Μεγαλοδύναιμος τὸ στρατό μας, ποὺ εἶχε ρθεῖ
ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ καὶ πολεμοῦσε μαζὶ μὲ τοὺς ἀντάρτες, ποὺ ἔστελνε τὸ Κομιτά-
το, γιὰ νὰ μᾶς φέρουν τὴν λεφτεριὰ καὶ τὸ Ρωμέϊκο.

Μὲ τούτη τὴν προσηπονή κυλοῦσαν οἱ μέρες καὶ μὲ τὸ φόρο, ποὺ πλάκωνε
τὶς ψυχὲς σὰν πυκνή καταχνιά, καθὼς ἔφταναν πότε - πότε κακὰ μαντάτα ἀπὸ
κανένα περαστικό, ποὺ μπόρεσε νὰ φτάσει ἵσαιρε τὸ χωριό μας. Καὶ ἔλεγε, πώς
τάχα, στὰ Γιάννινα δὲ κόσμος λιποκτονοῦσε γιατὶ ὅλα τὰ τρόφιμα τάπαιργε τὸ
κουδέρνο γιὰ τὸ στρατό, καὶ πώς τὸ Ζαγόρι καιγότανε ἀπ' ἀκρη σ' ἀκρη κ' οἱ
Τούρκοι πιάνανε ὃσακάλους καὶ δηγιογέροντες καὶ τοὺς ἔριχναν στὴ φυλακὴ
γιὰ νὰ μὴ ἔεστηκώσουν τὸ λαὸ σὲ ἐπανάσταση καὶ βαρέσει τὸ στρατό τους στὸ
Μπιζάνι.

Τότος ἥταν δὲ φόρος στὸ χωριό, ποὺ δὲ καθένας ἔκρυβε στὰ κατάβαθμα καὶ
τὶς παλιοκουτιπούρες ἀκήρια μὲ τὶς στερναρέπετρες ποὺ βρίσκονταν ἀπὸ τὸ 21
καὶ ὅτι ἄλλο σιδερικό!

Τούτη γιὰ λαχτάρα ἀνάγκασε καὶ τὴ Μάχω μου τὴ Χρυσούλα, ποὺ τὴ διλέ-
πια τώρα μπροστά μου, ν' ἀρπάζει ὅσδε παλιοζάκες μεγάλες, ποὺ εἶχαμε στὸ
κελλάρι καὶ νὰ τὶς γεμίζει μὲ τὰ διεδλία τοῦ προσπάππου μου τοῦ Γιάννη, ποὺ
βρίσκονταν στοιχεγμένα στὴ μεγάλη κασέλα ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ σταμάτησε νὰ
κάνει τὸ ὃσακαλο καὶ συχωρέθηκε καὶ νὰ τὰ κρύβει στὴν ἀχυροκαλύβα τοῦ
πατρικοῦ της τοῦ Γκελέτικου γιὰ νὰ ἔαφνιασθούν λέει τὰ παιδιά μαζὶ μὲ τὰ που-

τίκια, ποιὶ δὲν ἀργησαν νὰ τ' ἀνακαλύψουν. Πίστευε τὴν κατημένη, πώς τὰ διδότα, μποροῦσαν νὰ ξεσηκώσουν τὸ ραγιά καὶ νὰ τοῦ δώσουν τὴν λεπτερίδα. Σάμπως δὲν εἶχε δίκιο;

"Ολες τούτες οἱ εἰδῆσεις πλήθαιναν μὲ τὸν καιρὸν καὶ μιπανόβγαιναν στὸν κάθε σπίτι σὰν κακοὶ χρεοφειλέτες καὶ ἔφερναν τὴν ἀναταραχὴν καὶ τὸ φέδο τῆς φωτιᾶς.

"Ετοι, παγωμένο δόλο τὸ χωρίδ, περισσότερο ἀπὸ τὰ μισόλογα, ποὺ τριγυρνοῦσαν, παρὸ ἀπὸ τὴν βαρυχειμωνία, ἔστεκε ἀπραγο καὶ δὲν τίξερε τί νὰ κάνει, σὰν ἐβλεπε μάλιστα καὶ τοὺς δύο τρεῖς ζαπτιέδες, ποὺ είχαν ἀπομείνει νὰ στέκονται καὶ τούτοις συλλογισμένοι καὶ μὲ σκυριένο τὸ κεφάλι, δίδουλοι, σὲ νὰ μήν τίξεραν τὶς ἀπόφεστη, νὰ πάρουν γιὰ καίνο, ποὺ τόσο ἐπίλιονα διεζάνετε τὴν σκέψη τους.

Μέτα σὲ τούτη τὴν ἀναταραχὴν καὶ τὸ φέδο τῆς φωτιᾶς, ένας ένας οἱ χωρίσαν, φυλαχτὲ ἀπὸ τοὺς Τούρκους, σὰν τουρούπωνε, μάζευε δὲ καθένας, δτὶ μιποροῦσε ἀπὸ σκουτικὸν καὶ δὲν ἀλλο νόμιζε πιὸ χρήσιμο καὶ τὸ ἔκρινε στὶς μπίτες τοὺς πιαχαλά μιας, στὴς Διονύσιας τοῦ Ζουρντούη, στὴς Ἀντρέινας καὶ τὴ Γαρέινη. Τὴν νίκην ἔχεις τὴν πόρτα τῆς μπίτεσς καὶ τὴν κάπνιζαν διπέρα μὲ σαδικὴ γιὰ νὰ μὴ φαίνεται τὸ φρέσκο χιόνιμο.

"Ολ' αὐτὰ γινόντουσαν μέτα σὲ; παγωνίες τοῦ μεσοχείμωνου χωρίς ἐλπίδες νὰ γλυτώσει δὲ καστιάτης ἀπὸ τὸ Μπεχίρ. Ἄγαν ποὺ κούρσευε τὸ Ζαγόρι χωρίς ἐλεος.

* * *

Μὰ ένα πρωὶ ξύπνησε τὸ χωρίδ καὶ τὸ γέλιο ξεχύθηκε διλούθε καὶ πληριμύριζαν οἱ καρδιὲς ἀπὸ χαρά!

"Ι) σταθήδε; στὸ μετοχώρι ποὺ έπειναν οἱ δύο τρεῖς ζαπτιέδες μὲ τὸν δριπατη, είχανε φύγει νίκητα! Αὐτὸς τίχαν ένα καλὸ σημάδι καὶ τὸ χωρίδ ἀνάσαινε τώρα.

Καὶ σὰν μπήκε τὸ λίγο δὲ Φλεβάρτη, κάποια μακρινή, ὑπόνοια μιᾶς καλέσεχτης δινοξήτης ἀρχισε νὰ στέλνει τὰ πρώτα της μηνύματα. Κ' ἐρχονταν τὰ μηνύματα αὐτὰ μὲ κάποια δειλὰ πασχαλοφιάνουσα, ποὺ δρίσκονταν προφυλαγμένα ἀπὸ τὴν παγωνιά στὰ τουφωτά κοντοπούρναρα στὸν δρότο τοῦ κληρικαστικοῦ χωραρφίου, στὸν "Αἱ Θυνάστη!"

— Τέτοιο θάμα, δὲν εἶχε ξαναγίνει, μὲς στὸ μεσοχείμωνο ν' ἀνθίσουν τὰ πασχαλοφιάνουσα, λέγαν οἱ γριές, καὶ έκαναν τὸ σταυρό τους.

— Τοῦτο είναι θεοτικὸ καλὸ σημάδι. Νὰ ίσούμε ποὺ θὰ δείξει.

Μὰ δὲν τίταν μονάχα τὰ λουλούδια ποὺ έδειχναν, πώς κάτι καλὸ θὰ ξημέρωνε ἀργά τὴ γρήγορα. Ο περαστικὸς τούρκικος στρατός, ποὺ κάθε τόσο ἔφτανε στὸ χωρίδ ἀπὸ τὰ Βοτανάρια καὶ ζητοῦσε ἀπὸ τὸ μουχτάρη τοῦ χωριοῦ

μικρός νὰ τοικιάσει φωλιά, καὶ ὅτι ἀλλοὶ χρειάζονται, εἰχε πάψει τὸν τελευταῖο καιρὸν νὰ ἔρχεται. Κάπου - κάπου, ἀργά καὶ πού, κατηφόριζαν τὰν τελευταῖο καιρὸν ἀπὸ τὸ Πανέτσι, λίγοι στρατιῶτες, χωρὶς νὰ μπαίνουν στὸ χωριό καὶ φεῦγαν. Ήσου πήγαιναν κανεὶς δὲν ἤξερε.

"Οἱοι στὸ χωριό εἶχαν πιστέψει πώς δὲ θὰ ξαναρχύσουν τούρκικος στρατός· τολεγε καὶ τὸ ξανάλεε κι διουχτάρης μας δ Ντίνος τῶν Ξαρχάτων.

— Πάισαν αὐτοί, ἀδερφέ· τοὺς πῆγεν γίργη καὶ φύγαν στὸν ἀγύριστο.

* * *

Μὰ ἔνα μεσημέρι, ποὺ ἔπαιζα στὴν αὐλὴν τοῦ σπιτιοῦ μας, ἀκούων τὴν μάνα μιου νὰ λισῦ φωνάζει κάπως φοβισμένη.

— "Εμπα μέσα στὸ σπίτι, γιόκα μου! Βλέπω ἀπὸ τὸ Χαλίκι νὰ κατηφορίζει στρατός καὶ σάμπως εἶγαι πολύς! "Εμπα μέσα γρήγορα.

"Ειρειγε ἔτσι γιὰ λίγο νὰ κοιτάζει πρὸς τὸ Πανέτσι, μὲ τὸ χέρι μπροστὰ στὰ μάτια γι' ἀντίλιστο, σὰ νὰ γίθελε νὰ δεῖ καλύτερα καὶ μ' ἀρπαξε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ μπήκαιμε μέσα στὸ σπίτι κ' οἱ δυό. Ἀφοῦ ἀμπάρωσε καλὰ τὴν πόρτα ἀνεβήκαιμε στὸν δντά καὶ καθίσαμε στὸ μπάσι.

— Μὴ διγάλεις τσιμουδιά, μοῦ εἶπε. "Ασε νὰ δοῦμε ποῦ πάει δ στρατός. Καὶ μὲ τράβηξε πιὸ κοντά της κοιτάζοντας πίσω ἀπὸ τὴν κουρτίνα πρὸς τὴν αὐλὴν μας.

Δέν πέρασε λίγη ὥρα κι ἀκοῦμε τὴν Μπαλίκω μας, τὸ μικρὸ σκυλί, νὰ γαυγίζει, στὴν ἀργή σιγά, καὶ ὑστερα νὰ χύνεται σὰ νὰ εἶχε μπροστά της ξένο ἀνθρώπο. "Ενας Τούρκος εἶχε πηδήσει ἀπὸ τὴν μάντρα τοῦ κήπου καὶ ἔφεργε γύρα στὴν αὐλὴν κοιτάζοντας φηλὰ τὰ παράθυρα τοῦ σπιτιοῦ!

"Η μάνα μου μιου ἔκανε νόγημα μὴ τύχει καὶ μιλήσω, κ' ἐγὼ φοβισμένος κρατιέρουνα ἀπὸ τὸ φουστάνι της καὶ τὴν κοιτοῦσα σαστισμένος πότε ἔκείνη καὶ πότε τὸν Τούρκο στὴν αὐλὴν.

"Η Μπαλίκω μας ξεσκίζονταν στὸ γαύγισμα, ὅσο τὸν ἔβλεπε νὰ τριγυρνάει μέσα στὴν αὐλὴν κι ἔτρεχε πίσω του νὰ τὸν δαγκώσει ἀλλὰ πάλι σταματοῦσε σὰ νὰ τὸν λυπέται. Κ' γὰρ ταν στ' ἀλγήθεια γιὰ λύπηση καθὼς τὸν βλέπαιμε κουρελιαστιένο.

"Ο Τούρκος στάθηκε γιὰ λίγο στὴν αὐλὴν προσπαθώντας πάντα νὰ διάξει τὸ σκυλί κ' ὑστερα τράβηξε ἵσα κατὰ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ καὶ ἀρχίσε νὰ τὴν γτυπάει, ἐνῷ κάθε τέσσο τὸν ἀκούγαιμε νὰ λέει παρακλητικά:

— Κυρά, κυρά, ἐκριέκ, ἐκριέκ, μιπούχ!

Καθὼς τὸν ἀκούγαιμε ἔτσι νὰ φωνάζει, ἔβλεπα στὰ μάτια τῆς μάνας μιου ζωγραφισμένη κάποια συμπόνια, ποὺ πέρναγε σὰ σύννεφο ἀπάνω ἀπὸ τὸ πρόσωπό της καὶ γὰρ ἔτοιμη νὰ τοῦ δώσει ἔνα κοιμιάτι φωτιλ ἀπὸ τὸ λιγοστὸ ποὺ εἶχει, ἀν δὲ φοβότανε τὶ συνέχεια Ήταν μιποροῦσε νὰ ἔχει αὐτὴ γίργητικά της.

Σὰν εἶδε δὲ Τούρκος, πῶς κανεὶς δὲν ἀπολογιόταν, ἔριξε μιὰ τελευταῖα ματιά πρὸς τὰ παράθυρα τοῦ σπιτιοῦ γεμάτου ἀπογοτίευση, καὶ ἐφυγεῖ ἀπὸ τὸν ἕδριο δρόμο ποὺ εἶχε ρθεῖ. Ὄπως μάθαιμε ἡργότερα καὶ δὲν ἄλλος δὲ στρατὸς τῆς τὸ ἕδριο πεινασμένος καὶ γύριζε ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι ζητιανεύοντας λίγο φαμι. Τοῦτοι οἱ λιγοστοί Τούρκοι, ποὺ τοὺς λέγουν κατσάκιδες, τῆς καὶ δὲν τελευταῖοι ποὺ εἶδε τὸ χωρί.

* * *

Ἄπὸ τὴν νύχτα ἐκείνη ποὺ ἐφυγεῖ οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὸ χωρί μας καὶ μᾶζη μὲν αὐτοὺς καὶ τὸ καρπούλι, ποὺ τῆς στὸ Βοϊόφατη, δὲ κάποιος ἀρχιςτε τὸν ἀναστίλαιον καὶ κάποιες ἐλπίδες λυτρωμοῦ φτερούγηταν ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι σὰν ἀνοιξιάτικες πεταλούδες. Οἱ ἐλπίδες αὗτές μέρα μὲ τὴν ἡμέρα μεγάλων περισσότερο καθίουν; φτάναντε δὲν καὶ καινούργιες εἰσέτεις. πώς δὲ Τούρκος δὲ θὰ μποροῦσε πιὰ νὰ βαστάξει καὶ πώς θὰ πέφταντε τὰ Γιάννινα!

Καὶ πιὸ πολὺ ἀπ' δὲν αὔτα ξέτανε τὶς καρδιές περσότερο δὲ λόγος, ποὺ εἶχε ρθεῖ ἐδῶ καὶ λίγες μέρες ἀπὸ τὸ Ηλανδάγορο. πώς διὸ φορὲς παρακολούθηκεν τὴν Ηλανγία σὲ μιὰ γυναικα καὶ τὴς εἰπε, πώς, δεὸ νὰ δηγεῖ διηγέας θὰ πέσουν τὰ Γιάννινα κι δὲ Τούρκος; Άκινης ἀπέκτησε στὴν κόκκινη μηλιά. Κ' εἰπε ἀκόρια, πώς πρέπει ν' ἀνοίξουν τὶς ἐκκλησιές καὶ νὰ ντρέψουν δλοις ὅπου νὰ ρθεῖ τὶ μεγάλη, ἐκείνη, μέρα. Αὐτὰ κι ἀλλὰ πολλὰ ἀγγαντεῖσαν οἱ γυναικες στὶς γειτονιές χωρὶς τελειωμό.

(Ι) Παπαδημητρής μὲ τὸν Ηλανδημητρὸν ξέθει τὸν ἀγρυπνίας καὶ παρακαλούσαν τὴν Ηλανγία νὰ δογματίσει γιὰ νὰ σκολάσει δὲ πόλεμος κι οἱ γυναικες ἐτάζαν λαμπάδες τοὺς ἀγίους. Ξνοιγαν τὰ ξιωκκλήτια τοὺς χωρίους κι ἔζωναν τὴν διγια Ηλανδημητρή, γιὰ νὰ δογματίσει κι αὔτη ἀπὸ κεῖ φηλὰ ποὺ είναι κι ἀγναντεύει ως πέρα τὰ κατακατημένα Γιάννινα.

"Οσο γιὰ τοὺς ἀντρες, δεῖοι δὲ λείπαν στὸ ταξίδι καὶ δρίσκονταν στὸ χωρί, δλημερίς στὸ μεσοχώρι τηνήτερούσαν τὰ νέα γιὰ τὸν πόλεμο, ποὺ ἐφταναν κάθει τὸν ἀπὸ τοὺς περαστικούς καὶ κάναν δνειρά σὰν θὰ ρχόταν τὸ Ρωμέίκο.

"Αν πεις καὶ γιὰ τὰ παῖδες, μικρὰ καὶ μεγάλα, τὰ δὲν είχαν σχολειό, δεῖα πηγαίναν στὴ Ζωσιμαία, ἀνέβανταν ἀπάνω στὸ Ροΐνικο γιὰ ν' ἀκούντε καλύτερα τὰ κανόνια ποὺ πέφτανταν στὸ Μπεζάνι.

Ηλητικαρέπουλα καθὼς τῆς μητρός τους, τὰ καρατήρεις καὶ δὲν πολυλογάριαζαν τὰ μικλώμιττα τῶν μικράδιων γι' αὔτα τὸ καθημερινὸν ἀνέβαστια στὸ δουνό, ποὺ ξέσχιζε τὴν ντυμασία τους καθὼς περνοῦσαν ἀπὸ τὸ πυκνὸν δάσος στοῦ Γούρη τὸ χωράφι, χώρια τὴν ποδειρή, ποὺ τῆς δύσκολη κι αὔτη τώρα μὲ τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν Γιαννίνων.

"Ετσι περνοῦσαν οἱ μέρες μὲ μιὰ χρυφή, προεμονή, σὲ νὰ τοιμαζόταν δλο-

τὸ χιωρίδι γιὰ κάποιο μεγάλο πανηγύρι, ποὺ τὸ περίμενε μὲ κάποια κρυφὴ λαχτάρα.

* * *

"Ενα πριν δυό - τρεις ἀντρες ήρθαν στὸ σπίτι τοῦ φραγκοράφτη Γιαννάκη Ζωΐδη. Στὰ χέρια του κρατοῦσαν δι πρῶτος τυλιγμένο καλὰ κάποιο ὑφασμα. Τι" ἀπόθηκαν ἀπάνω στὸ μεγάλο ραφτάδικο τραπέζι σὰν μπήκαν μέσα, καὶ ὑστερα εἶπαν δυό τρεις κουβέντες χαιρηλαφινα σὰ νὰ γιάν γίθελαν νὰ τὶς ἀκούσει κανεὶς καὶ κάθησαν ἐνα γύρω ἀπὸ τὸ τραπέζι. (1) Γιαννάκης, φραγκοράφτης μὲ τ' ζνοια, πήρε τὸ δέλια, τὸ ξεδίπλωσε, καὶ ἀπλωσε φαρδιὰ πλατιὰ δυό κοινιάτικα ὑφασμα. Τὸ ἐνα γιάν γαλάζιο σὰν τὸν οὐρανὸ καὶ τ' ἄλλο λαϊπερδ διλασπρο σὰν τὰ φτερὰ τῶν ἀγγέλων. "Γιτερα τὰ πήρε στὰ χέρια του φαχουλεύοντας τὸ πάχος τους καὶ γελαστὸς ἀκούστηκε νὰ λέει: — Καλὸ πράια. Κατέπι κάτι σιγοιιλγισε πρὸς τοὺς τρεις ἀντρες κι ἀρχισε νὰ κόβει τὸ ὑφασμα, πρῶτα τὸ γαλάζιο σὲ πέντε λουρίδες κι ὑστερα τὶς τέσσερες τοῦ ἀσπρου, ποὺ δὲν ξεπερνοῦσαν στὸ φάρδος τὴν παλάιη. Λφοῦ τὶς έβαλε σὲ τὰξη ἀρχισε νὰ τὶς γαζώνει στὴ μηχανή.

"Εγὼ κοίταζα χιωρίς νὰ καταλαβαίνω καλὰ καλὰ τὶ γίνεται καὶ χάζευα, δπιως τὰς ἄλλες φορές, παιδὶ ἔξη ἐφτὰ χρονῶν, μὲ ἀρεζε νὰ πηγαίνω στὸ ραφτάδικο τοῦ μπάριπα Γιαννάκη, συγγενεῖς καθίως εἴκιαστε καὶ τὰ σπίτια μας είχαν τὴν ζōια αὐλή. Ἐκεὶ τὸν θαύματα δπιως ἀπλωγε τὰ ὑφάσματα ἀπάνω σ' ἐνα μεγάλο τραπέζι, ποὺ μεγαλύτερο δὲν είχα δει, καὶ μὲ κείη τὴν πελώρια φαλίδα νὰ τὰ κόβει κράτες κράτες!

Τώρα δλοι γύρω του τὸν κοιτούσαιε νὰ γαζώνει καθίως κουνοῦσε τὰ πόδια του γρύγορα γρύγορα στὴ μηχανή, σὰ νὰ βιαζόταν νὰ τελειώσει μιὰ ὥρα ἀρχήτερα.

Σὲ λίγο σταμάτησε, πήρε στὰ χέρια του μερικὰ κοινιάτια ἀπὸ τὰ ὑφάσματα, ποὺ δράσκονταν στὸ τραπέζι καὶ ἀρχισε πάλι νὰ κόβει.

-- Πρέπει νὰ κόψῃ ἀκόψια καὶ τὸ σταυρό, εἶπε, καὶ σὲ λίγο ἔτοιμη γῆ σημιαλα μας.

Κι ἀλγίθεια σὲ λίγο δλα είχαν τελειώσει. Ήγήρε στὰ χέρια του τὴ σημιαλα, τὴν τινάξε δυνατὰ μιὰ δυό φορές στὸν ἀέρα καὶ τὴν ἔδωσε στοὺς ἀντρες, ποὺ στέκονταν δλο χαρά ἔτοιμοι νὰ τὴν πάρουν.

-- Νὰ τὴν πάτε στοὺς δασκάλους καὶ δ Ηεδς νὰ δίνει, νὰ τὴν ίδοιμε γρύγορα νὰ κυηατίζει.

-- Μακάρι, ἀπὸ τὸ στήια σου καὶ στοῦ Ηεδοῦ τ' αὐτὶ, εἶπαν καὶ οι τρεις μὲ μιὰ φωνή, καθίως Εφευγαν μὲ τὸν τελευταῖο νὰ κρατάει δλο περγυράγεια καὶ οὐδεπλωγέντη τὴ σημιαλα.

Μὲ τὴν τοιμαστὰ αὐτὴ καὶ τῆς τυματᾶς, ποὺ δὲν ἀργησε νὰ μαθευτεῖ σ' δλο τὸ χωριό, δλοι πιὰ καρτεροῦσαν μέρα μὲ τὴν ἡμέρα ν' ἀκούσουν τὴ μεγάλη εἰδηση, ποὺ τόσες γενιές διάκλητρους αἰώνες λαχταροῦσαν.

Καὶ καθὼς δ Φλεβάργις ξεφύλλιζε τὶς μέρες καὶ εἶχε περάσει τὸ δεύτερο δεκατήμερο κι δ καιρὸς δλο καὶ γλύκανε καὶ μιὰ μοσχούριστη ἀναπνιὰ πλανήτανε δλοῦθε σὰν πρώτη, ἀνοξῆν. ἀκούστηκε μαριύστοριη τὶ τρανή εἰδηση: "Ἐπεισαν τὰ Γιάννινά!

Αὐτὴ τὴν κραυγὴν, ποὺ τὴν κράταγαν εἴδε φίλογισμένα σπλάγχνα τῆς φυλῆς μιας σὰ λάδα οι αἰώνες. ξεχύθηκε τώρα ἀπὸ τὸ σέβια κάποιου ἀπλοῦ ἀνθρώπου καθὼς ἵτρεχε κατηφορίζοντας ἀπὸ τὸ Χαλκί καὶ σηκώνοντας τὰ χέρια του δοσ μιποροῦσε γιὰ νὰ τὸν ἰδεῖ καὶ νὰ τὸν ἀκούσει τὸ χωριό. "Ἐπεισαν τὰ Γιάννινα, ἐπεισαν!

"Ἐρχότανε ἀπὸ τὸ Τσερβάρ: κι ἴτερνε τὸ μαντάτο σὲ κάθε χωριό ποὺ πενοῦσε σὰν τὸν παλιὸ ἐκείνο Μαργαρινούδρειο. "Ἐπεισαν τὰ Γιάννινα!

Στὸ ἀκούσια αὐτὸ διάκλητρο τὸ χωριό ξεσήκωθηκε σὰν Ἰνας ἀνθρώπος καὶ γέμισαν οι δρόμοι ἀπὸ κόσμο!

Οἱ γυναῖκες; Ιέγαινεν στὶς ἔξωποριτες, ἀντυτες χωρίς μαντήλι στὸ κεφάλι, ἵτοι καθὼς κάνανε τὸ νοικοκυριό τους καὶ ρώταγε τὶ μιὰ τὴν ἀλλη τί είναι τοῦτο τὸ ξερνικὸ χαμπάρι!

Σὲ λίγο δλη, τὶ πλατεία τοῦ χωριοῦ γέμισε ἀπὸ ἀνθρώπους; ποὺ ίτρεχαν νὰ θεοῦνε μὲ τὰ ίδια τους; τὰ μάτια καὶ ν' ἀκούσουν ἀπὸ τὸν Γέιο τὸν ἀνθρώπο τὸ μεγάλο λόγο καὶ συνωστίζονταν γύρω του καὶ τὸν ρωτοῦσαν κι δλο τὸν ρωτοῦσαν σὲ νὰ μή πίστευαν ἀκόμη.

"Ἔτοι: ειγά κιγά μέσα σὲ μιὰ παραχώλη ξέσπασε Ἰνας ξέφρενο παραλτήριμα καὶ δ καθένας ίκανε δτι Ἰνιώθει ἐκείνη τὴ στιγμή, καὶ τὸν Ισπρωχνεν δ ἵθουσιαζής του.

Καὶ εὰν ἀκούστηκαν σὲ λίγο οι καμπάνες νὰ γινούνται σὲ τρία, ντάν ντάν, ντάν ντάν ντάν, δργιέσαν οι ντουφεκιές κι οι ἀντρες ποὺ φοροῦσαν τὸ μισητὸ φέρι τὸ πέταγαν φτῆλα καὶ τὸ πυροβολοῦσαν στὸν δέρα!

Μέσα σὲ τοῦτο τὸν ἵθουσιαζή τὰ παιδιά τοῦ Γιάννασιου, ἀκράτητα κι αὐτὰ ίτρεχαν ετούς δρήμους μὲ φωνές καὶ τραγουδούσαν:

"Ω λυγερόν καὶ κοτιερόν οπαδί μου
καὶ σὲ νιοιχέκι φλογερόν ποιλί μου
ἐπεῖς ιδρ τοῦροκο οφάξαιε
ιδρ τύραρρο παράξαιε!"

Κι ἐνώ τὸ τραγούδι κυριαρχοῦσε μαζί μὲ τοὺς πυροβολοισμούς, ποὺ ἐπεφταν ἀκατέπαυτα καὶ τὶς φωνές καὶ τὸ ἀπανωτὰ κεράσματα στὸ μεσοχώρι, ξαφνικὰ δλος αὐτὸς δ ἔξαλλος κόσμος λέρωσεν ἀπότομα σὰν εἴδε στὴ σιδερόπορο.

τα τοῦ περίβολου τῆς ἐκκλησιᾶς νὰ κυριατίζει γι οὐρανά στὸ μαριάμινο κοριψό σταυρό!

"(λοι εἶχαν σταματήσει νὰ μιλάνε καὶ στέκονταν ἀποσύντομοιένοι! "(ταν δῆμος ὅστερα ἀπὸ λίγο ἀκούστηκε ίια φωνὴ, ποὺ ἀλέσιν καὶ αὐθόριητα τὴν χολούθησαν κι ἄλλες καὶ φούντωσε σὰν τὴ φωτιὰ Ιωρίστοιη ὥσ τὰ οὐράνια,

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,

τότε ὅλο ἔκεινο τὸ συναγειένο πλῆθος ἔσπασε σ' ἕνα ἀκράτητο ἀναφυλλητό.

* * *

Σὰν πέρχεται λίγη ὥρα, σιγὰ σιγὰ οἱ ἀντρες τραβιόντουσαν πρὸς τὸ μεσογήϊρι, ὃπου δράσκονταν ἀκόλιηγ διαδίκτυος ποὺ εἶχε φέρει τὸ μεγάλο μαντάτο, ἔτοιμος νὰ ξεχινήσει γιὰ τὸ Ηάπιγκο γιὰ νὰ πάρει τὰ συχαρίκια, λίγο πιὸ κάτιο, φάνηκε ν' ἀνγηφορίζει δι Τούρκος εἰσπράκτορας.

Σὰν εἶδε ὅλο ἔκεινο τὸ πλῆθος μαζειένο στὸ μεσογώρι σταμάτησε καὶ στάθηκε ὅπουλος ἀν ἐπρεπε νὰ συνεχίσει τὸ δρόμο του. Μὰ δο οὐ ἀποφασίσει κείνος τι νὰ κάνει, πέντε - ἔξη παιδιά τῆς Κινσιμαλας ἔτρεξαν, τὸν ἔβαλαν στὴν μέση καὶ τὸν ἔφεραν μπροστά στὴν σημιαία. "(κόσμιος ποὺ ἔβλεπε τὴν ἀπροσδόκητη τούτη επιγνώμην στέκονταν ἀκίλητος. "Ενα τέτοιο πράια ποτὲ δὲν εἶχε ξαναγίνει.

"(Τούρκος χλωμιδὸς καὶ σαστισμένος στάθηκε γιὰ λίγο καὶ, στὴν πρώτη προτροπή, τῶν συνοδῶν του, ἔβγαλε τὸ φέσι του, ἔκανε δύο τρεῖς μετάνοιες ὅπιος συνγιήζουν οἱ Τούρκοι φέρνοντας τὸ χέρι ἀπὸ κάτιο ἵσαρε τὸ πρόσωπο κι ὅστερα γονάτισε μπρὸς στὴν σημιαία!

"(λοι γύριοι κοιτοῦσαν μὲν κάποια λύπηση, καὶ κανεὶς δὲ Ηέλησε δχι μονάχα νὰ τοῦ κάνει κακὸ ἀλλὰ καὶ νὰ τοῦ πει κάποιο βαρὺ λόγο.

Μονάχα, τὴν ὥρα ποὺ τὰ παιδιά τῶν συνόδευαν ὥστε ἀπὸ τὸ χωριό, στὸ Ηγγαδούλι, γιὰ νὰ μὴν κακοπάθει, μόσπου νὰ πάρει τὸ δρόμο, ποὺ θήθελεν διδιος, ἀκούστηκεν νὰ λέει δι ντραγάτης τοῦ χωριοῦ:

- Μιωρέ λεβέντες ήσου, ποὺ τὸν πάτετε τὸν παλιότουρχο σὰ νύφη καταριμένη; Δὲν τὸν γκρεμίζετε;

- Σούτης μιρέ, τοῦ ἀπολογήθηκεν διάσκαλος Νικόλας Παπαχαράσης, ντροπή, Ηέτρο, καὶ σιγοφιθύρισε:

- Τιέτας αἰδοῦ καὶ ἀτυχοῦντι συνάχθου.

ΓΙΑΝΝΗΣ Λ. ΣΑΡΛΑΗΣ

MIX. ΓΑΚΗ

ΑΝΑΜΝΗΣΗ

Τὸν εἶδε σιὴ σιροφὴ τοῦ δρόμου καὶ προσπέρασε.
Δὲν πρέπει δμως καθόλου τὰ ὑποθέουμε
πῶς δὲν ὑπάρχει ἡ ἀράμυησή του σιὴν ψυχὴ
ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς νεοτητάς τους.
Ὦραια πρωιτὰ κοντὰ σιὰ πράσινα τρεφὰ
κι οἱ καλαμιές τὰ θροῖς·οὐν καὶ τὰ θροῖς·οὐν.
Οὐειρα ἐφηβικά,
ποὺ ἔρχονται μὲ τὴν ἔλευσην τῆς ἄνοιξης,
ιθιε ποὺ τὸ ἥλιοβασίλεμα
ἔπαιρε τὰ καλύτερά του χρώματα,
ἔπάνω ἀπὸ τὸ δασωμένο κυκλικὸ βουνό.
Τὸ φῶς ποὺ ὑπῆρχε γύρω, ἡιαν καὶ μέσα τους
κι ἡ ἔνδεια δὲ μιαροῦνσε τὰ ἐμποδίσει
τὴν ἐπικοινωνία μὲ τὰ ὄραια καὶ τὰ δληθινά.
Ἐπειπα οἱ βραδιές, οἱ ἐφινές βραδιές,
μὲ τὸ ἰδιόφρυνθμο τὸ πράσινο τῶν φύλλων
καὶ τὰ λευκὰ ἐπισκεπτήρια
ποὺ ἔρριχταν οἱ δικαίες σιὰ πενδόδημια...
Ολες αὖτες οἱ ἀπέραντες σιγμές
καὶ τὰ δνειρα κι οἱ δραματισμοί,
ποὺ κάποιε δδηγούσσαν καὶ σιὴ δημιουργία,
ἡρθαν οιγμαῖα σιὴ μνήμη...
Καὶ βέβαια, διαν τέτοιο εἰραι τὸ κοινό τους παρελθόν,
δὲν ἔχει καμιὰ θέση πιὰ μιὰ τυπικὴ συνομιλία.

Γέρων Καπτέραγα

ΑΙΓΑΙΟΣ ΑΘ. ΓΛΑΒΙΝΑ

Ο ΔΡΥΝΟΤΗΙΟΛΕΩΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

I.- ΣΥΝΤΟΜΗ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Η πειρώτης δ Βασίλειος Παπαγρύστου ή Χρυστίδης γεννήθηκε στό "Άγω Λάριποδο τοῦ Ἀργυροκάστρου τὸ 1858. Μέσα του ἔφερε τοὺς ἡρωϊσμοὺς τῶν προγόνων του καὶ ἀπὸ τὴν γενεὰ τοῦ πατέρα του καὶ ἀπὸ τὴν γενεὰ τῆς μάνας του, γιατὶ καὶ οἱ δύο πλευρὲς εἰχαν δνομαστοὺς ἀγωγιστὲς κατὰ τῶν Τούρκων καὶ κατὰ τῶν Τουρκαλβανῶν. Ἀπὸ τὴν προμάρτυρη του ἦταν μικρανεψιὸς τοῦ περίφημου ἀριατωλοῦ Κωνσταντίνου Τσαούς Πρίφτη, τὸν δποῖο ἔκαψε ζωντανὸς ὁ Ἀλῆ πατᾶς Τεπελεγλύζ, καὶ τοῦ ἥρωα Κωνσταντίνου Χορμοβίτη ή Λαγιμτζῆ, ποὺ προστάτεψε καὶ ἔσωσε τὴν Ἀκρόπολη, ἐνῷ ἀπὸ τὸν πατέρα του ἦταν ἐπίσης μικρανεψιὸς τοῦ ἥρωικοῦ ἀγωγιστῆ τῆς Ἐπαγαστάσεως Γκίκα Σταύρου.

Μόλις ἔγινε τετσάρων ἐτῶν δ Βασίλειος πῆγε μὲ τὴν μητέρα του στὴν Κωνσταντινούπολη, κοντά στὸν Ἱερέα πατέρα του Χρῆστο, ποὺ ὑπηρετοῦσε στὴν Ηρίγκηπο. Στὸ διορφοῦ αὐτὸν νησὶ τῆς θάλασσας τοῦ Μαρμαρᾶ ἔμαθε δ νεαρὸς Βασίλειος τὰ πρῶτα γράμματα. Στὴ συνέχεια ἔξακολούθησε τὶς σπουδές του στὴ Χαρταίην καὶ στὴ Χρυσούπολη, δύο κῶμες ποὺ βρίσκονται στὴν ἀνατολικὴν παραλία τῆς θάλασσας τοῦ Μαρμαρᾶ καὶ τοῦ στενοῦ τοῦ Βοσπόρου ἀντεστοιχα· τὸ 1875 ἀποφοίτησε ἀπὸ τὸ Σχολαρχεῖο τῆς Χρυσουπόλεως. Αὐτὸ δὲν ἦταν διμως ἀρχετὸς στὸν πατέρα του, ποὺ ἐντωμεταξὺ εἶχε χάσει τὴν σύζυγό του καὶ γειροθετήθηκε σὲ ἀρχιμαγόριτη μὲ τὸ δνομια Χρύσανθος. "Ἐτσι τὸ Σεπτέμβριο τοῦ ἵδιου ἔτους 1875, μὲ τὸ ἐγδιαφέρον καὶ τὴν προστασία τοῦ Πατριάρχη Ἰωακείμ Β' (δεύτερη πατριαρχεία 23.11.1873—4.8.1878), ποὺ εἶχε διατελέσει στὸ παρελθὸν Μητροπολίτης Δρυνουπόλεως καὶ στὴ συνέχεια Ἰωακύπολης, δ Βασίλειος εἰσῆλθε στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, ἀπὸ τὴν δποῖα ἀπεφοίτησε τὸ 1882¹, ὅπερα ἀπὸ τὶς καθηρισμένες ἐπτατετεῖς σπουδές.

(1) διάχορος Βασίλειος, καταρτισμένος πιὰ καὶ θεολογικά, ἀφοῦ πιὸ μπροστὰ εἶχε πάρει ἔξαιρετικὴ καὶ συστηματικὴ ἐγκυκλοπαιδικὴ καὶ θύραθεν γνώ-

ση στὰ σχολεῖα ποὺ φοίτησε, ήταν ἔτοιμος νὰ ἐργαστεῖ ὡς διδάσκαλος ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπηρετήσει τὸν ζῷονα. Στὴν ἡρχή, πρόσφερε τὶς γυνώσεις του ετὴν πατρίδα του· διορίστηκε καθηγητὴς τῶν Θρησκευτικῶν καὶ ἐλληνικῶν τῶν Ζωγραφείων Διδασκαλείων τοῦ Κεστοράτελου, ἐνῶ παράλληλα ἤταν καὶ λερούτηρυκας στὸ παρακείμενο Ἀργυρόκαστρο, οπου 'Αρχιερεὺς ἤταν ὁ Κλήμης (1880—1888). Γιὰ πέντε χρόνια δὲ Βασιλεὺς ἐργάστηκε μὲ πολὺ ζῆλο καὶ δρεζή καὶ τὶ προσφορά του ετὴν ἔδρα καὶ στὸν ζῷονα ἤταν εὐέρχιμη. Η δράση του τὴ διδακτικὴ, καὶ κατηγητικὴ ἀνάπτεται στοὺς σημιταριώτες του κόπτηκε τὸ 1888 χωρὶς δημοσίεις νὰ είναι δριστικός δὲ ἀποχωρίζεται· τοῦ Βασιλείου ἀπὸ τὴ γενέτειρά του περιοχὴ. Ἀργότερα θὰ ξαναγυρίζει τοὺς τόπους τόπους μὲ ἀλλη λόγια, ἀρχιερατικὴ, σὲ ἀλλη, ἐποχὴ, μὲ πολιτικές, ἐναρξικές καὶ ἐκκλησιαστικές ἀνακατάξεις τὸν εὐρύτερο αὐτὸν χῶρο, καὶ γιὰ πολὺ πιεγάλο χρονικὸ διάστημα, γεμάτο χρονίες, ταλαιπωρίες, δυσκιμασίες, ἀπογογεύσεις, προσωρινὲς χαρὲς καὶ συγχινητικὲς ἐθνικὲς ἔξαρσεις.

Τὸ 1888 δὲ ἀπόκονος ἀκόριτη Βασιλεὺς κλήθηκε νὰ ὑπηρετήσει μὲ τὴ διπλὴ, λόγια, τοῦ καθηγητὴς, καὶ λερούτηρυκας σὲ μιὰ ἀλλη, πόλη, τὶς Σέρρες, ποὺ ζούσε κι αὐτὴ, κάτιο ἀπὸ τὸν τουρκικὸ ζυγὸ καὶ δοφυκτιούντες ἀπὸ τὴ αυτοκλατικὴ, προπαγάνδα τῶν Ἑζαρχούχων Βουλγάρων. Στὴν πόλη αὐτὴ, ποὺ ζούσε ἕντονα τὸν παλιὸν τὸν χρονικόν τοῦ ζωγραφείων γιὰ τὴ διατήρηση τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος τῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας, δὲ Βασιλεὺς ἐργάστηκε δύο ἔτη ὡς καθηγητὴς τῶν Θρησκευτικῶν στὸ ἐλληνικὸ Γυμνάσιο καὶ ὡς λερούτηρυκας.

Τὸ 1890, γιὰ μιὰ ἀκόριτη φορά, ἀλλαζεις πόλη χωρὶς νὰ ἀλλαζεις λόγιατης. Στὴν Ἀδριανούπολη ποὺ πήγε, μεγάλο κέντρο ἐθνικής καὶ ἐκκλησιαστικῆς δράσεως, ἐργάστηκε καὶ πάλι ὡς καθηγητὴς στὸ Γυμνάσιο τῆς πόλεως καὶ στὸ Ζάπειο Παρθεναγυγείο καὶ ὡς λερούτηρυκας.

Στὶς πόλη αὐτὴ, δύντας δὲ ἀπόκονος ἀκόριτη Βασιλεὺς, ἐκλέχητο τοῖς 16 Ιανουαρίου 1893 Ἐπίσκοπος Δαρνουσίας, (διαλέμψησα στὸ παρελθόν Ἐπίσκοπος, στὶς Βιθυνία) διοικότος τοῦ Μητροπολίτη, Μελένικου Ἀλεξάνδρου, γιὰ τὸ τιμῆρα Δεκτὸρ - Ἰσαάρ (Σιδηροκάστρου) τὴν ἐπαρχίαν του², ἐπὶ Πατριάρχου Νεοφύτου Ή' (27.10.1891—25.10.1894). Στὸ Σιδηρόκαστρο δὲ Βασιλεὺς είχε νὰ ἀντιμετωπίσει τὰ ίδια προβλήματα ποὺ τὸν ἐπαγγέλησαν πρὶν πολὺ λίγα χρόνια στὶς Σέρρες. Καὶ ἐδῶ δημοσίευτης καὶ καρτερία καὶ ἀποφασιστικότητα καὶ δυσκίασε ἀρχετές ταλαιπωρίες καὶ θλίψεις ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἐποφθαλμίουσαν τὴ Μακεδονία. Τὸ 1894, μὲ τυνόδικὴ, ἐπίφραση, πήγε ὡς Ἑζαρχος στὸ Μελένικο καὶ μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Μητροπολίτη, Ἀλεξάνδρου διοίκησε γιὰ λίγους μῆνες τὴ Μητρόπολη. Η ἐκκλησία ποὺ γνώριζε τὴ δράση του πολὺ σύντομα θέλησε νὰ τὸν ἀμείψει. Έτσι, ἐνῶ δρισκόταν στὸ Μελένικο δὲ Βασιλεὺς, καὶ δὲν είχε συμπληρώσει οὔτε ἐνάπιου ἔτος ὡς Ἐπίσκοπος Δαρνουσίας, στὴν Κωνσταντινούπολη τὸν προδίδασκον στὴ Μητρόπολη Λιτέτσιος (Ορτάχιος τῆς Ἀδριανούπολεως) στὶς 3 Μαΐου 1894³.

Στὶς 20 Ἰανουαρίου τοῦ ἐποιμένου ἔτους Πατριάρχης ἦγινε δὲ Ἡπειρώτης Ἀνθιμος Τσάτσος (20.1.1895—29.1.1897) καὶ δὲ Λιτίτσης Βασίλειος διορίστηκε τοποτηρητὴς τῆς Μεγάλης Πρωτοσυγκελίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Γιὰ δύο συνεχῆ ἔτη δὲ Βασίλειος παρέμεινε τὸ δεξὶ χέρι τοῦ Ἀνθίμου Ζ' καὶ προσέφερε σημαντικὲς ὑπηρεσίες στὸν συμπατριώτη του Πατριάρχη καὶ στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. Γιὰ τὴν προσφορά του αὐτὴ τιμήθηκε τότε δὲ Βασίλειος μὲ τὸ παράσημο Μετζητὶς γ' τάξεως ἀπὸ τὴν Τουρκικὴ Πολιτεία. Χειριζόταν ἀψογα τὴν τουρκικὴ γλώσσα καὶ μὲ τὴν ἴκανότητα ποὺ τὸν διέκρινε ἔφεργε σὲ πέρας μὲ ἐπιτυχία τὰ προβλήματα ποὺ ἀπασχολοῦσαν τὸ Πατριαρχεῖο μὲ τὴν Ὑψηλὴ Πύλη. Ἐπίσης ἀντιπροσώπευε ἐπάξια τὴν Ἐκκλησία στὶς ἐπαφές του μὲ τοὺς πρεσβευτὲς τῶν ξένων Δυνάμεων, κάθε φορὰ ποὺ παρουσιάζοταν κάποιο ζῆτημα.

"Οταν δὲ Πατριάρχης Ἀνθίμος Ζ' ὑπέβαλε τὴν παρατησή του ἀπὸ τὸ θρόνο (21.1.1897)⁴ δὲ Βασίλειος ἐγκατέλειψε τὴν Πρωτοσυγκελία τοῦ Πατριαρχείου καὶ ἐπανῆλθε στὴ Λιτίτσα, τὴν δποίᾳ διηύθυνε, στὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας του, μὲ μεγάλη ἐπιτυχία καὶ δεξιοστροφία δ πολιός πατέρας του, ἀρχιμανδρίτης Χρύσανθος. Μὲ ζῆλο ἐπιδέθηκε δὲ Βασίλειος νὰ θεραπεύσει τὶς ἀνάγκες τῆς ἐπαρχίας του. Μέσα σὲ ἐλάχιστο χρόνο κατόρθωσε μεγάλα πράγματα· ψήφισε σὲ γενικὴ συνέλευση τὸν Κανονισμό της, σχημάτισε Ιερατικὸ Ταμείο καὶ Ἀδελφότητα τοῦ Ἐλέους, στερέωσε τὰ Μοναστήρια καὶ σύστησε συγχρόνως Μοναστηριακὴ Ἐπιτροπὴ καὶ μερίμνησε γιὰ κάθε τὶ ποὺ συνέβαλε στὴν εὔημερία τοῦ ποιμνίου του.

Στὶς 27 Σεπτεμβρίου 1897 δὲ Βασίλειος μετατέθηκε ἀπὸ τὴ Μῆτρόπολη Λιτίτσης στὴ Μητρόπολη Ηαραμιθίας⁵, ἐπὶ Πατριάρχου Κωνσταντίνου Ε' (2.4.1897—27.3.1901), στὶς 12 Φεβρουαρίου 1900, ἐπὶ τοῦ ἰδιου Πατριάρχου, ἦγινε Μητροπολίτης Βελεγράδων⁶ καὶ στὶς 27 Αὐγούστου 1909, ἐπὶ Πατριάρχου Ἰωακείμ I', Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως⁷ μὲ ἔδρα τὸ Ἀργυρόκαστρο.

Σαράντα περίπου ἔτη ἐργάστηκε ὡς Μητροπολίτης δὲ Βασίλειος στὴν Ἡπειρο καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ περισσότερα, εἰκοσιοκτὼ περίπου, στὸ ἔδαφος τῆς Ἰδιαλτεργὶς πατρίδας του. Η διδακτικὴ καὶ κηρυγματικὴ δραστηριότητα τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς διγμύσιας ἐργασίας του καὶ γ' πλούσια διοικητικὴ καὶ ἄλλῃ πειρατῶν ἀρχιερατειῶν του στὸ Σιδηρόκαστρο καὶ τὴ Λιτίτσα πρόσθεσαν στὸ εἶδικὸ δάρος του νέες διαστάσεις ποὺ γίνονταν εὐρύτερες ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ παρόρμηση γὰ προσφέρει ὅλο καὶ περισσότερα στὴ γενέτειρά του καὶ τοὺς συμπατριώτες του. Γι' αὐτὸ διούλεψε ἀκούραστα γιὰ τὸ πολιγιόδ του, βρισκόταν δο γιγνάμινε τὸν πατριωτισμὸ τῶν συμπατριωτῶν του, ἐνίσχυε τὸ θηρησκευτικὸ φρόνητια τῶν καὶ τοὺς ἔδεινε ὅλο καὶ περισσότερο μὲ τὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα. Ήέρα ἀπὸ τὶς ἄλλες ἐκδηλώσεις διγμύσιεψε δὲ Βασίλειος διασκευασμένους τοὺς ἐκκλησια-

στιχούς λόγους του Μητροπολίτη, Δρυενούπολεως και θερα Γρεβενών Κλήμη, (14.5.1888—1.12.1896).

Η άρχιερατική παρουσία του στήν Ηπείρο συμπίπτει μὲ τις διάφορες αναστατώσεις στήν περιοχή, αὐτή, αναστατώσεις ποὺ τὸν δραστηριοποίησαν ἀκόμη, περιεσσότερο καὶ δυνάμιψαν τή, θέληστή, του γιὰ πρωτόσουλες δυναμικές. Απὸ τις ἀρχές του οἰώνα μιας δ Βασιλείου χινήθηκε μὲ ἀποφασιστικότητα νὰ περιφρουρήσει τὸ πολινιό του ἀπὸ τὶς ἔνες πολιτικές καὶ θρησκευτικές προπαγάνδες γιατὶ πίστευε δτὶ τὴ Βόρειος Ηπείρου τὰ:ρα:τὰ δεμένη μὲ τὸν Ἑλληνισμό. Μὲ πολλοὺς τρόπους ἀντέρχεται στήν ιταλική προπαγάνδα στήν Αύλωνα, δταν ὑπηρετοῦσε στή Μητρόπολη Βελεγράδων, καὶ ἀργότερα εἰδὸς Ἀργυρόκαστρο, δπου εἶχε τὴν ἕδρα του ὡς Μητροπολίτης Δρυενούπολεως. Στοὺς ἰδίους χώρους καὶ στοὺς ἰδίους χρόνους καὶ ἀλλας προπαγάνδες, τουρκική, ἀλβανική, ρουμιανική καὶ δουλγαρική, ὅροισαν μὲ πολλοὺς τρόπους καὶ δ Βασιλείου δοκίμασε πικρίες καὶ θλιψίες ἀπὸ δλες τὶς πλευρές, ἀγιων:δταν δημος πάντοτε ἀκαριπτος καὶ δρθιος νὰ συγχρητίζει: τὸ ποιμνιό του καὶ νὰ στηρίξει τὰ ἑθνικὰ συμφέροντα. Τὸ 1902 τοῦ ἀπονεμήθηκε τὸ μετάλλιο του ἀγγλικοῦ Οίκου Al-iwooi Mathew, ποὺ συγγένευε ετενά μὲ τὸ Λόρδο Κίτζενερ. Τολμηρός καὶ ἐνθουσιώδης δ Βασιλείους Ελαβε ἐνεργὸ μέρος στὸν ἀπελευθερωτικὸ ἄγωνα τῶν ἀδελφῶν μιας Βορειοπραιερωτῶν καὶ πολλας φορές συνεργάστηκε μὲ ἐκπροσώπους τῆς Ἑλλάδος γιὰ τὴν τύχη τῆς Βορείου Ηπείρου.

Τὸ 1913 δ Βασιλείους τῆς τὸν ἀπικεφαλῆς ἡπειρωτικῆς ἐπιτροπῆς ποὺ χαρέτηρε στήν Κέρκυρα τὸ γαλλικὸ στόλο καὶ ἐξέφρασε τὸν πόθο του Ἑλληνισμοῦ τῆς Βορείου Ηπείρου γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν ἐνωση, μὲ τὴν Ἑλλάδα. Δυστυχώς δημος; δλλη, τῆς τὴν ἡ, ἐπιθυμιά τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀλλη τὴ λύση, ποὺ ὅθητηκε. Ετοι μὲ τὸ Πρωτόκολλο τῆς Φλωρεντίας (17 Δεκεμβρίου 1913) καθορίστηκαν τὰ σύνορα μεταξὺ Ἀλβανίας καὶ Ἑλλάδος καὶ δ καθορισμὸς αὐτὸς συμφωνοῦσε μὲ τὰ συμφερίνα περίου δρια. Γι' αὐτὸ στήν Ἀλβανία παραχωρήθηκαν τότε ἐδάφη, καθαρῶς ἐλληνικὰ καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴ Μητρόπολη Δρυενούπολεως. Οι Ηπειρώτες δημος; ἀντέρχεται δυναμικά στὸ διακανονισμὸ αὐτὸ, στὶς 17 Φεβρουαρίου 1914 κήρυξαν εἰδὸς Ἀργυρόκαστρο τὴν ἀνεξαρτησία τῆς Αὐτονόμου Βορείου Ηπείρου καὶ σχημάτισαν προσωρινή, Κυδέρνηση μὲ πρόεδρο τὸν Γεώργιο Χριστάκη Ζωγράφο τῆς Κυδέρνηση αὐτὴ Ελαβε μέρος καὶ δ Μητροπολίτης Δρυενούπολεως Βασιλείους ὡς Γ' πουργὸς Δικαιοσύνης. Στὶς 14 Μαΐου του ἰδίου ἔτους, ὑπογράψτηκε τὸ Πρωτόκολλο τῆς Κέρκυρας ἀνάμεσα στὴ Διεθνή, Επιτροπὴ, Ἐλέγχου καὶ στοὺς Βορειοπραιερώτες Πληρεξούσιους. Σύμφωνα μὲ τὸ δποιο τὴ Βόρειος Ηπείρος παρέμενε στήν ὑψηλὴ ἐπικυριαρχία τῆς Ἀλβανίας, στὴν οὔστα τῆς δημος; διατηροῦσε πλήρη, αὐτονομία. Τὸ ἔτος αὐτὸ ἀπονεμήθηκε στὸ Βασιλείο ἐλληνικὸ ἀναμνηστικὸ Μετάλλιο καὶ Σταυρὸς τῶν Ταξιαρχῶν του Τάγματος του Σωτῆρος, γιατὶ τὴ προσφορά του τῆς δημος στη μαντική στήν ἀπελευθέρωση τῆς Ηπείρου.

Διατυχώς δημοσίες οἱ κατοπινές ἐξελέξεις δὲν εύνογραν τοὺς Βορειογηπειρῶτες καὶ οἱ Ἰταλοὶ κατέλαβαν τὴν Βόρειο "Ηπειρο". Στὶς 22 Σεπτεμβρίου 1916 δὲ Βασίλειος, μὲ συνοδεῖα Ἰταλῶν καρακιπινέρων, ἀπελάλυχε ἀπὸ τὸ Ἀργυρόκαστρο ἀπὸ τῆς Ἰταλικῆς Ἀρχῆς ὡς ἐπικένδυνος γιὰ τὴν Ὑπηρεσίαν ἀσφάλεια καὶ ἀπὸ τῆς ἔδρας τῆς Μητροπόλεως τοῦ Ἑγινε τὸ Δελβίνακιον, ποὺ δρισκέταν στὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος. Ἀργότερα δὲ Ἐπίσκοπος Μιλήτουπόλεως Ἱερόπολεος, Ἐξαρχὸς τοῦ Ὀικουμενικοῦ Πατριαρχεῖου στὴν Ἀλβανία ἀπὸ τὸ 1922 μέχρι τὸ 1929, καὶ δὲ ἄριστος συνεργάτης του, λαϊκὸς Ηεολόγος Παντελῆς Κοτύκος, ἀπὸ τὸ 1937 Ἐπίσκοπος Ἀργυροκάστρου, ήταν κατηγορήσουν τὸν Βασίλειο, μὲ ἔκθεσή τους στὸ Γρουργεῖο Ἀξιωτερικὸν τῆς Ἑλλάδος (1925), ὅτι ἐγκατέλειψε τὴν ἐπαρχίαν του καὶ τὸ πολιγύνιον του, ὕστερα ἀπὸ τὴν κατάληψή τῆς περιφερεῖας Ἀργυροκάστρου ἀπὸ τοὺς Ἰταλούς, καὶ κατέφυγε στὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος¹⁰.

Ἡ ίδιη τοῦ Βασιλείου ἀπὸ τὸ γυμριστὸν αὐτὸν, ποὺ ἦταν ἐπιταγὴ τῶν καιρῶν ἐκείνων τοῦ ἐπιφύλαξε, ἤταν μεγάλη καὶ τὴν ἀπάλυνε μόνο ἢ ἀγωνιστικότητα του γιὰ τὰ ἀλύτρωτα ἀδέλφια του τῆς προσαρτητέλευτης πίκα στὴν Ἀλβανία Βορείου Ηπειρου. Στὸ Δελβίνακιο ἔζησε εἶχοι χρήνα (1917 - 1936), τὸ θνετό του δημοσίες νὰ ἐπιστρέψει στὸ Ἀργυρόκαστρο τὸ πήρε μαζὶ του τὸ πρωτ τῆς Τετάρτης 26 Φεβρουαρίου 1936, ὕστερα παρέδωσε τὸ πνεῦμα. Ἡ κηδεία του ἔγινε τὴν ἐποιένη ἥμέρα στὸ ναὸ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ Ἀθηνῶν. Τὸν ἐπικήδειο ἀπήγγειλε δὲ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάτερς Ἑλλάδος Χρυσόστομος. Στὶς 28 Φεβρουαρίου ἡ σορός του μεταφέρθηκε στὴν ἔδρα τῆς Μητροπόλεως του, στὸ Δελβίνακιο τῆς Ηπειρου¹¹. (1) Ήγυπτος του ἔγινε γυνωτής στὸ Ὀικουμενικὸ Πατριαρχεῖο μὲ γράμμα τοῦ Ἀρχιεπίσκοπου Ἀθηνῶν¹².

Π. - ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

Τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1922 στὸ Κιλικίονακὸ Συνέδριο τοῦ Βερατίου οἱ Λίβανοιστὲς ἀνακτήριοι πραξικοπητικὰ τὴν Ἀρμενίδοξην, Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας Λίτοκέρωνται. Η Ἀλβανικὴ Κυβέρνηση, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐνέργεια αὐτῆς, δὲν ἀνέχεται ἀντιδράσεις ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς ποὺ δὲν ἔγνωσσαν γὰρ ἀποκέφουν τὸ δεσμὸ τους ἀπὸ τὸ Ὀικουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ ἔδειξαν ἀπροσύμπτωτα γὰρ συμμορφωθεῖσιν στὴν νέα Ἐκκλησιαστικὴ κατάστασην. "Ἐτοι δὲ οἰκονόμος παπᾶς Ἀλβανίας Γεωργίαδης, γενικὸς ὁργανωτικὸς ἐπίτροπος στὴν Μητρόπολη Δρυζούπολεως, φυλακιστήκει μὲ τὴν κατηγορία τῆς ἐσχάτης προδοσίας, γιατὶ δὲ θετεῖται γὰρ ἀποκτήριοι τὸν κυριαρχὸν του Μητρόπολης Βασίλειο καὶ τὸ Ὀικουμενικὸ Πατριαρχεῖο, δὲν τέλεσε δοξολογία γιὰ τὴν ἀνακτήριον καὶ δὲ μηγιστεύεται τὴν Λίτοκέρωνται Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας"¹³. Τότε δὲ Βασίλειος μὲ τηλεγράφημα του πρὸς τὴν ΚΤΕ (Κοινωνία τῶν Ελλήνων) διακαρτούμητος γιὰ τὴν

ἀνακτήριξη τοῦ Αὐτοκεφάλου καὶ γιὰ τὴ φυλάκιση τοῦ παπᾶ Ἀθανασίου. Τὸ τηλεγράφημα αὐτὸ μὲ ἡμερομηνίᾳ 22 Σεπτεμβρίου 1922 (π.χ.) ἔχει ὡς ἔξης:

Athènes 427.127 4 14/40

SECRETARIAT SOCIETE NATIONS GENEVE

Maires Musulmans poussés par Gouvernement Albanais organisèrent à BERAT Congrès laïques orthodoxes vue création (Eglise) Autocéphale essayant soumettre Eglise Orthodoxe obédience Etat Albanais Musulman stop. Très grande majorité Orthodoxes quoique privés leurs chefs religieux puisque Métropolitains Durazzo, Korytsa, Velegrada et soussigné vivent exil désavouent ces agissements protestèrent déjà contre violation droits et canons Eglise Orthodoxe dont Chef supérieur est Patriarcat Oecuménique stop. De plus Gouvernement Albanais essaie introduire dans liturgie langue albanaise très primitive et qui reste exclue même des mosquées musulmanes stop. Soumettant ce qui précède appréciation bienveillante Société Nations se permet même temps prier bien vouloir agir vue relâchement mon Vicaire Papathanassiou détenu depuis semaines prison parce que exposa Gouvernement Albanais combien son ingérence affaires ecclésiastiques était contraire droit canon.

VASILIOS METROPOLITAIN ARGYROCASTRO¹²

'Ακόμη, στὸ 'Αργυρόκαστρο τρομοκρατούνταν δύοι ὅτεοι ὃτινα ἀναγνώριζαν τὸ Αὐτοκέφαλο καὶ οἱ ἀστυνομικὲς ἀρχὲς μὲ τὴ δυτίθεια Ἰδιωτῶν Μουσουλμάνων, ποὺ καθοδῆγούνταν ἀπὸ τὸ ταριχοποιὸ Μπεστήρι Γ'χέγκα, ἀφαίρεσαν τὰ 'Αρχεῖα ἀπὸ τὴ Μητρόπολη καὶ τοποθέτησαν σ' αὐτὴ, ὡς ἀρχιερατικὸ ἐπίτροπο τὸν παπᾶ Πανάρετο Ηαπαπάνο. πατέρα τοῦ περιβόλου στὴν περιοχὴ Θωριά Ηαπαπάνου¹³. Ἐνώ δημαρχούσαν στὸ 'Αργυρόκαστρο καὶ στὴν περιοχὴ του, στὶς ἀρχὲς 'Οκτωβρίου 1922, στὶς ουζήτισεις ποὺ γίνονται στὸ Οικομενικὸ Ηατριαρχεῖο καὶ στὶς ὁποὶς πρυτάνευε ἡ σκέψη νὰ παραχωρηθεῖ στὴν 'Αλβανικὴ 'Ορθόδοξη Ἐκκλησία αὐτοδιοίκητο Ἐπαρχιακῆς Συνόδου, δημιούργησε τὴ 'Ἐκκλησία τῆς Κρήτης. δ Ηατριαρχης Μελέτιος Μετεξάκης, κοντά στὶς ἄλλες προτάσεις, ποὺ σκέπευε νὰ φέρει στὴν Ιερὰ Σύνοδο ὕστερα ἀπὸ ουζήτηση πάνω σ' αὐτὲς τῶν μελῶν τῆς ιδιαίτερης γιὰ τὸ 'Αλβανικὸ Ἐπιτροπῆς, μιὰ ἥταν καὶ ἡ ἀντικατάσταση τοῦ Δρυΐνουπόλεως Βασιλείου μὲ τὸν Ἐπίσκοπο Μιλητουπόλεως 'Ιερόθεο, ποὺ καταγόταν ἀπὸ τὴν περιοχὴ Ηρεμετῆς¹⁴.

Η ΚΤΕ μόδις ἐλαύνε τὸ πιὸ πάνω τηλεγράφημα τοῦ Βασιλείου τὸ ἔστειλε στὴν 'Αλβανικὴ Κυβέρνηση, τὴν ἀποστολὴ ὃτι αὐτὴ ἔχαμε γνωστὴ καὶ στὸ Βασίλειο στὶς 17 'Οκτωβρίου 1922. Ο Βασίλειος, μὲ τὴ σειρά του, ἔστειλε τὴν

ἀπάντηση αὐτὴν στὶς 20 Οκτωβρίου / 2 Νοεμβρίου 1922 στὸ Γραμματεῖο τοῦ Υπουργείου Εξωτερικῶν ἵνε τὸ παρακάτω ἔγγραφο:

·1ριθ.

IIρδες

Τὸ ἐπὶ τῷ Ἑξωτερικῷ Σ. 'Υπουργεῖον

1168

Κύριε 'Υπουργέ,

Λαμβάνω τὴν τιμὴν τὰ ουράφω μόδ' ἀντίγραφον ἐπιστολῆς ἀπαντητικῆς τῆς ἐν Γενεύῃ Ἐλβετίας Γραμματείας τῆς Κοινωνίας τῷν Ἐθνῶν εἰς τὸ ἀπὸ 5 869ίου (π.γ.) ἡλεγχράφημά μου σχετικῶς πρὸς τὴν ἐν Βορ. Ἡπείρῳ διαιώνις ἀσκονμένην αὐθαιρεσίαν τῆς Ἀλβανικῆς Κυβερνήσεως δι' ἀγεξαριοποίησιν τῆς ἀγνοάρχιου Ἀλβαν. Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπὶ σκοπῷ ἀλβανοποίησεως αὐτῆς καὶ πρὸς τὴν ἀδικιατάην καὶ ἐξακολουθητικὴν φυλάκισιν ἐν ταῖς εἰρκιαῖς Ἀργυροκάστρον τοῦ Γενικοῦ ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου μου Οἰκονόμου κ. Πατᾶ Ἀθαρασίου Γεωργιάδου ἀπὸ 10 ἴμερῶν μὴ ουγκαταιτημέρου εἰς ἑθνοκιβρούς διαταγάς τῆς Ἀλβανικῆς Κυβερνήσεως τῆς ἐπεμβατούσης καὶ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀνὰ τὴν Βόρειον Ἡπείρον παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῷν Βορειοηπειρωτῶν ἐπιτοπίως καὶ αὐτῶν ἔπι τῷν Ὁρθοδόξῳ Βερατίου καὶ Λύλων.

Παρακαλῶ δὲ τὴν 'Υμετέραν Ἐξοχότηια, ὅπως εὐαφεσιηθῇ τὰ ἀπαντήσῃ τὰς προσηκούσας ἐνεργείας Αὐτῆς ἐπὶ τῷν ἀνωτέρῳ καὶ ἀξιώσῃ ἀρμοδίως, ἵνα τάχιστα τὸ μὲν ἀπὸ υλακισθῆ ὁ Γεν. ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος μου, τὸ δὲ ἀπομακρυνθῆ ἐκ τῆς Τερᾶς Μητροπόλεώς μου ὁ ὑπὸ τῆς Ἀλβανικῆς Κυβερνήσεως αὐθαιρέτως διορισθεὶς ὡς ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος ἱερεὺς Πάτρος ἄγγωντος ἐν τῇ Μητροπόλει μου, διατελῶ μεθ' ὑπολήψεως.

'Ἐν 'Αθήναις τῇ 20/2 Νοεμβρίου 1922

Τῆς 'Υμετέρας Ἐξοχότηιος διάπυρος ἐν Χριστῷ εὐχέτης

Μητροπολίτης Ἀργυροκάστρου

† 'Ο Λρυῖνουπόλεως Βασίλειος¹⁶

Στὶς 13 Νοεμβρίου (π.γ.) δὲ Βασίλειος ἔστειλε σύντομο τηλεγράφημα πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖο: 'Ἀποστέλλω ἔκθεσιν ἐκκλησιαστικοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ζητήματος¹⁶, στὸ δποτὸ διεθνῆ ἡ ἀκόλουθη ἀπάντηση ἀπὸ τὸ Φανάρι:

7508

Τῷ Μητροπολίτῃ Λρυῖνουπόλεως Βασίλειῳ

Φιλαδέλφως ἀλοδεξάμενοι τὸ τηλεγράφημα τῆς ὑμετέρας Τερβιτηος, ἀσμένως προαγμένα αὐτῇ τὸν ἐν Χριστῷ ἀδελφικὸν ἀσπασμόν, εὐχόμενοι

αὐτῇ καὶ τῷ ποιμνίῳ αὐτῆς πάσαν χάριν ἀπὸ Θεοῦ. Ὁ Κύριος παραμυθήσαι τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Γέρος ἐν τῇ παρούσῃ μεγάλῃ θλίψει καὶ κατευδύναι τὰ πάντα εἰς τὴν ταχεῖαν καὶ πλήρη ἔξυγίανοιν καὶ ἀνθρώπων. Προτρεπόμεθα τὴν ὑμετέραν Ἱερότητα διως μεριμνᾷ καὶ φροντίζῃ καὶ περὶ τῶν ἐπὶ τοῦ ἀλβανικοῦ ἐδάφους τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς καταφυγόντων τυχόν προσφύγων, κρατή δὲ τὴν Ἐκκλησίαν ἐνήμερον καὶ περὶ πάσης αὐτῶν οχεικῆς ἐνεργείας. Ή δὲ κ.τ.λ.

απόκτ. Νοεμ. 18¹¹

Στὶς 22 Νοεμβρίου δὲ Βασιλείος ἀπέστειλε τὴν ἔκθεσην. Μὲ αὐτῇ ἐντητερώνει τὸ Οίκουμενικὸν Πατριαρχεῖο γιὰ τὶς ἐνέργειές του στὴν ΚΤΕ καὶ τὶς συνέπειες τῆς ἀντιδράσεως τῆς Ἀλβανικῆς Κυβερνήσεως. Πέρα ἀπὸ αὐτὰ ἔκθέτει τὶς σκέψεις του γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκηση τῶν τεσσάρων ἐπαρχιῶν Ἡπείρου - Ἀλβανίας, διαδιδάσεις ἀλβανικὴς επατιστικὴ σὲ ἔξι στοιχεῖα, ἀλβανικὸν νομοσχέδιο καὶ ἀλληλογραφία τῆς Ἀλβανικῆς Κυβερνήσεως μὲ τὴν Γραμματεία τῆς ΚΤΕ.

Σύμφωνα μὲ τὶς χρίσεις τοῦ Πατριαρχῆτος Μελετίου Μεταξάκη, δὲ Βασιλείος στὴν ἔκθεσή του αὐτῇ, ὑπογράμμισε ὑπερόσλικὰ τὴν ἔθνος, ἀποψή γιὰ τὴ Βόρειο Ἡπείρο, ἔξέφρασε τὴν γνώμην δὲ δὲν πρέπει νὰ ἐπιτραπεῖ στοὺς Ἀλβανούς τὴν χρήση τῆς ἀλβανικῆς γλώσσας τοῦ λατρεία καὶ ἀνέτερε δὲ δὲν Φέν Νόλι: δὲν τὰ ταν σὲ θέση νὰ μεταφράσει τὰ λερά διδούια. Η προσωπικὴ ἀποψή του Μελετίου, ὅστερα ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση τῆς ἔκθεσεως αὐτῆς τὰ ταν δὲ πολλὰ ἀπὸ τὰ ἐπιχειρήματα ποὺ ἐπιχαλούνταν δὲ Βασιλείος δὲν τὰ ταν διάτυπα. Στὴ συντεταγμένη ποὺ ἔγινε στὶς 13 Δεκεμβρίου 1922 (π.τ.) στὴν Ιερά Σύνοδο, καὶ ἀλλοι Ἀρχιερεῖς ἔξέφρασαν τὶς ἀπόψεις τους γιὰ τὸ περιεχόμενο τῆς ἔκθεσεως καὶ τελικὰ ἔγινε δεκτὴ τὴν γνώμη του Μητροπολίτη Πόλου Ἀποστόλου δὲ τὴν ἔκθεση πρέπει νὰ παραπειρθεῖ στὴν τετραμελή ἀρχιερατική γιὰ τὸ ἀλβανικὸν ἐπιτρόπη, γιατὶ τὸ Πατριαρχεῖο ἔστειλε τὴν Ἀλβανία ὡς ἔξαρχο τὸν Ἐπίσκοπο Μιλητουπόλεως Ιερόθεος καὶ δὲν ὑπῆρχε λόγος τώρα νὰ ἀλλάξει τίποτε ἀφοῦ περιμένει τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀποπολῆς αὐτῆς¹².

Στὶς 13 Δεκεμβρίου δὲ Βασιλείος ἀπογένθυνε ἐπιτολὴ πρὸς τὸ Οίκουμενικὸν Πατριαρχεῖο. "Ἐξι γῆμέρες ἀργότερα (19 Δεκεμβρίου) τὸ Οίκουμενικὸν Πατριαρχεῖο ἀπέγνωσε στὸ Βασίλειο καὶ τὸν συμβούλευε νὰ παραμείνει στὶς Δελδούνακις (ἐλληνικὸν τμῆμα τῆς Ἐπαρχίας του) καὶ νὰ παραχολουθεῖ ἀπὸ κεῖ τὸ πολινιό του ποὺ δούσε στὸ ἀλβανικὸν ἔξαρχος¹³.

Στὶς 28 Δεκεμβρίου δὲ Βασιλείος ἀπέστειλε ὑπόλητη πρὸς τὸν Οίκουμενικὸν Πατριαρχῆτον καὶ τὴν Ιερά Σύνοδο, μὲ τὸ δποίο εἰστηγήθηκε τὴν ἀνάγκη νὰ ἀντικατασταθεῖ δὲ ἐπίσκοπος Μιλητουπόλεως Ιερόθεος ἀπὸ τὴ θέση του ἔξαρχου τοῦ Οίκουμενικοῦ Θρόνου στὴν Ἀλβανία καὶ νὰ διοριστεῖ δὲ παπᾶ Γεώργιος Οίκονομόδης, γιατὶ δὲ Ιερόθεος μὲ τὴν ἐγκύκλιο του στὶς 19 Νοεμβρίου (π.τ.)

1922, στὴν ἀλβανικὴ καὶ Ἑλληνικὴ, πρὸς τὸ δραῦδος πλήρωμα τῆς Ἀλβανίας, συμφωνοῦσε ἱὲ τοὺς Ἀλβανιστὲς καὶ τὶς ἀποφάσεις τοῦ Κληρικολαϊκοῦ Συγένερου τοῦ Βερατίου, τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1922, στὸ δποῖο ἀνακηρύχτηκε πρᾶξικοπητικὰ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας Αὐτοκέφαλη, παραβιάστηκαν οἱ Κανόνες, δημιουργήθηκε ἐπικινδυνὴ κατάσταση, ἐφόσον ξεπεράστηκε κάθε ἀλβανικὴ ἀπαίτηση, καὶ στραγγαλίστηκε ἡ ἀλγήθεια. Τὸ ὑπέμνημα αὐτὸ ἔχει ὡς ἔξῆς:

Ιερὰ Μητρόπολις
Δρυζουπόλεως

Πρὸς

ιὴν Αὐτοῦ θεοιτάτην Παναγιότητα
ιὸν Οἰκουμενικὸν Παιριάρχην καὶ τὴν περὶ¹
Αὐτὸν Ἀγίαν καὶ Ιερὰν Σύνοδον

Κωνσταντινούπολιν

Παναγιώταιε Δέοποια,

Ἐνοεθάσιως ἐπισυνάπιω ὥδε ἀντίγραφον ἐντύπου ἐγκυλίου ἐλληναλβανιστὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Σεπιοῦ Οἰκουμενικοῦ Παιριάρχείου ὡς Παιριάρχικοῦ Ἐξάρχου ἀποσταλέντος εἰς Β. Ἡπειρον καὶ Ἀλβανίαν θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Ἀγίου Μελιτουπόλεως κ. Ἱεροθέου ἐπισήμως κυκλοφορησάσιος καὶ μεταξὺ τοῦ Ι. κλήρου καὶ λαοῦ ἀπάσης τῆς Ἀλβανοκρατουμένης Β. Ἡπειρον, παρακαλῶ, ὅπως μοὶ ἐπιτραπῇ τὰ ἴνοβάλω εὐλαβῶς τὴν παρατήρησιν διτὶ τὰ ἐν τῇ ἐγκυλίῳ ταύτῃ ἐκτεθέντα δημιουργοῦσι κατάστασιν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον ἐκείνης, ὑπὲρ ἡς ἡγωνίσθηται 22 Νοεμβρίου 1922 μακρῷ μου ὑπομνήματος καὶ τῇ Σεβαστῇ Ἑλληνικῇ Κυβερνήσει καὶ δὴ καὶ ὑπὲρ ἡς ἀμυνόμενος ἐκυλακίσθη καὶ παντοιοτόπως ἐβασανίσθη δὲν Ἀργυροκάστρῳ Γενικὸς Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος μου Μέγας Οἰκονόμος Παπᾶ Αθανάσιος.

Φρονῶ δὲ τὸν πολὺ ἔσπενσεν ἡ Αὐτοῦ θεοφιλία, διότι τὰ ἐν τῇ ἐγκυλίῳ ὑπὸ Λύτης λεγόμενα ὑπερβάλλοντι πᾶσαι Ἀλβανικὴν ἀπαίτησιν καὶ τὴν ἀπογοήτευσιν καὶ τὴν ἀπελπισίαν ἀπεργάζονται ἐν ταῖς καρδίαις τῶν χριστιανῶν οιεροῦς ἔχομένων τῶν παιρίων πλήν τινων ἐγκαθέτιων Ἀλβανιστῶν.

Ἡ ὑπὸ τῆς ἐγκυλίου ταύτης χαρασσομένη ἄποψις οὐκ ὁρθὴν μαρτυρούμενη γνῶσιν καὶ ἀντίληψιν τῶν Ι. Κανόνων ἐκθέτει δεινῶς τίσον εἰμὲ ἀλληλογραφοῦντα μετὰ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου δοον καὶ τὴν εἰς Γενεύην Ἑλληνικὴν ἀντιρροποτείαν παρὰ τῇ αὐτῇ Κοινωνίᾳ καὶ ὀλόκληρον εἰσέτι τὸν χριστιανικὸν πληθυνομὸν πασῶν τῶν Ἐπαρχιῶν τῆς τε κυρίως Ἀλβανίας καὶ τῆς Β. Ἡπείρου.

'Η ἐν τῇ Ἐγκυρίᾳ ταῦτη ἀναφερομένη γνώμη τοῦ θεοφιλεστάτου διι
αῆ κατάστασις καὶ ἡ ἐπιθυμία διοκήσου τοῦ Ὀρδούδοξου κλήσου καὶ λαοῦ ὡς
ἐν κατόπιν εὐχριτῶν καὶ σαρῶν καταφαίνεται ἐν ταῖς γραπταῖς ἀποστολαῖς
καὶ Καταστατικῷ τοῦ ἐν Βερατίῳ συνελθόντος Ἐκκλησιαστικῷ Συνε-
δρίου κ.τ.λ.» εἶναι κατὰ δόσιν δὲ τοῦ πραλερά λόγῳ τοῦ ἐκτόμου καὶ ἀντικα-
ρονικοῦ τῆς συντάσσεως καὶ τῆς διη προσαγωγῆς καὶ πρέσονται μελῶν τοῖς
γενιδουνεδρίοις ἐκείνοις.

Ωπότιως δὲ τὸτε τῆς Αἵτοῦ θεοφιλίας ἰσχυρισμός, διι ὥπηρξε τόμιμος
ἡ συγκρότησις τοῦ ἐν Βερατίῳ Συνεδρίου καὶ συνεπῶς διι εἰλογεῖ τὰ ἔργα
καὶ τὰς ἀποστολάς αἵτοῦ ἀποτελεῖ σιραγγαλιούμον ταῖς τῆς ἀληθείας, αἱ δὲ οἰ-
ταὶ διατυπώμεναι ποέμεναι καὶ πράξεις Αἵτης τοῖς μεγίστην ἐμβάλλονται με-
ταπορίαν, καὶ δοῦλος ἐν περιπτώσει δημοψηφίασματος ἐκ μέρους τοῦ ἐκεῖ ὄρδο-
δόξοι πληρώματος ἀναμιλέκτως καὶ ὑπερτάλειοψηφίαν οἱ Ὀρδόδοξοι ἡθε-
λονταὶ παχθῆ πρός τὸ μέχρι τοῦτο εὖ ἔχον Ἐκκλησιαστικὸν καθεστώς φις τοῦτο
ἐπιμαρτυροῦσσιν οἱ ἀγαπητοὶ ἐκ Χριστῷ ἀδελφοὶ Σεβασμιώτατοι Συνοδικοὶ
Μητροπολῖται Ανθρακίων καὶ Βελεγράδων.

Ἀραριστρήτιως δὲ ταῦτα πάρα δέοντα τὰ θεωρηθότα τὰς ἀπόρροιας τῆς
ώς ἐκ τῆς πατρᾶς αἵτοῦ ἐκ Βορείας Ἡπείρου ἀπονοίας ἀγροίας καὶ προ-
σώπων καὶ πραγμάτων.

Ιὰ τοῦτο δι' ἀφειδῆς ἐλείγει, ἐὰν θεβαῖως δὲ συνεπάγειν τοῖς
ἔργοις τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου, ἡ ἀράγκη, διατος εἰς τὴν ἵνηλήν ταύτην
θέοιν διορισθῆ κληρικὸς γνώσης τῆς ἐν Β. Ἡπείρῳ καὶ Ἀλβανίᾳ κατα-
στάσσεως, καίσος δὲν τοῦτον ἐπιτομερειῶν αἴτης καὶ τοιοῦτος τοῖς πάσι γνω-
σιδες εἶναι ὁ ἐκ Β. Ἡπείρου δριψάμενος Λιδεομολογιώτατος Παπᾶ Γεώρ-
γιος Οἰκογονίδης πρό πολλοῦ ἀπογοιτίως τῆς ἐκ Χάλκη θεολογικῆς Σχο-
λῆς, πάλαιτε καθηγητῆς τοῦ Ζαγορακείου Γρυπανίου Κωνσταντινούπολεως.
Ἐπι πολὺ καὶ εὐδοκιμώτατα ἐργασιδεῖς τὰς Ἱεροκήρυξ ἐν τε Βερατίῳ καὶ Ἀρ-
γυροκάστρῳ τὴν δὲ Ἱεροκήρυξ, Καθηγητῆς καὶ Ἐφημέριος τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἀ-
σωμάτων Ἀθηνῶν παρὰ τὸ Θησεῖον.

Ἄπεκτεχόμενος δὲ ἐπὶ πάσι συντόνων καὶ σεπιοτάτας ἐνεργείας τῆς Μη-
τρόδος Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ ζωτικωτάτου τούτου ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος σχε-
τιζομένον καὶ πρός ταῦτα Ἐδρικὰ ἡμῶν πράγματα διαιτεῖται μετά σεβασμοῦ βα-
θυτάτων.

Ἐγ Λελβίτακι τῇ 28 Δεκεμβρίου 1922

Τῆς Ὅμετέρας Θεοτοκίης Παναγιώτηος
ἀγαπητὸς ἐκ Χριστῷ ἀδελφὸς
† Ο Δρυϊτονπόλεως Βασίλειος

"Οι ἀκριβεῖς ἀντίγραφοι
† Ο Δρυϊτονπόλεως Βασίλειος βεβαιοί"

Τὴν ἵδια ὥρα δὲ Βασιλείος ἐστειλε πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν, δπιως ἐπίσης καὶ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, τὴν ἐγκύκλιο τοῦ Ἱεροθέου καὶ τὸ δικό του ὑπόλινγκια πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο μὲ τὸ ἔξῆς σύντομο ἔγγραφο:

Πρὸς

'Αριθ. 1214

Τὸ Σεβασιὸν ἐπὶ τὸν Ἐξωιερικὸν Ὑπουργεῖον
Ἀθῆνας

Ἐξοχώιαιε Κύριε Ὑπουργὲ

"Ἐχω τὴν τιμὴν νὰ ἐπισυνάψω ὡδε ἀντίγραφον Ἐγκυκλίου τοῦ ὡς Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου ἀποσταλέντος εἰς Β. "Ππειρον καὶ Ἀλβανίαν Ἐπισκόπου Μελιτουπόλεως κ. Ἱεροθέου καὶ σὺν αὐτῷ ἀντίγραφον ἐκθέσεώς μου πρὸς τὴν Α. Θ. Παναγιότητα τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριαρχῆτην διὰ τὰ περαιτέρω.

Μεθ' ὑπολήψεως

'Ἐν Δελβινακίῳ Ππειρον τῇ 28 Δεκεμβρίου 1922

Τῆς ὑμετέρας Ἐξοχόιητος
διάπυρος ἐν Χριστῷ εὐχέτης
Μητροπολίτης Ἀργυροκάστρου
† Ὁ Λρυῖγονπόλεως Βασίλειος²¹

Η ἐγκύκλιος τοῦ Ἐπισκόπου Μιλητουπόλεως Ἱεροθέου καὶ τὸ ὑπόλινγκια τοῦ Μητροπολίτου Δρυϊνουπόλεως Βασιλείου ἀναγγίστηκαν στὴν Ἱερὰ Σύνοδο τῆς 4 Φεβρουαρίου 1923. Τότε ἀποφασίστηκε νὰ ἀποσταλεῖ τηλεγράφημα πρὸς τὸν Ἱερόθεο σχετικὸ μὲ τὶς ἔκνοιες καὶ ἀντικανογικὲς δραστηριότητές του, καὶ τὸν ἀνακαλοῦσαν στὴν τάξη. Γιὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ τηλεγραφήματος αὐτοῦ μειούμενος δηλούμενος Ρόδου Ἀπόστολος, δὲ δοποίος φρονοῦσε ὅτι μὲ αὐτὸν θὰ ἀναζωπυρώνονταν περισσότερο τὰ πάθη. Ἐπίσης στὴν ἵδια συνεδρία ἀποφασίστηκε νὰ ἀποσταλεῖ ἀντίγραφο τοῦ τηλεγραφήματος αὐτοῦ καὶ πρὸς τὸν Βασίλειο καὶ νὰ δηλωθεῖ πρὸς αὐτὸν ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐγκρίνει τὴν ἀλληλογραφία του μὲ τὴν ΚΤΕ χωρὶς προγραμματισμοὺς νὰ ἔχει γνώση τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο²².

Στὶς 7 Φεβρουαρίου 1923 τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἐστειλε στὸν Βασίλειο τὸ ἔξῆς ἔγγραφο:

'Ἐλήφθη καὶ ἐν συνεδρίᾳ συνοδικῆ ἀνεγνώσθη τὸ ἀπὸ κ' τοῦ παρελθόντος Λεκεμβρίου ἀρ. 1214 γράμμα τῆς ὑμετέρας Ἱεροθέητος. Εἰς ἀπάντησιν δηλοῦμεν διι τοιούτου καὶ ἄλλοθεν ἡ Ἐκκλησία λαβοῦσα γνῶσιν τῆς ἀπὸ μέρους τοῦ Ἀλβανίκου Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου ἐξαπολυθείσης ἐγκυκλίου, τῆς ἐγκρινούσης καὶ ἐπενδογούσης τὰ ἐν Βερατίῳ γενθμερα, ἀπέσοιειλε πρὸς αὐτὸν τὸ

ἐν ἀνιγράφῳ ἐπισυναπιόμενον ιηλεγράφημα πρὸς διαφώτισιν τῆς δημοσίας γνώμης καὶ πρόληψιν βαδινέρων παρεξηγήσεων, τῶν διοίων δὲ αντίκτιυπος ἔφθασε ἡδη καὶ μέχρι τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. "Εχομεν καὶ ἡμεῖς τὴν Ιδέαν διι ή ἐξαπόλυτος μιᾶς τοιαύτης ἐγκυκλίου προήλθε μᾶλλον ἐκ αἰσιόδης καὶ ἀγροίας τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ προσώπων καὶ πραγμάτων ὑπὸ τοῦ Ἐξάρχον ἦ ἐξ ἄλλων βαδινέρων λόγων, ἡ διαιπομένη δὲ δημοσίευσις τῆς ὑφ' ἡμῶν διὰ τοῦ Παιδιαρχικοῦ Ἐξάρχον πρὸς τὸν κλῆρον καὶ τοὺς χριστιανοὺς τῶν δροδοδόξων Μητροπόλεων Ἀλβανίας ἀπειθενομένης ἐπισιολῆς ἡμῶν θέλει σὺν ἄλλοις διαφωτίσῃ πάντας τοὺς ἐρδιαρεφομένους περὶ τοῦ παιστοῦ καὶ τῶν δρίων τῆς ἐξαρχικῆς ἀποσιολῆς, πενισιαμένης εἰς τὴν ἐξέισιν τῆς ἐν γένει καταστάσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ εἰς τὴν ὑποδολὴν ἐπειτα τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐκθέσεως διὰ τὴν λῆψιν ἀποσάπεων ἐκκλησιαστικῶν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ Ὁρθοδοξίας.

Τοῦ λόγου δὲ διος περὶ Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, δηλοῦμεν συνοδική διαγνώμη διι δὲρ ἐγκρίουμεν τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἀλληλογραφίας τῆς ὑμετέρας Ἱερότητος μει' αὐτῆς ἄτεν προηγουμένης γνώσεως τοῦ Παιδιαρχείου. Ἐπιβάλλεται ίντι ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος ἐργαζόμενα συνειγμένως καὶ διοικούμεδός τοις, πορομερής δὲ ἐνέργεια δίναται νὰ ἐπιφέρῃ τὴν σύγχρονην. Ἀλλως τε ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ Ἐκκλησία εἰτε διαιεδειμένη νὰ εὐνοήῃ δχι τὸ αὐτοκέφαλον, δὲλλαὶ τοικήρα αὐτοιδιοίκησιν τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ Μητροπόλεων ὑπὸ τὸν δρον πάριοις τῆς ἐξαρτήσεως αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Παιδιαρχείου. Τὸ αὐτοκέφαλον εἰτε ἀδίνατον νὰ παραχωρηθῇ διὰ τὸν λόγον διι ή ἐν Ἀλβανίᾳ Ὁρθοδοξίᾳ, ὡς ἀποιελοῦσα μειοφηγίαν ἐν μονογλυπνικῷ κράτει. θὰ διέρεχε τὸν κίνδυνον ἡ ἐκμονονάματισιον ἡ ἐκκαθολικισμοῦ.

Καὶ ταῦτα μὲρος οὖν. Προτερόμενοι δὲ τὴν ὑμετέραν Ἱερότητα δπως κρατῆ ἡμᾶς ἐνημέρους περὶ τοῦ ὑπὸ κρίσιν ζητήματος, αλιούμενα ἐπ' αὐτὴν τὴν θείαν χάριν καὶ τὸ ἀπειρον ἐλεος.

πρᾶγμα Φεβρουαρίου ζ'

'Απὸ τὴν ἐγκύκλιο τοῦ Ἱεροθέου τῆς 19 Νοεμβρίου 1922 (π.γ.) ἀπογοτίεύτηκαν οἱ Ὁρθοδόξοι τῆς Βορείου Ηπείρου, γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἐπέτρεψαν νὰ διαδοστεῖ σὲ πολλὲς κοινότητες, δπου τὰ μέλη τους δὲν ἔταν Ἀλβανιστές. Αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ ἀντίγραφο ἐκθέσεως ποὺ ἔστειλε τοῖς 27 Ιανουαρίου 1923 ἀπὸ τὸ Δελβινάκι στὴ Γενικὴ Διοίκηση Ηπείρου καὶ τὸ Γρουγγείο Ἐξωτερικῶν δ Βασιλείους. Η ἐκθεστη, αὐτὴ, ἀναφερόταν στὸν Ἀγγλο ἀντιπρόσωπο στὴν ΚΤΕ Baker, ποὺ ἐπεικέφτηκε τὴν 11 Ιανουαρίου 1923 τὸ Δελβινό καὶ ἀντέλλαζε πληροφορίες μὲν Βορειοηπερώτες προκρίτους τχετικὰ μὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ ἔθνικὰ πράγματα. Τὸ κείμενό της, δποις ἀκριβῶς γράφτηκε, ἔχει ὡς ἐξής:

Ἐκ Λελβίου 15)1)1923

Τὴν 11 Ιοιαμένου προσερχόμενος ἐξ Ἀργυροκάστρου ἀφίκειο δ παρὰ τῇ Κοινωνίᾳ τῶν Ἐθνῶν ἀντιπρόσωπος Baker διὰ τῆς ἀσινομίας ἐγιήθησαν οἱ πρόεδροι Κοινοτήτων σύντεταις καὶ προσῆλθον τὴν ἐπομένην καὶ τινες νοτιερήσαντες τὴν μεθ' ἐπομένην.

Τοῖς εἰλεγένοις οὐκέτι οὐδὲν τὸν γάλακτον ἀπέλθητον τὸν προσερχόμενον Κορυτοῦς καὶ ἐξειάση τὰ παράπορα τῶν κατοίκων πλὴν λόγῳ τοῦ ἐπελθόντος χειμῶνος καὶ πολὺν τετραέρας εἰδήσεως ἐπελήφθη τῆς ἐξειάσεως ἐν περιοχῇ Ἀργυροκάστρου καὶ Λελβίου θὰ ἐπειθύμει τὰ περιοδεύοντα καὶ σχηματίσῃ γράμμην σαφῆ τῆς καταστάσεως καὶ τῶν παραπόρων τῶν κατοίκων θὰ ἐπανέλθῃ μετὰ πολυμελοῦς ἐπιτροπῆς καὶ Ἀπρίλιον καὶ τότε θὰ περιοδεύῃ ὅλα τὰ ἔλληνικὰ χωρία Λελβίου καὶ Δρυνουπόλεως καὶ Πωγωνίου τίνα παράπορα ἔχειε;

Οἱ πρόεδροι ἐν ἑνὶ οἰδαμῷ διεξειραγώδησαν τὴν οἰκισάνταν κατάστασιν τῶν τέκνων τοῦ λαοῦ καταδικασθέντων ἀπὸ ἐπιὰ ἐτῶν εἰς πλήρη ἀγραμματισμόνην. Μετὰ δακρύων ἐξώρκισαν τὸν Ἀγγλον ἀντιπρόσωπον τὰ θελήση τὰ προληφθῆται αἰώνιον ἀγάθεμα τῆς ἐπερχομένης γενεᾶς καὶ τῶν γονέων των μὴ δυναμένων τὰ διδάξασι γραφῆγον τῆς ὑπογραφῆς των.

Κατάπληκτος ἥκουσεν δὲ ἀντιπρόσωπος καὶ εἶπεν: δὲ εὐρωπαϊκὸς ἀγῶν κατεσπιλθῆται διὰ τῆς ιοιαντῆς συμπεριφορᾶς ἐθνῶν καὶ λαῶν ἀργονυμένων τὸ σποιχειῶδες ἀγαθὸν τῆς παιδείας. Ἀμέσως, εἶπε, σπεύδω εἰς τὸ τηλεγραφεῖον τὰ ζητήσω τὸ ἄνοιγμα Σχολείου. Ἐχειε διδασκάλους; ἀπάντησαν οὗτοι καὶ διδασκάλους εὑρέθουσι καὶ πρόθυμοι εἰνε τὰ πληρότων τοὺς μισθοὺς ἐξ ἴδιων. Ἐπαγείλημμένως ἴδιως τὰ χωριὰ τοῦ Λελβίου τηλεγραφικῶς ἐζήτησαν ἀδείας πρὸς συντήρησιν ἴδιωτικῶν Σχολείων καὶ οὐδεμία δίδειαν ἀπάντησις οὐδαμόθερν οὕτε ἐκ τοῦ Ὑπουργείου οὕτε ἐκ τῆς Νομαρχίας Ἀργυροκάστρου οὕτε ἐκ τῶν Ἐπιθεωρητῶν οἱ ὄποιοι διαρκῶς προφορικῶς ὑπόθυροι τὰ διέρχονται τράγονοι καὶ πίνονται καὶ φεύγονται ἐφιστῶσι τὴν προσοχὴν τῶν προεστώτων μὴ τωχὸν προσλάβωσιν ἀνεπισήμως διδασκάλους διότι κφύφα εδίδαξαν ὑπὲρ τὰς 70 Κοινότητας Λελβίου σιερούνται σχολεῖσιν.

Καὶ ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχουσι ἀπὸ ἐποχῆς Ἰιαλικῆς κατοχῆς μόνον ἀνάγρυπτοις καὶ γραφῆ μέχρι τῆς Αιγαίου οὐδὲν ἄλλο οὕτε ἀρίθμησις οὕτε ίσοιορά τελεντιάτως ἐπέβαλον τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀλβανικῆς εἰς Λελβίου, Αρδβιανῆς, Σχολοιάδες καὶ Ηολύτιανη.

Ωσαύτως κατάπληκτος ἥκουσεν ὁ Ἀγγλος τὸ πραξικόντημα τῆς Αὐτοκατάλου Αλβανικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἀσκονμένην διανομήν οἱ τερεῖς τὰ μνημονεύσι τοῦ οἰκείου Μητροπολίου. Οὐ τὸν Ἀγγλος εἶπεν διανομῆς ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία σκέπτειαι περὶ ἐνώσεως μετὰ τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου καὶ ἐδῶ οἵτις ἀπομακρύγενθε μὲ πραξικότημα.

Οι πρόδεδροι ἀπέσησαν τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ τῶν τεκμαιρούμενων εἰς δάρος τοῦ Ἐλληνορθοδόξου πληρώματος ἐν Ἀλβανίᾳ διότι οὐδεν τῆς λεγομένης Αὐτοκεφάλου κρύπτεται ποθαρδὸς ἐθνικοθρησκευτικὸς πόλεμος διαρκῶς ὑποδαυλίζομενος ὑπὸ τῶν ἔχθρῶν τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς Ὀρθοδοξίας.

Οὐδέποτε ἀπήγνησαν δὰ δοιλωθῶμεν θρησκευτικῶς οὐδέποτε δὰ ἀργυρωφίωμεν ἄνευ εἰδικῆς ἀποφάσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰμένα Ἐλληνες καὶ τὸ διακηρύξιμον πανισχοῦ γῆς. Η Διοίκησις ἡρώιησε. Κάπως διατηρεῖται ἀσφάλεια. Πλὴν τρομοκρατεῖται δὲ πληθυμός διὰ τὸ παραμικρὸν καὶ δθηγεῖται εἰς Λελβίτον καὶ Ἀργιθραπίδον. Τὰ δικαστήρια καταφώρως δικαιῶσι τοὺς Τούρκους καὶ μὴ ἀδικούμενους καὶ τούτο διότι κατηριόθησαν μόνον ἐκ Τούρκων.

Η Δημοσία ἀσφάλεια ἐφ' δοορ ἡ ἴδια ληστεύει δὲτ μέρει διὰ τοὺς ἐπλαγγέλματος κλέπτας τίποτε.

Η προιάκοντος φορολογία τῶν κτημάτων φθάνει μέχρι τοῦ δλον τῆς παραγωγῆς διότι τὰ γράμματα ἐπὶ Τουρκίας ἐγένοντο πανισχοῦ φράγκη χριστοῦ. Τὸ προβατούριον ἐφθασε μέχρι 25 δραχμῶν.

Τὸ ἄλας ἐν Ἀλβανίᾳ τυμπάται ἀττί 15 δραχμῶν. Εν γένει παρεπονέθησαν διι ἡ Ἀλβανία δὲτ εἰραι τίποτε ἄλλο κατὰ τὴν διοικούσαν τῶν Τουρκῶν Ἀλβανῶν παρὰ φέοντο τῆς Τουρκίας τῆς Ἀγκύρας.

Οἱ πάντες ὁμοίωσιν εἰς τὸ δυομά τοῦ Μονοιαρά Κεμάλ τὸν διοῖον ἀρμένουσιν ὡς ἐλευθερωτὴν καὶ τελειωτὴν τοῦ Ἐλληνικοῦ Ἔθνους τῶν Χριστιανῶν οἰιιες καίσιφεψαν τὴν μητέρα Τουρκίαν.

Πάντα ἡκουοει μετά προποχῆς καὶ εὐθὺς ἐτηλεγράψησεν εἰς Τύραρρα διὰ τὸ ἄνοιγμα σχολείων καὶ ἀδόθη ἀπάντησις δὺ μελετᾶται ἡ καρονικὴ ἀποκέντρωσις τῶν κοινοτήτων ἐλευθέρων τὰ διορίσαντοι καὶ πληρώσαντοι διδασκάλους ἐξ ἴδιων πόρων ἐξευρισκούμενοι οὐχὶ ἐκ μοναστηριανῶν ἡ ἐκκλησιαστικῶν τοιούτων ἀνηκότητων πλέον εἰς τὴν Αὐτοκέφαλον καὶ στρεγῶς καταγραφομένων ὅποι ὑπαλλήλων τῶν Οἰκον. Ἐφοριῶν.

Σημ. 'Ο αὐτὸς Ἀγγλος καὶ' ἴδιαν εἰλεγει εἰς τὰ ἐπίσημα Βέην Δελβίνου τὰ ἐξῆς περιποιηθεῖτε τοὺς Ἐλληνας τῆς Ν. Ἀλβανίας (Β. Ἡπείρου) διότι εἰτε περισσότερον ἀνεπιγυμένοι τῶν ἐν τῇ Β. Ἀλβανίᾳ κατοίκων.

'Εγκύκλιος τοῦ ἐξάρχου Ἀγίου Μελισουπόλεως ἀπεγοήιενος τοὺς ἡμετέρους ἐν τῇ Β. Ἡπείρῳ μὴ ἐπιτραπείοντος ὑπὸ τῶν ἡμετέρων εἰς τὰς πλευρας κοινότητας ν' ἀραγρωσθῆ²⁴.

Τὸ Ἑγγράφο, μὲ τὸ δποῖο δ Βασιλείος ξτειλε τὴν πιδ πάνω ἔχθεστη τὸ 'Γπουργείο τῶν Ἐπιτερικῶν Ιχει: ὡς ἐξῆς:

Αριθ. 1222

Πρὸς τὸ Σεβαστὸν
ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν Ὑπουργεῖον

Κύριε Ὑπουργὲ

λαμβάνω τὴν τιμὴν τὰ ἐπισυνάγω ὡδε ἀντίγραφον ἐνδιαφερονοῦ πληροφορῶν ἐκ Βορείου Ἡλείου περὶ τῶν ἀνταλλαγέντων μεταξὺ τοῦ "Ἀγγλου κ. Μπέκερ ἀντιπροσώπου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ προκρίτου τῆς Β. Ἡλείου σχετικῶς πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἥματα πράγματα.

Παρακαλῶ δὲ διώς εὐαρεστηθῆ ἡ Ὑμετέρα Ἑξοχίης τὰ διαιτᾶς ἐπειγόντως τὴν ἀποστολὴν τοῦ ὡδε προσεπισυναπιούμενον φακέλλον πρὸς τὴν Α. Θ. Παραγιότην τὸν Οἰκονομεγικὸν Πατριάρχην, διαιτελῶ μεθ' ὑπολήψεως.

Ἐν τελείωσι τῇ 27 Ιανουαρίου 1923

Τῆς Ὑμετέρας Ἑξοχίης
διάπνεος ἐν Χριστῷ εὐχέτης
† Ο Λρυγούπολεως Βασίλειος^ε

(1) φάκελος ποὺ προσριζόταν γιὰ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖο φαίνεται ὅτι ἔφτασε ἀργὰ γιατὶ ἡ λήψη του γνωστοποιήθηκε στὴν Ιερὰ Σύνοδο στὶς 17 Απριλίου 1923^ε.

Στὶς 4 Φεβρουαρίου 1923 δὲ Βασίλειος ἤὲ ἔκθεσή του πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχη ἀναφέρθηκε 1) ετὴ δικη τοῦ Ἱενικοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου στὸ Ἀργυρόκαστρο Οἰκονόμου Παπᾶ Ἀθανασίου, 2) στὶς πιέσεις ποὺ ἀσκήθηκαν στὸν παπᾶ Ἀθανάσιο καὶ στὸ διηδεκαὶ εἰλές Ἐκκλησιαστικὸν Συμβούλιο τῆς Μητροπόλεως Ἀργυροκάστρου γιὰ νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν πραξικοπητικὴν ἀνακήρυξη τοῦ Λύτοκεφάλου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας, 3) ετὶς ἀντιδράσεις τῶν Ἀργυροκαστριτῶν ἀπέναντι στὸν Παπᾶ Πάνο, διορισμένο ἀπὸ τὸ Ἀνιάτατο Ἐκκλησιαστικὸν Συμβούλιο τῆς Ἀλβανικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας Ἱενικὸν Ἀρχιερατικὸν Ἐπίτροπο Ἀργυροκάστρου καὶ 4) στὴν οἰκία τοῦ Λαζαρίδη τὸν Ἀγγλου Baker ἤὲ τοὺς προκρίτους. Μὲ τὴν ἔκθεση, αὐτὴν ἔστειλε δὲ Βασίλειος καὶ τὴν ἐγκύλιο τοῦ Ἀνιάτατου Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβούλου, τὸ δποὶο ἤὲ αὐτὴν κατέβριξε τὸ ποσδ ποὺ ήταν κατέβαλε ἐτηρίως κατέστησε δριβόδοξη οἰκογένεια τῆς Ἀλβανίας ἀπὸ τὸ 1922 καὶ ἔχει, ὥστε ἤὲ αὐτὴν γὰρ καλύπτει τὰ ἔξοδα του τὸ Συμβούλιο.

Παραγιώταιε Λέσποια

Ο εὐσεβάσιως ὑποαινόμενος ὑποβάλλω τῇ Ὑμετέρᾳ θειοτάτῃ Παραγιώτηι διι τὸν ἀποφυλακισθέντα πρὸ 21/2 μηνῶν Γενικὸν Ἀρχιερατικὸν Ἐπίτροπον μου ἐν Ἀργυροκάστρῳ Οἰκονόμον Παπᾶ Ἀθανασίου Γεωργιάδην περὶ οὗ ἐγκαίρως ὑπέβαλον ἔκθεσιν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ αἱ Αικασίαι καὶ ἀρχαὶ Ἀργυροκάστρου διὰ κλήσεως ἐνήγαγον αὐτὸν ἐγώπιον τῷ Πρω-

ιοδικείου 'Αργυροκάσιου και ἐδίκαιον αὐτὸν πρὸ τοῦ τέλους παρελθόντος μηνὸς Ἰανουαρίου 1923, διότι δὲν ἔτέλεος δοξολογίαν διὰ τὴν σύνοιασιν αὐτονόμου Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας και δὲν ἔμνημόνευσεν αὐτῆς. Ὁ ἐναγμένος ἀπήντησεν διι ἀνωιάτην ἀρχὴν τῆς Ὁρθοδοξίας ἀραγρωδίζει τὸν Οἰκουμενικὸν Παιριάρχην και τὴν Ἱερὰν Σύροδον Κωνσταντινούπολεως, ἀνευ τῆς διαιταγῆς τούτου οὐδὲν δύναται τὰ ἐνεργήη Τίτα μὴ καιανήη οχιοματικός, ἡπείλησαν αὐτὸν διι ὅταν ἀπελάσωσιν εἰς Τύραννα τῆς Ἀλβανίας, ἀλλὰ οὐδαμῶς ἐπιοήθη.

Είτα ἐκάλεονται 12 προκρίτους, οἵτινες ἀπειέλονται τὸν Ἐκκλησιαστικὸν τῆς Μητροπόλεως 'Αργυροκάσιου Συμβούλιον οἵς ἡρώισαν ἀν δικολούθωι τὸν Οἰκουνόμον Ἀθανάσιον ἐν ταῖς πεποιθήσεοιν αὐτοῦ περὶ τῆς Αὐτοκεφάλου Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας οἵτοι δὲ διμοσφώνως ἀπήντησαν διι ἐν τοῖς θρησκευτικοῖς ζητήμασι αὐτὸν ὅταν δικολούθησαν ώς πιοτά τέκνα τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἡ πειλήθησαν και οἵτοι ἀλλὰ δὲν ἐπιοήθησαν, παραιτηθέντες μετὰ τὴν δίκην ώς συμβούλων τῆς Μητροπόλεως μον, διε τὸν Οἰκουνόμον Ἀθανάσιον και οἱ σύμβούλοι ἀφέθησαν καιά τὸ πρότιον ἐλεύθεροι.

Ἐν τῇ Ἰ. Ἐκκλησίᾳ Μητροπόλεως 'Αργυροκάσιου δὲ ὑπὸ τοῦ ἐν Κορυτοφ ἀνωιάτιον αἴτοκαλον μέρου 'Αλβανικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβούλου διορισθεὶς ώς 'Αρχιερατικὸς Ἐπίτιρος Πάνος Ἀλβανὸς Ιερεὺς ἡμέλησε τὰ συλλειποντργήση τῇ 18 Ἰανουαρίου 1923 τῷ κανονικῷ Ἐφημερίῳ Πατά Χρήσιμῳ τῆς συνοικίας Μητροπόλεως, ἐπειδὴ δὲ δ πρῶτος τὰς ἐκφωνήσεις ἐλεγεν ἀλβανιοί, δ δὲ δ' ἐλληνιστὶ οἱ ἐκκλησιαζόμενοι ἐνεκα τῆς συγχύσεως ἀθρόως ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Ἐκκλησίας μεμφόμενοι τὸν Ἀλβανὸν Πατά Πάνον.

Εἰς τὰ χωρία τὰ παρὰ τὴν Ἐλληνικὴν ἐνιαγῆθα ζώνην περιήλθον και' αὐτὰς ἀλβανοὶ χωροφύλακες οἵτινες παρειήρησαν τοῖς προκρίτοις πῶς ἐτίλμησαν τὰ ἐκθέσωσι τὴν Ἀλβανικὴν Κινθέρησον πρὸς τὸν περιοδεύοντα "Αγγλον, διαδύοντες συνάμα διι προσεχῶς διορίζεται Μητροπολίτης Δωρόθεος τις.

Ἐπὶ τούτοις προσεπισυνάπτω ὡδ' ἐγκύκλιον ἀλβανικὴν ἐν μεταφράσει τοῦ Ἀνωιάτου Πνευματικοῦ 'Αλβανικοῦ Συμβούλου Κορυτοᾶς διαγεμηθεῖσαν εἰς τὰ χωρία τῆς Ἀλβανοκρατούμένης ἀπαρχίας μον σχετικῶς πρὸς εἰσιπραξιν χρημάτων διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Συμβούλου τούτου, διαιτελῶ δὲ μετὰ σεβασμοῦ.

Ἐν Δελβινακίῳ τῇ 4 Φεβρουαρίου 1923

Τῆς Ὅμειρας θειοτάτης Παναγιώτηος

ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς

† 'Ο Δρυϊνουπόλεως Βασίλειος

"Οι ακριβὲς ἀντίγραφον

† 'Ο Δρυϊνουπόλεως Βασίλειος βεβαιοῖ.

Υ.Γ. Συγγράμμην, διότι άναχωροῦντος τοῦ ταχυδρομείου ἀραγκάζομαι ἐπιπροσθέτιως νὰ οημειώσω τὰ ἔξῆς. Ἐγκαίρως ἐκυκλοφόρησεν ἡ «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» τῆς 7 Ἰανουαρίου 1923 ἡ διαλαβοῦσα περὶ τῶν ἀνταλλαγέντων ιηλεγραφημάτων μεταξὺ τῆς Ὑμειέρας Θ. Παναγιώτηος και τοῦ Σ. Μητροπολίτου Θυαιτίων Γερμανοῦ σχετικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς Αὐτοκεφάλου Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας ἔνεκα τῆς παρεξηγήσεως τοῦ Μελιτουπόλεως Ἰεροθέου²⁷. Αἱ κεντρικαὶ Κοινότητες τῆς ἀλβανοκρατουμένης ἐπαρχίας μου ἀπλήσιως ἀραγνοῦσαι τὰ ιηλεγραφήματα ταῦτα οὐκ δίλγον ἀνεκουφίσθησαν, ώς νυνὶ πληροφοροῦμαι. † δ αὐτός²⁸.

Τὴν ἔκθεση αὐτὴν μαζὶ μὲ τὴν ἐγκύκλιο τοῦ Ἀγωτάτου Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀλβανίας ἔστειλε δὲ Βασίλειος στὴ Γενικὴ Διοίκηση Ἡπείρου και στὸ Ὕπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν.

Ἀριθ. 234

Πρὸς τὸ

Σ. Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν

Ἐξοχώτατε κ. Ὑπουργὲ

Ἐγὼ τὴν τιμὴν νὰ ἐπισυνάψω ὡδε ἀντίγραφον ἐκθέσεώς μου πρὸς τὸν Παναγιώταιον Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην σχετικῶς πρὸς τὴν δίκην τοῦ ἐν Ἀργυροκάστρῳ Γενικοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου μου Οἰκονόμου Παπᾶ Ἀθανασίου Γεωργιάδου τὴν διεξαχθεῖσαν ἐν τῷ Ἀλβανικῷ Πρωτοδικείῳ Ἀργυροκάστρου λήγοντος μηνὸς Ἰανουαρίου 1923.

Προσεπισυνάπιων δὲ και ἀντίγραφον Ἀλβανικῆς Ἐγκυκλίου ἐν μεταφράσει τοῦ αὐτοκλήτου ἐν Κορυτοῷ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἀλβανικοῦ Συμβουλίου ἀναφορικῶς πρὸς εἴσοραξιν χρημάτων ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τοῦ Συμβουλίου τούτου, διατελῶ μεθ' ὑπολήψεως.

Ἐν Δελβινακίῳ τῇ 4 Φεβρουαρίου 1923

Τῆς Ὑμειέρας Ἐξοχότητος
διάπνυρος ἐν Χριστῷ εὐχέτης
† Ὁ Δρυϊγούπολεως Βασίλειος²⁹

Ἡ ἐγκύκλιος τοῦ Ἀγωτάτου Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου στὴν Ἑλληνικὴ Ιετάφραση, ὅπως τὴν ἔστειλε δὲ Βασίλειος, ἔχει ὡς ἔξῆς:

(Μετάφρασις ἐκ τοῦ Ἀλβανικοῦ)

Ἐγκύκλιος

Τὸ Ἀνώτατον Ἐκκλησιαστικὸν Συμβούλιον εἰς τὴν συνέλευσιν τῆς πρώτης περιόδου τὴν γενομένην τὴν 21 Δεκεμβρίου 1922 βασιζόμενον εἰς τοὺς καταλόγους τῶν δρυϊδόδεξων οἰκογενειῶν τῆς Ἀλβανίας τοὺς παρουσιάζομέ-

νους δε μέρους τῶν Ἀρχιερατικῶν Ἐπιφορῶν τῶν Μητροπόλεων ἐνέκρινεν ἀναγκαῖον διὰ τὰ δυνηθῆ τὰ ἀνιαποκριθῆ πρὸς τὰ πολλαπλά ξύδα ἀτεφάσιοεν διῶς κάθε οἰκογένεια τῷηρώῃ ἐιησίως φράγκα χριστᾶ διὸ ἀρχομένης τῆς πληρωμῆς ἀπὸ τοῦ 1922.

Σημ. π.χ. χωρίον τὸ διοίον Διαρρίζειαι ἀπὸ 50 οἰκογενείας θὰ πληρώσῃ 100 φράγκα χριστᾶ ἔξαιρουνται οἱ ἀποφοι, ἀλλὰ τὸ ποσόν αὐτὸν θὰ τὸ ἔξισώσουν οἱ ἔχοντες (οἱ εἴποφοι).

'Ἐν Κορυτοφ ἵη 7)1)23

'Ο πατήρ (παπᾶ) Βασίλειος Μάρκου³⁰
(Τ.Σ.)

Ἡ παρουσία τοῦ Παπᾶ Πάνου στὸ Ἀργυρόκαστρο ἔξδργιζε τοὺς Ὁρθοδόξους καὶ καθηγερίνα λάβαιναν χώρα ἐπειδότα εἶς αἰτίας του. Ἐτοι κρίθηκε σκόπιμο νὰ ἀντικατασταθεῖ ἀπὸ ἄλλο !ερέα καὶ στὴν περίπτωση, αὐτὴ, προτιμήθηκε δ Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος τοῦ Μητροπολίτου Λυρραχίου. Ιαχώδου στὸ Βογραδέται Παπᾶ Ἀθανάσιος ἀπὸ τὸ Ἐλβαζάν, ποὺ πέτυχε μὲ τὴν πραότητά του. τῇ, σύνεση καὶ τῇ, συντηρητικότερα νὰ κατευνάσουν τὰ πνεύματα. Ἀργέτερα, τοῖς 17 Φεβρουαρίου 1929, δ Ἀθανάσιος συνέπρεψε μὲ τοὺς Ἀλβανιστές, γεροτοντιθῆκε Ἀρχιερεὺς γιὰ τὴ Μητρόπολη Δρυΐνουπόλεως καὶ ἀπετέλεσε ἕτοι μέλος τῆς πρᾶξικοπηριατικῆς συγκροτήσεως τῆς Συνθῆσον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας.

Στοῖς 15 Φεβρουαρίου δ Βασίλειος ἀπηύθυνε ἐπιστολή, πρὸς τὸν Πατριάρχη καὶ τὸν παρακαλούσε νὰ μὴ ἐπιτρέψει τὴν εἰσαγωγὴ τῆς ἀλβανικῆς γλώσσας στὴν Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας. Η ἐπιστολὴ αὐτὴ, ἔχει ὡς δῖς:

Παραγιώταιε Λέσποια.

'Ἐν τῷ πρὸς τὸν Μητροπολίτην Θιατείρων ηλεγχαρά ίματι τῆς Ὅμειέρας Θειοτάτης Παραγιώτηος τῷ δημοσιευθέτηι τῇ 7 Ιανουαρίου 1923 ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» ἀρέγνων δ εὐοεβάσιως ἐποφαινόμενος διι δ Ἄρχιηρ Ἐκκλησία «είναι εἰδιάδειος ἐπιπρέψαι χρῆσιν γλώσσης Ἀλβανικῆς ἐν λειτουργίᾳ εἰς κοινωνίας, αἵνινες ἥθελοις ζητήσει τοῦτο κανονικῶς».

'Ομολογουμένως δ Ὅμειέρα Θειοτάτη Παραγιώτης σὺν τῇ Ἀγίᾳ καὶ Ιερῷ Συνόδῳ ἀπὸ σεβαστῆς καὶ ἴψηλῆς οκαπιᾶς βλέποντα καὶ σιαθμίζοντα τὰ πράγματα δρούσιατο ιονίζει τὴν λέξιν κανονικῶς. Γρωσιὸν τυγχάνει τῇ Μ. Ἐκκλησίᾳ διι πρὸς εἰσαγωγὴν γλώσσης τινὸς εἰσω τοῦ Βήματος διπλαιεῖται μελέτη οσβαρὰ ἐν τῷ ζητήματι τῆς γλώσσης πρὸς διαιτήσιον τῶν ὑψηλῶν καὶ ὑπερφυῶν ἀρχῶν τῆς Ὅμειέρας ὁρθοδόξου πίστεως. Οιε ἐπὶ Πιολεμαίον τοῦ Ιάγου ὡς γνωστὸν μετεφράσθησαν αἱ ἅγιαι Γραφαὶ εἰς Ἑλληνικὴν γλώσσαν συνήχθησαν ἐδουῆκοντα δύο θεολόγοι καὶ εἰργάσαντο

ἐπὶ τὸ αὐτὸν ἐπὶ πολύ. Ἔὰν μόγον δὲ Κύριλλος καὶ δὲ Μεθόδιος οἱ Θεοσαλονικεῖς ἐπεχείρησαν μετάφρασιν εἰς Σλαυϊκὴν γλῶσσαν, τοῦτο ἐπραξαν ἐξ ἀγροῦ χριστιανικοῦ πνεύματος, φρονῶ, πρὸς σιερέωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν Σλαύων. Ἐν Ἀλβανίᾳ δημοσιονομίας ἀναμφιβόλως ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία θὰ ἀποβλέψῃ πρὸς εἰσαγωγὴν τυχὸν τῆς Ἀλβανικῆς διαλέκτου εἰς τὴν θείαν λειτουργίαν καὶ τὰς ιερὰς ἀκολουθίας. Οἱ μὲν Μουσουλμάνοι τῆς Ἀλβανίας οὐδεμίαν βεβαιώσας οχέσιν ἔχουσι πρὸς τὰ ἡμέτερα ἐκκλησιαστικὰ πράγματα. Τὸν θόρυβον τοῦτον ἐδημιούργησε δράξ Χριστιανῶν προπαγανδιστῶν τοῦ λαοῦ, ὡς ὑπέβαλον καὶ διὰ τῆς ὑφ' ἡμερομηνίαν 22 Νοεμβρίου 1922 ἐκθέσεως μου, οὐδεμίαν διάθεσιν ἔχοντος νὰ καινοτομήσῃ, ἔχοντος δ' ἐρριζωμένον ἐν τῇ καρδίᾳ τὸ θρησκευτικὸν καὶ πάτριον συναίσθημα. Βεβαίως οἱ δὲ λίγοι προπαγανδισταὶ εὑρον λίαν πρόθυμον τὴν Μουσουλμανικὴν Ἀλβανικὴν Κυβερνητικήν, πρὸς διάρρεον τῶν ἡμετέρων, ἥτις οὐ μόνον ὑποσηρίζει τούτους, ἀλλά, καὶ πιέζει διὰ τῶν Νομαρχῶν, Δημάρχων καὶ Χωροφυλάκων τὰς ἔκαστα χονδρούς γνησίας Ὁρθοδόξους κοινότητας, τῆς Ἀλβανικῆς Κυβερνήσεως οὐδέποτε διανοούμενης νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὰ Μουσουλμανικὰ Τεμένη αὐτῆς τὴν Ἀλβανικὴν διάλεκτον χρωμένων τῶν Μωαμεθανῶν Ἀλβανῶν τῇ Ἀραβικῇ γλώσσῃ, ἵνα καταδειχθῇ ἐτι ἄπαξ διι ἡ Ἀλβανία ελναι φέουδον τῆς Τουρκίας. Η Ἀλβανικὴ γλῶσσα ὡς πρωτόγονος καὶ ἀτελῆς πρότιερον χρήζει καλλιεργείας πρὸς ἐκκαθαρίσιον ἀπὸ δλιγαρίθμων ξενικῶν λέξεων Ῥωμαϊκοσλαυοτουρκικῶν καὶ ὡς οὖσα πελαιογικῆς οἰκογενείας (πρᾶγμα τὸ δποῖον καὶ οἱ λόγιοι πως Μωαμεθανοὶ Ἀλβανοὶ δὲν πιστεύω νὰ ἀργῶνται, ἐκτὸς ἀν αἱ προπαγάνδαι ἐδηλητηρίασαν αὐτοὺς μέχρι μυελοῦ δπιέων) καὶ ἀντικατάστασιν αὐτῶν δι' ἀρχαιοτάτων προομηρικῶν ἀντιστοίχων λέξεων ἀπαντωσῶν εἰς ἐπιγραφὰς τῶν νήσων Κρήτης, Λήμρου, Ἡπείρου καὶ Μικρᾶς Ἀσίας καθ' ἄραφέρει δὲν Ἀθήναις Ζακύνθιος Ιαιρός κ. Ἰάκωβος Θωμόπουλος ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ τοῖς μετὰ ζήλου καὶ ὑπομονῆς ἐκπονηθεῖσι. Τὸ τοιοῦτον πάντως θὰ ἀπαιτήσῃ χρόνον μακρόν, ἐργασίαν ἀδιάλειπτον, δαπάνην οὐ σμικράν, διέτι εἳντον ἀβασιανίστως τυχὸν θελήσῃ μία ἀρχὴ Ἐκκλησιαστικὴ νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν εἰσαγωγὴν τοιαύτης γλώσσης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δὲν πράπει ἄλλο εἰ μὴ ἀκουσίως νὰ γίνηται αἰτία, ἐπιτραπήτω μοι νὰ εἴπω, καταπιώσεως τοῦ ιεροῦ ἐκκλησιαστικοῦ γοήτρου, πρᾶγμα εἰς τὸ δποῖον ἀποβλέποντον οἱ Μωαμεθανοὶ οἱ Κυβερνήτες σήμερον τὴν Ἀλβανίαν ἀμβλυωπούντων ἐνίαν χριστιανῶν Ἀλβανιστῶν διὰ λόγους συμφεροντολογικοὺς ἀγνοῶ τίνι γλώττῃ ἐν τῇ λειτουργίᾳ αὐτῶν οἱ τῆς Βορείου Ἀλβανίας Καθολικοὶ Ἀλβανοὶ χρῶνται, πιστεύω διι ποιοῦνται χρῆσιν τῆς Λατινικῆς· τὴν πληροφορίαν ταύτην δύναται νὰ παράσχῃ ἡ Α.Σ. δ "Ἄγιος Δυρραχίου. Εἰτα δὲ μετὰ τὴν τοιαύτην ἐκκαθαρίσιον τῆς γλώσσης ταύτης θὰ ἀπαιτήσῃ χρόνος ὡσαύτως μακρὸς πρὸς μετάφρασιν τῶν Ἀγίων Γραφῶν καὶ ἀκολουθιῶν εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην. Ἐπιδεικνύοντοι οἱ Ἀλβανιοὶ μετα-

φράσεις τινάς, ἀλλ' ανταί εξ ἐπιπολῆς γενόμεναι ίπλο προπαγανδιστών και μή ἐμφορουμένων ήπλο ἀγνοῖ ὀρθόδοξοι πνεύματος πναμιξάντων λέξεις ξένας πρὸς τὴν Ἀλβανικήν γλῶσσαν προτικάλεοντας καὶ προκαλοῦσσιν ἀποπρο-
φήν τῶν ὑγιεινάτων καὶ τὸ ὄρθδοξον φρόνημα χριστιανῶν, ἄλλως οὐδὲν κῦρος ἐκκλησιαστικὸν ἔχονταν τούτων. Καὶ οἱ πολέμιοι ήμῶν θὰ ἀρύωνται
ἐπιχειρήματα καθ' ἡμῶν.

"Οιε τῷ έτει 1893 διετέλουν Ἐπίπολος Ιαγνονίας ἐν Σιδηροκάστρῳ
τῆς Μακεδονίας ἐν τῇ ἕπερ τειρακονίας οἰκογενείας ἀριθμούσῃ ποινότητι
Κρουπούδου τῇ πλειστηρούσῃ τοιε ἐπὶ οχίουμαι ἐπειδὴ οἱ οχιοματικοὶ Βούλ-
γαροι ἐν τῷ εὐχόλογῳ αὐτῶν δὲν είχον μεταφράσει τὴν λαμπρήν διτιανήν
χήν τοῦ Μ. Ἀγιασμοῦ τοῦ Παιτιάρχου Ἱεροφοιτίμου Σωκρονίου (εἰλείφει
λέξεων τῆς πιωχῆς Βούλγαρικῆς γλώσσης) «Τριάς ὑπερούσιε, Ὑπεράγα-
θε...» ἀτέπλαση τριακονίας οἰκογενείας ὀρθόδοξονάπας ἐκιοτε ἐκιός τοι
ἐπιχειρήματος τὸ δόπιον ἡτιλησα τοιε ἐκ τῆς μεταβολῆς τοῦ Βούλγαρικοῦ ἡ-
μερολογίου σχετικῶς πρὸς τοφιάς τινάς. Ἐπειδὴ καὶ ταῦτα Παναγιώταιε
ἡ εἰσαγωγὴ τῆς Ἀλβανικῆς γλώσσης εἰς τὴν Ἱεράνην ἡμῶν Ἐκκλησίαν δὲν
πρέπει τὰ δεωρηθῆ ἐνχερής, παρακαλῶ τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν, διας εἰ-
δοκήσῃ ἐν τῇ ἀληθῶς Παιτικῇ οιοργῇ Λύτης πρὸς τὰ πιστὰ ὀρθόδοξα τέκνα
καὶ τῆς ὑπερβορείου Ἡπείρου τὰ μὴ ἐπιφέρει τὸ τοιοῦτον, ἔχοντα δὲν
διι καὶ ἡ πλειστηροῦ ία τοῦ Χριστιανικοῦ. Ιασοῦ θὰ ἀκολουθήσῃ τῇ ἐπιολῇ τῆς
Ἐκκλησίας ὡς συμφρονούσιν οἱ "Ἄγιοι Συνοδικοὶ Σεβασμώταιοι Μητρο-
πολῖται Δυψφαχίου τε καὶ Βελεγράδων οἱ ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἀντικαθέτεις τα
ἐν Ἀλβανίᾳ, διαφεύγοντα σοῦτα καὶ διαλέοντα τὴν παγίδα ἡν οιείρουν οἱ
πολέμιοι Ἐκκλησίας καὶ Ἐθνος. Διιτι ἡ γηροτρόπος ἐλπίς πείθει με διι τὸ
Κραιτίδιον τοῦτο σοῦτε εἰς μακράν ὡς τεριδριον διαλιθήσεται καὶ συεσθήσε-
ται, καθ' διι τὰ τῆς Ἐκκλησίας εἰοὺς ἀδάραια, κατὰ τὸν Χριστοστόμο.

Ἐπὶ τούτοις διαιτελῶ μετὰ πενταμορφῶν
Ἐν Δελβίτακι φέτος 15η Φεβρουαρίου 1923
τῆς ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιώτηος
ἀγαπητοῦ ἐν Χριστῷ Ἀδελφοῦ
τοῦ Λαζαροπόλεως Βασίλειος^ο

Πάντως τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖο ταν διατεθεμένο νὰ ἐπιτρέψει τῇ
χρήστῃ τῇς Ἀλβανικῆς γλώσσας στὴν λατρεία ἐφόσον αὐτὸν θὰ τὸ ζῆτοντε τὸ
ἐκκλησίασμα δριψμένου Ιεροῦ ναοῦ, πιστεύει δημος διι ταν καὶ δικαίωμα τῶν
Ἑλληνοφώνων κοινοτήτων νὰ προσεύχονται στὴν ἐλληνική, στὴν δικαία προσεύ-
χονταν μέγρι τὴν στιγμήν, ἐκείνη, οἱ πρόγονοι τους.

Ἐνῷ τὸ 1923 διεγράμνταν τὰ ἐπιτυχία οἱ προπτάθειες νὰ μεταβει στὴν
Κωνσταντινούπολη ἐπιροπή, ἡπό τὴν Ἀλβανία μὲ σκοπὸ νὰ τυγχάνει μὲ τὸ

Πατριαρχεῖο τὴν λύση, τῆς ἐκκρειότητος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητύματος, δὲ Βασίλειος ἀπηγάγει τὴν εγράφητα πρὸς τὸν Πατριάρχη καὶ τὸν παρακαλοῦσε νὰ γιὰ προχωρήσουν οἱ διαδουλεύεις γιὰ τὴν λύση του καὶ νὰ μεθοδευτεῖ ἔτσι τὸ ζήτημα ώστε νὰ συγδεθεῖ μὲ αὐτὸν καὶ γιὰ ἀπελευθέρωση τῆς Β. Ἡπείρου, τῆς δποίας γιὰ τύχην δὲν Ήλε ἐπρεπε νὰ ταυτίζεται οὕτε ἐκκλησιαστικὰ οὕτε πολιτικὰ μὲ τὴν Ἀλένια.

Τὸ τηλεγράφητα αὐτὸν ἔφτασε εἰς τὸ Γραμματείο τῶν Ἑξωτερικῶν μέσω τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Ἡπείρου μὲ προσρισμὸ τὸν Πατριάρχη Μελέτιο.

Παγαγιώτατον Οἰκουμενικὸν Πατριαρχην Κωνσταντινούπολιν

Ἄποφαπιονθέντος νὰ ἀποστιλῇ εἰς Πατριαρχεῖα Ἀλβανικὴ Ἀντιπροσωπεία δι' ἀναγνώρισιν Αὐτοκεφάλου Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας εὐσεβάσιως παρακαλῶ, ὅπως, πρὸς παρέλκυσιν ζητήματος διαιάξητε νὰ προσαγάγωσιν ἀντιπρόσωποι πληρεξούσια διοικήσου δροῦδος καὶ λαοῦ ἀφιεμένων νὰ ἀποφανθῶσιν ιδίαις ὑπογραφαῖς ἀνεπηρεάσιοις ὡς ἐπέιτε φεν Αὐστρία ἔτει 1903 μετὰ δεκαετῆ ἀγῶνα δι' Ἐκκλησιαστικὸ ζήτημα Ἔρζεγοβίνης Βουκοβίνης, καθόσον Ἀλβανικὴ Κυβέρνησις διέταξε, καθὰ πληροφοροῦμαι, νὰ ἀγαχωρήσωσιν οἱ αὐθαιρέτως ἀντικανονικῶς Ἀρχιερατικὸν Ἐπίτροπον Ἀργυροκάστρου Πατὰ Πάρος, δοτις κλείσιας ἐρμητικῶς Μητρόπολιν Ἀργυροκάστρου μετέβη πρὸ 20 ἡμερῶν εἰς Κορυτοῦν, Πατὰ Ἰωανὴρ Κορυτοῦν καὶ ἄλλοι ὄμβριοι.

Λιαθεβαῖο Μητέρα Ἐκκλησίᾳν ὅιη ὑπερολειοψηφία κλήρου λαοῦ ιδίως Νομοῦ Ἀργυροκάστρου ἀρνηθήσεται ἀνάθεσιν ἀποστολῆς τοιούτοις δργάνοις.

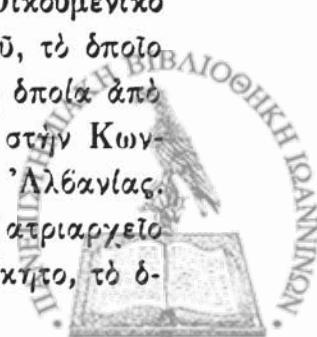
Ἐκκλησιαστικὸν Ἀλβανικὸν ζήτημα καλῶς καὶ ουντόνως διαχειριζόμενον δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς ἀπελευθέρωσιν Βορείας Ἡπείρου, ἵστη τύχη παρακαλῶ εὐσεβάσιως διὰ πολιτικοὺς λόγους νὰ μὴ ταύτιζεται οὕτε ἐκκλησιαστικῶς οὕτε πολιτικῶς μετὰ τῆς Ἀλβανίας.

Ἐν διαταγαῖς Υμετέρας Παγαγιώτητος πρὸς "Εξαρχον, Ἀλβανικὴν τυχὸν Κυβέρνησιν καὶ ἀλλαχοῦ.

Μητροπολίτης Λογινουπόλεως Βασίλειος^{8*}

Στὶς 10 Ιουνίου 1923 δὲ Βασίλειος μὲ γράμμα του πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἔξέφρασε τὶς σκέψεις του γιὰ τὸ σχέδιο Καταστατικοῦ, τὸ δποὶο τὸ Πατριαρχεῖο παραχώρησε στὴν δικαιολόγη ἀλβανικὴ ἐπιτροπή, γιὰ δποὶα ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ περασμένου Απριλίου μέχρι τὶς 12 Μαΐου δρισκέταν στὴν Κωνσταντινούπολη γιὰ τὴν ρύθμιση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητύματος τῆς Ἀλένιας.

Κατὰ τὶς μακρές αὐτὲς διαπραγματεύσεις τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο μὲ τὸ σχέδιο αὐτὸν παραχώρησε στὴν Ἀλβανικὴ Ἐκκλησία αὐτοδιοίκητο, τὸ δ-

ποιο δὲν δέχεται τὴν ἀλβανικὴν ἐπιτροπήν, γιατὶ αὐτὴ ἐπέμενε στὴν ἀναγνώστην τοῦ Λύτοχεφάλου. (1) Βασιλείος τώρα δῆλως δὲ τὸ σχέδιο αὐτό, ἐκτὸς τοῦ δὲ εἶναι σύμφωνο μὲ τὸ Καταστατικὸν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Τσεχοσλοβακίας, ἐπιπλέον ήταν προσκλούσει δχι εὔπεντή, διάθεστη, ἀνάλισσε στοὺς Ὁρθοδόξους μας τῆς Ἀλβανίας. Γιαυτὸν φρονοῦσε δὲ τῇ Ἐκκλησίᾳ θὰ τίταν δυνατὸν καὶ τώρα ἀχέρη γιὰ χάρη τῆς αντηρίας τῆς Βορείου Ηπείρου καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοδιοικητικοῦ τυνησίου τῆς χωρίως Ἀλβανίας μὲ τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ νὰ ὑπερπηδήσει τὸ σκόπελο αὐτό, νὰ παρελκύσει δηλαδή τὸ ἐκκλησιαστικὸν αὐτὸν διττόμα μὲ δποιούς τρόπους αὐτή, θὰ εὑρίσκε. Σὲν δικαιολογίες θὰ μποροῦσε νὰ προβάλει τὸ δὲν δέν δύπλαχει διηρεύθητις εἰπειδὴ δπως επίστης καὶ τὸ δὲν τὴν ἀλβανικὴν διάλεκτος εἶναι ἀτελής καὶ ἀχέρη, ἀτελέστερη τῇ μετάφραση τῶν Ἅγιων Γραφῶν στὴν ἀλβανική, γλώσσα ποὺ ἔγινε ἀπὸ τὸν αὐτοχθονούτον Ἐπίσκοπο Φινόλη, καὶ μύριζε Προτεσταντισμό. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ μποροῦσε ίσως νὰ παραχωρθεῖ καὶ τῇ συνταύτησι, τῇ Βορείου Ηπείρου μὲ τὴν Ἀλβανία καὶ νὰ προπρασκευσθεῖ τὸ Εδαφός ὡςτε νὰ ἐπανέλθει τὴν ἄγιαν καὶ γαλήνη στὶς καρέκες τῶν Βορειοηπειρωτῶν.

Τὸ γράψμα αὐτό τοῦ Βασιλείου ἀναγνώστηκε στὴν Ἱερὰ Σύνοδο τῆς 20 Ιουνίου 1923 καὶ ἀποφασίστηκε τότε νὰ γίνει γνωστὸς εἰδὼν Βασιλείο, σὲ συνδυασμὸ μὲ δεσμογράφηκαν πρὸς αὐτὸν καὶ προτργομένως. δὲ τῇ Ἐκκλησίᾳ χωρίς νὰ ἀναμιγνύεται σὲ διττά πολιτικής φύσεως κάμνει πάντοτε δ.τι εἶναι δυνατὸν νὰ περισώσει τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀλευθερία τῶν τέκνων τῆς ὡςτε νὰ μποροῦν αὐτὰ νὰ τελοῦν τὴν θελτικήν από τὴν γλώσσα τῶν πατέρων τους²².

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖο ἀπάντησε στὶς 14 Ιουλίου μὲ τὸ κατωτέρω γράμμα:

Τῷ Αρχιεπισκόπῳ Βασιλεφ.

Ἐτ τῇ διαχειρίσει τοῦ ἀγορῶντος τὰ ἐν Ἀλβανίᾳ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα ζητήματος τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον περιωρίσθη εἰς δ.τι παρουσίας καθαρῶς δρησκευτικὸν χαρακτῆρα, ἀποφεύγοντας ἐπιμελῶς πάντα ἐθνικὸν χρωματισμὸν διότι τοῦτο ἀκριβῶς εἰτε τὸ οημεῖον, ἀπὸ τοῦ δποίου δρμάται δ κατὰ τοῦ Πατριαρχείου πόλεμος. Συμφώνως δὲ πρὸς ταῦτα λαβόντα τὰς ἀπαιτούμενας δδηγίας ἐνήργησε καὶ δ πρό τινων μηγῶν παρὰ τῇ Κοινωνίᾳ τῶν Ἐθνῶν ἐπὶ τούτῳ ἀποσταλεῖς ἀπὸ μέρους τῆς Ἐκκλησίας Πανιερώτατος Μητροπολίτης Θιγατείρων κ. Γερμανός.

Τὴν ἀποψίν ταύτην ἐξακολούθει καὶ οήμερον ὑποσιηρίζοντας τὴν Ἐκκλησία. Φρονεῖ δηλ. διι δφείλει μὲν καὶ δικαιοῦται τὰ διενεργῆ καὶ ζητήτην περίσσωπιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀλευθερίας τῶν τέκνων αὐτῆς, δχι δμως καὶ νὰ ἀγαμιγνύεται εἰς ζητήματα καθαρῶς πολιτικῆς φύσεως διὰ τὰ δπαί ἀρμόδιοι εἰται ἄλλοι παράγοντες. Η Ἐκκλησία ἐπιμένει, καὶ ἐπιμένει ἔχοντα όπ-

ὅφει τὴν ἐθνικὴν σύρθεοιν τοῦ Ἀλβανικοῦ Κράτους, δπως ἔξασφαλισθῇ διὰ πάντας ἡ ἐν τῇ θείᾳ λαιφείᾳ ἐλευθέρα χρῆσις τῆς γλώσσης τῶν παιέρων αὐτῶν. Ελδικῶς δὲ ὁρίζεται ἐν τῷ σχεδίῳ τοῦ Καισαριανοῦ διι γλώσσα τῆς θείας λαιφείας θὰ ἔξακολουθήσῃ ἡ ἀπ' αἰώνων γλώσσα τοῦ Ἰεροῦ Εὐαγγελίου».

Καὶ ταῦτα μὲν ἀπὸ γερικῆς ἀπόφεως. Προκειμένου δὲ λεπιομερέστερον περὶ τῶν καὶ τὴν ἐλθοῦσαν ἐνταῦθα Ἐπιφορήν, πληροφοροῦμεν καὶ ὑμᾶς διι ἡ Ἐπιφορὴ αὕτη, ἐκθεῖσα τὰς ἀπόφεις τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ διειύπωσε τὴν παράκλησιν δπως ἡ ἐκεῖ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καταστῇ αὐτοκέφαλος. Ἀλλὰ καὶ τὸ Πατριαρχεῖον, ἀναπιῦξαν πρὸς αὐτὴν διὰ μακρῶν τοὺς καρονικοὺς λόγους, δι' οὓς ἀδυνατεῖ νὰ χρηγγήσῃ τὸ αὐτοκέφαλον, ἐδίλωσεν διι εἴμεθα διατεθεῖμένοι νὰ ἐπενδυγήσωμεν πλήρῃ ἐκκλησιαστικὴν αὐτοδιοίκησιν, κρατοῦντες μόνον διὰ τὸ Πατριαρχικὸν ἀξίωμα τὰς εὐθύνας ἐκείνας τὰς ἐπιβαλλομένας ἀπαραιτήτως ὑπὸ τῶν ἰερῶν κανόνων καὶ τῶν συμφερόντων τῆς Ὁρθοδοξίας. Τὸν δρόμον δὲ ὑπὸ οὓς τοοῦμεν τὸ αὐτοκέφαλον τοῦτο τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀνελύσαμεν ἐν σχεδίῳ, τὸ δποῖον ἐπεδόθη τῇ Ἐπιφορῇ, ἐδημοσιεύθη δὲ καὶ ἐν τῷ 18ῳ φύλλῳ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας»³⁴.

Τὰ ἀνωτέρω συνοδικὴ διαγράμμη ἀρακοιτούμεθα εἰς ἀπάντησιν καὶ τοῦ ἀπὸ τὸ λήγοντος μηνὸς Ἰουνίου γράμματος τῆς ὑμετέρας Πανιερότητος.

Elev κιλ.

μάκη Ἰουλίου τὸ³⁵.

Στὶς 27 Ἰουλίου 1923 δ Βασιλείος μὲ γράμμια του ζήτησε ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο νὰ γειροτονήσει δογμὴ Ἐπίσκοπο. Στὴν αἵτηση αὐτῇ ἐπανῆλθε δ Βασιλείος στὶς 4 Δεκεμβρίου 1923 (π.η.), δταν καὶ πάλι μὲ γράμμια του ζήτησε νὰ γειροτονήσει ὡς δογμὴ Ἐπίσκοπό του τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Τσάτσο γιὰ τὸ τιμῆτια ἐκεῖνο τῇς Ἐπαρχίας, τὸ ιεγαλύτερο, ποὺ περιλαμβανόταν στὴν Ἀλβανία. Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο τόσο στὴν πρώτη, μὲ γράμμια στὶς 17 Αὔγουστου 1923³⁶, δσο καὶ στὴ δεύτερη αἵτηση τοῦ Βασιλείου, ὅστερα ἀπὸ σχετικὴ ἀπόφαση τῇς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς 3 Μαρτίου 1924³⁷, ἀπάντησε ἀρνητικά.

Στὶς 9 Ἀπριλίου 1924 δ Βασιλείος, σὲ ἀπάντηση, ἐπιστολὴν τοῦ Ἐπισκόπου Συνάδων Χριστοφόρου Κλεσγι, ποὺ δρισκόταν στὴν Ἀλβανία καὶ εἶχε καταλάθει πραξικοπητικὰ τὴν Μητρόπολη Βελεγράδων, ἐκθέτει τὶς ἀπόφεις του γιὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸ ζῆτητια τῇς Ἀλβανίας, γιὰ δρισιλένες ἔκνοιας καὶ ἀντιχανονικὲς ἐνέργειες καὶ γιὰ τὴν εἰσαγωγὴ τῆς ἀλβανικῆς γλώσσας στὴν λειτουργικὴ γράμμη. Τὸ γράμμια κύτε, ποὺ σὲ ιερικὰ στημέται γίνεται συγόητο, έγει ώς ἐξηγεῖ:

*Ιερὰ Μητρόπολις
Δρυϊνουπόλεως
Ἀριθ. 46*

•Εν Λειτουργίᾳ της 9 Απριλίου 1924

Αγαπηὶ τὸν Χριστὸν ἀδελφέ,

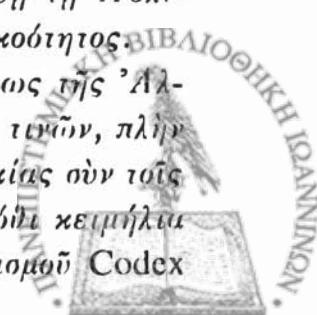
Τήν έφ' ήμερο μηνιαρίαν 11 Μαρτίου έ.ξ. ἐπιστολὴν τῆς ώμ. Σεβασμιότητος ἔδεξάμην δι' Ἀθηνῶν βραδέως. Ἀπαριῶν ἀξιῶ τὰ τύχω προσοχῆς, καθόσουν ὑφίσιαιαι πρὸς ἄλληλους πτευματικὸς δεομός. Δραπιόμενος δὲ τῆς εὐκαιρίας ἐξ ἀρχομῆς τῆς ἐπιστολῆς ώμῶν δι' ἡς θέλειε τὰ ἔχητε τὴν γράμμην μονι περὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ αὐτόδι ζητήματος, γνωρίζω ώμῶν διι ζήτημα ἐκκλησιαστικὸν αὐτόδι δὲν ἐπάρχει προκάληθη δὲ πάντως ἐπιηδεῖως ἐπότινων πολιτικῶν τῆς Ἀλβανίας ἀρδῶν, ἐν ὡ ἔδει οὗτοι τὰ ἐσιτρεφον τὴν προσοχήν των πρὸς οἰεντιέραν σύνφιγξιν τῶν οχθεων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀλβανίας οὐ μόνον διὰ τὸ δματιον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ πραγματικὰ συμφέροντα αὐτῶν, μὴ ἐπιμέροντες εἰς τὸ ζήτημα τῆς Β. Ἡπείρου, ήτις ἀφειλε τὰ ἡ ὡς ἀρραβών τῆς ἐνώσεως τῶν δύο κρατῶν, καθότι δ ὁρθόδοξος λαὸς τῆς Ἀλβανίας καὶ Β. Ἡπείρου, δι καὶ αὐτὸς κάλλιστα γνωρίζω οἰδέπειοι διενοήθη ιοιοῦτοι οι, πάγη τινων ἐν τοῖς δακτύλοις ἡριθμημένων καὶ ἡλιαγμένων. Ἀνερέρειε ἀδειὰ δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ώμῶν διι δ ὁρθόδοξος λαὸς οὐδὲν ἄλλο ἐπραξεν, ει μὴ δ, τι ἔκαμαν εἰς τὰ ἄλλα Βαλκανικὰ Κράτη καὶ δὴ καὶ αὐτὴ η Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀμα τῇ ἀτελενθερώσει τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου. Πράγματι τὰ Βαλκανικὰ Κράτη ἐχειραφειήθησαν ἐπό τῆς Μ. Ἐκκλησίας διότι ἥσαν ἐν συνόλῳ χριστιανικὰ καὶ διότι ἐζήιησαν διὰ τῶν καροτικῶν Ποιμεναρχῶν αὐτῶν ἀρμοδίων τὴν χειραφέτησιν. Ἄλλη η Ἀλβανία καὶ τὴν πλειοψηφιαν εἰτε Μωαμεδανική. Ἀν οι Μωαμεδαροὶ ἔχρισιάντος καὶ ἀπειελεῖτο θνατιον Ἀλβανικὸν Χριστιανικὸν Κράτος, οἰδεῖς θὰ ἀριέλεγεν. Εἰται ἀληθὲς διι ὑμεῖς εὑρεθέντες πρὸ προπαρασκευασμένης ἐπό ξένων μᾶλλον Ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως ἡγαγκάζεοθε τὰ παρακολουθήτιε τὴν ἀινχῆ ταύτην ἐξέλιξιν τοῦ αὐτόδι ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος. Δέον δμως ὑμεῖς οἱ γαλουχηθέντες ἐπό τῆς Μητρός Ἐκκλησίας, οἱ ὑπάντης τιμηθέντες καὶ ἀραδειχθέντες τὰ καταδείξωμεν δλητ τὴν υλικὴν ώμῶν ἀροσίων πρὸς αὐτήν, προλαμβάνοντες τὴν καταφέρειαν τῆς αὐτόδι ὡς μὴ ἀφειλε Ἐκκλησίας, ίτα μὴ ὑπέχωμεν εὐδύνην ἀτέραντι τοῦ ἀροσιωμένου τῆς ὁρθόδοξης λαοῦ τῆς Ἀλβανίας καὶ Β. Ἡπείρου καὶ τῆς καθόλου ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας καὶ τῆς ουρειδίσεως ώμῶν. Δέον ὡς ἄλλοι Μάρκος Εὐγενικὸς τὰ ύψωσητε τὴν φωνὴν ἀτέραντι τῶν αὐτόδι κυβεργώντων καὶ διαφωτίσητε ιὸν λαὸν ἴποδεικνύοντες τὰ δλέθρια ἀποιελέοματα τοῦ ιοιούν πραξικοπήματος καὶ ιονίσητε καὶ ἐντὸς τῆς Ἀλβανίας καὶ ἔξω αὐτῆς καὶ ἀταναταχοῦ ὑπαρχουσῶν, ὡς λέγεται, ἐλευθεριῶν καὶ ἀρὰ τὸ Ἀλβανικὸν Κράτος διι ἡ ὁρθόδοξια δὲν ἀποσχίζεται. Ἀγαπητὲ προνομίουν ιτος εἰται δυνατὸν τὰ δ-

ξιώσητε παρὰ τῆς Μ. Ἐκκλησίας λ.χ. σχετικῶς πρὸς τὴν ἐκλογὴν Μητροπολιτῶν καὶ τὰ καταστατικὰ τῆς Σάμου καὶ τῆς Κρήτης ὡς καὶ τὸ ἴσθμιον αὐτῆς. Πέραν τούτων πᾶσα ἀξιώσις θὰ εἰνε ἐπικίνδυνος καὶ διὰ τὰ πρόσωπα τῶν Ἐπισκόπων διὰ τὸ μέλλον, διερ οὔγγυστον. Μὴ λησμονεῖτε τὰς ἀξιώσεις τῆς Αὐτοριακῆς Κυβερνήσεως τῷ ἔτει 1903—1904 σχετικῶς περὶ τῶν ἐκλογῶν καὶ ἔγκρισιν τῶν Ἐπισκόπων Ἐρζεγοβίνης καὶ Βουκοβίνης. Η Καθολικὴ προπαγάνδα ὡς διὰ μακροῦ ηλεσκοπίου παρακολουθεῖ τὰ βήματα τῶν Ὁρθοδόξων λαῶν. Γνωρίζετε ἐκ τῆς Ἰστορίας διὰ καιεκρίθη ὑπὸ τοῦ Μ. Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμου καὶ καιακρίνεται ὁ Φαρμακίδης δ δημιουργὸς τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος δι' ἀκαταμαχήτων ἐπιχειρημάτων ἐν ὁ ἐργήθη ὁ λαὸς ἐν Ἑλλάδι ἥτο καὶ εἰνε Ὁρθοδόξος. Τοιαῦται ἦσαν αἱ θεωρίαι τοῦ Βαβαροῦ Mauret. Μὴ γὰρ μέχρι τῆς χθὲς πολλοὶ ἐν Ἑλλάδι δὲν εἰνε ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς μετὰ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας ἐκ φόνου μὴ ὑποιαγῇ τέλεον ἡ τῆς Ἑλλάδος Ἐκκλησία εἰς τὴν Πολιτείαν; Εὑρισκόμενα δ' ἀγαπητὲ ἐνταῦθα ἐν Κράτει Ἑλληνικῷ Ὁρθοδόξῳ καὶ ἐλευθέρῳ. Πολλοὶ τελευταῖως Ποιμενάρχαι ἔχομεν ἀνηνεχθῆ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβερνητικὴν ζητήσαντες προνόμοια. Λαδελφὲ δέον τὰ βαίνωμεν βραδέως μελειῶντες δὲ τὰ καταστατικὰ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἵνα ἀποφανθῆμεν Ὁρθοδόξοις, κανονικῶς, ἀνεπηρεάσιοις ἀπὸ πάσης Πολιτείας μηδ' ἐμοῦ ἐξαιρουμένου ὡς Κανονικοῦ Μητροπολίτου Δρυζούπολεως ἀνεγνωρισμένου ὑπὸ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, μεθ' ἣς ἀλληλογραφεῖ δικαιούμενος ipso jure τὰ ἐκφέρῃ γνώμην. Παρακαλῶ δ' ὅπως τοῦτο καταστῇ γνωστὸν εἰς αὐτίδητον ἐκκλησιαστικοῖς κύκλοις.

"Πδη δ' διε πρόκειται νὰ συγκληθῇ Μεγ. Τοπικὴ Σύνοδος, καθ' ἥν θὰ συζητηθῶσιν δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα ὡς τὸ τοῦ ἡμερολογίου καὶ τοῦ Μεγ. Πάσχα, τὸ δενιερόγαμον τῶν ἐν χηρείᾳ ιερέων, τὸ τῆς δίκης τῶν ἀληφικῶν καὶ ἄλλα ζωτικάτατα ἐκκλησιαστικά, θὰ εἰνε πολὺ συντελεστικὸν ἃν τὸ αὐτόθι ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα ἀναβληθῇ καὶ ἀφεθῇ τὰ συζητηθῆ ἐν τῇ Συνέδρῳ ταύτῃ παρουσῶν καὶ τῶν αὐτόθι ἐκκλησιαστικῶν Ἀρχῶν ὡς συμφήφων μειαξὲν ἀπαξιάντων τῶν Ιεραρχῶν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἵνα ἔχῃ κῦρος καὶ ὅπου ἀναμφιθέλως θὰ τύχωμεν προνομοίων ἐπαρκῶν ὑπὲρ ἀπαστῶν τῶν ἐκκλησιῶν αὐτόθι τε, ἐνταῦθα καὶ ἀλλαχοῦ, ἵνα οὕτως ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι καὶ συνδέσμῳ τῶν Ὁρθοδόξων Ἀρχιερέων κατορθωθῇ, δημοσίᾳ συδεμίᾳ Ἐκκλησία δπον ἃν ὑπάγεται πολιτικῶς μὴ δουλεύῃ τῇ Πολιτείᾳ σεβομένη μόνον ταύτην ἐν τοῖς ὄροισι τῆς Πολιτικῆς ὑπηκοοτητος.

'Ἐπειδύμοντον νὰ ἐρδιατρίψω καὶ περὶ τῆς δοκιμῆς τῆς χρήσεως τῆς Ἀλβανικῆς διαλέκτου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐκ μέρους μὴ εὐσεβογράφων τυπῶν, πλὴν δὲν πράπτω τοῦτο ἔχων ὑπὸ διφτιχία, διστις ἐκ βρεφικῆς ἡλικίας σὺν τοῖς εὐσεβεστοῖς Βερατινοῖς ἔχει λατρεύσει τὰ ἐν μεμβράνοις ιερὰ αὐτίδητα κειμήλια τῶν Ἀγίων Γραφῶν δπον διαλάμπει ἀπαγαχοῦ τοῦ Χριστιανισμοῦ Codex

Porphyrceus Beratinous ἐλληνιστι. Καὶ ἐτοιήτε τὸν Ἀλβανικὴν διάλεκτον, ἀλλὰς ἀχρήσιων ἔκπλασι καὶ παρὰ τοῖς λαλοῦσιν αὐτὴν ἀποκαλοῦσιν ἐπυπιστέλλεται τὸν γνωστὸν Σκιτειάδας. Εἴναις ἐπηρέασαν παραστήσατες αὐτὴν ὡς ξένην πρὸς τὴν Ἐλληνοπελασγικὴν οἰκογένειαν ὡς καὶ ἴδιας τοὺς λαλοῦστις ἐτοιήτε τὸν Ἀλβανικὸν τὴν διάλεκτον ταῦτην πειρόμενοι τὰ καταρτίσαντο γλῶσσαν δὲ τοῦ διάλεκτον παρὰ τῆς λαλούμενης ἵνα κατορθωθῇ τοῦτο καὶ δὲ τοιήτε λερῷ. Ἐκκλησίας εἰσαγάγῃ. Άλλα τοῦτο εἶναι ἀδύνατον ὡς πρωτίστονος καὶ ἀτελῆς δὲν δύναται ὡς γνωστὸν τὰ παραστήσαντας χριστιανικὰς ἀληθείας. Πόσον δοκεῖς εἶναι οἱ δεῖλαιοι ἔκεινοι λερεῖς πάπιοι λαμπτῆτες καὶ ὡς ἀκούοισαν δραγανταί ξένων, ἐπιζητοῦντες ξένων καὶ ξένων τοῦ λεροῦ Βήματος. Ενῷη ἡ Ἐλληνικὴ γλῶσσα εἶναι ἀπ' αἰώνων γνώριμος καὶ τοῖς ἀπλοϊκοτέροις καὶ Χριστιανοῖς, ἢν δέοντα τὰ εἰσαγάγῃ ἡ Ἀλβανικὴ Κιβεργηνοίς καὶ ἀνὰ πάσας ταῖς Σχολαῖς Χριστιανικαῖς τε καὶ Μωαμεθανικαῖς, ἀφ' οὐ καὶ οἱ Ἰρδοὶ Μωαμεθανοὶ ἐν τοῖς ἐν Ἰρδαῖς Λικείοις διδάσκοντι τὴν ἐλληνικήν, ὡς μοι εἴποντο ἐν Ἑσπερίᾳ, Ἰρδοὶ Μωαμεθανοὶ οἵτινες πρὸ ἐμοῦ τὸν γένητον εἰπεῖσαν τὰ διαγγεῖλαντι τοὺς Ομηρού, Θεόκριτον καὶ ἄλλους ποιητάς. Πόσον δὲ ὁρθῶς φέρονται οἱ Μωαμεθανοὶ Ἀλβανοὶ μὴ ἐπιφέποντες τὴν εἰσαγωγὴν τῆς Ἀλβανικῆς εἰς τὰ τεμένη των.

Καὶ λοιπὸν παρὰ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης θέλω προποθοντιανὸν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ζητήματι δι' ἣν θὰ τιμηθῇ αὕτη ὑπὸ σύμπαντος τοῦ Ὁρθοδόξου κόδιμον καὶ ὑπὸ τῆς ουρειδίσσεως έστι τῶν Μωαμεθανῶν. Παραπάλῳ δὲ ἐπαγγέληταικῶν τὰ εἰοηγηθῆτε ἐλευθέρως τὴν ἥμετέραν γνώμην παρατηροῦντες μάλιστα ἐκ μέροντος ἡμῶν τὸ ἀντικατορικὸν τοῦ διορισμοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἑπιφόρου ἐν Ἀργυροχάσιοφ, ἀνεν τῆς ἐγκρίσεώς μοντ ὡς Κανονικοῦ Μητροπολίτου. Ἐπὶ Ἰταλοκρατίας πρὸς διορισμὸν Ἀρχιερατικοῦ Ἑπιφόριον ἀπηγόρηθη ἐγκρίσις ὑμετέρα, ἢν δέδουπι μειάς ἐγγραφῶν ἀρδίσιον πολλῶν προκρίτων δροδοδόξων Ἀργυροχάσιοφ ἐπιβληθεῖσαν μοι γνώσει Ἰταλικῶν Ἀρχῶν, αἵτινες εἶχον ἀπέλασει με τῷ ἔτει 1916 ἐκ τῆς ἔδρας. Άλλ' οἱ Ἰταλοί γινώσκοντο τομοδεοίας, τῆς Ἀλβανικῆς Κιβεργήσεως πάντως ἀγνοούντος καὶ ἄλλην ὑπερβασίαν διέπραξαν κύκλοι τιὲς ἐκκλησιαστικοὶ αὐτοῖσθι δὲν ἐκθέσιμοις καὶ ἀντικατορικῶν διέταξαν τὰ πάντασιν οἱ λερεῖς τοῦ μημονεύματος μοντ ἀνεν ἐτιολῆς τοῦ Οἰκονομερικοῦ Πατριαρχείου, διερ δὲν θὰ εἴτε πιστεύω ἐνθουσιασμένον διὰ τὴν ἀξιόποιον πρᾶξιν τοῦ διαιάκαντος. Αἱ Ἰταλικαὶ Ἀρχαὶ μειάς τὴν ἀπέλασιν μοντ καὶ ἐν ἐπισήμοις δοξολογίαις παρόντων Σιρατηγῶν καὶ Πολιτικῶν Ἀρχῶν ἡνείχοριο τὰ δικούσαι μημονεύμένον τοῦ δρόματος τοῦ Κανονικοῦ Μητροπολίτου. Πῶς ἐπιλανθάνονται τούτων οἱ οπονδάσαντες κανονικὸν δίκαιον; Νομίζονται διι δὲν θὰ ζητηθῇ λόγος; ὁ tempora ὁ mores! Φρονοῦσιν διι δὲν ὑπέχονται βαρυτάτην εἰδύντην ἀπέκρατι τῆς καθόλου Ὁρθοδόξου Ἀραιολικῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ ἀπένταντι τῶν πιστῶν καὶ ἀφωνιωμένων αὐτοῦ Χριστιανῶν οὓς διὰ προσωπικῶν

θνοιῶν ὡς γρασιδν εἶχοι προφυλάξει οἱ Μητροπολῖται ἀπὸ τῶν ἐξισλαμίσεων, αἵτινες ἐξηροῦντο αὐτόδι ἀπὸ πιέσεων πολλαχῶν καὶ ἄλλων δικιών προπαγανδῶν; Μιᾶς δ' ἀντικαρβίητος ἄπαξ δούείσης διὰ τῆς ὑπεισελεύσεως ἀντικαρονικοῦ Ἀρχιεραιτικοῦ Ἐπιτρόπου ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ, πάντα ἔψογται τὰ ἔκρομα, ἢ τε σύγκλησις Πνευματικοῦ Δικαιοτηρίου, ἢ ἐκδοσίς ἀδειῶν Γάμων, ἀδειῶν ἐηημερίων, ἢ εἰσπραξίς Ἀρχιεραιτικῆς ἐπιχορηγήσεως, ἢ ἀνάμιξις εἰς τὰς Ἱερὰς Μονὰς κ.λ.π. Ηάρια δὲ ταῦτα θὰ εἰνε δυνατὸν νὰ φέρῃ εἰς τὴν καρονικὴν τροχιάν των ἥνμετέρα Σεβασμιότης ἔχουσα συμμάχους τοὺς λεροὺς κανόνας καὶ τὴν δικαιοσύνην.

Διαιτελῶ δὲ μετ' ἀδελφικῆς ἀγάπης καὶ τιμῆς

† Ὁ Δρυϊνουπόλεως Βασίλειος³⁸

Τῷ Ἐπισκόπῳ Ἀγίῳ Συνάδων κ. Χριστοφόρῳ Κίσου τιτλοφορούμενῳ
Μητροπολίτῃ Βελιγράδων (Βερατίου — Αὐλῶνος) εἰς Βεράτιον.

Στὶς 15 Ιουλίου 1924 τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο μὲ γράμματα πρὸς τοὺς Ἀρχιερεῖς Δρυϊνουπόλεως Βασίλειο καὶ Βελλᾶς καὶ Κονίτσης Πανάρετο ἐγνωμοτοποίησε τὴν ἀπέφρασή του νὰ ἀνασυστήσει τῇ Μητρόπολη Δρυϊνουπόλεως καὶ Πωγωνιανῆς³⁹. Η Μητρόπολη αὐτῇ, σύμφωνα μὲ τὸν ἰδρυτικὸ Τόμο ἦ Τόμο προσαρτήσεως τῆς 21 Αὐγούστου 1924, περιέλαβε ἐκτὸς ἀπὸ τὰ χωρὶα τῆς τέως Μητροπόλεως Δρυϊνουπόλεως, τὰ δποῖα βρίσκονταν μέσα στὸ ἐλληνικὸ ἔδαφος, καὶ 24 χωρὶα τῆς τέως Ἐπισκοπῆς Πωγωνιανῆς, τὰ δποῖα ἀποσπάστηκαν ἀπὸ τῇ Μητρόπολη Βελλᾶς καὶ Κονίτσης⁴⁰. Ως Μητροπόλιτης τῆς Μητροπόλεως Δρυϊνουπόλεως καὶ Πωγωνιανῆς πέθανε δ Βασίλειος στὶς 26 Φεβρουαρίου 1936 στὴν Ἀθήνα.

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

* Γιὰ τὸν Βασίλειο Θλ. καὶ Δ. Α. Π(αναγιωτ(δη)), 'Ο Μητροπολίτης Παραμυθίας καὶ Φιλικτὸν Βασίλειος, Δωδώνη. Είκονογραφημένον Ἐπειρωτικὸν Περιοδικόν, ἔτος δεύτερον 1899 ὥπερ Γεωργίου Κ. Γάγαρη, σ. 112—111· 'Αρχιειρανδρίτου Εὐγενίου Κωσταρίδου, 'Η σύγγρυνος Ἐλληνικὴ Ἐκκλησία. Λί ιππηρεσίαι τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸ Ἐθνος κατὰ τὴν λήξασαν ἐκατοντατετράρχη 1821—1921. Συνεργασίᾳ Ἐλλήνων λογίων κληρικῶν καὶ λαζακῶν, ἐν Ἀθήναις 1921, σ. 183—186· Πανελλήνιον Λεύκωμα 'Ἐθνικῆς Ἐκατοντατετράρχη 1821—1921. Η χρυσῇ βίβλῳ τοῦ Ἐλληνισμοῦ, τόμος Στ'. 'Ἐκκλησία — Κράτος, ἐν Ἀθήναις 1922, σ. 66· 'Αρχιεπεικόνιον 'Ἀθηνῶν Χριστοστόμου', 'Ἐπικήδειος εἰς τὸν Μητροπολίτην Δρυϊνουπόλεως καὶ Πωγωνιανῆς Βασίλειον, 'Ἐκκλησία, τόμ. 14 (1936), σ. 68—70· 'Μητροπολίτου Λαγκαδα Μερικού, 'Ανοικτὴ ἐπιστολὴ Πρὸς τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἐλλάδος Κύριον Χριστούπολιν, Γρηγόριος δ Παλαιμῆδη, τόμ. 20 (1936), σ. 107—109· Χρ. Καλλιαράκηο, 'Ο Δρυϊνουπόλεως καὶ Πωγωνιανῆς Βασίλειος, 'Ἐπειρωτικά· Ετήσιον Πανηγυριωτικὸν Λεύκωμα, ἔτος Α' (1938),

ο. 197—201. Κωνσταντίνου Α. Βοβολίνη. 'Η Εκκλησία εἰς τὸν ἄγρον τῆς ἀλευθερίας φωνή'—τζέντ. 'Αθήνα: 1952, σ. 212—214'. Φ. Α. Βιτάλη. Βασίλειος 'Ο Παπαχρήστου (ἢ Χριστίδης). Μητροπολίτης Δρυμουπόλεως. Θρησκευτική καὶ Ηθική. Εγκυλοπαιίδεια, τόμ. 3 (1963), στ. 700—701'. Φωτίου Γ. Οίκουνδρου. 'Η Εκκλησία ἐν Ήπειρῳ ἕπει τῆς πρώτης διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ μέχρι τὴν καθ' ἡμέας γράμμαν'. 'Αθήνα: 1964, σ. 58'. τοῦ Ιθίου. 'Η Εκκλησία ἐν Ηπείρῳ Ήπειρῷ ἕπει τῆς πρώτης διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ μέχρι τὴν καθ' ἡμέας γράμμαν'. 'Αθήνα: 1969, σ. 41'. τοῦ Ιθίου. 'Η ἐν Ήπειρῷ Εκκλησία Δρυμουπόλεως. Πιωγωνιανῆς καὶ Κοιλατῆς ἕπει τῆς πρώτης διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ μέχρι τὴν καθ' ἡμέας γράμμαν'. 'Αθήνα: 1971, σ. 41'. Βασίλη, Κραφτή. Θεοφραστή. Β' ἱδοστ., τεττάτυρρανη. 'Αθήνα 1973, σ. 150—160'. 'Ελευθερίας Ι. Νικολαΐδος. Σίνας προκαγδάνες καὶ δονική διάδοση, κίνηση στείς Μητροπολίτικες ἐπαρχίες Δυρραγίου καὶ Βελεγράδων κατὰ τὰ τέλη τοῦ 19ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἰώνα, 'Ιωνίνια: 1978, σ. 235—241'. Βασίλη Κραφτή. Λόγιοι τῆς Ήπειρου (1490—1912). τόμος πρώτος. 'Αθήνα: 1979, σ. 33—34.

1. Βασιλείου Α. Σταυρίδου. 'Η ιερὰ θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χαλκῆς 1811—1923, τόμος Α', 'Αθήνα: 1970, σ. 156.

2. Εκκλησιαστικὴ Αλήθευσις, τόμ. 12(1892—1898), σ. 373. 'Αρχιμενδέρης Αἰριλίανος Τσαχοκούλου. Επισκοπικοὶ κατάλογοι: κατὰ τὸν Κόβικας τῶν Γερμανούρων τοῦ 'Αρχιεπιστολικοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχεῖον'. Όρθοδοξία, τόμ. 23(1968), σ. 289.

3. Αρχιμανδρίτου Αἰριλίανος Τσαχοκούλου. Επισκοπικοὶ κατάλογοι. δ.π., σ. 292.

4. Στὴ μνήμη τοῦ Πατριαρχῆτος Ανθίμου τοῦ Βασιλείου καὶ τριακούρετος. Κων. Χ. Σκενδέρη. 'Ιστορία τῆς θρησκείας καὶ επιρροής Μαργυράδεως. Ιδεοσις θεοτέρης ἀπηγγέλματος, καὶ μετὰ πολλῶν εἰκόνων, ἐν 'Αθήνα: 1928, σ. 60.

5. Μητροπολίτου Σάρδατον Γερμανοῦ. 'Επισκοπικοὶ κατάλογοι τῶν ἐν Ήπειρῳ καὶ Αλβανίᾳ ἐπαρχιῶν τοῦ Πατριαρχεῖον Κ. Πόλεως, Ήπειρωτικὴ Χρονική, τόμ. 12(1937), σ. 83'. 'Αρχιμανδρίτου Αἰριλίανος Τσαχοκούλου. Επισκοπικοὶ κατάλογοι. δ.π., σ. 300. Στὴ Μητρόπολη χίνεται πατέρες τοῦ τοῦ γενικὸς ἀπίτροπος τοῦ στίς Φιλίατος.

6. Μητροπολίτου Σάρδατον Γερμανοῦ. Επισκοπικοὶ κατάλογοι. δ.π., σ. 58'. 'Αρχιμανδρίτου Αἰριλίανος Τσαχοκούλου. Επισκοπικοὶ κατάλογοι. δ.π., σ. 396.

7. Μητροπολίτου Σάρδατον Γερμανοῦ. Επισκοπικοὶ κατάλογοι. δ.π., σ. 58'. 'Αρχιμανδρίτου Αἰριλίανος Τσαχοκούλου. Επισκοπικοὶ κατάλογοι. δ.π., σ. 417.

8. 'Αποστόλου Αθ. Γλαύκηνα. Τὸ Αὐτοκέφαλον τῆς ἐν Αλβανίᾳ Ορθοδόξου Εκκλησίας ἐπὶ τῇ θάσῃ ἐνεκόπτεται ἐγγράφων. 'Ιωνίνια: 1978, σ. 51.

9. Εκκλησία, τόμ. 14(1936), σ. 71.

10. Όρθοδοξία, τόμ. 11(1936), σ. 128.

11. Βλ. τὴ δεύτερη ἱκθεση, τοῦ J. J. Sederholm, προσδόου τῆς εἰδικῆς ἀπορροῆς ἀρεβντῆς γιὰ τὰ τημέντα τοῦ Νότιο Αλβανία (Βόρειο Ήπειρο), ποὺ ὑπέβαλε στὴν Κοινωνία τῶν Εθνῶν καὶ περιλήμβανε τὴν περίοδο ἕπει τὸ 19 Δεκεμβρίου 1922 μέχρι 1 Φεβρουαρίου 1923, R. P. Papadakis, Documents officiels concernant l' Epire du Nord 1912—1935, Athènes 1935, σ. 190.

12. ΑΓΕ ('Αρχείο 'Υπουργείου Εξωτερικών) 1924 B/36.

13. Βλ. τὸ έγγραφο τῆς 6.10.1922 τοῦ ὑπουργεῖου Ἐξωτερικῶν πρὸς τὸ Διευθυντή τῆς Ἑλληνικῆς Ἰραζιανᾶς στὴ Γενεύη Δενδραριῇ, ΛΓΕ 1921 Β/35.
14. Βλ. τὸ αγγελιαρχεῖο τοῦ Πατριαρχοῦ Μελέτιου, τὸ ὥπολο διήληκε στὸ Χ. Ι. Σιρίπουλο. "Πατρὸς Ἀρχιεπούτη τῆς Ἑλλάδος στὴν Κοινοταντινούπολη, κατ' τὸ ὥπολο ὁ Σιρίπουλος θεοτίλε στὶς 11 Ὁκτωβρίου 1922 στὸ ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν, ΛΓΕ 1921 Β/35.
15. ΛΓΕ 1921 Β/35.
16. ΚΠΑ (Καθοδὶς Πατριαρχικοῦ Ἀρχειοφυλακοῦ) 998, σ. 636 πρᾶλ. Ἐκκλησιαστικὴ, Ἀλβανία, τῷρ. 12(1922), σ. 4-12.
17. ΚΠΑ 981, σ. 188.
18. ΚΠΑ 998, σ. 687-689.
19. ΚΠΑ 981, σ. 555-556.
20. ΛΓΕ 1921 Β/35.
21. ΛΓΕ 1921 Β/35. Στὸ τέλος τοῦ ἀντεγράφου τῆς δύκικηλον τοῦ Ἱεροπέπου οἱ Ησαΐαος πρᾶματα: «Οἱ τις ἔκριθὲς ἀντεγράφους δὲ ἀντιτίπου. Ἐν δελδινακήρ τῇ 26 Δεκεμβρίου 1922. Μητροπολίτης Ἀργυροκάστρου τὸ Δρικονοπόλεως Ησαΐαος. Σημειώσεις. Ἀπεστάλη μιοι ὥπολο τημέτερου Ἐφημίερου Κοινωνικῆς τινος τῆς Ἐπαρχίας μιοι τῆς Πατέρου Πατέρου μαρτράγιστος τὸ Δρικονοπόλεως Βασιλείους». Στὶς 21 Ἰανουαρίου 1923 οἱ Ι. Σιάτης, Γραιοργὸς Ἐκκλησιαστικῶν κατὰ Δημοσίας ἐκπαίδευσις, ἀπέστειλε τὰ κείμενα ποι ἐλαχίστη ἀπὸ τὸν Ησαΐαο τὸ ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν, ΛΓΕ 1921 Β/35.
22. ΚΠΑ 980, σ. 71-72, ὥποι ἀναγράφεται οἵτι τὸ ὑπόμνημα τοῦ Ησαΐαον ἔφερε γρονολογή τὸ 20.12.1923 ἀντὶ 28.12.1923 πρᾶλ. Ἐκκλησιαστικὴ, Ἀλβανία, τῷρ. 13(1923), σ. 16.
23. ΚΠΑ 982, σ. 53.
24. ΛΓΕ 1921 Β/35.
25. ΛΓΕ 1921 Β/35.
26. ΚΠΑ 999, σ. 172.
27. Ἐκκλησιαστικὴ, Ἀλβανία, τῷρ. 13(1923), σ. 1, 15.
28. ΛΓΕ 1921 Β/35 πρᾶλ. κατ' ΚΠΑ 999, σ. 148.
29. ΛΓΕ 1921 Β/35.
30. ΛΓΕ 1921 Β/35.
31. ΛΓΕ 1921 Β/35 πρᾶλ. κατ' ΚΠΑ 999, σ. 207. Βλ. κατ' τὴν πληροφορία τοῦ Μητροπολίτου Κορινθίας Παντελεήμονος, σύμφωνα μὲ τὴν ὥπολο ὑπάρχει ἀνέκδοτη μελέτη τοῦ Ησαΐαον, τὴ ὥπολο ἀποσημαίνει μεγάλο ποσοστὸ λέξεων ἡληνικῆς ἐλληνικῆς στὴν ἀλβανικὴ γλώσσα, Ἄιονον Σ. Ρωμανίδον, Ρωμαϊστήνη, Ρωμαϊκα, Ρούμιελη, Ηεραταλούνη, 1975, σ. 286.
32. ΛΓΕ 1921 Β/35. Τὸ έγγραφο μὲ τὸ ὥπολο ἡ Γενικὴ Διοικηση, Πατέρου ἔστειλε τὸ τηλεγράφημα αὕτη ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν φέρει τημέτερη 28 Μαρτίου 1923.
33. ΚΠΑ 999, σ. 395-397.
34. Ἐκκλησιαστικὴ, Ἀλβανία, τῷρ. 13(1923), σ. 149-150.
35. ΚΠΑ 982, σ. 370.
36. ΚΠΑ 982, σ. 101-105.
37. ΚΠΑ 1000, σ. 11. Στὸ θέρικον ἀπὸ τὸ Ησαΐαον ἀπαντήθησε στὶς 11 Ἰανουαρίου 1926 ὕμιτος ἀποτέλεσμα, ΚΠΑ 1001, σ. 49-50.
38. ΛΓΕ 1921 Β/35.
39. ΚΠΑ 980, σ. 519-520.
40. ΚΠΑ 980, σ. 597-598.

NIKOY A. TENTA

A S P A S I A

Κριτοδάχιυλη, ζεδιπλώνεις ἑωθινοὺς ἱριδιόμονς
οἵς μουοικὲς δπιαοίες τῶν ἀγγέλων
δμάδι τὰ διαβοῦν τὸ δοιροσμάρι
προσκυνητὲς πασίχαρης διαύγειας
ῆχων λυγισμένων οἰή μελαδία
τῆς δμοσύοιας ἐνόιητας τοῦ κόδομον.

Καλόμοιρη, τῆς ἀρμοίας ἐκλεκτή,
ἐλευθερώνεις τὴν ἔγκλεισιη καρτερία
καὶ ἐκπορθεῖς τὴν δμίχλη τῶν καιρῶν
μὲ ἀνεμοκυμάτιομα ποὺ βλεφαρίζει
ζέφυρους ἡδύπτοονς καὶ πολυφωνικοὺς
οἰδερίγος ἀναλυωμένης οιωπῆς.
Μελισσόφτιερο τὰ διρροδάχιυλα σαλεύοντ
ποιάμια ἀργυροκύλητα καὶ σήμαντρα
μὲ τόρους μυοτικοὺς ποὺ ἀναδιπλώνονται
οἰά λιθότιρωια καὶ τὶς χρυσοθυμωνιὲς
τὶς ἴνφωμένες μὲ τὴν ἀνάσα τοῦ Λαοῦ
φτιερακίζονταις στὴ χαραγματιά τοῦ μέλλοντος
τὸ μέλος χαμόγελο τῆς δοιραπῆς
καὶ ξηρηξη μαγιάτικου τριανταφύλλιον.

Μὴ θωπεύοεις οἰδεράγγιομα τῶν πλήκτιρων
τῆς ψυχῆς τὴν δρμὴ καὶ πυρπολήσεις
μὲ ίμερο τὴ οθελιάδα τῶν ἀθανάτιων.
Ἄνεγγιχη μεῖνε ἀπ' τῶν θεῶν τὴ βουλή.
Μονάχα σὰν μοῦ παίρνεις τὸ φιλί
ἀσπαίρεις ψυθμὸς δημιουργίας.

Γέρνη Καροίκων - Ζέρμας

Β. ΜΑΡΓΑΡΗ

ΛΑ·Ι·ΚΕΣ ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ

ΕΙΣΑΙΓΩΓΙΚΑ

‘Η συλλογή τούτη καὶ γί κατάταξή της σὲ διιάδεες λαϊκῶν ἐκφράσεων τῆς Ἡπείρου, μὲν ἀρχετὰ μάλιστα γλωσσολογικὰ ἐνδιαφέροντα, δὲν ἔφτακε ὡς τὴν ἄκρη. Ήέλιο νὰ πῶ δὲν ἔξαντλησε δόλο τὸ θέμα. Δὲν ἔφτασα μ’ ἀλλα λόγια, στὸ νὰ περιμαζώξω ὅτι παρόμοιο λέγεται στὸν γήπειρωτικὸ χῶρο, στὸ νὰ μήν παραλείψω δηλαδὴ τίποτε, πρᾶγμα ποὺ θάταν κι ἔξω τοῦ σκοποῦ μου μὰ κι ἀδύνατο. Γ’ιατὶ γί λαϊκή ἐκφραση, πιὸ πολὺ κι ἀπὸ τὴν παροιμία, γεννιέται γρήγορα, ἀνεβαίνει εύκολα στὰ χείλη, καθὼς γί συνάφεια τῆς ζωῆς δίγει λαβὴ στὴν καθηγητερινή κουβέντα νὰ σκαρώνει καὶ νὰ πλέκει ὅπως τῆς ἀρέσει τὸ ζωντανὸ λόγο. Κάθε μέρα, ἔτσι, ἔπειτάγονται μὲς στὴν διμιλία, δλιως ἀνίαστα, καινούργια τέτοια στολίδια, καρποὶ τῆς φαντασίας καὶ τοῦ καλοῦ γούστου τοῦ λαοῦ, ποὺ μοιραίᾳ ἀφήνουν πίσω τους καὶ τὸν πιὸ ἐνγηγητερωμένο μιελετητή. Μερικὰ ἀπ’ αὐτὰ ἔχουν τὴν τύχη γὰ πολιτογραφοῦνται καὶ νὰ μιπάνουν συνέχεια στὴν καθηγητερινότητα, ἀλλα ὅριως —τὰ πιὸ πολλὰ— σθήνουν καθὼς γεννιοῦνται, στὸ στιγμιαῖο γύρισμα τῆς κουβέντας. ‘Η δουλειὰ τούτη περιέχει ἐκφράσεις, ποὺ λέγονται ἀπὸ τὸ λαὸ σὰ σύνολο κι ὅχι ἀπὸ ἑγωριστὲς διιάδεες —κοινωνικὲς γί ἐπαγγελματικές. ’Απ’ ὅτι λέγεται στὴν Ἡπειρο —κυρίως στὰ χωριά της— ἔτσα, ἔτσι, ἔνα πλήθιος τέτοιων ἐκφράσεων, ποὺ τὸ χώρισα στὶς ἔξτις διιάδεες: Εὔχετικά, κατάρες, βρισκιατα, ὄρχοι, χαιρετισμοὶ, τῆς φύσης, θυμιοσοφίες, διάφορα, χαρακτηρισμοὶ, δυνάμιατα, ἐπαναλύψεις. Πασχίζονται μάλιστα νὰ δώκω ἔνα ὅσο πιὸ γίνεται καθάριο γήπειρωτικὸ ὄλικό, προσπάθησα νὰ δγάλω ἔξω σχεδὴ γί λέγεται, κατὰ πολὺ συνγριψιμένο τρόπο, καὶ σὲ ὑπόλοιπες συγχρόνως περιοχές. Στὸ γράψιμό τους κράτησα τὴν φινγητική. Στὴν δριθογραφία τους ἀπλοποιήσα τὰ πράμιατα, ἐκεὶ ὅπου γί ντοπιολαλιὰ δὲν ἀφηγε γῶρο γιὰ τὴν δριθοῦσή της τήρηση. Περιδιαθάζοντας τὶς ἐκφράσεις τοῦτες, μπορεὶ κανεὶς νὰ σταριατήσει καὶ σὲ κάποιες λίσταρφίες, ποὺ συχνὰ τὶς χαρακτηρίζουν: π.χ. στὴν ἐπανάληψη προγρούμενων λέξεων («κακή σου γιιέρα, κακή σ», «νὰ σι φλάει γί πανατα, νὰ σι φλάει»), στὴν συνήθη γρήση μερικῶν λέξεων («ἄιντι, κι στες χαρές», «ἄιντι, μὴ σδώκου καμιά») κ.λ.π. Γ’ια τὴν ἐριγγεία τους τέλος —τῶν δύσκολων κομικατῶν — ἔθαλα ἀγάπεσα στὶς δυσγήγτες ἐκφράσεις, διπλα τους, ἀλλες τῆς ΐδιας γί σχεδὸν τῆς ΐδιας σημασίας, γί ἀκόμια ἔθαλα πλάι στὶς πιὸ ἀπρόσιτες νογρατικὰ ἀτέφια τὴν ἔξτηγησή τους.

B. M.

ΕΥΧΕΤΙΚΑ

«Καλουφάωτου», «δεῖντι, κι εἰ καλή, μιριά· (γιὰ καλή, τοποθέτηση, τῶν χρυπράτων: στὸν πωλητὴν) *», «καλουξόδιφτα».

«Νὰ επάρου τοὺς κακούς, εὐὰ εἰ φλέβες ἡ παναζή, «καλγώρας ςύτος», «κόταμ», «φρύδιαι γραμμένα», «μάτιαι γραμμένα», «πισθὶ γραμμένου», «χαϊδιάρημ, τούς».

«Χατζός. (φτέρνισμα «Χριστός ζου»), «μέσχουσ·

«Ἄγ. καλουσαντζιουθήκαιαν» (στὸ γεῦμα. εἰδὲ ποτό), «ἄγ. καλουσαντζιώταμαν».

«Ἄντι, κι εποχαρέο, τώρα· (σὲ ὥρα γάμου). «ἀμήν καὶ πότι· (ἀπαντητικό), «ἄγ. κι εποὺ μιπειώσ. τώρα· (στῶν παιδιών ζου), «κι τυρὸν παντριμέν (τοὺς χρόνους).

«Καλή ξιλιφτιρίδα», «ἄντι, κι μ' ἔνα γιό», «ἄν Ήλί ίκιδρ» (δι Ήερός, ἀπαντητικό), «καλή, σπουρά, τώρα».

«Τφοῦ, μή δισκαθείς», «φτοῦ νὰ εἰ φτύσου», «φτοῦ στοὺ γκόρδους» (νὰ μή μή δισκάνεις).

«Άγ. καλγαντζίουσ·, νὰ εἴ; βροῦ καλά·, «καλὸς ξιπρουδόδιος».

«Θὲ οχουρέτσουν» ** («...συχώρεστε τον»).

«Καλὸς μιπαράδειος. τώρα», «καλή, φυτή» (μεταξὺ γερόντων).

«Αχρείατους νάνι· (δι γιατρός), «πιραστκά νὰ γέν». «πιραστκά νάνι».

«Βοηθείασ· (ύστερα ἀπὸ μεταλαβία κ.λ.π.)».

«Χαϊρλίτκου» (διν επάσεις κάτι· «νὰ δηγεῖ εἰ καλό»).

«Δέξα νάγι ού γεραμπή· (δι Ήερός), «δέξα νάγι».

ΚΑΤΑΡΕΣ

«Σκατὰ θιπσχήτ» (στήν ψυχή, του), «σκατὰ τοὺς λάκχουτ». «νὰ εἰ πάνοι τέσσερα».

«Μπά. κακόχυρονο νάεις» (νάχεις), «ιπά. πνὰ εῷρπ αύ διάσουλους, νὰ εῷρπ» (...ποὺ νὰ ισθι μπει...), «ιπά. πνὰ μή εώεις» (...νὰ μή σώζεις), «νὰ μή εἰ βρει ού χρόνους, παναταιμ·, ζιπά. πνὰ οἱ κάψ ἡ προυτιά, νὰ οἱ κάψ», «κακὸ κύτοκινητου νὰ εἰ πατήσ», «κακὸς φάφους», «νὰ μή εἰ βρει τοὺς προυΐ».

«Ἄει: ετὰ τσαχίσματα·, «ἄει ετὰ τσαχίδια·, «ποῦ ετὰ τσαχίσματα πήγι», «στείλτον στοὺ διάσουλου», «ἄει γκριμίσ», «στοὺν ζγύρτου», «μή, εἴς κι πάει·

* Τὰ λόγια ετὴν παρένθεση, άρμηνεύουσα — οὐ εἰσαγωγικά — ή ἐπεξηγούσα — χωρὶς εἰσαγωγικά — τὴν ἑκφραστή.

** Τὸ πιὸ μεγάλο γράμμα επιμένει: θεὶ τοθτο προφέρεται παχύ· τὸ πιὸ μικρὸ θεὶ προφέρεται: ζχνιά, δισε νὰ δικούγεται.

(«δει γιγνόμενοι»), «γά πάς κι γά μή γυρίεις», «στά χουμιμάτια», «ἄντι χάσ», «στού χαϊδ» («χάσου»), «ἄει γά πνιγεῖς», «ἄει στού χαλέ» (στὸ ἀποχωρητήριο), «ἄει στού γχρακα» (στὸν χρακα), «γίνε ξίκ» («τσακίσου ἀπὸ δῶ»), «ἄει στού διάταγου» («...διάδολο»), «ἄει στοὺν ἐξαπουδῶ», «ἄει κατανέμει», (κατὰ ἀνέτου), «ἄει ἀπουκεῖ πούρθεις».

«Κακιὰ προυχουπή γά κάνεις», «στάχτ γά γένεις, παναταίτι», «στάχτ κι μπούλιπ» (σκόνη), «κατράι κι κούτσουρου», «γά δψισι» (γά πάθεις τὰ λόια).

«Κακιὰ στραπή γά σι βαρέσ», «κακιὰ στραπή», «ιπά, πνά σι κάψ τ' ἀστρουπιλέχ», «κακιὰ ξαφνιὰ γά σι βρεῖ», «κακή καταρρουή», «κακιὰ πανούκλα», «γά εὶ κάψ οὐ Θιός, γά ίσυχάσου», «γά σι κάψ οὐ Θιός, παναταίτι», «γά σι φάει τοὺ μικύρου τοὺ σκουτάδ», «ιπά, πνανάψ κι γά καεῖ» (ποὺ γά ἀνάψει...).

«Κακή σου γιπέρα, κακήσ», «ιπά, κακώρασ», «ιπά, τρουμάρα γά σδρθ» («γά σοῦ ρθει»), «ιπά, τρουμάρα γά μή σδρθ» (σὲ πρόσωπο ἀγαπημένο), «ιπά, πνά μή δεῖς ἀσπρ μέρα».

«Μὰ σπάρ οὐ διάσουλος τοὺ μπατέρα, θὰ στοὺν πάρ».

ΒΡΙΣΙΜΑΤΑ

«Ἄει κατούρα», «ἄει σαπέρα» (ΐσια πέρα), «ἄει χέσ τὰ πόδιασ», «χέστον» (μή τοῦ δίνεις σγηιασία, ἀφησέ τον), «χέστον πατόκορφα», «γράψτον λικί π πρέπι», «καλῶστο γκῦλο μας» (περιφρονητικὸς χαιρετισμός), «ἄει σι-κτίρ» («ἄντε χάσου»).

«Σουρζιλένους λίσι;», «βαριμένους λίσι;», «σι βάρισι κατακούτιλα», «πῶς κάνεις έτοι, ντέ?», «Έχει θένα;» (λόξα), «σπύρη τοὺ μισαλδ ἀέρα;» (σοῦ πῆρε), «σπύρη οὐ Θιός τοὺ μισαλδ;», «δὲ σκόδη τοὺ κιφάλ» (σοῦ κόδηει), «έτσι μισαλδ δὲν έχει» (καθόλιου), «δὲν έχει δράι μισαλδ», «δὲ σκόδη μπίτ», «μπίτ γιά μπίτ», «υτίπ γιά γιτίπ», «δὲ σκόδη ἀλότιλα» (καθόλου), «οὖλου γκρέντις εἰσι», «δὲ σκατιδάσ γή κούτρα (τὸ κεφάλι), «μισήκουεις καπνούρα» (μιοῦ σήκωσες, «μὲ ζάλισες»), «μισήκουεις ἀλιμπασία» («μὲ ζούρλανες μὲ ζάλισες»), μ' ἔκανις σούρ» (περίγελο), «μ' ἔκανις γέλιου», «μ' ἔκανις ριντίκουλου» (ρεζίλι), «ἔγινις μουλόψια» (τὸ λόιο), «δὲν έχει ντρουπή φλάσ;», «χαλδ τόχη τοὺ στόλιασ» (ἀποχωρητήριο), «δὲν έχει Ήιδ γά σι κρίγ», «ἀπουποίδ χουριδ χουριάτε εἰσι», «τόχη τζώρα τοὺ κιφάλ» («εἰσαι ξεροκέφαλος»), «έτσι μισάει (ἀπαντητικός: μιοῦ σκάει: «έτσι θέ-λιο»), «έτσι μικαπνίζ» (ἀπαντητικό), «ἄγντι κεπέ...» («έχε χάρη...»), «δὲ μπγιά-νισι πιλιγά» (...πιάνεσαι), «δὲν έχει λουγαριασιδ» («λογική εἰσαι ἀσυγάρτη-τος»), «Μὰ σι μιτζώξου κι Μὰ φύγου» (μιουντζώξιο: «Μὰ σὲ ἐγκαταλειψω», «γι' κύτσ μας λάλαει» (ἀπαντητικό: είριον. έχφρ. ἀδιαφορίας), «γι' αὐτὸ μας πα-

* Οι άκρα γυδαίες κ.λ.π. έκφρασεις, καθώς ανήκουν πιὸ πολὺ στήν ἀργκό, δὲν καταγράφονται στὴ συλλογὴ τούτη.

ράθειρναν. (ἀπαντητικὸ γυδαῖο: μᾶς πολὺ γένουσαγαν). «γι' αὐτὸς μὲν ἔτρουγχον, ἐνὲ μιπαλρὶ ἀποὺ οὐριήνις» («...δὲν παίρνεις...»), «σ' ἔπιας ἡπ' τού πουδάρ. («πεισμάτινες γιὰ καλά»), «παρασόλασ μὲ σένα», («ζαλίστηκα, χουράστηκα»), «τὶ μπιέρρα». («τὲ δαρέθηκα»), «μ' θαπριές παράχιρα», «δὲ νταγιαντιές δαλιού» («δὲν ὑποφέρεσαι...»), «πᾶν χαριένα τὰ κόπιατ», «μιπριές τὰ σκώτια», τι' φούσκουεις τὰ πλιμόνια», φι' χτίκιατις», φι' μαράζουσις», «μόφαεις τὰ σπλάχνα», «δὲν εἶσα θῆπρ μέρα», «μάλιας' τὴ γλώσσαι», «ἄλλασσους εἶσαι».

•Θὰ σὲ πῶ ἔνα χιράκ. (Θὰ σὲ μαλάτιω), «δὲ θὰ σὲ ξιπλέν τίπουτα», «τὶ θὰ ε-τύρου!...» (πότε τὰ...), «δεξαὶρ τὴ σκούπα» (σέρνει), «πλάς μέρα γιὰ νύχτα» (πουλάς...), «ποὺ κουμπουσκύλιαζις» (ποὺ ἔχανες τὸν καιρὸ του), «ποὺ τραβουλουγιόσουν», «ιτανέζκις γκβέντις μιλές» (ιτανισθέζικες... μοῦ λές δχι ξεκαθριζιένες), φιτά ματσόλας» (φιούς τὰ ματσάς), «εχάνες τοὺν ἀντίτηρου», «ξέρες τίπουτα» (θημωμένως «θηκού νὰ τοὺ πῶ»), «τὰ μούτζουζις» (γιὰ διποτογχιά), «τὶ τρώει οὐ κώλους» (...γιὰ νὰ τᾶς ξύλο).

•Μή μὲ πατάς ήτι πούναει» (ποὺ μὲ π.), φιή, μ' ξεις μιπληγγή (...ποὺ ξύνεις τὴν...), «θὰ σὲ πιγειρτώ τοὺ ξύλου», «αὐτὸς δὲν εἰνι παιξιγέλασι», «θὰ ζέώκου μιὰ θὰ τρύγουν τὰ οσχούλια», γιὰ κάνεις τυάρ. (ἀπαντητικό: «...κάνε μου τή...»), «θὰ σὲ κάνου τὸπο» (θὰ σὲ δείρω), «θὰ ξγίνι τὶ ξλαλ» (θὰ τοὺ γίνει...), «θὰ σὲ φάει τὶ μαρμάγκα», «θὰ σ' άλλαξου τοὺν άσθεστου», «θὰ τὰ μάσου τὰ λουριά», «θὰ σκάνου τοὺ κιδνύρω» (...τὸν τάφο), «θὰ σὲ γεάρου ζουντανό», «θὰ σκάνου τὰ μούτρα πατειά», «θὰ τοὺ δηγάλου τοὺ τοκμάρ», «τοὺ κράταγα, κιαρατά», (θείλε νὰ ξεθημάνει), «θὰ μὲ ολέπεις κι θὰ τρέμει», «θὰ σ-ετρίψου τοὺ λαρύγγη», «ἄν ζέσταξε...» (ἀπαντητικό: «ἄν τολμάς»), «ἄν σκουτάει» (ἀπαντητικό), «ἄν τού λέεις τὶ πιρέικουλα» (ἀπαντητικό: «ἄν ξεις τὸ θάρρος»), «ἄν θέλεις νὰ δεις τοὺν ούρανὸ σφουντήλα» (ἀπαντητικό), φιή, μικάνοι λιένα τοὺ γκάργα, φιή, μικάνοι ίμένα τοὺ νταχρ, πουλὶ μι-μπήκις τατμύτις», «μοδγινις τσιάμκους τατμάχους», «ξέρες πῶς μὲ λέν ίμένα;», «μούτρα γιὰ στρέρουμα» (ἀπαντ. ειρων.), «δεις κάνι κουλουτούμπιε», φιή, μινάζει μένα (τινάζεται), «τοὺ πᾶς λάσου λάσου» (φιρί - φιρί), «θὰ φάς μιὰ πθάνη δλ δχιάζει» (ποὺ θὰ είναι), «θὰ εφέξου μιὰ» (...σοὺ φέξω: θὰ σοὺ δώτω...), «θὰ σὲ φάου δάγκα», «θὰ ζηγάλου τοὺ λάδο», «θὰ σὲ πάρου μὲ τοὺ σκόπο» (μὲ τὸ ξύλο), «σ' ξέρου τὲ πληγγὲς ιγώ, οξέρου τὲ ραφές», «θὰ σὲ τιλιώσου», «θὰ σὲ πάρου μὲ τοὺ λουρι», «θὰ σὲ φάει τοὺ μαύρου τοὺ σκουτάδ», «θὰ σὲ φάει τοὺ μαύρου τοὺ φέρ», «θὰ γίνι ήτισ ματαγινγκτρ» (ποὺ δὲν ξανάγινε), «δὲ θὰ σ' άφήκου σὲ γλουρὸ κλαρί», «σιαδλ φάρα», «σὲ πήρε οὐ διάσουλους», σὲ πήρε, «θὰ γίνουσι' ἀποὺ διὸ γκουριά» (θὰ ταξιαθοῦμε γιὰ τὰ καλά).

OPKOI

«Στοὺ ψουμὶ πτρώμι», «τοὺ κρασὶ π-πίνουμι», «μάτου ψουμι», «στγιουρτί» πούνι στήμιρα, «στέρρα πφουράου», «νὰ μή μὲ δρει τοὺ προυΐ», «νὰ μή, ζώσου»,

·γὰ μὴ μὲν ἐν Γιώργου· (Κώστα...), «γὰ μὴ μὲν στ' ὄνουμα», «τὶ θὲς νὰ σ' ούρκιστῷ», «γὰ μὴ σ' ούρκιστῷ», «πέρι όρχου», «στὸν φῶςμ», «στὰ πιδιάμ», «στὸν Γιώργουν, πτοὺν ἔχου ἔνα (...στὴν Κώστα, στὸν Τάχη...), «γὰ μὴ γκζήγιμερύζου».

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ

«Καλουσώρσις», «καλουσηγύρα», «τί χαμπέρια, γιρός; δυνατός?», «πῶς τὰ πουρεύς», «καλά, νὰ λέμι», «μιαχάρ», «πῶς τὰ καλουπιρνᾶς, «κούτσα κούτσα» («μέτρια»), «γὰ σὲ φλήρου ψύχα» (λίγο).

«Τὶ κὰν ή κυρά (ή, σύζυγος), «πῶς τάχς τὰ μικρά» (τὰ παιδιά), «πῶς νέχεις τφαμίλια», «πῶς γέχεις τφαμπλιά», «κόλατο» (χειραψία), «τσάκα πέντε» (χειραψία), «ποῦ γάθκις», «πούεισι σύ», «κάναριαν μεχύρα μάτια νὰ σὲ δοῦμι», «γίγκαριαν γιὰ φλήρια» (γίγκαρε...), «χαθήκαριαν».

«Γιάσ, μπάριπα» (σὲ αγνωστό), «γιάσ, κουριπάρε» (σὲ αγν.), «γιάσ κι σένα».

«Γιώργου, μουρέ» (ψάχγοντάς τον, Κώστα κ.λ.π.), «ε, μουρέ πιδί», «ε, μουρ τσούπραμ», «εε, χουρίδ» (σὲ πολλούς μαζεμένους), «καλουσταχαίριστι» (όρεσκοντάς τους στὸ φατ).

ΘΥΜΟΣΟΦΙΕΣ

«(Ο)ὐ καθένας τὰ Ηκάτ ἔπερ» (τὰ δικά του...), «οὐ γκζέρς τὶ κλεῖ ή κάθι πόρτα», «καθένας μὲν τοὺς παλούκτ», «ίγειὰ κι τίπουτ ἀλλου», «ἀγάπ κι ούμόνοια», «στὸν ίδιου καζάν θράζουν ὅλ».

«Μιὰ ζουγή στιγουχώργις», «παληρουζουγή», «μιρουδούλ μιρουφάϊ», «οὐ παλιγγύρουπους τὶ κὰν γιὰ νὰ ζήσ», «οὖν ἔχειςτηγιπό οὐ ἀνθρουπους», «γι ἀλιγήθεια νὰ λέγιτε», «καταραμέν φτώχεια», «μπουρεῖς νὰ ζήεις μὲν φείρις?» (μὲ ελάχιστα σίκονομικά).

«Αὐτὸς ήταν τοὺς τυγγιρότ», «ὅτι μοίρανι, μοίρανι» («ὅτι έγραψε, έγραψε», «ὅτι έγινε, έγινε»), «εἰνι νὰ μὴ στὸχ» (σοῦ τοχει), «ὅλα ἀπὸν Θιοῦ εἰνι», «γιταγ νὰ μᾶς δρεῖ κι αὐτό», «εἰνι νὰ μὴ σὲ δρεῖ», «πῶς καταντάει οὐ ἀνθρουπους», «πῶς ήταν κι ποῦ κατάνται», «ἀλιάδ ἀπ' αὐτὸν π-πάει».

Ποιές σὲ γοιώθι, «ποιές σὲ καταλαβαίν», «εἰνι ἀπουγους οὐ κόσμους», «ποῦ φίλους στήμιρα», «οὖν ἀλλάζεις οὐ ἀνθρουπους», «μηδί μπιριμένς καλὸς ἀπ' τοὺς ἀλλους».

«Τίπουτα δὲν εἴμιστι», «τάιπους ήδε ζήζουσι τὰ χίλια γρόνια», «σ' αὐτὸν τοὺς μιπέεύτκου τοὺς γκόσμου», «πέρασαν ἀπουδῶ κόσμους», «κόσμους κι κουσάκες», «ἄλλους κόσμους τότε», «ὅλα γαριένα εἰνι», «εἰνι γλυκειά ή, ξόρι».

«Τὶ νὰ σκάν σι κουσμάκες», «τὶ φταίν τὰ πιδάκια τκόσμι», «νὰ μη ντούς γι-

λάει ού πᾶσα ἔνας» (...μήν τὸν γελάει...), «ού κάθι: κιαρατάς», «νὰ ξέρει τι ντύνει» (τί τοῦ γίνεται:).

«Ού κόσμους δὲ γκάρερ τι λέει», «δὲν έχ μυαλό ού κόσμους», «δὲ ντιλειώνουν τὰ γλέντια τχόσια». «δὲν έχουν σουπιό αύτά», «θὰ πέεις κι θὰ ματασκουνεῖς».

·Γιά ένα ζνογια ζούμι·.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ

·Πιλτζά καραβάνα· (πεπειρχιένος —η), «διάσουλους απ ντρίπα» («πολύ ξέσπυνος»), «ράτσα», «πιρπιρί», «ξουράφ», «τχόδ» («τούς κάθει»), «κουλουπιτζουνένους», «ραχι μιατζγάλιμένου» (εύφυέστατος), «μιαλαγάνα».

«Κούτσουρου», «Οκόκας» (κούτσουρο), «χουντρουμπαλάφας», «ηπουριπουνικέτσιλους», «γκαζουτινικές», «τρουζό», «τρουζουγιημένου», «μπανταλό» («χαζούλικο»), «άγρουσαριμένου», «ηπλάρ», «θίτο».

·Απραγους· (τριγκος), «ιουλαττήμους» (τρεμος, άγριος), «παντάκαλους», «πουνόγκους», «ηττεριένους» ζνθρουπους·.

«Νιαρβρεντζένους», «πουτεαράς», «μουστακλής», «νταρντανουγύνικα».

·Καίλουπιρασάκιας·, «ρηγχιτλής», «κουτουφώλους» (πιτόγατος).

·Ανυκατουσούρας·, «ιριζιθουλά» (εδ Ιδ:ο), «τσαλαπιτεινός», «ζαγάρ» (πειραχτήρι, άλητάκι).

·Άληγραζιάς·, «άγιρετου κιτάλ», «άνάπουδους».

·Λιγέψηρους· (δειλός). «τζιρλιάρρο» (φοβιτσιάρης), «κουράδας», «κατρίζας», «γέζας».

·Χεζαπέσκλους·, «κουπρέσκλους», «ριμπισκής».

·Σκάλι κουλουδός·, «φιέ κουλουδός», «λέρα».

·Πιλαρεάνταλους· (δύσμορφος), «παραγκουλίσους» (παράξενος), «λόδα» (θρώμια), «χρούνα», «τσουχνίδα», «καλαχούδα», «γκουντέσου» (κουτσοιπόλα).

·Πιλαστρικιά·, «πατσαρούρα», «φαλκάνα», «χιλιουπιρασμέν», «χιλιουδιαβαγέν», «άπουτέτοια».

·Ανθρουπους τσειράς·, «ζητρουπους γιά επίτο», «γέρους ζητρουπους», «γρηγά γναίκα», «γναίκα γιά επίτο», «άποτέτοιους» (γιά ζηνώμιαλο ζεξουαλ.), «άπ' το' ζπουπάν», «άπ' το' άπουκάτ», «άπ' το' άπουκνούς», «τσραβουκάνου» (τσραβόποδαρη), «γιρουσχλάπας», («σαραβαλόγερος», «γεροπαρχλυμένος»), «ξουπαριένους» (ζηνόγιτος ή γαζός), «ξώπαρμα».

ΟΝΟΜΑΤΑ

«Τσιβή» (Παρασκευή), «Τσιβούλα», «Τσέδου», «Βούλα», «Νάσους» (Θα-

νάσης), «Νασούλας», «Σούλας», «Σάχες», «Γούλας» (Πιώργος), «Γάχες», «Γιουργής», «Γάγγους», «Τσέλιας» (Βασίλης), «Λάχες», «Βάσους», «Βασλάχες», «Βάσου» (Βασιλική), «Βασιλίκια», «Κούλα», «Βασίλου», «Λινιός» (Ελένη), «Λένου», «Λένχου», «Ν. Γαούλα», «Γιανναχούλας» (Πιάννη), «Γιαννούλας», «Γιαννούλα», «Λιάχους» (Πηλας), «Κίτσος» (Χριστός), «Χατίνα» (Χριστίνα), «Χοούλα» (Χρυσούλα), «Βαγγιάλη» (Εύαγγελα), «Μαρούσου» (Μαρλα), «Μυγδάλου» (Μαγδαληνή), «Λούσου» (Λόλα), «Κώτσους» (Κώστας), «Αλέξου» (Αλεξάντρα), «Αλέπη» (Πηγελόπη), «Γιλγιγδρες» (Πρυγιόργης), «Μένη» (Μελπομένη), Ρήγα (Κατερίνα), «Κατέρου», «Απουστόλου», «Χαϊδούσι», «Χαϊδου», Βγινή (Βίγενη), «Τόλες» (Αποστόλης), «Τόλιας», «Λάχες» (Αποστόλης), «Λούλα» (Μιχάλης), «Ταχούλας» (Γάκης), «Νικόλας» (Νίκος), «Χαρλίκης» (Χαρλακός), «Ηουδουρής» (Ηδωρος), «Ηουδιώρα», «Σίνζους» (Ηδωρος), «Φόρες» (Χριστόφορος, Νικηφόρος), «Φόργια», «Φιώκος» (Φωκίων), «Γόρις» (Χρυσόστοιος), «Φόινη» (Περιεφόνη), «Αντρέκους» (Αντρέας), «Ανασούλας», «Λάιπης» (Χαράλαμπος), «Λάιπρου», «Φιώτου» (Φωτεινή).

Μήτσινα», Χριστίνα ..., «ού Μητρουτσάκους» (δ Δημήτρης Τσίκος), «ή Μητρουτσάκινα, ού Νικουγρύης» (δ Νίκος Χρύσης), «ή Νικουγρύσινα», ού Γιωργουηλαντέλους», «ή Γιωργουηλαντέλινα»..., «ού Κωσταχαράλαιπους» (δ Κώστας Χαράλαμπος γιας τον Χαραλ. τάξη...), «ού Γιωργουγιαννάκη», «ού Νικουηλδουρους»..., «ή Ηχακουγχετίνα» (ή Ήελα Χριστίνα), «ή Ηχαβαγγιάλη», «ή Ήελσα Ρήγα», «ή Ήετσαχιώργινα»..., «ού Ιπαριπαλιγύρους»..., «ού πάπες» (δ παπούς), «ού πάπγια», «ή έθεου», «ή έθεούλα», «ή τρανήλη» (ή γιαγιά ήου) ..., «ή τσούπρα» (ή Ήγατέρα, τὸ κορίτσι), «ή τσουράπου», «τού τσουπρί», «τὰ τσουπρίδη», «ή Ήχατέρα», «τὰ Ήγλακά», «τὰ σιρκά», «τὰ πιθαρέλια», «τὰ πιθέρια», «τὰ πιθούργια», «πιθουριανό», «Ηγλακουηλανίδη», «ή άγγουνγή», «ού ίγγουνός», «τ' άγγην», «τὰ πιθιρκά», «ή Ήιπιθιρά», «ή Συριπιθιρά», «ού Ήιπιθιρέρα», «ού Ήιπιθιρέρης», «οί Ήιπιθιρέρη», «οί Συριπιθιέρη», «ού όφέντερη» (δ άντρας ήου), «ή ξυράτη» (ή γυναίκα του), «τού κουπανέλη» (τὸ Ιωρέ), «τού ιαξούλη» (τὸ Ιωρέ), «τὰ ιαξούλια», «ού φούλες» (δ άσερφός), «ή φούλα», «τ' άντηψ», «ού άιρψός», «ή άιρψη», «οί άιρψοί», «οί ιπανάγκηδες» (οἱ Συγχαίροι), «ού νούνους», «ή νούνα».

ΕΠΙΛΑΛΙΦΕΙΣ

(Δέν Έγουν τὸ ὄφος τῆς έκφρασεως διλλὰ καλλίνις λέγονται πολὺ συχνά πολιτογραφήμικαν στήν κατηγορεινότητα).

Δέν εἴτις καλουφαγάς, εἴτις παραπουνιάρης», «ἄντι, κι νάχα τὰ νειδασ», «έγουν πελ πουλλές φουρκές φέιμιστα;», «ούτι ἀκαις ούτι ξέρε τίπουτα», «ταΐρουζίδη» (σιωπή), «ιιλιά σε κανένα», «ιτή θγάλις γκέντα», «ιτή θγάλις άγκα», «ούτιου φέγης κι ούτιου ζῆτι εῖσι», «νά μπρα νά τιλιώνεις να σταλιάδε δλειά» («νά»: «μίλα»). «δέν εῖσι άξους γιά τίπουτα», «ιτή μπιριμένης προυκουπή, ἀπ' αὐτόν», «δέν εἶνι

ἀπὸ κνούς» (ἐκείνους), «ντέσει ντόουούλατ» (τῇ ζει...), «τι κάθιει μὲ σταυρουμένα τὰ χέρια» (προτρεπτικὸ γιὰ δράση), «τι σταύρουεις τὰ χέρια», «κνὶς κι λίγου» (χουνήσου), «οὗτι τοὺ μπόι εἰσεπ οὗτι τίπουτα», φημὴ λέει μπανταλόν (...χαζά), «πέσει κι ἀλλα» (στοῦ χουφοῦ τὴν πόρτα...), «νῦμουν ἀποδηματικά νὰ σ' ἔβλιπα», «βρουμάεις τὰ σάπιει σολί», «θὰ ἔγιγνεται κι αὔριον μέρα», «πιταμένα λιφτά» (γιὰ σύγορὰ ἀχριτού τῇ κακής ποιότητας πράγματος), «δηγανούν μὲ σίμα τὰ εκαπρένα».

ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

«Πήρη, νὰ φέν·, «πήρη κι χαράν·, «ἴφενη», «έδουκ' τι, δινέ· (δινοιξη), «πέταξη τοὺ χουρτάρ», φιύρστ, τοὺ χουρτάρ», «έδουκ σὺ χαρπός», «έδουκη», «πέταξαν τὰ βλαστάργια», «ὅπ νάνι θὰ λατήσ οὐ κοίκους», «ὅπ νάνι θὰ λατήσ», «πήρη νὰ καλουχιρέψ», τούειπ οὐ κοίκους· (τὸ εἶπε).

«Είλας' τι, μέρα· (πέρασε, έφενε), «πήρ τι, μέρα· (έγιγνεται), «πήρ τι, μέρα· (μεγάλωσε). «Έχας τι, νύχτα·

«Χνουπώργιαστη·, «τιαύριστ, δέου· (δ ούρανός), «θιρτέο δέου· (κάνει χρόνο), «βάρυντ, δ ούρανός», «ἄγριεψτη», «τοὺ πάει γιὰ δρουχή», «τι ἔχ νὰ κατιβάσαι», «θὰ ρίξ μὲ μπαχίτε» (τὴν ψυχή, τού), «θὰ ρίξ καλαπόδια», «θὰ ρίξ μὲ τοὺ τουλούπι», «λαγάροι δέου·».

«Μιθαύριου ν' δινέ·, «μιθαύριου πθαῖστάν·, «κίθι τοὺ ντρίγου» (ἐκείθε... χρονικά), «πέρα τοὺς Αλουνάρ», «τοὺ μαστιχείουνον», «πέρα τοὺ χνύπουρου», «τώρα σ' Λαζιπρή», «τώρα νὰ φέν·, «σάθι ν' δινέ·, φημὲ ντέστιε», «διμα πάρουν οι ζέστιε», «διμι μάζουν τὰ κρύα», «διμα κρυώς οὐ κιρός», φημὲ τὰ μιγάλα τὰ κρύα·.

«Μπατήλατα ἀπ' ντέστα» (ζαλίστηκα), φημὲ λάλοι οὐ ήλιους», φημὲ πήραν οι ζέστιε·, «μιᾶς πτιρένιαστη, τοὺ κρύου», φημὲ πτιρόνιαστη σύς τοὺ κόκκαλου», «χιμώνας κιρός», «πνίκαριαν τοὺς γιόν», «έχουμι ἀλλαζόουκιργιά», «έχουμι ἀνιτιούρρουχιά», «κατέβαστη τοὺ ποτάμι», «κατέβασηρ·.

«Κίνητη, τὰ χαράιτα» (ζεκίνητε), «μπουνώρα - μπουνώρα» (πολὺ πρωΐ), «σκώθητη, ἀπ' τὰ ιρτά μιεάγκτα», «νυχτουσκουτείνιαστη», «θὰ φύγουμι τοὺ ταχειά» (αὔριο πρωΐ), «ταχειά νὰ φέν·, «έίλας' οὐ κιρός», «έμαζαν οι μέριε», «θὰ φύγ ἀπότασχα», «θὰ φύγ μαστιχούρου», «δίντι·, θὰ μᾶς δρει τι νύχτα», «έχουμι μιὰ θιουτέρχ μιρουντά μας».

«Έγειρα λίγου νὰ τοὺ μπάρου» (—τὸν πάριο — τὸν ὄπνο), «τοὺ μπήρις μιὰ ετάλα», «κοιμάται μὲ τις κότιε» (νωρίς), «πάει γιὰ κλαρό» (νὰ κόψει κλαρά).

ΔΙΑΦΟΡΑ

«Μᾶς γῆραχν δέξα» (καλά), «ιαῖς τῷραν ἀγάπουδα», «κακὸ πιαῖς θρήκη», «ιαῦρα κουράκια» (έκφρ. ἀπαισιοδοξίας), «ιαῦρα κι ἄλαλα», «ιαῖς πήρη τού πουτάρι» (καταστραφήκαμε), «εἴμιστι γιὰ τλίτιν» (νὰ πνιγοῦμε —γιὰ τὴ λίτινη), «εἴμιστι γιὰ τοῦ Δώδεκα» (τοποθεσία ετὴ λίτινη Ιωαν.), «εἴμιστι γιὰ τοῦ πουτάρι».

«Ἐθαλη τοὺ κιφάλτ γιὰ χαρό» (καυράγιο), «δὲ γκάν λίγου καρδία» (...καυράγιο), «γολομαζών» (στενογιωριέται), «δὲν ἔχ φουλάκ νὰ φάει» (πολὺ φτωχός), «ιαῦρητι κρίκα» (ιαῦργεται), «ιἱ πουνάει μὲς μπογή» (...στὴν ψυχή), «δὲ ντγιλάει τ' ἀγελ» (δὲν τοῦ γελάει...), «κάτ τοὺ ντρώει» (τὸν βασανίζει), «ποιός τέρ» (ποιός ξέρει), «κατάντση μσὸς ἀνθρουπουσ», «τοὺ θγάζ δὲ ντού θγάζ τού γιμώνα», «ἔπιση στοὺ κριθάτ», «εἶνι πιτσὶ κι κόκκαλου», «δὲν ἔχ πουλί σκυλ» (...πολὺ ζωή ἀκόρια), «πάει καλιάτ» (πέθανε), «τοὺς ἀγάπαψ ού θιός», «τάπιρη κατάκαρδα», «τὰ φιλουκουσκίναγγη», «τάβαζη στοίτα» («στὴ σίτα»), «τὰ φιερζη πουλύ», «δὲν ἔτρουη γλυκὸ φουλί», «δὲ ντέπιργη ἀπάνουτ» (...τὸ παίρνε· δὲν πάχυνε, δὲ δυγάμιωνε), «γὰ τοὺς φύσαγης θάπιφτη», «δὲ ντούν χώραιε ού τέπους» (γίταν πολὺ ἀνήσυχος), «κρίκι' ἀπ' τού Θιό», «άμαρτλα ἀπ' τὸν Θιό», «ἔκλιγι μὲ τοὺ τίπουτα», «τρίσουνταν μὲ τὰ ρούγατ», «στέχουνταν στὰ σκάργια», «πάει καταδιάδη» (καταστράφηκε, πέθανε), «τοὺς ἔτρουγαν οἱ ξένιες οἱ ἔγνιες», «ἔσκαει ντζαχαρένιατ», «τριγύρζη τὰ ντνάδικ κατάρα» (...τὴν ἀδικη), «δὲ ντού γκράταγη λῶπ τίπουτα» (δὲν τὸν...), «σέρουνταν λῶπ κι λκί», «σὰ ντού ἔριου τ' ἀλουγου», «γὰ σὲ κόδη ἥ γίλα» (νὰ σὲ γγίζει στὴν ψυχή), «δὲ ντπιάνουνταν τοὺ φατ», «τρία κόκκαλα γίταν», «ένα κουφό κρέας».

«Τοὺς ἔχ στοὺ θρακίτες», «τοὺς ἔδισγη γιὰ καλά», «τοὺς ἀριέει τόσα γρένια» (ἀριέγει), «τοὺ πλὺ μὲ τοὺ ζιμίτ» (...ζουμί του: «δὲ λέει τίποτα, δὲν παραπονιέται»), «τὲ γὰ κάν; τὰ καταπλύ», «δὲ μπατάει πουδάρ» (δὲν ἀντιδρᾶ), «τ-τέθαλη τοὺ σαλάρ», «τγέδισγη ντγουιάρατς» (ἔξατφαλτστηρχε, τακτοποιήθηκε), «τζέσουκη ὅφουρτις» (...Ηέρρος), «τὰ Ηέλ. κι ού κουλάκστ» («τ' ἀρέσουν κι αὐτουνοῦ»: αὐτὸς τὰ προκαλεῖ), «γτζιπτήκη καθάλα» (τὴς μπάγκε...), «δὲ γκάνουν γκουρίδ μαζί» (δὲν διανοοούν), «τοὺς ἔιρασγη γρούδα» (τὸν στρίμωξε), «τσπήρη τοὺ κτέλ νιρό» (έφτιαξε ολκονομικά), «ματαγγήκη» (ξαναθρῆκε τὸν έαυτό της), «τοὺ γκέιλάσπουσγη» (ολκονομικά), «τζρέγη τίνιτ στὰ σκατά» (τὸν προσέβαλε, τὸν ταπελγιώσε), «τκάν γνταγλίκια» (τοὺ κάνει...), «τοὺ φαέι κι δὲ γκρυών» (τὴν ἔπαλιε· δὲν τὸ περίτενε), «τόφαη τοὺ παλούκ («τοὺ τὴν ἔφτιαξε»).

«Τάκανγι λίτιπα» (ἄγιο - κάτιο), «τάκανγι ταλάτα - μιαλάτα», «τάκανγι τεραπάτσα», «θὰ γλν πατατράκ» (...φασαρία), «ἔγινη τοὺ σῆσε», «τάκανγι ζιμπαράκια», «ἔγινη τσιρουρλήρ» (τὴς μουρλήρ: μεγάλη φασαρία), «θὰ γλν λκίδ μπδε ματαγγήκη», «θὰ γλν τοὺ μουλέγγια» (κάτι ποὺ θὰ τὸ μολογοῦν), «θὰ καει τοὺ πιλικούδ», «ἔγινη μύλους», «εἶνι μπαρούτιασιένους», «ιαγή ντού γκιγτᾶς»

(τὸν χειράς: φῆμι, τὸν ἐρεθίζεις), «τοὺς ἔπους» (τοὺς κακοφάνηκε), «τοὺς ἔμα-
τταν τὰ νεῦρα», «τὸν ἔματταν τὰ σάριστα», φὶ τοὺς τίπουτα πιάνιτο (ταχώνε-
ται, νευριάζει), «ὅτε ντόχ οἱ τίπουτα» (π.χ. νὰ μαλώσεις εύκοιλα μαλώνει), «τόχ
πανγύρι» (...συνθητικόν), «τοὺς ἕδοφτοτού» (τὸ παράκανε).

«Μούρη, ταπιλάς» (μεγάλη ἔσφυτά). «μούρη ὡπ' ἵκι μπόκε ντούς πιρίμ-
νη» (...ποὺς δὲν τὸ π...), «πράκιστα κι θάμιστα, σλέου». «νὰ τρέψ τὰ μάτιασ»,
«κύττ εἰν: ἀπ' τ' ἀπούλιθτα», «κύττ εἰν: ἀπ' τ' ἄγραζα», «μιχουάτη, τὰ γίγατα»
(μὲ λαχτάριςε), «μ-πήγ' τι καρδιὰ ὑγκουάουσεπ» (τὸ ἰσιο), «ἔινα κόκαλο»,
«ἔινα», «κάτε: νὰ σιωπάουτεσου τ' ἀπούλιθτα», «ὅτε ἔδαν οὐ νοῦς!» (...τοῦ βά-
ζει), «οὔτε μ-πέραση, ὡπ' τοὺς μυκλέ». (δὲν τὸ φαντάστηκε: ἀπαντυγικό), «κά-
τει κι άλλεις», «τ' παρεξουσίαντι», «θέλι κι ούρανέι», «ούλι μανούλαιε!», «οού.
οού!», «δίντι, ντέι» (ποιός τὸ περίμενε), «τοὺς διλέπους κι δὲ ντούς φεύγου.. πή-
ρη κακιὰ λαγάρα», «τ' πάει τι καρδιὰ ὑγκουάουσεπ» (ττίν κηλούσεπτι).

«Σαπέρα γκέντες» (ἀνειδήνες, ἀσυνάρτητες), «γκέντες» τούς ἀέρα,
γκέντες πέρα τλάχα (...ττή, λάχα). «ὅτε τούμπρας: τσκέντες το» (...δὲν τὶς με-
τράεις μιλᾶς χωρίς νὰ τσέφτεται), «εἰν: νὰ μή, οἱ πάδες τούς τσέριστες» (θάτεν
καλὸς νὰ μήν...) «Αἵ τι μούλισγάες: ττά λινά γουριά» (Αἵ τι κουτσηπούλευες:
παντού). «εἰν: παναλά νὰ οἱ φάλεις», «εἰν: φλούρα» (φρελάτη, ζωστή). «εἰν:
τσοχιούς κι τ-παλουκιού» (...τοῦ τσοινιοῦ).

«Εἰν: τούς γκιρέτες» (τὸν καρές της νὰ παντρευτεῖ), «εἰν: μπουκιά κι
σχύρισμα» (πολὺ δηιορθη). «εἰν: νὰ τας πάρε τοὺς κιφάλα» (πολὺ δηιορθη).

«Μι τοὺς δεῖς ντούς» (φημὲ τὸ ξέρει). «ντά κι καλά» (φημὲ τὸ ξέρει), φημὲ τοὺς
τσανιό. «ντέρμους ντά» (φημὲ τὸ ξέρει). «ἴσσουτ, κι τρήθη», «λάχατη» (τσακασε).
«ποὺ εἰν ίκις πλέν Γιόργου» (Κιώστα κλ.π., τὸν ξέργει). «μή, ντούς μπήρη, τούς
μάτες» (φημὲ τὸν εἴδες); «ἴσσουτ, πέρα» (ἴσχυρε πρὸς τὸ πέρα). «σαπού»
(πρόδε τὸ πού). «ἴσσουτ, τούς γκατίρουρες» (·κατηρότεςε). «γίνη χαζίρ·
(ντέρμου, έτοιμάσου), «ἄλιμπιρτε» (έλειθερα, ζωετα), «δίντι, κανατσουρά νὰ
γένε» (εύχητε: νὰ ξεναγίνοντεν). «πήγη, άρέντα» (φρέχοντας), «ρέντα» (τρέξε).
«τριχάλα» (τρέξε). «τώρα τὸν διπουλιώρα» (κατόπιν έστριτι), «εἰν: δλειά τις
δλειάς» (εἰνα: άνάγκη), «οἱ θιγιλινούμι» (μὲ κάνεις νὰ σπορεῖ), «κ-κι τρειν
κι έσκαστη» (κουκλ: γιὰ μεγάλη δημοιότητα καρίως γονού πρὸς τὸ παιδί του).
«τρεις κι οἱ κούκους» (γιὰ γιορτή, συγκέντρωση; διταν Έρχοντες: πολὺ λίγα ζ-
ταία), «ποὺ τοὺς δρέσκη ποὺ τοὺς γάνε...» (γιὰ κάποιον ποὺ τυχηνάζει: σὲ δρε-
σιένο μέρος), «οὔτε πτοὺς γκέρου» (...ποὺ τὸν ξέρω: δὲν τὸν ξέρου καθόλου,
καρίως σὰν ςπάντερτη), «εἰσι κι οἱ κότσιοις δλους» (Έχφρ. άρροτιώσεως), «ντούς,
κουριπάρεις», «σάδι ινάχρι» (ττίν άκρη, «κάνεις οίκοντιές»), «τάχου γιὰ φάλ·
(γιὰ μαγιά: γιὰ άρχη, άποταμίευσης), «εἰτις κρίς κύττος» (δὲν ἀπάντησε καθόλου:
δὲ μίληρε), «τοὺς διάκουψ τοὺς μπατέρας» (τὸν ξεπέρασε: κάπου), «πάμι παταν-
τάμι» (πάπου πρὸς πάπου), «σκόλασα τοὺς πι κι φέ» (...πολὺ γρήγορα), «πῶ:
κάν, πῶς δὲν γκάν...» (σὲ διήγηση: ἔσφυτά, χωρίς λήρο, π.χ. πῶς κάν, πῶς

δὲ γκάν γλύστρηση), «ιἱ κτάει μ' ἔνα μάτι» («δὲ μὲ γινεύει»), «ἔβαλγε ζόρ» («προσπάλιγσε»), «εἴμιστι στὰ τιλιώτατα», «εἴμιστι γιὰ νάριστι» (προετοιαζόμενος γιὰ κάτι καλό), «τοὺν ἔβαλαν στοὺς σαχῖς» («τοῦ τὴν ἔφτιαξαν»), «μάτις τῆς ἀρέδις» (ἀστ.: «ιάζεψε τὰ πόδια σου»), «διάφουρου τόχος» («σὲ συιφέρει»), «χαλασᾶς Γιώργου» (Κίωστα κ.λ.π.: ἐπαινετικό), «τί μιπαραγκούζις εἰν' αὐτά» (...ἀσυνάρτητα πράιατα κυρίως στὸ χαρτί), «κάθι τρεῖς κὶ λίγους» («κάτια τόσο»), «ἔφαγη στοὺς ποδάρους» (...βιαστικά), «ἔγινη μιουτσίλα» (...μιούσκειτα), «ἔγινη πατούρα» (...μιούσκειτα), «τοὺς μιπήρους γκέτσα (...στὴν ράχη), «τοὺς μιπήρους καθάλα», «κάτι τρέχη στὰ γύρτικα» (γιὰ κάτι χιωρίς συγκατία), «τίρα, δόλι τοῦ χέρης νὰ στοὺς φλύγους» («τίρα μιάλιστα: συιφιωνὸς μάζης σου»), «γκέντα ντγκέντα (...πές, πές), «τοὺν ἔδγαλη στοὺς φόρους» («τὸν μιαρτύργισε»), «τοὺν ἔδγαλη στοὺς παζάρους» (τὸ ίδιο), «ἴσα π' τοὺς μιπρόλαδηγές» (...μιόλις ποὺ τὸν πρ.), «μιή γκάνγκ γκέντα» (μιή γάνεις), «μιή ριωτάς» (γιὰ δυσάρεστο), «χέρε μέσα» (μιή ριωτάς), «δλειά γουρίς δλειά» (γιὰ μεγάλη σχολαστικήτητα), «δλειά νὰ γίνεται» (γιὰ δ. χιωρίς διπλασί), «τί στὸ διάτανο» («τί στὸ διάδολο»), «εἶδα κὶ ἀπέβεδα» (γιὰ μάταια προσιτονή), «τρόμιαξα νὰ τοὺς γνωμόρισουν» («μιόλις καὶ μετὰ διασ...»), «μιή σι νοιάς πιντάρα» (...καλιόλου), «τεχουμιπάρις παζουλι;» («κορούδενθικατε;»), «τέμιπαραγκούζις παζουλι;» (τὸ ίδιο), «σκνι λουρί» (τὸ θιόλι διολάκι) «κάλιτι διπλαρούκ» (...γιωχελικά, διγιῶς νὰ κάνει τίποτε), «μιή γκαχούμιγλητάς» (μιή γάνοιρελετάς), «πήρη τὰ μάταια κὶ ἔφηγη» («ἔφυγε γιὰ πάντα»), «πάλι στοὺς σιργιάν» (...νὰ περπατήσουμε, νὰ γαζέψουμε), «τί κάν ού κόπους;», «δίσις ἔνα γκασφέ», «ἔφταχη μέγρι τοὺς μιπάτου» (τὰ ξεσκάλισε δλα), «δρήκη τυάκη» (τὴν ἄκρη), «υτάλε κουάλε» (χιωρίς διακοπή, συγέχεια), «δι, νὰ ξιν-τάρουμι» («δει γὰ τελειώνουμε' νὰ σχολάπε»), «τρίμει τοὺς ἀμιακά» (παρατρώει, τρίμει ὑπερβολικά), «ἔφαει τοὺς καταπέτασμα:» (περίπου τὸ ίδιο), «εἶνι κώλους κὶ δραχή μιάζη» (έχουν πολλές σχέσεις), «υταραδιρίζουνται», «έχουν νταραβέρια» (...πάρε - δῆτε), «τάχουν γκάλατα κὶ μιάλατα» (...τάχουν πολὺ καλά), «μή, πήρη ζόρα», (μὲ παρέτιμε γενικά), «εἶνι διδουλους» (ἀναποφάσιστος ἀκείηγι, δὲν ξέρει τί νὰ κάνει), «τ' ἀνέη γκαρδιάτα» (τούπε τὰ μιστικά της αὐτὴς ποὺ τὴν θαυματίζουν), «τιακέν γκέντα» (...χιωρίς αιτία), «ἔβαλγε τοὺς κιφάλτ στοὺς ντρούσα» (τὸν τρουβά: «ριφοκινδύνεψε»), «κτσά στραβά, τὰ κατέφιρα», «πλέρουσγη τὰ μισιουκιφάλτ» (...πολλὰ γρήγορα), «δὲ γκραγούνται» (δὲν κραίνονται «εἶναι τσακιπρένοι»), τόχουν κοιμένουν (τὸ ίδιο), «Έκαναν κάκια», «στὰ καλὰ καλούμενα», «τοὺν δρήκη τὶ καλὸς ἄγγιλος (...μὲ καλὴ διάλεση), «εἶνι μὲ τοὺς φιγγάρα» («ἄλλαζει γρύγορα διάλεση»), «εἶνι μὲ τσιώρει», (μὲ τὶς ὥρες), «τέβαλγε στραβά» (δὲν ἔχει πιά σκοτούρεις, στενοχύμειες), «σὲ πλάκει κὶ σ' ἀγουράζ» (εἶναι τετραπέρατος), «τόκανγη γκαρδιά (τὸν εὐγκρατησε, τούκανε τὸ γατίρι), «φάει τσέτσου» (...λίγο), «φάει ψύχα (...λίγο), «μιή γκαλατές τοὺς γάλα» (είρινγι: «εἶναι μιά γαρδά»), «πουάλ π' τοὺς νοιάς» (είρινγι: «δὲν τὸν ἔγδιαφέρει καλιόλου»), «πρέτεις κὶ πάλι πρέτεις» (ἀργή-

τικό), «φασόλια» (ἀρνητικό: κρίση), «τράχη λίγου νὰ ξεδίνωσ αὐ νοῦς» («...νὰ ξεζάλιστεῖς, νὰ καθηρίσεις δ νοῦς του»), «τοὺν Ἐρῆτη στοὺς ζύγου», «τοὺν Ἐρῆτη μπαλάτικα» (στήν παλάντεκα). «τοὺν Ἑφατη στοὺς ζύγου», «τοὺν χαντάκουστη» («τὸν κατέτερεψε»), «εἰμιστεί πάτσο» («εἴμιστείς ισια - ισια»), «ἔχανη εἰπίτε» (ἔχανε τὴν πρώτη πώληγση τῆς οἰμέρας), «παιρ κι δὲν τοὺς πλιάτσοκου» (τὸ πλιάτσικο: τὸ κλέψιμο, τὴ ἀρπαγή), «τογήρη ή φύχη» («κουράστηκε πολύ»), «μιπίτ δὲν άντεσίν», «πήρη φουτιά» («μπήρηκε στὸν νόττια»), «μι τοὺς φτύλα» (ἀπεντηρικό: «ἀγιέτιως...»), «μι τοὺς πρώτου», «μι νύχτουστης» (τὸ περίμενα κι ἀργητες), «τοὺν ἔριτσαν οἱ πεινις», «πάει μὶ τ' ἄραλίκτο» (...ἀντελάχ, ἀργά - ἀργά), «τέριτη μι τὰ πόδια» («πήρη μὲ τὰ πόδια, ἔφυγε μ.τ.π.»), «τέριτη τὰ σκατὰ» («τὴν Ἐπαθεία), «τρύφεται τὰ μυαλά» (τὸν μετέπειταν), «μηγάδες ἀλαμπουρνέζκα» (...ἀκατάλαβίστικα), «ξέρεταις ταρρακουστή» (...ντριτεύεις τὸ ΛΑΘΥμερό), «χρατάει», «ἔφαγη τὰ πιταχτά», «ντυπέριατη, μι τὰ φέριτσα» («τὴν πέριτσε μὲ μιχροφράμιτσα»), «μικ» («διχι» Ἐνρινα, μὲ τὸ τσόιτα κλειστό τὸ τόσι παρράκτω, «μικ» («ναι»), φικ» («ναι»), «τι» («διχι», τὶ γλώττα βουτηγτά, ἀνοιχτὰ κελάτη καὶ πιὸ κάτω) «τττ» (Ἐκπλητή, θεμιταριός), «ζητει μιας νὰ πάμι» («Ελα νὰ φύγουμε»), «ντίπ καταντίπ» («καθήλου», «ἐντελούς»), «ρέκατη ἀπ' τὸ μπόνο» (οὔρλικης...), φιδρχεταις κύπρους σ' αύτες» (τύπεις στή συνείστρη), «τύπειται τὰ πόδια» (ἀπ' τὴν κούριατη), «δὲν εἶμι γιὰ δνουμια Η:οῦ» («δὲν εἶμαι γιὰ κλάμιτσα», «δὲν εἶμαι ζητολύπτηςγι», «τπιρνάεις ἀπ' τοὺς γέρη» (τοὺς περνάει... φιπορει, είναι: τὲ θέτη...»), «εινι ζάρχους» (...γυμνός), «θή μιαργώεις» («θή κρυώσεις»), «ἄγαλικη φατ» (Ἐφαγε καλά), «τρετή, τοὺς κατσί», (...κάτειρις), «μι-παΐς τοὺς μάτω», «κάποιους μὲ μιλιτάεις» (...κοινωνιάζεις γιὰ σένα, τὲ σκέπτεται), «τοὺν ἔχ ωπατα μπατα (...καλογριζειρένο), «φέάκαμπν τοὺς μιάτου» (τελειώσαμε μιὰ δουλειά), «τι μιπήκη, τοὺς μυαλά» (...τοὺς μιπήκε..., «τι ίστα τούρφει»), «κάτ πάει κι Ἐρχιτε-καλούτσικα, μέτρια), «παντζάρια μι κούριπλα» (Ἐκτρ. περιφρον. γιὰ τὸ περιεχόμενο, κυρίως Ἐργου), «τέρχαση, κι ζγάλικετη» («τρελάθηκε», «χάζεψε»), «ἔνγκλι τζιφέρεια» (...ιδιοτροπίες), «τετηι ζγώ κι τειν τὰ βούγχιτι» (νοιτίζει πώς κάτι είναι), «άιιδλητη, γλώττα» («ἔνγκλι γλώττα»), «μιδλίς τούν ειδη πρόγκετη, («τζεχζε»), «εἶμι γιὰ τεύγχα» (...γιὰ διναχώρηγι), «ποιός σέρ» («ποιός ξέρει», «ειγα: ζγνιτσο»), «φλουτράεις ἀπ' τζαράτη» (πετάεις ἀπ'...), «ξιδιδώθηη στόλειά», «Ἐφατη ντζουτη μι τοὺς κατάλ» (είναι πολύπειρος), «ἔχ τοὺς κάρνους μέσατες» (...τὸ γάλι, τὸ δάκτυν), «μι διναψής φουτιά» («μισού δηριεούργησες μεγάλο ζτιγμα — γιὰ στενοχώρια), «τ' δινέτης νταρζότε» (τὸ τόσι περίπου), «τειχίνοις δλειά», «δ,τ κι τι → (δ,τι νὰ γίνει, δ,τι νὰ σημιθεῖ... — κυρίως γιὰ δημιά), «παραπανούλια» (λίγο πιὸ πάνω), «παρράκατούλια», «παραπανίσους» (δ ἐπιπλέον), «τγάτας κι συλιπγιάτα» («τηγάτη, καὶ στήν πιάστη», «κάπου - κάπου», «πολὺ δραιά»).

Γέφυρα στὸ Βοϊδομάτη

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΛΘ. ΔΙΑΜΑΝΤΗ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΙΩ. ΒΙΒΛΑΡΑΣ

1. ΣΤΑ ΙΩΑΝΝΙΝΑ

(1) Στέφανος Βιβλαρᾶς, γιὸς τοῦ Ἰωαννίτη ποιγιτῆ καὶ γιατροῦ Ἰωάννη Βιβλαρᾶ, πρέπει νὰ γεννήθηκε λίγα χρόνια μετὰ τὸ 1801¹ μᾶλλον στὰ Ἰωάννινα², ὅπου ὁ πατέρας του μὲ τὴν μητέρα Μαριάννα³ ζούσε ὡς γιατρὸς στὸ χαρέμι τοῦ γιοῦ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ Βελῆ Πασᾶ, τὸν δποῖο καὶ ἀχολούθηγε στὶς ἐκστρατείες του στὴν Πελοπόννυρο, Θεσσαλία, Ἡπειρο, Ἀλβανία, Βουλγαρία, Μακεδονία καὶ Παριστρίδα⁴. (2) Ἰωάννης Βιβλαρᾶς ἀπόκτησε δύο τέκνα, τὸ Στέφανο καὶ τὸ Δημήτριο⁵ καὶ ὡς φιλόστοργος σύζυγος καὶ πατέρας ἔδειξεν ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν μιόρφωσή τους, περισσότερο γιὰ τὸν πρῶτο. Τὴν μιόρφωσην αὐτῷ είχεν ἐιπιστευθεὶς στὴν Σχολὴ τοῦ Ἀθ. Φαλλᾶ καὶ ξεγιωριστὰς τὸν ἕδος καὶ γι' αὐτὸν γράφει συχνὰ στὶς ἐπιστολές του πρὸς αὐτὸν ὡς καὶ δὲ Στέφανος στὶς δικές του πρὸς τὸν Ἀθ. Φαλλᾶ. Γιὰ παράδειγμα, τὴν 27 Μαρτίου 1813 γράφει ἀπὸ Ἀγιά: «Σαφολογίσατε, γε, εὐγνωμοσύνη μου φαίνεται γρειντική, αἰσθηση, καὶ ἀπαραιτητῇ ἀπὸ μέρος, ὅπου εὔεργετιέται. Δὲν γίγνορμὸν νὰ μὴν τοῦ δημολογοῦμαι ὑπόγρεος τὲ ὅσο φροντίζεις διὰ τὴν προκοπὴν τῶν οἰκῶν μου. (3) Στεφανῆς μου ἔγραψε συχνὰ καυχώμενος διὰ τὴν ξεγιωριστὴν σου ἀγάπην καὶ ἔγνωσαν πρὸς αὐτόν (...). "Ἄν παραδίνεις γειωγραφίαν, ὑπογρέωσέ με νὰ κράξεις καὶ τὸν υἱόν μου ἀκροατήν" τὴν στοχάζομεν πολὺ ἀναγκαῖαν διὰ τὰ παιδιά. Τὰ φιττίζει νὰ μὴν Παρροῦν οἰκουμένην τὴν πατρίδα τους καὶ ἀντιρώπους τοὺς συμπολίτας τους. Η μάτηση τῆς γειωγραφίας ισιάζει τὸν δρόμον τῆς ιστορίας, καὶ ἀποκατασταλνει τὰ παιδιά νὰ ἔννοιάσουν καθαρὰ ὅσα ἔγιναν κατὰ καιροὺς καὶ κατὰ τόπους. Γνωρίζουν τὴν σχετικήτην τῶν γῆικῶν ἰδεῶν καὶ ἀπορρίγουν τές πρόληγψες τῆς περιορισμένης ἀγατροφής. (4) νοῦς φιλοσοφάει τότε ἐλεύθερος, διὰ δούλος τῆς παιδαγωγίας σχοινιστικῶς⁶.

'Απὸ τὴν πυρκαϊὰ τῆς 25 Αύγουστου 1820 στὰ Ἰωάννινα, κατὰ τὴν πολιορκία τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ ἀπὸ τὰ Σουλτανικὰ στρατεύματα, καταστράφηκε τὸ σπίτι καὶ ὅλη γε, περιουσία του⁷.

2. ΣΤΟ ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ

Γιὰ ἀσφάλεια κατέφυγε μὲ τὴν οἰκογένειά του πάριπτωχος πιὰ στὸ Τσεπλόβο τοῦ Καγοριοῦ, ὃπου είχαν καταφύγει καὶ δὲ Αλεξανδρίος Φαλλᾶς καὶ

Ἄλλοι πρόχριτοι: Ἰωαννίτες. Ἐκεῖ μὲν τὸν Ἀθρ. Ψαλίδα, τὸν Ἀναστάσιο Καραμίχο, τὸ Νικόλ. Λαζπᾶ καὶ τὸ Δημήτερ. Κων. Ἀθανασίου ἀνέπτυξε καὶ πατριωτικὴ δράστη γιὰ τὸν κτηριούθεντα ἀπελευθερωτῶν ἡγώνα τοῦ Γένους. Συντάξαν γενικὸ πολεμικὸ σχέδιο γιὰ νὰ στηχώσουν δλῆν τὴν Ἡπείρο, νὰ συστήσουν Κοινὴ Κάσσα Ἰωαννίνων μὲ ἐπιστάτη τὸν Ἰω. Βγλαρᾶ καὶ νὰ συνεργαστούν γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ μὲ τὸν Πρίγκιπα Ἀλέξ. Μαυροκορδάτο τὸν Μεσολόγγη⁸.

Ο Ἰω. Βγλαρᾶς εἶχε ὑποδάλει καὶ σχετικὴ ἀναφορὰ ὑπόμνημα πρὸς τὸν Ἀλ. Μαυροκορδάτον⁹. Γιὰ τὴν πατριωτικὴ δράστη τοῦ Ἰω. Βγλαρᾶ καὶ τοῦ Ἀθ. Ψαλίδα γιὰ τὴν ἀπελευθερωτὴ τῆς Ἡπείρου παρέχει πομπαῖς πληροφορίες δ Ἀλ. Μαυροκορδάτος εἰτὲ ἀπὸ 29 Δεκ. 1822 ἀπάντηση πρὸς τὸ ὑπόμνημα τοῦ Ἀθ. Ψαλίδα καὶ πιθανὸν καὶ σὲ παρόμοιο τοῦ Ἰω. Βγλαρᾶ¹⁰ καὶ τὸ σχέδιο Προστηρύξεως πρὸς τοὺς Ἡπειρώτας δ Ἀλ. Μαυροκορδάτος¹¹ καὶ δ Ἡβος Ρήγας εἰτὲ ἀπὸ 4.2.1823 ἐπιστολὴ τοῦ ἀπὸ Μεσολόγγι πρὸς τοὺς Ἰω. Βγλαρᾶ καὶ Ἀθ. Ψαλίδα¹².

Ἀπὸ τὸ Τσεπέλοβο ἀλληλογραφεῖ δ Ἰω. Βγλαρᾶς:

- α) Μὲ τὸν Ἀθ. Ψαλίδα εἰτὲ τὸν Κέρκυρα γιὰ ὑποθέσεις καὶ δικές τους καὶ τοῦ γιου του Στέφανου καὶ τῆς πατρίδας.
- β) Μὲ τὸ γιό του εἰτὲ τὸν Κέρκυρα τῇ Ζάκυνθῳ τῇ Ελλάσῃ.
- γ) Μὲ τὸν Ἀλ. Μαυροκορδάτο τὸ Μεσολόγγι.

Τὰ γράμματά τους μεταδιδόνταν τῇ μεταφέρονταν εἰτὲ μὲ γνωστὰ τῇ αυγενικὰ πρόσωπα ποὺ ταξιδεύουν εἰτὲ μὲ τοὺς γραμμιστοχώματάς τῆς ἐποχῆς (δηλ. τὴν πόστα), εἰτὲ καὶ μὲ ἀπλοὺς ταξιδιώτες.

3. ΣΤΗΝ ΚΕΡΚΥΡΑ -

Ἀπὸ τὸ Τσεπέλοβο δ Ἀθ. Ψαλίδας μὲ τὰ δέρσεικὰ τέκνα του Πέτρο καὶ Ηλάτωνα χατέρυγε εἰτὲ τὸν Κέρκυρα τὸ καλοκαίρι τοῦ 1822. Πιθανὸν μαζὶ του θὰ ἔφτασε τότε καὶ δ Στέφανος Βγλαρᾶς εἰτὲ τὸν Κέρκυρα. Πάντως ἀφοῦ τὸ γράμμα τῆς 30 Σεπτεμβρίου 1822 δ πατέρας του γράφει διὰ «ἀπέρασσεν οἱ δυὸ μῆνες, καὶ σὲ τόσο μακρὺ διάστημα καιροῦ δὲν ἔχω καμιαὶ εἰδῆστη, οὐ καὶ τόσο κοντὸ διάστημα τόπου», πρέπει νὰ ἔφυγε τέλη Ιουλίου τῇ ἀργὲς Αύγουστου. Άλλὰ γιὰ τὰ δυστοκόλες καὶ τὰ πολλὰ τρεχάματα τοῦ γιου του, δργῆσε νὲ λάδει γράμματα ἀπ' αὐτὸν καὶ ἀντηγούσιε πολὺ καὶ γιὰ τὴν ὑγεία του καὶ γιὰ τὴν ταχτοποίησή του καὶ τὴν ἀφίξη, εἰτὲ προσερέπιο του. Τοῦ γράψει λοιπὸν στις 30 Σεπτεμβρίου 1822: «Ο καιρὸς προσχωρεῖς πρὸς τὸν χειμώνα καὶ τὴν ἀντηγούσα μιου ἀδγυτάσεις μὲ τὴν ἥμέραν ἀν καὶ νὰ δρίσκεσαι σὲ διαφορετικώτερο κλίμα ἀπὸ ἐκείνο ποὺ ἔγω κατοικῶ, τὰ κρύα δὲ λείπουν καὶ ἀπ' αὐτοῦ μὲ τὴν δλότη, δποὺ νὲ μὴ χρειάζεται χειμωνιάτικα φορέματα· καὶ ἐτού μοὶ φαί-

νεται εἰσαι ἀδειος κι ἀπὸ καλοκαιρινά. Ἡ θεραπεία θελὰ ἦταν εὔκολη, δημως δὴ εἶχες τὸν τρόπο νὰ τὰ οἰκονομήσῃς, ἀλλὰ σου λείπουν καὶ τὰ ἔξοδα, καὶ ἀνθρώποι τέτοιοι ἵσως, δποὺ νὰ σὲ προφτάκουν χωρὶς ζημιά τους. "Ολα αὐτὰ ἐγωμένα θασανίζουν ἀκοπα τὸ νοῦ μου, καὶ καταφθείρουν τὴν καρδιά μου. Καὶ ἡ σιωπή σου ὑστερώτερα εἶναι τὸ μεγαλύτερο ἀπ' ὅσα μὲ καταπικραίγουν γιὰ πινομή σου. Ἀπέρανταν οἱ δυὸ μῆνες καὶ σὲ τόσο μακρὺ διάστημα καιροῦ δὲν ἔχω καταπικραίεις τὴν καρδιά σου, καὶ ξεχωριστὰ πρὸς ἔναν πατέρα δποὺ γνωρίζεις νὰ σ' ἔχῃ τὸ πρῶτο θάρρος τῆς ζωῆς του. Νὰ ἀναχώρησες δὲν πιστεύω, ἀφοριμῆς καὶ σου ἔλειπαν τὰ ἔξοδα τοῦ δρόμου, καὶ πρὶν σου μπάση τριάντα κολωνᾶτα δ κύρ Ψαλίδας κατὰ τὴν παραγγελία μου, δὲν ἦμποργγες νὰ κινήσης. Τὰ γράμματά σου δυνατὸ νὰ ἐπαράπεφταν ἢ νὰ ἀργοπόρηγαν, καθὼς καὶ τ' ἀλλα μέσον τοῦ κύρ Ζαβοῦ, δὴ ἐστέλνονταν μὲ ἀλλο μέσο ἀπὸ τοῦ κύρ Ψαλίδα. "Αγ τὰ ἐσύταινες ὅμως σ' αὐτόν, ἀδύνατο νὰ μὴ μοῦ ἔρχονταν καὶ γλήγορα καὶ σίγουρα. Τί νὰ συμπεράνω λοιπόν, μήτ' ἔγώ δὲν ἀποφασίζω»¹⁸. Ἀπ' αὐτὰ φαίνεται ὅτι τὸ πρόγραμμά του ἦταν νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ Κέρκυρα πιθανὸν γιὰ τὴ Ζάκυνθο. Τὰ ἔξοδα τοῦ δρόμου θὰ ἔδινε σ' αὐτὸν δ Ἀθ. Ψαλίδας σύμφωνα μὲ τὶς μεταξύ τους συγεννούσεις καὶ παραγγελίες. "Αλλοι ἀνθρώποι νὰ τὸν βοηθήσουν σ' αὐτὸ δὲν ὑπῆρχαν. Τὰ γράμματα ἢ τὰ χρήματα ἢ καὶ οἱ προφορικὲς πληροφορίες στέλνονταν ἢ μέσον τοῦ κύρ Ζαβοῦ ἢ τοῦ Ἀθ. Ψαλίδα σιγουρότερα, ἢ τοῦ κύρ Μπραγκούνου ἢ τοῦ Χρίστου Δεσύλλα¹⁴ ἢ τοῦ Ἀθ. Πολίτη¹⁵.

Ἀπὸ τὴν Κέρκυρα ἀντάλλαξαν γράμματα δ Ἀθ. Ψαλίδας καὶ δ Ἰω. Βηλαρᾶς, ἀλλὰ καὶ δ Στέφανος Βηλαρᾶς μὲ τὸν πατέρα του. Πολὺ ἐγδιαφέροντα καὶ συγκινητικὰ γιὰ τὴν πατρικὴ στοργὴ εἶναι τὰ δυὸ γράμματα τοῦ Ἰω. Βηλαρᾶ ἀπὸ Τσεπέλοβο, τὸ πρῶτο στὶς 22 Τρυγγητοῦ (: Σεπτεμβρίου) 1822¹⁶ καὶ τὸ δεύτερο στὶς 30 Τρυγγητοῦ 1822¹⁷. Ποιές μέρες ἔλειπε στὴν Κέρκυρα καὶ δὴ ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο γύρισε καὶ πότε στὴν Κέρκυρα δὲν γνωρίζομε. Πάντως δ Στέφανος καὶ στὴν Κέρκυρα καὶ ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο εἶχε στενὴ ἐπικοινωνία καὶ συνεργασία μὲ τὸν Ἀθ. Ψαλίδα, δ δποῖος μάλιστα καὶ τὸν διευκόλυνε δανείζοντας γρήματα, τὰ δποῖα δ πατέρας Βηλαρᾶς στὸ Τσεπέλοβο τὰ συμψήφιζε δίγοντας στὴν ἐκεὶ οἰκογένεια τοῦ Ψαλίδα, δπως φαίνεται ἀπὸ τὰ γράμματα αὐτά, δπου στὸ ἀπὸ 22 Τρυγγητοῦ (: Σεπτ.) 1822 λέγει: «μιοῦ ἔγχειρισαν ἔνα γράμμα τοῦ κύρ Ψαλίδα ποὺ μιοῦ φανέρωνε πώς τοῦ γύρευες μετρητά. Τοῦ ἔγραψα νὰ σου ἐμπάσῃ ἀμέσως καὶ νὰ μὲ διορίσῃ νὰ τὰ μετρήσω ἔδω»¹⁸. Στὸ γράμμα τὴς 30 Τρυγγητοῦ (: Σεπτ.) 1822 γράφει ὅτι τὰ γράμματα στέλνονταν ἢ μέσον τοῦ Ζαβοῦ ἢ μέσον τοῦ Ψαλίδα. Γιὰ τὸ δρόμο του ἀπὸ Κέρκυρα στὴ Ζάκυνθο ἢ στὸ Μεσολόγγι (δὲν καθορίζεται στὸ γράμμα τοῦτο), τοῦ ἔλειπαν

Δ

τὰ Εὖσα καὶ πρὸ τοῦ ἐπιπάστη, δὲ Ψαλίδας τράντα κολιωνάτα κατὰ τὴν παραγγελία του δὲν μπορούσε νὰ ξεχινήσῃ.

4. ΕΛΠΙΔΑ ΝΑ ΒΡΕΙ ΔΟΥΛΕΙΑ ΣΕ ΗΛΟΥΣΙΟ ΣΥΓΓΕΝΗ

Φεύγοντας ἀπὸ τὸ Τσεπέλοβος ἵ, πρώτη, ταχέψῃ, τους τὴν νὰ πιάσει: δουλειὰ σὲ κάποιον εὐχατάτατο συγγενῆ, τους τὴν Κέρκυραν ἵ, μᾶλλον τὴν Ζάκυνθο. Ὅταν δημιουργίας δὲ: δὲ οὐγγενῆς αὐτὸς εἶχε πτωχεύσει καὶ δὲ Στέφανος; δὲν ἐπρόστινε νὰ εὔτυχήρεις: κοντά του, τὸν τυμπανούλευσε δὲ πατέρας του νὰ φύγει, λέγοντας δὲ: καὶ θὲ τὴν νὰ σίκνονται, μεταξὺ κοντά σὲ συγγενῆ, τους. ἂλλ' ἔτσιν ἀπὸ αὐτὸν δὲν ὑπάρχει προκοπή, πρέπει: νὰ κοιτάξῃς: αἰλλοῦθε τὸν τρόπο τῆς πόρεψής του, γιὰ νὰ μή, ξοδεύει τοῦ κάκου τὸν καιρό του, καὶ τοῦ συνιστᾶ νὰ γυρίσει μιὰ ὥρα ἀρχιτέρα κοντά στὸν Ψαλίδα. Προσθέτει δὲ: γράφει καὶ στὸν Ψαλίδα τὴν γνώμην του καὶ ἐλπίζει νὰ τοῦ δώσει καὶ αὐτὸς τὴν Γέια συμβουλή, νὰ περάσεις κοντά σὲ άλλον Ἀφέντη, καὶ «κάλλια κατώτερον, μόνε εἰγουρότερον».¹⁹

Τὴν Γέια μέρα γράφεις δὲ Ίω. Βιγλαράς ἀπὸ τὸ Τσεπέλοβος πρὸς τὸν Αθ. Ψαλίδα τούς, Κορφούς καὶ τοῦ λέγεις: «Ἐγὼ καὶρὸς δίχως γράμμιστα ἀπὸ τὸ Στέφανο, καὶ δὲν τῇξέρω τὶ νὰ στοχαστῶ. Αναγκώρησε: ἔχει δρίσκεται: ἀκόμια: τὴν ἀντιτυχία μου γιὰ τὴν τύχη, του μὲ περίδειπον. Τὰ γράμμιστα δποὺ τοὺς περικλείω τ' ἀρτίνῳ ἀνοιγάτα νὰ τ' ἀναγνώσεις καὶ νὰ τοῦ τὰ στελεῖς συνεδιέμενα μὲ γράμμιρα σου, νὰ κάμεις: ἀν τὸ κρίνεις εὐλογοῦ δεῖς τοῦ διατάξω. Ήλπιζεις νὰ τὸν ἔχω συστημένον δὲ Ἀφέντη, ἀρκετὸν νὰ τὸν κυνερνήσεις.. μόνε εύρεθης καὶ γελαστένος, καὶ στοχάζοις: ἀναγκαῖο νὰ προστρέψεις σὲ άλλον. Γι' αὐτὸς τὸν διορίζω νὰ γυρίσεις αὐτοῦ, καὶ τότε φροντίζω γιὰ τὴν κατάστασή του δποὺ τὸ δροῦμεις ὡφελιμώτερο».²⁰

5. ΣΤΗ ΖΑΚΥΝΘΟ

Στὴν Ζάκυνθο ξέτασε πρὸ τῆς 22 Σεπτεμβρίου 1822, ἀπὸ δποὺ Ἐγραψε τὸν πατέρα του καὶ τοῦ δρίσεις τὸ μέτω δποὺ νὰ συσταίνει τὰ γράμμιστα. Ἐκεὶ Ἐλαδε γράμμιρα ἀπὸ τὸν πατέρα του δὲ δποῖος τοῦ Ἐγραψε: «Τὰ γράμμιστά σου ἀπὸ Ζάκυνθο ἀργυρεύν νὰ μοῦ ἔρθουν· τὸ αὐτὸν τοῦ ἀποκριθῆκα εὐθὺς καὶ τὰ ἐστηργά τοῦ Γείου μέσου δποὺ μοῦ ἐπαράγγελνες· ἐπιθύμησαγ νὰ τὰ λάδεις: δηγάληγορα. Τὴν στιγμὴν δποὺ τὰ ἰδούλωσα καὶ ἐτοιμαζόμενον νὰ τὰ δώκω, μοῦ ἐγχειρίζαν ἐνα γράμμιρα τοῦ κύρου Ψαλίδα ποὺ μοῦ φανέρωνε πώς τοῦ ἐγύρευες μετρητέα. Τοῦ Ἐγραψα νὰ τοῦ ἐπιπάστη: ἀμέσως καὶ νὰ μὲ διορίσεις νὰ τὰ πετράτως ἐδῶ. Ἐπειράγγητηκα νὰ τοῦ εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τὴν λέξη δανεικά! Όσο ζει, ὑγιεί μου, καὶ είναις γρεία νὰ συντρέξω ἀκόμητα τὰ ἀναγκαιότατα Εὖσας σου. δὲν καταδέγκοριζι ποτὲ νὰ γρειαστεῖς άλλου δούλεια. ἄλλα μήτες νὰ ἀπομακρυνθεῖς

ἀπὸ τις ἀπόδειξες τῆς ἀγάπης μου ἀποφεύγοντας νὰ μοῦ δώκεις βάρος»²¹. Εἶχε λοιπὸν γράψει ἀπὸ Ζάκυνθο γράμμα καὶ στὸν Ἀθ. Ψαλίδα στὴν Κέρκυρα καὶ τοῦ γύρευε μετρητὰ ὡς δανεικά. Ὁ πατέρας του στὴ συνέχεια ἔγραψε ἀμέσως στὸν Ψαλίδα νὰ ἐμβάσει τὰ χρήματα ποὺ ζήτησε δικός του καὶ νὰ τὸν διορίζει νὰ τὰ μετρήσει στὴν οἰκογένειά του στὸ Τσεπέλοβο²².

Στὰ γράμμιατά του δὲ Στέφανος καθησύχαζε τὸν πατέρα του, καὶ αὐτὸς τοῦ γράψει: «Τὸ μοναχὸ δποὺ μὲ ἀναπαύει εἶναι ἡ καλή σου γνώμη καὶ τὰ σωστὰ ιιέτρα δποὺ μοῦ γράψεις πῶς ἀγωγίζεσαι νὰ παίρεις σὲ κάθε σου κίνημα. Ἐξακολούθη πάντα τὸν ἴδιο τρόπο, γιὰ νὰ ζῷ καν στερειμένος ἀπὸ τὴν παρουσία σου μὲ κάποιο θάρρος»²³. Στὴ συνέχεια τοῦ γράψει ὅτι ἀγυπομονεῖ νὰ μάθει τὶς ἀποφάσισεις γιὰ τὴν ἀναγώρησή του ἀπὸ Ζάκυνθο, προφανῶς γιὰ τὴν Ἐλλάδα²⁴. Ἐπίσης ὅτι ἀνησυχεῖ γιὰ τὴν δριμυτικὴν νιότη του, γιατὶ πέρασε καὶ δὲιος τὰ μωρὰ αὐτὰ χρόνια καὶ λογαριάζει τώρα τὰ λάθη ποὺ ἔξ ἀπροσεξίας ἔχανε καὶ ὅτι φοδάται μήν παραστρατίσει μακρὺ ἀπὸ τὴν πατριωτικὴν ἐπιτήρησή του. Ἐπίσης τὴν καθησυχάζει γιὰ τὰ χρέη καὶ τὶς δυσκολίες τὶς δικές του. Τέλος τὸν συμβουλεύει νὰ ἔχει τίμιο χαρακτήρα καὶ νὰ φυλάγεται ἀπὸ τοὺς δολεροὺς καὶ κακοποιούς²⁵.

‘Απ’ αὐτὸ διέποιε ὅτι γνώριζε δὲ πατέρας του, καθὼς φυσικὰ καὶ δὲ Ψαλίδας, ὅτι σὲ πρώτη εὐκαιρία θὰ ἀναγωροῦσε ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο γιὰ τὸ Μεσολόγγι μὲ ἀποστολὴ, νὰ γίνει σύνδεσμος τῶν πατριωτικῶν ἐνεργειῶν μεταξὺ Ἀλ. Μαυροχορδάτου ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά καὶ τῶν Ἰω. Βηλαρᾶ στὴν Ἡπειρο καὶ Ἀθ. Ψαλίδα στὴν Κέρκυρα ἀπὸ τὴν ἄλλη²⁶.

Ο Στέφανος Βηλαρᾶς στὸ ἀπὸ 28.10.1822 γράμμα του ἀπὸ Ζάκυνθο πρὸς τὸν Ἀθ. Ψαλίδα στοὺς Κορφοὺς²⁷ κάμνει γνωστὰ ὅτι μὲ τὸν κύριο Μπραγκούντον περίλαβε 30 τάλαρα δενέτικα ποὺ τοῦ ἔστειλε καὶ τὸν εὐχαριστεῖ εὐχόμενος νὰ ἀξιωθεῖ νὰ τοῦ ἀνταμείψει τὴν καλωσύνη²⁸. ὅτι ἀπορεῖ γιατὶ δὲν ἔλαβε καὶ γράμμα· ὅτι αὐτὸς δὲν τοῦ γράψει πολλὰ μὲ τὸν κύριο Χρίστο Δεσύλλα γιατὶ θὰ τοῦ εἰπεῖ δὲιος πόσο ἦταν ἀντραλωμένος· ὅτι ἔφθασεν ἔχει δὲν εψιδὲς τῶν Ζωσιμάδων Ἀθανάσιος Παπαθανασίου καὶ μὲ δυσκολία τὸν ἔθγαλε ἔξω²⁹ λόγω τῶν δασάγων ποὺ τραβοῦν ὅσοι ἐπιχειρίζονται τέτοια πράγματα· ὅτι αὐτὸς δὲ νέος ἀφγρεῖ στὴν Ἀγκώνα τὴν οἰκογένειά του καὶ ἤλθε νὰ περάσει στὸ Γένος του καὶ σὲ δυὸ τρεῖς μέρες θὰ περάσουν μαζὶ κατόπιν ἀποφάσεως στὸ Μεσολόγγι μὲς εἶναι καὶ πολιορκημένο, καθὼς τοῦ ἔγραψε καὶ σὲ προηγούμενα γράμμια· ὅτι ἡ Ηελοπόννυρος πηγαίνει πολὺ ἀχαμγὰ καὶ ἡ μόνη δούθεια γιὰ τὸ Γένος ἔξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀπόφαση τῆς Συνελεύσεως· ὅτι τὶς δυστυχίες δλες ποὺ ἀντιμετωπίζει τὶς προφήτεψαν ὅταν ἀποφάσισαν νὰ ταξιδέψει καὶ τέλος ὅτι αὔριο ἔτοιμαζει γράμματα γιὰ τὴν φαριλία του καὶ τὴ σοφολογιότη του καὶ τὰ ἀφήγει τοῦ κ. Μπραγκούντου δὲποιος τὰ στέλνει³⁰. Κατὰ τὸ ταξίδι του αὐτὸς ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο στὸ Μεσολόγγι δὲν φαίνεται νὰ ἔταν καὶ δικός του Ψαλίδα Ηετρος. Αὐτὸς θὰ ἔλθει ἀργότερα ἀγνωστον δὲν ἀπὸ τὸν δὲιο ἢ ἀπὸ ἄλλο δρόμο,

περὶ τὸ τέλος τοῦ 1823²¹, γιατὶ στὸ γράμμα τῆς 22 Νοεμβρίου 1823 τοῦ 'Αθ. Ψαλίδα πρὸς τὸν Ἀλ. Μαυροχορδάτο, δὲ Μαυροχορδάτος; εγγρειώνει «Ἐπὶ τῇ διαστάσῃ: Ἐπάντηρις 17 Ἰανουαρίου (1824) δοθεῖσα εἰς τὸν υἱόν του· καὶ στὶς 18 Ἰανουαρίου (1824) δὲ Ψαλίδα; γράφει: «δὲ υἱός μου εὗ; Ἐφερε γράμματα»²².

6. ΣΤΟ ΜΕΣΟΔΟΓΓΙ

(1) Σέφρανος; Ηγιάρας; ἀπὸ τὴν Ζάχυνθο μαζὶ μὲ τὸν Ἀθανάσιο Παπαθανάσιον Ιεράρχη στὸ Μεσολόγγι: στὶς ἡρχῆς Νοεμβρίου 1822²³, διποὺ μὲ ἀπόφραστη τοῦ πατέρα του καὶ τοῦ 'Αθαν. Ψαλίδα στάλθηκε εὖν σύνδεσμος τῶν πατριωτῶν τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Κερκύρας μὲ τὴν Διοίχησην τῆς Ἐπαναστατημένης Ἑλλάδας. Προτιμήθηκε δὲ δὲ οὐδὲν τὸ Σέφρανος καὶ διὰ δὲ γιός τοῦ Ψαλίδα Πέτρος. εὖν πιὸ μορφωμένος καὶ κατάλληλος.

• • •

Τὸ Μεσολόγγι: τότε τὸν ισχυρὸν προκύργιον τῆς Ἐπαναστάσεως ἀπὸ τὰ δυτικὰ πρὸς τὰ ἐχθρικὰ επιστεύκτα τῆς Ἡπείρου²⁴. Προτοῦ κατέλθει δὲ Δημήτρης. Γέψηλάντης: στὴν Ηλασκόνηρες ὡς Ηλητρεξούσιος τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Ἀρχῆς ἀδελφοῦ του Ἀλεξ. Γέψηλάντης δρούσαν στὴν Ἡπείρο δὲ Χριστόφορος Περραιβός καὶ στὴ Δυτική, Ελλάδα δὲ Ἡβος Ρήγας. προσπεσταλμένοι ἀπὸ τὸ συνέδριο τοῦ Ισιαγήλου (Ιονιώδηρ. 1820)²⁵. (1) Δημήτρης. Γέψηλάντης: δεκανὸν Ιεράρχης τὸν Βέρβαινα τὴν 21 Ιουνίου 1821 ἐπιδόθηκε μὲ ζῆλο εἰς Εργού του καὶ ἔρχισε νὰ ἀποστέλλει: ἀντιπροσώπους του στὶς ἐπαρχίες; ή νὰ συνεργάζεται μὲ προυπάρχοντες; ἕκει ἀπεσταλμένους. Στὴ Δυτική, Ελλάδα δρίσε πολιτικὸν καὶ επρατιωτικὸν ἀντιπρόσωπό του τὸν ὥς ἀνεψιον Ήβο Ρήγα «ἄγαθής φυχῆς ἀλλ' ὀλίγης ίκανότητος; ἀνθρώπουν. δον αἱ Λιτωλοσακαρνάνες οὔτε ἔτιμων οὔτε γίκουναν»²⁶. (1)ταν λίγο ἀργότερα τὴν 21 Ιουλίου ἐγκαταστάθηκε στὸ Μεσολόγγι δὲ Ἀλεξ. Μαυροχορδάτος, δὲ Ἡβος Ρήγας; συνεργάζεται πλέον μὲ αὐτόν²⁷. (2) Ἀλεξ. Μαυροχορδάτος: ὀργάνωσε πολιτικῶς τὴ Δυτική, Ελλάδα μὲ τὴ δημιουργία τῆς Γερουσίας τῆς Δυτικῆς Ελλάδος τῆς ὄποιας ἀνακηρύχτηκε Πρόεδρος²⁸. Ἀργότερα ἐκλέχητηκε Πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Σώματος ἀπὸ τὴν Πρώτη Εθνική, Συνέλευση τῆς Ἐπιδαύρου στὶς 15.1.1822²⁹. Τότε διορίστηκε Γρουργὸς τῶν Ἐπωτερικῶν δὲ Ιωάννης Κωλέττης καὶ προσωρινῶς τῶν Στρατιωτικῶν σὲ ἀναπλήρωση τοῦ διορισθέντος Γρουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Νότης, Μπότσαρη, ποὺ ἦταν στενά πολιορκημένος στὸ Σούλι³⁰. Στὴ συνέχεια δὲ Ἀλ. Μαυροχορδάτος: επάλθηκε Γενικὸς Διευθυντής γιὰ τὰ πολιτικὰ καὶ τὰ στρατιωτικὰ τῆς Δυτικῆς Ελλάδος³¹. Εφτασε στὸ Μεσολόγγι στὶς 23.5.1822³².

Τὸ χρόνο ἔκεινο τὸ Σούλι περιορισμένο στὰ τρία κάστρα Ναβαρίκο, Χώνα καὶ Κιάφα μὲ ἀρχηγὸν τὸ Νότην Μπότσαρη πολιορκούνταν ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ὑπέφερε φοβερὰ ἐν ἀναιμονῇ δοτθείας. (3) Μαυροχορδάτος θεωροῦσε δὲ τὸ

Μεσολόγγι τώς προπύργιο τής Ηελοποννήσου γιὰ τὴν Ἐπανάσταση ἔπειπε νὰ κρατηθεὶ δπωτὸν ποτὲ καὶ νὰ ἐποδισθοῦν οἱ ἔχθροι νὰ κατεβοῦν ἀπὸ τὴν "Ηπειρο καὶ γὶ αὐτὸν ἡγανάκη νὰ ἀντέξεις ὁ ἀγώνας στὸ Σούλι ὅσο τὸ δυνατὸ περισσότερο γιὰ ἀντιπερισπασμό. "Ἐπειπε δημοσιὲς νὰ ἀπαλλαγεῖ τὸ Σούλι ἀπὸ τὴν ἔχθρικὴ πολιορκία. Γιὶ κατὸν ἑτοίμασε δ Μαυροκορδᾶτος δὺδ ἐκστρατείες, μιὰ ἀπὸ τὴν θάλασσα μὲ τὸν Κυριακούλη, Μαυροιψάλη, νὰ φέρει ἐφόδια καὶ στρατιωτικὴ ἐνσχυση, γὶ δποιὰ δυστυχῶς ἀπέτυχε καὶ ἐφονεύθη καὶ δ Κυριακούλης στὶς 4 Ιουλίου 1822⁴⁸, καὶ τὴν ἀλληλὴ ἀπὸ Εγράπα πέρα ἀπὸ τὸ Μακρυνόρος, γὶ δποιὰ ἐπίσης εἶχε σκληρὸν τέλος, ὅπερα ἀπὸ τὴν πανιωλεθρία τοῦ Ηέτα στὸν ίδιο χρόνο⁴⁹.

Κατόπιν τούτων οἱ Σουλιώτες μὲ διαπραγματεύσεις μὲ τοὺς πολιορκητὲς τοῦ συνετοῦ καπετάνιου τῶν Νότη, Μπότσαρη πέτυχαν ἔντιμο συνθηκολόγηση τὴν 28.7.1822 καὶ στὶς 2.9.1822 ἀπέπλευσαν γιὰ τὴν Ἐπτάνησο συνοδευόμενοι ἀπὸ ἀγγλικὰ καράβια καὶ ἀπὸ ἐκεὶ λίγοι - λίγοι θῆθαν στὴν Ἐλλὰδα⁵⁰.

* * *

(1) Στέφανος Βηγλαρᾶς τὸν Δεκέμβριο 1822 ήταν στὸ Μεσολόγγι καὶ ἔδωσε στὸν πρίγκιπα Ἀλ. Μαυροκορδᾶτο τὸ ὑπόλινγκα τοῦ Ἀθ. Ψαλίδα καὶ ἵσως καὶ παρόμιο γραπτὸν ἀλλὰ δπωτὸν προφορικὸν πατέρα του καὶ τὸν ἐνγρέμοντε λεπτομερῶς γιὰ τὴν κατάσταση τῆς Ἡπείρου. (2) Μαυροκορδᾶτος τὴν 29 Δεκεμβρίου 1822 ἀποκρίθηκε στὸ ὑπόλινγκα τοῦ Ψαλίδα καὶ σγητείωσε σὲ περίληψη τοῦ Μυστικοῦ του Πρωτοχόλου: «ὅτι ἐπληγροφορύθηγε καὶ ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐκ τοῦ στόλιατος τοῦ Βηγλαρᾶ περὶ τοῦ σκοποῦ τῶν καὶ δσα ζητοῦν. »(1)τι κατὰ τὸ παρὸν διὰ τὰς μεγάλας ἀνάγκας καὶ τοὺς κινδύνους εἰς τοὺς δποιους εύρισκομενα δὲν γηποροῦμεν νὰ τοὺς συνδράμωμεν. Ήλω δὲ τοὺς ἰδεάσει περὶ τῶν πρακτέων ἐν καιρῷ, ἀφοῦ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τὰ παρόντα δεινά»⁵¹. Ηάντως δ Μαυροκορδᾶτος υίοιτησε τὰ σχέδια καὶ τὴν ἐπαναστατικὴ δργάνωση τῶν Ἡπειρωτῶν καὶ συνέταξε καὶ σχετικὴ «Προκήρυξη πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Ἡπείρου»⁵² ποὺ ήταν στέλνονταν στὸν Ψαλίδα καὶ τὸ Βηγλαρᾶ. Στὴν Προκήρυξη αὐτὴ δηλώγει ὅτι καὶ γιὰ τὴν "Ἡπειρο πλησιάζει ἡ κατάλληλη στιγμὴ νὰ σηκωθοῦν οἱ δργανωμένοι μάχιμοι ἄνδρες αὐτῆς. "Αλλὰ σγητείωνε «πρὶν κινηθεῖτε, πρὶν ἔτι ἔργητε τὰ ἐλληγικὰ στρατεύματα προγωργητένα καὶ πλησιάζοντα εἰς τὰ σύνορά τας, πρέπει νὰ προπαρασκευασθεῖτε, νὰ συστήσετε ἐν κέντρον καταλιγῆτον ἀνταποκρίσεις. Τέλος νὰ προιγήθευτε τὰναγκαῖα ἐφόδια, ἀνευ τῶν δποιῶν ἡ ἐπιτυχία τοῦ κινήτριατος εἶναι ἀδύνατος. (1) κύριος.... Βελλαρᾶς (γράφε: Στέφανος Βηγλαρᾶς) ἀνθρωπὸς μὲ φρόνησιν ἴκανην καὶ ἀγαθὸς πατριώτης Ήλει γεγεν δηγγῆς τας. Εἰς αὐτὸν ἐπίτηδες ἀποστελλόμενον Ήλετε διώσει πλήρη πλετιν καὶ ἱγιωμένοι μαζὶ του Ήλετε προετοιμάσει τὴν δέξαν τῆς Ἡπειρωτικῆς Ιγίς, ἀξιο ἀπέργονοι τοῦ περιφύλου Πύρρου φαινόμενοι. Η Ἐλλαγηικὴ Διοίκησις ὀλέπουσα ὑπερά τοισυτορέπων διατεθειμένους Ήλει σᾶς ὑποστηγρίξει κατὰ πάντα

καὶ οὕτως εὐχόλως θέλετε ἐπιτύχει τοῦ σκοποῦ εας. ἀποδειχνύοντες τὴν πατρίδα εας μέλος ἔχωριστον τῆς λοιπῆς Ἀνεξαρτήτου Ἑλλάδος.⁴⁸

Σὲ ἐπιστολή τοῦ Ἡσσοῦ Ρήγα ἀπὸ Μεσολόγγι τῆς 4 Φεβρουαρίου 1823 πρὸς τὸν Ἰω. Βιλαρᾶ τὸν Τσεπέλοσσο, διέπομε δὲ δὲ οἱ Στέφανος δρισκόταν τῇδη, τὸν Μεσολόγγι, γιατὶ τοῦ γράφει: «Οἱ ἀγαπητοὶ εας οὐδὲ καὶ ἕμέτερος ελληκρινής φίλος Στέφανος εύρισκεται πληγών τῶν φιλελευθέρων καὶ καλῶν πατριωτῶν, καὶ πάσχει ἀσκνως ὡς οὐδὲ τοῦ ἀξιού πατρός νὰ κάμει τὸ πρὸς τὴν πατρίδα χρέος του, καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὸ παρὸν κυριεύει εἰς τὰ ἐδῶ πράγματα ἥριπορει νὰ ἐλπίσει: διὰ τὴν πατρίδα του. Κύριε, τὴν ἔξιετορησιν τῶν τρεχόντων πινθάνετε πάρα τοῦ ἴδου.⁴⁹

Ἡ πατριωτική, δράστη τοῦ Ἰω. Βιλαρᾶ καὶ Ἀθ. Ψαλίδα ὡς καὶ τοῦ ἀπεσταλμένου του; τὸ Μεσολόγγι Στέφ. Ηγιλαρᾶ συνεχίζεται, δπως ἐντρέπει: ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι τοῖς 4.2.1823 δὲ Ἡσσοῦ Ρήγας στὴν ὡς ἁνω ἐπιστολή του⁵⁰, στὴν δροιά γράφει καὶ τὰ ἔτη: «Οἱ Ενθεριός ζήλος τῆς ψυχῆς εας καὶ τὰ φιλογενικά εας τῷ δυτὶ: κινήσαται εἰς τὸ νὰ ἰστήσει καὶ αὐτὸς τὸ μέρος τῆς Ἑλλάδος πάντῃ ἐλευθερον ἀπὸ τὸν τυραννικὸν Συγόν. εἶναι γνωστὰ εἰς δλους τοὺς φιλογενεῖς, ἔξιχως δὲ εἰς τὸν δούλον εας, δποὺ ἀγνώριστος μέν, ὡς Ἐλλην δμως ἐπανῶν τοὺς πατριωτικοὺς εας σκοπούς. Στὴν συνέχεια δηλεῖ γιὰ τὸ Στέφανο, δπως ἐγγειώσαρι παραπάνω, ἐπίστη γιὰ τὴν Ἐθνική, Συνέλευση, ποὺ ἔντε; δλίγου θά ἀρχίσει τις ἀργασίες τῆς στὴν Πλεοπόννησο. ἀπὸ τὴν δροιά ἐλπίζεται: νὰ λάβουν μιορφήν καλύτερη, καὶ νὰ διορθωθούν ἐπωτερικῶς καὶ ἔωτερος καὶ πράγματα τῆς Ἑλλάδος, καὶ στὴν δροιά θά παρευρεθοῦν δλα τὰ μέλη τῶν ἐλευθεροφιλένων μερῶν τῆς Ἑλλάδος, καὶ δὲ: «εἰς αὐτὴν είναι ἀνάγκη, νὰ παρευρεθῇ καὶ δὲ κύριος Στέφανος, διὰς προθύμως ἀπειράσεις νὰ γίνει: σύντροφος μου, διότι: τὰ αὐτὰ πάσχω καὶ ἔγω διὰ τὴν πατρίδα μου Θετταλίαν». Συνεχίζοντας λέγει διὰ οἱ Πλεοποννήσοις ἀφοῦ δεχθούν τὴν θυμιτικήν μας πρέπει νὰ ὑποχρεωθούν νὰ δύνουν επρατιωτικήν δοτίθειαν τοῦ, Δυτική, καὶ Ἀνατολική, Ἐλλάδα καὶ μὲ αὐτὴν νὰ γίνουν τὰ κινήσατά μας «μὲ δάσιν δχι μόνον νὰ διαφεύγωμεν τὰς θέσεις, ἀλλὰ νὰ δύνωμεν καὶ εἰς τοὺς πάσχοντας ἀδελφούς μας δοτίθειαν». διὰ δὲ καλός ἡρως Ὄλυμπειος ἔχει σκοπὸν μετὰ τῆς Συνέλευση νὰ ἐκπρατεύει γιὰ τὸ Συγόν τοῦ Μεσολόου καὶ «ὑπερχθῆ, τὸν οὐδὲ εας Στέφανο δλα τὰ καλὰ καὶ σημιτέροντα διὰ τὴν πατρίδα εας. διὰν πληγάσει εἰς ἐκείνα τὰ μέρη». Καὶ τελειώνει: «Μήν, λείπετε ούν, Κύριε, εἰς τὸ μετεχόν τοῦ καροῦ διὰ νὰ συνάψετε τὰς λόσιες τῶν τυρπατριωτῶν εας εἰς Ἐν, νὰ τοὺς φέρετε εἰς διρόνοις καὶ ἀγάπην, νὰ τοὺς καταστήσετε ἐτοίμους εἰς τὸν σκοπόν, ἥμεις δὲ φροντίζομεν ἀπὸ τὸ ἀλλό μέρος νὰ κάμιωμεν τὸ χρέος μας». Ἀπ' αὐτὰ τὰ τελευταῖα φάνεται διὰ καὶ οἱ Ἡπειρώτες τίταν διεργάμενοι καὶ διαφωνούσαν γιὰ τὸ κοινὸ ξεσήκωμα τῆς Ἡπείρου.

Στὶς 12.2.1823 δὲ Στέφανος Βιλαρᾶ δρισκόταν στὸ Μεσολόγγι ὡς σημειώνει δὲ Ἀθ. Ψαλίδας στὴν ἐπιστολή του πρὸς τὸν Ἀλ. Μαυροκορδάτο⁵¹, δποὺ

δ Ψαλίδας λέγει στὸν Μαυροκορδᾶτο πρῶτον ὅτι προτιμότερο θὰ γίταν νὰ ἔλθει δὲ ίδιος νὰ τοῦ φανερώσει τοὺς εποχαγμούς του, «ἀλλ’ αἱ περιστάσεις μου δὲν μισοῦ τὸ συγχωροῦν, καθὼς εὐχολα μιπορεῖ νὰ σᾶς πληροφορήσει δ Στέφανος μου, δποὺ σᾶς ἔστειλα» καὶ δεύτερον «Ἐριαθα ὅτι δ γαιιβρός μου Λουκᾶς ἔπεσεν αἰχμάλωτος αὐτοῦ· γίταν ἵατρὸς τοῦ Ὁμιέρ πατα· δὲν ἀληθεύει, νὰ είναι, παρακαλῶ, εἰς τὴν εὑνοιάν σας, καὶ δ Στέφανος Βηλαρᾶς σᾶς πληροφορεῖ δι’ αὐτόν. Ἀξιώτατέ με, παρακαλῶ, προσταγῶν σας, καὶ θέλετε μὲ εῦρει προθυμότατον εἰς τὴν ἐκπλήρωσίν τους. (Ο) Στέφανος ὄμιως νὰ κάμει τὸν τρόπου, δποὺ τὸν ἔχω εἰπεῖ, διὰ νὰ μοῦ ἔλθουν εἰς γείρας· καὶ ὅχι τὰν τὴν ἀλληγην, δποὺ δὲν τὴν ἔλαθα· ἐπειδὴ δ γαιιβρὸς Λέλη, δποὺ μιοῦ τὴν ἔφερε δὲν γίθελησε νὰ ὑπακούσει εἰς τὸν τρόπους, δποὺ τὸν εἶπα⁵², δηλ. δ Ψαλίδας παρακαλεῖ τὸν Μαυροκορδᾶτο νὰ ἔχει στὴν εὑνοιά του τὸ γαιιπρό του ἵατρὸ Λουκᾶ Βάγια, ὅτι συστάσεις γι’ αὐτὸν μιπορεῖ νὰ δώσει δ ἔχει Στέφανος Βηλαρᾶς, καὶ νὰ στέλνει τὶς προσταγές του πρὸς αὐτὸν μὲ τὸ Στέφ. Βηλαρᾶ σύμφωνα μὲ τὸν τρόπο ποὺ ἔχει συνεννοηθεῖ μ’ αὐτόν.

Καὶ στὶς 18.1.1824 δ Ψαλίδας γράφει στὸν Μαυροκορδᾶτο⁵³ πρῶτον ὅτι «διοίσις μου (= Πέτρος) σᾶς ἔφερε γράμματα καὶ ἐδικά μου καὶ τοῦ Γκίλφορδ καὶ ἀπόκρισίν σας δὲν ἔλαθα· οὐδὲ ἀπὸ αὐτὸν οὐδὲ ἀπὸ τὸν ἵατρὸν (= Λουκᾶν Βάγιαν)» καὶ δεύτερον «σᾶς παρακαλῶ ἀκόληγη νὰ παρηγορήσετε ώς φιλόστοργος πατὴρ τὸν Στέφ. Βηλαρᾶν, δποὺ ἔστεργήθηκε τὸν πατέρα του τὸν ἵατρὸν (= στὶς 28.12.1823)»⁵⁴.

7. ΘΑΝΑΤΟΣ ΙΩ. ΒΗΛΑΡΑ

ΟΙ ΑΔΕΛΦΟΙ ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΑΙ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΗΛΑΡΑΣ
ΧΡΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΑΤΑΚΤΟΠΟΙΗΤΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΘ. ΨΑΛΙΔΑ

(Ο) Ιω. Βηλαρᾶς, ὅπως εἴπαιρε καὶ στὰ προγγούμενα⁵⁵, ἀπόκτηγε δύο τέκνα, τὸ Στέφανο καὶ τὸ Δημήτριο, τὰ δποῖα καὶ μόρφωσε κατάλληλα στὴ Σχολὴ Ψαλίδα, μὲ περισσότερη γραμμική. φροντίδα τὸ Στέφανο. (Ο) βιογράφος τοῦ Ιω. Βηλαρᾶ ποιητὴς Π. Πετρόπολης γράφει τὰ ἔξῆς⁵⁶ γιὰ τὸ θάνατο καὶ τὴν οἰκογένεια αὐτοῦ: «Ἡ φωτιὰ τῆς πολιορκίας τῶν Ιωαννίνων τοῦ κατάλειψεν ὅλην τὴν περιουσίαν καὶ τὸν κατήγυρησε πάριπτωχον. Τέτοια Ηλιόερὰ περίστασις καὶ τέσσα ἀλλὰ ψυχικὰ καὶ γήθικὰ πάλιγη, ἐνεργοῦντα δυνατὰ εἰς μίαν αισθαντικὴν ψυχὴν τοῦ ἐπροξένηγσαν ἀπ’ ὅληγον ὅληγον ἔνα μαρασμόν, δποὺ κατὰ τοὺς 1823, Δεκεμβρίου 28, τὸν ἔσυραν, πενήντα δύο χρόνιων ἀκόληγη, εἰς τὸν τάφον πάρωρα. Λύτρες ἔφηγε μίκη γυναῖκα γύρα, καὶ δύο μίσους νὰ κλαίουν τὴν δραφάνιαν ἐνδειγματικοῦ πατρός. Τὸν πρῶτον του μίσον ἀφοῦ τὸν ἐπρόκοψεν ἀρχετὰ εἰς τὸν δρόμον τῆς επουδῆτος καὶ τῆς ἀρετῆς, ζῶν ἀκόληγη, τὸν ἔστειλεν εἰς Ναύπλιον γὰρ τυναγωνισθῆ, μὲ τοὺς ἀλλούς διρογενεῖς του».

Γιὰ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Δημήτριο ὁ Στέφανος στὸ ἀπὸ 12.4.1823 γράψιμα του ἀπὸ Μεσολόγγι: πρὸς τὸν Ἀθ. Ψαλίδα στοὺς Κορφούς⁶⁸ ζητᾷ πληροφορίας: «Μὲ τὸ παρόν μου (...) εἰς παρακαλῶ ἀνὸν δημόσιον ἀπίτηδες αὐτοῦ (= ἀπὸ Τσεπλόβο στὴν Κέρκυρα) δι’ ἑδῶ (= εἰς Μεσολόγγι), νὰ τὸν στελλεῖτε δεον τὸ ὅγληγορώτερον διὰ νὰ προφθάσωμεν εἰς τὴν Συνέλευσιν (= τὴν Β' τοῦ "Ἀστρους"). "Ἄν καὶ ὁ ἔξοχώτατος Λουκᾶς (= Βάγιας) εὑρόσκοται ἀ-κεῖ (= στὴ Συνέλευση, τοῦ "Ἀστρους") καὶ μέλλει νὰ προβάλῃ δεῖξα τὰ σκυρέ-ροντα, ἵνα ἀναγκητὸν εἴκαλονται νὰ πηγαίνω μαζῆ μὲ τὸν Πρόγκυπτα (= Ἀλ. Μαυροκορδάτο), ἀλλὰ ἐράντην ὡς ἀνάξιος. Εχοντας τὴν ἀμερον ἀνταπόκρισιν μὲ τὴν Σοφολογίαστη, τὰς, καὶ ἀλλὰ αἵτια τὰ δποια δηιως στοιτατικῶς ἀξιωθῶ ποτὲ νὰ εἰς; εἰπῶ (...). Ὁ ἔξοχώτατος Λουκᾶς (Βάγιας) μοῦ ἐπαράγγειλε νὰ εἰς γράψω νὰ στείλετε τὰ ἀμεροντά του, ἐπειδὴ, καὶ τὰ θέλει: διὰ ποιάτη. Προσμένω ἀνυπόρισον τὸ Δημόσιον Βηλαρά, εἰδεμήτη ἀπόκρισιν εας διὰ νὰ φύγω καὶ νὰ μήν κά-θημαι: ἀργὸς ἑδῶ. Μήν λείψετε λοιπὸν νὰ τὸν ἔσχιντητε τὸ ὅγληγορώτερον μὲ τὰ ἀναγκαῖα γράψιματα».

(1) Ψαλίδας στὸ γράψιμα του τῇ; 18.1.1824 (μὲ προσθήκας τῇ; 4.2.1824) πρὸς τὸν Ἀλ. Μαυροκορδάτον δηιλεῖ γιὰ τὸ γιό του Πέτρο, τὸ γαμπρό του Λουκᾶ Βάγια, τὸ Στέφανο Βηλαρά, τὸ Δημόσιο Βηλαρά καὶ τὸ θάνατο τοῦ πατέρα τους Ἰων. Βηλαρά, γράψοντας τὰ ἔξτη⁶⁹: «὾νδρος μου (Πέτρος) εας ἔφερε γράψιματα καὶ λεικά μου καὶ τοῦ Γκιλέρδο καὶ ἀπόκρισιν εας δὲν ίλεβα, οὐδὲ ἀπὸ αὐτὸν, οὐδὲ ἀπὸ τὸν Ιατρὸν (Λουκᾶν Βάγιαν). Τάχα τί νὰ κάνουν; Ἀπορῶ. Σας παρακαλῶ ἀκόλητη, νὰ περιγράψετε ὡς φιλόστοργος πατέρη τὸν Στέφανον Βηλαράν, δηοὺς ἀπεργήθητε τὸν πατέρα του τὸν Ιατρὸν, ἀνδρα ἀξιώ-τατον, δηοὺς τὸν θρηνεῖ δλτ, ἵνα Ἰπαιροῦ. Εγειτ 15 ἡμέρες, δηοὺς ἀπέθανε, καὶ ἀφῆκε τὴν τζιλιάδαν του παχοσάτην. Τοῦ νεού δὲν τοῦ Εγράψα, μή δηρυλυπτηθῆ. Ἡ Ἐχλαιπρότη, εας δηιως, ἀνάμεσα εἰς τές πολλές ἀνθικές φροντίδες, ἀν τὸ εὑρετε εὐλογον, τὸν λέγετε καὶ τὸν παρηγορεῖτε. Είναι νεός καλός, καὶ αὐτὸς καὶ ὁ Δημόσιος, καὶ θητοφοροῦν νὰ εἴς δουλεύσουν καὶ πιστά καὶ πρόθυμα, καὶ δι’ αὐτοὺς εας γίνοιται καὶ ἔγγυτητίς».

Στὸ ἀπὸ 17.1.1824 ἀπὸ Μεσολόγγι γράψιμα του ὁ Στέφανος Βηλαράς πρὸς τὸν Ἀθ. Ψαλίδα στοὺς Κορφούς⁷⁰ χάμνει λόγο γιὰ τὸ γαμπρό του Ψαλίδα Πέτρο, γιὰ τὸν ἀδελφὸν του Δημήτριο καὶ γιὰ τὸν ἀρχές ποὺ αὐτοὶ ὑπηρετοῦσαν στὴ Δυτικὴ Ελλάδα, ὡς ἔξτη: «Πολ-λάκις εας Εγράψα καὶ εἰς διαφόρους περιετάσσεις. δὲν τῆταιώθην δηιως ἀποκρί-τεώς εας, καὶ ίσως είναι ἀποτέλεσμα τῆς μή περιλαβῆς των (...). Κανένα νέον δὲν εας σημειώ, ἐπειδὴ καὶ εας στέλλω τὰς 5 ἐφημερίδας (= «Ἐλληνικὰ Χρονικά»), δηοὺς ίως τώρα ἔξεδθηταν. Τὸν «Πρόδρομον» αὐτῶν θέλω εας τὸν στελλεῖται μὲ δεύτερον, μὲ τὸ νὰ μοῦ έλειψεν ἀπὸ τὸν τυπογράφον. Ισως εας στελ-λεται καὶ ἡ ἀπόκρισις τοῦ πρὸς τὴν Ἐχλαιπρότητα του (= Ἀλ. Μαυροκορδ-ατον) γράψιματός εας (...). Ὁ ἔξοχώτατος Λουκᾶς θυγατρεύει. Προχθὲς ἔμ-

σευστενά ἀπεδό, κατ' έσυντροφευσεν εἰς τὸ Ἀπόκορον τὸν στρατιώτην Καραϊσκάκην, οὗτος εἶναι ἁπλεύτης. "Ἔτοι μεν γὰρ ἔχει κανένα μῆρα." (1) Ήέτρος κατὰ τὸ παρόν εἰργάζεται εἰς τὴν Ἀστυνομίαν κατ' ιανούλαν τρόπον τοῦτο τῷ τάξιν, διὸ καὶ ἡδη ἐπέκριγεται ἐν καιρῷ τῷ δεοντι. (1) Διηγητράκης διηρεύει "Ἐπαργύριος εἰς τὸν Βλαύρον κατ' ιανούλαν. Μήριον δὲ, κατὰ τὴν διατάξιν τῆς Πίκλαριπρετερῆς τοι, Εἴσας τὴν Επιστασίαν τοῦ Καπιτονοῦ Δασπροῦ, κατὰ τὴν Επιστασίαν εἰς τὴν Δο-
γκαναν δὲκ ιογαριαστρίου τῆς Διοικήσεως, διὸ τοις δύο μῆρας Ιανουάριον καὶ Φεβρουάριον. Μετ' αὐτοῖς, Ήέτρον ἀλλετοί οὐδὲ ἐπέκριγεται. Κατ' ἄριποτε γάρ εἰς εὐτι-
γχρηστεν εἰς τὸ ὑπομνηματικόν μας, κατ' οὐδὲ μῆραν προξενήσιμον ἀτιτάναν εἰς τὴν πατρόθεν.

Στὸ θεοφόρον ὁ Στέφανος Βιβλιοθήκης γράφει στὸν Ἀλιαν. Ήγάλλον καὶ γίνεται ἀτομικὴ γράμμη τοῦ γραμμάτου πρὸς αὐτὸν, γίνεται τὸ άπολα βίνει παραγγελίας πῶς γάρ εἰς τακτοποιηθεῖσιν, ἵνα δέηται· Μέλον θεοφόρον τοῦ γράμματος τοῦ πρὸς τὸν Διηγητράκην, μὴ τὸ άπολα τοῦ φανερώνετε, θεοὶ δέν εἰπετερωτοι τὴν πλειαντάν τῶν θυδεκαν τα-
χιάριν, Νο 11, ὅποιοι μὴ ὑπογραφήσῃς μου εἰγιτταν εἰς θρόνουλαν τοι. Δι' αὐτὸν ἀπε-
κρίθηρις θέω τῷ Διηγητράκην κατ' ιανούλαν μῆραν. Τὸν γράμματος πρὸς τούτους, θεοὶ
ἔχετε γάρ εἰργάζετε ἀπὸ ἐρέ καὶ ἀπὸ τὸν πατέρα μου ὑπὲρ τὴν ἀκατέν τάλαρα,
Νο 100. Δι' αὐτὸν ἀριθμοῦ τὴν φροντίδα. Ημεραίον ιοπέτην γάρ μου στελλετε
μέλον σημείωσαν αὐτοῖς τοῦ γράμματος μου, κατ' οὐ δημιορέσσω, ταῦς τὸ διηθέτον εἰς
μετρητή, εἰδειστή, Ήέτρετε οὐδὲτε εἰς θυέλυρον τὸ θεον πράγματα μου θύετε εἰς γε-
ράνας τοι, θεοὶ θύρα. Θέντε δὲν τὸ διηθέτον κατὰ τὰς πρωτοτερεγκάς παραγγελίας μου,
τὸ άπολας οὐ περιστέλλετε μὴ ζηλαστενούς γάρ τοι οὐδὲ κάριτον κατ' θεοὺς καὶ εἰς τὸ θρύ-
μενον, τὸ άπολας οὐδὲτον πειθαρεῖ. Μέλον τούτους κατὰ τὸ παρόν στελλετε μου τὴν
σημείωσαν κατὰ τὰς περιστάλεις Ήέτρον σας εἰδοποιήσετε.

"Ἄπο γράμματος τῆς 15.11.1823 τοῦ Στεφ. Βιβλιοθήκης καὶ θεοὺς καὶ ἀπὸ τὸ
γράμματος αὐτῆς τῆς 17.1.1821 τοῦ Στεφ. Βιβλιοθήκης Ἀλ. Ήγάλλον παρεκκλησία
πολὺ γίνεται τὰς ποιῆτας θυμωρίασες καὶ τὸ ἴδιον, ἐπὶ τῶν γραμμάτων ποιὸν ξεταίρει
Ηγάλλον τὸν Στέφανον, αὐτὸν καὶ στοὺς γονεῖς τοῦ οὗτος καὶ γίνεται τὰς ἀκποτήσεις
θυμωρίασην πρωτηγέτου τοῦ Κέρκυρας γίνεται ἀσοσιονήσηρη γραμμάτου. Γάρ αὐτὸν
εἰς 30.1.1821 ἐν Ηγάλλον γράφει ἀπὸ Κορφού:

«Πρὸς τὸν Ελλογρυμάτατον Κύριον Στέφανον Βιβλιοθήκην!

Ηαρέ τοι Ελλογρυμάτατον Κύριε Λιονγαστόν Ηγάλλη Ελαύον σημερον τὸ
ἀπὸ 15 Νοεμβρίου παρεκκλησίας θεούς γράμματος τοῦ θυρρίου χωρὶς γάρ μου στελλεται τὸ
γράμματος μου γάρ την οὐποταν αὐτοῖς, τὸ τὸ θυρρίος, τὸ θεον γρεματεται γάρ αὐτὸν ὅποιος
τοῦ εἰγιτταν θίνεται κατ' χωρὶς γάρ θυμωρίασης τὸ θυρρίος γάρ γένονται αὐτοῖς, τὸ ποιεί-
σσον θυρρίος (ταῦ) θεού τὸ πατέρα τοῦ θυρρίου καὶ γάρ προφίλαστην γάρ μητέρα τοῦ,
κατ' χωρὶς γάρ θυμωρίασης τὸ θίνεται γάρ γένεται, ἀπὸ τὰς αὐτοῖς θυμηταῖς τὸ θεο-
γένετος θίνεται κατ' χωρὶς γάρ μου ἀποκριτήσῃς εἰς τὸ θεον τοῦ θυρρίου γράμματα καὶ
θυμωρίασην. Μήριπος διηγητεύομεν τὴν πλειαντάν τοι ἀπὸ Καπιτονοῦ, τὸν σειρ-
αστέν τοι ημεραίον καὶ θυρρίον, τὸ φοίχον καὶ πάντα τοῦ μακρυρίου; Ήέτρον

είναι: αὐτὰ δὲ λογαριασμοὶ του τὸ δεῖχνει. δποι εσῦ ἔστειλα. Ηροφίτεις καὶ ἀστηρικὰ ἀνίπαρκτα καὶ διγνωστα εἰς ἐπέ, τὰ δποια τὰ ἐρίσαντα δη πατήρ του πρὶν νὰ Ἐλθούμε καὶ Ἐλαύεις τὴν ἕσκαθάρισιν εἰς τὸ μαγιστράτο καὶ τὴν ἔξωδευτες ἐστὶ. Αἱ ἀταξίες Ἐλειψαν ἀπὸ αὐτοῦ. πρέπει νὰ λείψουν καὶ ἀπὸ τὸ κεράλι: του, καὶ νὰ ἐνθυμητήσῃς καὶ τὰ γράμματα μητρός του καὶ Μπουρέλη, δι' αὐτά, καὶ διὰ δὲ τὰ ἔξεγχατα. γράψε μου νὰ του στείλω κόπιαν ἀπὸ δὲ δὲ νὰ πληροφορηθῇς τὴν καλύτερα νὰ ἀντιληφθῇς. Εἰς τὸ κατάστιχόν μου εύρισκεται: καὶ δὲ λογαριασμοὶ του ἀπὸ τότε καὶ του πατέρος του, καὶ τὴν πόλιτα του ἀπὸ Ζάκυνθον καὶ τὸ γράμμα δποι εσῦ ἔδωκε τὸ μου ἄγριας; διὰ ἀσφάλειάν του. δχι ὡς πράγματα τῶν, ἀλλ' ὡς πράγματα τοῦ πατέρος του. τὸ δποιον τῆθεν τὴν μήτρη του νὰ τὸ κάριγ του Μπουρέλη. ἀπὸ δὲ τότε δη πατήρ του καὶ μου ἔστειλε δη Μπουρέλης καὶ αὐτοῦ εἰς τὸ μαγιστράτο καὶ μου τὸ ἄγριας καὶ μου δύραφε καὶ τὴν μητέρα του δι' αὐτό. καὶ δὲ δὲ τὸ διχύς τὸ γράμμα μου. γράψε μου νὰ του στείλω κόπιαν καὶ αὐτοῦ καὶ του λογαριασμοῦ. Ἀλτρισόντρες διὲ ἐπτέρες καὶ φλιώριδ δὲ τὴν τῆθεν πράγματα. Εἰς χειράς μου είναι τὰ γράμματα του, εἰς χειράς μου καὶ τὴν μήτρας του καὶ τὸν ἀνταρινθούμεν θέλω του τὰ δεῖχνες διὰ τὰ καταλάθης διὲ ἐγὼ ἔμειθα ἰκείνω δποι ἐπαγγίζετε.... Ἀπερνούν καὶ αὐτά. Γιαίνε καὶ φρόνεις εὐ ὑπέρ του εὐ περί του φροντίζαντος. Ἀθανάσιος Ψαλίδης. 1824 Ιανουαρίου 30) Κορφοῦς.⁵⁹

Στὸ παραπάνω ἀπὸ 17.1.1824 ἀπὸ Μεσσάλογγο γράμμα του δη Στέφανος Κυλαρβῆς πρὸς τὸν Αθ. Ψαλίδη⁶⁰ τονεγκίζει γιὰ τὴν ἀνάγκη νὰ Ἐλθει δη Αθ. Ψαλίδης τὴν Ἐλλάδα μὲ τὶς ἀντικουμενές στὸν χαρακτήρα του σημιτινίας. δχι δημιουργίας διαφορετικὰ ἀπὸ τὸ νὰ σταλθει παραστάτης τὴν Γ'. ΕΑΝΘΟΣΥΝΔΕΣΤΗ, ἐπίτηδες ἐκφράζει τὴν ἀγάπη, του καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην, πρὸς αὐτὸν καὶ τέλος στέλνει πρόσθητες; τὸ γιὸς του Ψαλίδη Πλάτωνα καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ Νεστολίκη, ὡς ἔτιδες. Εἰς δέν πρωτοτερινὰ μου τὰς δύραφαν περὶ τὴν ἀνάγκης τῆς δὲ δὲλεύτερης τας. μόνος τας τὸ ἐπροσάλλετε τὰς προάλλες εἰς τὴν Ἐκλαϊπρόθητα του δὲν τῆθεντο τὸ λογοτεχνικὸν θέλεις τὰς κάμεις. Καθὼς δὲλπω δημιουργίας πράγματα, κατὰ τὴν δύναμιν του λογοτεχνικοῦ μου, κρίνω πολὺ εὐλογον τὸν ἐρχομόν τας. μὲ τὰς ἀντικουμενές εἰς τὸν χαρακτήρα τας σημιτινίας, τὰς δημοσίες είναι περιττόν νὰ τας ἐκθέτω εἰς τὸ παρόν μου. δέδουλος δὲν δὲν είτε καλύτερα. Σορολογιώτετε! Πολλὰ χρέτη μὲ διάδοσιν διὰ τὴν φροντίδα τας. Καὶ μιάλιστα, τὴ πρὸς ἐμέ ἀγριόν τοῦτο εὐεργετική τας διάθεσις. δὲν ἔχω τυπόν νὰ τας παραστήσω ἐκυτόν μου δξιον τῆς ἀγάπης τας. ἀλλὰ δημιλῶ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δημιλῶ μὲ πόνον τῆς φύσης μου. Η:τετέντετε με εἰς αὐτὸν καὶ θέλετε πιστεύετε ἀκούα κισθήματα καὶ τρυφερὰ δέον δυνατῶν ἀπὸ μόν πατέρα (...). Αφοῦ λοιπόν τας ἐλθεῖ τὴν ἀπόκρισις. μὲν λείψετε νὰ προσάλλετε καὶ δευτέρων φοράν τὸν ἐργοιόν τας. δχι δημιουργίας διαφορετικὰ ἀπὸ τὸ νὰ σταλθῆτε παραστάτης μιᾶς ἐλευθέρας ἐπαρχίας εἰς τὴν Τρίτην ΕΑΝΘΟΣΥΝΔΕΣΤΗν (...). Μήν λείψετε νὰ μου ἀποκριθῆτε μὲ πρώτον τὰ δέοντα, σημιδουλεύοντάς με δέα κρίνετε εὐλογίαν.

γα εἰς τὰς περιστάσεις ήτο.

Εὔχοιται ἐκ ψυχῆς τὴν εὐδόνας τῶν ἐπιθυμιῶν ήτας (...). Τὸν Πλάτωνα ἀδελφικῶν ἀσπάζοιται, παρακαλώντας τὸν νὰ στείλῃ τοὺς ταπεινοὺς προσκυνητοὺς ήτο πρὸς τὴν σεβαστήν ήτοι ιηγτέρα του (= Βασιλική). Ο μαθητὴς καὶ δοῦλος ταῖς Στέφανος Βηλαρᾶς⁶¹.

8. ΓΗΗΡΕΣΙΕΣ ΟΠΟΥ ΕΡΓΑΣΤΗΚΕ ΗΡΟΣΩΠΑ ΜΕ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΣΥΝΑΙΓΩΝΙΣΤΗΚΕ

**α. Σύνδεσμος μὲ τὴν ἐπαναστατικὴν δργάνωση τῶν Ἡπειρωτῶν
καὶ τὸν Ἀλ. Μαυροκορδᾶτο (Νοέμβριος 1822 κ.ξ.)**

Μὲ τὴν συγκατάθεση τοῦ πατέρα του καὶ ἀπέφαση τοῦ Ἀθ. Ψαλίδα δ Στέφανος ἀπὸ τὴν Ζάκυνθο ἥλθε στὸ Μεσολόγγι. Ἐκεῖ συναντήθηκε μὲ τὸν Πρεδρό τῆς Γερουσίας τῆς Δυτικῆς Χέρσου Ἐλλάδος Πρέγκιπα Ἀλ. Μαυροκορδᾶτο καὶ ἀφ' ἐνὸς τοῦ παράδιπτος τὰ Ὅποινγίατα τοῦ Ψαλίδα καὶ τοῦ πατέρα του. ἀφ' ἑτέρου τοῦ ἀνέπιτυξε καὶ προφορικῶν τὰ σχετικὰ μὲ τὸ γενικὸ σχέδιο νὰ δργανωθεῖ ἐπαγκατατικὴ κίνηση στὴν Ἡπειρο, ἵ δποια νὰ ἀναγνωρισθεῖ καὶ ἐνισχυθεῖ ἀπὸ τὴν Κεντρικὴ Διοίκηση. Ἀπὸ τὴν στιγμὴν αὐτὴν δ Στέφανος δρίσκεται σὲ συνεχῆ συνεργασία μὲ τὸν Πρέγκιπα καὶ μεσολαβεῖ ὡς σύνδεσμος μὲ αὐτὸν καὶ τοὺς Ἰω. Βηλαρᾶ καὶ Ἀθ. Ψαλίδα.

**6. Συναγωνιστὴς μὲ τοὺς Ἡπειρῶτες καὶ ἄλλους πατριῶτες
στὴν Δυτικὴν Ἐλλάδα (1823)**

Στὴν Δευτέρα Ἐθνικὴ Συνέλευση τοῦ "Αιστρους" (29.3—18.4.1823)

Ἐκτὸς τῆς ἀποστολῆς του αὐτῆς, συνεργάζεται καὶ συναγωνίζεται ἐπίσης μὲ ὅλους τοὺς Ἡπειρῶτες καὶ ἄλλους πατριῶτες ποὺ βρίσκονται στὸ Μεσολόγγι. Ἐκεὶ ἥλθε σὲ λίγο καὶ δ ἀδελφός του Δημήτριος καὶ δ γιὸς τοῦ Ἀθ. Ψαλίδα Πέτρος. Βρισκόταν ἐκεὶ καὶ δ γαμπρὸς τοῦ Ἀλ. Ψαλίδα ἀπὸ τὴν κόρη του Ἐλισάβετ λατροχειροῦργος Λουκᾶς Βάγιας. (1) Στέφανος ἀπὸ τὴν Ζάκυνθο ἥλθε στὸ Μεσολόγγι μὲ τὸν ἀγεψιὸ τῶν Ζημιλάδων Ἀθανάσιο Παπαθανασίου⁶². Ἀλλος ἐκλεκτὸς πατριῶτης τὸν συντροφεύει ἐκεὶ, δ Ἡβος Ρήγας Θεσσαλὸς ἀπὸ τὴν Ἀιτιανὴν ποὺ τὸν εἶχαν στείλει κατὰ τὸ Συνέδριο τοῦ Ἰσιαγῆλου (1820) ὡς ἀπεσταλμένο τους στὴν Δυτικὴν Ἐλλάδα οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Φιλικῶν καὶ τὸν εἶχε ἀναγνωρίσει ὡς τοποτυργητὴ του καὶ δ Δημ. Τύφλαντης ὅταν ἔφιλασε στὰ Βέροιανα καὶ ἀρχισε ἐπίσημα τὸ ἔργο του. (2) ταν ἀρχότερο ἥλθε στὸ Μεσολόγγι δ Ἀλ. Μαυροκορδᾶτος δ Ἡβος Ρήγας συνεργάζεται πλέον μὲ αὐτὸν. Στὸ ἀπὸ 4.2.1823 γράμμα του πρὸς τὸν Ἰω. Βηλαρᾶ δ Ἡβος Ρήγας γράφει γιὰ τὸ Στέφανο τὰ ἔξι: «(1) ἀγαπητὸς σας υἱὸς καὶ ἱπτέτερος εἰλικρινῆς φίλος Στέφανος εὑρίσκεται πληγέσιν τῶν φιλελευθέρων καὶ καλῶν πατρι-

τῶν, καὶ πάσχει ἀδύνως ὡς οὐδὲ τοῦ ἀξίου πατρὸς νὰ κάμη τὸ πρὸς τὴν πατρίδα χρέος του, καὶ ἐπειδὴ, κατὰ τὸ παρὸν κυριεύει εἰς τὰ ἔδω πράγματα ἡρικοεὶ νὰ ἐλπίσῃ διὰ τὴν πατρίδα του.⁶³ Καὶ δὲ στρατηγὸς ὁ διοικητός, Ἀνδροῦτος, αὐτὸς δὲ καλὸς τίμιος ἔχει σκοπὸν μετὰ τὴν Συνέλευσιν νὰ ἐκστρατεύῃ διὰ τὸν Κυρὸν τοῦ Μετέόδου⁶⁴ ὑπεργέθη, τοῦ οὐσοῦ τας δὲ καὶ καλὰ καὶ τυμπάνοντα διὰ τὴν πατρίδα τας. Οταν πληριάσῃ εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη,⁶⁵

Στὴν ἀπὸ 12.4.1823 ἐπιστολὴν του ἀπὸ Μεσολόγγι δὲ Στέφ. Βγλαρᾶς πρὸς τὸν Ἀθ. Παλιδα στοὺς Κορφούς γράψει: «Ο Δημήτρης Κολοβός μετὶ μὲ τὸν Περραιών ἀπέρρεσαν πρὸ τοῦ μερῶν διὰ τὴν Βουλὴν ἔχοντας μεγάλους σκοπούς, καὶ ἐλπίζοντες νὰ ἐπαναπετάξουν μέρη, ταῦτα Ἡπείρου, καθὼς θηραϊκά ὑπεραπέδηλοις. Δι' αὗτὸς εἰδοποιήσα τοὺς ἀδεικούς μας. Οἱ ὑποχιλιάρχοι καὶ δὲ στρατηγὸς μας (= Νότης Μπότσαρης) ἀξεχίνησαν ἀναντίον τοῦ Χ (ιλιάρχου) Θεοδωρῆ Γρίβα, δὲ δοπος; ἀπέκτισε ἀπὸ παλαιὰ πάθη, κινούμενος μερικούς ἀπὸ τοὺς Χασαπαίους. (1) ἐξοχύτατος Λουκᾶς μοῦ ἐπαράγγελε νὰ τας γράψῃ νὰ στείλετε τὰ δριμεῖα του. ἐπειδὴ, καὶ τὰ θέλει διὰ πούλημα.⁶⁶ (1) Νότης Μπότσαρης γράψει ἀπὸ Μεσολόγγι: τοῖς 15.4.1824 πρὸς τὸν Ἀθ. Παλιδα στοὺς Κορφούς: «Εἴτε δὲ Ηδὲς νὰ εὔσοχήγε τὴν μελετομήν την ἐκστρατείαν μας, θητοτες; νὰ ἴσθμεν ἐλεύθερον τὸν τόπον ταῦτα γεννήσεως μας καὶ δις μας ἀνταριώσῃ εἰς τὴν περιπόθητον πατρίδα μας»⁶⁷.

Στὴν Β' Ἑπτακή Συνέλευση, τοῦ "Αστρους"

Στὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ηδού Ρήγα τῆς 4.2.1823 ἀπὸ Μεσολόγγι πρὸς τὸν Ιω. Βγλαρᾶν ἀναγράφονται: τὰ ἔτης γιὰ τὴν Δευτέρα Ήλιν. Συνέλευση ποὺ συγχροτήθηκε τοῦ "Αστρος" ταῦτα Κυνουρίας ἀπὸ 29.3.1823 έως 18.4.1823⁶⁸: «Κύριε, τὴν ἐξιστέργειν τὸν τρεχόντιον μανθάνετε παρὰ τοῦ Ιδίου (= οὐσοῦ τας Στεφάνου). Η μόνη ἐλπὶς μας είναι δοπος; τὰ πράγματα ταῦτα Ἐλλάδος; νὰ λαβούν μιορφὴν καλυτέραν εἰς τὴν μέλλουσσαν Εἶτη. Συνέλευσιν, ητις χρονεῖται κατ' αὐτὰς εἰς Πελοπόννυρον (= τηρεινό Μεσόγεος "Αστρος" ταῦτα Κυνουρίας), δηποτε Ηέλουσι παρευρεθῇ, δὲ καὶ τὰ μέλτα, τὸν ἐλευθέρους μερῶν ταῦτα Ἐλλάδος. Απὸ αὐτὴν τὴν κοινὴν Συνέλευσιν περιμένεται: κάθε διέρθνος; ἐσωτερική τε καὶ ἐξωτερική, καὶ εἰς αὐτὴν είνας: ἀνάγκη, νὰ παρευρεθῇ καὶ δὲ τοῦ θεοῦ καὶ δὲ χύριος Στέφανος. Ο τοιούτος προθήμως ἀπεφάσισε νὰ γίνη σύντροφός μου, διότι τὰ αὐτὰ πάσχω καὶ ἐγὼ διὰ τὴν πατρίδα μου Ηετταλίαν (...). Εν καιρῷ ταχεῖ ὑποσχήμεται ἡ επισημερή, πληρωφορίαν ἀπὸ τὰ πρακτικά της Συνέλευσεως»⁶⁹.

Στὰ πρακτικὰ δημιους της Συνέλευσεως αὐτὴς καὶ τὸ τέλος τοῦ Συντάγματος τοῦ "Αστρους" δὲν ὑπάρχουν ὑπογραφὲς Ήπειριτῶν, ἐπομένως δὲν παραδέθηκε σ' αὐτὴν δὲ Στέφανος Βγλαρᾶς ὡς πληρεξούσιος, ἐκτὸς δὲν πήγε ἀπλῶς γιὰ νὰ παρακολουθήσει τὰ γεγονότα, δὲλλ' αὐτὸς δὲν μνημονεύεται πουθενά, τουναντίον μέλιστα, τὴν ἀσφῆγης μνεία τὸ παρακάτω γράμμιτα του «γί, άνάγκη, τὸ ἔκα-

λεύσε γὰ πυγμαίνω μιαζὶ μὲ τὸν Πρίγκιπα, ἀλλὰ ἐφάνγην ὡς ἀνάξιος», οὗτος σημαίνει ότι δὲν ἀξιώθηκε νὰ παρευρεθεῖ ἔκει, ἐνῷ παραβρέθηκε δὲ Λουκᾶς Βαγιάς ὡς λέγει στὴν ἀπὸ 12.4.1823 ἐπιστολήν του δὲ Στέφανος⁶⁹.

Εἶναι ἀξιοπαρατήρητο τὸ γεγονός ότι ὅλοι οἱ ἄνδρες τοῦ Ἀγῶνος: πολιτικοί, στρατιωτικοί καὶ ἐκκλησιαστικοί προσδοκοῦσαν πάρα πολλὰ ἀπὸ τὶς ΕΠΗ. Συνέλευσεις καὶ ότι αὐτὲς ήταν ἵπαντα γιὰ τὴ διόρθωση τῶν κακῶν ἐχόγυιν. Κατ’ δὲ Στέφανος στὸ ἀπὸ 28.10.1822 γράμμα του ἀπὸ Ζάκυνθο πρὸς τὸν Ἀθ. Μαλίδα γράφει: «Ἄς ταξ είναι γνωστὸν πρὸς τούτοις ότι ἡ Ηειρούννηγρος πυγμαίνει ἀχαίνα: ἵπανη δούληται τοῦ Γένους μιας είναι ἥπατος τῆς Συνέλευσης⁷⁰.

«(.) δὲ οὐδὲν διαχέταν γὰ πάει κι αὐτὸς στὴ Συνέλευση καὶ μάλιστα καὶ μὲ τὸν ἀδελφὸν του Δημητρίου γράφει στὸ ἀπὸ 12.4.1823 γράμμα του ἀπὸ Μεσσολόγγι πρὸς τὸν Ἀθ. Μαλίδα στοὺς Κορφούς τὰ ἔξης: «Μὲ τὸ παρόν μου (...) σᾶς παρακαλῶ ἵν δημητράχης ἡλθεν ἐπίτηδες αὐτοῦ δι’ ἑδῶ, νὰ τὸν στείλετε ὅσον τὸ ὄγληγορίτερον διὰ γὰ προσθάσιμεν εἰς τὴν Συνέλευσιν. «Ἄγ καὶ ὁ ἔξοχώτατος Λουκᾶς εύρισκεται: ἔκει καὶ μέλλει γὰ προδάλη ὅσα τὰ συμφέροντα: ἵπανγκη τὸ ἐκαλοῦσε γὰ πυγμαίνω μιαζὶ μὲ τὸν Πρίγκιπα, ἀλλὰ ἐφάνγην ὡς ἀνάξιος (...) προσμένων ἀνυπόλιτον τὸν Δημητράχη, εἰδειτὴ ἀπόχρισιν εκὰς διὰ γὰ φύγω καὶ νὰ μήτη κάθισται ἀργὸς ἑδῶ. Μήγιν λείψετε ιοιπὸν γὰ σὸν ἔκεινήστε τὸ ὄγληγορίτερον μὲ τὰ ἀναγκαῖα γράμματα»⁷¹.

γ. Στὴν Ἐπιστασία τοῦ Ἐθνικοῦ Δασμοῦ καὶ στὴ Δογάνα (Ιανουάριο καὶ Φεβρουάριο 1824)

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς γενικές αὐτὲς ἀσχολίες του ποὺ ἀναφέραιμε, διορίστηκε καὶ σὲ ὄγητοις ὑπηρεσίες ὡς ἔξης, ὡς ἀναφέρει δὲ ὅδιος στὴν ἀπὸ 17.1.1824 ἀπὸ Μεσσολόγγι ἐπιστολήν του πρὸς τὸν Ἀθ. Μαλίδα: «Ἐγώ, κατὰ τὴν διαταγὴν τῆς Ἐκλαϊπρότητός του, ἔλαβα τὴν Ἐπιστασίαν τοῦ Ἐθνικοῦ Δασμοῦ, καὶ τὴν Ἐπιστασίαν εἰς τὴν Δογάναν διὰ λογαριασμὸν τῆς Διοικήσεως, διὰ τοὺς δύο μιῆγας Ιανουάριον καὶ Φεβρουάριον (1924). Μετ’ αὐτοῦ (γράφε: μετ’ αὐτό), θέλω ἴσθνει ἄλλο ἐπάγγελμα⁷².

Ἔτα τὸ γρονικὸ διάστημα Μαρτίου καὶ Ἀπριλίου 1824 δὲν γνωρίζοιτε τὶς ὑπηρεσίες προσέφερε. Ἀπὸ τὸ Μάιο 1824 καὶ ἔξης ὑπηρετεῖ ὑπὸ τὶς διαταγές τοῦ Στρατηγοῦ Νότη, Μπότσαρη⁷³.

δ. Γιὰ τὶς διαταγές τοῦ Στρατηγοῦ Νότη, Μπότσαρη

1. (Ο) Νότης Μπότσαρης στὸ Σούλι (ἔως 2 Σεπτεμβρίου 1822) — Στὴν Ἐπτάνηρος (ἀπὸ Σ/θρου 1822 ἔως 22 Νοεμβρίου 1823) — Στὸ Μεσσολόγγι (ἀπὸ 22 Ν/θρου 1823 κ.έξ.).

Γιὰ τὸ στρατηγὸ Νότη, Μπότσαρη, γνωρίζοιτε ότι ἤταν καπετάνιος τῶν Σουλιωτῶν ποὺ πολιορκοῦνταν στὰ τρία κάστρα Ναβαρέκο, Χώνια καὶ Κιάφα.

μέχρι 28.7.1822, δηπότε μὲ εὑστοχες διεπραγματεύεις μὲ τοὺς πολιορκητὲς Τούρκους πέτυχε νὰ ὑπογραφεῖ συνθήκη, μὲ ἔντιμους ὅρους, τίμιανα μὲ τὴν δποία οἱ Σουλιώτες ἐγκατέλειψαν τὸ Σούλι καὶ στὶς 2.9.1822 μὲ συνδεῖσι ἀγγλικῶν πλοίων ἀπέπλευσαν στὴν Ἐπτάνησο. Ἀπὸ ἐκεῖ εἰγά - εἰγά κατεβῆκαν στὴν Ἑλλάδα. Γι: αὐτοὺς ποιήσαν στὴν Κέρκυρα καὶ γιὰ τὸ Νότη Μπότζαρη, δ Ἀθ. Ψαλίδας γράψει στὴν ἀπὸ 22.11.1823 ἐπιστολή του πρὸς τὸν Ἀλ. Μαυροκορδάτο αὐτά: «Τὸν Νότην Μπότζαρην τέλος πάντων τὸν ἔξεχίνησα δι:» αὐτοῦ καὶ αὐτές θέλει εὖς συντρέξει εἰς τοὺς εκοπούς εὗς ὡς παλαιός καπετάνος, καὶ ἐπιχειρηματίας μὲ γνῶσιν. Εἶναι ἀκόριτη, λίγοι Σουλιώτες ἔδω, οἱ δποίας τοῦτες τές τῆμέρες κινοῦν δι:» αὐτοῦ.⁷³ Στηλειώνομε δι: δ Νότης Μπότζαρης ἐνώ ακόμη ήταν μὲ τοὺς πολιορκουμένους Σουλιώτες ὡς ἀρχηγός τους, διορίστηκε ἀπὸ τὸ Ἐκτελεστικὸ στῆ, Συνέλευση τῆς Ἐπιβαύρου στὶς 15.1.1822 Ἄπουργός τῶν Στρατιωτικῶν τιμῆται καὶ ἀν καὶ ἀπονοστάτε, ἀλλὰ τὸν ἀναπλήρωνε προσωρινὰ δ Ἄπουργός τῶν Ἐκτελεστικῶν Ἰω. Κωλέττης⁷⁴.

‘Ο Νότης Μπότζιαρης στὸ ἀπὸ 15.4.1824 γράμμα του ἀπὸ Μεσσήνης πρὸς τὸν Ἀθ. Ψαλίδα τὴν Κέρκυραν⁷⁸ γράφει: διὶς ἀπὸ τὰ πολύπλοκα τυριόνταχότες καὶ τὶς διάφορες φροντίδες δὲν τοῦ Ἑγράφει· διὶς ἀν καὶ δὲν λαμβάνει γράμματα ἀπ’ αὐτὸν εἶναι δέσμωτος διὶς τρέψει ἀγάπη, πρὸς τοὺς πατριώτες του καὶ αὐτὸν εὐχαριστεῖ· διὶς οἱ Τουρκολάτρες τώρα ἔστεκεπαστήκαν καὶ φάνερούθηκαν ποιοὶ εἶναι φίλοι τῆς πατρίδας· καὶ καὶ ἐλπίζομεν τὰ πράγματα, καὶ πινακήρι, ἐλευθερίας τῆς πατρίδος μιας λάμπει εἰς τὰς ψυχὰς· τῶν Ἐνθεν κάχειθεν περιφερομένων Ἡπειρωτῶν, τοὺς δποίους· κι ὁιχόνοις· τῶν δρογενῶν των Τέλτην δὲν ἀφήνουν νὰ ἀπολαύσουν τὴν εὐτυχίαν των. Τὰ ἀνακατώματα τοῦ ἀποκτηρυχθέντος Καρχιτσάκη ἐδίασαν τὴν ἀπὸ Επιρρήματος ἀκαρίαν ἐπιστροφήν τοῦ στρατοπέδου μας. Αἱ σκέψεις μας μετὰ τὸν ἀποδιωγμὸν τῶν ἀποστατῶν, ἐπάθησαν μεγάλας περὶ τῶν ὠφελίμων τῆς πατρίδος. Αἱ ἐκστρατεῖαι κατὰ τυσικὸν λόγον ἀναγκαῖαι, ἐκρίθησαν καὶ τώρα πολὺ ὠφέλιμοι. “Οθεν καὶ πάλιν ἐκστρατεύομεν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν. Καὶ κατὰ τῆς Ἀρτας εἰμεθα ἀποφάσισμένοι δύος οἱ στρατηγοὶ τῆς Δυτικῆς Ελλάδος. ἐκτὸς τοῦ Ἀνδρέα Ἰσχου. Συνεχίζει διὶς δὲν μετανοεῖ γιὰ τοὺς ἥγωνες καὶ θυσίες γιὰ τὴν πατρίδα καὶ εἶναι πρόθυμος νὰ θυσιάσει καὶ τὸ δικό του αἷμα. ἄλλ’ κι ὁιχόνοις, κι ἀρπαγαί, ή ἀκαταστασία, καὶ τὸ χειρότερον ἡ Τουρκολατρεία είναι· ἐκεῖνα δύοι μὲ πειράζουν. “Ἐγώ τὴν εὐχαριστηρίαν μιλοντούτο, διὶς ἡ, φαμίλια του Μπότζιαρη, καὶ ἐθυσιάσθηκε, καὶ ποτὲ δὲν θέλει ἀψυχήζει τὴν ὑπαρξίαν τῆς πρὸς στερέωτιν τοῦ Ἐθνους μας· καὶ τῆς Διοικήσεως, τὴν δύοιν τόσο· Φάλλοι κακεντρεχώς ἐπιθυμοῦν νὰ καταστρέψουν». Τελειώνει μὲ τὴν τριπλεῖσθη διὶς ἡ, πατρίδα ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τοφέ ὑποκείμενα τὰν αὐτὸν καὶ εὑχεταῖ· «Εἴθε δὲ Θεός νὰ εὐδοκήσῃ τὴν μελεταιμένην ἐκστρατείαν μας, ἅμαποτες νὰ ἴδωμεν ἐλεύθερον τὸν τόπον τῆς γεννήσεως μας· καὶ δις μᾶς ἀνταμώτη εἰς τὴν περιβόητον πατρίδα μιας, δησου καὶ είμεστε ἀγαγκαῖοι περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο μέρος»⁷⁹.

2. Διαταγή, του Ἐκτελεστικοῦ Σώματος πρὸς τὸ ὑπουργεῖον Πολέμου καὶ
ἄλλη τοῦ ὑπουργείου Πολέμου πρὸς τὸ Στέφανο Βγλαρᾶ νὰ λάβει ὑπὸ τὴν
διαταγὴν του 10 στρατιῶτες καὶ νὰ είναι ὑπὸ τῆς διαταγῆς του Στρ. Νότη Μπέ-
τσαρη:

α) Διαταγὴ του Ἐκτελεστικοῦ Σώματος

«Περίοδος Β'

Ἄριθ. 3166

Προσωρινὴ Λιούκησις τῆς Ἑλλάδος

Τὸ Ἐκτελ. Σῶμα

Πρὸς τὸ ὑπουργεῖον Πολέμου

Ιασοῖζεται, νὰ διατάξῃ τὸν Στέφανον Βελαρᾶ νὰ λάβῃ δέκα σιρατῶ-
τας ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του, καὶ νὰ είναι ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ σιρατηγοῦ Νότη
Μπέτσαρη, μὲ τὴν προσήκουσαν εὐπείθειαν καὶ ὑπακοήν.

Ἐγ Ναύπλιο τῇ 27 Ιουλίου 1824

Ο Πρόεδρος Γ. Κουνιούριώνης, Ηαραγ. Μπόιαση, Ίω. Κωλέττης,
Αραγγ. Σπιλιοτάκης, Ηαρονίζος Νοιαρᾶς, (Τ.Σ.) Ο Προσ. Γερ. Γραμ.
Η. Γ. Ρόδιος (ἀποθετ.): 27.7.1824 2752 Στέφανος Βελαρᾶ⁷⁶.

β) Διαταγὴ τοῦ ὑπουργείου Πολέμου

«Περίοδος Β'

Άριθ. 2752

Τὸ ὑπουργεῖον τῶν Πολεμικῶν

Πρὸς τὸν Κ. Στέφανον Βελαρᾶν

Καὶ τὴν ὅπ' ἀριθ. 3166 διαταγὴν τῆς Λιούκησεως, διορίζεσαι νὰ λά-
βησι ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν σου δέκα σιρατῶτας, νὰ είσαι ὅμως ὑπὸ τὰς διαταγὰς
τοῦ Σιρατηγοῦ Νότη Μπέτσαρη μὲ τὴν προσήκουσαν εὐπείθειαν καὶ ὑπακοήν.

Τῇ 26 Ιουλίου Ναύπλιον 1824

Εἰς ἀλονοίαν τοῦ ὑπουργοῦ

Ο Γερ. Γραμματεὺς⁷⁷

(ἀποθετ.): 2752

26 Ιουλίου 1824 Ναύπλιον

3. Δέκα ἀξιωματικοί, ιεταῖς τῶν δπολῶν καὶ δ. Στέφανος Βγλαρᾶς, ὑπὸ⁷⁸
τῶν Στρατηγὸς Νότη Μπέτσαρη (ἀπὸ Μάϊο 1824 ἕως Μάϊο 1825).

Ἀναφορὲς τοῦ Στρ. Νότη Μπέτσαρη καὶ τῶν 10 ἀξιωματικῶν του

Στὶς 4 Μαΐου 1825 δ. Στρατηγὸς Νότης Μπέτσαρης ἀπὸ Μεσσολόγγη, καὶ
οἱ ὑπὸ αὐτῶν δέκα ἀξιωματικοί ἀπὸ Ἀγατολίκη, ιεταῖς τῶν δπολῶν καὶ δ. Στέ-
φανος Βγλαρᾶς, ὑποσάλλουν ἀναφορὰ πρὸς τὴν Διοίκηση, δγλ. στὸ Ἐκτελεστικὸ
Σῶμα στὸ Ναύπλιο, καὶ ἔγιούν ἐπίλιον τοὺς δουλευτένους μισθίους τους γιὰ

χρόνο ἐνδεικόπου ἔτους, τῇτοι ἀπὸ Μαΐου 1824 ἕως Μαΐου 1825, παρακαλώντας νὰ πληρωθοῦν στὸν ἑξουσιοδοτημένο τούς ἀξιωματικὸν Κίτζο Κώστα, ποὺ περιφέρεται στὸ Ναύπλιο καὶ παρακαλεῖ ἐπὶ 4 μῆνες τὶς ἀρχὲς χωρὶς ἀποτέλεσμα. Οἱ ἀναφορὲς ἔχουν ώς ἓτης:

a) Ἀναφορὰ τῶν Στρατηγοῦ Νότη Μπότσαρη

«Πρὸς τὸ Σεβαστὸν Ἐκιελεοικὸν Σῶμα.

Μὲ δλον δποὺ τὰ δίκαια παράπονά μου σᾶς εἰραι γνωσιά, ἀναφέρων κανδ' ἐκάστην ἀπέκαμον, μ' δλον τοῦτο, διασυμένος καὶ ἡδη ἀπὸ τὸ σῶμα μου μὲ ἐν πρειέσιον δποὺ μοὶ ἔκαμεν τώρα ἐσχάτως, ἀναφέρομαι παρακαλῶν τὰ μὲ ἐλευθερώσητε ἀπὸ αὐτὸν τὸ δάρδος, πληρώσοντες τοὺς μισθοὺς τοῦ σώματος μου εἰς τὸν ἀξιωματικὸν μον Κίτζον Κώστα, δ δποῖος ἔχει ἡδη περίπου ἀπὸ τέσσαρους μῆνας δποὺ περιφέρεται εἰς Ναύπλιον, χωρὶς τὰ κατορθώση τίποτε. Καὶ ἐπαγαλαμβάρων σᾶς λέγω διι ἡ ταλαιπωρία τοῦ σώματος μου σᾶς εἰραι γνωσιή, ἐν ἡ πάσχουν ἡδη δλόκηδον χρόνον περιφερόμενοι ἐνθερ κακεῖδεν, ἀκολούθοις τις διαιταγὰς τῆς Σεβ. Διοικήσεως, ἀπιτόδητοι, γνυμοὶ καὶ τειραχηλίσμενοι, καὶ τώρα πάλιν δποὺ εἰραι πολιορκημένοι διοιτχοῦν ἐιι μᾶλλον διοιτχίαν οὐ τὴν τυχοῖσαν. Καὶ ἀπορῶ, ὁ Ὑπεριάτη Σεβ. Διοικητοῖς, ἐνώ σᾶς εἰραι γνωσιὸν διι αἱ δλίδες τοῦ ζῆτην εἰς παρομοίοντος ἀνθρώπους κρέμανται, ἀπὸ αὐτὸν τὸν μισθὸν πῶς ἐποφέρεται τὰ τοὺς παιδεύετε μὲ τὸ οήμερον καὶ αὔριον, ὥστε τὰ δδημοτοῦν καὶ τὰ γογγύζοντα καὶ ἐμοῦ καὶ κατὰ τοῦ "Ἐθρούς δλον, μῆν ἡμιποδοῦτις τέλον τὰ ὑπόρεδουν τὰ τοὺς τρέψονταί αἱ γυραῖκες των, κουνταλοῦσαι ξύλα καὶ σκάπιουσαι. Καὶ διὰ τὰ μῆν πολυλογῶ, ἀφήνω τὰ σᾶς εἰπῶ τὸ χειρότερον, τὸ δποῖον ἀφήνεται εἰς τὴν διάκρισιν σᾶς τὰ τὰ πληροφορημῆτε ἀπὸ ἄλλους, καὶ τοιε ίως δὲν τὸ καταδεχθῆτε τὰ φθάσωμεν εἰς παρόμοιον βαθμὸν κατατοχύνης, ἐξ αιιάς τῆς κακῆς μεταχειρίσεως. Προσέτι σᾶς περικλείεται καὶ μία ἀραφορὰ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ σώματος μου. Καὶ ἐν συνιδύμῳ παρακαλῶ τὰ μὲ δώσητε τὴν τελειταίαν ἀπόδησιν, ἐπειδὴ τέλον τὸ πρᾶγμα ἔδασεν εἰς τὸ ἀροικονόμητον. Καὶ μὲ δλον τὸ βαθὺ σέβας ἐποιημειοῦμαι. Τῇ 4 Μαΐου 1825 Μεσολόγγιον. Ὁ πρόθυμος τῶν διαιταγῶν σᾶς Νότη Μπότσαρης. Ὁ δὲ ἀριθμὸς τοῦ σώματος μου κατὰ τὸ παρόν εἰραι 286. Ὁ ίδιος. (δημοθετοῦ): 8033. Διευθύνεται πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Πολέμου. 27 Μαΐου 1825 ἐν Ναύπλιο. Ὁ Γεν. Γραμματεὺς (Τ.Σ.) Ἄ. Μαυροκορδάτος»⁷⁰.

b) Ἀναφορὰ τῶν 10 ἀξιωματικῶν τοῦ Νότη Μπότσαρη,
μεταξὺ τῶν δποίων είναι καὶ δ Στέφανος Βηλαρδᾶς

«Πρὸς τὸ Σεβαστὸν Ἐκιελεοικὸν Σῶμα.

Μ' δλον δποὺ δ Σιρατηγός μας ἀναφέρεται καὶ ἰδίαν πρὸς τὴν Σεβα-

οιὴν Διοίκησιν περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ σώματος του, ἡ ἀνάγκη μᾶς διάζει νὰ λάθωμεν τὴν τόλμην καὶ ἡμεῖς νὰ ἀναφέρωμεν τὰ δίκαια μας, τὰ δοῦλα ἡ Σεβαστὴ Διοίκησις γνωρίζει κάλλιστα.

"Ἐχομεν σχεδὸν δλόκηδον χρόνον δποὺ δουλεύομεν ὑπὸ τὰς διαιταγὰς τοῦ σιραιηγοῦ Νόιη Μπότζιαρη καὶ μισθοὺς καὶ σιτηρέσια δὲν εἴδαμαν. Ἡμεῖς ἀποροῦμεν πῶς ἡμποροῦμεν νὰ ζήσωμεν χωρὶς αὐτῆς τῆς πληρωμῆς, ἡ δποία εἰναι τὸ πᾶν δι' ἡμᾶς, ἐπειδὴ καὶ μήτε κάτιοικοι τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος εἴμεθα, μήτε ὑποστιατικὰ καὶ εἰσοδήματα ἔχομεν διὰ νὰ ἀπαντήσωμεν τὰς χρείας μας καί, νὰ εἰποῦμεν τὴν ἀλήθειαν, νὰ θρέψωμεν τὰς φαμελίας μας, ἢν καὶ μήτε δὲν εἰναι ἀρκειδὸς δικαιοδότης αὐτός. Ἀφήνοντας τὰς παλαιὰς ἐκδουλεύσεις μας καὶ μέρος, ὑποτειαγμένοι εἰς τὰς διοικητικὰς διαιταγάς, γινόμεοθεν δυσία καθημερινὴ τῆς παιρίδος. "Αν λοιπὸν ἡ Σεβ. Διοίκησις γνωρίζῃ τὰ δσα εἴπαμαν καὶ μᾶς μετρῷ ὡς μέλη τοῦ Ἐθνους, παρακαλοῦμεν θερμῶς νὰ μᾶς ξεπλερώσῃ ἥ, ἢν αὐτὸ δὲν γίνεται, τὸ δποῖον δὲν πιστεύομεν, νὰ μᾶς δώσῃ τὴν τελευταίαν ἀπόκρισιν, διὰ νὰ πάρῃ κάθε εἰς τὰ μέτρα του νὰ ζήσῃ μὲ δποιον τρόπον ἡμπορέσῃ. Καὶ τοιες λέγομεν, διὰ δουλεύσαμεν δχι διὰ τὸ Ἐθνος μας καὶ τὴν Διοίκησιν μας, δποὺ ἔπρεπε νὰ μᾶς παρηγορῇ μὲ αὐτὴν τὴν μικρὴν ἀνταμοιβὴν τοῦ μισθοῦ εἰς τὰς τίσας δυσινχίας δποὺ μᾶς ἀκολουθοῦν εἰς τὰ ξένα μέρη.

Δὲν λείπομεν νὰ σᾶς ξαναπαρακαλέσωμεν νὰ μᾶς δοθῇ ἡ τελευταία ἀπόκρισις εἰς τὸν αὐτοῦ εὑρισκόμενον Κίτιον Κώσταν, δποὺ ἔχει τέσσαρους μῆνας περιφερόμενος εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ τὰ ἔξοδά του ἀνάβηκαν ἀπὸ τοὺς μισθοὺς του.

Προσμένομεν ἀπόκρισιν εἰς τὰ ζητήματά μας, καὶ τοιε ἡ Διοίκησις ἀς μᾶς προστάξῃ εἰς διι κρίνη εῦλογον. Καὶ μὲ τὸ ἀνῆκον σέβας ὑποσημειούμεθα.

Tῇ 4 Μαΐου 1825 Ἀνατολικὸν

Πρόδυμοι εἰς τὰς διαιταγὰς

Κίτιο Πάσοκος
Ναοιάκος Σιατιούλης
Κολιδὸς Πασκούλης
Κίτιο Τζιλίκης
Λάμπρο Κίνιζος
Ἀναγν. Καματζούλης
Λεωνίδας Καμπίτζης
Παπα - Ἀνθιμος
Βασίλης Τζήμας
Σιέφανος Βιλλαράζης²⁰

4. Δηλοποίηστη του Στρατηγού Νότη, Μπέτσαρη, στις 6.1.1825 διε δρελονται στὸν ταξιάρχο Στέφ. Βηλαρδ καὶ τοὺς 10 στρατιώτες του οἱ μισθοὶ καὶ τὰ εἰτηρέσια ἀπὸ τῆς Ὀκτωβρίου Ιωαννίτης τέλη Δεκεμβρίου 1824.

«Μὲ τὸ παρόν μον δηλοποιῶ διι δέκα σιρατιώται τοῦ ἐπὸ τὴν δδηγίαν μον ταξιάρχου Βηλαρδᾶ ἐδούλευαν μαζὶ μον ἀπὸ αὐτῆς Οκτωβρίου ἔως τέλη Δεκεμβρίου εἰς τὸ σιρατιόπεδόν μον, ἐκιδὸς τοῦ ἀφιθμοῦ τῶν σιρατιώτων μον, διὸ δὲ Βηλαρδᾶς, διὰ τὴν ἀσθέτειάν του, δὲν ἤπισθεσε τὰ ἐκτιληρώσῃ τὰ χρέοι, του προσωπικῆς. Τοῦ χρεωσιοῦνται παρὰ τῆς Σεβ. Λιοκήσεως οἱ μισθοὶ καὶ τὰ οιτηρέσια τῶν ἄτωθεν σιρατιώτων καὶ τὰ ἴδιά του διὰ μῆτρας τρεῖς, καὶ λοιω εἰς ἔνδειξιν.

Τῇ 6 Ιανουαρίου 1825

ἐκ τοῦ σιρατιόπεδου τῆς Γουριάς

Ο Σιρατηγός

Νότης Μπότσαρης

Αριθ. 3624

Ἐθεωρηθῆ καὶ ἐπικυρωθῆται κατὰ τὴν ὁμολόγησιν τοῦ Σιρατηγοῦ Νότη Μπότσαρη.

Μεσολόγγιον τῇ 20 Ιανουαρίου 1825

Ἡ ἀττὶ τοῦ Γεν. Διενθυριοῦ ἐτερογοῦνος Ἐπιτροπῆς:

Γ. Σπανιολάκης, Ι. Μάγερ, Κωροί, Ηειαλᾶς

Ο Γεν. Γραμματεὺς Φ. Ηλυτᾶς

Ἰουρὶ φωτοιούτῳ Ο Γεν. Γραμματεὺς: (Τ.Σ.) Δημήτριος Τουμαρᾶς⁶⁰

5. Δηλοποίηστη του Γενικοῦ Φροντιστηρίου τῆς Οἰκονομίας Δυτικής Ἑλλάδος στις 22.1.1825 διε δ ταξιάρχης Στέφανος Βηλαρδᾶς ὑπέβαλε λογαριασμὸν γροσίων 1.777:20 μέχρι τέλους Δεκεμβρίου 1824 γιὰ μισθοὺς καὶ εἰτηρέσια τῶν στρατιώτων του.

Αριθ. 813

Ο ταξιάρχης Σιέφαρος Βηλαρδᾶς ἀπαρρησίασετε ἐγνωμόγραψον τοῦ λογαριασμοῦ του συμπλοσούμενον εἰς γρόσια χίλια ἑπτακοσία ἐδδομῆται ἐπιὰ καὶ μισθον, ἥτοι γρόσια 1.777:20, μέχρι τέλος Δεκεμβρίου 1824 εἰς ἐξόφλησιν τῶν μισθῶν καὶ οιτηρεοίων τῶν σιρατιώτων του, διὰ τὰ παρρησιασθῆ διητὸς λογαριασμὸς εἰς τὴν Σεβ. Λιοκήσην καὶ τὰ λάβῃ τὸ δίκαιόν του.

Μεσολόγγιον τῇ 22 Ιανουαρίου 1825

Ο Γεν. Φροντιστὴς τῆς Οἰκονομίας

Ν. Ανυφιόδης

Ἰουρὶ ἀλαράλλακτον φωτοιούτῳ

Ο Γεν. Γραμματεὺς (Τ.Σ.) Δημ. Τουμαρᾶς⁶¹

6. Άναφορά του Ιω. Βυζούλα μὲ τρία ἔγγραφα τοῦ ταξιάρχου Στεφ. Βηλαρᾶ στὶς 15 Φεβρουαρίου 1825 πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο Πολέμου, γιὰ νὰ δοθοῦν στὸ Βηλαρᾶ καὶ τοὺς στρατιῶτες του γρόσια 1.777:20 γιὰ μισθοὺς καὶ σιτηρέσια ἀπὸ α' Ὁκτωβρίου μέχρι τέλους Δεκεμβρίου 1824.

«Πρὸς τὸ Ἔξοχον Ὑπουργεῖον τοῦ Πολέμου

Περικλείονται τρία ἔγγραφα τοῦ ταξιάρχου Στεφ. Βηλαρᾶ αἰιοῦντος γρόσια 1.777:20, χίλια ἐπιακόσια ἑδομῆγια ἐπὶαὶ καὶ μισόν, δι' ἐξόφλησιν τῶν μισθῶν καὶ σιτηρεσίων τῶν σιρατιωτῶν του ἀπὸ α' Ὁκτωβρίου μέχρι τέλους Λεκεμβρίου παρελθόντος ἔτους, παρακαλεῖται δὲ τὸ Ἔξοχον Ὑπουργεῖον, ἀφοῦ πληροφορηθῇ τὴν δικαίαν αἴτησιν τοῦ καλοῦ τούτου παιριώτου, νὰ ἀγαφέῃ πρὸς τὸ Σεβ. Ἐκτελεστικὸν Σῶμα, τὸ δποῖον πληροφορημένον ὃν τὸν παιριώτισμὸν καὶ εὐπείθειαν πρὸς τὴν Διοίκησιν τοῦ καλοῦ Βηλαρᾶ καὶ βλέπον τὴν ἐλεεινήν του κατάστασιν εἰς τὴν ἀγαφοράν του εἰμαι βέβαιος ὅτι θέλει διατάξει νὰ τῷ πληρωθῶσι.

'Υποημειοῦμαι μὲ τὸ προσῆκον σέβας ταπεινὸς παιριώτης Ιω. Βυζούλας.

'Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 15 Φεβρουαρίου 1825

"Τοον ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ

'Ο Γενικὸς Γραμματεὺς

(Τ.Σ.) Δημήτριος Τομαρᾶς»⁸²

7. Ἐγγραφο τοῦ ὑπουργείου Πολέμου πρὸς τὸ Ἐκτελεστικὸν Σῶμα στὶς 15.3.1825 γιὰ νὰ δοθοῦν στὸ Στέφ. Βηλαρᾶ μέσον τοῦ ἐπιτρόπου του Ιω. Βυζούλα γρόσια 1.777:20 ὡς μισθὸς δέκα στρατιωτῶν γιὰ τρεῖς μῆνες ἀπὸ Ὁκτωβρίου ἕως τέλος Δεκεμβρίου 1824, ἀπὸ τὰ δποῖα ἡ Διοίκηση ἐγκρίνει τὰ 1.095 καὶ διατάζει νὰ ἐνεργήσει νὰ πληρωθοῦν τὸ Ὑπουργεῖο τοῦ Πολέμου.

«Περίοδος Γ'

'Αριθ. 3964

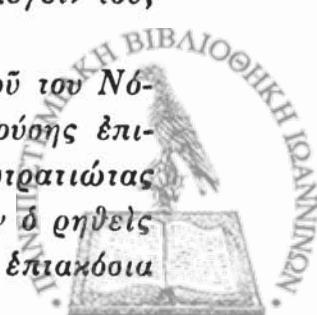
Προσωρινὴ Λιοίκησις τῆς Ἑλλάδος

Πρὸς τὸ Σεβ. Ἐκτελεστικὸν Σῶμα

Τὸ Ὑπουργεῖον τοῦ Πολέμου

'Ο ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ σιρατηγοῦ Νέτη Μπέιζαρη ταξιάρχος Σιέφαρος Βηλαρᾶς ἐξαιτεῖται διὰ τοῦ ἐνιαῦθα ἐπιτρόπου του κυρίου Ιωάννου Βυζούλα δέκα σιρατιωτῶν μισθὸν διὰ τρεῖς μῆνας, ἀπὸ Ὁκτωβρίου ἕως τέλους Λεκεμβρίου, τοὺς δποῖους παρέλασεν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του καὶ ἡ τὸ λέγειν του, δι' ἐπιταγῆς τοῦ σεβ. Ἐκτελεστικοῦ Σώματος.

Συνεπιφέρει περὶ τούτου καὶ ἔγγραφα μαρτυρικὰ τοῦ ἀρχηγοῦ του Νέτη Μπέιζαρη καὶ τῆς ἐν ἀπονοίᾳ τοῦ Γενικοῦ Λιευθυννιοῦ ἐνεργούόθης ἐπιτροπῆς καὶ τῆς Γενικῆς Φροντιστίας τοῦ Μεσολογγίου διι εἶχε σιρατιώτας δέκα. Καὶ μόνον ἡ Γενικὴ Φροντιστία ἀγαφέψει διι ἐπαρρησίασεν ὅ φητεῖς ταξιάρχος λογαριασμὸν ἀπὸ γρόσια 1.777:20, ἥτοι γρόσια χίλια ἐπιακόσια

έβδομήκορια ἐπιά και παράδες εἰκοσι, τὸν διοῖον και ἐπικυρώνει, ὡς ἐκ τῶν ἔωκλείσιων ἀττιγράφων πίηροφορεῖαι τὸ σεβ. Ἐκτελεστικὸν Σῶμα.

Τὸ Ὑπουργεῖον λοιπὸν κατὰ τὰς φημεῖσας μαρτυρίας και κατὰ τὴν ἀναφορὰν τοῦ ἴδιου ἐπεξεργασθὲν τὸν λογαριασμὸν τοῦτον διὰ 10 οιρατιώνας ἀπὸ α' Ὁκτωβρίου ἕως τέλους Δεκεμβρίου τοῦ 1824 έισιν εἰς μισθοὺς και οιτηρέοις εὑρίσκει γρόσια χρεωσιούμενα πρὸς αὐτὸν γρόσια 1.095, ἥτοι γρόσια χίλια ἑνερήκοντα πέντε, τὰ δὲ λοιπά 682:20, ἥτοι ἑξακόντα δύο και παράδες εἰκοσι, ἀγροεὶ τὸ Ὑπουργεῖον τὴν αἵτιαν, διὰ τὴν διοῖαν προσθέτει ἡ Γενικὴ Φροντιστικὴ τοῦ Μεσολογγίου και ἐπεισι τὰ εἶναι διαθέσις τοῦ ὡς γραμματεύς.

Ταῦτα καθεντοδάλοισι έπ' ὅμιλον τοῦ σεβ. Ἐκτελεστικοῦ Σώματος.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 15 Μαρτίου 1825

Ο Ὑπουργὸς τοῦ Πολέμου

Ἄδαμ Λούκας

Ο Γεν. Γραμματεὺς

(Τ.Σ.) Δημήτριος Τομαρᾶς

(διασθέντες):

Τὸ Ἐκτελεστικὸν Σῶμα ἐγκρίνει τὰ δοθῶντα ἀπὸ τας προσόδων τὰ γρόσια χίλια ἑνερήκοντα πέντε, 1.095.

Τῇ 19 Μαρτίου 1825 Ναυπλίον

Ο Ἀπιτρόφεδρος: Γκίκας Μπόγαση, Ἀραγράσιος Στηλιωτάκης,

Κων. Μαυρομιχάλης, Ιω. Καλέτης

Ο Προσωρ. Γεν. Γραμματεὺς

(Τ.Σ.) Δ. Χριστίδης^{οι}

8. Τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Οἰκονομίας στὶς 20.3.1825 διατάξει τὸ Ἐθνικὸ Ταμείον νὰ πληρώσει τὰ 1095 γρόσια στὸν ταξίαρχο Σιέφ. Βηλάρα. Τὸ Ἐθν. Ταμείον τὰ πλήρωσε στὶς 27.4.1825.

Αριθ. 621

Τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Οἰκονομίας

Πρὸς τὸ Ἐθνικὸ Ταμεῖον

Νὰ δοθῶντα τὰ ἀπωτέρω γρόσια χίλια ἑνερήκοντα πέντε, N. 1095, κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. 5093 διαταγὴν τῆς Διοικήσεως εἰς τὸν ταξίαρχον Σιέφ. Βηλάραν ἐκ τῶν ἐθνικῶν προσόδων εἰς ἐξόφλησιν τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ Ὑπουργείου τοῦ Πολέμου 3964 και τὰ ἱηφθῆ ἡ ἀπίρενονα διόδειξις.

Τῷ 20 Μαρτίου 1825 Ναυπλίῳ

Ο Ὑπουργὸς

Νικόλαος Πονηρόπουλος

Διὰ τὸν Γεν. Γραμματέα

(Τ.Σ.) Βασίλειος Γεωργίου

Αριθ. 176

"Ελαθον τὰ ἐμπεριεχόμενα χίλια ἑνερῆντα πέντε γράμμα εἰς ἀξόφλητου
ἀπὸ τὸ Ταμεῖον εἰς μειρητά.

Τῇ 27 Απριλίου 1825 Ναύπλιον

Αἱ τὸν ταξίαρχον Σιέφ. Βηγλαρᾶν

"Ιωάννης Βυζαντίου"⁸⁴

9. Δηλοποίηση τοῦ Στρατηγοῦ Νότη Μπότσαρη στὶς 29.7.1825 ὅτι διατάξεις
ἔταρχος Σιέφ. Βηγλαρᾶς μὲν δέκα στρατιῶτες δούλεψε ύπ' αὐτῶν ἀπὸ α' Ιανουαρίου 1825 ἕως τέλη Ιουλίου 1825 καὶ ὅτι πληγώθηκε σὲ ἔφοδο τῶν ἐχθρῶν
τοὺς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου.

"Μὲν τὸ παρόν μου δηλοποιῶ δια τὸ ὑπὸ τὴν δδηγίαν μου διωρισθεὶς παρὰ
τῆς οεδ. Αιωνίησεως ταξίαρχος Σιέφ. Βηγλαρᾶς μὲν δέκα στρατιῶταις ἐδουύ-
λευσεν ἀπὸ πρότης Ιανουαρίου 1825 ἕως τέλη Ιουλίου μὲ τοὺς στρατιῶταις
τοὺς μὲ δλητρὶ τὴν εὐπείθειαν καὶ ὑπακοὴν καὶ μὲ τὴν ἀνήκουσαν γενναιομυχίαν
τον. Πρὸς τούτοις, εἰς τὴν παροῦσαν πολιορκίαν Μεσολογγίου ἐδείχθη ἐμ-
πλάκιως ἄξιος ἄξιωματικὸς τῆς Διοικήσεως, πληγώθεὶς δὲ εἰς τὴν ἔφοδον
τῶν ἐχθρῶν δὲν ἐλειφε καὶ τίτε ἀπὸ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν χρεῶν τον.

Παρακαλεῖται λοιπὸν ἡ οεδ. Διοίκησις νὰ τὸν ἀνιαμείψῃ ἀναλόγως τῶν
ἐκδουύλεύσεών τον καὶ νὰ τοῦ οἰκονομήσῃ τοὺς μισθῶντας τον, κατὰ τὸν ἀποδε-
δειγμένον λογαριασμὸν τον ὡς δίκαιον, ἐπειδὴ καὶ σιερεῖται τῶν δικαιωμά-
των τον.

Τῇ 29 Ιουλίου 1825 ἐν Μεσολογγίῳ

"Ο σιρατηγὸς

Νότη Μπότσαρης"⁸⁵

10. "Ἐκθεση λογαριασμοῦ μισθῶν καὶ σιτηρέσια 10 στρατιωτῶν τοῦ Σιέφ.
Βηγλαρᾶς ἀπὸ 1 Ιανουαρίου ἕως τέλους Ιουλίου 1825 γιὰ γράμμα 3.150.

"Ἐκθεση λογαριασμοῦ μισθῶν καὶ σιτηρέσια 10 στρατιωτῶν, διοὺ καὶ
τὴν ἥπ' ἀριθ. 2752 διαταγὴν τοῦ Υπουργείου ἔχω ὑπὸ τὴν δδηγίαν μου, καὶ
κατὰ τὴν δποίαν ἀπόδειξιν τοῦ σιρατηγοῦ Νότη Μπότσαρη.

"Μισθοὶ δέκα στρατιῶτων διὰ μῆνας ἑπτὰ ἀπὸ 1 Ια-
νουαρίου 1825 μέχρι τέλους Ιουλίου πρὸς γράμμα τὸν
μῆνα 300

"Τὰ σιτηρέσια αὐτῶν διὰ μῆνας ἑπτῆς ἀπὸ α' Ιανουα-
ρίου ἕως τέλους Μαρτίου, πρὸς γράμμα 112

γράμμα 2.100

» 337,20

» Τὰ οιηρέοιά μον διὰ τοὺς ιδίους μῆτρας, ἀρὰ 45 γρ.	135
» Διὰ τὸ περισσότερον τὰ δέκα δώδεκα γρ. οἱ μισθοὶ των γρ. 420 καὶ τὰ οιηρέοιά των γρ. 157,20	» 2.572 » 577,20
	3.150

Σιέφαρος Βηλαράς⁶⁶

11. Ο ξνωτέρω λογαριασμὸς ἵποβληθηκε στὸ Γραμμεῖο Πολέμου μὲ τὴν έξητην ξναχορά:

„Πρὸς τὸ Ἐξοχον Ὑπουργεῖον τοῦ Πολέμου

Ο ὥπααινόμενος περικλείω ἀντίγραφον λογαριασμοῦ, τὸν διοῖον καὶ τὴν ἔκθεοιν ἔχω τὰ λαμβάνω, παρακαλῶ δὲ τὸ Ἐξοχον Ὑπουργεῖον ν' ἀρα-
φερδῆ πρὸς τὴν αεβ. Σιοίκηον διὰ τὰ πληρωθῆ, καθόντι, ἐκιδὸς διοῦ μὲ τὴ-
τοῦ οἱ σιραπιῶται, ἔχω καὶ ἀράγκητ τὰ ἐπιοιρέψω εἰς Μεσολόγγι. Μέτω
εἰπειθέοιατος πατριώτης

Τῇ 20 Αὐγούστου 1825 Ναύπλιον

Σιέφαρος Βηλαράς⁶⁷

12. Δηλωποίηση, τοῦ Ν. Λουριώτη, τῆς 3.9.1825 δι: δ ταξίαρχος Σιέφ.
Βηλαράς μὲ τοὺς 10 στρατιώτες του στὸ Μεσολόγγι: καὶ Ἀνατολικὸν Ελασέ μόνο
τὸ καθημερινὸν ψωμὶ καὶ τίποτε ἄλλο ἀπὸ α' Ιανουαρίου 1825 έω; 12 Ἀπρ-
ίλιου 1825.

„Δηλοτοιεῖται δι: δ ταξίαρχος κύριος Σιέφαρος Βηλαράς μετὰ τῶν
δέκα στρατιώτων τον εἴρισκόμενος εἰς Μεσολόγγιον καὶ Ἀνατολικὸν Ελασέ
μένον τὸ διωρισμένον καθημερινὸν ψωμὶ καὶ οἰδὲν ἄλλο, διὰ τὴν ἔνδειαν τοῦ
ταμείου τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος. Καὶ ταῦτα ἀπὸ τῆς πρώτης Ιανουαρίου 1825
μέχρι τῆς 12 Ἀπριλίου, διε ἐφθαρετ ἡ Διευθύνοντα τὰ τῆς Δυτικῆς Ἑλλά-
δος Προσωρινὴ Ἐπιφοτή καὶ ἀνέλασε τὴν φρονιίδα τῆς οἰκογομίας μόνη τῆς.

Εἰς ἔνδειξιν δὲ δίδεται τὸ παρόν.

Ἐν Ναυπλίῳ τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1825

Ν. Λουριώτης⁶⁸

13. Διαταγὴ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Σώματος πρὸς τὸ Γραμμεῖο τῆς Θίκον-
μίας νὰ δοθοῦν εἰς τὸν Στέφανον Βουλιράδην γράσια 2.100 γιὰ τὸ χρόνο ἀπὸ α'
Ιανουαρίου μέχρι τέλη Ιουλίου 1825 γιὰ μισθοὺς αὐτοῦ καὶ τῶν 10 στρατιώ-
τῶν του.

«Περίοδ. Γ'»
'Αριθ. 11752

Προσωρινή Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος
Τὸ Ἐκτελεστικὸν Σῶμα
Πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Οἰκονομίας

Διαιτεῖται τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο, κατὰ τὴν ἐγκλεισμένην ἀναφορὰν τοῦ Ὑπουργείου τοῦ Πολέμου ὑπ' ἀριθ. 10838 νὰ διορίσῃ, δπον ἀνήκει, νὰ δοθοῦν εἰς τὸν Σιέφ. Βουλιφᾶν, διὰ τοῦ ἀραι ερομένου Ὑπουργείου, γρόσια δύο χιλιάδες ἔκατον ἀρ. 2.100 δι' ἐξόφλησιν ἐξαμηνιαίων μισθῶν τῶν ὑπὸ τὴν δδηγίαν του 10 σιραπιών ἀπὸ α' Ιανουαρίου ἔως τέλη Ιουλίου.

Τῇ 7 Σεπτεμβρίου 1825 Ναύπλιον

'Ο Πρόεδρος: Γεώργιος Κουνιτουριώτης,
'Αραγγ. Σπυλιοπάκης, Κων. Μανδοκιχάλης
(Τ.Σ.) 'Ο Γεν. Γραμματεὺς Α. Μανδοκορδᾶτος

(ὅπισθεν): 'Ἐκτελεστικὸν ἀριθ.

11752 Διὰ τὸν Σιέφ. Βουλιφᾶν

ὑπ' ἀριθ. 5798

Τῇ 8 /6ρίου / τῇ 9 ἐνεργ. ὅρ. ἀρ. 2497»⁸⁷

14. Τὸ Ἐκτελεστικὸν Σῶμα διαιτάζει τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Οἰκονομίας μὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. 14235 τὴν 6.11.1825 διαιταγή του νὰ δοθοῦν γρόσια 487 στὸν ταξίαρχον Στέφ. Βηλαρδᾶ γιὰ τιτηρέσια τῶν 10 στρατιωτῶν του ἀπὸ α' Ιανουαρίου μέχρι 10 Απριλίου 1825 ποὺ ἦταν ὑπὸ τὸ στρατηγὸ Νότη Μπέτσαρη.

«Περίοδ. Γ'»
'Αριθ. 14235

Προσωρινή Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος
Τὸ Ἐκτελεστικὸν Σῶμα
Πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Οἰκονομίας

Κατὰ τὴν ἐμπερικλεισμένην ὑπ' ἀριθ. 13158 αἴτησιν τοῦ Ὑπουργείου τοῦ Πολέμου, διαιτεῖται τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο νὰ διορίσῃ δπον ἀνήκει νὰ δοθοῦν διὰ τοῦ φημένιος Ὑπουργείου, γρόσια τετρακόσια δγδοῆγτα ἀριθ. 487 εἰς τὸν ταξίαρχον Κ. Σιέφανον Βηλαρδᾶν δι' ἐξόφλησιν τῶν σιτηρεσίων τῶν ὑπ' αὐτὸν δέκα σιραπιών ἀπὸ α' τοῦ παρελθόντος Ιανουαρίου μέχρι τῶν 10 Απριλίου, ἐνῷ ἦτον ὑπὸ τὴν δδηγίαν τοῦ σιραπιῆγοῦ Νότη Μπέτσαρη.

'Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 6 Νοεμβρίου 1825

'Ο Αντιπρόεδρος: Γκίκας Μπέτσαρη,
'Αραγγ. Σπυλιοπάκης, Ιω. Κωλέττης
(Τ.Σ.) 'Ο Γεν. Γραμματεὺς Α. Μανδοκορδᾶτος

(ὅπισθεν):

'Ἐκτελεστ. ἀριθ. 14235

διὰ τὸν Σιέφ. Βηλαρδᾶν

Καιειάχ. ὑπ' ἀριθ. 7176
δρα ἀριθ. 3381 τῇ 16 9/θερίου / τῇ 17^{ος}

ε. Σὲ Ερανο τῇ 8.6.1826 στὸ Ναύπλιο γιὰ τὴν τότε μεγίστη ἀνάγκη τῆς πατρίδος δ Στέφανος Βηλαρδος πρόσφερε στὴν Ἐρανικὴ Ἐπιτροπὴ αὐτοπροσαρέτως ἐνα ζευγάρι πιστόλια, διπλας φανερώνει τὸ Ἑγγράφο τοῦτο:

«Ἀριθ. 178

ΕΝ ΟΝΟΜΑΤΙ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ

‘Ο φιλόπατρις κύριος Στέφανος Βηλαρδος, εἰς τὴν πάνδεινον ἀνάγκην τῆς πατρίδος, ὡς γυνίοιον τέκνον καὶ εὐγνωμον, ἐπρόσφερεν αὐτοπροσαρέτως ἐνα ζευγάρι πιστόλια.

‘Η Δημοτικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς αὐτοπροσαρέτου συνεισφορᾶς:

Γεώργιος Γεννάδιος, Νικόλαος Γεραχάρης, Αριώνιος Τοσύνης,

Αναστάσιος Αγαλλόπουλος, Ι. Όρφανος, Φώτιος Ηλιάδης,

Πέιρος Μαρκέζης^{ος}

π. Σὲ 10.11.1826 κατὰ πᾶσαν πιθανήν τὴν Στέφανος Βηλαρδος γράφει ἐπὸ Ναύπλιο πρὸς τὴν Αίκατερίνη καὶ Βασιλικὴ Ψαλίδα στοὺς Κορφοὺς γράμματα καὶ τὶς παραχαλεῖ νὰ μετατεύσουν στὸν διδάσκαλό του Ἀθ. Ψαλίδα νὰ χειρίσει τὴν κάκιαν του καὶ νὰ τοῦ γράψει. Τὸ γράμμα λέγει:

«Σεβασιή μοι Κυρία Αικατερίνη καὶ Κυρία Βασιλικὴ Ψαλίδα.

Μὲ τὸ παρόν ἔρωιῶ διὰ τὴν ὑγείαν σας. Σᾶς εὐχαριστοῦ διὰ τοὺς χαιρετισμούς σας καὶ διαιτί μὲ ἐκθνυμεῖσθε. Σᾶς ἐπιφορτίζω δμως γνωρίζοντας τὴν καλωσόρην σας νὰ σιαδῆτε μεσίτριαι νὰ μοῦ γράψῃ δ διδάσκαλός μου καὶ νὰ ἀρήσῃ τὴν κάκιαν του. Γνωρίζω τὴν καλωσόρην σας καὶ είμαι βέβαιος, διι τὸλειτε τὸ καιορδώσει. Καὶ τὸ ζηιῶ ἐπιμόνως ἀπὸ τὴν εὐγενείαν σας. Σᾶς περικλείω πρὸς τούτοις γράμμα πρὸς τὴν μητέρα μου καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ τὸ σιείλετε δοφαίῶς. Γνωρίζετε ἀπὸ πόνον ξενιτεῖας. Καὶ είναι περιττὸν νὰ σᾶς εἰπῶ περισσότερα. Μὲ τὸν ἀδελφὸν Πέιρον εἰμεδα μαζὶ καὶ ἐλπίζω νὰ μὴν χωρισθῶμεν ποτέ. Ἐπιθυμῶ νὰ ἀκούω τὴν ὑγείαν σας καὶ μένω μὲ δλον τὸ σέβας.

Πρόδημος

‘Ο Σιέφανος Βηλαρδος^{ος}

ζ. Σὲ Φρούριο τῆς Μονεμβασίας. Ἐπιστάτης στὴ Δημοπρασία γιὰ τὴν ἐνοικίαση τῶν φθαρτῶν κτημάτων.

1. Ἀναφέρει πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας στὶς 15.7.1827 ὅτι ἔγινε ἡ προκήρυξη τῆς δημοπρασίας καὶ παραθέτει λεπτομέρειες γι' αὐτήν.

«Ἀριθ. 2

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας

Ἄμα φύάσας ἐδῶ, καὶ τὰς ὁποίας ἔχω ὄδηγίας παρὰ τῆς Γραμματείας ταύτης ἐπροκήρυξα τὴν ἐνοικίασιν τῶν ἀθνετῶν φθαριῶν κτημάτων. Παρέδωσα εἰς τὸν Κ. Ἰονίννην Μαυρομιχάλην, καὶ εἰς τὸν ἀπιστιοδημογέροντας τὰς πρὸς αὐτοὺς διαιταγάς, οἵτινες καὶ προθυμοποιοῦνται εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν χρεῶν των. Ἄλλὰ πληροφοροῦμαι, διὰ δοσαὶ ἀθνετικὰ φθαριὰ κτήματα εἶναι ἔξω τοῦ Φρουρίου εἰς τὴν Ἐπαρχίαν, καθὼς Μύλοι, Ἐλαιοτριβεῖα καὶ ἄλλα δοπίνια εἰς τὰ χωρία, αὐτὰ δόλα συμπεριλαμβάνονται εἰς τὴν ἐνοικίασιν τῶν ἀθνετῶν Προσόδων. Εἰς τὸ Φρούριον ἐκτίδες τῶν ἀργαστηρίων, τὰ δοπία ἐνοικιάσθησαν ἀπὸ τὸν Φρούραρχον προλαβόντιως, δὲν εἶναι εἰμὶ ἐκατὸν τριάκοντα δύο οἰκίαι, καὶ τεσσαράκοντα τρία ἐρείπια εἰς τὰ δοπία εὑρίσκονται καὶ μερικαὶ καμάραι. Αὐτὰ λοιπὸν ἀρχισαντάτα εἰς δημοπρασίαν, καὶ μὲ δεύτερον θέλω πληροφορήσει τὴν Γραμματείαν περὶ τῶν λοιπῶν πρακτικῶν μου. Η δὲ Γραμματεία ἂς μὲ διαιτάξῃ διὰ ἄλλο ἐγκρίνει ἀνήκοντα εἰς τὸ χρέος μου.

Tῇ 15 Ιουλίου 1827

Ἐκ τοῦ Φρουρίου τῆς Μορεμβασίας

Ο Ἐπιστάτης κιλ.

Σ. Βιλαρᾶς

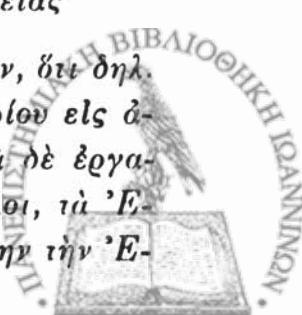
(δπισθεν): Συστημένον εἰς τὴν Καγγελαρίαν τῶν Σπειζεῶν διὰ νὰ τὸ ἐξαποπιείλῃ ἀσφαλῶς δύτερον καὶ ἡ Σ. Κυβέρνησις⁹².

2. Ἀγαροβὰ τοῦ Στ. Βηλαρᾶ πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας στὶς 16.7.1827 ὅτι δὲν προσῆλθε κανεὶς στὴν δημοπρασία, καὶ δὲν δὲπιτροποὶς τοῦ Φρουράρχου Ιω. Μαυρομιχάλης διατάζει νὰ ἐγοικιασθοῦν ἀκόμη καὶ διὰ τῆς θέλας τὰ ἀθνετικὰ δοπίτια.

«Ἀριθ. 4

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας

Χθὲς ἀγεφέρθην τὰ πρακτικά μου εἰς τὴν Γραμματείαν ταύτην, διὰ δηλ. μένον δοσαὶ οἰκίαι καὶ ἐρείπια εὑρίσκονται ἐντὸς τούτου τοῦ Φρουρίου εἰς ἀριθμὸν ἐκατὸν ἑβδομήκοντα πέντε, ἡμιποδοῦν νὰ ἐνοικιασθῶσι. Τὰ δὲ ἀργαστηρία ἐνοικιάσθησαν προλαβόντιως ἀπὸ τὸν Φρούραρχον. Οἱ Μύλοι, τὰ Ἐλαιοτριβεῖα καὶ λοιπὰ ἀθνετικὰ Κτήματα ἐκτίδες τοῦ Φρουρίου εἰς δλῆγ τὴν Ἐ-

παρχίαν συμπεριλαμβάνονται εἰς τὴν παλῆσιν τὸν ἐμποτῶν ψρούδων. Διὰ τῆς παρούσης μοι ἀπαθέφομαι διι τὸν ἔργον αὐτοῦ ποιεῖν, οὗτος καὶ ἐτελείσθων χαρίς τὰ παρηγοταπήδη σὺντελεῖ εἰς τὰ ἐρωτικόφη.

Αγερέρητος τον Κ. Υπαρρηγό Μαργαριτάρη, Έπιστροφή τον Φρούριοντος περί τούτων, δοὺς καὶ διέταξε τὴν φωτάγγην ὁ αῆγος ἐξ ὀνόματός του, διη τὰ ἑδρικὰ διατίτια πρέπει τὴν ἐνοικιασθέντων καὶ χρειας πυχούσης καὶ στατικῆς. Σήμερον θέλω ίδει τὸ στοιτέλεσμα τῆς διαταγῆς του. Ο ίδιος διώς μοι εἶπε τονατικῶς, καὶ νοὶ παρίγγειλετ τὴν ἀντιφερμοῦ πρὸς τὴν Σ. Κιβέργητον καὶ τὴν πάηρον φρήσου, διη πέτιος νοὶ δίδει τὸ ἀτάλογον τῆς Σ. Κιβέργητος ἀτ' δοτ ημιτοφει τὴν ἀπαβή ἡ τοποτης τῆς ἐνοικιάσεως, καὶ ἔπειτα πέτιος αντάξει τὸ ἀδικότ τον ἀτάλογο, ἀροὶ τοῦ ξένη διαταγὴ καὶ τιθεῖσαν ἀτό τὴν Κιβέργητον ὡς τοὺς Φρούριαντος, καὶ δχι τὸν τοὺς Έπιστροφή τον Φρούριοντος διη τὴν ἐνεργήσην τὰ δεοτιν, ἔπειδη καὶ καθίντις λέγει τοῦ προφανίζονται οἱ κατοικοι, διη δὲ τοὺς Φρούριαντος καὶ δὲ τὸν πανούσιον τοὺς αἰτότο.

Ταῦτα ἰδεῖσθαι καὶ τὸ πρότον τῆς Γραμματείαν ταύτην, καὶ περιμένειν τῆς ἔκδοσιν τῆς αὐλεργίης διαταγῆς, καθὼς καὶ διαταγάς τῆς Γραμματείας, ἢν διεπιπτεῖ. Μὲν δεύτερον δέλλοι στείλει καὶ κατόπιν των πειρατῶν δέλλοι τῷ θυμῷδι ωφελεῖν πειρατῶν.

Τῇ 16 Ιουλίου 1827 ἐκ τοῦ Φραγκίου Μορεώβιου πατέρα
Οὐρανούπολης

S. B. Lippincott

(Answer):

Mr. H. H. Flory, Oba.

IN THE WORKS / 216. BISAGAS

Νὰ διαταχθῇ ἐπίσημος ὁ ἐπιφανεῖς τοῦ Φροντιστηρίου Μογενεβοΐας Λι-
ρίους Ἰωάννης Μαρωνιχάνης διὰ τὴν ἀπόδημην τοῖς αἷς τὰ ἔθνην διατίτα πα-
τοικούργιας, καὶ τὴν ἀπειλήν τὰς δυοῖς ἀδόμηνας διαταγάς.

"Il è di tipo Dicroidium l'animale del Triassico più conosciuto nel mondo.

Tu 22 November 1827 Rompior

11 Αντιπεριηγήσιμη Επιφάνεια

Г. Марковчан

Rev. M. M. Mather

(T.S.) Tn. Ninos

F. Reg. / 713

•Ο επί τῆς Οἰνορουσιας Γραμματείας τῆς Ἐπιφανείας
•Ἐρεγγήθη καὶ τὴν ἑᾱ πο. 339 ἔτεον.

Σινογηέρος εἰς τὴν Καγγάριαν τὴν Στείλαιν, ἥπερ καὶ
τὸ ἐξαποτελέσθαι τομέας ὅπερ καὶ ἡ Σεβ. Κιβότογηέν²³.

γη. Ἐπιστάτης μὲ τὸν Ζώη Βασιλάκη στὰ Ηερμιὰ γιὰ τὴν ἐνοικίαση τῶν Ἐθνικῶν Προσδόσων.

1. Ἀναφέρουν στὶς 25.8.1827 ἀπὸ Ηερμιὰ πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Γραμματείας ὅτι στὸ ἔργο τους παρειθάλλονται ἐμπόδια ἀπὸ διαφωγες μὲ ἀνθρώπους τοῦ στρατηγοῦ Νικ. Κριεζιώτη καὶ ζητοῦν νὰ διατάξει τὰ δέοντα γιὰ νὰ ἐπέλθει συιτφωνία.

«Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας.

Φθάσατες ἐδῶ εῦρομεν ἐπιστάτην τοῦ Σιραιηγοῦ Νικ. Κριεζιώτη, δοὺς εἶχεν παραλάβει ὅλον τὸ δικαίωμα τοῦ ἐνοικιαστοῦ ἀπὸ τὰς Ἐθν. Προσδόσους, μέρος τῶν ὁποίων καὶ ἐπώλησεν. Λὲν ἐδέχθη νὰ τὰς παραδώσῃ εἰς ἡμᾶς, διότι ἔχει πολλὰς διαταγὰς τοῦ Σιραιηγοῦ του νὰ τὰς ἀποστείλῃ εἰς τὸ σιραιόπεδον, ἢ τὰ μετρητά των. Οἱ δημογέροντες εἰς δλα αὐτὰ μένουν ἀδιάφοροι, μήτε ἡμποροῦσιν νὰ λάβωσιν κανένα μέρος, ἐπειδὴ καὶ τότε πάσχουν.

Εἰδοποιήσαμεν καὶ τὸν Σιραι. Ν. Κριεζιώτην τὴν ἀπόφασιν τῆς Σ. Κυβερνήσεως· ἐρόσῳ ὅμως ὁ ἐπιστάτης του νὰ λάβῃ διαταγάς του διὰ νὰ μᾶς παραδώσῃ τὸ πρᾶγμα καὶ τὰ μετρητά, ἐσυμφωνήσαμεν μαζί του νὰ πωλήσουμεν τὰ γεννήματα. Τὸ δικαίωμα τῶν κρασιῶν ἀκόμη δὲν ἐσυντάχθη.

Ἄν ὅμως καὶ ἴδημεν ἀγνίστιασιν ἀπὸ μέρος τοῦ Σιρ. Ν. Κριεζιώτη, σκοπὸν ἔχομεν νὰ προσκαλέσωμεν τὸν ιατρὸν Γκόλ έπίτιχον τοῦ Ἀρχινανάρχου διὰ νὰ παραλάβῃ τὸ πρᾶγμα, ἢ τὰ μετρητά, καὶ νὰ τὰ μεταφέρῃ εἰς τὴν Σ. Κυβέρνησιν.

Ταῦτα πρὸς ἐπίκρισιν τῆς Γραμματείας ταύτης. Περιμένοντες δὲ διαταγὰς τῆς ὑποσημειούμενα.

Τῇ 25 Αὐγούστου 1827 Θεομιὰ

Οἱ Ἐπιστάται κτλ.

Σ. Βιλαρδᾶς

Ζώης Βασιλάκης

(δημοθεν):

ἀρ. 784 Εἰσερ. Οἰκ.

τῇ 27 Αὐγούστου

Ἐπιτρ. Προσδό. Θεομίων⁹⁴

2. Οἱ ἐπιστάτες Σ. Βιλαρδᾶς καὶ Ζώης Βασιλάκης ἀναφέρουν ἀπὸ Αἴγινα στὶς 19.9.1827 πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας ἐκθέτοντας λεπτομερῶς τὰ διατρέξαντα στὰ Ηερμιὰ μὲ τὶς ἐνοικιάσεις τῶν Ἐθνικῶν προσδόσων καὶ τὶς φιλονικίες μὲ ἀνθρώπους τοῦ Στρ. Ν. Κριεζιώτη. Συγχρόνως ὑποδάλλουν καὶ λογαριασμὸν τῶν ἔξδοιν τους.

«Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκογονίας Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας.

Μὲ τὰς προλαβούσας ἀπὸ Θερμιὰ ἀναφοράς μας, ἐπὶηδοφορίουμεν τὴν Γραμματείαν ταύτην, διὶ ἐπειπα ἀπὸ τόπας διακολίας ὅπον ἀπαριήσαμεν συνεργοῦντος τοῦ δποίου ἐκεῖ εὑρομένη ἐπιστάτου τοῦ Σιραιηγοῦ Ν. Κριεζιώτη ἀπαλήσαμεν κοιλὰ κριθάρι 700 διὰ τὰ δυνηθῶμεν τὰ μεταφέρωμεν καὶ τὰ λοιπὰ καὶ δι' ἔξοδα τῶν κατὰ καιροὺς ἐπιστατηράτιων δι' ἐπιπαγῆς τοῦ Α. Κιζάνη εἰς τὴν σύναξιν τῶν προσόδων καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὴν δποίαν πληροφορίαν ἐδώπαμεν ἐποπιειόμεθα βιαίαν ἀρταγὴν τῶν αὐτῶν προσόδων ἐστελλαμεν δι' ἀσφάλειαν 1240 κοιλὰ κριθάρι, τὰ δποία ἐφερεν δὲ Ζώης Βασιλάκης καὶ μόλις αὐτὸς ἐμίσεισεν ἀπὸ τὸν λιμένα καὶ ἐγδανεν δὲ Λαμπράκης Ὀδυσσέως μὲ 50 σιραιωτας διπιειαγμένος παρὰ τοῦ Σιραι. Ν. Κριεζιώτη τὰ περιλάβῃ τὸ δικαιώματα τῶν προπόδων, μήτε τὰ τοὺς ἀντισταθῶμεν ἡμιοδέσαμεν, μήτε τὰ τοὺς καπατείωμεν διὰ τὰ μεταφερθῶμεν δλα τὰ εἰδη τῶν προπόδων εἰς τὴν Σεβ. Κιβέρηηοιν, ἡ δποία τὸν πλαστοποίησεν περὶ αὐτῶν. Ἐκιδὲ λοιπὸν τοῦ δποίου κριθαρίου ἐστάλη μὲ τὸν Ζώην Βασιλάκη, δλα τὸν εἰδη τὰ ἐπεριλαβον οἱ ἀποπιαλθέντες παρὰ τοῦ Σιρ. Κριεζιώτη, ἀπὸ δὲ τὰ μετρητὰ τῶν πωλήθεντων μόλις διποπώμεν 750 γρόσια, ταῦτα δὲ θέλει τὰ πληροφορηθῆ ἡ Γραμματεία ἀπὸ τὸν γενικὸν λογαριασμὸν τὸν δποίον δὲ πρώην ἐπιστάτης τοῦ Κριεζιώτη Ν. Ιω. Αήμυριος θέλει παρρησιάσει μετ' δλίγας ἡμέρας ὁ αὐτὸς δῆμος ἐπιστάτης εἰχερ συμμαχιαν μὲ τὸν Αρασι. Κιζάνην, διὰ τὰ λάβῃ διὰ τοὺς κόπους τον δέον χιλ. γρόσια, τὰ δποία καὶ ἐχασεν ἐπειδὴ καὶ ὡς καλὸς πατριώτης ἐπεβάσθη τὰς διπιειγὰς τῆς Κιβέρηηος. Ἐκδέιομεν πρὸς τούτοις καὶ τὸν λογαριασμὸν καὶ ἐξόδων ὡς ἀκολούθως:

Μισθὸς ἡμῶν τῶν δέον δημοσίων πρὸς γρόσια 400	γρ. 800.—
Τοῦ Η. Φουντούκη ἐπιστάτου εἰς Σύλλακα	" 250.—
Ἐξοδα ζωιροσίας μας	" 388,30
Τοῦ Ζώη Βασιλάκη ἔως καὶ εἰς Αίγιναν	" 170.—
Ναύλους εἰς Σύραν καὶ ἔξοδα 3 ἀνθρώπων	" 286.—
Εἰς πληρωμὴν ἀποδ. Ιω. Αίσωπιδον ἐπιστάτου Κιζάνη .	" 200.—
Ναύλον διὰ 1240 κοιλὰ κριθάρι πρὸς 15½ παρ.	" 480,20
Ἐξοδα μετακομίσεώς τον	" 137,20
γρόσια 2712,30	
Ἐκπίπονται τὰ δημαρχεῖαν ἐκ τῆς πωλήσεως	" 750.—

Μισθὸς τοῦ Ν. Ιω. Αήμυριον Μ/5	" 800.—
γρόσια 2762,30	

Καὶ αὐτὸν λοιπὸν τὸν λογαριασμὸν ὑεωρεῖ ἡ Γραμματεία αὕτη διὰ δὲν ζητοῦμεν καμμίαν ύπερβολήν, ἐκιός δὲ τῶν δοσῶν δυσκολιῶν ἀπαριήσαμεν μόλις ἡμπορέσαμεν ν' ἀποφύγωμεν τὰς σιρατιωτικὰς χεῖρας τῶν ἀπεσιαλθέντων, οἵτινες ἥθελον νὰ μᾶς βασιήξουν ἐνέχυρον εἰς Σαλαμίνα, ἐνόσῳ νὰ λάθουν τὸ κατὰ τὴν γράμμην των ἀδίκως ληφθὲν κριθάριν δοσον δὲ διὰ τὰ 800 γρόβια τοῦ Αημνίου εἶναι ἀδικον νὰ μὴ δοθῶσιν, ἐπειδὴ καὶ ἄντος ἐξ ἀρχῆς ἐναργιοῦντο καὶ ἀκολούθοις τὰς ὁποίας είχε διαταγάς τοῦ σιρατηγοῦ του, δὲν ἔκαπορθώναμεν τίποτα. Χρέος μας πρὸς τούτοις κρίνομεν νὰ εἰδοποιήσωμεν τὴν Γραμματείαν ταύτην διὰ νὰ ἐνεργήσῃ ὅπον ἡ Σ. Κυβέρνησις νὰ λάθῃ τὸ ἀραγκαῖα μέτρα διὰ τὴν διαφύλαξιν τῶν δυσιυχῶν Θερμιωτῶν, οἱ ὁποῖοι ἀφοῦ ἐπλήρωσαν τὰ νόμιμα δέκατά των ύπλεποσαν εἰς τὰς ἐνδεχομένας δῆλας καταδρομάς τοῦ Κριζιώτη, δοτοῦ διὰ παραμικρόν τοινεῖται μὲ σημῆνος σιρατιωτικῶν καὶ νὰ διαταχθῇ νὰ ἴσυχάσῃ μ' ὅσα ἔλαθε καὶ νὰ μὴν πειράξῃ περισσότερον τὴν Ν.(ἡσσον) ταύτην.

Μένομεν μὲ σεβας

Οἱ Πολῖται

Σ. Βιλαρᾶς

Τῇ 19 7/θρίου 1827 ἐν Αἴγινῃ

Ζώης Βασιλάκης

(Σιδ κάτιοι ἀριστερὰ περιθώριο): Ταῦτα δὲ παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς πληρωθῶσι ἀπὸ τὸ ἐνταῦθα κριθάρι εἰς 425 κοιλά.

(δημοσίευτο): ἀρ. 1087 εἰσερχ. τῇ 19 7/θρίου

ἐνεργήθη ὑπ' ἀριθ. 845 ἐξερχ.»⁹⁵.

θ. Ἐξοφλιγτής στὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας.

1. Ἀγαροπά πρὸς τὸν Κυβερνήτην ἀπὸ Αἴγινα στὶς 23.1.1828 ὅτι ἐχρημάτισεν ἔξοφλιγτής τῆς Γραμματείας ἐπὶ Γ. Μαυρομάτη ἀπὸ 23.6.1827 ὧς 31.10.1827 καὶ ὑποδολή λογαριασμοῦ γρος. 989 τοῦ Γραμματέως, ποὺ ἀπέρριψε ἡ Βουλευτικὴ Ἐπιτροπή, γιὰ τὸν δποτο παρακαλεῖ νὰ ἐγκριθεὶ γιατὶ ἀδικεῖται.

«Ἐξογώνια,

Ἐχρημάτισα ἔξοφλιγτής εἰς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Γραμματείαν ἐπὶ Γ. Μαυρομάτη, καὶ κατὰ τὸν ἐσώκλεισιον λογαριασμὸν τοῦ Γραμματέως μου ἐπλεπε νὰ λάθω τὴν ἀναλογίαν μου ἀπὸ τὴν ἀποφασισθεῖσαν παρὰ τῆς Βουλῆς ποσότητα δι' ἐξοικονόμησιν τῶν γραφέων ἀπὸ τὰς προσόδους τοῦ τελονείου Αἰγαίου. Ἀλλ' ἡ διωρισθεῖσα Βουλευτικὴ Ἐπιτροπὴ εἰς τὴν διανομὴν τῆς αὐτῆς ποσότητος βάσιν ἔχουσα τὴν ἐκθέσιν τοῦ λογαριασμοῦ μου, ἐπεξεργασθέντος παρὰ τοῦ Γραμματέως τῆς Οἰκονομίας Η. Ν. Λιδωρίκη ἀπέρριψεν τὴν αἴτησίν μου μ' ὅσον ὅπον ἀδικοῦμαι.

Προσιρέχω λοιπὸν εἰς τὴν δικαιοσύνην τῆς Ἐξοχίης Σας, παρακαλῶν νὰ θεωρηθῇ δὲ λογαριασμός μου, καὶ ἀν δίκαιον νὰ λάβω ἀνάλογον ἀπὸ τὴν δυοῖαν θέλουσιν λάβει καὶ οἱ λοιποὶ ποσότητα.

·Υποσημειοῦμαι μὲ δὲ δὴ τὸ σέβας
τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχίης
εὐπειθῆς πολίτης
Σ. Βιλαρᾶς

(Συνημμένο):

»Ἐκδεσις λογαριασμοῦ τῶν δοῶν ἔχει νὰ λαμβάνῃ δὲ Σ. Βιλαρᾶς ἐξοφλητής τῆς ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας.

·Ἀπὸ 23 Ἰουνίου ἕως τέλους Ὁκιανοῦ τοῦ 1827 ἔιους

μῆνας 5 ἀνὰ γρόβια 380 διαμήδες	γρ. 1.900.—
μῆνας 5 ἀνὰ γρόβια 60 οιτηρέοιον	“ 300.—
	γρ. 2.200.—

Ἐξαιροῦνται δύο μηνιαῖα διὰ τὴν

ἀποστολήν του εἰς Μογεμβαοίαν καὶ Θερμιὰ	γρ. 880.—
	γρ. 1.320.—

·Αφαιροῦνται δύο ἔλαβεν εἰς μειρητὰ γρ. 46

ἀπὸ 9 1/4 δουτίνες φέσια “ 285	331.—
Mένουν εἰς ἐξόφλησιν	γρ. 989.—

Tῆς 30 Αὔγουστος 1827 ἐν Αλιγάνη

Γεώργιος Μαυρομάτης^{ος}

2. Ἀναφορὰ τοῦ Σ. Βηλαρᾶ ἀπὸ Αἴγινα στὶς 6.5.1828 πρὸς τὸν Κυβερνήτην, μὲ τὴν δύοις παραχαλεῖ νὰ θεωρηθεῖ δὲ λογαριασμός του ὡς ἐξοφλητοῦ ἐπὶ Γ. Μαυρομάτη γιὰ νὰ μπορέσει νὰ λάβει δὲ τὶ δικαιοῦται.

«Ἐξοχώιαιε Κυβερνήταια τῆς Ἐλλάδος.

·Ανεφέρθην προλαβόντιως, διι χρηματίσας ἐξοφλητής εἰς τὴν Γραμματείαν τῆς Οἰκονομίας ἐπὶ Γ. Μαυρομάτη, ἔλαbon παρ' αὐτοῦ καὶ τὸν λογαριασμόν μου ἐπικυρωμένον διὰ γρόβια 989 ὡς τὸ πρωτότυπον, τὸ διοῖον προλαβόντιως ἐπαράδωσα εἰς τὴν Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας καὶ διι δὲ διάδοχός του Π. Ν. Λιδωρίκης ἐπεξεργασθεὶς καὶ αὐτὸς τὸν λογαριασμόν μου μὲ πιστώγει μόνον μὲ 58 γρόβια, καὶ δὲν ἔλαbon μηδὲ διολὸν ἀπὸ τὴν ἀποφασιούσιον διὰ τοὺς γραμματεῖς ποσότητα τῶν προσόδων τῆς Αλιγάνης, καὶ μήτε μοὶ δίδουν ἀναλογίαν, διίτι δὲν δέχονται εἰμὴ τὸν γενικὸν λογαριασμὸν τῆς Γραμματείας τοῦ Π. Ν. Λιδωρίκη.

Ἡ Ἐξοχόιης Σας διαιτάει τὰ ἔρωτηθῆ ὁ ρηθεὶς Λιδωρίκης ἀν ἔχῃ
οὕτως ἡ ὑπόθεσις αὗτη ἔως τώρα δὲ λογαριασμός μου μένει ἀθεώρητος, καὶ
παρακαλῶ θερμῶς τὰ γίρη ἡ ἐπεξεργασία του, καὶ ἀν ἔχω δίκαιον τὰ λάβω
δι, μοὶ ἀγήκει ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔχουν μέρος καὶ οἱ λοιποὶ ποσότητα.

Εἰ δὲ καὶ δὲ λογαριασμός μου δὲν θεωρηθῆ τὰ χρήματα διανέμονται, καὶ
ἔγω ἀδικοῦμαι, καὶ μάλιστα, δῆμον σιεροῦμαι.

·Υποσημειοῦμαι μὲν δαῦν σέβας

Τῇ 6 Μαΐου 1828 ἐν Αλγίνῃ
(ὅπιούντεν): 4072 Βιλαρᾶ

Τῆς Υμετέρας Ἐξοχόιητος
εὐπειθῆς πολίτης
Σ. Βιλαρᾶς»⁹⁷

ι. Μὲ τὸν Ἀναστάσιο Καραμίχο καὶ τὸν Διονύσιο Βασιλείου ἀποτελεῖ τὴν
τριτελῆ Ἐπιτροπὴν ἐπὶ τῆς εἰσπράξεως τῶν Προσόδων τῶν Δερβενοχωρίων.

1. Διορισμὸς τῆς Ἐπιτροπῆς ἀπὸ τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Ἐπιτροπὴ στὶς
7.6.1828, περὶ ἕργο νὰ ἀπέλθει στὰ Δερβενοχώρια καὶ νὰ ἐπιστατήσει στὴν εἰ-
σπράξη δλων τῶν Ἐθνικῶν Προσόδων.

«Ἀριθ. 595

·Ἐξοχώτατε,

Παρέλαβεν ἡ Ἐπιτροπὴ ἐν καιρῷ τὴν ὑπ' ἀριθ. 2637 σεβαστὴν διαιτ-
ὴν τῆς Υμετέρας Ἐξοχόιητος.

Ἐκιεθησαν ἐνταῦθα εἰς δημοπρασίαν δλαι αἱ πρόσοδοι τῶν Δερβενοχω-
ρίων, ἀλλ ἐπειδὴ διὰ μὲν τὰ δέκατα ἐπροσφέρθησαν μόνον 26 χιλιάδες γρό-
σια, διὰ δὲ τὰ τελώνια καὶ δασμοὺς δὲν ἐφάνη κανεὶς ἀγοραστής, ἡ Ἐπιτρο-
πή, κατὰ συνέπειαν τῆς ἄρω εἰρημένης σεβαστῆς διαιταγῆς, διώρισε τριμελῆ
Ἐπιτροπήν, συγκειμένην παρὰ τῶν κυρίων Ἀρασταίου Καραμίχου, Διονυ-
σίου Βασιλείου καὶ Σιεφάνου Βιλαρᾶ, διὰ τὰ ἀπέλθη εἰς τὰ Δερβενοχώρια
καὶ νὰ ἐπιστατήσῃ εἰς τὴν εἰσπράξιν δλων τῶν ἐθνικῶν προσόδων τῆς αὐτῆς
ἐπιρχίας. II Ἐπιτροπὴ αὕτη συνωδεύθη καὶ μὲ τὰς ἀναγκαίας δδηγίας.

Παρακαλεῖται δὲ ἡ Υμετέρα Ἐξοχόιης τὰ εὐαρεστηθῆ τὰ ἐπικυρώσῃ
τὴν ἐκλογὴν τῆς περὶ ἡς ὁ λόγος τριμελοῦς Ἐπιτροπῆς. ·Υποσημειοῦται μὲ
δαῦνταίον σέβας

·II ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Ἐπιτροπῆς

Ἐν Αλγίνῃ τῇ 7 Ιουνίου 1828
(ὅπιούντεν): 5.492 Ολ. Ἐπιτρ.

Γ. Σιαύρου
Ν. Σπηλιάδης

2. Αναφορά τῆς ἐπὶ τῇ εἰσπράξεως τῶν προστόνιν Δερβενογχωρίων Ἐ-
πιτροπῆς ἀπὸ Καλαμάκι στὶς 19.6.1828 πρὸς τὴν ἐπὶ τῇ Οἰκουμένης Ἐπιτρο-
πή, διι. ἡ Ἐπιτροπή, συνελθοῦσα, πρώτον ἐπέφθη νὰ μοιράσει σὲ τρία Τμή-
ματα τὴν Ἐπαρχία Δερβενογχωρίων, δεύτερον νὰ παραλάβῃ τοὺς λογαριασμοὺς
ἔκαστου Τμήματος καὶ νὰ τοὺς ἐπεξεργασθεῖ.

"April. 2

*Toū Texnīkou
Πρωτοκόλλου*

Ἐλληνικὴ Πολιτεία

Πρός τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Ἐπιφαστήν

'H ēpi tēs eisprōdēseōs tōn προσόδων Δερβενοχωρίων Ἐπιφροτή

Σήμερον δ Σ. Βιλαρδᾶς φθάσας ἐνταῦθα ἔρεψε καὶ τὴν ἀπάντησιν τοῦ
καὶ τὴν Ἀραιολ. Ἐλλάδα Σιραιάρχου κ. Α. Ὑψηλάντη μητολογουμένην
τῇ 16 τοῦ παρόντος, διὰ τῆς δποίας δηλοποιεῖ διι διέταξε τοὺς κατὰ τόπους
τῶν Δερβενοχωρίων ἐπισιάτας τον τὰ παραχωρήσαντι τὰς θέσεις των, καὶ
τὰ παραδώσαντι καὶ τοὺς λογαριασμούς των.

Σήμερον λοιπόν καὶ ἡ Ἐπιφοτὴ συνείδουσα εἰς ἐν ἡδυρήθη τὰ οὐρα-
φῆ (μόλις δέπον ἡ ἔκτασις τῆς εἰς τὸ ἔργον τῆς σπέγνεως χρειάζεται και-
ρδὸν) καὶ κατὰ πρῶτον τὰ μοιράση εἰς Τρία Τμήματα τὴν Ἐπαρχίαν Δερβε-
νοχωρίων κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον:

Τμῆμα Α: Καλαμάκι, Σούσακι, Κουλαριζήκι και Κιρέια· εις τὴν ἀποδεκάτιων περιέχει τὴν περιφέρειαν τοῦ χωρίου Πίσης.

B: Λουιφάκι, Ἀγριλίθ, Σιραβά και Σχῆνος εἰς τὴν ἀποδεκάτων την περιφέρειαν τῆς Περαγώρας.

Γ: Τείχος Μεγάρων, Μέγαρα, Πέραμα Μειονού, Τουρκολιμένα, Ἐλευσίνα καὶ Ψάδα τῆς Βίλλιας πρὸς τὸν Κορινθιακὸν Κόλπον εἰς τὴν ἀποδεκάτιων τοῦ περιφέρειαν τῶν χωριών Μεγάρων, Κορινύρων καὶ Βίλλιας.

Τὰ τρία μέλη τῆς Ἐπιφορῆς ἐπιθυμοῦντες τὰ γίγη ή διατομὴ τῶν Τμημάτων καὶ μὲ τὴν γράμμην τῆς ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Ἐπιφορῆς (διότι τὰ τμήματα Λουτρακίου καὶ Καλαμάκιου ὑπέλεοσαν εἰς διαφωνίαν ὡσιες ζητοῦν τὸ Καλαμάκι καὶ τὰ δύο μέλη διε τὸ Αραιούριος καὶ Διονύσιος, διὸ πρῶτος διότι διπλαμένει τὰ ρυθμῆς κλῆρος εἰς τὴν διατομὴν τῶν τριών τούτων τμημάτων, διὸ διότι ὡς Πελοποννήσιος ἡμιορεῖ τὰ καιορθώση ὀψευχιμώιερα ἔργα εἰς τὸ Καλαμάκι) προσωρινῶς, ἕως τὰ ἔλλη ή διατομὴ τῆς ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Ἐπιφορῆς, ή δηοία ἔξαιτεῖται καὶ δοορ τάχος. ἀπεράδιοσαν συμφώρωσ.

‘Ο μὲν Α. Καραμίχος νὰ ἴπαγῃ εἰς τὸ Τμῆμα τοῦ Λουιζιανῶν

δ δὲ Α. Βασιλείου εἰς τὸ τοῦ Καλαμακίου·

δ δὲ Σ. Βιλαρᾶς εἰς τὸν Μεγάρων ἐπειδὴ καὶ τὸ ἔξητον δὲ ίδιος.

Καὶ τὸ παρὸν κανέν τῶν μελῶν δὲν ἡμιορεῖ νὰ προσθιορίσῃ τὸν ἀγ-

θμὸν τῶν ὑπαλλήλων του, μήτε νὰ δώσῃ ἄλλην πληροφορίαν εἰς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Ἐπιτροπήν, ἀλλὰ ἀγαμένει τὴν διανομὴν καὶ ἀπόφασιν αὐτῆς καὶ τοιε νὰ γράψῃ ἡ Ἐπιτροπὴ τὰ δέοντα.

Μὲ τὴν δυνατὴν οἰκονομίαν θέλει διορισθοῦν οἱ ἀναγκαῖοι ὑπάλληλοι προσωρινῶς

Παρακαλεῖται δμως ὑερμῶς ἡ ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Ἐπιτροπή, νὰ προσδιορίσῃ τὴν ποσότητα τῶν ἀξόδων, διὰ νὰ μὴν προσκρουόσωμεν ὕστερον εἴς τον καθεὶς νὰ προσδιορίσῃ καὶ τὸν ταμίαν.

Η Ἐπιτροπὴ αὕτη ἐστιχάσθη νὰ παραλάβῃ τὸν λογαριασμὸν τῆς οἰκονομίας ὑπεγραμμένους παρὰ τοῦ Σιραιάρχου καὶ νὰ τὸν ἐπεξεργασθῇ, τὰ δὲ ἀνὰ χειρας τῶν ἐπισιτῶν χρήματα νὰ ζητήσῃ καθὲν τῶν μελῶν ἀπὸ τὸν πρώην ἐπισιτάην τοῦ τμήματός του πάραντα.

Ανεφέρθησαν προλαβόντιως τὰ δύο μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς, διι τὰ σκαλώματα Κεχριαῖς, Σιδερῶρος, Σοφικὸν καὶ Βόχα είναι ἀνάγκη νὰ εἰσπράττωνται παρὰ τῆς ἰδίας ταύτης Ἐπιτροπῆς, διὰ τὴν όποιαν ἔχουν καιάλληλον γεωγραφικὴν σχέσιν μετὰ τῶν Δερβενοχωρίων, καὶ τοῦ ἐνδεσμοῦ, δποὺ γίνεται εἰς δλα τὰ ρηθέντα σκαλώματα διὰ τὴν σχέσιν τῶν καιούκων.

Εἰδοποιεῖ πρὸς τούτοις ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη, διι ἡ εἰς Λουτράκι γυνή, περὶ τῆς δποίας τὰ δύο ρηθέντα μέλη ἀνέφεραν, ἀπέθανεν.

Tῇ 19 Ιουνίου 1828 Καλαμάκι

Η ἐπὶ τῆς εἰσπράξεως τῶν προσόδων Δερβενοχωρίων Ἐπιτροπὴ

Αναστάσιος Καραμίχον

Διονύσιος Βασιλείου

Σ. Βιλαρᾶς

(δπισθεν):

Ἐγινεν ἡ ἀπάντησις ὑπ' ἀρ. 745

Ἀρ. 643 εἰσερχ. Οἰκονομίας

Διαιρέθησαν αἱ ἐπαρχίαι εἰς 3 Τμήματα⁹⁹.

ια. Ο Στέφ. Βηλαρᾶς στὴν ἐπὶ τῆς εἰσπράξεως τῶν Προσόδων Μεγάρλος Ἐπιτροπὴν, Προσωρινὸς ἐπὶ τοῦ Γιαννιτσοῦ Μεγάρων.

1. Ἀναφορὰ πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Ἐπιτροπὴν ὑπ' ἀριθ. 10 ἀπὸ Ηέραια Μετοχίου στὶς 24.6.1828 «Ηερὶ διοργανισμοῦ τῶν Τριῶν Τμημάτων».

«Τμῆμα Μεγάρων

Ἀρ. 10 Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Ἐπιτροπὴν

Η ἐπὶ τῆς εἰσπράξεως τῶν Προσόδων Μεγαρίδος Ἐπιτροπὴ

Μειὰ τὴν δποίαν ἔκαμεν προσωρινὴν συμφωνίαν ἡ Ἐπιτροπὴ περὶ τῆς

διανομῆς τῶν Τυημάτων, καθὼς γενικῶς ἀνεφέρθη μὲ τὴν ἓπ' ἀρ. 2 ἐπιστολὴν τῆς, μόλις οήμερον ἐτελείωτα τὸν γῦρον μου εἰς τὸ Τυῆμα τῶν Μεγάρων ἔχει καὶ τὸ παρὸν πάντες λιμένας κυρίους (ἐκιδὸς τοῦ Τείχους, τὸ δοποῖον εἶναι κλεισμένον) εἰς τοὺς δποίους ἐμπορεύονται, ἀλλ' ἡ θέσις τοῦ Τυηματος αὐτοῦ κατέστησεν δλον τὸ παραθαλάσσιον λιμένας καὶ εἰς κάθε μέρος γίνεται ελογωγὴ καὶ ἔξαγωγὴ. Γεννήματα δὲν εἴρον καθόλου εἰς τὴν περιφέρειαν Βίλιας, Κοριούρων καὶ Μεγάρων ἡ ἀποδεκάτωσις θελὰ γίνη εἰς τὰ ρειζίνια, ἐλιές καὶ ἀμπέλια.

Ἐδιώριπα προσωρινῶς εἰς τὰ Μαγαζὶα Κοριούρων καὶ Τουρκολιμιῶνα δύο ἐπιστάτιας καὶ ἦρα εἰς τὴν Ἐλευσίνα ἐτιαῦθα μέρω διοικητὸς μὲ ἄλλον Έρα.

Δὲν ἡμπορῶ τὰ δώπων πληροφορίαν σαπιὴν περὶ τοῦ ἡμπορίου τούτων τῶν μερῶν διὰ τὴν ἀκαταστασίαν εἰς τὴν δποίαν εὑρίσκονται καὶ τὸ παρόν, μειὰ τὴν ἀραχώρησιν δμως τοῦ οιραιοτέρου θέλω κάμει τὸ χρέος μου· πολλὰ δλίγα ἔουνταχθοαν ταύτας τὰς ἡμέρας.

Ο διοργανισμὸς τούτου καὶ τῶν ἄλλων δύο Τυημάτων καὶ ἡμὴν κρίσιν ἡμπορεῖ τὰ γίνη καὶ στίδην τὸν ιρδ.τον.

Α'. Νὰ περιορισθοῦν δλοι οἱ λιμένες εἰς τρεῖς Λουτρακίου, Καλαμακίου καὶ Μεγάρων.

Β'. "Ολα τὰ δξαγόμερα καὶ ελογόμερα εἰδη τὰ πληρώτων τὰ δικαιώματα εἰς τοὺς ἐπιστάτιας τῶν ιριῶν αὐτῶν λιμένων καὶ δλα ἐν γένει τὰ καίκια τὰ λαμβάνοντα τὰ διαβατήριά των διπὸ τούς ίδιους.

Γ'. Διὰ τὰ μὴν γίνωνται μεγάλα ξεόδα εἰς τοὺς δλων τῶν λιμένων ἐπιστάτιας, τὰ μὴν διορισθῆ κατεὶς ἄλλος εἰς κανέταν δλον, ἐκιδὸς τῶν φηθέτων ιριῶν.

Δ'. Διὰ τὰ φυλαχθῆ δμως ἐπιελῶς ἡ λαθρεμπορία (ἡ δποία γίνεται καθημερούνοις εἰς δίην τὴν Μεγαρίδα) καθ' εἰς τῶν ἐπιστατῶν τὰ ἔχῃ ὑπὸ τὴν δδηγίαν τον ἀπὸ ἐτ κακοὶ μικρὸν καὶ αὐτὸν τὰ περιφέρειαν ἡμέραν καὶ τύχια εἰς τὸ Τυῆμα τον. Ἐκιδὸς τοῦ λιμένος τῆς Βίλιας, δοις πρέπει τὰ φυλάττιηαι απὸ τὸν ἐπιστάτην τοῦ Λουτρακίου, καὶ τὰ ξεόδα καθενὸς τῶν κακίων τὰ μὴν είραι περιοσθιερα τῶν ιριακοσίων γροσίων τὸν καθέκασιον μῆτρα καὶ τοιαῦτα καίκια εὑρίσκονται ἐτιαῦθα.

Ε'. Καθεὶς τῶν ἐπιστατῶν τὰ μὴν ἔχῃ περιοσθιέρους ὑπαλλήλους ἀπὸ ἔρα εἰς τὸν λιμένα δποὺ οιέκειαι διοικητὸς καὶ δύο φύδη, οἱ δποῖοι τὰ είναι πάντοιε μέσα εἰς τὸ κακοὶ καὶ τὰ ἔχουν τὰ ἀναγκαῖα ἐργαλεῖα καθὼς ζύγι, πῆχυν κρασίου καὶ τὰ παρόμοια. Ανιοι θέλουν ζυγιάσει ἡ θέλουν μετρῷ δλα τὰ εἰδη εἰς κάθε λιμένα δποὺ εὑρεθοῦν καὶ θέλουν ἀναφέρονται εἰς τὸν ιμποματικὸν ἐπιστάτην ἐκτειαμένως. Ἐν καιρῷ τῆς ἀποδεκατώσεως τῶν προσοδῶν θελὰ χρειασθοῦν καὶ ἄλλοι ἀνθρώποι, διὰ τοὺς δποίους διαφεροῦντες καθεὶς τοιει τυμματικῶς. Τὸ Τυῆμα τοῦ Καλαμακίου ἡμπορεῖ τὰ ἔχῃ ἀναγκην καὶ ἄλλων δύο ἀνθρώπων διὰ τὴν συνδρομὴν τῶν ἐμπορευομένων.

ΣΤ'. Λιὰ νὰ μὴν προφασισθοῦν δμως δυσκολίας εἰς τὸ ἐμπόριον οἱ κάτιοικοι καὶ ἐμποροὶ ἡμποροῦν νὰ λιμενίζωνται τὰ καΐκια εἰς δποιον μέρος τοὺς συμφέρει καλύτερον καθὼς νὰ ἐξάγωνται καὶ τὰ εἴδη ἀρκεῖ μόνον νὰ προσέχῃ τὸ διωρισμένον καΐκι καὶ νὰ ἀραρέσῃ τακτικῶς. Ὁ δὲ κυβερνήτης κάθε πλοίου νὰ ὑποχρεοῦται νὰ λαμβάνῃ τὸ διαβατήριόν του εἰς ἔνα τῶν τριῶν γενικῶν λιμένων.

Θεωρῶ τὰ δλιγάτερα ἔξοδα τοῦ διορισθησμένου εἰς φύλαξιν πλοίου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἀνθρώπων ἀπὸ ἐκεῖνα, διαν διορισθοῦν ἐπισιάται εἰς κάθε λιμένα. Ἀλλ' ἂν καὶ τὰ ἔξοδα ἐξιπάσουν ἢ ὑπεριερήσουν οἱ ἐπισιάται δὲν ἡμποροῦν νὰ προσέχουν εἰς τὴν λαθρεμπορίαν διὰ τὴν ἔκιασιν τοῦ τόπου, καθὼς τὸ καΐκι δποὺ μεταφέρεται ἀπὸ μέρος εἰς μέρος εὐκόλως.

Ταῦτα γνωρίζω μέσα, μὲ τὰ δποῖα καὶ τὸ Ἐθνικὸν Ταμεῖον νὰ ὠφεληθῇ καὶ ἔξοδα μεγάλα νὰ μὴν γίνωνται. Η λαθρεμπορία πρέπει νὰ φυλαχθῇ πολὺ καὶ μάλιστα εἰς τοῦτο τὸ Τμῆμα δποὺ είναι ἄντικρος ἡ Σαλαμίν καὶ δ ἀγορασιής τοῦ τελωνείου καὶ δασμοῦ Σαλαμῖτος θελὰ δέχεται διὰ τὸ κέρδος του δλας τὰς λαθρεμπορίας, αἱ δποῖαι θελὰ πληρώνουν μόνον ἐκεῖ τὸ δικαίωμα τοῦ τελωνείου ἢ καὶ μέρος τοῦ δασμοῦ, καὶ θελὰ ἀποφεύγουν ἐνταῦθα δ, τι ἔπειτε νὰ πληρώσουν.

"Εως νὰ ἔλθῃ ἡ προσδιόρισις τῶν ἐξόδων, ἐσυμφωνήθη νὰ ἐξοδεύῃ δ καθεὶς τῶν μελῶν ἀνὰ Ἐν γρόσι τὴν ἡμέραν, καὶ τριακόσια δράμια ψωμί, οἱ δὲ ὑπάλληλοι νὰ ἐξοδεύουν ἀνὰ εἴκοσι παράδεις καὶ τὸ ἕδιον ψωμί.

Τὰ ρειζινόδενδρα μοὶ φαίνεται νὰ είναι ἐθνικὰ καὶ τὰ αὐτῶν εἴδη νὰ πληρώνουν τριποδέκατα καὶ περὶ αὐτοῦ ἀς ἀποφασισθῇ τι πρέπει νὰ λαμβάνωμεν δι' ἀποδεκάτων.

Ταῦτα καθυποθάλλω ὑπ' δψιν τῆς Σ. ταύτης Ἐπιτροπῆς καὶ τὰς δποίας ἡμπόρεσα νὰ κάμω παρατηρήσεις εἰς τὸ μικρὸν τοῦτο διάσιημα καὶ παρακαλῶ νὰ συγχωρηθοῦν τὰ λάθη μου.

Υποσημειῶμαι δὲ μὲ σέβας

Σ. Βιλαρᾶς

Προσωρινὸς ἐπὶ τοῦ Τμήματος Μεγάρων

Τῇ 24 Ιουνίου 1828

Πέραμα Μειοχίου

(δπισθεν):

Λρ. 718 εἰοερχ. Οἰκονομίας

" 10 ἡ ἐπὶ τῆς εἰσοράξεως τῶν προσόδων Μεγαρίδος Ἐπιτροπὴ

Σι. Βιλαρᾶς

Περὶ διωργανισμοῦ τῶν τριῶν Τμημάτων

"Εγινεν ἀπάντησις ὑπ' ἀρ. 912

Ανιγραφον τοῦ διωργανισμοῦ ἐδόθη εἰς τὸν Κυβερνήτην¹⁰⁰.

2. Άναφορά του Στ. Βηλαρᾶς ἐπὶ τῆς εἰσπράξεως τῶν προσόδων Μεγαρίδος Ἐπιτροπῆς ὡς προσωρινοῦ ἐπὶ τοῦ Τμήματος Μεγάρων, στις 24.6.1828 ἀπὸ Πέραμα Μετοχίου πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οίκονομίας Ἐπιτροπὴν γιὰ τὴν ἀποδεκτώσιν τῆς ρητίνης.

«Τμῆμα Μεγάρων

·Αρ. 12

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οίκονομίας Ἐπιτροπὴν

·Η ἐπὶ τῆς εἰσπράξεως τῶν προσόδων Μεγαρίδος Ἐπιτροπῆς

Διὰ τὰ ἀποφύγω τὴν ἀποσιολήν ἀποσιάτου εἰς τὴν ἀποδεκάτων τῆς φειζίνας, ἡ δποία δλοέντα συνάζεται (ἐνθωρ νὰ λάβω τὴν ἀδειαν) ἀπεράσιοσ τὰ τὴν λαμβάνω ἀπὸ τοὺς ἐνιοτίους ἐμπόρους διατ τὴν κατεβάσουν κάτιω. Ἐπειδὴ δμως καὶ πολλοὶ μαζὶ σχηματίζουν ἀπὸ μιαν ποσότητα συνάζοντές την καθεῖς ἀπ' ὀλίγην, καὶ ἐπομένως δὲ τὸ ἔπιπορος δὲν θέλει τὰ δώσῃ τίποτες προφασιόμενος, διι δὲν ἔχει τὴν ἀδειαν ἀπὸ τοὺς συνιρόφους των κατασκοπιούμενους εἰς τὰ λόγκα ἐπροσκάλεσα τοὺς Κοριουριώτας τὶ εἰδαστοιήσουν τοὺς χωριανούς των, διι πρέπει τὰ δίδουν τὴν ἀποδεκάτων εἰς τοὺς λιμένας, ἡ τὸ χωρίον δλον μαζὶ τὰ μοι δώσῃ ἔγγραφον διὰ τὰ πληρώσῃ ἐπειτα δλην μαζὶ τὴν ἀποδεκάτων τῶν διαφόρων ποσοιήιων, δποὺ δελὰ ἐξάγονται, αἱ δποῖαι δελὰ συνιροφείονται μὲ ἀποδείξεις τῶν προκρίτων οὐτε τὸ ἐν σύτε τὸ ἄλλο ἐδέχημον ἡ ἐξαγωγὴ τῆς φειζίνας καὶ καταραμίου ἄρχισεν καὶ Κοριούρων καὶ Βίλιας ἐπιδει τούσιον αὐτοὶ ἔχουν διαφόρους ἀποδήκας εἰς τὰ δάση. Ἀν λοιπὸν τώρα δ.τοὺ ἀποταμιεύοντ δὲν ληφθῇ ἡ ἀποδεκάτων ἐπειτα δελὰ εὑρωμεν δάσαρα ζηιστήιες τὰς ἀποδήκας των, χωρὶς τὰ ἡξεύωμεν καὶ ποία ποσοιής ὑπάρχει εἰς αὐτάς.

Βλέπω ἀραγκαίαν λοιπὸν τὴν ἀποσιολήν ἀποσιάτου ἡ καὶ δύο εἰς τὰ φηδέντα δύο χωρία διὰ τὰ προφάναντες ἔκει δποὺ ἀποταμιεύοντ καὶ τὰ ληφθῇ ἡ ἀποδεκάτων.

Ταῦτα κανονισθάλλων περιμένω ταχεῖαν σεβαστήν ἀπόφασίν της.

·Υποημειοῦμαι δὲ μὲ οέβας

Σ. Βιλαρᾶς
Προσωρινοῦ ἐπὶ τοῦ Τμῆματος Μεγάρων

Τῇ 24 Ιουνίου 1828 Πέραμα Μετοχίου

(δπισθεν):

·Αρ. 717 εἰσερχ. Οίκονομίας

·Η ἐπὶ τῆς εἰσπράξεως τῶν προσόδων Μεγαρίδος Ἐπιτροπῆς

Περὶ ἀποδεκαίωσεως φειζίνης.

·Ἐγινεν ἀπάντησις ὑπ' ἀρ. 912¹⁰¹.

3. Η ἐπὶ τῆς εἰσπράξεως τῶν προσόδων Μεγαρίδος Ἐπιτροπὴ ἀποστέλλει, μὲ τὴν ὑπὸ ἀριθ. 7 τῆς 15.7.1828 ἀναφορά της πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Ἐπιτροπὴν ἀπὸ τῆς Μονής Φανερωμένης Σαλαμίνος, τὸν λογαριασμὸν τῶν τριῶν Τηγυμάτων μέχρι τέλος Ιουνίου 1828.

α' Άρ. 7

Ἐλληνικὴ Πολιτεία

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Ἐπιτροπὴν

Η ἐπὶ τῆς εἰσπράξεως τῶν προσόδων Μεγαρίδος Ἐπιτροπὴ

Ἄποστέλλεται ὁ λογαριασμὸς τῶν τριῶν Τηγυμάτων μέχρι τέλους τοῦ παρελθόντος Ιουνίου. Εἰς τὸν τὴν παρατηρεῖται τὸ δέλγον εἰσόδημα· αἱ ἀπαξίαι τοῦ σιρατοῦ ἐμπόδιον καὶ τὴν εἰσαγωγὴν καὶ τὴν ἔξαγωγὴν μάλιστα τοῦ φειζιτοκατραμίου, τὸ δποῖον θέλει δώσει καθὼς ἐλπίζομεν ἀρκετὴν χρηματικὴν ποσότητα μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν σιρατευμάτων, διε τὸν ἀνοίξει ἐν γένει τὸ ἐμπόδιον τούτων τῶν μερῶν. Τὰ ἔξοδά μας, παρακαλοῦμεν νὰ ἐπεξεργασθοῦν καὶ νὰ εἰδοποιηθῶμεν ἀρ εἶναι ἀνάλογα, τῶν δποῶν πρέπει νὰ κάμνωμεν μολογοπὸν εἰς τὸ ἐρχόμενον ἡμιοροῦν νὰ γίνωνται περισσότερα καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν περισσοτέρων ὑπαλλήλων δποὺ θελὰ χρειασθοῦν.

Εἰς τὸ ὑπὸ ἀρ. 4 ἔγγραφόν της ἡ Ἐπιτροπὴ ἀναφέρει θέμη ἐκτειναμένως περὶ τῶν ὑπαλλήλων, δποὺ σήμερον ἔχει εἰς κίνησιν καθὼς καὶ περὶ τῶν μισθῶν των, δι' αὐτὸν ἔχομεν ἀνάγκην νὰ τὸ ἡξεύρωμεν δούν ταχύτερον.

Ἄγνοοῦμεν πρὸς τούτοις πόσον πληρώνουν τὰ κατασκευαζόμενα πλοῖα εἰς τοὺς λιμένας κάθε μέρους.

Ἀναφέρει η Ἐπιτροπὴ πρὸλαβόντως διὰ τὰ αἰτήματα τοῦ Α. Γ'εωργαντᾶ, δοὺς ἔφερε διαταγὴν τοῦ Σιρατάρχου εἰς τὸν Α. Καραμίχον καὶ ἔλαβεν τὴν ἄδειαν νὰ μετακομίσῃ εἰς τὴν Λομπραΐναν κατίκια πρὸς μεταφορὰν τοῦ ἄλαιος, διὰ τὸ δποῖον ἡκουόματεν διε τὴν ἔγινεν ἄλλη διάταξις πληρωμῆς.

Εἰς τὸ Καλαμάκι εύρισκονται δύο καλυβοεργάσιμα, τὰ δποῖα εἶναι ἀρμοδιώτατα διὰ νὰ σιέκεται ὁ ἐπισιάτης, ἐπειδὴ εἶναι εἰς τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης τὰ ἐξήγησεν δ. Λ. Βασιλείου, δίδων εἰς αὐτοὺς ἄλλον τόπον πρὸς κατασκευὴν δύο παρομοίων. Οἱ κύριοι αὐτῶν δμοὶς ἀδιαφροῦν ζητοῦντες διαταγὴν τῆς Σ. Κυβερνήσεως.

Ο Χιλίαρχος Ν. Κριεζιώτης ἀπὸ τὰς 27 τοῦ Ιουνίου ἀπεδιωξεν τὸν ἐπισιάτην τῆς Ἐλευσίνος. Η Ἐπιτροπὴ ἔγραψεν τὰ ἀνήκοντα πρὸς τὸν Σιρατάρχην δοὺς ἀπεκρίθη νὰ ὑπομείνωμεν έτος τὴν ἀναχώρησιν τοῦ σιρατοῦ· ταῦτα μὲ τὸ ὑπὸ ἀρ. 4 ἀνεφέρει η Ἐπιτροπὴ. Λέγεται εὐχαριστήθη εἰς τοῦτο δ. Ν. Κριεζιώτης, ἀλλὰ δὲ προφάσει διε εἰς ἀξιωματικός του ὑβρισθη ἀπὸ τὸν ἐπισιάτην τῶν μαγαζίων Κονιούρων, καὶ διε ἐμποδίσθησαν τὰ κατίκια νὰ

πηγαίνουν εἰς Ἐλευσίνα, καὶ τὸ σιραιόπεδον σιερεῖται· τῇ 9 ιρέχοντος τὴν
νύκτα ἀτέρασεν μὲ καίνη καὶ σιραιώτης διὰ τὰ συλλάβη τὸν ἐπισιάτην τῶν
μαγαζίων. Ὁ Σ. Βιλαρᾶς ἐπῆγεν πρὸς ἀντάμωσίν του, καὶ τὸν κατέπεισεν
διι τὰ καίκια διὰ τὴν Ἐλευσίνα δὲν ἐμποδίσθησαν, καὶ διι δὲπισιάτης ἀνιύ-
δρισεν τὸν ἀξιωματικόν του εἰς τὰς τύρας ἔθρεις καὶ φοβερομοὺς θανάτου,
ὅποὺ ἔκαμπεν ἀπὸ τὸ καίκι χωρὶς τὰ ἡξεύρη δὲπισιάτης δὲν εἶναι ἀξιωμα-
τικὸς ἢ σιραιώτης δὲπισιάτης τὰ ἴθριζων καὶ τίνος· ἐνῷ δὲπισιάτης τὰ ἡσυχάσῃ ψὲς πλη-
ροφορεῖται δ. Σ. Βιλαρᾶς, διι προψὲς πάλιν δὲπισιάτης τὸν ὑπῆγεν
μὲ ἀπόθασιν τὰ συλλάβη δηοιον ἥθελεν εῦρει εἰς μαγαζί· ἀνεψέρθη καὶ
περὶ τούτου ἢ Ἐπιφολὴ σήμερον εἰς τὸν Σιραιάρχην ἀλλὰ τὸ διφέλος ἐνῷ
εἰς τὸ Τμῆμα Μεγάρων μόνος εἰς λιμὴν εἶναι τῆς Κινερνήσεως τὸ Πέραμα
Μειοχίου, οἱ δὲ ἄλλοι τρεῖς καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ δὲν τὸ παραδαλάσσοιν ἔως τὴν
Ἐλευσίνα εἶναι εἰς τὴν διάκρισιν τῶν σιραιώτων καὶ Κύριος οἰδεν πόση
ἔξαγωγὴ θελά γίνει χωρὶς τὰ εἶναι γνωστή. Ὁ Σ. Βιλαρᾶς ἀστοχάσθη κα-
λύτερον τὰ συνάξη δ.ιι ἥμπορει καὶ τὰ μὴν τραβηχθῆ δι' δὲν ἀπὸ τὸ Τμῆμα
του, περιμέτρων ἀνυπομόρνως τὴν ἀπάντησιν τῆς Οἰκονομίας.

Σήμερον πάλιν ἐπροσκλήθη δὲπισιάτης διὰ τὰ μᾶς παραδώῃ τοὺς
λογαριασμοὺς τῶν προλαβούσων προσόδων αὐτὸς ἐσύραξεν καὶ δὲλη τὴν ἀ-
ποδεκάτωσιν τῶν γεννημάτων.

Τιὰ τὴν ἀσθέτειαν τοῦ Σ. Βιλαρᾶς ἐσυνάχθημεν ἐνιαῦθα, δὲν καὶ ἀπο-
σιέλλομεν τὴν παροῦσαν μας παρακαλούντιες καὶ περιμένοντες τὴν ἀπάντησιν
τῆς καθὰ καὶ τῆς προλαβούσης μας.

Τῇ 15 Ιουλίου 1828

Ἐν Μορῇ Φανερωμένης Σαλαμίτος

Ἡ Ἐπιφολὴ¹
Ἀρασιάδοιος Ἰω. Καραμίχου
Διονύσιος Βασιλείου
Σ. Βιλαρᾶς

Ἡ Ἐπιφολὴ τῆς Γεν. Διοικήσεως ἔγραψεν, ἀπάντησις τοῦ γράμμα-
τος τῆς ἐπιφερικείτειας καθὼς καὶ τὸ ἀντίγραφον.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρανηρίᾳ

Ἡ Ἐπιφολὴ²
Σ. Βιλαρᾶς

(δπισθεν):

Ἄρ. 889 εἰσερχ. Οἰκονομίας.

Ἡ ἐπὶ τῶν προσόδων Μεγαρίδος Ἐπιφολή.

Λογαριασμὸς προσόδων μέχρι τέλους Ιουνίου κλπ.

"Εγινεν ἀναφορὰ πρὸς τὸν Κινερνήτην ὑπ' ἀρ. 974.

"Εγινεν ἀπάντησις ὑπ' ἀρ. 1039 284»¹⁰².

(Συνημμένον):

«Ἄρ. 16   Ἐλληνικὴ Πολιτεία

· Η Ἐπιτροπὴ τῆς Γενικῆς Διοικήσεως
 Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς εἰσιτοράξεως τῶν προσόδων
 τῶν Δερβενοχωρίων Ἐπιτροπὴν

Μὲ δυσαρέσκειάρ της ἡ Ἐπιτροπὴ ἐγγάριος καὶ τὰς πράξεις σας καὶ
 τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν, ἐναντιούμενοι ἀπρεπῶς εἰς τὰς ὑγειονομικὰς δια-
 τάξεις τοῦ Προσωρινοῦ Διοικητοῦ τῆς Κορίνθου. Παύοατε εὐθὺς ἀπὸ τοῦ
 νὰ μεθέξειε εἰς τὰ τοιαῦτα καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ θέλει ἔξαριθμένως ἔξειάζει
 τὰ διαιρέξαντα καὶ θέλει ἐκπληρώσει κατὰ πάντα τὰ καθήκοντά της.

Τῇ 23 Ιουνίου 1828 ἐν Πόρῳ

· Η Ἐπιτροπὴ¹⁰⁸
 Γεώργιος Κουνιούριωτης
 Ἀνδρέας Ζαΐμης
 · Ο Γραμμ. τῆς ἐπὶ τῆς Γεν. Διοικ.
 B. A. Καποδίστριας

· Ιον άπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ»¹⁰⁸.

(Συνημμένον):

«Ἄρ. 5

· Ελληνικὴ Πολιτεία

Πρὸς τὴν Σεβασιὴν Ἐπιτροπὴν τῆς γενικῆς Διοικήσεως

· Η ἐπὶ τῆς εἰσιτοράξεως τῶν προσόδων Μεγαρίδος Ἐπιτροπὴ

Μὲ μεγίστην λύπην της λαμβάνει σήμερον ἡ Ἐπιτροπὴ αὗτη τὴν ὑπ' ἀρ.
 16 Σεβασιὴν διαιταγὴν τῆς Γενικῆς Διοικήσεως, καὶ θεωρεῖ τὸν ἔανιόν της
 ἔνοχον εἰς τὴν ρηθεῖσαν διαιταγὴν.

· Η Ἐπιτροπὴ ἐκπληρώνουσα τὰ ἐμπιστευθέντα εἰς αὐτὴν χρέη δὲν οιο-
 γάζειαι νὰ ἐπρόσκρουσεν εἰς τὸν Ἀφιερωμένην ἐν τοσούτῳ εἰς τὴν δικαιοσύ-
 νην τῆς Σεβασιῆς Κυβερνήσεως ἀναπαύειαι καὶ λαμβάνει τὴν τιμὴν νὰ ὑπο-
 σημειωθῇ μὲ τὸ προσῆκον σέβας.

Τῇ 15 Ιουλίου 1828

ἐν Φανερωμένῃ Σαλαμίνος

· Αναστάσιος Ἰω. Καραμίχου
 Διονύσιος Βασιλείου
 Σ. Βιλαρᾶς

(δπιοθεν):

Πρὸς τὴν Σεβ. Ἐπιτροπὴν τῆς Γενικῆς Διοικήσεως

Εἰς Πόρον»¹⁰⁴

Ο λογαριασμὸς τῶν προσόδων Μεγαρίδος μέχρι τέλους Ἰουνίου κατὰ τοὺς

N à δώση

<i>Εἰς τὸ Τμῆμα Λόνιφακίου ἀπὸ 24 Ἰουνίου</i>	<i>Γρόσια Παράδεις Γρ. Παρ.</i>
<i>Δικαιώματα Τελωνείου</i>	<i>17 20</i>
" Δασμοῦ	35 20
" Αιμεραρχείου	21 29
" Αποδεκατώσεως 50 ὅκ. οἵου	28 30 103 19

Εἰς τὸ Τμῆμα Καλαμακίου ἀπὸ 21 Ἰουνίου ..

<i>Δικαιώματα Τελωνείου</i>	<i>461 8</i>
" Δασμοῦ	218 10
" Αιμεραρχείου	51 32
" Υγειονομείου	15 26
" Διαβατηρίων	5 13
" Κανιαρίου	— 781 6

*Εἰς τὸ Τμῆμα Μεγάρων — Περάματος Μειοχίου
ἀπὸ 22 Ἰουνίου*

<i>Δικαιώματα Τελωνείου</i>	<i>171 3</i>
" Δασμοῦ	223 2
" Ἐλευσίνος μέχρι τῶν 26	
" Τελωνείου	36 28
" Δασμοῦ	33 14
" Αιμεραρχείου	4 5 468 12

*"Οοα χρεωσιοῦνται εἰς τὸν Α. Καραμίχον ἔξοδα
Ἐκαμεν περιοσθιερα τῶν εἰοαχθέντων εἰς τὸ Τμῆ-
μα τοῦ*

94 13

Γρόσια

1447 10

ιμηματικοὺς λογαριασμοὺς καὶ αχωρισθέντας εἰς τὰ Γενικὰ Καιάσιχα

		N à λάβη	Γρόσια Παραδεις Γρ. Παρ.
Ἄπο Τμῆμα Λουτρακίου			
"Εξοδα δι' ἀνθρώπους τρεῖς ἔως τὰς 19			
Ιουνίου ἀπὸ Αἴγιναν	59	26	
Άγορὰν οἶκου εἰς Λουτράκι διὰ κατοικητήριον	50	—	
Άγώγια εἰς Μέγαρα καὶ ἐπισιροφῆρη	20	.20	
Μίαν οφραγῆδα	5	—	
Τροφὴν 5 ἀνθρώπων ἀπὸ 20 μέχρι			
ιέλους τοῦ μηνὸς	62	26	197 32
Ἄπο Τμῆμα Καλαμακίου			
"Εξοδα ἀπὸ Αἴγιναν ἔως 19 Ιουνίου	88	8	
Ἐλς πιωχοὺς καὶ φύλακα τῶν ὑπὸ κάθαροιν			
ἀπὸ τὰς 19—26	15	15	
Μισθὸς καὶ ἔξοδα τριῶν φυλάκων ὑγειονομείου			
δι' ἡμ. 9	36	26	
Περίφραγμα ὑγειονομείου	12	—	
Ζωοτροφία Δ. Βασιλείου ἀπὸ 19—30	21	—	
Όμοιως δι' ὑπαλλήλους τέσσαρας	51	—	
Μισθὸς τῶν ἰδίων δι' ἡμέρας 12 Γρόσια 48			
"Εκπλιπονται δοια δὲν ἡθέλησε			
νὰ λάβῃ δ Α. Σωφρονίου	" 12	36	—
Μισθὸς τοῦ ζυγιαστοῦ	8	—	268 9
Ἄπο Τμῆμα Μεγάρων			
Άγώγια εἰς Μέγαρα δίς, Καλαμάκι			
καὶ ἐπισιροφῆρη	44	—	
Ζωοτροφία τριῶν ἀνθρώπων μέχρι τῶν 19	23	24	
Ναῦλον εἰς ἀποστολὴν τῶν ὑπαλλήλων	7	20	
Ψωμὶ ἡμερᾶν 11 δι' ἀνθρώπους πέντε	33	8	
Σιτηρέσια ἡμερᾶν 11 τῶν ἰδίων	22	—	
Σ. Βιλαρᾶ δμοια	11	—	
"Εξοδα γραφείου	6	10	147 22
"Οσα εὑρίσκονται εἰς τὸν Ταμίαν μετρητὰ			833 27

Γρόσια

1447 10

Τῇ 15 Ιουλίου 1828 ἐν Μονῇ Φανερωμένης Σαλαμῖνος

"II. Επιτροπὴ

Ἄναστάσιος Ἰω. Καραμίζου, Λιονύσιος Βασιλείου, Σ. Βιλαρᾶ¹⁰⁸

4. 'Αναφορά ύπ' ἀρ. 36 τῆς 27.7.1828 τῆς ἐπὶ τῆς εἰσπράξεως τῶν προσόδων Μεγαρίδος Ἐπιτροπής που ύπογράφει δὲ εἰσπράκτωρ τοῦ Τριττατος Μεγάρων Σ. Βιλαράδ, ἀπὸ Πέραια Μετοχίου πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Ολυμπίας Ἐπιτροπή, διοικούσας διὰ την Ελλειψην ἐπιστατῶν καὶ ἀπὸ τοὺς στρατιώτες, διὰ δὲ Στρατάρχης δὲν παρέδωσεν ἀκόμη τοὺς λογαριασμοὺς καὶ ἄλλες πληρωφορίες γιὰ τὸ δικαίωμα Σαλαμίνος.

«Τμῆμα Μεγάρων

Ἀρ. 36

Ἐλληνικὴ Πολιτεία

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Ολυμπίας Ἐπιτροπήν

Ἡ ἐπὶ τῆς εἰσπράξεως τῶν προσόδων Μεγαρίδος

'Ανεφέρθη μὲ τὴν ὥπ' ἀρ. 29 περὶ δοσῶν μοὶ ἀγαγκαιοῖσαν τὰ δάσων πληροφορίας, μὲ τὴν παροῦσαν μοι ἀναρέφομαι πάλιν, διι. Ἐπειπα ἀπὸ τούσας ζημίας διοὺ προξενοῦνται ἀπὸ τὴν Ελλειψην ἐπισιτιῶν εἰς τοὺς λιμένας Ἐλευσίνος καὶ Μαγαρίων Κοριούρων, καρπὸν τῶν ἔλαιων δὲν πρέπει τὰ ἔλαιζουν μήτε οἱ κύριοι αὐτῶν, μήτε τὸ Ἐθνικὸν Ταμείον τὰ δικαιώματα τῆς ἀποδεκατίωσεως· ἐκιδὸς διι. καθημερινῶς οἱ σιρατιῶται καταχρημνίζουν αὐτὰ τὰ δένδρα διὰ τὰ λεγόμενα για τάκια των, καθημερινῶς δὲν λείπουν τὰ μεταρέφοντα εἰς Σαλαμίνα καὶ σακκιά γεμάτα ἀλατιομέρες ἀλιές. 'Αν τοὺς δμιλήσῃ τις προσαοίζονται μὲ τὸ δρομα τοῦ σιρατιών, ἀν δελήσῃ τὰ μεταχειρισθῆται τὴν διά τὰ τοὺς ἐμποδίον δὲν ἀπολαμβάνει ἄλλο ἀπὸ διδρεις καὶ τέλος δὲν κατορθοῖ τίποτες. Οἱ Κοριούρινται, τῶν διοίων οἱ ἔλαιωντες πάσχονταν περισσότερον μὲ ἀπροσιάλγον τὸ πηγαίνω μετὰ τῶν προκρίτων των διὰ τὰ δμιλήσωμεν τοῦ Σιρατάρχην δὲν ἔλπιζω τὰ προσκρουόντων εἰς τὸ δμιλῶν εἰς τὸ Σιρατάρχην περὶ αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως πλὴν δὲν βλέπω τὰ κατορθώσω τι. Οἱ λογαριασμοὶ τῶν ἐπισιτιῶν τοῦ Σιρατάρχου φασμη δὲν μᾶς ἀδόδησαν μᾶς ἀγαγκαιοῦν πολὺ διὰ τὴν ἀποδεκάτων τῆς δοης ποσούητος ρειτινοκαταραμίον ἀξέφερον πρὸ τοῦ διορισμοῦ μας· δεωρῶ πρὸς τούτοις ἀγαγκαιαν μίαν διαιταγὴν πρὸς τὸ Σιρατάρχην δι' αὐτοὺς τοὺς λογαριασμούς.

Μοὶ ἀνέφερεν τίς, διι. διὰ τὴν ἀλικήν τῆς Δομιτραίης δίδει εἶκοσι χιλιάδας γρόσια, δὲν εἴναι τοῦ κλάδου μου πλὴν καπιά χρέος ειδοποιῶ τὴν Ἐπιτροπήν ταύτην.

Ιύνο ἀλικαὶ πρὸς τούτοις διοέντα σχηματίζονται εἰς τὴν περιφέρειαν τῶν Μεγάρων καὶ διγλήγορα θέλλαρχοι ἡ ἐξαγωγή των δὲν ἡξεύρω ἀν πρέπει τὰ ληγθῆ κανὲν δικαίωμα ἀπ' αὐτάς.

Ἄγνωστον ἀνεφέρθη προλαβόντιως, διι. δ δασμὸς Σαλαμίος εἶναι πα-

λημένος, πληροφοροῦμαι, διι εἶναι ἐθνικός· δὲν ἔχω καμμίαν διαταγὴν νὰ ἔκιανθῶ περὶ αὐτοῦ· ἀλλὰ προσβάλλω διι ἐπειδὴ καὶ ἡ Σαλαμῖν καμμίαν ἐξαγωγὴν δὲν κάμνει καὶ διασμὸς πληρώνεται εἰς τὸ Τμῆμα Μεγάρων διὰ τὰ περισσότερα εἴδη τὸ δασμολογεῖον αὐτὸ δὲν ἔχει ἀνάγκην παρὰ ἐνδεικόντων εἰς τὴν πόλιν Σαλαμῖνος· οἱ δὲ λοιποὶ ὑπάλληλοι ἀντικρυστοῦνται τοῦ Τμήματος τούτου δὲν κάμνουν σχεδὸν τίποτες καὶ μάλιστα διε ἐν πλοῖον ἡμπορεῖν καὶ καιροφθώσῃ τὰ πάντα εἰς αὐτὴν τὴν στενὴν θάλασσαν.

Tῇ 27 Ἰουλίου 1828
Πέραμα Μειοχίου

‘Ο εἰσπράκτωρ τοῦ Τμήματος Μεγάρων
Σ. Βιλαρᾶς

(Πάνω οιδ ἀριστερὸ περιθώριο):

Ταύτην τὴν σιγμὴν πληροφοροῦμαι, διι ἐν πλοῖον ἔκαμε περισσότερον τῶν δύο χιλιάδων ὀκάδων ἐλαιῶν μὲ ἄλλας τέσσας κρασίον εἰς Ἐλευσῖνα.

(“Οπισθεν): ’Αρ. 1016 εἰσερχ. Οἰκονομίας

36 Σ. Βιλαρᾶς

Ἐγινεν ἡ ἀπάντησις ὑπ’ ἀριθ. 1176

’Αρ. 36»¹⁰⁶.

5. ’Αναφορὰ τῆς ἐπὶ τῶν προσόδων Μεγαρίδος Ἐπιτροπῆς ὑπ’ ἀρ. 9 ἀπὸ Καλαμάκι στὶς 7.8.1828 πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Ἐπιτροπὴν «Περὶ δυσκολιῶν ἐκ μέρους τῶν παροίκων καὶ κατοίκων κλπ.».

’Αρ. 9

Ἐλληνικὴ Πολιτεία

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Ἐπιτροπὴν

‘Η ἐπὶ τῶν προσόδων Μεγαρίδος

‘Η Ἐπιτροπὴ κρίνει χρέος τῆς νὰ εἰδοποιήσῃ, διι ἐνῷ ἀπαντᾷ τὰς μεγαλυτέρας δυσκολίας ἀπὸ τοὺς σιραπιώτικοὺς πάγιοτε ἐπεμβαίνοντας εἰς τὰς δικαίας μας αἰτήσεις, εὑρίσκομεν τώρα· τὰς αὐτὰς ἀπὸ τοὺς παροίκους καὶ κατοίκους ὑπερηφανευθέντιας, διότι τέλεπον διι ἡμποροῦν νὰ μὴ πληρώσουν καὶ δὲν ὑποχρεώνονται τοιαύτιας καταφρονήσεις· λαμβάνομεν καθημερινῶς καὶ κίνδυνον ἀκόμη τῆς ζωῆς μας. ’Ο Δ. Βασιλείου φοβερίζεται ἀπὸ κάποιον Γαλῆν, ἐπειδὴ καὶ προλαβόντως εἰς σύντροφος αὐτοῦ ἐμπορευόμενος ἐνταῦθα ἐσυγχίσθη μὲ σιραπιώτην μεθύσαντα εἰς τὸ ἐργαστήρι του καὶ διαριψιῶντας αὐτὸς τοῦ ἐμπόρου ἐκιύπησεν ἄλλον μὲ τὸ πισιόλι· διαριψιῶντας ἐσιάλη εἰς τὸν Σιραπιώτην καὶ διαριψιῶντας τοῦ Γαλῆν ὑποχρεώμην νὰ πληρώσῃ 250 γρόσια. ’Αν ἐγκριθῇ ἡ μᾶς προμηθευθῆ ἐκτελεστικὴ δύναμις ἀπὸ τακτικοὺς δμως, διὰ τοὺς δποίους καὶ νὰ μὴν ἐξοδεύωμεν.

Ἐλεῖς τὸ Τμῆμα Λουτρακίου οἱ Γιάννης καὶ Νικόλαος Λογοθέτου προύχοντες, ἵης Περαχώρας ἐπεμβαίνουν εἰς τὴν αἴησον τοῦ ἔκει εἰσιτράκιορος ἐμποδίζοντος τὰ πληρωθοῦν τὰ δικαιώματα εἰς τὸ δαδί· ἀποτολμοῦν ἀκόμη τὰ φωνάοντα, διι τὸν περὶ ἀποδεκατίασεως ρετίτιονταραμίου δὲν ὑπάρχει τώρα, ἀλλὰ κατηργήθη καὶ τοιουτοιρόπτως δινοτραποῦν καὶ οἱ λοιποὶ πειθόμενοι εἰς τοὺς λόγους τῶν ἀνωτέρων των μήτε κατάλογον τῶν οιρεμμάτων τῶν ἀμπελιῶν θέλουν τὰ δώσοντα, τρία κατίκια πρὸς τούτους ἐσυλλήφθηταν χωρὶς διαβατήρια ἀπὸ τὸ Διοικητὴν τῆς γαντικῆς μοίρας εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, ἐκ τῶν διοίων τὸ ἐν μετέφερεν Ὀθωμανίδα τινὰ εἰς Σάλωνα, τὸ ἄλλο μετέφερε λαρυγγονήριας εἰς τὰ παρόλια Σαλώνων καὶ τὸ ἄλλο μετέφερε πολλάκις ἀλλας ἀπὸ Λουτρακίων χρυσούς. Αὗτα σιένοιται ἐμποδιομένα κατὰ τὸ παρόν καὶ ζητεῖται ἡ περὶ αὐτῶν ἀπόφασις. Ὁ Δ. Βασιλείου πρὸς τούτους ζητεῖ τὴν ἀδειαν τὰ ἔξοδευτη 150 γρόσια δι' ἐν οἰκηματικούς Καλαμάκις διότι δὲν ἔχει ειλή μόρον μιαν καλύτην κλονιζομένην ἀπὸ τὸν ἀέρα καὶ τὰ τὸ κτίση διοίων ἀνήκειν καὶ ἀν εἴραι κατέν τολλο καλύβι τὰ χαλασμῆς ἡ τὰ μεταποιοῦσθη τὸ διοίων καὶ θημεῖς χριστούντων ἀναγκαῖον. Ἀνυπόφοραι δημοσίες αἱ οιραπιωτικαὶ διαξίαι δὲν θέλουν τὰ γνωρίσοντα καμμιαν ὑγειονομικὴν προστίλαξιν μήτε δικαιώματα ἐθνικά· ταῦτα διάτεται τὰ ἀναγέρη ουχτὰ ἡ Ἐπιτροπή, διότι καὶ ουχτότατα πάσχοντο.

Καὶ ταῦτα κατὰ τὸ παρόν θέλει δὲ τελειώσει τὸν λογαριασμὸν τοῦ Ἰονίου εἰς τὴν παροῦσαν οντότηταν τῆς.

Τῇ 7 Αὐγούστου 1828

τὸ Καλαμάκι

Ἡ Ἐπιτροπὴ κτλ.

Ἄραπιάσιος Ἰω. Καραμίχος

Ιονίοιος Βασιλείου

Σ. Βιλαρᾶς

(“Οπισθερ”): Ἀρ. 1188 εἰνερχ. Οἰκογομίας

9 Ἡ ἐπὶ τῶν προσόδων Μεγαρίδος Ἐπιτροπὴ

Περὶ διοκολιῶν ἐκ μέρους τῶν παροίκων καὶ κατοίκων κλλ.

Ἀπάντησις ἱπ’ ἀρ. 1272 ἀρ. 9^οτε

6. Διαταγὴ τῆς ἐπὶ τῆς Οἰκογομικῆς Ἐπιτροπῆς ἀπὸ Αιγινᾶ στὶς 28.11.1828 πρὸς τὸν Στ. Βιλαρᾶν νὰ ἀποστέλλει καλῆς ποιείητος ρητίνη καὶ κατράκις στὴν ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Ἐπιτροπὴ.

“Αρ. 2817

Ἐλληνικὴ Πολιτεία

Ἡ δὲ τῆς Οἰκογομίας Ἐπιτροπὴ

Πρὸς τὸν κύριον Στέφανον Βιλαρᾶν

Ἡ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Ἐπιτροπὴ παραπορεῖται διι ἡ ρητίνη καὶ τὸ κα-

ιράμι, τὰ όποια ἔστειλες εἰς Πόδον, είναι δλως ἀκάθιδρα, γέμοντα ἀπὸ χώματα, πλευρας, ξύλα καὶ καθεξῆς λέγει δὲ ὅτι ἄντες καὶ τὰ λοιπὰ θὰ είναι τῆς αὐτῆς ποιότητος, προτιμῷ κάλλιον τὰ λείψης τοῦ ν' ἀποστελλῆς πλειότερα. Αάθε λοιπὸν εἰς οημείωσιν τὸ πρᾶγμα καὶ προθεξε εἰς τὴν μέλλουσαν ἀποστολήν.

Ἐπ. Αἰγίνη τῇ 28 Νοεμβρίου 1828

Π. ἐπὶ τῆς Οἰκογομίας Ἐπιφολή

Γ. Σταῦρος

Ν. Σπηλιάδης¹⁰⁸

7. Λαναφορὰ τοῦ Γ. Γεωρτζοπούλου ὑπαλλήλου τὸ 1829 τῇς ἐπὶ τῶν προστόπων Μεγαρίδος Ἐπιφολής, ἀπὸ Ναύπλιου στὶς 3 Ιουλίου 1830, πρὸς τὴν ἐπὶ τῇς Οἰκογομίας Ἐπιφολήν, ὅτι «ὅχι λιόνον δὲν χρειωστεῖ στὸν κ. Σ. Βιλαρᾶ ἀλλ' ἔχει προσέτει καὶ νὰ λαμβάνει παρ' αὐτοῦ ὡς ἐκ τῶν ἰδιοχείρων ἔξοφλητικῶν γίνεται δῆλον, τὰ δποια παρακαλεῖ τὴν Σ. Οἰκογομίαν γὰρ θεωρήσῃ».

«Σεβαστὴ Οἰκογομία,

Ο ὥποι αιγάλεως λαμβάνω τὸ θάρρος τὰ παρακαλέσω τὴν Σ. Οἰκογομίαν τὰ δάση διάγηγε ἀκριβωσιν εἰς τὰ όποια ἔρχομαι τὰ θέσων ὥπ' ὅφιν αὐτῆς.

Καὶ τὸ 1829 ὑπηρετήσας ὡς ὑπάλληλος τῆς ἐπὶ τῶν προστόπων τῆς Μεγαρίδος Ἐπιφολῆς ἐθεάσημα τὸν μεταξὺ ἐμοῦ καὶ αὐτῆς λογαριασμούς, ἐξ ὧν ἔμενε τὰ λαμβάνω ἴκανή γε ποσθιητα χρημάτων παρὰ τοῦ ΚονΣιερ. Βιλαρᾶ καὶ τὰ ἀνὰ χεῖρας μονον ἰδιόχειρά τον ἐνδεικτικά. Τὸν ἐξήγησα πολλάκις τὰ μὲν ἀποδώσῃ τὸ δέκατόν μονον αὐτοῦ ἐπὶ διαφόρων προσάρσοντο ἀνεβάλλετο τὸν καιρόν ἀφοῦ δὲ ἐσχάτως τὸν ἔταξα εἰς τὴν δημογερούσιαν Μεγαρίδος διὰ τὰ μὲν πληρώμῃ τὸ ἴδιακόν μον, παρουσιάζει αλγριδίως τῆς ἐπὶ τῆς Οἰκογομίας Ἐπιφολῆς διαταγὴν ὥπ' ἀρ. 9161, ἵνας προσκαλοῦσα τὰς τοικάς ἀρχὰς Μεγαρίδος τὰ ὑποχρεώσουν τὸν χρεώσιας τοῦ Κον Βιλαρᾶ τὰ τὸν πληρόσουν, διαλαμβάνει ψητῶς καὶ τὸ ὅνομά μον ὡς ἐνὸς τῶν χρεωσιῶν τον.

Σ. Οἰκογομία, ἐγώ, ὡς προεπον, μὲ τὸν Κον Βιλαρᾶ ἐθεάσημα δλονς μον τὸν λογαριασμὸν καὶ ὅχι μόνον δὲν τὸν χρεωσοῦ, ἀλλ' ἔχω προσέπι τὰ λαμβάνω παρ' αὐτοῦ ὡς ἐκ τῶν ἰδιοχείρων ἔξοφλητικῶν γίνεται δῆλον, τὰ όποια παρακαλῶ τὴν Σ. Οἰκογομίαν τὰ θεωρήσῃ καὶ τὰ μὲ δάση διαταγὴν ἐξαρθρῶν τὸ ὅνομά μον ἀπὸ τὴν ἀναπτέρω διαληφθεῖσα διαταγὴν τῆς, εἰς τὴν διοίαν ἀπανηθεῖσα τοιούς ἀπὸ τοὺς λέγοντας τοῦ Κον Βιλαρᾶ

Δ

έπροσθεσε καὶ τὸ ἰδικόν μου δνομα ὡς χρεώσιου καὶ ἐπὶ τῆς δποίας· σιηριζόμενος αὐτὸς ζητεῖ νὰ μ' ἀδικήῃ.

Εἶμαι εὖελπις διι τὴ Σ. Οἰκονομία γνωρίσασα τὸ δίκαιον τῆς αἰτήσεώς μου θέλει δώσει πύντομον τέλος εἰς τὸ δποῖον μὲ γίνεται ἄδικον νὰ διαιτιώμαι νὰ πληρώσω ἐνῷ χωρίς τυρος ἀμφιβολίας ἔχω νὰ λαμβάνω.

Μέρω μὲ βαθύτατον σέβας

Γ. Γεωργίσπουλος

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 3 Ιουλίου 1830

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Ἐπιτροπὴν
Νὰ δοῦῃ εἰς τὸν ἐπεξεργασθήν.
Ο ἐπεξεργασθεὶς τὴν εἰδε.

(δπισθεν): 5, 630

Γεωργίσπουλος Γ. n¹⁰⁰

8. Ἀναφορὰ τοῦ Στεφ. Βιλαρᾶ στὶς 30 Ιουλίου 1830 ἀπὸ Αἴγινα πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Ἐπιτροπὴν στὸ Ναύπλιο γιὰ διαταγὴ της νὰ παρουσιασθῇ πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ ἑθνικοῦ γρέους του·

«Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Ἐπιτροπὴν

Ἐις τὰς 19 τοῦ παρελθόντος Ιουλίου ἔλαβον τὴν διαταγὴν τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης, δι' ἃς προσκαλοῦμαι μειὰ ἔνδεκα ἡμέρας τῆς περιλαβῆς τῆς νὰ παρουσιασθῶ πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ ἑθνικοῦ χρέους μοι.

Ἄπλο οἰκιακάς μου ὑποθέσεις ἔμποδίσθην ἀπὸ τὸν εἰς Ναύπλιον ἔρχομόν μου διὰ τὸν δποῖον ἡλθον ἐτιαῦθα.

Παρακαλῶ τὴν Ἐπιτροπὴν ταύτην νὰ μοὶ δώσῃ ἀκόμη ἡμερῶν δικιῶ δενιέραν προθεσμίαν μέχρι τὸ δώσων τέλος εἰς τὰς ὑποθέσεις μον.

Τῇ 30 Ιουλίου 1830 ἐν Αἴγινῃ

·Υποσημειοῦμαι μὲ σέβας

·Ο πολίτης

Σ. Βιλαρᾶς

(δπισθεν): 6,501

Βιλαρᾶ Σ.

·Ἐθεωρήθη

857»¹¹⁰

9. Λαναχορὰ τοῦ Στ. Βιβλαρᾶ ἀπὸ Ναύπλιο στὶς 21 Αὐγούστου 1830 πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Ἐπιτροπήν, γιὰ νὰ διετάξει τὸν Γ. Γεωρτζόπουλο, ὑποεπιστάτην τὸν Τίμητα Μεγάρων ἐπὶ Βιβλαρᾶ, νὰ ἀποδώσει τὰ γρειωστούμενα γράμματα 2536:39.

«Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Ἐπιτροπήν.

Ηαρονοιασθεῖς εἰς τὴν Σ. Ἐπιτροπὴν ταῦτη καὶ τὴν ὑπὲρ ἀρ. 4409 διαιταγὴν τῆς, ἀνέκειρον τὰς ὁποίας ἀπίγρηψα δυοκολίας νὰ συνάξω τὰ δσα ἔμειναν νὰ χρεωσιοῦνται ἀπὸ διαφόρους ἐν καιρῷ τῆς εἰς Μεγαρίδα ἐπιστοιποίας μων γράμμα 3849:31, διὰ τῶν ὁποίων τὴν σύναξιν ἔλαθον διαιταγὰς εἰς τὰς Δκεῖσε ἀρχὰς καὶ ἔδωσα χρεωσικὸν ἔγγραφον εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ταῦτην.

Αιειάζθητον νὰ διενθυνθῇ εἰς τὸν Λιοκητὴν Ναυπλίου, ὅσις νὰ ὑποχρεώσῃ τὸν Γ. Γεωρτζόπουλον (ὑποεπιστάτην) εἰς τὸ Τμῆμα μονὸν νὰ ἀποδῷ τὴν ἐξ ἀπαραδέκτων ἐξόδου του καὶ λάθεων τῶν καταστίχων του ἐπεξεργασθεῖσαν ποσότητα γράμματα 2536:39.

Ο Λιοκητὴς Ναυπλίου μοὶ ἐξήγησε ψητὴν διαιταγὴν τῆς Ἐπιτροπῆς ταῦτης πρὸς αὐτὸν διὰ νὰ τὴν ἐκτελέσῃ.

Τόσον δὲ αὐτὴν τὴν ποσότητα καθὼς καὶ διὰ τὰ ἐλλείποντα γράμματα 1312:32 χρεωσιούμενα ἀπὸ διαφόρους καὶ τὴν ὁποίαν ἔχω εἰς τὸν λογισμοὺς μων οιμείσιον, παρακαλῶ τὴν Ἐπιτροπὴν νὰ δώσῃ τέλος μὲ διοικητή ποτε τῷ πόλον ἐγκρίγη παρατηροῦσα καθὼς προεῖπον, καὶ τὰς δυοκολίας εἰς τὴν σύναξιν τῶν ψημείσιν ποσοτήτων, καὶ τὴν προξενομένην μων δυοτετάγμιαν ἐκ τῆς ἐπιταῦθα πολυεξόδου διαιριθῆς μον.

Μὲ δόκην τὴν ὑπόληψιν ὑποσημειώματος

Τῇ 21 Αὐγούστου 1830 ἐν Ναυπλίῳ

Ο πολίτης
Σ. Βιβλαρᾶς

(“Οπισθεν”): 6,915

Βιβλαρᾶς Σ.

Πρὸς τὸν 1(ιοκητὴν) Ναυπλίου ἀρ. 5196

Τῇ 23 Αὐγούστου 1830

Ἐθεωρηθῆσθαι¹¹¹

10. Λαναχορὰ τοῦ Σ. Βιβλαρᾶ ἀπὸ Ναύπλιο στὶς 20 Ιουνίου 1830 πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Ἐπιτροπήν, νὰ δώσει σ' αὐτὸν προθεσμία εἰκόσι οἵμερον καὶ διαιταγὴς νὰ μεταβεί τὰ Μέγαρα γιὰ νὰ συνάξει τὰ ἰοιπά γράμματα 1312, καὶ θταν ἐπιστρέψῃ νὰ ταχτοποιηθεῖ μὲ τὸν Γ. Γεωρτζόπουλο.

„Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Ἐπιφοτήν

Προφορικῶς ἀνέψερον προχθὲς εἰς τὴν Ἐπιφοτήν ταύτην, διι προσπαθῶ νὰ παρουσιάσῃ δ Γ. Γεωργίστανος ἐγγυητήν μέχρι οήμερον δὲν ηδρευ.

Θεωρῶ διι αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις θελὰ τραβήξει εἰς υπόρος. Ὅθεν καὶ παρακαλῶ τὴν Ἐπιφοτήν ταύτην νὰ μοι δώσῃ προθεσμίαν εἴκοσι ἡμερῶν νὶ πηγαίνω εἰς Μέγαρα, ουροδείσουσά με μὲ τὰς ἀναγκαῖας διαταγὰς εἰς τὸν ἔκει Διοικητὴν διὰ τὴν συνδρομὴν νὰ συνάξω τὰ λοιπὰ γρόσια 1312.

Μειὰ δὲ τὴν ἐπιταῦθα ἀποιροσθήτη μον νὰ δώσουμεν μειὰ τῷ Γ. Γεωργίστανον τὸ ἀπῆκον τέλος τῆς ὑποθήκης, καὶ καὶ στὸν τὸν τράπεζον θεραπεύω καὶ ἐγὼ τὰς οἰκιακάς μον ἀνάγκας πολλαπλασιασθείσας ἥδη διὰ τὴν ἔλλειψίν μον.

Υποδημειοῦμαι μὲ πέδας

Τῇ 20 Τ/θρίου 1830

ἐν Ναυπλίῳ

Ο πολίτης

Σ. Βιλαρᾶς

(“Οπισθεν”): 7762

Βιλαρᾶς

·Ἐθεωρήθη·¹¹²

11. Ἀναφορὰ τοῦ Σ. Βιλαρᾶ ἐπὸς Ναύπλιο στὶς 30 Τ/θρίου 1830 πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Ἐπιφοτήν, νὰ τοῦ ἐσθει προθεσμίαν ἀνάλογα γιὰ νὰ συνάξει τὰ χρεωτούμενα καὶ νὰ διεκδικήσει δικαστικὰς ἐπὸς τὸν Γ. Γεωργίστανον τὰ ὄφειλόμενα.

„Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Ἐπιφοτήν.

Η ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματεία, καθὼς εἰδατοιήθη ταρά τῆς Ἐπιφοτῆς ταύτης, ἀτεράσιος νὰ πληρώσω ἐγὼ τὸ χρέος τοῦ π. Γ. Γεωργίστανον καὶ αὐτὸν νὰ ἐνάξω δτοι καὶ δτως ἀνίρει.

Η Ἐπιφοτή αὗτη, πρὸς τούτοις, μοι ἀπαιτεῖ τὰ δι’ ἀποδείξεως μον χρεωτούμενα χρήματα γρόσια 3849:31/40 ἐτῷ ἐγὼ ἀποδειγμένως δὲν ξιασον μήτις ὀδελλὸν ἀπὸ τὰ χρεωτούμενα καὶ ἐπιδιό τούτοις, δ. π. Γ. Γεωργίστανος χρεωσιεῖ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς φημείσους ποσότητος δημητρικούς ἀπὸ τὸ δικαιοιχίον τῆς Μεγαρίδος, καθ’ δτο καιρόν ἥδυνάσμην διὰ τῆς δικαιοσύνης νὰ τὸν ὑποχρεώσω.

Είναι γνωστόν, πρὸς τούτοις, δικαιοσύνης ἡδη δὲν ἐνεργοῦν μήτε ἡμπορῶν νὰ ἐνάξω καὶ τὸ παρόν τοὺς χρεώσιας.

Καὶ ἐπειδὴ πλέον διαιτοῦμαι ἀμέσως ἐγὼ νὰ πληρώσω, παρακαλῶ τὴν Ἐπιφορὴν ταύτην, νὰ μοὶ δοθῇ προθεσμία ἀνάλογος τοῦ νὰ συνάξω τὰ χρεώσιούμενα, καὶ νὰ ἐνάξω τὸν Γ'. Γ'εωριζόντουλον καὶ διαν δὲν ὑποχρεωθῇ ἀνίσης, ὑποχρεοῦμαι ἐγὼ νὰ πληρώσω, νὰ μοὶ δοθοῦν δὲ καὶ αἱ ἀναγκαῖαι διαιταγαὶ πρὸς τοὺς Λιονικῆς Σαλαμῖτος καὶ Μεγαρίδος διὰ νὰ μὲ ὑπεραποιηθοῦν εἰς τὸ δίκαιον.

Ἄπαιτο δὲ προθεσμίαν ἐνὸς χρόνου ἀπὸ σήμερον πρὸς τελειοποίησιν τῆς ὑποσχέσεώς μου.

Ξαναπαρακαλῶ τὴν Ἐπιφορὴν ταύτην νὰ δεχθῇ τὸ πρόθλημά μου γιανώσκουσα μάλιστα, διι ἐκ τῶν χρεωσιούμενων δὲν ἔλαβον μήτε δβολὴν ἐνῷ δι' ὅσα μετρητὰ ἔλαβον εἰς χεῖρας μου ἔδωσα καθαρὸν λογαριασμόν.

·Υποσημειοῦμαι μὲ σέβας

Τῇ 30 Ζερίου 1830

ἐν Ναυπλίῳ

·Ο πολίτης

Σ. Βιλαρᾶς

(["]Οπισθεν): 7,946

Βιλαρᾶς Σ.^η¹¹⁸

9. ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ

Μετά τὴν Καποδιστριανὴν Στέφανος Βιγλαρᾶς ἐγκαταστάθηκε κατὰ πρῶτον στὸ Ναύπλιο ὃπου ἀσχολοῦνταν ὡς τυπογράφος, ἐπειτα στὴν Ἀθήνα ὃπου ἔζαχολούσθησε γὰρ ἀσχολεῖται μὲ τὴν τυπογραφία. Τὸ 1835 ἀναγράφεται τὸ ζητούμα του στὸν κατάλογο συνδρομητῶν στὸ «Λεξικὸν τῆς κατὰ ὑπιδεσμούς Ελληνικῆς διαλέκτου» τοῦ Σχαρλάτου Βιζαντίου. Ήερι τὸ 1864 σὲ μερικὰ διεύλεια ἀναγράφεται τυπογραφεῖο «Λαζάρου Βιλλαρᾶ», ποὺ ίσως εἶναι γιὸς τοῦ Δημητρίου Βιλλαρᾶ¹¹⁴, ἀδελφοῦ τοῦ Στέφανου.

Γίτα τὴν δράσην του μέχρι τὸ θάνατό του συγχέεται τὴν ἔρευνα καὶ ἐλπίζομε ἄλια θρούμη τῆς σχετικὲς πληροφορίες νὰ κάνουμε τὴν ἀναγκαῖα συμπλήρωση.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1) Σ. Κ. Λίμνηρος. Ρήγας. Βιλαράς. Χριστόπουλος. «Νέος Ελληνοντόμον». Η' (1916) σ. 88, δύο λέγει: Ήτι δ' Ίω. Βιλαράς είτε 4 χρόνια πάντα το 1797, ήτοι πάντα 1801, ήλθε στά Ιωαννίνα.

2) Πιθανότατα διά γένος Στάφανος τον Ίων. Βιλαράς γεννήθηκε στά Ιωαννίνα και διέτη Βενετία. Ήτοι είχε άρκετο χρόνο και είχε ξεπάσει: είτε γέρος τη, θυργγέρα του έκαι άρχαξε στην πόλη 30 χρόνια απόδοσην 'Αλεξ. Ήσσ. Γεροπάνου πάντα τά Ιωαννίνα.

3) Διά γνωρίζομε διά τη γνωστή τον Ίων. Βιλαράς Μαρίννα είναι τη χώρη, τον διά ήνων 'Αλεξ. Ή. Γεροπάνου πού την είχε άρχαξε: στή, Βενετία και ξεπάσεις είτε γέρος. Τό δύομα κύττης κίνημα τηρεί: γνωστό γιά πρώτη φορά μέ τη, θυργγέρα του έπιπλον κύττης πρός τον Άθ. Φαλίδα στον Κορφούς, της πρώτης πάντα Τσαλάδος της 15 Μαρτίου 1824 (ΓΑΚ. Κ. 71 'Επιστ. άριθ. 175) και της δεύτερης πάντα Ιωαννίνας της 11 Μαρτίου 1826 (ΓΑΚ. Κ. 71 'Επιστ. άριθ. 208) στή, μελέτη, μας «Ανέκδοτος: έπιπλον κατά τον ποιηταν Ίων. Βιλαράς και της απόγονου απότον Μαρίννας» πάντα περιοδ. «Ηπειρωτ. Έπιτα. Ε» (1956) σ. 238—239, άριθ. 6 κατ 7.

4) Π. Πατρίδον. Βιογραφικό στην πρώτη, έκδοση, των ίργων τον Ίων. Βιλαράς στήν Κέρκυρα πάντα 1827 πάντα τον Άθ. Πολίτη (= "Από την τον ποιηταν Ίων. Βιλαράς. έπιπλα. Γ. Α. Βαθαρτον. Αθηνά: (1883) σ. χει").

5) Για τό δύομα άγνωστος τον δευτέρων γιον τον Ίων. Βιλαράς ολίπε: 'Επιπλολή, Σταφ. Ί. Βιλαράς πάντα Μεσολόγγη: της 17 Ιανουαρίου 1824 πρός τον Άθ. Φαλίδα στον Κορφούς; (ΓΑΚ. Κ. 71 'Επιστ. άριθ. 182. Κων. Άθ. Διαμάντη). Τά Παρισηδόμενα τών ΓΑΚ. τ. Ε' (Τη. β'), 'Αθηνά: 1976. σ. 1070, άριθ. 66), δύον διαχέρεις διά διατηρήσης διαρροές, 'Επαρχος εἰς τὸν Βλαύτον και μισεῖται. 'Επιπλολή, τον Άθ. Φαλίδα της 18 Ιανουαρίου 1824 πάντα Κορφούς πρός τον Άλ. Μαριφοκορδάτο πάντα Μεσολόγγη: (ΓΑΚ. 'Αρχείο Μαριφοκορδάτου. φ. 5. άριθ. 928. Α. Ι. Βρανούσση, 'Αθανάσιος Φαλίδας, Ιωαννίνα 1932 σ. 132). 'Επιπλολή, Σταφ. Βιλαράς πάντα Μεσολόγγη: της 12 Απριλίου 1823 πρός τον Άθ. Φαλίδα στον Κορφούς; (ΓΑΚ. Κ. 71 'Επιστ. άριθ. 161. Κων. Άθ. Διαμάντη). Τά παρισηδόμενα τών ΓΑΚ. τ. Ε' (Τη. β'), 'Αθηνά: 1976 σ. 1062 άριθ. 57). 'Αγγ. Ν. Παπαχώστα. Ινστιτού και ιδρυματά γειτονιών τον Βιλαρά. 'Φιλολογική Πρωτογραφία. Ιταν. 1949 σ. 229α.

6) Κων. Άθ. Διαμάντη. 'Ανέκδοτος: έπιπλον κλπ. Ι.δ. σ. 285, άριθ. 1.

7) Η. Αρχειντινος. Χρονογραφία της 'Ηπειρου. τ. Α', 'Αθηνά: 1866 σ. 332. Σ. Κ. Αρχειντινος. Ιστορία 'Αλτ, Ηπειρος Ταπελενλή, πηγγραφίας επί τη 64-σε: διεκδίκηση ίργων τον Ηπειρογ. 'Αραβαντινος, διν 'Αθηνά: 1896 σ. 297—298. 'Ο Αρχειντινος παραβάται στή σελίδα 298 την. 2 κατ 20 στίχους τον Κορφά τον Θεσπρωτούς για τήν καταστροφή, πάντα την πυρκαϊδί. 'Αλ. Η. Κουτσαλίδη, Διατέροντα και περιεργία την Ιστορίατα, 'Αθ. 1882 σ. 22—23. 'Αθηναγόρα. Νέος Κονδαράς. Περ. 'Ηπειρωτ. Χρονικά. Δ' (1929) σ. 39. Κων. Άθ. Διαμάντη, Σίμος 'Αγγ. Σίμος. Περιοδ. 'Ηπειρωτ. 'Επιτα. Β' (1953) σ. 915α κατ 918α σημ. 30. Μαρίας Μιλτ. Πεντελίος. 'Ο 'Αθανάσιος Φαλίδας στήν Κέρκυρα (1822—1828). Περιοδ. 'Ηπειρωτ. 'Επιτα. 1976 σ. 6 τον διατύπου.

8) 'Αναφέρεται τον πατριώτη, 'Ανατ. Ίων. Καραμίχου πάντα το 'Αργος της 24 Ιουνίου 1822 πρός τήν 'Υπερτάτη, Ηουλή: «'Αρχείο Ελληνικής Παλιγγενεσίας. τ. Α', 'Αθηνά: 1867 σ. 228—229, δύον μεταξύ άλλων δι Καραμίχος λέγει:

«...Δεκαοκτώ ήδη, μήνας Βιατρίφας εἰς τήν 'Ηπειρον και Θεσσαλίαν, έπροδιθεσα τή πνεύματα τῶν κατοίκων και έβαλα ταπτικάτων τὰς δύσαις μίας γενικῆς έπαναστάσεων,

κατὰ τῶν τυράννων, εὐθὺς δταν ἥθελε δοθῆ ἡ καλὴ περίστασις. Συνεννοήθην μὲ πολλούς φιλογενεῖς ἀνδρας (...) καὶ εἶναι ἔτοιμοι νὰ συνεισφέρωσιν ἔκαστος δ, τι δύναται ὑπὲρ τῆς κοινῆς καὶ ἰδίας των ἐλευθερίας. Ἀπελθὼν δὲ καὶ εἰς τὸ Ζαγόρι, συνωμιλησα μετὰ τοῦ ἔξοχωτάτου Ἰωάννου Βηλαρᾶ, ἀνδρὸς ἐπισήμου διὰ τὴν παιδείαν καὶ φρόνησιν του, ζετεις μὲ ὑπεσχέθη ὠσαύτως τὴν πρόδος τὸ ξύνος πίστιν καὶ προθυμιάν. Τὸν καλὸν τοῦτον πατριώτην ἐκρίναμεν μετὰ τοῦ κυρίου Δημητρίου Κιουν. Ἀθανασίου ἄξιον νὰ εἶναι ἐπιστάτης καὶ φύλαξ τῶν δσων γρυπιάτων ἥθελε δυνηθῆ νὰ συνάξῃ ἀπὸ φιλογενεῖς καὶ ἐλευθερόφρονας πολίτας καὶ εἰρεθα εὐέλπιδες δτι ἡ ἐθνικὴ αὐτη κάσσα τῶν Ἰωαννίνων ἐπιπορει νὰ σταθῇ μίαν ἡμέραν ὀφελιμωτάτη εἰς τὴν ἔξδπλισιν ἔκεινων τῶν μερῶν (...). Ἐὰν ήσαν εἰς τὰ δπλα τὸ Μέτσοβον, τὰ Χάσια, τὸ Ζαγόρι, τὰ Ἰωάννινα, τὰ Γρεβενά, ποῦ ἥθελεν εὑρει καιρὸν δ Χουρούτης νὰ συνάξῃ τόσας χιλιάδας καὶ νὰ ἀπειλῇ εἰσβολὴν εἰς τὰ ἀνατολικὰ τῆς Ἑλλάδος; (...). Προβάλλω λοιπὸν (...) πρόδος τὴν ὑπερτάτην τοῦ ξύνους Βουλήν:

α'. "Οτι συμφέρει νὰ γράψῃ πρόδος τὸν εἰργμένον ἔξοχώτατον Ἰωάννην Βιλλαρᾶν, ἐπικυροῦσα αὐτὸν εἰς τὴν ἐπιστασίαν καὶ φύλαξιν τῶν γενομένων συνδρομῶν, ἐνθαρρύνουσα τὸν ζῆλον του καὶ διδούσα εἰς αὐτὸν τὰς ἀπαιτουμένας κατὰ καιρὸν διαταγάς.

β'. Νὰ ἐμπιστευθῇ καὶ εἰς ἐμὲ λογύν τινα καὶ κύρος διὰ νὰ παρευρίσκωμαι εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἡπειρου καὶ νὰ ἐνεργῷ πάντα τὰ ἀναγκαῖα μέσα διὰ νὰ συνάψω εἰς Ἐν τὰς ιδέας τῶν προειδοποιημένων δμογενῶν καὶ διὰ τῆς μιστικῆς συγκοινωνίας νὰ τοὺς καταστήσω θν σῶμα.

γ'. Νὰ σταλθῇ εἰς τὴν Ἡπειρον ἐντεῦθεν καὶ ἐκ τῶν νήσων τῆς Ἑλλάδος ἀρκετὴ στρατιωτικὴ δύναμις, γῆτις ἐπιφανεῖσα, νὰ συνταράξῃ τοὺς ἔχθρους, καὶ ἐμψυχώσασα τοὺς δικογενεῖς, νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς καιρὸν νὰ ἐγερθῶσι καὶ νὰ συγκροτήσωσι στρατιωτικὰ σώματα». Πρβλ. Λ. Ι. Βρανούση, Ἀθ. Φαλίδας, Ἰωάννινα 1952 σ. 64—73. Κων. Ἀθ. Διαμάντη, Τὰ περιεχόμενα τῶν ΓΑΚ, τ. Ε' (τμ. β'), Αθηναὶ 1976 σ. 1009—1010.

9) Λ. Ι. Βρανούση, Ἀθ. Φαλίδας σ. 66. Γιάννη Βλαχογιάννη, ὑπόμνημα τοῦ Ἀθ. Φαλίδα πρόδος τὴν ὑπερτάτην Βουλήν καὶ τὸν Ἑκλ. πρίγκ. τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους, στὸ περιοδ. «Νέα Ἑστία» τ. 36, τεῦχος 419—420 (Δεκ. 1944) σ. 883—884.

10) Γενικὴ Ἀρχεία τοῦ Κράτους (ΓΑΚ), Ἀρχείον Μαυροκορδάτου, φ. 2 σ. 35. Πρβλ. Λ. Ι. Βρανούση, Ἀθ. Φαλίδας σ. 67.

11) ΓΑΚ, Ἀρχείον Μαυροκ., φ. 2, ἀριθ. 205. Πρβλ. Λ. Ι. Βρανούση, ἔ.δ. σ. 68.

12) ΓΑΚ, Κ. 71, ἐπιστ. ἀριθ. 136. Κων. Ἀθ. Διαμάντη, Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ κλπ. ἔ.δ. σ. 239, ἀριθ. 8.

Περιγραφικὸς Κατάλογος τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Ἀρχείου Φαλίδα (ΓΑΚ, Κ. 71, ἐπιστολαὶ ὅπ' ἀριθ. 1—407) διάπειστος: Κων. Ἀθ. Διαμάντη, Ὁ Ἀθ. Φαλίδας καὶ τὸ Ἀρχείον του: περιοδ. ΔΙΕΕ, ΙΔ' (1960) σ. 556—583.

13) ΓΑΚ, Κ. 71, ἐπιστ. 136 (= Κων. Ἀθ. Διαμάντη, Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ ἔ.δ. σ. 237). Πρβλ. ΓΑΚ, Κ. 71 ἐπιστ. ἀρ. 135 καὶ Κ. Α. Διαμάντη, Τὰ περιεχόμενα τῶν ΓΑΚ τ. Ε' (τμ. β'), Αθηναὶ 1976 σ. 1057 ἀρ. 51.

14) ΓΑΚ, Κ. 71 ἐπιστ. ἀρ. 140 (= Κων. Ἀθ. Διαμάντη, Τὰ περιεχ. ἔ.δ. σ. 1058 ἀρ. 52).

15) ΓΑΚ, Κ. 71 ἐπιστ. ἀρ. 183α. Πρβλ. συγκ. 59 τοῦ παρόντος.

16) Περιοδ. «Ἐστία» Ε' (1878) ἀρ. 1261 σ. 337 (= Ἀπαντά τοῦ ποιητοῦ Ἰω. Βηλαρᾶ κλπ. σ. 1στ'—ιη').

17) Κων. Ἀθ. Διαμάντη, Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ κλπ. ἔ.δ. σ. 237 ἀρ. 5. ΓΑΚ, Κ. 71 ἐπιστολαὶ ἀριθ. 136.

18) Ἀπαντά τοῦ ποιητοῦ Ἰω. Βηλαρᾶ, ἐπιμελ. Γ. Α. Βαζαρέτου, Αθηναὶ (1935)

Δ

ο. 16'. 'Περάγουν θύμος καὶ περιπτώσεις ποι ὁ Αθ. Φ' κλ. στὰ δικία του γράψαται ποι Ι-
στατέλε πόδε Στέφανο θέν εἰχε τακτοποιήσει σύντομον τον πατέρα του σύντομον μὲν έκπολητη, χινητῶν πραγμάτων τον Βιβλίαρχον στὰ γέρεα τον Αθ. Φ' κλ. σύντομον μὲν έκπολητη,
χρυμάτων δὲ τὸν ίδιον τὸ Στέφανον πρός τὸν Ταξ. καὶ διαλίθας ήγραψε καὶ θεάλνα δι-
νελυτικό λογαριασμό πόδε Στέφανον στὴν Ἑλλάδα. Έπος ψανερώνει πόδε διπόδε 17.1.1824
γράμμα του διε Στέφ. Βηλαρβίδης Μεσολόγγης πρός τὸν Αθ. Φ' κλίθα στὴν Κέρκυρα (ΓΑΚ.
Κ. 71 διποτ. δημ. 182. Λημονούσιεται πόδε Κων. Αθ. Διαμάντη). Τὰ περιεχόμενα
τῶν ΓΑΚ, τ. Ε' (τμ. 6'), Αθηναί 1976 σ. 1069—1071, δημ. (δι). Βλέπε καὶ τὸ διπόδε
30.1.1824 γράμμα του Αθ. Φ' κλίθα πρός τὸ Στέφανον κατατέθηται συγκεκριμένη, διη τοῦ παρόντος.

19) Κων. Αθ. Διαμάντη, 'Ανέκθετοι ἀπιστολαὶ κλπ. Ι.Ι. σ. 237—238, δημ. 3.
Η σχετική περίοδον τοῦ διπόδε 30 Τριγγατοῦ (Σεπτ.) 1822 γράμματος τοῦ Ιων Βιβλίαρχον
πρός τὸ Στέφανον θύμος διε Βεβή:

• 'Μετάδει εἶναι χρειαζόμενον νὰ κάμεις μὲν καλτὸν ἐπόρεαν, καὶ νὰ μή, χρειαζόμενον
τὸν κατέρ. Η πρώτη, γνόμη, μη; Βλέπεις καθερά πόδε ἔγγρης λαθαρίνη, γιὰ τὴν καλτὸν
κατέστασην, τοῦ Αφέντη, οποιος ἀποχελωπίσται νὰ δρεῖς τρόπον εὐτυχίας. Ων καὶ τι, χρει-
κούται του. οποιος παπούριζεται. θέν ἐξίνηρη τάλεια. Η μεγάλη, επέστη, τῶν πληρωμῶν
του καὶ οι δινατοί χαροὶ του τὸν ἀποκαταστατίνων θρονούν καθότια.

• 'Οθεν δὲν εἶναι τῆς τρονιμάδας; νὰ προσκένει τινὰ; πέριλεια πόδε ἀπειλῶν διοι δέ,
θητορεὶ νὰ οὐραλήσεις τοῦ λόγου του. 'Αλήθεια δὲν πρέπει ν' ἔκοψῃ τὰ λόγια τοῦ κόδου
τέο εἴκολος. Μόνα διπόδε ιδιάγχη, πάλι νὰ μένονται ισχυρογνωμοι μὲν κίντυνο νὰ ἔγ-
μισισθίας; Καλὸ δηταν νὰ ἀκυθερνίσουν κοντά σὲ τούργανη μας καὶ ἀποκατέμενο περόνιο νὰ
ἐνταμείσαι τι, θυλεύην, ἄλλ'. Ήταν τὰ περιστατικά του δὲν τοῦ τυγχανεῖ νὰ κάμει κατά
τη διάθεσή του, χρειαζεῖται νὰ κοιτάξῃς ἄλλοσια τὸν τρόπο τῆς πόρεως του. Καὶ γιὰ
νὰ μή ἔσθεσες τοῦ κάκου τὸν κατέρον του, τούρχεις νὰ γράψεις μέρα δρούτερα κοντά
τοῦ καρ. Φ' κλίθα. 'Αποκαὶ, σπάνοντας, εἴκολα θητορεὶ νὰ λίθεις τῆς παραγγελίας μου,
γιὰ τὸ πράκτορο. Δὲν εἶναι καρμιά διποτοῦ, νὰ ἄλλισης κανεὶς δρόμος στὴν ἐπιχειρηση,
τῆς κόραρτῆς του. Θποτε συναπαντήσεις δικοκολαὶς δροτές; νὰ τὸν διάφορον παραπάνω διπόδε
δι. τι γένεται νὰ τὸν οὐραλήσουμεν. 'Εντροπή, τούρχεις προσενέπεις πόδε τὴν ισχυρογνωμία
τῆν δέξιαλοσθήτη, μιᾶς ἐπιχειρησής, οποιος διέπορει ταναρά νὰ μή, μιᾶς ἀποκατέσται κάνει
κάρδος, καὶ νὰ θελούμε νὰ τὸ καντυχαλνόρε χωρὶς λόγο—'Απορίσισε, ηγίε μου, νὰ τα-
ξιδέψεις τὸ γληγορώτερο εἰδώλο τὸ δάσκαλό του, γιὰ νὰ τρυχάσεις ἡγίον διπόδε μέριμνα. οποιος
δὲ μ' ἀρτίνει διπόδε τὸ κοντό νήστα μέρα καὶ οποιος μοι ταριχεύεις διπόδε τῆς στιγμῆς τῆς
τυφίσης μου.

• Μή, παραγγεῖς τίκοτες γιὰ τὰ δέσμεια οποιος γίνηκαν. 'Ηγίο καὶ ἄλλα τέσσα, μολονούρος
ὑπέριμπτρα γιὰ τὴν κατάστασή μου. δὲν τὰ διτρόφη γιὰ τίκοτες δημιουργήσαι του...

• Γράψω καὶ τοῦ καρ. Φ' κλίθα τὴν γνώμην, μου καὶ ἀλπίζω νὰ τοῦ δώσω τὴν ίδια καρ-
διούλη, νὰ ἀπεράσεις κοντά σ' ἄλλον Αφέντη, καὶ καλλίσια κατέσταρον, μόνα εἰγουρότερον
γιὰ τὴν καθέρνητή του. 'Ωχ! ηγίε μου. Άς διτήκορει τὰ μεγάλα δέρμα τῆς τύχης σ' ἀκε-
νουρικούς οποιος δὲν τέξερουν νὰ δρεῖν τὴν εὐτυχία τους ἀλλος διπόδε τῆς κοντρές λιθοθροεις τῶν πα-
ρεπόλικων ἀντικεφάλων. 'Η τούρχειτης, τῆς καρδιας καὶ τι, θροστή, τῆς φυχῆς ίναδράν
παρεσθέτερο διπόδε τὰ λιχάνα τοῦ Αριστείδη, παρά διπόδε τὰ πλούτη τοῦ Κροτου. Προστρέψω
τὸ πόρκρισή του διπόδε Κορροδής μὲν πολλήν μου διηγησίας. (ΓΑΚ, Κ. 71, 'Επιστολαὶ δημ. 136.
Κων. Αθ. Διαμάντη, 'Ανέκθετοι ἀπιστολαὶ κλπ. Ι.Ι. σ. 237—238).

20) Γράμμα Ιων. Βηλαρβίδης Τοπάλοβο της 30.9.1822 καὶ προσθήκη 4 'Οπτω
ερού, πρός τὸν Αθ. Φ' κλίθα τοῦ Κορροδής (ΓΑΚ, Κ. 71, 'Επιστ. δημ. 185. Κων.
Αθ. Διαμάντη, Τὰ περιεχόμενα τῶν ΓΑΚ, τ. Ε' (τμ. 6'), Αθηναί 1976 σ. 1067,
δημ. 51).

- 21) Ηεριοδ. 'Εστίας Ε' (1878) ἀρ. 1261, σ. 337 (= "Από τα απόγονα του ποιητού Ιω. Βηλαρδό, επίκρι. Γ'. Α. Βαθύρετον σ. 107'—107').
- 22) Γιάν τὰ μέλη, τῆς οἰκογενεῖας τοῦ Πατέρα ποὺ μέναν στὸ Τσεπέλοβο γράφει σχετικά δὲ ίδιος στὸ ἁπό 2.2.1823 γράμμα του πρὸς τὸν Γενικὸν Κόνσολον τῆς Μεγ. Βρετανίας στὴν Ηρέσεαν ὡς ἔχει: ...Εἶναι λοιπὸν χρεῖα δύο μπουγιαρδία ἔγγραφα νὰ γένουν ἄπό τὸν Ιακώπηλον Κουλταγῆ Μουσελίμην, Ἰωαννίνων, τὸ οὐρανόν τοῦ οὐρανοῦ εἰς Τσεπέλοβον Ζαχοριοῦ, καὶ τὸ οὐρανόν τοῦ ζεφάλειαν τοῦ πατέρου μου μὲ δλαχ δεκα δύο μέσα κλεισμένα (στὰ Ιωαννίνα). Τὰ δυόμικτα τῷ φαντασματικῷ μου εἶναι τρίχ: Βασιλική, Αίκατερίνη, καὶ Φραγκίνη, Πατέρα, μὲ καρικιές δούλα γη δούλον. Τρεῖς εἶναι καὶ ἡ δούλα γη δούλος τέσσαρες" (Κ. 'Α. Β. Διαμάντη, Τὰ περιεχόμενα τῶν ΓΑΚ κλπ. ἔ.δ. σ. 1060—1061, ἀριθ. 51 (= ΓΑΚ, Κ. 71, 'Επιστ. ἀρ. 149)).
- 23) Βλέπε στὴν ιαμβελωση 21, σ. 107'.
- 24) Η. Ηεριοδότης, Βιογραφ. ιαμβελωμάτη (= "Από τα ξ.δ. σ. 107'").
- 25) "Από τα ξ.δ. σ. 107' ιη'.
- 26) Λ. Ι. Βρανούση, 'Αθ. Παλ. σ. 67.
- 27) Κων. 'Αθ. Διαμάντη, Τὰ περιεχόμενα ξ.δ. σ. 1058, ἀριθ. 52 (= ΓΑΚ, Κ. 71, 'Επιστ. 140).
- 28) Ο πατέρας Βηλαρδός δὲν ήθελε τὰ γράμματα ποὺ έδινε δὲ Πατέρας στὸ Στέφανο νὰ εἶναι διηρεά γη δανεικά: Βλέπε ἐπιστολὴ του τῆς 22 Τριγγατοῦ 1822 πρὸς τὸν Στέφανο, ἀλλὰ τὰ έδινε δὲ ίδιος στὸ Τσεπέλοβο στὴν ἐκεῖ οἰκογένεια τοῦ Πατέρα. (= "Από τα ξ.δ. σ. 107'").
- 29) Ηροφανῆς ἀπὸ τὸ καρδίς στὴν ἄγρα τῆς Ζαχορίου.
- 30) Λ. Ι. Βρανούση, 'Αθ. Πατέρας σ. 72 ιαμ. 25.
- 31) ΓΑΚ, 'Αρχείον Μαυροκορδάτου, φ. 1, ἀριθ. 707. Λ. Ι. Βρανούση, 'Αθ. Ψαλτικάς σ. 126.
- 32) ΓΑΚ, 'Αρχείον Μαυροκορδάτου, φ. 5, ἀρ. 928. Λ. Ι. Βρανούση, 'Αθ. Ψαλτικάς σ. 72 οημ. 25 καὶ σ. 131.
- 33) Γράμμα τοῦ Στεφ. Βηλαρδός ἀπὸ Ζάχυνθο τῆς 28.10.1822 πρὸς τὸν 'Αθ. Ψαλτικά στὴν Κέρκυρα (= ΓΑΚ, Κ. 71, 'Επιστ. ἀριθ. 140. Δημιουρεύεται στὸ: Κων. 'Αθ. Διαμάντη, Τὰ περιεχόμενα κλπ. ξ.δ. σ. 1058, ἀριθ. 52, δύο γράφει γιὰ τὸ συνοδό του: κατόδε δὲ νέος ἀφησε τὴν φαμίλιάν του εἰς τὴν Ανκόνα καὶ ηρθε διὰ νὰ ἀπεράσει εἰς τὸ Πένος του, δθεν καὶ σὲ δυὸ τρεῖς ηγιέρεις ἀπερνούμεια μικρᾶ ἐξ ἀποφάσεως εἰς Μισολέγγι, καθώς καὶ προλαβήντως σᾶς ἔγραψε, καὶ διὰ εἶναι καὶ πολιορκημένον ἐγόν εἴται ἀποφασίζεινος δι' κατὴν τὴν οποθεστιν..
- 34) Σπυρ. Τρικούπη, 'Ιστορία τῆς Ελλάγη, 'Επαναστάσεως. 'Εκδοσις τῆς 'Επαναστάσεως, τόμ. Β', 'Αθηναὶ 1926 σ. 234—238.
- 35) Κων. 'Αθ. Διαμάντη, Δημιήτριος, 'Γρυγλάντης, 'Αθηναὶ 1966 σ. 100, 113.
- 36) Σ. Τρικούπη, ξ.δ. σ. 74.
- 37) Κ. Α. Διαμάντη, ξ.δ. σ. 113.
- 38) Α. Ζ. Μάκρουντα, Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ελλάδος, τ. Α' σ. 21—28.
- 39) Α. Ζ. Μάκρουντα, τ. Β' Ι.δ. Α. Ν. Γούδα, Βιοι ΣΤ' 201.
- 40) Α. Ν. Γούδα, Βιοι ΣΤ' σ. 196 ἐ.
- 41) Τρικούπη, Ι.δ. Β' 171 καὶ 179.
- 42) Τρικούπη, Ι.δ. Β' 147.
- 43) Τρικούπη, Ι.δ. Β' 174 καὶ 179.
- 44) Τρικούπη, Ι.δ. Β' 180—182.
- 45) Γούδα, Ι.δ. Β' 61 καὶ 66.

Δ

- 46) ΓΑΚ, Ἀρχείον Μαυροκ., φ. 2 σ. 35. Πρβλ. Βρανούση, Ε.δ. σ. 67.
- 47) ΓΑΚ, Ἀρχείον Μαυροκ., φ. 2, δρ. 205. Πρβλ. Βρανούση, Ε.δ. σ. 68—69.
- 48) Βλέπε τῇ σημείωσῃ, 47.
- 49) ΓΑΚ, Κ. 71, Ἐπιστ. 6κ' δρ. 161. Κων. ΑΘ. Διαμάντη, Ἀνέκδ. ἐπιστολή Ε.δ. σ. 239, δριθ. 8.
- 50) Βλέπε τῇ σημείωσῃ, 49.
- 51) ΓΑΚ, Ἀρχείον Μαυροκόρδ., φ. 2, δριθ. 317. Πρβλ. Λ. Ι. Βρανούση, ΑΘ. Τζαλίδας, σ. 116 καὶ 72 σημ. 26.
- 52) ΓΑΚ, Ἀρχείον Μαυροκ., φ. 2, δριθ. 317. Πρβλ. Λ. Ι. Βρανούση, Ε.δ. σ. 124.
- 53) ΓΑΚ, Ἀρχείον Μαυροκ., φ. 5, δριθ. 928. Πρβλ. Λ. Ι. Βρανούση, Ε.δ. σελ. 131—132 καὶ 72 σημ. 26.
- 54) Βλέπε τῇ σημείωσῃ 5.
- 55) Η. Πετρίδου, Βιογραφικό σημείωμα στὴν πρώτη ἔκδοση τῶν ἀργῶν τοῦ Βηλαρᾶ τὸ 1827 (= Ἀκαντά, τοῦ κοιητοῦ Βηλαρᾶ, Ε.δ. σ. κε').
- 56) ΓΑΚ, Κ. 71, Ἐπιστ. 160 (= Κων. ΑΘ. Διαμάντη, Τὰ περιεχόμενα, Ε.δ. σ. 1062, δρ. 57).
- 57) ΓΑΚ, Ἀρχείον Μαυροκόρδ., φ. 5, δρ. 928 (= Βρανούση, Ε.δ. σ. 131—132).
- 58) ΓΑΚ, Κ. 71, ἐπιστ. δρ. 182 (Κων. ΑΘ. Διαμάντη, Τὰ περιεχόμενα, Ε.δ. σ. 1069—1071, δριθ. 65).
- 59) ΓΑΚ, Κ. 71, ἐπιστ. δριθ. 183α.
- 60) Βλέπε σημ. 58.
- 61) Βλέπε σημ. 58.
- 62) ΓΑΚ, Κ. 71, ἐπιστ. δρ. 140 (= Κ. ΑΘ. Διαμάντη, Τὰ περιεχόμενα, σ. 1058, δρ. 52. Βλέπε καὶ δοα γράφαμα στὸ Κεφ. Ζάχουνθος).
- 63) Βλέπε τῇ σημ. 63.
- 64) ΓΑΚ, Κ. 71, ἐπιστ. δρ. 161 (= Κ. ΑΘ. Διαμάντη, Ἀνέκδ. ἐπιστολή σ. 239, δρ. 8).
- 65) ΓΑΚ, Κ. 71, ἐπιστ. δρ. 160 (= Κ. ΑΘ. Διαμάντη, Τὰ περιεχόμενα, σ. 1052 δρ. 57).
- 66) ΓΑΚ, Κ. 71, ἐπιστ. δρ. 188 (= Κ. ΑΘ. Διαμάντη, Τὰ περιεχόμενα, σ. 1072 δρ. 67).
- 67) Ἀρχεῖα Ἑλλῆν. Πελοποννεσίας 1821—1832. ΑΙ. Εθν. Συνελεύσεως, τόμ. Α', Αθήναι 1971 σ. 53 καὶ 143.
- 68) Κων. ΑΘ. Διαμάντη, Ἀνέκδοτο: ἐπιστολή Ε.δ. σ. 239 δρ. 8. ΓΑΚ, Κ. 71, ἐπιστ. 8.
- 69) ΓΑΚ, Κ. 71, ἐπιστ. δρ. 160. Κων. ΑΘ. Διαμάντη, Τὰ περιεχόμενα, Ε.δ. σ. 1062, 57.
- 70) ΓΑΚ, Κ. 71, ἐπιστ. δρ. 140. Κων. ΑΘ. Διαμάντη, Τὰ περιεχόμενα, Ε.δ. σ. 1058, 52.
- 71) ΓΑΚ, Κ. 71, ἐπιστ. δριθ. 182 (= Κων. ΑΘ. Διαμάντη, Τὰ περιεχόμενα, Ε.δ. σελ. 1069, δριθ. 65).
- 72) ΓΑΚ, Πολέμου (Κων. ΑΘ. Διαμάντη, Τὰ περιεχόμενα, Ε.δ. σ. 1076 δρ. 74, 75).
- 73) ΓΑΚ, Ἀρχείον Μαυροκόρδατου, φ. 4, δριθ. 707 (= Λ. Ι. Βρανούση, ΑΘ. Τζαλίδας, Ε.δ. σ. 80 καὶ 126, δριθ. 2).
- 74) Μάρουκα, Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν κλπ. Β' 52. Γούδα, Βλος ΣΤ' 249.
- 75) ΓΑΚ, Κ. 71, δριθ. 188 (= Κων. ΑΘ. Διαμάντη, Τὰ περιεχόμενα, Ε.δ.

σ. 1071—72, ἀριθ. 67).

76) ΓΑΚ, Πολέμου 1824 (= Κων. Αθ. Διαμάντη, Τὰ περιεχόμενα, ἔ.δ. σ. 1076, ἀριθ. 75).

77) ΓΑΚ, Πολέμου 1824 (= Κων. Αθ. Διαμάντη, Τὰ περιεχόμενα, ἔ.δ. σ. 1076, ἀριθ. 71).

78) Ἐρμ. Γ. Πρωτοφάλατη, Ἀλληλογραφία Φρουρᾶς Μεσολογγίου 1825—1826, Εν Ἀθήναις 1963 σ. 100—101. (= ΓΑΚ, ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΓΙΑΝΝΗ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗ, Α' φάκ. 211).

79) Ἐρμ. Γ. Πρωτοφάλατη, Ἀλληλογραφία Φρουρᾶς Μεσολογγίου 1825—1826, Εν Ἀθήναις 1963 σ. 101—102. (= ΓΑΚ, ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΓΙΑΝΝΗ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗ, Α' φάκ. 211).

80) ΓΑΚ, Ἐθνικὸν Ταμείον φ. 1 (= Κων. Αθ. Διαμάντη, Τὰ περιεχόμενα, ἔ.δ. σ. 1091, ἀρ. 90).

81) ΓΑΚ, Ἐθν. Ταμείον φ. 1 (= Κων. Αθ. Διαμάντη, Τὰ περιεχόμενα, ἔ.δ. σ. 1092, ἀρ. 91).

82) ΓΑΚ, Ἐθν. Ταμείον φ. 1 (= Κων. Αθ. Διαμάντη, Τὰ περιεχόμενα, ἔ.δ. σ. 1092—1093, ἀριθ. 92).

83) ΓΑΚ, Ἐθν. Ταμείον φ. 1 (= Κων. Αθ. Διαμάντη, Τὰ περιεχόμενα, ἔ.δ. σ. 1089—1090, ἀριθ. 88).

84) ΓΑΚ, Ἐθν. Ταμείον φ. 1 (Κων. Αθ. Διαμάντη, Τὰ περιεχ., ἔ.δ. σ. 1091, ἀριθ. 89).

85) ΓΑΚ, Πολέμου 1825 (= Κων. Αθ. Διαμάντη, Τὰ περιεχόμενα, ἔ.δ. σ. 1119, ἀριθ. 118).

86) ΓΑΚ, Ἐθν. Ταμείον φ. 1 (= Κων. Αθ. Διαμάντη, Τὰ περιεχ., ἔ.δ. σ. 1093, ἀρ. 93 καὶ ΓΑΚ, Ὑπουργ. Πολέμου 1825 (= Κ. Α. Διαμάντη, Τὰ περιεχόμενα, ἔ.δ. σ. 1119—1120, ἀριθ. 119)).

87) ΓΑΚ, Οἰκονομίας φ. 57.

88) ΓΑΚ, Πολέμου 1825 (= Κ. Α. Διαμάντη, Τὰ περιεχ., ἔ.δ. σ. 1120, ἀρ. 120). καὶ ΓΑΚ, Οἰκονομίας 57.

89) ΓΑΚ, Οἰκονομίας φ. 65.

90) ΓΑΚ, Οἰκονομίας φ. 84.

91) ΓΑΚ, Κ. 71, ἐπιστολαῖς ἀριθ. 2346.

92) ΓΑΚ, Οἰκονομίας φ. 88.

93) ΓΑΚ, Οἰκονομίας φ. 88.

94) ΓΑΚ, Οἰκονομίας φ. 91.

95) ΓΑΚ, Οἰκονομίας φ. 93.

96) ΓΑΚ, Γεν. Γραμματείας φ. 3.

97) ΓΑΚ, Γεν. Γραμματείας (= Κ. Α. Διαμάντη, Τὰ περιεχόμενα, ἔ.δ. σ. 1155, ἀριθ. 154).

98) ΓΑΚ, Γεν. Γραμματείας (= Κ. Α. Διαμάντη, Τὰ περιεχ., ἔ.δ. σ. 1169, ἀριθ. 163).

99) ΓΑΚ, Οἰκονομίας 1828, φάκ. 5 (= Κ. Α. Διαμάντη, Τὰ περιεχόμενα, ἔ.δ. σ. 1172—1171, ἀριθ. 166).

100) ΓΑΚ, Οἰκονομίας φ. 5.

101) ΓΑΚ, Οἰκονομίας φ. 5.

102) ΓΑΚ, Οἰκονομίας φ. 6.

103) ΓΑΚ, Οἰκονομίας φ. 6.

- 104) ΓΑΚ, Οικονομίας φ. 6.
 105) ΓΑΚ, Οικονομίας φ. 6.
 106) ΓΑΚ, Οικονομίας φ. 7.
 107) ΓΑΚ, Οικονομίας φ. 7.
 108) ΓΑΚ, Γενική Γραμματεία 1828 (= Κων. ΑΘ. Διαρίντη, Τὰ περιεχόμενα, §.δ. σ. 1178, δριθ. 170).
 109) ΓΑΚ, Οικονομίας φ. 126.
 110) ΓΑΚ, Οικονομίας φ. 131.
 111) ΓΑΚ, Οικονομίας φ. 187.
 112) ΓΑΚ, Οικονομίας φ. 143.
 113) ΓΑΚ, Οικονομίας φ. 144.

114) Δ. Ι. Βρανούση, "Ο Αθωνίας Σαλίδας, Ι.δ. σ. 72 σημ. 26.
 Τοποελληνική ίδιαι χριστική γραμματεία καρτ τῶν ἐν τοῖς ἀρχείοις Νεαπόλεως ανεβόταν Ἑλληνικῶν περγαμηνῶν ὑπὸ Σ. Ζαρκάλου, ἐν Αθήναις, ἐκ τοῦ τοπογράφου Λ. Δ. Βιλλαρδ 1844 σε. 264. E. LEGRAND: «BIBLIOGRAPHIE IONIENNE II δριθ. 533». Κων. ΑΘ. Διαρίντη, Τὰ περιεχόμενα τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους, Τόμος Πρώτος, Αθήναις 1972 σ. 61.

Γέφυρα Κόρκυρος ή Κύριο Νοίσμα (Zarógi)

ΑΛΚΗ ΜΥΡΣΙΝΗ - ΜΑΝΘΟΥ

ΜΑΡΗ ΒΑΣ. ΗΤΡΣΙΝΕΛΛΑ

ΜΙΑ ΔΙΑΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΙΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΦΕΣΙΟΓΝΩΜΙΑ

Γράφοντας για τὴν πγεμιατικὴν κίνησην, τῶν Γιαννύων, τῆς περιόδου 1925 - 1927, δὲν μποροῦσα νὰ λησμονήσω τὴν ἀειγνηστη Μαρ. Βασιλ. Ήυρσινέλλα καὶ τὴν δραστηριότητά της ὡς προέδρου τοῦ Λυκείου τῶν Ἐλληνῶν. (Ηπειρ. Αγών 21.7.74).

Ἡ εὐγενικὴ φίλη καὶ γνωστὴ γιὰ τὴν δραστηριότητά της καὶ τὴν προσφορὰ της σὲ κάθε προσπάθεια ἀγαθιώσεως τοῦ παλιοῦ Ηρούλου τοῦ Σαχοριοῦ καὶ γενικὸν σὲ κάθε λαογραφικὴ ἐκδήλωση κ. Φρέσιο Ιωαννίδου, σὲ ἄρθρο τῆς γιὰ τὴν (Οἰκοτεγγία, ὅγιοσιειητέοντα) στὴν ἐφημερίδα «Τὸ Σαχόρι μας» (τεῦχος Αὐγούστου — Σεπτεμβρίου 1980) θυμήθηκε τὴν Μαρ. Ήυρσινέλλα καὶ ἔξεφραζε τὸ παρόπονο γιὰ τὴν λησμοσύνην ποὺ κάλυψε τὴν πολύτιμη προσφορά της στὴν πολιτιστικὴ ἀνάπτυξη τῆς γενέτειρας.

Τὴν ἕδια περίπου περβόδοσ στὴν «Ηπειρ. Εστα.» ὅγιοσιειητήκε ἢ πολὺ ἐνδιαφέροντακ μελέτη τῆς κ. Ἐλευθ. Η. Δένα «Ἡ Ἐλληνίδα ἀπὸ τὴν πτώση τοῦ Βιζαντίου ὧς σήμερα», (τεῦχος 340 341 Σεπτεμβρ. 1980) στὴν δπολι περιλαμβάνονται καὶ στοιχεῖα γιὰ τὴν δράση τῆς Μαρ. Ήυρσινέλλα.

Ἄπαντάντας καὶ σημειεριζόμενος τὸ παρόπονο τῆς κ. Φρ. Ιωαννίδου, μὲ ἐπιστολή μου πρὸς τὴν Διεύθυνση τῆς ἐφημερίδας «Τὸ Σαχόρι μας» (τεῦχος Νοεμβρίου 1980) ὑπεδελχώνται τὴν ἀγάγκη τῆς συγκεντρώσεως περισσοτέρων πληροφοριῶν γιὰ τὴν διάη δράση τῆς ἀειγνηστη Μαρ. Ήυρσινέλλα.

Ἡ εὐτυχῆς τούτη συγκυρία ἔργεται νὰ ἐπιβεβαιώσει μιὰν πραγματικότητα ποὺ πολλὲς φορὲς μας διαφεύγει. Δηλαδή, νὰ μας ἀποκαλύψει πολὺ εὐδιάκριτα τὰ ἴχγια της σὲ χῶρο τῶν δραστηριοτήτων της, γιωρὲς κακοὺς προσπάθεια ἐκ μέρους της νὰ ἔξασταισει, κατὰς κάποιο τρέπο, τὴν ὑστεροφυΐα της. Τούτη ἀκριβῶς τὴν διακριτικότητά της, ποὺ μὲ εἶχε ἐντυπωτισθεῖ ὅταν τὴν πρωτογνήρισα στὰ Γιάννινα, πρὸς ἀπὸ μισὸν αλίνα περίπου, θέλγοντας ὑπογραψιτέως ὅταν τὴν θυμήθηκα κι ἔγραψα ἡλγα μένο πρέγιατα γιὰ τὴν πολιτιστικὴ της δράση.

Τῷρα εὐτυχῶς, γάρις στὴν εὐγενικὴ κοινωνίαν, καὶ τὰ πολύτιμες πληροφορίες της κ. Ἐλευθ. Δένα, ποὺ ὑπήρξε στεγή συγεργάτες της, μποροῦμε νὰ τιμοτεχνήσουμε τὸ πορτραϊτό της καὶ τὸ σκοπογενειακό της περιβάλλον.

Είρια: ύποχρεωμένος νὰ εύχαριστήρω θεριὰ τὴν κ. Δέδα γιὰ τὴν εύγενική της συμβολή, στὴν προσπάθεια νὰ φωτίσουμε περισσότερο τὴν έκλεψη, μορφή καὶ τὴν προστορά τῆς Μαρ. Ήμερινέλλα επί, γενέτειρα.

Φέρεται: γεννητηλένη, τὰς Γιάννινα, γύρω τὰς 1887 ή, 88. Η μητέρα της ήταν κόρη, Νταλένη, γυναῖκας καὶ πλούσιας σίχογένειας ἥπος τὸ Ζαγόρι (ἀπὸ τὸ Τσεπέλορος [τοις] ποὺ ζοῦσε κυρίως τὰς Βουκουρέστι). (1) πατέρας της λεγόταν Βεργιωτής, προεργάζεται δὲ ἥπος τὴν σίχογένεια τῶν ἐφοπλιστῶν Βεργιωτήδην τῆς Κεφαλλονίας.

Τὸ συνοριά της ήταν Μαρτί, ἐπειδὴ κάποιος πρόγονός της λεγόταν Μαρτί. Έκείνη, δημος ὅταν μεγάλωσε γρηγοριώποιούσε τὸ Μαρία, γιὰ νὰ ἐναρμονιζεται μὲ τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον. Τὰ δυού ἀδέλφια της λέγονται Καλλίστρατος καὶ Δημήτρης. Η μητέρα τους πέθανε νέα καὶ τὰ ὄρφανά της τανε γιὰ μερικὰ γρήνα μόνο μὲ τὴ γιαγιά τους Νταλένενα καὶ τὸν πατέρα τους.

(1) Βεργιωτής. Κεφαλλονίτης, ἰδιόρρυθμος, λάτρευε τὴ Αΐλασσα. Μοιράζε τὴ ζωή, του καὶ τὴ ζωή, τῶν παιδιῶν του ἀνάμεσα τὰς Γιάννινα. Ζπου εἶχε κτίσει ἐνα ὄρατος σπίτι (ὑπάρχει ἀκόμη) καὶ στὰ νυριά του Ιονίου. Γιὰ νὰ χαράσαι τὴ λίμνη, τὰς Γιάννινα εἶχε δική, του δάρκη. Γιὰ τὴ Αΐλασσα δική του ἴστορόρο κόστερο. Τὰ παιδιά του ἀποτέλεσσαν τὸ «τσούριο» αὐτοῦ του μακρού καραβού. Καὶ τὰ τρία. Καλέντα μὲ τὸ πόστο καὶ τὰ δικά του καθήκοντα. Η φυγαδιώγια της τανε ἔνας εὐστήριος τρόπος; γιὰ ταλαιραγωγία.

Η ἀλλαγὴ, τοῦ καρού καὶ ἡ, τυγχὼν κακοκαιρία δὲν μποροῦσε νὰ ματαιώσει τὰ ταξίδια του. Τὶς ἐπιχρίσεις τῶν συμπατεριώτων του, ποὺ Ηεωροῦσαν δὲ σόκες σὲ κίνησο τὴ ζωή, τῶν παιδιῶν του, φαίνεται δὲ δὲν τὶς πρόσεχε.

Τελείκα ἡ Μαρί, γράψειρας ἐπιτερπή, σὲ Σχολείο τῆς Λιονί. Ήξει, κοντά τοῦ ξιλικού, διεδάγετη, καὶ μουσική, γιὰ νὰ γίνει: μιὰ δέκτηρα, πλανίστρια. Η μουσική, τατάθηκε ἡ, μεγάλη, ἀγάπη, τῆς ζωῆς της. Εἰδὼ ἐκτελώθηκαν οἱ Κεφαλλονίτης καταδόλες της.

(1) ἀδέλφος της Δημήτρης πέθανε νέος. (1) ξιλος, δὲ Καλλίστρατος, εποιήσασε τὴν Εἰδεσία Μηγανικής. Έργαστηκε ἑκατοντάδεκα γύναια ώς τὸ Ηάνκατό του.

Η Μαρί, παντρεύτηκε τὸ Ηαστάτη, Ήμερινέλλα, ἀρχοντόπουλο τῶν Γιαννίνων. Η μητέρα του ήταν τὴ παλιγράς Γιαννιώτικης σίχογένειας Μαρτί. (Τὸ σπίτι τους εώντες ἀκόμη καὶ κτηρίγια τοῦ πατέρα της). (1) πατέρας του λέγεται δὲι καταγόταν ἥπος τὴν "Αιριτία".

"Οπως μᾶς ἐβεβάιωσε καὶ δὲ καλὸς φίλος κ. Λέων Ι. Μελάς, τὸ ζευγός της τατιριασμένο. Ιδιαίτερα καλλιεργητένοι καὶ οἱ δύο, συγχέντρωνται στὸ σπίτι τους σὲ φιλικούς κύκλους κάθε μορφωμένο, ντόπιο ή, περαστικός καὶ ζένος. Επειδὲ συνεχίζεται ἡ παλιγρά παράδοση, τὴς Γιαννιώτικης ἀρχοντιδᾶς.

‘Η άγεπτυγιένη, αισθητική, τιων τούς ἐπέτρεπε νὰ πληγσιάσουν εὐκολώτερα τὴν λαϊκήν, τέχνην, ποὺ ἀκριβεῖ ἀπὸ παλιγότερα στὴν “Ηπειρο.” Ετοι ἄρχισαν τὴν συγκέντρωση, παλιγόν σκαλισμένην οίκιακῶν σκευῶν ἀπὸ ιπακίρι τὴν ιδέαν, γιὰ νὰ συγχιατίσουν ίιαὶ ιουναδική, στὸ εἶδος της συλλογῆς.

Στὴν διάρκεια τοῦ ‘Ελλαγνο - ’Ιταλικοῦ πολέμου τὸ σπίτι τους δοιιδαρδίστηκε, ὅταν ἐκείνοι ἀπουσίαζαν τὴν Ἀθήνα, καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ ὥρατα πράγματα τοῦ σπιτιοῦ τους καταστράφηκαν καὶ σκορπίστηκαν. Σύμφωνα μὲ πληροφορίες τῆς χ. Δέδα, ἔνα μέρος ἀπὸ τὰ σκαλιστὰ γάλκινα δρίσκονται, εὐτυχῶς, στὸ Τοσίτσειο τοῦ Μετσόβου.

‘Η Μαρθή Πυρσινέλλα εἶχε ίιαὶ Σιωπατειακή, δράση, ἀξιόλογη, γιὰ δὲ προτίτην, της στρέφονταν πάντοτε πρὸς τὰ πολιτιστικὰ Σιωπατεῖα. Στὰ Γιάννινα ἀρχισε μὲ τὴν δημιουργία Ηχαρτήματος τοῦ «Λυκείου τῶν Ελληνίδων», ποὺ στάθηκε ίιαὶ ἀπὸ τὶς καλύτερες γυναικείες δργανήσεις στὸν τόπο μας.

‘Η παρουσία της ἐκείνη, τὴν ἐποχή, γύρω στὰ 1926, στὰ Γιάννινα ήταν ἀκριβῶς ὅτι γρειαζόταν, γιατὶ ὑστερα ἀπὸ τὴν Μιχρασιατική, τραγῳδία ποὺ εἶχε δυνίσει τὸ Λένος στὸ πένθος καὶ τὴν δδύνη, τότε ἀρχιζε κάποιο δειλὸ στὴν ἀρχή, ξεχίνητα μὲ τὴν ἀναζήτηση τοῦ παλιγού ρυθμοῦ της κοινωνικής ζωῆς.

Πρώτη, φροντίδα της ήταν γιὰ διαιρόρφιση, ἐνὸς καλαισθητού χώρου ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ φιλοξενήσει τὶς πνευματικὲς ἐκδηλώσεις ποὺ ήταν ἀκολουθοῦσαν, μὲ τειρὰ διαιλέξειν ἀπὸ ἐκλεκτοὺς διιληγτές ἀπὸ τὰ Γιάννινα καὶ τὴν Ἀθήνα. Διάλεξε τότε τὸ παλιγό Τζαμί στὸ κέντρο της πόλεως, σὲ μικρή, ἀπόσταση ἀπὸ τὴν Κεντρική, Ήλιατεία καὶ τὸ διαιρόρφισε κατάλληλα. (Έκει ἐγκαταστάθηκαν ἀργότερα τὰ Δημοτικὰ Λουτρά, ποὺ δυστυχῶς δὲν πρόκοψαν).

‘Ακριβῶς τότε, στὸν πρῶτο μας γυρισμὸ ἀπὸ τὴν ξενγιτεία, εἰχαμε τὴν τύχη, γιὰ τὴν γυναικείουτε, μὲ τὴν δογματική πάντοτε της δημιουργορραφικής μας ιδεοτυπίας. Μᾶς ἐντυπωσάσε ὅχι μόνο γιὰ δακτεία της καλλιέργεια, γιὰ τὴν δποία δὲ γρειαζόνταν προσπάθειες ἀνιγνεύσεώς της, γιατὶ ήταν ἔκδηλη, ἀλλὰ καὶ μιὰ ἔιτρυτη διακριτικότητα, ποὺ ξεπερνοῦσε καὶ αὐτὸ τὸ νόγια της μετριοφροσύνης. Τότε εἶχε τὴν καλή, ἔιπνευση, νὰ δργανώσει τηγιττικα ντόπιων χορῶν, μὲ τὴν συγκέντρωση, γεαρῶν κοριτσιών τῶν καλυτέρων οἰκογενειῶν της πόλεως, τὴν κατάρτιση γορευτικοῦ διμήλου μὲ γνήσιες αὐθεντικὲς φορεσιές τοῦ ‘Ηπειρωτικοῦ γίγρου καὶ τὴν ἀρτια δργάνωση, θεατικῶν ἐκδηλώσεων, ποὺ ἀφγανεὶς ἐποχή, στὰ Γιάννινα. Ήμιλούριατε μιάλιστα μιὰ ἀπὸ αὐτές τὶς ἐκδηλώσεις στὸ νεόκτιστο τότε Ηέκτρο Νύστρατιάδου, παράπλευρα στὴν Στρατιωτική Λέσχη. Τὸ ταπιλίον ὄθιδάντ καὶ οἱ τοπικοὶ χοροὶ αὐθεντικοὶ κι ὅχι «ψευδο - ιπαλλετοποιητένοις ὅπως στὴν ἐποχή μας, ἐγκουσάσαν κι ἐντυπωσίασαν τὸν κόσμον, ἐπιστύπους καὶ τοὺς ἀπλοὺς ἀνθρώπους, ποὺ τὰ παρατετκιένα γειροχροτήματά τους εἶχαν τὸ νόγια της αὐθόριγτης ἐπιδοκιμασίας της ὥρατας αὐτῆς ἔθνικής προσπάθειας. Ήεριττὸ γὰ τηγιεινοῖς ὅτι έλος δὲ Γιαννιώτικος Τύπος της ἐπο-

χής ἀφιέρωνε θερικά σχόλια και κριτικές σὲ κάθε παράγοντα ἐκδήλωση. Κι: δηλαδή, γιατί γιὰ τὰ παληγὰ Γιάννινα, δπως ἔρχεται ἀπὸ τὰ μαθητικά μας χρόνια, ἡ καλύτερη γιορτὴ του γράμμου τῆς τὸ Χριστουγεννιάτικο Λέντρο μὲ τὶς διάφορες λαχειοφόρους ἐπιδείξεις δπως ὄργανών των εἰς τὴν μεγάλη αἴθουσα τελετῶν, εἰς τὴν περίφημη πάντα Ζωσικιά Σχολή. (Η ἐκδηλώσεις του Λυκείου τῶν Ἑλληνίδων, μὲ πρόεδρο τὴν Μαρ. Πυρσινέλλα τῆς κάτις διαφορετικό, κατὶ καινούργιο, ποὺ παράλληλα μὲ τὶς διάφορες γιορτές, ἀγῶνες και θεατρικές παραστάσεις ποὺ ὄργανων τακτικὰ τὸ Σύστημα Ομάδων Προσκόπων ποὺ εἶχε ἐπανιδρύσει δ ἁκούραστος Γιώργος Βασιλέτος, ἐποτελοῦσαν ἀναμφισβήτητη και οὐσιαστική σημβολή, εἰς τὸν δινοῦ του πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου τῆς Γιαννιώτικης κοινωνίας.

Ἄπὸ τὴν ἐκδήλωση ποὺ ἀναφέρουμε παραπάνω καὶ δὲν μποροῦμε νὰ προσδιορίσουμε τὴν ἀκριβή, τύποντηνία. Ἡ μνήμη μας διατηρεῖ ἀκόμη τὴν ελαχόντα τῆς δεσποινίδας τόπο της Χατζή, κεντρικοῦ προσώπου του «ταπικλώ βιβλίο», και τῆς ἐκπληκτικής χορεύτριας δεσποινίδας τόπο της Μίνω — τῆς σημερινῆς κ. Δέδα.

Στὸ «Λύκειο τῶν Ἑλληνίδων» μὲ φροντίδα τῆς πρόεδρου του Μαρ. Πυρσινέλλα, εἶχε ὄργανωθεί και τητῆρια Ζωγραφικής, μὲ δάσκαλο κάποιο Λευκορώντο πρόσφυγα, ἀπὸ ἑκείνους ποὺ ἐκπατρίστηκαν μετὰ τὴν ρωσική Ἐπανάσταση.

Σύμφωνα μὲ τὶς πληροφορίες τῆς κ. Δέδα, τυνεργάτριες τῆς Μαρ. Πυρσινέλλα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Γέια, τῆς της Μερόπη, Σαλαμίγχα, Ἡ Αντιγόνη Τεχνέλλα και άλλες ποὺ τῆς διαφέρουν τὰ ὄντατα.

Στὸ σημείο αὐτὸ μποροῦμε τὴν πρέπει νὰ τονισθεῖ διε τὴν δραστηριότητα του «Λυκείου τῶν Ἑλληνίδων» εἰς Γιάννινα, διογείτερα ίσως και τὸ δρόμο γιὰ μιὰ πιὸ ἐνεργὴ τουμπιτοσχή του γυναικοχορηγοῦ εἰς τὴν κοινωνική ζωή, γεγονός ποὺ δὲν τῆς την και πολὺ δέντρο πρός τὴν Ἡπειρωτική παράδοση. Εἶχε δημιώς ἔγχωριας, σημασία, εἰς την πρωτοπορίαν διεκίνησε.

Ἐδῶ δημιώς διαδικαστεὶς τὸ δώματον τὸ λόγο τῆς εὐγενική κ. Δέδα, ποὺ ἔγινε τὰ γεγονότα ποὺ ἀκολούθησαν και παρουσιάζουν ιδιαίτερο ἐνδιαφέρον. Ελναί δημιώς ἀναγκαῖο και δίκαιο νὰ σημειωθεῖ ἀπὸ τῷρα διε, δλη τὴν δραστηριότητα τῆς Μαρίας Πυρσινέλλας εἰς Γιάννινα φανερώνει τοὺς στενοὺς τῆς δεσποινίδας μὲ τὸν Ἡπειρωτικὸ χῶρο και τὶς ἀκατάλυτες Ζαγορίσιες καταβολές της. Η προσφορά τῆς την τοποθετεῖ εἰς τὴν πρώτη, και διακεκριμένη θέση, τῶν Ἡπειρωτισσῶν τῆς νεώτερης μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση, ἐποχῆς ποὺ ἔχουν συνδεθεῖ στενά μὲ τὴν ιστορία τῆς γενέτειρας.

Τὸ πιὸ ἀξιόλογο έργο τῆς, παρατηρεῖ τὴν Δέδα, στάθηκε ἡ διάσωση, και προσαρμογὴ σὲ νέα πλαίσια χρήστης τῆς Ἡπειρωτικῆς Λαϊκῆς Τέχνης. Στὴν Αθήνα, μὲ πρόεδρο τὴν Ναταλία Παύλου Μελά, εἶχε δημιουργηθεῖ δ

Σύλλογος Ἐλληνική Λαϊκή Τέχνη. Στὰ Γιάννενα συστύλιγκε παράρτημα, μὲ πρόεδρο τὴν Μαργ. Πυρσινέλλα. Καταληγότερο πρόσωπο δὲν ιποροῦσε νὰ βρεθεῖ. Η κλητική, συγχένγει, ετὴ Μαργ. Πυρσινέλλα ήταν δεύτερη φύση. "Ηξερε νὰ ξεχωρίζει τὸ ὥραλο, τὸ γνήσιο καὶ νὰ τὸ ἀξιοποιεῖ. Δὲν εἶναι ὑπερόσηνη νὰ ποῦμε ὅτι οἱ ἀστυπούργοι τῶν Γιαννίνων διάδοχοι τῶν φυλισμένων Καιλαρρυτιγῶν κινδύνευαν νὰ σφύζουν, γιατὶ μὲ τὴν ἐγκατάλειψη τῆς χωριάτικης φορεσιᾶς ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς ὑπαλίρου, ἐγκαταλείφτηκαν καὶ τὰ ἀντίστοιχα κοστούμια. Κατὰ δεκάδες δεκάδων λυόνονταν τὰ ὥραλα τσαπράκια, τὰ κιλέρια, τὰ ἀστυπούργοι, οἱ τοκάδες γιὰ νὰ γρυπιστούγθει κάπου ἀλλοῦ τὸ ἀσύρι ποὺ περιείχαν. Καὶ νὰ τκεφθεῖ κανένας ὅτι ὅλα αὐτὰ ήταν σκαλιστὰ μὲ τὸ γέρι καὶ τίποτε πρεσβειστό.

(1) Σύλλογος τῆς Ἐλληνικής Λαϊκής Τέχνης μὲ ἐπικεφαλῆς τὴν Μαργ. Πυρσινέλλα καὶ συνεργάτριες τὴν Ἀντιγόνη Τζαβέλλα, τὴν Φρέσιον Ἰωαννίδου, τὴν Καιλιέπη Χατζῆ, τὴν Νίκη Καλούδη, τὴν Ἐλένη Μπέτσιου, τὴν Ἑλευθερία Μίνη (ἐπέντε ηγέτη) καὶ μερικές ἄλλες ποὺ δὲν τὶς θυμοῦμαν πιά, ἀνακόπτουν αὐτὸν τὸν ἀφανισμό, διοχετεύοντας κάτιον λαϊκὸν μοτέο σὲ ἀντικείμενα σύγχρονης γράμμης. Η δουλειὰ ὅμιλος αὐτῇ γίνονταν μὲ πολλὴ προσοχὴ καὶ σεραφικές πρὸς τὸ γνήσιο, ὡστε κάτιον ἀντικείμενο ποὺ ἔγγαινε μὲ τὴν ἐπιθεώρηση τῶν Συλλόγων, νὰ εἶναι ἐγγυημένης ποιότητας. "Αν κυκλοφοροῦσαν μερικὰ φορτιώνα καὶ κακόγουστα εἰδη, ήταν προϊόντα ξένων πρὸς τὸ Σύλλογο, ποὺ δὲν εἶχε κακούς εἰδηντα.

"(1), τὶ γίνονταν μὲ τοὺς ἀστυπούργούς, τὸ ἕδιο γίνονταν καὶ μὲ τοὺς χαλκούργούς, τοὺς μιτρουζάδες, τοὺς τιθεράδες καὶ δρισιέγους ἔυλογλύπτες. "(1)-ποὺς εἶχε τὴν ἔπιπνευστὴ τότε ν' ἀποκτήσει μερικὰ τέτοια ἀντικείμενα, μπορεῖ νὰ κάγει τὴν σύγχριση μὲ αὐτὰ τὰ κραυγαλέα σὲ κακογουστιὰ εἰδη, λαϊκῆς ηγήθεν τέχνης, ποὺ κυκλοφοροῦν σύγχρονα.

Κάποια μέρα ή, Μαργ. Πυρσινέλλα ἔκανε τὸν περίπατό της στὸ Μῶλο, δύον ήταν ἐγκαταστημένη ή, ἐπιπροπανήγυρη, τῶν Γιαννίνων (1933 η 34). Έκει πρόσεξε τὸ σαμαροσκούτι ποὺ πουλοῦσε, μαζὶ μὲ τὶς θελέντζες της, καποια Σαμαρινιώτισσα. Άγραψε κάτιποσους πήγεις κι ἔρραψε ἔνα θαυμάσιο ἐπαντόφρε. Λύτος στάθηκε ή, καλή ἡρά. Τὸ σαμαροσκούτι μιτήκησε στὸ πρόγραμμα τῶν Συλλόγων καὶ γνώρισε πραγματικές δόξες. Σὲ λίγο καιρὸ έληγε ή, Ελλαδική γητούσε Ήπειρωτικὸ σαμαροσκούτι. Ήν τῷ μεταξὺ οἱ γιωρικές ύφαντριες, μὲ τὴν καθοδήγηση τῶν Συλλόγων, θελτίωσαν τὴν ποιότητα, φάρδυναν τὰ γιένια τῶν ἀργαλειῶν καὶ ὄγκιστρηγῶν ὥραλους γρωματισμούς καὶ σχέδια. Στὸν αλλοδαπὸ αὐτό, πρέπει νὰ ὑπογραψιμεῖται ὅτι πολύτιμος θοριθὸς τῆς Μαργ. Πυρσινέλλας στάθηκε ή, ἀκούραστη, κ. Φρέσιον Ἰωαννίδου. (Νὰ λειτούργησε τάχα σὰν κάλεσμα, ή, φυγή, τῆς γενέττιας γῆς καὶ ή, κοινή, τους Καρυόποια προέλευση; Δὲν ἀποκλείεται. Τὰ προγονικὰ διώγκιατα εἶναι πάντα δημιουργικά).

Δ. "■■■"

Ο πόλεμος εταιρίζει τή δράση της Μαρίας Πυρσινέλλα και του Συλλόγου. Η πάντα εύθραυστη ύγεια της τήν δεήγησε μάλλον πολὺ πρόωρα στὸν τάφο. Πέθανε τὸ 1944.

Μία ζωή θρύλος και σὰν παραμύθι έκλεισε. Η διατήρηση τῆς Μυρτίνης της απὸ δύος τὴ γνώρισαν και συνεργάστηκαν γιατὶ της είναι ἡναὶ εὐλαβεῖ μνημόσυνο. Η γενέτειρά της, στὴν δποια πρόσφερε απὸ τὸ περίσσευμα τῆς ἀρχοντικῆς της φυχῆς. Ως κάνει τὸ γρέος της. Νὰ μὴν ἀφήσει νὰ ξεχαστεῖ.

ΑΛΚΗΣ ΜΥΡΣΙΝΗΣ — ΜΑΝΘΟΣ

Γέφυρα Πισώνη στον Κήπους (Μπάγια) — Ζαγόρι

ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΕΞΑΡΧΟΥ

Η ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ ΣΤΟ ΙΑΡΕΛΘΟΝ, ΣΤΟ ΙΑΡΟΝ ΚΑΙ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τοποθετήθηκα στά Γιάννενα γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 1935, σὰν Δ) ντῆς τοῦ Γεωργοκτηγοτροφικοῦ Σταθμοῦ Ἰωαννίγων. Ἀπὸ τὴν χρονιὰ αὐτὴν καὶ μέχρι τὸ 1965, ποὺ ἔψυγα γιὰ τὴν Θεσσαλονίκη, ἔζησα μόνιμα στὰ Γιάννενα, ἐκτὸς ἀπὸ 2—3 γρόνια συγολικά, ποὺ ἔζησα στὴν Ἀθήνα, στὴν Κύπρο, στὴ Γερμανία καὶ σὲ διάφορες Εύρωπαϊκὲς χῶρες, ὅπου μετακινιόμουνα γιὰ ὑπηρεσία πάντοτε. Γιώρισα ἔτσι ἐπὶ μίᾳ τριακονταετίᾳ τὴν Ἡπειροῦ ὅλη, ποὺ μέχρι τὸ 1950 ζούσε σὲ μιὰ περίοδο μόνιμης ὑποχαγάπτυξης ποὺ εἶχε σὰν κύριο χαρακτηριστικὸ τὸν ὑποσιτισμὸ τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τὶς μαστίζουσες τὸν Ἡπειρωτικὸ χώρῳ γρόνιες νοσήσεις ἐλονοσίας, φυιατίωσης καὶ σὲ μερικὲς περιωρισμένες περιοχὲς τῆς συφιλίδας.

Ἡ ἐκπαλδευση ἐπίσης τοῦ Ἡπειρωτικοῦ πληθυσμοῦ ἦταν χαμηλὴ καὶ δάναλφαντισμένης τῶν θηλέων ξεπεργοῦσε, σὲ δρισμένες περιοχές, τὸ 50% τοῦ ἐνηλίκου πληθυσμοῦ, ἐνῶ στοὺς ἄρρενες ἔφθανε τὸ 30%.

Ἡ ολκιστικὴ κατάσταση ἦταν ἐπίσης πολὺ χαμηλὴ ἐνῶ τὰ ἔργα ὑποδομῆς τῆς περιοχῆς εἶχαν μὲν ἀρχίσει ἀπὸ τὸ 1930 ἀλλὰ προχωροῦσαν μὲ πολὺ θραδὸν ρυθμό. Στὴν περίοδο τοῦ ἀνταρτοπολέμου ἔγιναν ἀρκετὲς διαγοίξεις δρόμων στὴν δρεινὴ περιοχὴ γιὰ στρατιωτικὸς κύρια λόγους. Στὸ 1957 ἴδρυθηκε γί την περιφερειακὴν Ἀναπτύξεως Ἡπείρου στὴν δποία τοποθετήθηκα σὰν Δ) ντῆς. Ἡ ὑπηρεσία αὐτὴ εἶχε κύριο σκοπὸ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξη τοῦ χώρου, μιὰ καὶ τὸ κατὰ κεφαλὴν ἀκαθάριστὸ προϊόν τῶν Ἡπειρωτῶν ἀγέρχονταν σὲ 350—400 δολ. καὶ ἦταν περίπου τὸ 33% τοῦ μέσου ἀκαθάριστου προϊόντος τῶν κατοίκων τῆς ὑπόλοιπης χώρας.

Ἀπὸ τὸ 1957—1965, ποὺ ἔγκατέλειψα τὴν Ἡπειροῦ ἔγιναν πάρα πολλὲς μελέτες γιὰ τὰ βασικὰ ἔργα ὑποδομῆς τῆς Ἡπείρου (δύοικὸ δίκτυο, ἔγγειοβελτιωτικὰ ἔργα, σύνδεση μὲ τὴν Ἰταλία, ἐκπαιδευτικὰ προγράμματα κ.λ.π.) καὶ διασφαλίστηκε τεχνικὴ δογήθεια τόσο στὴν ζώνη Ηειραματισμοῦ καὶ ἐπίδειξης (Κόνιτσα — Ζαγόρι — Ηωγάνι), δόσο καὶ στὴ λοιπὴ Ἡπειροῦ μὲ ξένους ἐπιπειρογνώμονες. Στὸν κτηγοτροφικὸ τοιλέα ἔγινε τὴν περίοδο αὐτὴν εἰσαγωγὴ μεγάλου ἀριθμοῦ ζώων εύγενῶν φυλῶν (βοοειδῶν, προβάτων, αιγῶν, χοιρῶν

χ.λ.π.) καὶ ἐπεκτάθηκε σὲ δὲ τὸν Ἡπειρό καὶ τὴν Κέρκυρά τι, ταχνήτι, γονιοποίηστ, τῶν ἀγελάδων, τῶν προσδατῶν, τῶν γιδιῶν χ.λ.π.

Βέβαια τὸ πρόγραμμα τῶν Ἑργῶν ὑποδοιτῆς δὲν γρηγορώστηθηκε τότε ἀρκετά καὶ τὸ μόνο στριαντικό κέρδος τὰ ταῦτα τι, ἐκπόνησται, τῶν μελετῶν. ποὺ χρηματοδοτήθηκαν ὄραδύτερα. καθὼς καὶ τι, ὑποδοιτήθησται, ταῦτα ἔναρξη, λειτουργίας τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἰωαννίνων. Στὴν περίοδο αὐτὴν, ταυτότητα καὶ γὸν τανύτερα μὲ τὸν Ιόρουτη, καὶ στηλερεινὸς Πράεδρο τὴν Εἰσαρτεῖς Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν ἀγαπητὸς φίλο χ. Κώστα Φρόντης καὶ εἶχε ἐνεργὸν μέρος στὶς ὄργανων ΗΕΕ; δικιλίες τὰ ὑπόγεια τὴν Ιωαννίτιας Σχολῆς ἀρχικά, καὶ τὸ επίπεδο τῆς χ. Ιωαννίδου ὄραδύτερα, ποὺ εἶχε τότε ἐγκατασταθεῖ τι, Ε.Η.Μ.

Διατηροῦ ἡπὸν τότε λαϊκρὲς ἀναγνώσεις ἡπὸν τὴν ταυτογνωσίαν μὲ τὸν χ. Φρόντης. δὲ δοποὶς ἀνεξάρτητας ἡπὸν τὶς ἀπαρχούσεις του μὲ τὴν Ε.Η.Μ. εἶχε προσφέρει πολύτιμες ὑπηρεσίες καὶ τὴν ἀνάπτυξην, καὶ ὑποδοιτήθησται, δὲν τῶν ὄραδυτηριοτήτων τοῦ προγράμματος ἀνάπτυξης, Ἡπείρου. Μάλιστα γιὰ τὴν ἐκπόνηση, τὴν μελέτην, δὲν κατέχει τὸν ταυτότητα της Ἡπείρου μὲ τὴν Μακεδονία δὲ τοῦς δὲ χ. Φρόντης. μὲ τὴν λεπτομέρη, γνώση, τοῦ γύρου τὴν περιοχὴς Κονίτσης — Δυτικής Μακεδονίας. ὑποδοιτήθησε τούτη τὸ μελέτην, τὴν ἐξεύρεση, τὴν διεύτεως, ποὺ ἀκολουθεῖ δὲ στηλερεινὸς δρόπος Κονίτσης — Επαγγειορέου — Πενταλέφου χ.λ.π.

Μὲ γαρ τέτοιας ἀποδέχτηκα τὴν πρόταση, τοῦ χ. Φρόντηου νὰ γράψω τὸ στηλερεινὸς ζρθροῦ γιὰ τὴν Ἡπειρωτική, κτηνοτροφία. Η μέγρι τηλερεική έξιλιξη, τὴς κτηνοτροφίας τὴν Ἡπειρό καὶ κυρίως τὸν τοπικὸν τὴν πτηνοτροφίαν καὶ καιροτροφίαν ὑπόρξει ἀρκετὰ ἴχανοποιητική, καὶ μάλιστα τὸ ἐπίπεδο στήγγρηγις μορφής καθέτων ἐπιχειρήσεων.

Η παραχώσεις, μορφή, τὴς αίγακροστοτροφίας ἐξελίγθηκε ἀρκετὰ ἴχανοποιητικά. ἐνῷ οἱ τούτοις προεπάθειες, ποὺ ξειναγοῦνται τὴν ἀνάπτυξην, τὴν δοστροφίαν, τόσο τετραγόνες ακόμη ἐχιμεταλλεύσεων. δέος καὶ τὴν ἐπιχειρηματική, μορφή, δὲν ἀπέδωσαν. Λύτη γιατὶ τι, τιμή, τοῦ δέοις χρέατος καὶ τοῦ γάλακτος ἀγελάδων; δὲν ὑπόρξει ἴχανοποιητική. Οπως θὰ διείσουμε τοῦ, λεπτομερέστερη, διερεύηση, τοῦ μέλλοντος, τὴς κτηνοτροφίας την Ἡπειρό, μὲ τὴν εἰσοδος μιας τὴν Ε.Ο.Κ., την πτηνοτροφία, την καιροτροφία καὶ την αίγακροστοτροφία θὰ προσαρμοστοῦν στὶς νέες τυνθάκες καὶ θὰ ἀναπτυγθοῦν οἰσταιμένα καὶ ἴχανοποιητικά.

Στὴν δοστροφία, τὰ προσόλληματα θὰ είναι δυσκολώτερα καὶ θὰ χρειασθοῦν τούτοις προεπάθειες, τὰ πέντε πρώτα γρόνια τὴς εἰσόδου μιας τὴν Ε.Ο.Κ. γιὰ νὰ δοιθηθεῖ τι, δοστροφία κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴν τὴν προσαρμογήν, ώστε νὰ μπορέσει νὰ καλύψει τὰ τούτοις ἐλλείμματα τῆς χώρας τὸ δέος χρέας καὶ γάλα ἀγελάδας.

Τὰ στοιχεῖα, ποὺ θὰ παραθέτω γιὰ τὴν μέχρι τὸ 2000 ἐξέλιξη, τῆς κτηνοτροφίας τὰ δὲ δλτ, τὴν γώρα προέργυανται ἡπὸν τηλερεική, μελέτη «Εθνικὸ Χωρ-

ταξικό Σχέδιο και Ηρόγραμμα τής Ελλάδας» (Γραφείο Δοξιάδη) μέχρι τό³⁰⁰⁰). Στήν σύγταξη τής μελέτης αυτής πετέχω διδιός σάν ειρηνογνώμονας στὰ θέματα τής Κτηνοτροφίας, όσους αφορά τήν καταγραφή και έκτιμηση τῶν ζητερινῶν συνθηκῶν — προσόγγιστων και τίς έναλλακτικές δυνατότητες προγραμματισμοῦ γιὰ τήν ανάπτυξη τῶν γεωργικῶν και κτηνοτροφικῶν δυνατότητων τής γεωργίας μέχρι τό²⁰⁰⁰).

Α' Η ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ ΣΤΟ ΝΑΡΕΛΘΟΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ

Απὸ τίς ένεργηθεῖσες άγαπακήσεις στὶς Ηέσεις Παντάγαντα και "Αγ. Γεώργιος τὸ Λοῦρο διαπιστώθηκε ἵ. ὑπαρξῃ. κατὰ τὴν μέσην παλαιολιθική ἐποχῆς 30000 - 15000 π.Χ. (Μουστέριος περίοδος AURIGNACIEN), ἀρθοντιν και ζαφαλῶν εύρυγγιστων ἀνθρώπινων ἐργαλείων, ποὺ ἀποδεικνύουν τήν ὑπαρξην άνθρωπου. Στὸν προϊστορικὸ σίκιστρὸ τής Καστρίτσας ὅρεθηκαν ἐπίσηγες λίγα ἔγχαρακτα ὄστρακα τής ἀρχαιότερης νεολιθικῆς ἐποχῆς (6000- 2500 π.Χ.). Στὸ νεολιθικὸ ἐπίσηγες σπίλαιο τοῦ γηροῦ Σίδερη, Φιλιατῶν ὅρεθηκαν ἀπὸ τήν ἴδια νεολιθική ἐποχὴ μονόγρωπα ὄστρακα.

Κατὰ τήν λιθόχαλκη περίοδο (2500-2000 π.Χ.) ἵ. "Ηπειρος κατοικεῖται ἀπὸ προελληνικὸ φῦλο τής Ν.Δ. Μικρᾶς Λαίας (Πελασγοῖς). Στήν ἀρχὴ τής 2ης π.Χ. χιλιετρῆς ἐγκαθίστανται οἱ πρῶτοι "Ελληνες ποὺ ζνομάζονται Ήεσπριντοί. Λίγα χρόνια μετὰ τήν ἀλιωση τής Τροίας ἐγκαθίστανται οἱ Διηρεῖς τὸ λεχανοπέδιο τῶν Ιωαννίνων και τὸ νέο πολιτικό και θρησκευτικό τους κέντρο, τήν Ηασσαρίνα.

Γιὰ τήν "Ηπειρο και τήν κτηνοτροφία της δ. Ησίοδος γράψει: "Εστι τίς Ελλοπίγιος πολυλήγιος εἰδῶς εὐλύπτιων ἀφενέγι μύλοισι και εἶλιπόδεις θόεσιν». Τὸ 700 π.Χ. ήταν ἔτοι ἵ. "Ηπειρος πολύσιρογη μὲ ἀριστους λειμῶνες, στοὺς δποίους διατρέφονταν πολλὰ πρόσωπα και οὗδια. Λαναφέρει ἐπίσηγες δ. Ησίοδος τὸν μῦτο γιὰ τὸν θασιλιὰ Ίγρυσόνγι, ποὺ σκοτώθηκε ἀπὸ τὸν Ήρακλῆ, ποὺ ήρθε γὰ ἀρπάξει και ἀρπάξε τὶς φυγιστικένες ἀγελάδες τοῦ Ηπειρίτη, κύτου ὄχισιλια γιὰ γὰ τὶς φέρει στὶς Μυκῆνες.

Η Ησίοδος γαρακτηρίζει τὰ οὔδια τοῦ Ίγρυσόνγι εύρυμιέτωπα. Ο Αθήναιος, ποὺ ἔγραψε γιὰ τὰ οὔδια τοῦ Ίγρυσόνγι, τὰ γαρακτηρίζει διι εἰχαν «ὑπερφυγή κέρατα». Συγδυάζοντας τὰ εύρυμιέτωπα οὔδια τοῦ Ησίοδου μὲ τὰ «ὑπερφυγή κέρατα» τοῦ Αθήναιου καταλύγουμε στὸ δριστικὸ συιπέρασμα διι τὰ ἐκτρεφόμενα τότε (2000 π.Χ.) οὔσειση ἀνήκαν στὸν τύπο τοῦ πρωτογενοῦς (PRIMIGENIUS) οὔδιον.

Μὲ τήν κάθισσο τῶν Δωριατῶν στήν "Ηπειρο ἐμφανίζεται και εξαπλούσται

δ τύπος του δραγυκερατικού δοδιού (BOS TAURUS BRACHYCEROS). Δειγματα του δοδιού αύτού έχομε στο Πυρρικό νόμο: «Απειρωτάν», πού είναι και τὸ ἐμβλημα τῆς VIII Μεραρχίας Ἡπείρου.

Ο Αριστοτέλης γράφει εἰς τὴν «Ζώων Ιστορία», διδλ. III. Κεφ. XV, 17, τὰ ἀκόλουθα γιὰ τὴν Ἡπειρωτικὴν κτηνοτροφία τῆς ἐποχῆς του:

«Ἄλι ἔτε Ἡπειρωταὶ δέ; αἱ μεγάλαι δὲ ὄντα ἔκαστη ἀμφορέα καὶ τούτου τὸ ἥμισυ κατὰ τοὺς δύο μεταστούς, δὲ ὄντα ὄρθδες ἐστηκεν ἡ μικρὸν ἐπικύπτων. οἷά τοι μή δύνασθα: ἀν ἐφικέσθα: καθῆμενος... Γίγνεται δὲ ἐξω δνου καὶ ταῦλα μεγάλα τετράποδα ἐν τῇ Ἡπειρῷ. μέγιστοι δὲ οἱ δέες καὶ οἱ κύνες, νοριτζὲ δὲ δέονται: τὰ μεγάλα πλείονος ἀλλὰ ἔχει πολλὴν ἡ χώρα τοιαύτην εὔδοσίαν καὶ καθ' ἐκάστην ὥραν ἐπιτηδείους τόπους. Μέγιστοι δὲ οἱ τε δέες εἰσὶν καὶ τὰ πρόστατα τὰ καλούμενα Πυρρικά τὴν ἐπωνυμίαν ἔχοντα ταύτην ἀπὸ Ήρρου τοῦ Βασιλέως».

Αργότερα δὲ Αρριανὸς γράφει: «Εἶδα δὲ ἐγὼ καὶ εἰς τοῦτο ἔτι τὴν Ἡπειρὸν ταύτην εἴδοτον καὶ δοῦς τρέψουσαν καλλίστους». Επίσης δὲ Πινδαρὸς χαρακτηρίζει εἰς τὴν Νεολεινήν I/ στίχος 50 τοὺς Ἡπειρῶtes «Βουτρόφους πρώνας; ἐξέχοντες». Τὴν περίοδο αὐτὴν ἡ Ἡπειρός είχε πλήρη ὁστοκάλυψη καὶ ἔται τὰ ὑψίπεδα, οἱ κοιλάδες ἀπορροής τῶν ποταμῶν καὶ οἱ πεδιάδες τῆς παραλίας ἦσαν γονιμότατες; καὶ εὐφορβίστατες;. Η ροή τῶν νερῶν ἦταν κανονική καὶ δχεὶς χειμαρρώδης καὶ γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ δὲν σημειώνονταν διαδρώσεις στὸν ὄρειν δγκο καὶ δὲν σχηματίζονταν ἐλι, καὶ τέλματα στὶς πεδιάδες. Ενδεκτικὴ ἀναφέρουμε δὲι τὴ Παριβότις λίμνη ἀναφέρεται γιὰ πρώτη φορά στὴν Ιστορία μόνο τὸ 1000 περίπου μ.Χ.

Μὲ τὴν Ρωμαϊκὴν κατάκτηση, τὸ 167 π.Χ. ἀπὸ τὸν Παῦλο Αἰμιλιο ἀρχίζει ἡ πρώτη ποιοτικὴ κάριψη καὶ τῆς Ἡπειρωτικῆς κτηνοτροφίας, λόγω τῶν τραγικῶν καταστροφῶν, ποὺ ὑπέστη, ἡ χώρα. τόσο σὲ ἔμψυχο ἀνθρώπινο, διο καὶ ζωῆς ὑλικὸ καὶ τῆς Ἐναρξῆς καταστροφῆς τῶν ὄχεων. Κατὰ τὸ πρώτο ἥμισυ τοῦ πρώτου π.Χ. αἰώνα ἦταν τόση, ἡ παρακτικὴ τῆς Ἡπείρου ὡστε δὲ Στράβων γράφει: «ἐπειρατοπεδεύουσιν αύτοῖς Ρωμαῖοι τοῖς οίκοις, κατασταθέντες ἐπ' αὐτῶν (τῶν Ἡπειρωτῶν) δυνάσται». Μετὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ἀχτίου (τὸ 31 π.Χ.) ἀρχίζει ἡ ἀνοικοδόμηση τῆς Νικόπολης, ποὺ ἐξελίχθη σὲ πόλη 300.000 κατοίκων καὶ ποὺ μετατράπηκε σὲ μεγάλα αὐτοχρατορικὰ ναυπηγεῖα. Η ἀνοικοδόμηση, τῆς Νικόπολης καὶ οἱ ἀπαιτήσεις τῶν ναυπηγείων σὲ ἕυλεια προκαλοῦν τὴν κοπή, τῶν ὄχεων σὲ μεγάλη κλίμακα καὶ σὲ συνέχεια τὴν ὑποδάθμιση τοῦ Ἡπειρωτικοῦ χώρου.

Τὴν ὑποδάθμιση, αὐτὴ, τὴν ἐπιτείνει δραδύτερα καὶ κατὰ τὸν διο αἰώνα μ.Χ., ἡ εἰσβολὴ διαφέρων διεθνών φυλῶν μὲ τὴν καταστροφὴ τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἔργων των καὶ τῆς ὁστοκάλυψης τῆς χώρας. Γίστερα ἀπὸ ἀρχετούς αἰώνες παρατηρήθηκε μιὰ δραδεῖα; διαρκεῖα; ἀναζωπύρηση τῆς οίκονομίας τῆς Ἡπείρου καὶ μία σχετικὴ δελτίωση τῶν συνθηκῶν διαβίωσης τῶν κατοί-

χιών της, κατά τὴν ἐποχὴν τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἡπείρου. Στὴν συνέχεια δημιωρήθηκε περιήλλευτη στὴν Τούρκική, κατοχή, ποὺ διέγρεε μέχρι τὸ 1913. Η Ἡπείρος κατακτήθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὸ 1431 καὶ αὐτοὶ διατήρησαν τὸ ὑφιστάμενο τόπε τηλαριοχρατικὸν σύστημα γεωπονίας μὲ τὴν μορφὴν τῶν ζημιετιῶν, τηλαρίων καὶ σπαχιλικίων.

(Οἱ κατακτηταὶ καὶ ἔλαχιστοι ἔξισταις Ιπποταὶ τηλαρικάδες προτιμοῦσαν νὰ μετατρέπουν καὶ τὶς γόνιμες καὶ πεδινές ἐκτάσεις σὲ λειβάδια, τὰ δηποτὰ ἐνοικιαζόντα στοὺς τηλαρικάδες καὶ διασφάλιζόντα ἀκοπώτερο, ταχύτερο καὶ οἰκονόμοτερο χέρδος. Ήταν δὲ πεδινὸς Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς σιγά - σιγά καταφεύγει τοὺς ὄρεινούς ὅγκους, ὅπου προσπαττεῖ νὰ ἐπιβιώσει δργανώνοντας ὄρθιολογιστική, ἐκμετάλλευση, τῶν ὄρεινῶν περιοχῶν. Τὰ ζωγρότερα ἐπίσης τοιχεῖα τῆς φυλῆς δργανώνονται εἴτε σὰν κτηνοτρόφοι στὰ Τηλαρικάτα ἢ ἐκπατρίζονται μεταναστεύοντας στὶς Βαλκανικές χῶρες, τὴν Αἴγυπτο, τὴν Ρωσίαν καὶ τὰ τελευταῖα γρύνια τῆς οχλαδιᾶς καὶ στὶς Η.Η.Α. Η ληστρική ἐκμετάλλευση τῶν πεδινῶν ἐκτάσεων ἀπὸ τοὺς Τούρκους φεουδάρχες καὶ ἡ παρακλήση, τῶν στραγγιστικῶν καὶ ἀρδευτικῶν ἔργων προκαλοῦν πλημμύρες καὶ κατακλύσεις, ποὺ μειώνουν τὴν παραγωγὴν καὶ καταστρέφουν τὴν οὐγέα καὶ τὴν παραγωγικότητα τῶν ἀγροτῶν μὲ τὴν ἐλογοσία.

Τὴν περίοδο τῆς δεσποτείας τοῦ Ἀλῆ του Τεπελενῆ (1788—1822) δημιουργεῖται μιὰ δραχεῖα περίοδος δελτίωσης τῶν συγκρότων τῆς διαβίωσης στὴν Ἡπείρο μὲ τὴν ἐπεδωμένα ἀσφάλεια, τὴν ὄργανωση, καλλίτερης γενικῆς ἐκπαλέυσης τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐκπαλέυσης τῶν διπλαρχιγγῶν στὴν πολειτικὴ τέχνη, τὴν δελτίωση, τῆς οἰκονομίας κ.λ.π. Τὴν περίοδο αὐτὴν δὲ γένεις Ηρόδενος τῆς Πατίλλας στὰ Πιάννενα ΡΟΥΦΕΝΙΛΙΕ γράφει στὸ ΥΟΓΑΣΕ ΔΑΝΣ ΛΑ ΓΡΕΞΕ - ΕΠΙΡΕ οὐδὲ τὸ ζωίκο κεφάλαιο τὰ ἀκόλουθα: «Ἐάν πιστεύσωμεν τὸν Ηρόδοτον τὰ ἐκτρεφόμενα ἐν Ἡπείρῳ ζῶα θίσαν λίαν μεγαλόσωμα. Κατ’ αὐτὸν οἱ ἄποι καὶ οἱ θέες θίσαν μεγάλοσωμα, οὐγιὰ καὶ ζωγρὰ ζῶα καὶ ἀπετέλουν τὰς καλλιτέρας φυλὰς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ηδονοὶ δημιουργοὶ μετεβλήθησαν τὰ πράγματα τῷ πλίερον! Τὸ δοσειδή εἶναι ισχνά, ἀκάλαρτα καὶ μᾶλλον ἀγοικτοῦ γρίπικτος, μικρόσωμα καὶ κατάλληλα μέγον διὰ τὴν δροσιν τῶν ἐλαφρῶν γαιῶν τῆς Ηεπρωτίας. Τὸ κρέας τῶν εἶναι σκληρὸν καὶ τέρσον κακῆς ποιότητος, ὥστε τοῦτο καταναλίσκεται μένον ὑπὸ τῶν φρουρῶν τῶν Ιούλιου Νήσων ἢ, ἀνοχῇ μερικῶν ἐλεγχῶν, διατίθεται εἰς τὴν ἀγοράν».

Κατὰ τὴν ίδια περίοδο δὲ SMART HUGES στὸ διέλο του ΤΙΔΙΛΕΙΝ ΣΙΚΙΛΙΓ, ΓΡΕΞΕ ΛΑΙ ΛΙΔΑΝΙΑ, κάνει τὶς ίδιες παρατηρήσεις γιὰ τὸ εἶδος καὶ τὴν ποιότητα τῶν ἐκτρεφομένων στὴν Ἡπείρο κατοικιδίων ζώων.

Στὴν ἐπόμενη ἐκπονούσαται καὶ μέχρι τὸ 1910 ἔγιναν μερικὲς προσπάθειες γιὰ τὴν γενετικὴ δελτίωση, τῶν ἐκτρεφόμενων φυλῶν κατοικιδίων ζώων στὴν Ἡπείρο (μετὰ τὴν διελευθέρωση, 1913) καὶ τὴν προστασία τοῦ ζωίκου κεφαλιού ἀπὸ τὶς μαστίζουσες στὴν περιοχὴ μολυσματικὲς δυσεγγείες τῶν

ζώων, μὲ τὴ λειτουργία ὑποτυπωδῶν κτηνιατρικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τοῦ Κτηνοτροφικοῦ Σταθμοῦ Ἰωαννίνων, δ ὅποιος κατέβαλε πρωτόπαθειες γιὰ τὴν γενετική, δελτίωση τῶν γενόντων (Σταθμὸς ἐπιβοτάρων) καὶ τῶν ζῴων εἰδῶν τῶν κατοικιδίων ζώων, τὴ διατροφή, τῶν ζώων κ.λ.π.

Η δελτίωση, τών έκθεσηριευνων φυλών κατοικιδίων ζώων έγινε όπως και μετά το 1950 γιατί είναι ιδιότητα τονταρά ν, έτητηρη, ζωοκομικών προϊόντων κατά πρώτο λόγο για διεξφράγμα, και κατά δεύτερο για ένδυση και ύποδυση, μιαν και το μέσο κατά κεφαλήν είναιτηρια τών κατοίκων της χώρας ανέρχονται με ρυθμό 6,15% το γρόνο από τον 1950 ως το 1973. Εποιείται σ' άλλη, τη χώρα ν, έτητηρια κατά κάτοικο κατανάλωση, κρέατος; αινέτητηρης από 14 χλγρ. το 1940 σε 70 χλγρ. περίπου το 1980 ήτοι τετραπλασιάσθηκε. Το λίστα, σεν δηλι τον λίστο διαθιετιστικό. Έγινε με την κατανάλωση του γάλακτος; και τών γαλακτοκομικών προϊόντων, τών εύγων και τών ψαριών.

Βέβαια τότε περιθώρια της κατανάλωσης των έξωδικων κτηνοτροφικών προϊόντων δελτιώθηκαν πολὺ σημαντικά όλα τα έξιν έξιντα θηρακαν. Σήμερα στην Ε.Ο.Κ. ή, χώρα μας, έχει το χαριτώτερο μέτρο επίτροιο κατά κατάλληλη ακαθάριστο προϊόν και άντιστοιχά τη χαριτώτερη, κατανάλωση, κατά κάτοικο κτηνοτροφικών προϊόντων. Έτσι οπολείπεται κατά 10% της κατανάλωσης κτηνοτροφικών προϊόντων της Ιταλίας και Ιρλανδίας, που είναι οι πιο υγιέστερες χώρες της Ε.Ο.Κ., κατ' ποιο προτρύονται μόνο της Ελλάδος και κατά 20% τους ιδιοκτητούς όποις τις πλέονται χώρες της Ε.Ο.Κ. (Ολλανδία, Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία κ.λ.π.). Εντούτοις, κατανάλωση, κρέατος κ.λ.π. στην Η.Π.Α. είναι αυξημένη, κατά 41% της έλληνικής κατανάλωσης. Σημαντικά έπειταντες είναι τα περιθώρια για την αύξηση, της παραγωγής κτηνοτροφικών προϊόντων επί τη χώρα μας γιατί σήμερα καταναλλούμε, έκτοτε, των προϊόντων, που παράγουμε στην χώρα, και κτηνοτροφικά προϊόντα, που εισάγουμε όποια το έξιντα ήξιας μεγαλύτερης, των 5000 έκατον, δολαρίων το γράμμα.

ВЪ ИКТИНОТРОФИА СТИЛ ВНЕИРО ЧТО НАРОД

Ι. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΞΑΙΣΗ ΤΟΥ ΕΚΤΡΕΦΟΜΕΝΟΥ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ ΖΩΓΚΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Κατά την άπειλευθέρωση, (1913) διόριθμός των Ιππων στήν "Ηπειρο-Επιχειρία" ήταν 12.917 κεφαλές, πού το 1920 ανηλθαν σε 14.834 κεφαλές και το 1929 ήταν 30.000 κεφαλές, από τις δύοτες 14.796 ήταν φοράδες.

Ο Ήπειρωτικός Ιππός υπάγονταν στήν κατηγορία των Ἀνατολικών θερμόχιμων Ιππών (EQUUS CABALLUS ORIENTALIS, καὶ ήταν ζώο μικρόσω-

με μέσου υψους άκρωμάτου 127 έχ. (105—140 έχ.) και μέσου ζώντος βάρους 200—350 γλυρ.

Έκτρεφονταν έπισης στήν "Ιπειρο 20.710 ονοι και 10.342 ήμίονοι και τὰ ζῶα αὐτὰ ήταν μικρόσωμα.

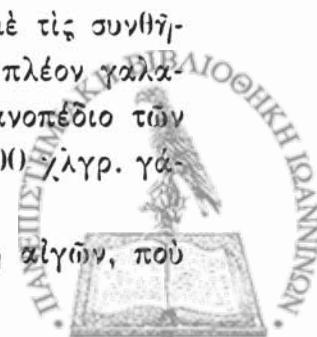
(*) άριθμὸς τῶν δοδιῶν στήν "Ιπειρο κατὰ τὴν ἀπελευθέρωση ἀνέρχονταν σὲ 40.176 τὸ 1914 καὶ ἔφθασε σὲ 72.480 κεφαλὲς τὸ 1934. (**) άριθμὸς τῶν ἀγελάδων ἀπὸ 14.564 τὸ 1914 ἔφθασε σὲ 20.066 τὸ 1934. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἔκτρεφόμενα ζῶα ἀνήκαν στήν κατηγορία τῶν ὄραχυκερατικῶν δοδιῶν (BOS TAURUS BRACHYCEROS). Τὰ ζῶα ήταν πολὺ μικρόσωμα (90—115 έχ.) και τὸ ζῶν δάρος ήταν 180—250 γλυρ. Η γάλακτοπαραγωγὴ τῶν ζώων αὐτῶν ἔφθανε τὰ 400—500 γλυρ. γάλα τὸ γρόνο. "Ενας σχετικὰ μικρὸς ἀριθμὸς δοδιῶν τῆς πεδινῆς περιοχῆς ἀνήκαν στὸν τύπο τοῦ πρωτογενοῦς δοδιοῦ (BOS TAURUS PRIMIGENIUS), ποὺ γρηγοριοποιοῦνταν κυρίως γιὰ τὴν καλλιέργεια τῶν συνεκτικῶν καὶ δαριῶν ἐδαφῶν τῶν πεδιάδων καὶ ήταν ζῶα πλέον ιεραχλέσωμα. Σὲ μερικὰ πεδινὰ χωριά τοῦ λεκανοπεδίου τῶν Ιωαννίνων (Πέραμι, Ανατολή, Κατσικά), ὅπου ὑπήρχαν ἀρκετὰ λειβάδια, ἔκτρεφονταν διασταυρωμένα ζῶα τῶν φυλῶν Βεταραδίας — (Ο)λλανδίας καὶ σὲ μικρότερη κλίμακα Σίριενταλ καὶ Σβίτς γιὰ τὴν παραγωγὴ γάλακτος γιὰ τὶς ἀνάγκες, σὲ νηπὸ γάλα, τῆς πόλης τῶν Ιωαννίνων. Λίγα τέτοια ζῶα ἔκτρεφονταν έπισης καὶ δίπλα στὶς ἀλλες Ηπειρωτικὲς πόλεις ("Αρτα, Ηρέδεζα κ.λ.π.).

Η γοιροτροφία στήν "Ιπειρο λόγῳ καὶ τῆς Τουρκικῆς κατοχῆς, ήταν περιορισμένη. Κατὰ τὴν ἀπελευθέρωση ἔκτρεφονταν 4.667 κεφαλὲς γοΐρων, ποὺ ἔφθαναν τὸ 1932 σὲ 11.070 ζωοκεφαλές. Η ἔκτρεφόμενη γνήπια φυλὴ γοΐρων στήν "Ιπειρο ήταν πριωτόγονη καὶ τὰ ζῶα διοίαζαν πολὺ μὲ τὸν ἀγριό γοΐρο μὲ τὸν δποτὸ συγγά διασταυρώνονταν τὰ Ηγέλεα στὶς δοσκές, ὅπου συμβίωναν.

Κατὰ τὴν ἀπογραφὴ τοῦ 1914 δ ἀριθμὸς τῶν προβάτων ἀνέρχονταν σὲ 462.235 κεφαλὲς καὶ ἔφθασε τὸ 1934 τὶς 788.005 κεφαλές. (**) άριθμὸς τῶν αἰγῶν τὸ 1914 ήταν 318.419 καὶ ἔφθασε τὸ 1934 τὶς 503.732 κεφαλές. Τὸ ἀκαθάριστο προϊόν τῆς αἰγοπροδατοτροφίας τὸ 1934 ἀνερχόμενο σὲ 250 ἑκατομ. δρυ. ἀποτελοῦσε τὰ δύο πέλιπτα τοῦ δλικοῦ ἀκαθάριστου προϊόντος γιὰ τὸ γρόνο αὐτό. Τὸ αἰγοπρόβατα τὴν περίοδο αὐτὴν ἔκτρεφονταν νοικιαδικὰ καὶ σὰν ἡμίοικόσιτα ἦ ἀγροτικά. Βέβαια ἀκόμα καὶ τὸ 1934 τὰ νοικιαδικὰ κοπάδια πειρούζονταν, ἐνῷ αὔξαιναν τὰ πρόβατα τῶν γοΐρων ἐκτιεταλλεύσειν.

Τέσσο τὰ νοικιαδικὰ δρα καὶ τὰ γοΐρικὰ πρόβατα ἀνήκαν στὴν γενιὰ τῶν ἀνακτόριαλλων ἐλληνικῶν προβάτων καὶ διατροφώθηκαν ἀνάλογα μὲ τὶς συνήθειες διαβίωσής τους σὲ κάλιε περιοχή. Τὰ πλέον μεγαλόσωμα καὶ πλέον γαλακτοπαραγωγὰ πρόβατα ήταν τῆς κοινότητας Κατσικᾶς, στὸ λεκανοπέδιο τῶν Ιωαννίνων, ποὺ οὐκέτις η γαλακτοπαραγωγὴ τους πληγίαζε τὰ 100 γλυρ. γάλακτος.

Στήν αἰγοτροφία στήν "Ιπειρο κυριαρχοῦσε οἱ γνήπια φυλὴ, αἰγῶν, ποὺ

χπέδισε 50--60 χλμ. γάλακτος τὸ γρόνο. Καὶ ἡ ἐκτροφή, τῶν αἰγάλων ἡταν νομικῶνται, καὶ στατική. Ἐνας μικρὸς σχετικὰ ἀριθμὸς αἰγῶν, ποὺ ἐκτρέφονται στίς μικρές τόπους Ἡπειρωτικὲς πόλεις, ἀνήκει στὴν φυλὴν τῶν αἰγάλων Μάλτας, που ἡταν πιεγχλαστικήτερη. πολύτοκα καὶ ὑψηλής γαλακτοπαραγωγῆς ήσαν. Ἐτοι: κύτα καλλυποταν τις ἀνάγκες, οὐ γάλα. τὸν πόλεις δὲ ταν δὲν έδιναν γάλα τὰ πρόβατα καὶ οἱ λίγες ἀγελάδες. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν φυλὴν τῆς Μάλτας, προπολεμικὰ είχαν εισαχθεῖ στὴν Ἀναγνωστοπούλειο Γειωργικὴν Σχολὴν, Κύπρος καὶ αλγες τῆς φυλῆς Τόκειπουργκα, ποὺ ἡταν συετικὰ ἀνθεκτικές.

Στήν Ήπειρο έκτρέφονται έπιστη; 500.000) χερζάκια; δρυνθίσεις και 6.000 χερζάκια; χονιάλια.

Οι έκτρεφόμενες τότε δρυιθες ήσαν εδώ νέοπιχες φυλής (GALLUS DOMESTICUS COMMUNIS), που προέρχονταν από την Ινδία, όπου ήταν δρυιθες (GALLUS FERRUGINEUS COMMUNIS). Ήταν ξύλα χιθεκτικά, εύκινητα, πολύγραιμα. Γεννούσαν 40-80 κύρια το γρόνο, που ήταν σχετικά μικρά (40-50 γραμ.). Το 1930 ελάχινες στάπιες παλιές και δρυιθες της φυλής λευκής Λεγκάρη, που άπειδεν 50-200 κύρια το χρόνο. Έκτρεφονταν έπιστης και λίγοι Ινδιάνοι. Στην ίδροβια πετριά έκτρεφονταν και λίγες πάπιες και χήνες. (Οι 6.000 έκτρεφόμενες τότε καττιές κονικήλιων έκτρεφονταν επί οπήγεια μικροσατικών οικογενειών στις Ηπειρωτικές πόλεις.

Στήν περίοδο της 10ετίας 1940 - 1950, που διέγρεε ή κατέχει, της χώρας άπό τους Γερμανούς και Ιταλούς και διεργάζεται στην Επανάσταση, η απογευματική πολιτική διατηρείται με την ίδια στρατηγική που επέβαλε ο Καραϊσκάκης στην Επανάσταση. Το έργο της Επανάστασης στην Ελλάδα, που θεωρείται ως η πρώτη από τις μεγαλύτερες στην ιστορία της, διατηρείται με την ίδια στρατηγική που επέβαλε ο Καραϊσκάκης στην Επανάσταση. Η πολιτική της Επανάστασης στην Ελλάδα, που θεωρείται ως η πρώτη από τις μεγαλύτερες στην ιστορία της, διατηρείται με την ίδια στρατηγική που επέβαλε ο Καραϊσκάκης στην Επανάσταση.

3. ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΦΕΔΕΙΣ ΤΟΥ ΖΩΙΚΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Από το 1950 και μέχρι: τηλεργα σύντητης εγγιαντικά διάρθρος; τών έκτρεφημένων ετής, Ηπειρο ζώων, τόσο διάρθρησης καί, δυο και ποιοτικά. Στά 32 χύτα χρόνια τέλος μόνοπλα δελτίνη, καν ποιοτικά, τόσο με την υρησιμοποίηση, έπιβολγόρων (Ιππων και ζωνων), δυο και με την εισαγωγή, Ιππων, ιμιδων και ζωνων όποιαν Αιγαίνη, την Κύπρο κλπ. (Ηιως ετής περίοδο χύτη, σημειώθηκε μιά έξαιρετη, έχιτρη γεωργικών έργων και μιά έπεκταση του δικτύου δικτύου και έτοις από το 1950 και τέ τηνέγεια διάρθρος τών μονόπλων μειώνεται εγγιαντικά. Ήτοι, ζωνως δείχνει διάνυκτα 1, ετής διετία 1977—1979 διέτυπος ρυθμός μείωσης τών μονόπλων άνηλθε σε 3,85%. Φχίνεται μάλιστα πολὺ πιθανόν δει τη μείωση τών μονόπλων ήταν συνεχισθεί έτοις, ώστε το 2.000 θέλιατρούνται πολὺ ολίγα μόνοπλα για την ζωνων ζυγείας στις δασικές περιοχές και για ίππων, τόνων πόλεις.

Στὸν πίνακα 1 δίνω τὰ στοιχεῖα τοῦ ζωϊκοῦ κεφαλαίου τῆς Ηπείρου γιὰ τὰ χρόνια 1971—1977 καὶ 1979. Τὰ στοιχεῖα προέρχονται ἀπὸ τὰ δεδομένα τῆς Εθνικῆς Στατιστικῆς Έπιγρεψίας τῆς Ελλάδας. Ήτοι τὴν 8ετία τοῦ 1971—1979 παρατηρούμε στὴν "Ηπειρο μία μέση ἐτήσια λιεβισμή τῶν ΙΙΟΝΟΠΛΩΝ κατὰ —4%. Τὸ ποσοστὸ αὐτὸ τῆς ἐτήσιας λιεβισμῆς ήταν συνεχισθεῖ τὰ ἐπόμενα χρόνια μέχρι τὸ 2000 (ἐνδεχόμενα λιάνιστα καὶ νὰ αὔξηθε) καὶ ἔτοι τὸ 1990 ήταν ἐκτρέφονται στὴν "Ηπειρο 15.042 κεφαλές μονόπλων καὶ τὸ 2000 10.000 κεφαλές.

Στὰ δοσειδή, στὴν περίοδο τῆς ὀκταετίας 1971—1979, παρατηρήθηκε μέση ἐτήσια αὔξηση +2,7% καὶ ἔτοι μὲ προέκταση τοῦ ἐτήσιου αὐτοῦ ρυθμοῦ ήταν ἔχουμε τὸ 1990 45.778 κεφαλές δοῦν καὶ τὸ 2000 59.747 κεφαλές. Βέβαια στὸ διάστημα αὐτὸ ήταν πρέπει νὰ σημειειθεῖ σχεδὸν δλοκληρωτική ἀντικατάσταση τῶν οὐφιστάμενων σύμμερα στὴν "Ηπειρο χαμηλής παραγωγικότητας σὲ γάλα φυλῶν ἀγελάδων, μὲ καθαρόσαιπα ζῶα τῆς φυλῆς Φρίτζιαν Χολστάιν Αιμερικανικῆς ή Καναδικῆς προέλευσης στὰ δοποῖα ἡ μέση ἐτήσια γαλακτοπαραγωγὴ ήταν πρέπει, ἀπὸ τώρα, νὰ είναι ἀνώτερη τῶν 4.000 γλγρ. γάλακτος τὸ χρόνο, τὸ δὲ 2000 ἀνώτερη τῶν 5.000 γλγρ. τὸ χρόνο γιὰ νὰ παράγεται προϊὸν ἀνταγωνιστικὸ σὲ κόστος καὶ ποιότητα πρὸς τὸ γάλα, ποὺ παράγουν οἱ χῶρες τῆς Ε.Ο.Κ.

Ἐὰν ἀπὸ τίνα ληφθοῦν μέτρα, ποὺ νὰ εύγοσοῦν τὴν ἀνάπτυξη τῆς δοσειροφλας, είναι ἐνδεχόμενο καὶ δυνατὸ τὸ 2000 νὰ ἐκτρέφονται στὴν "Ηπειρο καὶ 80.000 κεφαλές δοῦν.

Η μέση ἐτήσια αὔξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν αἰγοπροβάτων στὴν δικταετία ἀνήλθε σὲ +3,7% καὶ παράλληλα σημειώθηκε καὶ σοδαρή αὔξηση τῆς παραγωγικότητας στὴ γαλακτοπαραγωγὴ καὶ στὴν κρεοπαραγωγὴ. Δὲν πιστεύουμε στὴ δυνατότητα ἀριθμητικῆς αὔξησης μὲ αὐτὸ τὸ ρυθμὸ γιὰ τὴν μέχρι τὸ 2000 περίοδο, γιατὶ τὸ 1990 τὰ αἰγοπρόβατα ήταν ἔφθαγαν τὸ 1.943.966 κεφαλές καὶ τὸ 2000 τὰ 2.795.608 κεφαλές, δηλαδὴ ήταν ὑπερδιπλασιάζονταν. Αὐτὸ ήταν προκαλοῦσε ἀνεπάρκεια δοσκοτέπιων καὶ μεγάλη ἐκταση δυσκολιῶν στὴ διασφάλιση ποιμένων ἀκόλητη καὶ δην πιεινόταν σημαντικὰ τὸ ποσοστὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀγελγομένων σύμμερα προβάτων καὶ δην στρεφόταν ἡ αἰγοπροβατοτροφία στὴν παραγωγὴ, κρέατος (ἀργιῶν καὶ κατσικιῶν) μὲ φυλές πολύσημες καὶ πολύτοκες καὶ παράλληλα ὑψηλήτερης παραγωγῆς μιαλλισοῦ.

Ἐμεις ὑπολογίζουμε ὅτι δ ἀριθμὸς τῶν αἰγοπροβάτων στὴν "Ηπειρο ήταν γύρω τοις 1.350.000 κεφαλές, δηλαδὴ δύσο καὶ τὰ σημερινὰ αἰγοπρόβατα, ἀλλὰ ήταν ζῶα κακολιτερῆς παραγωγικότητας.

Στὴ γοιροτροφία, ἡ σημειωθεῖσα σοδαρή ἐτήσια αὔξηση κατὰ 18,2% στὴν δικταετία δὲν προέπεται νὰ συνεχισθεῖ μελλοντικὰ σὲ τέτοιο ὑψηλὸ ἐπίπεδο.

Ἔτοι ὑπολογίζουμε ὅτι τὸ 2000 ήταν ἐκτρέφονται στὴν "Ηπειρο περὶ τὸ 80.000 κεφαλές γοιρῶν ἀναπαραγωγῆς.

Τὸ 1979 ἐκτρέφονταν ετὴν Ἡπειρὸς 3.260 χιλ. πουλερικὰ ἔναντι: 1.241 χιλ. κεφαλῶν τὸ 1971—1979 καὶ ἵτοι: παρουσίασσαν μέση ἐτήσια αὐξηση 20,3%. Βέβαια τὴ αὐξηση, αὐτὴ δὲν ήταν συνεγενεῖ μὲ τὸν ἴδιο ρυθμό. ἀλλὰ νομίζω ὅτε τα ήταν πιο ρέσουν νὰ παραχθοῦν ετὴν Ἡπειρὸς 15 ἑκ. πουλερικὰ δὲλων τῶν τὸλικῶν γιὰ νὰ καλύψουν ἔνα ποσοστὸ 7,5% τῶν τότε ἀναγκῶν τῆς χώρας σὲ χοίρεος χρέας. Βέβαια τὸ αὐτὸν ήταν γίνει κυρίως μὲ τὶς ἰδιωτικές καὶ συνεταιριστικές κάθετες ὄργανωμένες πτηνοτροφικὲς ἐπιχειρήσεις στὶς δυοῖς τῇ περιοχῇ, διαθέτει ετήμερα πεπειραμένα καὶ ίκανὸ ξιψυχο ὄλικό.

Στὴν κονικότροφικὴ τὸ 1971 ἐκτρέφονταν 15.618 τὸλικές, ποὺ τὸ 1979 ἔφθασσαν στὶς 24.985 τὸλικές καὶ ἵτοι: παρουσίασσαν μέση ἐτήσια αὐξηση, ετὴν 8ετία 1,5%. Μὲ τὸ μικρὸ αὐτὸν ἐτήσιο ρυθμὸ αὐξησης τῶν κονικῶν ετὴν Ἡπειρὸς δὲλων δὲν ήταν προστέρει: ίκανοποιητικές ποσητήσεις κονικῶν γιὰ τοπαγή (τὸ 2000 24.000 τὸλικές). Λαν ζητοῦς ὄργανωμένης καλύτερα τῇ ἐπεξεργασίᾳ καὶ τὸ ἐπιπόριο τοῦ χρέως τῶν κονικῶν πολὺ εὔχολα τῇ παραγωγῇ μπερούσε νὰ φέρει: τὶς 100.000 τὸλικές.

Τὸ σύνολο τῶν κυψέλων ἔφθανε τὸ 1971 σὲ 45.049 κυψέλες καὶ μειώθηκε τὸ 1979 σὲ 42.000 κυψέλες. Τὶς δὲν ἐνεργάνεσσαν ἐτήσιο ρυθμὸ μείωσης - 0,8%. Λαν τὸν ἐτήσιο αὐτὸν ρυθμὸ τὸν δεχθοῦμε θετικὸ (+ 0,8%), τὸτε τὸ 2.000 ήταν ἐκτρέφοντας ετὴν Ἡπειρὸς 56.600 κυψέλες.

Γ' Η ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ο πρωταρχικὸς στόχος ετὴν ἀνάπτυξη, τὴς κτηνοτροφίας γιὰ τὴν μέχρι τὸ 2000 χρονικὴ, περίοδο ήταν πρέπει νὰ είναι γιὰ δὲλτα, τὴ χώρα τῇ, μεγαλύτερη, δυνατή, αὐτάρκεια τῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας: τὸ ἐδώδηται κ.λ.π. κτηνοτροφικὴ προϊόντα, δόσει τῶν αὐξηθητικένιων ἀναγκῶν ἡπὸ τὴν αὐξηση, τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ελλάδος καὶ ἡπὸ τὴν σύεταιστη, τοῦ τηγανεύοντος ἐπιπέδου διατροφῆς — ιματισμοῦ, ὑποδύνεως κ.λ.π. τῶν κατοίκων καὶ δόσει: τὴς ἀναιμενόμεντης δελτίωσης τοῦ κατὰ κεφαλήν μέσου ἐτήσιου ἀκαθαρίστου προϊόντος, τὸ δοπίον ήταν αὐξηθεὶ σὲ 7,535 δὲλτ. τὸ 2(XX). Η κράλλιτλα ήταν πρέπει νὰ ἐνταθεῖ καὶ ὄργανωμένη τῇ παραγωγῇ, καὶ τῇ, ἐξαγωγῇ, κτηνοτροφικῶν προϊόντων γιὰ τὰ δύοις τῇ χώρᾳ μαζὶ παρουσιάζει: συγκριτικὰ πλεονεκτήματα, τὸ τχέστη, μὲ τὶς δὲλτες χώρες τῆς Ε.Ο.Κ.

Ἐτοι: Ηειρεῖται: ἔκριως ἐπιθυμητή, καὶ ἡπόλυτα ἐφικτή τῇ μέχρι τὸ 2000 ἀνάπτυξη, τῆς δοστροφίας καὶ προσβατοτροφίας, ὥστε νὰ καλυφθοῦν τὰς αρδεύσις ἐλλειμματα τῆς χώρας σὲ γάλα καὶ γελάδης; καὶ ὅσεις χρέας. δοπιαὶ καὶ τὰ αἰγαπρόδειοι χρέας, γάλα, δέρματα, ἔριο καὶ τρίχες. Γιὰ τὴν προσπάθεια αὐτὴ ήταν

πρέπει κατά κύριο λόγο οι έκτροφεις νὰ ἀπολαμβάνουν τιμές ίκανοποιητικές γιὰ τὰ προϊόντα τους (γάλα, χρέας, δέριατα, μιαλλὶ κ.λ.π.) , ὥστε νὰ διαθέτουν ἢ νὰ διασφαλίζουν ίκανές ποσότητες ζωοτροφῶν σὲ καλὴ τιμή, γιὰ νὰ εἶναι ἀνταγωνιστικές τῶν ἀλλιών καλλιεργειῶν. Βασικὰ θὰ υποδογθύσει στὸν τομέα αὐτὸν ἢ δελτίωση, τῶν συνήγρων ἐιπορίας τῶν ζώων καὶ τῶν ζωοκομικῶν προϊόντων, ποὺ σήμερα διαχινοῦνται κατὰ τρόπο πολὺ καθυστερηγμένο.

Τὸ ἀνάπτυξη τῶν έκτροφῶν τῶν μιονογαστρικῶν ζώων καὶ τῶν προϊόντων τους (χοῖροι, πουλερικά, κουγέλια), ποὺ ἢ έκτροφή τους δὲν εἶναι στενὰ συγχρημάτινη, ἵνε τὸ ἔδαφος, καὶ ποὺ σήμερα ἔξελιγθηκαν σὲ ἐπιχειρήσεις καθητης ὄργανωσης, δὲν θὰ παρουσιάσουν δυσχέρεια στὴν αὔξηση τῆς παραγωγῆς τους τὸ διπλάσιο σχεδὸν τῆς σημερινῆς τους, γιατὶ καὶ πεπειραμένους ἐπιχειρηματίες διαθέτει ἢ χώρα καὶ τὰ κλιματικὰ στοιχεῖα τῆς Ἑλλάδος διασφαλίζουν συγχριτικὸ πλεονέκτημα, σὲ σύγκριση ἵνε τὶς ἀλλες χώρες τῆς Ε.Ο.Κ.

Γιὰ δὲ τὴν Ἑλλάδα δὲ ἀριθμὸς τῶν ζώων, ποὺ θὰ ἔκτρεφονται τὸ 2000 φύλεται στὸν πίνακα 2.

Ἀπὸ τοὺς δικούς ιου ὑπολογισμούς ἢ προβλεπόμενη κατανάλωση τρόφιμων καὶ πρωτεϊγῶν ζωϊκῆς προέλευσης ἀνὰ κάτοικο, στὴ χώρα, κατὰ τὸ ἔτος 2(ΧΧ) θὰ εἶναι, ὅπως δείχνεται στὸν πίνακα 4.

Ἐτσι, οἱ έκτιμήσεις ἐγχώριας παραγωγῆς καὶ εἰσαγωγῶν σὲ κρέατα κατὰ τὸ ἔτος 2(ΧΧ) θὰ εἶναι, ὅπως δείχνεται στὸν παρακάτω πίνακα 4.

Εἰδικότερα γιὰ τὴν Ηπειρὸν ὁ ἀριθμὸς τοῦ ζωϊκοῦ κεφαλαίου θὰ ἀνέλθει γιὰ τὸ 2(ΧΧ) τοὺς ἀναφερόμενους παρακάτω ἀριθμούς, κατὰ δικούς ιου ὑπολογισμούς:

Μόνοπλα	10.000	κεφαλὲς
Βοοειδῆ	80.000	"
Λίγοπρόβατα	1.350.000	"
Χοῖροι	80.000	"
Ορνιθοειδῆ	2.750.000	"
Κουγέλια	100.000	"
Κυψέλες	36.666	"

Βασικὸς παράγοντας, ποὺ θὰ ἐπηρεάσει καὶ τὴν κτηνοτροφικὴ ἀνάπτυξη τῆς Ηπειρου, είναι καὶ δὲ πληθυσμὸς τῶν τεσσάρων Ηπειρωτικῶν νομῶν, ποὺ δίνεται στὸν πίνακα 5 γιὰ τὰ χρόνια 1961, 1971, 1981, 2000.

Ἀπὸ τὰ δεδομένα τοῦ πίνακα προκύπτει ὅτι: α) (1) συγολικὸς πληθυσμὸς τῆς Ηπειρου ἀπὸ 352.604 κατοίκους τὸ 1961 μειώνεται σὲ 323.333 τὸ 1981 καὶ γιὰ τὸ 2(ΧΧ) ὑπολογίζεται ὅτι θὰ μειωθεῖ παραπέρα σὲ 312.000 κατοίκους.

Μόνον δὲ Νορίδες Ιωαννίνων μετὰ τὴν οσταρή, μείωση, τῆς 10ετίας τοῦ 1961—1971 παρουσίασε ὑπολογισμοὺς, αὔξηση μὲ τὴν ἀπογραφὴ τοῦ 1981 καὶ ὑπολογίζεται ὅτι τὸ 2(ΧΧ) θὰ ἐπιφανίσει στὴν 20ετία συνολικὴ αὔξηση 14.674

κατοίκους ($\gamma + 9,4\%$ σε σχέση με το 1981) και θά φθάσει το το^π 170.000 κατοίκους.

Οι νομοί "Αρτας, Πρέβεζας και Ηεπιρωτίας θά παρουσιάζουν συνεχή μείωση πληθυσμού, που θά συνεχίζεται. Ων δὲν άνωνται στὸ μεταξὺ δημοσίου μέχρι: στίμερα νέοι πλουτοπαραγωγικοί πόροι.

Στὸν πίνακα 6 δίνονται: τοις συνδέου τῶν οἰκονομικὰ ἐνεργῶν διέλιψιν τῆς Ήπείρου και τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀπαγόρευμένων στὴν πρωτογενή παραγωγὴ κατὰ τὰ τοιςχεῖα τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1971. Απὸ τὰ τοιςχεῖα προκύπτει: δι: τὰ 58,45% τοῦ συνδέου τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ ἀπαγόρευμένων μὲ τὴν πρωτογενὴ παραγωγὴ και μάλιστα 57,13% τοῦ ἀριθμοῦ ἡμέρες και 42,87% τοῦ θήλεων. Απὸ μιὰ ἐργατικὰ τοῦ Βλαχογράτων και Ε. Ρόκκου τῆς ΓΠΑΗ μὲ τὸν τίτλο ΕΡΕΥΝΑ ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΗΠΕΙΡΟΥ — ΚΕΡΚΥΡΑΣ — ΛΕΙΤΚΑΔΟΣ διαπιστώνομε δι: τὸ 1975 δ οἰκονομικὰ ἐνεργά; πληθυσμὸς τῶν 4 Ήπειρωτῶν νησιῶν ἀνέρχονται σὲ 57.700 διοικ. Ο ἐπίγειος ρυθμὸς μείωσης τοῦ ἐνεργοῦ γεωργικοῦ πληθυσμοῦ στοὺς 4 Νομοὺς καμπάνης μεταξὺ 1,1 ("Αρτας") και 6,2 (Θεωπωτίας). Τὸ ἀπαγόρευμένην ἐργατικὸν δυνατικὸν στὴν κατηγορία τῶν 4 νησιῶν τῆς Ήπείρου ἀντιλθε κατὰ τὸ 1975 σὲ 4.465.620 διαδύναμαις ἀνθρικὰ τύμεροις μήτραις.

Γιὰ δὴ τὴ χώρα και γιὰ τὰ χρόνια 1971 και 1977 δίνονται: τὸν πίνακα 7 τοιςχεῖα τῶν ἀπαγόρευμένων στὸν πρωτογενή, τοιμέτρια. Απὸ τὰ τοιςχεῖα αὐτὰ προκύπτει: δι: οἱ ἀπαγόρευμέναις στὴν ἔξτατις (1971—1977), μὲ τὸν πρωτογενὴ τοιμέτρια μεώθηκαν ταῦται χώρες μὲ ἐπίγειο ρυθμὸ —3,83%, και στὴν Ήπειρο μὲ ἐπίγειο ρυθμὸ —3,0%.

Γιὰ τὸ 1980 ὑπολογίζεται: δι: γιὰ δὴ, τὴ χώρα τὸ ποσοτὸν τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ, ποὺ ἀπαγόρευτήθηκε στὸν πρωτογενή, τοιμέτρια, περιορίζθηκε στὸ 28% τοῦ συνδέου ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ.

Στὸν παραχέτω πίνακα 8 δίνονται: τοιςχεῖα γιὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἀπαγόρευμένων στὸν πρωτογενή, τοιμέτρια τῆς παραγωγῆς. ποὺ θὰ ἀνέρχονται σὲ 574.600 ἀπαγόρευμένους τὸ 2000, και ποὺ θὰ ἀποτελοῦν τὸ 12,4% τοῦ συνδέου τοῦ ἐργατικοῦ δυνατικοῦ τῆς χώρας.

Εἶναι: ἐνδιαφέρον δι: τὸ περισχὴ τῆς Ήπείρου θὰ ἔχει: 41.500 ἀπαγόρευμένους στὸν πρωτογενή, τοιμέτρια τὸ 2000, ποὺ θὰ ἀποτελοῦν τὸ 24,5% τοῦ συνδέου ἐργατικοῦ δυνατικοῦ. Τὸ ποσοτὸν αὐτὸν θὰ εἶναι: τὸ ὑψηλότερο ποσοτὸν ἐνεργοῦ σύρραξικοῦ πληθυσμοῦ δὴ τῆς Έλλάδας. Σχεδὸν δέδα: δ ἀριθμὸς τῶν 41.500 ἀτόμων τοῦ 2000 θὰ εἶναι: δ ὥστε τοῦ ὑπολογιζόμενού ἀριθμοῦ τοῦ 1977 (81.700 διοικ).

"Όλη αὖτὴ, γιὰ συνεχὴ μείωση, τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἀπαγόρευμένων στὸν πρωτογενὴ τοιμέτρια δρεῖται: στὰ χριηλὰς εἰσοδήματα τοῦ τοιμέτρια αὐτοῦ σὲ σχέση μὲ τὰ εἰσοδήματα τῶν διόλων διόλων τοιμέτρων και εἶναι: φυσιολογική, και ικανοποιη-

τεχνή. Τὸ ἀκαδημαϊστο ἐθνικὸ προϊόν (Α.Ε.Π.) τῆς χώρας παρουσίασε ἔνα μέσο ρυθμὸ ἑταῖρας αὐξησηγρ. 6,15% στὰ χρόνια 1958 -1978 σὲ εταίερες τιμές τοῦ 1970. Στὴν ἕδεια χρονική περίοδο τὸ ἀκαδημαϊστο ἀγροτικὸ προϊόν παρουσίασε μέση ἑταῖρας αὐξησηγρ. 3,17%. Λαντίστοιχα οἱ ἀπασχολούμενοι (ἀπὸ 70 ἑταῖρα ὑπεροικίσθια καὶ ἄνω) στὸν πριωτογενῆ τοιμέα, ποὺ ἔφθαναν τὸ 1.930.344 ἀτομῶν τὸ 1961, μειώθηκαν σὲ 1.050.000 ἀτομά τὸ 1977, ποὺ μὲ ἐκτίμηση τοῦ Γ' πουργείου Γεωργίας, ἴσοδυναμεῖ σὲ 382.480 πλήρως ἀπασχολούμενους, γεγονός ποὺ ὑφεῖλεται στὴν κατάλτερη ὀργάνωση τοῦ τοιμέα, ποὺ στὸ μεταξὺ συντελέσθηκε, καὶ ποὺ τυγχάνει ὅτι καὶ τὸ εἰσόδημα τῶν ἀγροτῶν τῆς χώρας αὐξηθῆκε σημαντικὰ στὴν περίοδο αὐτή.

Τὸ μέσο ὄριμος ἀγροτικὸς εἰσόδημος παραμένει γαλιγήλτερο ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῶν ἀπασχολούμενων σὲ ἄλλους τοιμεῖς τῆς σίκουοριάς. Ήτοι τὸ 1978 ἔνα δὲ πριωτογενής τοιμέας ἀπασχολούμενες περίπου τὸ 28%, (ἀφορᾶ ἐργαζόμενοις ποὺ είχαν ἀπασχόληση, ἀπὸ 1.40 ὑπεροικίσθια καὶ ἄνω), τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας, συμπλετεῖται μόνο κατὰ 18% στὸ συγκατασημένο τοῦ ΑΕ.Π.

Πίστις τὴν μείζωνη τῆς διαφορᾶς τοῦ εἰσόδηματος στὸν πριωτογενῆ τοιμέα σὲ τὴν μέση, μὲ τὰ εἰσόδηματα τῶν δευτερογενῆ καὶ τριτογενῆ τοιμέα τῆς παραγωγῆς κατόπιν καὶ γιὰ τὴν ἀλιθίωντα τῶν διαφορῶν τοῦ πριωτογενῆ τοιμέα στὰ διάφορα διατερίσματα καὶ νομοὺς τῆς χώρας, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ μελετηθοῦν κατὰ διαλογούς οἱ τάξεις, ποὺ ὑπάρχουν, οἱ δυνατότητες καὶ προσποτικές, ποὺ δὲ κάλιες κλάδος τῆς κτηνοτροφίας εἰδικότερα παρουσιάζει, παράλληλα μὲ τὴν ἀναπτυγόμενη ἀνάπτυξη, ὅπη τὴν σίκουοριάς τῆς χώρας καὶ μέσα στὰ πλαστικά τῆς ἐνταξῆγητης τῆς χώρας στὴν Εύρωπαϊκὴν Κοινότητας.

Πίστις τὴν μέγιρ τὸ 2000 περίοδο θὰ γρειασθεῖ νὰ παράγουμε περισσότερες καὶ φηγότερες κτηνοτροφές σὲ ὅλη τὴν "Πίπειρο καὶ γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸς θὰ πρέπει:

α) Νὰ σειτιώσουμε τὴν παραγωγικότητα τῶν 4.5-42.900 στρεμμάτων δοσκοτόπων, ποὺ ἀποτελοῦν γιὰ τὸ Νομὸ Ιωαννίνων τὰ 50,16%, τὸ Νομὸ Θεσπρωτίας τὰ 70,8%, τὸ Νομὸ Ηρακλέης τὰ 50,8% καὶ τὸ Νομὸ Αρτας τὰ 20,61% τῆς συνολικῆς ἐπιφάνειας τῶν Νομῶν, τὴν μεγαλύτερη πηγὴ ἀπὸ τὴν δύο προσπορτίζοντας τὰ ¾ μιας τις καταλληλότερες κτηνοτροφές καὶ διασφαλίζουν κίνηση τὸν διεύλερο ἀέρα, ποὺ δελτιώνει τούς πάρα τὴν ὑγειεινή, τους κατάσταση. Έργαριθεῖται σήμερα, σὲ συνεργασία μὲ τὴν Ε.Ο.Κ., δελτιωτικὸ πρόγραμμα τῶν δοσκοτόπων στὰ Τζουνιέρχα, ἵστε γὰρ ἡ παγκόσμιη τὰ λειτάδια, νὰ γίνει καταπολέμηση, τῶν διζωνίων, γὰρ γίνει στὰ πιὸ κατάλληλα ἀναχλόσαγη, νὰ στραγγισθοῦν καὶ νὰ ἀρδευθοῦν τὰ καταλληλότερα ἀπὸ αὐτὰ καὶ νὰ ὀργανωθεῖ καὶ περιτροπικὴ, οὐσιώση, τῶν λειθαρίων μὲ κατάλληλα φράγματα γήλεχτροφόρα, ὅπου εἶναι δυνατόν.

Τὸ πρόγραμμα αὐτὸς νὰ ἐπεκταθεῖ μείλουτικὰ σὲ ὅλη τὴν "Πίπειρο.

Μὲ τὴν προσέλεπτην, οὐσιώση, ἀραβική, τοῦ δρεινοῦ πληθυσμοῦ σὲ προ-

σεχή χρόνια μέχρι τό 2000, θεωρώ σημαντική τήν διάθεση σε νέους κτηνοτρόφους σημαντικών καινοτομιών ή όλων καινοχρήστων έκτασεν, δοσκοτόπων στους αλγοτροφικούς και δοστρόφους για δλη τήν περίοδο κατά τήν δποία δισκούν τό κτηνοτροφικό έπαγγελμα.

Θεωρώ χρήσιμη τήν παραχώρηση στους κτηνοτρόφους απ' εύθετας, γιατί δπως διαπίστωσα τήν περιοχή του Σουλίου ένα κομιτάς δρεινού και πετρώδους δοσκοτόπου, που είχε παραχωρηθεί σε ένα κτηνοτρόφο, είχε δελτιωθεί από τόν ίδιο τόσο σημαντικά, ώστε νά διαφέρει πάρα πολὺ (λίπανση τών γονιμότερων φυτημάτων, προστασία και περιποίηση τών δενδρυλλίων κ.λ.π.) από τήν υπόλοιπη έκταση του καινοτοκού δοσκοτόπου. Είναι δέ δεδομένο δτι δ 'Ελληνας μόνο γιά τό διακό του κομιτάς ένδιαφέρεται και τό περιποιείται, ένω γιά τό καινοτοκό ή άκρια και συνεταιρικό διαφορεῖ.

6) Σέ μία χώρα, που έκδιοι γηγενήσεις με ταχύ ρυθμό, δπως ή Έλλάδα, είναι πολὺ προβληματική ή καλλιέργεια δριζμένων φυτών προϊόντων, δν αυτά δέν έπειτα γηγενήσεις στήν τελική τους μορφή στόν τόπο τής παραγωγής τους και δέν έξαγονται, χωρίς έπιγεργήσεις και με συμφέροντες δρους, τάν προσόντα έτοιμα γιά κατανάλωση. Αντίθετα, ή έπιτόπια παραγωγή ζωήκων προϊόντων, που είναι άπαραιτητά γιά τήν κάλυψη τών άναγκων τής χώρας. Είναι πιό συμφέροντα άλλα παράλληλα διασφαλίσει τήν ανεξαρτησία τής χώρας και τή μείωση του έξαγονου συναλλάγματος γιά εισαγωγές ζωήκων προϊόντων.

Έπισταλται, λοιπόν, νά καταβληθεί προσπάθεια κατά πρώτο λόγο γιά τήν κάλυψη του έλλειμματος τής χώρας σε καρπούς δημιουργικών γιά ζωοτροφής (1 έκατ. περίπου τόννοι άμεσα και 2 έκατ. τόννοι από τό 1990 και μετέπειτα) καθώς και ή παραγωγή χλωρού άραβος του ή σόργου γιά νωπή κατανάλωση ή ένσιρωση. Στίς παραλίες Ήπειρωτικές και άρδευθμενές περιοχές ή παραγωγή του χλωρού άραβος του ή σόργου θά μπορεί νά έσφαλθει τάν έπισπορη καλλιέργεια μετά τό φθινοπωρινό σειρά (τιτάρι ή κραθάρι) ή φυγανθέ. Γιά νά γίνει δημιουργή αύτό θά άπαιτηθεί ή προσωρινή παροχή ασφαρών κινήτρων στους καλλιέργητες, ώστε νά έφερθεσσον τήγχρονες μεθόδους στίς καλλιέργειες αύτές (χρησιμοποίηση, ειδικών υδριδίων καλλιποικιού και σόργου, τόσο γιά καρποπαραγωγή δοσ και γιά παραγωγή χλωρικάς) και νά τίς ξεισπούν γιά τή διατροφή δοσεδών ύψηλής παραγωγικότητας.

Η καλλιέργεια μηδεκάτης, που έπειτα έρχεται τά τελευταία χρόνια, είναι πολὺ δασική και άπαραιτητή γιά τή διατροφή τών μονογαστρικών κατοικιδίων (χοίρων, πουλερικών και μοσχαριών κατά τήν περίοδο τής πρώτης έξαμηνίας τής ζωής τους) και τών άγελάδων με γαλλαχτοπαραγωγή μεγαλύτερη από 20 χλγρ. Αποτελεί ανεπίτρεπτη πολυτέλεια ή διατροφή άγελάδων με μηδεκάτη δοσ και γαλλαχτοπαραγωγή τους είναι μηχρέτερη τών 20 χλγρ.

Στήν περίοδο 1977—1978 στήν Ήπειρο καλλιέργηθηκαν 1.363.480 στρ. από τά δποία 430.185 στρέμ. ήσαν άρδευθμενά. Δεδομένου δτι δλοι σχεδόν οι

Νομοί της Ηπείρου είναι κτηνοτροφικοί θά πρέπει νὰ προωθηθεῖ ἡ καλλιέργεια ξηρικῶν καὶ ποτιστικῶν καλλιεργειῶν κτηνοτροφικῶν φυτῶν γιὰ καρποπαραγινὴ καὶ παραγωγὴ σανῶν. Βέβαια βασικὰ θὰ πρέπει νὰ ἐπιταχυνθεῖ ἡ ἐκτέλεση τῶν ἀρδευτικῶν ἔργων, τὰ δποῖα ὑπολογίζεται δτι τὸ 2.000 θὰ φθάσουν σὲ 676.000 ἀρδευόμενα στρέμματα.

Τὸ 1977 καλλιεργήθηκαν στήν "Ηπειρο 319 χιλ. στρέμ. μὲ κτηνοτροφικὰ φυτά, ποὺ τὸ 2000 θὰ φθάσουν τὰ 576 χιλ. στρέμ. Ἐτσι θὰ ἐπαρκέσουν οἱ παραχθησόμενες ζωοτροφές γιὰ τὸν αὐξημένο ἀριθμὸ καὶ τὴν ὑψηλότερη παραγωγικότητα τῶν ζώων, ποὺ θὰ ἐκτρέφονται τότε. Αὐτὸ θὰ γίνει μὲ τὴν δροθολογικότερη δργάνωση τῶν καλλιεργειῶν στὶς ἀρδευόμενες κατὰ πρῶτο λόγο ἐκτάσεις, ὥστε νὰ καλύπτωνται οἱ ἀνάγκες τῆς βοστροφίας, σὲ βάρος ἄλλων ποτιστικῶν καλλιεργειῶν, στὶς δποῖες ἥδη δημιουργοῦνται μεγάλα πλεονάσματα καὶ προβλήματα γιὰ τὴ διάθεσή τους.

γ) Ἐπαγγελματικὴ κατάρτιση εἰδικῶν ἐπιστημόνων ζωϊκῆς παραγωγῆς σὲ ἀνεξάρτητη Πανεπιστημιακὴ Σχολὴ Ζωοτεχνίας (ἢ ζωϊκῆς παραγωγῆς ἢ Ἐπιστήμης τῶν ζώων) καὶ μάλιστα στὸ Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων, ὅπως ἀπὸ μία τετραετία προσπαθῶ νὰ ἐπιτύχω. Μόγο ἔτσι θὰ ἀποκτήσουμε καὶ στήν Ἑλλάδα ἔξειδικευμένους στὴ σύγχρονη ζωϊκὴ παραγωγὴ εἰδικοὺς ἐπιστήμονες, ποὺ θὰ είναι σὲ θέση νὰ διδάξουν τοὺς νέους Ἑλληνες, ποὺ θὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς κτηνοτροφικῆς παραγωγῆς (βοστροφία, αἰγοπροβατοτροφία, χοιροτροφία, πτηνοτροφία κ.λ.π.). Τὸ δρόμο αὐτὸ ἀκολούθησαν τόσο οἱ Δυτικὲς ὅσο καὶ οἱ Ἀνατολικὲς προηγμένες στήν κτηνοτροφία χώρες.

δ) Ἀγύψωση τοῦ βιοτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἐπιπέδου τῶν κτηνοτρόφων μὲ ἔκσυγχρονισμὸ καὶ ἐντατικοποίηση τῶν δραστηριοτήτων τῆς κτηνοτροφίας, ὥστε νὰ ἔξασφαλτίζονται ίκανοποιητικὰ εἰσοδήματα, ποὺ θὰ προσελκύσουν ίκανοὺς νέους ἀγθρώπους στὸν τομέα αὐτόν.

ε) Ριζικὴ ἀγαδιοργάνωση τῶν κτηνιατρικῶν ὑπηρεσιῶν μὲ κατάλληλα ἔκπαιδευμένο ἐπιστημονικὸ προσωπικὸ καὶ μὲ λειτουργία σύγχρονων κτηνιατρείων καὶ ἐργαστηρίων στὶς κτηνοτροφικὲς περιοχές. Ἐτσι θὰ καταστεῖ δυνατή, μέσα στήν προσεχῆ 10ετία, ἔξαλειψη, τῆς φυικατίωσης, τῆς βρουκέλωσης, τοῦ ἐγιγνόκοκκου, τῆς λύσσας κ.λ.π., ποὺ δημιουργοῦν θύμιατα βαρέων γονημάτων μεταξὺ τῶν κτηνοτρόφων κυρίως καὶ ποὺ παράλληλα ζημιώνουν τὴν ζωϊκὴ μας παραγωγὴ κατὰ ἀρκετὰ δισεκατομμύρια-δρχ. τὸ χρόνο.

στ) Ἐπιβάλλεται ἡ αὐξηση τῆς παραγωγικότητας τῶν κτηνοτροφικῶν ἔκμεταλλεύσεων καὶ ἡ μείωση τοῦ κόστους παραγωγῆς τοῦ κτηνοτροφικοῦ κεφαλαίου καὶ τῶν κτηνοτροφικῶν προϊόντων. Κύριος παράγοντας γιὰ νὰ ἐπιτευχθοῦν οἱ παραπάνω στόχοι θὰ είναι ἡ κατάλληλη ἔκπαιδευση τῶν κτηνοτρόφων καὶ ἡ παράλληλη γρηγοριαστική τους μὲ εύνοϊκοὺς ὅρους, ἀπὸ τοὺς Ἕνικοὺς πόρους, τούλαχιστον στήν ἀρχῇ καὶ γιὰ δρισμένους κτηνοτροφικοὺς κλάδους, ποὺ τούλαχιστον στὰ προσεχῆ 20 χρόνια ἡ χώρα μας δὲν θὰ διέθε-

τει συγχριτικά πλεονεκτήματα σε τ/έτη, με τις διόπτες γώρες της Ε.Ο.Κ. (χυρίως δουστροφία).

ζ) Αιτεσα ἐπίσης ἐπιδίλλεται: ή, μὲ τύγχρονα μέσα και τρόπους δελτίνη τῶν συνθηκῶν ἐπεξεργασίας, τυποποίησης, συντήρησης και διαχίνησης τῶν κτηνοτροφικῶν προϊόντων. Άπλ τοῦ 1960 μελετήθη, καν ἀπὸ νόσους και ἔνοιας μελετητές ή, δημιουργία τύγχρονων στάχεων και διωγμούς στὴ Ιωάννινα, όλλα μέγρη: σήμερα τίποτε σχεδὸν δὲν ἔγινε. Έτοις τὸ κατανάλιτικόν τοῦ, Ήπειρο και Ἑπειρόπειρας στὴ λοιπή, Ελλάδα κρέας δοκίν, αἰγαποφοβήτων και χοίρων στάχεων: σὲ ἀκτάλληλα στάχεια, ποὺ τὸ καθιστοῦν ἀκτάλληλα γιὰ τὴν κατανάλωσή, του τις γώρες της Ε.Ο.Κ.

Η ἐριπορία ἐπίσης τοὺς κρέατος γίνεται: κατὰ τρόπο, ποὺ ἡγιεῖται: τοὺς ἐκτροφεῖς. Μόνο γιὰ τὰ πουλερικὰ λειτουργοῦν στάχεια τύγχρονα και ἐφεδιασμένα μὲ δυνατήτες: καταψύξεις τοὺς πλεονάγοντος κατὰ καροὺς κρέατος πουλερικῶν, μετε νὰ ἀποφεύγονται κρίσεις. ποὺ δημιουργοῦνται: ἀπὸ ὑποπλαγματική. Λειτουργοῦν ἐπίσης μονάδες: ἀξιοποιήσεις τῶν προϊόντων τῶν παγητροφικῶν στάχεων γιὰ διωτροφές.

Γιὰ τὴν ἐπεξεργασία τοὺς γάλακτος και τῶν γαλακτοκομικῶν προϊόντων τη λειτουργοῦνται τὰ Ιωάννινα συνεταιριστική, μονάδα φαίνεται: δὲ λειτουργεῖ ικανοποιητικά.

η) Η Ἐρευνα κατὰ κτηνοτροφικὸ κλάδο ἀποτελεῖ δασική, προσταθεστ, γιὰ νὰ ξεγιατρίσει, παραγωγή, μὲ ἀνταγωνιστικὸ κόστος.

Βασικὰ θὰ πρέπει νὰ παρακολουθεῖται: ή, ἐπιτύγχανθεντι, τοὺς προτυπίενες γώρες και κυρίως στὶς Η.Π.Α. κύνητη, τὴς παραγωγικότερες τῶν παραγομένων υδροδίων δόλιων και ή, τάχιστη, εἰσαγωγή, τους στὴ γώρα μιας. ἐφ' δεσμού διατραπέζονται: οἱ κατάλληλες προσπεθέταις διατροφῆς. ἐνταυλισμοὺς κ.λ.π. τῶν υδροδίων αὐτῶν. Τηναὶ στὴν πτηνοτροφία και στὴν χοιροτροφία, οἱ μεγάλες μονάδες εἰσάγουν τὰ νέα υδροδία ποὺ δημιουργοῦνται: συνεχόμενα έτοις και στὴν προστατευτική και δουστροφή πρέπει: συνεχῶς νὰ ἐντριερώνονται οἱ κτηνοτρόφοι μιας ἐπὶ τὸν δημιουργούμενων νέων υδροδίων και στοὺς κλάδους αὐτοὺς και νὰ ἐνεργεῖται τὸ συντομότερο ή, εἰσαγωγή, τους.

Σήμερα στὶς ποὺ προτυπίενες δωστεχνικὰ γώρες, ἐφαρμόζονται: νέες μεθόδοι, διπλοὶ π.γ. είναι: ή, ἀπόδημοι 3—8 ἀρτιῶν ὥρισιν, κατὰ κάθε δεύτερο οιστρικὸ κύκλο (ἀνὰ 50 περίπου ὑμέρες) ἀπὸ ἀγελάδες πολὺ ὑψηλής γαλακτοπαραγωγῆς. Τὰ γενετικὰ δριστικά αὐτὰ ὠάρια γονιμοποιοῦνται: μὲ επέριμα ποὺ προέρχεται: ἀπὸ ταύρους ὑψηλής γενετικής γαλακτοπαραγωγῆς και ἐμφυτεύονται σὲ κοινές ἀγελάδες. Έτοις είναι δυνατόν νὰ ξεγιατρίσεις ἀπὸ δριστες ἀγελάδες 25 ἀπογόνους τὸ χρόνο.

Η τύγχρονη δημιούρια, διολογία ἐξελίσσεται: μὲ τόσο ταχὺ ρυθμὸ ὥστε μελλοντικὰ θὰ ἐπιτευχθοῦν τέτοιες πρόδοση: ποὺ σήμερα είναι δύσκολο και νὰ τις φαντασθοῦμε.

Έτσι πιστεύεται ότι μέλλοντικά θὰ ἐπιτευχθεῖ ἀναπαραγωγὴ μὲ σωματικὰ κύτταρα χωρὶς τὴν γρηγοριοποίηση τῶν σπερματικῶν κυττάρων. Μιὰ τέσσαρα ἔξιλεξη ἐπαναστατικὴ θὰ ἀνατρέψει τὴν μέχρι σήμερα ἐφαρμοζομένη μέθοδο ἀναπαραγωγῆς καὶ θὰ ἐπιτρέψει τὴν δημιουργία ἀπογόνων τελείως δικοιων πρὸς τὴν γενετικὴν δομὴν τῶν σωματικῶν κυττάρων.

Στὴν μέχρι τὸ 2000 περίσσο φαίνεται θέματος ὅτι ἡ Βιοτεχνολογία (BIO-TECHNOLOGY) θὰ σημειώσει σοβαράτατες ἔξελλεις.

Ἡ βιοτεχνολογία εἶναι ἡ τεχνολογία ποὺ στηρίζεται στὴ βιολογικὴ (ἡ ζῶσα ὕλη) γιὰ τὶς διεργασίες ποὺ διενεργοῦνται ἀπὸ ζωντανούς δργανισμούς. Κάθε λοιπὸν δραστηριότητα ἡ ἐπεξεργασία ποὺ ἀπαιτεῖ τὴν συμμετοχὴν ἀνώτερων ἢ κατόπιν φυτῶν (ιπποδίων) ἢ ζώων γιὰ τὴν παραγωγὴ νέων πηγῶν τροφῆς, χρησικῶν προϊόντων ἢ ἐνεργείας ἀποτελεῖ τὸν στόχο τῆς βιοτεχνολογίας. Ἡ βιοτεχνολογία ἐφαρμόζονται καὶ στὸ παρελθόν καὶ δὲν εἶναι νέα μέθοδος.

Νέα εἶναι ἡ κατάσταση ποὺ δημιουργησε ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ σπάνιας τῶν πετρελαίων ποὺ μᾶς ἀναγκάζει νὰ κινηθοῦμε γρήγορα ἀπὸ τὴν πετροχημεία σὲ μία περιοχὴ ποὺ θὰ ἀναπτύξει πλέον ἀποτελεσματικὰ συστήματα μὲ τὴν χρησιμοποίηση φυτικῶν προϊόντων πιὸ οἰκονομικῶν ἀπὸ τὰ πετροχημικὰ καὶ πιὸ ἀποτελεσματικῶν στὴν παραγωγὴ ἐνέργειας.

Ἡ βιοτεχνολογία συχνὰ φέρεται ἵστη συγάνυμη μὲ τὴν γενετικὴ μηχανικὴ (GENETICAL INGNEERING). Μία μεταδίδαση γενετικῆς πληροφορίας ἀπὸ ἀνώτερα φυτὰ ἢ ζῶα σὲ δρισμένους κλώνους ἀπὸ βακτηρίδια θὰ μᾶς προσφέρει, μοναδικὸν διοργανικὸν δυναμικὸν γιὰ τὸν «προγραμματισμὸν» τοῦ «λήπτη βακτηρίδου» γιὰ νὰ παραγάγει χρήσιμες ὕλες τὶς δποῖες θὰ ἔπειπε νὰ πάρουμε ἀπὸ ἀνώτερα φυτὰ ἢ ζῶα. Ὕπαρχουν δικοιων καὶ πολλοὶ ἄλλοι τομεῖς βιοτεχνολογίας ἐξ ἵσου ἐνδιαφέροντες ἀπὸ τὴν ἀποψή τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς τομεῖς ποὺ θὰ ἀναπτυχθοῦν τὴν προσεχῆ 10ετία εἶναι ἡ αὐξανόμενη γρηγοριοποίηση ἀπὸ ἀκινητοποιημένα κύτταρα ἢ ἔνζυμα γιὰ τὴν παραγωγὴ σὲ μεγάλη κλίμακα προϊόντων ποὺ σήμερα παράγονται ἔτσι μὲ παραδοσιακὴ χρησιμοποίηση εἴτε μὲ ζύμωση.

(*) «ζυμωτήρες» τοῦ μέλλοντος θὰ μπορεῖ ἀπλὰ νὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ μία στήλη ἀκινητοποιημένων κυττάρων ποὺ ἔχουν προγραμματισθεῖ γιὰ τὴν παραγωγὴ εἰδικῶν προϊόντων.

Ἔτσι στὴ γεωργία ἡ βιοτεχνολογία θὰ δηγγήσει στὴν παραγωγὴ ἀσφαλέστερων μέσων γιὰ τὸν ἔλεγχο τῶν φυτικῶν ἀσθενειῶν. Ἀναμφισβήτητα ἔπιστης ἡ βιοτεχνολογία. Ήδη δηγγήσει στὴν ἐφαρμογὴ μεθόδων βελτιώσεως τῆς φυτικῆς βιομάζας ἢ τῶν γεωργικῶν ἀπόβλητων γιὰ τὴν μείωση τῆς χρήσεως τοῦ πετρελαίου. Μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ ἐνδιαφέρουσες περιοχές, μὲ σημαντικές δυνατότητες εἶναι ἡ δημιουργία νέων ποικιλιῶν φυτικῶν τροφίων μὲ τὴν πιὸ ἀποτελε-

εματική «δομή» (δηλαδή, ταχτοποίηση, ψυλώματος, έξαρτησης) επιφάνεια, διαβατής ριζών κ.λ.π.) για τὴν μεγιστοποίηση, τῶν ἀποδόσεων. Σήμερα θεωρεῖται δέβαιο δτὶς ἡ βιοτεχνολογία ἐπειδὴ θὰ ἐπιτρέψῃ σύντομά τὴν παραγωγή, τροφῶν, ἐνεργείας καὶ προστασίας τοῦ περιβάλλοντος θὰ τύχει μεγάλης προσχῆς ἀπὸ μέρους τοῦ κράτους καὶ τῆς βιομηχανίας. Στὴ δεκαετία τοῦ 1980-1990 θὰ ἀποδειχθεῖ πόσο καλά ἡ κυβερνητική, ἡ βιομηχανία καὶ τὰ πανεπιστήμια θὰ ἀνταποκριθοῦν στὴ γρήστη, τῆς βιοτεχνολογίας γιὰ τὴ διεύθυνση τῶν συνθηκῶν ζωῆς τῆς χώρας τους καὶ τοῦ πλανήτη γενικότερα.

Ἄπὸ τις ἀναφερθεῖσες μὲ συντομίᾳ ἔξελίξεις καὶ στὸν τομέα τῆς ζωικής παραγωγῆς δηγαίνει τὸ συμπέρασμα δτὶς μελλοντικὰ καὶ στὴ ζωική παραγωγή, ἡ γνώση τῶν πλέον σύγχρονων μεθόδων καὶ ἡ ἐφαρμογή τους καὶ στὸν τόπο μας θὰ ἀποτελοῦν τὴν μοναδική, δυνατότητα γιὰ τὴν ἐπιβίωση, τοῦ λαοῦ μας καὶ τὴν ἀξιοποίηση τοῦ τόπου μας. Στὸ Πανεπιστήμιο τῶν Ιωαννίνων λειτουργεῖ σήμερα ἡ Φυσικομαθητικὴ, Σχολή, καὶ θέλω νὰ πιστεύω δτὶς μελλοντικὰ θὰ λειτουργήσει καὶ Ζωοτεχνικὴ, Σχολή, (ἢ Σχολή, Ζωική, Παραγωγῆς) ὥστε τὰ ἰδρύματα αὐτὰ θὰ μεταφέρουν καὶ θὰ μεταδώσουν τὶς σημειούμενες νέες ἔξελίξεις τόσο στὴ γιορτική βιολογία δυος καὶ στὴ βιοτεχνολογία καὶ στοὺς Ἡπειρῶτες ἐπιστήμονες καὶ μή, ποὺ θὰ μεταχοληθοῦν μὲ τὴ σύγχρονη ζωική παραγωγή. Πρώτο: στ' ἀρματα, στὰ γράσια καὶ στὰ γράμματα οἱ Ἡπειρῶτες, πρέπει μελλοντικὰ νὰ γίνουν πρώτοι στὴ σύγχρονη γνώση καὶ στὰ γράμματα γιατὶ δῆμα ἔχουν τὴ γνώση θὰ ἔχουν καὶ τὰ ἀρματα καὶ τὰ γράσια.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ πιστεύω στὶς ικανότητες τῶν παιδιῶν μας, εἴμαι δέβαιος δτὶς οἱ νέοι μας θὰ μας ἑπεράσουν καὶ θὰ δημιουργήσουν τὴ σύγχρονη ζωική παραγωγή, ποὺ εἴμεις δὲν καταφέραμε νὰ φτιάξουμε. Αὐτὸς εἶναι τὸ πιστεύω μου.

ΠΙΝΑΚΕΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΠΕΡΙΟΧΗ ΔΥΤΙΚΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΣΟΣ (ΗΠΕΙΡΟΣ — ΚΕΡΚΥΡΑ — ΛΕΥΚΑΔΑ)

ΓΗΓΑΡΧΟΝΤΑ ΖΩΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ 31.12.1971, 1977 και 1979

No ηοι	Σύνολο μονοπλών	Σύνολο δοών	Σύνολο αιγαπροδ.	Σύνολο χοίρων	Σύνολο δρυθετέων κουνάδων	Σύνολο κυψελών
ΑΡΤΗΣ	1971 5.673	8.610	143.113	9.501	418.061	4.820
	Μεταβολή -26,1%	-17,1%	-29,1%	+ 15,4%	+ 48,2%	+ 54%
	1977 4.249	7.137	184.789	10.964	619.712	7.425
ΠΡΕΒΕΖΗΣ	Μεταβολή - 9,3%	+ 10,5%	+ 8,1%	+ 9,5%	+ 25,3%	+ 1,8%
	1979 3.855	7.833	199.696	12.014	776.367	9.090
	1971 6.458	5.312	188.910	9.269	148.941	2.013
	Μεταβολή - 33%	+ 47,8%	+ 21,3%	+ 71,6%	+ 13%	+ 31,5%
	1977 4.327	7.854	229.209	16.910	168.373	2.648
	Μεταβολή - 9,8%	+ 13,5%	+ 6%	+ 12,7%	- 2,1%	+ 16,6%
	1979 3.904	8.913	243.067	17.934	164.764	3.089
	1971 16.983	9.781	459.960	9.238	560.135	7.746
	Μεταβολή -24,5%	- 32%	+ 22,1%	+ 175%	+ 140%	+ 75%
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΑΝΝΙΝΩΝ	1977 12.818	6.864	561.844	25.402	1.343.749	13.555
	Μεταβολή -10,2%	+ 15%	+ 3,8%	+ 47,6%	+ 63,7%	- 0,4%
	1979 11.521	7.650	583.200	37.500	2.200.500	13.500

	1971	5.484	4.415	249.734	1.078	114.050	1.10%	9.593
Mεταξώνι	—15,6%	-107,5%	+ 29,6%	-232,8%	- 5,1%	21%	- 2%	
ΕΣΗΠΩΤΙΑΣ	1977	4.627	9.162	323.625	3.582	108.243	875	9.65%
Mεταξώνι	— 7,3%	- 6,4%	- 0,7%	+ 11,8%	- 9,4%	+ 11%	- 0,5%	
	1979	4.289	9.750	325.812	4.010	118.395	971	9.60%
Mετ. 71-79	-11.029	+ 6.028	-210.048	-42.362	-2.018.839	1.875	2.999	
ΣΥΝΟΛΟ	8.71-79	- 31,9	+ 21,4	+ 29,7	- 145,6	+ 162,6	12	6,7
Επ. 290.	—	- 2,7	+ 3,7	+ 18,2	+ 20,3	1,5	0,8	
ΗΙΕΡΟΙ	Πρωτ. 1990	15.042	45.773	1.943.966	3.80.334	24.896.767	20.685	45.70%
Πρωτ. 2000	10.000	59.747	2.795.608	2.024.601	158.051.724	24.005	49.70%	
Mεταξώνι	— 7,5%	-10,9%	+ 11,4%	- 42%	-13,4%	- 17%	-25,5%	
ΑΕΓΑΔΑΣ	1977	3.938	352	21.189	1.381	51.119	5.774	4.50%
Mεταξώνι	— 5,5%	- 37,8%	- 0,5%	-111,2%	- 1,9%	- 7,8%	-3,1%	
	1979	3.720	485	21.303	2.917	52.111	5.324	4.366
Mεταξώνι	— 10,6%	-34,6%	- 4,8%	- 60,6%	- 15,6%	+ 74,7%	-15,2%	
ΚΕΡΚΥΡΑΣ	1977	9.232	4.451	67.151	- 7.662	271.186	25.280	9.181
Mεταξώνι	— 3,8%	+ 33,6%	- 1%	- 65,8%	+ 28,4%	-14,5%	-11,6%	
	1979	8.878	5.945	67.262	12.707	348.176	21.620	10.250
Mεταξώνι	— 20,3%	+ 0,9%	+ 22,7%	- 79%	+ 66,9%	+ 49,7%	- 9,6%	
ΔΙΤΙΚΗΣ	1977	39.189	35.630	1.387.807	64.867	2.561.942	55.557	53.74%
ΒΟΡΕΙΑΣ	Mεταξώνι	- 7,7%	+ 13,9%	- 3,8%	+ 32,2%	+ 42,8%	- 20%	+ 5,4%
EΛΛΑΣ	1979	36.167	40.576	1.440.330	87.072	3.660.313	44.504	56.66%

Π Ι Ν Α Κ Α Σ - 2

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΚΤΡΕΦΟΜΕΝΩΝ ΖΩΩΝ — ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ: 1972—2000

Είδος ζώων	1972*	1977*	2000**	Χ. Μεταβολή	
				1972—1977	1977—2000
• Ιπποι, Ημένοι, Λόνες	680.331	532.633	376.300	—21,71	—29,35
Σύνολο βοοειδών	1.064.827	1.036.388	2.063.500	—1,75	99,11
Αγροτικά	12.167.666	12.588.825	12.386.000	3,40	1,57
Χοίροι	690.330	866.173	1.466.500	46,73	69,31
• Ορνιθοειδή	31.060.365	28.527.962	37.894.000	—8,12	32,83
Κουκέλαια	1.668.062	1.885.034	2.507.500	13,14	33,02
Κυψέλες	993.083	1.079.198	892.300	8,67	—17,32

* Πηγή: Εθνική Στατιστική Γραμμεία της Ελλάς, Γεωργική Στατιστική 1972 και 1977
 ** Εκτιμήσεις Μελετητή (Δεξιάδη)

Π Ι Ν Α Κ Α Σ 3

**ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΚΑΙ ΠΡΩΤΕΙΝΩΝ ΖΩΙΚΗΣ
ΠΡΟΕΔΕΥΣΗΣ ΑΝΑ ΚΑΤΟΙΚΟ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2000**

Είδος τροφίμων	Συνολική πόσης	Κατανάλωση σημερήσια κατά κάτιοχο χλγ	Άνθρωπη σημερήσιας κατανάλωσης Θερμίδες γρη	Πρωτεΐνες γρη	Λίπος γρη	Έπασση. πρωτεΐνων κάθε είδους τροφίμων
Κρέας, σύνολο	990.250	85,08	232	401,05	29,67	29,98 42,1
Κρέας δόλιο	191.310	16,51	45,23	66,02	6,83	4,07 9,7
Κρέας αιγαστρόβειο	173.000	14,81	40,60	55,00	5,30	3,32 7,5
Σύν. έρυθρων κρεατών	364.300	31,32	85,00	121,02	12,13	7,39 17,2
Κρέας χοίρειο (4.315.000) X 70	315.000	27,04	74,08	185,92	8,60	16,44 12,2
Κρέας πουλερικών (200 έκ. X 1,5 χγρη)	300.000	25,75	70,55	91,35	8,46	6,07 12
Κρέας κουνελιών (7.500.000 X 1,5 χγρ)	11.250	0,97	2,66	2,76	0,48	0,08 0,7
Σύνολο καυτών κρεατών	626.250	53,76	147,30	280,03	17,54	22,59 24,9
Γάλα και προϊόντα (χπάρια γάλα κάπελάδ.)	2.910.000	249,79	684,36	569,25	32,09	34,61 45,4
Αργα	174.750	15	41,10	59,17	4,51	4,28 6,4
ΠΛΑΝΕΤΑΡΙΚΑ	209.700	18	49,32	30,58	4,34	1,33 6,1
Σύνολο			1.060,05	70,61	70,20	100

Πηγή: Προβολές Καθηγητού Ι. Εξαρχού.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ 4

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΕΙΧΩΡΙΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΕΙΣΑΓΩΓΩΝ ΣΕ ΚΡΕΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2001

ΕΙΔΟΣ: ζώων	Αριθμός, ζώων και ποσόστιο	Παραγωγή, χιλ. σύνολο, παρ. χιλ. επίσης (χιλ. τόν.)
1. Βοοεδή, δέλων τῶν ἡλικιῶν	650.000 καφ. Χ 200 κλήρη/καφ.	130 —
2. Αλγοπρόβατα δέλων τῶν ἡλικιῶν	15.000.000 , Χ 11,5 κλήρη/καφ.	173 —
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΓΙΩΝ ΚΡΕΤΑΝ		303
1. Χοιροί δέλων τῶν ἡλικιῶν	4.315.000 , Χ 70-76	315 —
2. Ησπάριχα δέλων τῶν ἡλικιῶν	200.000.000 , Χ 1,5	300 —
3. Κουνέλια δέλων τῶν ἡλικιῶν	7.500.000 , Χ 1,5	11,25 —
ΣΥΝΟΛΟ ΛΕΓΚΩΝ ΚΡΕΤΑΝ		626,25
ΣΥΝΟΛΙΚΗ Η ΑΡΑΓΩΓΗ ΧΩΡΑΣ		929,25

Σημειώσεις:

- a. Ανθρακεί: Σε έρυθρα κρέτα: 85 χιλμ/έτος/έτος Ν 36,82% Ν 11.650.000 δ:ση = 364.610 τόνοι.
- b. Ανθρακεί: σε λευκά κρέτα: 85 χιλμ/έτος/έτος Ν 63,18% Ν 11.650.000 δ:ση = 625.640 τόνοι.
- c. Ανθρακείς για εισαγωγή: έρυθροι (θαλασσινοί) κρέτας = 364.610 - 303.000 = 61.310 τόνοι: που θα καλύπτονται:
Εξ διλογίου δέπου εισαγωγής από την παραγωγή άνωτρα με την προσαφορά
πρές διεθνείς άγορές.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

ΠΛΗΘΥΓΜΟΣ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΔΙΤΙΚΗΣ — ΒΟΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΣΟΣ
(ΗΠΕΙΡΟΣ — ΚΕΡΚΥΡΑ — ΛΕΙΚΑΔΑ)

Νομός	Ετοί	1 9 6 1	1 9 7 1	1 9 8 1	2 0 0 0	
	Πληθυσμός	Μεταξ. %	Πληθυσμός	Μεταξ. %	Πληθυσμός	Μεταξ. %
ΑΡΓΗΣ	— 4.254	+ 1.581	— 29.957	— 32.630	— 39,5%	
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	— 11.441	+ 419	— 4.103	— 11.441	— 15.125	
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	— 20.638	+ 1.03%	— 1% 41.103	— 20.638	+ 29%	
ΗΠΕΒΕΖΗΣ	— 13.3%	134.688	+ 8.7% 146.411	+ 13.3%	+ 14.674	
ΛΙΜΟΝΩΝ	— 5.937	— 724	— 862	— 5.937	+ 9,4%	
ΗΠΕΙΡΟΥ	— 9,5%	56.586	— 1,3% 55.862	— 9,5%	— 7.523	
ΣΥΝΟΛΟΝ	352.604	— 42.270	310.334 + 12.999	— 13.333 323.333	312.000	— 40.604
ΛΕΙΚΑΔΑΣ	— 12%	+ 4,2%	— 4,12%	— 12%	— 11,5%	
ΚΕΡΚΥΡΑΣ	— 8.837	+ 4.573	— 21.506	— 21.506	— 25.770	
ΛΕΙΚΑΔΟΣ	— 4.399	— 2.801	— 1.780	— 2.801	— 40%	
ΣΥΝΔΙΤΙΚΗΣ	— 55.506	+ 14.771	— 34.619	— 34.619	— 75.354	
ΒΟΡ. ΕΛΛΑΣΟΣ	483.354	— 11,5%	427.848 + 3,45%	— 7,8% 442.619	408.000	— 15,6%

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Οικονομικώς ένεργοι ασχολούμενοι με την γεωργία, κτηνοτροφία, ζάση, θήρα,
άλιεσα το χρόνο 1971 (διπογραφή πληθυσμού 14.3.71)

ΔΥΤΙΚΗ — ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

ΝΟΜΟΣ ΑΡΤΑΣ	: Έπι συνόλου οικον. ένεργων	27.140	17.340	63,9
			11.164 Α	64,4
			6.176 Θ	35,6
Ν. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	: > > > >	12.320	7.316	59,4
			5.012 Α	68,5
			2.304 Θ	31,5
Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	: > > > >	51.400	27.464	53,4
			13.044 Α	47,5
			14.420 Θ	52,5
Ν. ΗΠΕΒΕΖΗΣ	: > > > >	19.992	12.672	63,4
ΣΥΝΟΛΟ			7.800 Α	61,5
ΗΠΕΙΡΟΥ	: > > > >	110.852	64.792	58,5
			37.020 Α	57,1
			27.772 Θ	42,9
Ν. ΚΕΡΚΥΡΑΣ	: > > > >	40.796	24.260	59,5
			10.060 Α	41,5
			14.200 Θ	58,5
Ν. ΛΕΥΚΑΔΟΣ	: > > > >	10.892	7.900	72,53
			3.940 Α	49,9
			3.960 Θ	50,1
ΣΥΝΟΛΟ ΔΥΤ.				
ΒΟΡ. ΕΛΛΑΔΟΣ	: > > > >	162.540	96.952	59,6
			51.020 Α	52,6
			45.932 Θ	47,4

ΔΟΞ - ΕΛΛ - A736 11.78

Π Ι Ν Α Κ Λ Σ 7

ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ
1971 ΚΑΙ 1977

Περιοχή / Διαχείριση	'Απασχολούμενοι στήν Πρωτογενή τομέα		Μέσος έτησιος ρυθμίδα κινεταβολής
	1971	1977	
Περιοχή Ηρακλείου	201.100	158.900	-3,85
Περ. Νησιών Άγαρ. Αιγαίου	53.900	45.600	-2,75
ΔΙΑΜ. ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΗΣ	255.000	204.500	-3,61
Περ. Δυτ. Νότιας Ελλάδος	211.600	177.100	-2,92
Περιοχή Ήπειρου	98.100	81.700	-3,00
ΔΙΑΜ. ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΟΣ	309.700	258.800	-2,95
ΔΙΑΜ. ΚΕΝΤΡ. ΕΛΛΑΔΟΣ	189.200	155.300	-3,24
Περιοχή Θεσσαλονίκης	252.200	185.000	-5,03
Περιοχή Κοζάνης	55.100	37.700	-6,13
ΔΙΑΜ. ΚΕΝΤΡ. ΒΟΡ. ΕΛΛ.	307.300	222.700	-5,23
ΔΙΑΜ. ΑΝΑΤ. ΒΟΡ. ΕΛΛ.	149.100	107.900	-5,25
ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ ΚΡΗΤΗΣ	117.100	100.800	-2,47
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	1.327.400	1.050.000	-3,83

Πηγή: ΕΣΤΕ 1971

Έκτιμησεις ΕΣΤΕ 1978

Στοιχεία και έκτιμησεις Μελετητή (Δοξιάδη)

ΔΟΞ - ΕΛΛ - A736 11.34

Π Ι Ν Α Κ Α Σ 8

ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ — 2000
ΚΑΙ ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ

Διαμερίσματα	Απασχολούμενοι 2000	% Σύνολο ήργατ. δυναμικού
Περιοχή Ηρακλειούσης	89.900	4,5
Περιοχή Νήσων Ανατ. Αιγαίου	20.900	17,6
ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ ΠΡΩΤΕΓΟΥΣΗΣ	115.800	5,5
Περιοχή Δυτ. Νοτ. Ελλάς	81.200	18,8
Περιοχή Ήπειρου	41.500	24,5
ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΣΟΣ	122.700	20,4
ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ ΚΕΝΤΡ. ΕΛΛΑΣΟΣ	86.700	19,0
Περιοχή Θεσσαλονίκης	115.900	14,8
Περιοχή Κοζάνης	26.200	16,9
ΔΙΑΜ. ΚΕΝΤΡ. ΒΟΡ. ΕΛΛΑΣΟΣ	142.100	15,1
ΔΙΑΜ. ΑΝΑΤ. ΒΟΡ. ΕΛΛΑΣΟΣ	66.900	22,7
ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ ΚΡΗΤΗΣ	40.400	19,0
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	574.600	12,4

Πηγή: Στοιχεία και έκτιμήσεις Μελετητή (Δοξιάδη).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Δ. Αθανασόπουλος, Περιφερειακή, Ανάπτυξις. "Εννοια καὶ προύποθέσεις, ΕΣΤΙΑ, Αθηναὶ 1962.
- 2) Δρ. Ν. Γ. Γιατράκος, Τὸ Ἑλληνικὸ περιφερειακὸ πρόβλημα, Αθηναὶ 1980.
- 3) Ι. Κ. Σεκαρχός, Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς Ηπειρωτικῆς κτηνοτροφίας, Ιωάννινα 1936, σελ. 40.
- 4) Τοῦ Ιδίου, Προτάσεις χνασυγχροτήσεως κτηνοτροφίας Ηπείρου διὰ Σχεδίου Μάρσαλ, 1950.
- 5) Τοῦ Ιδίου, Γριτταριένη κατάστασις καὶ δελτίωσις κτηνοτροφίας Β.Δ. Ελλάς, 1956, σελ. 135.
- 6) Τοῦ Ιδίου, Δεκαετές Πρόγραμμα Αναπτύξεως Κτηνοτροφίας Ηπείρου 1960—1969. Δημοσιεύθηκε στὸ περιοδικὸ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ, Ιωάννινα 1962, τεμάχιος 121, 122, 123, 124 μηνῶν Μαΐου ἕως καὶ Αὐγούστου.
- 7) Τοῦ Ιδίου, Συμβολὴ εἰς τὴν Μελέτην τῆς Βοοτροφίας ἐν Ηπείρῳ. Δημοσιεύθηκε στὸ περιοδικὸ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ, Ιωάννινα 1965, σελ. 156, 268, 426, 602.
- 8) Τοῦ Ιδίου, Συμβολὴ εἰς τὴν Μελέτην τοῦ Ηπειρωτικοῦ προβάτου. Δημοσιεύθηκε στὸ περιοδικὸ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ, Ιωάννινα, σελ. 753 καὶ 816 τοῦ 1965 καὶ σελ. 86, 212, 305, 417 καὶ 535 τοῦ 1966.
- 9) Τοῦ Ιδίου, Πεπραγμένα Σταθμοῦ Γεωργικῆς Ερεύνης Ιωαννίνων ἀπὸ έδρυσής του (1919) μέχρι τέλους τοῦ 1964. "Εκδοση Σταθμοῦ Ερεύνης Ιωαννίνων, Ιωάννινα 1965, σελ. 80.
- 10) Τοῦ Ιδίου, Ανάπτυξις τῆς κτηνοτροφίας. Δημοσιεύθηκε στὸ περιοδικὸ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ τὴν Ηέμερην 12 Οκτ. 1967, ἡρ. φύλ. 703, Αθηναὶ 1967.
- 11) Τοῦ Ιδίου, Επιβάλλεται ἡ δημιουργία μεγάλων μονάδων διὰ τὴν παραγωγὴν κρέατος. Δημοσιεύθηκε στὸ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΒΗΜΑ Λαθηνῶν τὴν Ηερασκευὴ 2-8-1969.
- 12) Τοῦ Ιδίου, Συμπεινή θέσις τῆς κτηνοτροφίας ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ἐν Ελλάδi. Δημοσιεύθηκε στὸ Κτηνιατρικὸ περιοδικὸ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΗ Θεσσαλονίκης, 1968.
- 13) Τοῦ Ιδίου, Σύγχρονοι εισιτηγχνικαὶ ζωοκοιτικαὶ ἐπιχειρήσεις. Δημοσιεύθηκε στὸ περιοδικὸ ΣΗΟΓΔΑΙ, τόμος ΚΑ', σελ. 400—419, τεμάχιος 3197 Ζ, 1971.
- 14) Τοῦ Ιδίου, Ηαρραλέα πολιτικὴ τὴν κτηνοτροφία, ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΗ, ἔκδοσις HELLENEWS ΕΕΕ, σελ. 145—152, Μάρτιος 1972.
- 15) Τοῦ Ιδίου, Οργάνωσις οιγκρόνοι στάθμην ἀνιωτάτης ζωοτεχνικῆς ἐκπαίδευσης ἐν Ελλάδi. Δημοσιεύθηκε στὸ περιοδικὸ ΛΙΓΡΟΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ, ἡριθμ. τεύχους 3/315, Αθηναὶ 1973.
- 16) Τοῦ Ιδίου, Άλιτα στὴν κατανάλωση κρέατος καὶ ζλλων ζωοκοιτικῶν προϊόντων τὰ τελευταῖα γρῖνα στὴν Ελλάδα. Δημοσιεύθηκε στὸ περιοδικὸ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ, ἡριθμ. φύλ. 37/11-9-78.
- 17) Τοῦ Ιδίου, Περιφερειακὴ ἀνάπτυξις στὴ Βόρεια Ελλάδα. Οικισταὶ εἰς τὸ Επιπορικὸν καὶ Βιομηχανικὸν Επιμελητήριον Θεσσαλονίκης. Δημοσιεύθηκε σὲ είδικὸ ἔντυπο τοῦ Επιμελητήρου, 1979.

- 18) Γ. Θεοφάνος. Η περιφερειακή διάπτωση: "Ενα δύναμη πρόβλημα. ΝΕΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, Ιανουάριος 1977, Αριθμ. 16.
- 19) Ι. Μαζούτος. Το πρόγραμμα καρδιοθορίων καριούθην. ΕΛΛΗΝ. ΒΟΡΡΑΣ, Ιανουάριος 1976.
- 20) Γκ. Συντονιστών, Γ.Π.Α.Η., Πρόγραμμα σικενορικής διαπτήσεως: Η-περιου 1960—1964, Αθήνα: 1960.
- 21) Γκ. Συντονιστών, ΓΠΑΒΕ. Σχέδιον προγράμματος σικενορικής διαπτήσεως της Βαρ. Ελλάδος 1967—1972, Θεσσαλονίκη, 1967.
- 22) Γ. Χιώτης. Η πολιτική περιφερειακής διαπτήσεως και τα δραματικά πλαίσια των περιφερειακών προγραμμάτων. ΚΕΠΕ 1970.

Γέφυρα Μίσον τιδ Βίκο — Ζαγόρι.

ΚΩΝ) ΝΟΥ ΚΙΤΣΟΥ

II ΣΤΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΛΙΔΛΣΚΑΛΩΝ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ Σ.Ε.Λ.Δ.Ε. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τὸ Κέντρο Ἐκπαιδευτικῶν Μελετῶν καὶ Ἐπιμορφώσεως τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας (Κ.Ε.Μ.Ε.) ἀποφάσισε, στὰ πλαίσια τῶν ἐπιδιώξεών του, τὴν Ἰόρουση καὶ λειτουργία ἀπὸ τὸ ἔτος 1980, καὶ στήν πόλη τῶν Ἰωαννίνων, Σχολῆς Ἐπιμορφώσεως Λειτουργῶν Δημιοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως (Σ.Ε.Λ.Δ.Ε.) μὲ μονοετή κύκλῳ σπουδῶν.

Τὸ γεγονός αὐτὸν ἴχανοποίησε ιακροχρόνιο αἴτημα τῶν διδασκάλων καὶ χαρετείσθηκε μὲ εὔλεγχη αἰσθήματα καὶ προσδοκίες ἀπὸ τοὺς Ἡπειρώτες, γιὰ τὶς εὐεργετικές ἐπιπτώσεις του στὰ τέκνα τους.

Τὰ προβλήματα γιὰ τὴν δργάνωση καὶ λειτουργία τῆς Σχολῆς αὐτῆς ἦταν πολλὰ καὶ δύσλυτα. "Ἡδη, ὅμως, γὴ Σχολὴ ἔχει διαγύσει τὸ πρῶτο διδακτικὸ ἔτος τῆς καὶ προχωρεῖ πλέον στὸν δεύτερο χρόνο τῆς λειτουργίας της.

Ἄξιζει, γιὰ πολλοὺς λόγους, νὰ παρουσιασθοῦν τὰ πρῶτα δύματα τῆς πορείας της, ποὺ ἔχουν πραγματοποιήθει μὲ σοβαρές δυσχέρειες καὶ φιλότιμες προσπάθειες πολλῶν παραγόντων, γιὰ τὴν συστηματικὴν ἐπιμόρφωση τῶν διδασκάλων στήν "Ἡπειρο".

Ἵτοι αὐτό, στὴν πρελέπη αὐτῇ, ήταν ἀναπτυχθεῖσα σύντοικα τὸ ἱστορικὸ τῆς Ἰόρουσεως καὶ λειτουργίας της καὶ τὰ θέματα, ποὺ ἀναφέρονται στὴν στέγαση τῆς Σχολῆς, στὶς δαπάνες, στοὺς φοιτήσαντες διδασκάλους, στοὺς διδάξαντες καὶ θηγγατές, στὰ διδαχθέντα ιακτήματα, στὶς πρακτικές διδακτικές ἀσκήσεις, στὶς διαλέξεις, στὶς μορφωτικές ἐπισκέψεις, στὶς ἐκδηλώσεις, στὸ ἔργο τῆς γραμματείας, στὶς σχέσεις μὲ τὴν Παιδαγωγικὴν Λκαδημία καὶ στὶς πτυχιακές ἑξετάσεις. Τέλος, ήταν διατυπωθεῖσα σχετικὰ σημεράσματα καὶ προτάσεις.

II. ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

1. Η Σ.Ε.Λ.Δ.Ε. Ιωαννίνων έδρυθηκε μὲν ἔτσι, τὰς διατάξεις: α) τοῦ Π.Δ. 255/1979 (ΦΕΚ 71/13-4-79, τ. Α'). β) τοῦ Π.Δ. 725/1980 (ΦΕΚ 182/9-8-1980, τ. Α') καὶ γ) τὰς ἀποφάσεις τοῦ Γρουργείου Παιδείας ἀριθ. Γ/5141/19-9-1980.

2. Μὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. Δ/32988/22-10-80 ἀπέφεση, τοῦ ΓΠΕΠΗ διέτηκαν γιὰ μιὰ διετία:

α) Διευθυντής σπουδῶν τῆς σχολῆς ὁ Κων. Κίτσος. Γενικός Διευθυντής τῆς Ζωοϊκίας Παιδαγωγικής Ακαδημίας, Ιωαννίνων, διδάκτωρ τῶν ἐπιτετραμῶν τῆς ἀγωγῆς, μὲ Μ.Κ. 11, καὶ

β) Ἀντπληρωτής Διευθυντής σπουδῶν ὁ κ. Ναράλαρπος Κοκκίνης, Επόπτης Δημοτικής Έκπαιδεύσεως Η' Περιφερείας, μὲ Μ.Κ. 11.

3. Μὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. 2/6-11-80 ἀναφορά του διευθυντής σπουδῶν Κων. Κίτσος, ἀνέφερε στὸ Γρουργείο Παιδείας τὴν ἀνάληψην, καθηγήσαντων του.

4. Κατὰ τὸ πρώτο 15/Θημέρας Νοεμβρίου 1980, πραγγιστοποιήθηκεν, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Διευθυντοῦ σπουδῶν Κων. Κίτσος, δύο συσκέψεις μὲ τηνμετοχὴν τῶν καθηγητῶν τῆς Παιδαγωγικῆς Ακαδημίας, τοῦ Επόπτου καὶ τῶν Επιθεωρητῶν Δημοτικής Έκπαιδεύσεως καθίους καὶ τῶν Προέδρων τῶν διδασκαλικῶν ταλλάργων τοῦ Νομοῦ Ιωαννίνων καὶ μὲ θέμα: Ἀντιμετώπιστι, τῶν προσδιορισμάτων ἐργατώντων καὶ λειτουργίας τῆς ΣΕΛΔΕ Ιωαννίνων.

5. Μὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. Γ/9059 π.Ι./13-1-1981 ἀπέφεση, τοῦ ΓΠΕΠΗ προσκλήθηκαν γιὰ ἐπιμόρφωση τοῖ, ΣΕΛΔΕ Ιωαννίνων 40 διδάσκαλοι, ἀπὸ τὶς ἐκπαιδευτικὲς περιφέρειες τῆς Η' ἀκοντέρας ἐκπαιδευτικῆς περιφέρειας.

6. Τὴν 28η Ιανουαρίου 1981, ἤργισαν κανόνικὰ τὰ ψευθήματα στὴ Σχολή μὲ καθηγητὲς τοὺς προταθέντες ἀπὸ τὸ Διευθυντή, σπουδῶν τῆς Σχολῆς μὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. 17/26-11-80 ἀναφορά του πρὸς τὴ Κ.Ε.Μ.Ε.

7. Μὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. Δ/36219 π.Ι./19-1-81 ἀπέφεση, τοῦ ΓΠΕΠΘ ἀποστάθηκε, γιὰ τὸ διδακτικὸ Ίτος 1980-81, ὡς γραμματεὺς τοῦ, ΣΕΛΔΕ ὁ κ. Πέτρος Μπουντούρης, μετεκπαιδευτής διδασκαλος, ἀπὸ τὴν ἐκπαιδευτική, περιφέρεια Φιλιατῶν Θεσπρωτίας.

8. Μὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. Δ/3538/17-2-81 ἀπέφεση, τοῦ ΓΠΕΠΘ ἐγκρίθηκε ἡ πρόταση, τοῦ Δ/ντοῦ σπουδῶν καὶ δριττηκαν οἱ καθηγηγὲς γιὰ τὴ διδασκαλία μαθημάτων στὴ Σχολή, μὲ τὴ νόμιμη ἀπόγραμμα, τοὺς.

9. Μὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. Δ/13436/19-5-81 ἀπέφεση, τοῦ ΓΠΕΠΘ ἐγκρίθηκε ἡ πρόταση, τοῦ Δ/ντοῦ σπουδῶν, ποὺ ὑποστήθηκε μὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. 94/27-2-81 ἀναφορά του, γιὰ ἀνάθετη διδασκαλίας τοῦ μαθημάτος «Στοιχεῖα Ψυχοπαιδαγωγικῆς Ερευνας» στὸν καθηγητὴν κ. Θεόδωρο Νταλάκη.

10. Ἀπὸ τοὺς 40 κληθέντες γιὰ ἐπιχειροφοιηγ διδασκάλους ἀντικαταστάθηκαν μὲ ἐπίκιονες προσπάθειες τοῦ Ἐπόπτου καὶ τῶν Ἐπιθεωρυτῶν διγλωττικῆς ἐκπαίδεύσεως Η' περιφερείας στὶς θέσεις τους οἱ 37, οἱ δοποῖοι καὶ φοτογράφοι κανονικὰ ἀπὸ τὶς πρῶτες γηρέρες ἐνάρξεως λειτουργίας τῆς Σχολῆς.

11. "Ἐγα; διδάσκαλος ἔγειρε τεγγραφεὶς στὴν Σχολή, μας ἀπὸ τὴν ΣΕΛΔΕ Ἀθηνῶν καὶ ἔτσι δὲρμητός τῶν φοιτῶντων ἀνῆλθε σὲ 38 (37 + 1 = 38).

12. Μὲ τὴν ὑπὸ ἀριθ. Γ/3200/22-11-80 ἀπόφαση, τοῦ ΓΓΕΕΠΘ δρίστηκαν, κατόπιν προτάσεως τοῦ Διευθυντοῦ σπουδῶν, τὰ διγλωττικὰ σχολεῖα τῆς πόλεως καὶ τῆς περιοχῆς γιὰ τὶς πρακτικές ἀσκήσεις τῶν ἐπιχειροφουμένων διδασκάλων.

III. Η ΣΤΕΓΑΣΗ ΤΗΣ ΣΕΛΔΕ

1. Κατόπιν προτάσεως τοῦ Διευθυντοῦ σπουδῶν καὶ μὲ τὴν ὑπὸ ἀριθ. ΓΒ/16533/19-1-1981 ἐγκριτικὴ, ἀπόφαση, τοῦ ΓΠΟΥΡΓΕΛΟΥ Παιδείας, ἡ Σ.Ε. Λ.Δ.Ε. Ιωαννίνων στεγάσθηκε, κατὰ τὸ διδασκαλίον ἔτος 1980-81, στὸ νέο διδασκαλίο τῆς Ζωσιμαίας Παιδαγωγικῆς Ακαδημίας Ιωαννίνων (παραπλεύριο τοῦ Πάρκου Νυρτινέλλας).

2. Η Γενικὴ Διεύθυνση, τῆς Ζωσιμαίας Παιδαγωγικῆς Ακαδημίας ἔθεσε στὴν διάτεση, καὶ χρήση, τῆς ΣΕΛΔΕ Ιωαννίνων αἵθουσα διδασκαλίας, αἵθουσα γιὰ γραφεῖο τῶν καθηγητῶν, αἵθουσα γιὰ γραφεῖο τοῦ Γραμματέως, κυλικεῖο, τηλέφωνα, ἐπιπλα, γραφογραφικῆς καὶ εἰδη, γραφικῆς ὕλης. Ἐπίσημη, κατὰ τὴν διδασκαλία τῶν ιατρικάτων, ἔχουν τετελεῖ στὴν διάτεση τῶν καθηγητῶν καὶ τῶν ἐπιχειροφουμένων διδασκάλων ἡ διόλισθή, τὰ ἐργαστήρια καὶ σπουδαστήρια, τὰ ὅργανα καὶ τὰ μέσα τῆς σύγχρονης τεχνολογίας, οἱ πολύγραφοι καὶ τὰ φωτοτυπικὰ μηχανήματα τῆς Παιδαγωγικῆς Ακαδημίας.

IV. ΟΙ ΔΑΙΔΑΛΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΣΕΛΔΕ

1. Σύμφωνα μὲ τὶς κείμενες διατάξεις διεῖσται μὲ δαπάνες λειτουργίας τῆς Σχολῆς πρέπει νὰ καλύπτονται μὲ ἐπιχειρογράφεις τοῦ ΓΠΟΥΡΓΕΛΟΥ Παιδείας.

2. Οἱ πραγματοποιήσεις δαπάνες γιὰ τὴν θέρμανση, τὴν καθαριότητα καὶ τὴν γραφική ὕλη ἀντιμετωπίσθηκαν ἀπὸ τὰ ἔσοδα τῆς Ζωσιμαίας Παιδαγωγικῆς Ακαδημίας.

3. Κρίνεται ἀπαραίτητη, ἡ ὅργανωση, στὸ ΚΕΜΕ ἢ στὸ ΓΓΕΕΠΘ ἐνδεικτικοῦ τμήματος μὲ ἔργο τὴν κανονικὴ διεκπεραίωση τῶν διοικητικῶν καὶ οικονομικῶν θεμάτων τῶν ΣΕΛΔΕ τῆς ζώρας μας.

V. ΟΙ ΦΟΙΤΗΣΑΝΤΕΣ ΣΤΗ ΣΧΟΛΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ³

1. Μετά τὴν ἀνακοίνωση περὶ δργανώσεως καὶ λειτουργίας τῆς ΣΕΛΔΕ Ἰωαννίνων, ἐξεδήλωσαν ἐνδιαφέρον νὰ φοιτήσουν στὴ Σχολή μας 260 διδάσκαλοι ἥποδ δλους τοὺς Νομοὺς τῆς Ή' ἀνωτέρας περιφερείας (Ήπειρο — Κερκύρας — Λευκάδος).

2. Προσκλήθηκαν 40 διδάσκαλοι καὶ φοιτήσαν 38.

3. Οἱ φοιτήσαντες προέρχονται κατὰ 87% ἀπὸ σχολεῖα τοῦ Νομοῦ Ἰωαννίνων, κατὰ 8% ἀπὸ σχολεῖα τοῦ Νομοῦ Ἀρτας καὶ κατὰ 5% ἀπὸ σχολεῖα τοῦ Νομοῦ Ηρένεζας. Κατέχουν 24% τὸ 70 Μ.Κ., 26% τὸ 60 Μ.Κ., 16% τὸ 50 Μ.Κ. καὶ 34% τὸ 40 Μ.Κ.

4. Οἱ φοιτήσαντες προσέρχονται ἐγκαίρως στὴ Σχολή, παραχολουθοῦσαν χανονικὰ δλα τὰ μικρήστα καὶ ἐπεδείχναν ικανοποιητικὸν ἐνδιαφέρον γιὰ τὶς εποιδές τῶν. Ελάμβαναν μέρος στὶς συντριβαῖς ἐπὶ θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν θεμάτων, κρατοῦσαν στηλεύσεις, μελετοῦσαν κατ' οίκον καὶ προετοιμάζονται γιὰ τὶς ἔξετάζεις τῶν.

5. Οἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν καὶ μὲ τοὺς διδάσκοντες καθηγητὲς ἡράστες.

6. Οἱ διδάσκαλοι ἔλαβαν εἰδικὸν ἐπίδομα 20% ἐπὶ τοῦ δασικοῦ μισθοῦ τοῦ διοι δαθητοῦ γιὰ τὸ χρόνο τῆς ἐπιμερισμώσεως τῶν στὴ Σχολή.

7. Οἱ φοιτήσαντες στὴ Σχολή διδάσκαλοι (κατὰ ἀλφαριθμητικὴ τειρά) εἰναι: οἱ ἑπτή: 1. Ἀγγελης Ἀθανάσιος τοῦ Δημητρίου, 2. Ἀλεξίου Νικόλαος τοῦ Δημητρίου, 3. Βασιλέκης Ἀπόστολος τοῦ Τιμολέοντος, 4. Βλάχη Πολυξένη τοῦ Χρίστου, 5. Βασταντζής Ειρήνη τοῦ Γεωργίου, 6. Γεωργηγάνη Βαζαλική τοῦ Δημητρίου, 7. Γιούνης Νικόλαος τοῦ Εὐαγγέλου, 8. Γιώτης Νικόλαος τοῦ Ηέτρου, 9. Γουνάρηπουλος Χριστόδουλος - Ἀλκιβιάδης τοῦ Δημητρίου, 10. Ἡλίας Κωνσταντίνος τοῦ Ηεσάρου, 11. Θεοτίης Κωνσταντίνος τοῦ Χρίστου, 12. Ἰωαννίδου Αικατερίνη τοῦ Ἀριστείδη, 13. Κέτσος Ἡρακλής τοῦ Κωνσταντίνου, 14. Κολτσίδη Παρασκευή τοῦ Βασιλείου, 15. Κοντοσῆμος Βασιλείος τοῦ Δημητρίου, 16. Κοντοπάνου Καλλιόπη τοῦ Κωνσταντίνου, 17. Λάμπρου Ἀπόστολος τοῦ Ἰωάννη, 18. Λίτος Κωνσταντίνος τοῦ Κυριάκου, 19. Μαχρής Ναπολέων τοῦ Στεύρου, 20. Μάργης Δημήτριος τοῦ Γεωργίου, 21. Μαρκόπουλος Σπυρίδων τοῦ Μάρκου, 22. Νουτσοπούλου Ἐριθύλη τοῦ Κωνσταντίνου, 23. Οίκονόριου Νικόλαος τοῦ Δημητρίου, 24. Παπαδόπουλος Δημοσθένης τοῦ Χρίστου, 25. Παπαλαμπρίδης Δημήτριος τοῦ Κωνσταντίνου, 26. Παππᾶς Ἀνδροϊάχη τοῦ Βασιλείου, 27. Παππᾶς Ἀλέξανδρος τοῦ Χαραλάμπους, 28. Πατσάλης Ηεοχάρης τοῦ Δημητρίου, 29. Πολύκου Αικατερίνη τοῦ Χρίστου, 30. Σιώμης Γεώργιος τοῦ Ἀλεξάνδρου, 31. Σούλτης Γεώργιος τοῦ Κωνσταντίνου, 32. Τάσσης Κωνσταντίνος τοῦ Σωτηρίου, 33. Τάτση Φρειδερίκη

Πέτρου, 34. Τζάλλας Εὐάγγελος τοῦ Χρίστου, 35. Τσακιάχης Ἀριστο-
ις τοῦ Ἰωάννη, 36. Φατούρου Βασιλική, τοῦ Δημητρίου, 37. Φίλου Ζω-
τοῦ Γεωργίου καὶ 38. Χουλιαρᾶς Παναγιώτης τοῦ Ἰωάννη.

VI. Η ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΣΑΝΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ

1. Οἱ φοιτήσαντες διδάσκαλοι ἔξελεξαν 3/ἰελές Συμβούλιο, τὸ δποὶο ἀ-
νελάριθμε τὴν ἐκπροσώπησή τους στὴ Διεύθυνση σπουδῶν καὶ στὶς κρατικὲς
Ἀρχὲς καὶ τὴν ἀντιμετεπίση τῶν δαπανῶν γιὰ τὴν ἐκτύπωση σημειώσεων ἀπὸ
τῆς παραδόσεις τῶν καθηγητῶν καὶ ἀγορὰ βιβλίου.

2. Τὸ Συμβούλιο τοῦτο πραγματοποίησε παραστάσεις στὸν Δ/ντὴ σπου-
δῶν γιὰ θέλιατα λειτουργίας τῆς Σχολῆς, χορηγήσεως ἐπιδοκίματων, ψυχαγω-
γικῶν συναντήσεων κ.λ.π. καὶ συνέταξε ὑποινήματα μὲ σχετικὰ αιτήματα.
Διαχειρίσθηκε ἔσοδα ἀπὸ συνεισφορές τῶν φοιτώντων. Κατέβαλε πολλοὺς κό-
πους γιὰ τὴν πολυυγράφηση σημειώσεων κ.λ.π.

3. Τὸ ἀνωτέρῳ Συμβούλιο, στὸ τέλος τοῦ διδακτικοῦ ἔτους, πραγματοποίη-
σε ἀπολογίας τῶν δραστηριοτήτων του καὶ τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως ἐγώ-
πιον τῶν ἐπικιόρφουμένων διδασκάλων.

VII. ΟΙ ΔΙΔΛΕΑΝΤΕΣ ΚΛΘΗΓΗΤΕΣ

1. Οἱ διδάξαντες στὴ Σχολὴ ἐπιστήμονες εἶναι καθηγητὲς τῆς Ζωσιμαίας
Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας καὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδη-
μίας Βελλάς, ἐπιμελητὲς καὶ δογμῆται τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων, ἐπόπτες
καὶ ἐπιθεωρητὲς ὅγητοικῆς ἐκπαίδευσεως καὶ ἰδιώτες εἰδικοί.

2. Οἱ διδάξαντες καθηγητὲς ἔξετέλεσαν τὸ ἔργο τους μὲ κανονικὴ προ-
σέλευση στὴ Σχολὴ, δάσει τοῦ ἐνδομαδιαίου προγράμματος μαθημάτων (χωρὶς
ἀπομετρέας κανενὸς), μὲ πλήρη προπαρασκευὴ, γιὰ τὸ μάθημα τους, μὲ μεθοδι-
κότητα, μὲ ὑπαλληλικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ εύσυνειδησία, μὲ πρόθυμη διάθεση
γιὰ συζητήσεις καὶ μὲ θερικὸν ἐνδιαφέρον καὶ παιδαγωγικὸν γέθος.

3. Η γόμιγη ἀποζημίωση τῶν διδάξαντων καθηγητῶν γιὰ κάθε ὥρα δι-
δασκαλίας κρίνεται πολὺ γαληγά, σὲ σχέση μὲ τὴν ἀμοιβὴν ἀλλων εἰδῶν ἔργα-
σίας. Η διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἀμοιβῆς ἐνὸς καθηγητοῦ πανεπιστημίου καὶ τῆς
ἀμοιβῆς ἐνὸς διδακτορος καθητοῦ καὶ ἐνὸς πινγιούχου πανεπιστημίου εἶναι προ-
κλητικὰ μεγάλη καὶ διγλωσσεῖς αἰσιόματα πικραῖς στοὺς μὴ ἔχοντας τὸν ε-
τῶς καθηγητοῦ πανεπιστημίου.

4. Οἱ διδάξαντες καθηγητὲς είναι οἱ ἔξι:

- α) Κωνσταντίνος Κίτος, διδάκτωρ παιδαγωγικής, γενικός διευθυντής Πατέ. Ἀκαδημίας μὲν Μ.Κ. 11: «Θεωρία ἀγωγῆς» (ώρες 15), «Ψυχολογία σχολικής τάξιδας» (ώρες 28), «Οργάνωση καὶ διαδικασία τῆς μαθήσεως κατὰ μάθημα» (ώρες 33) καὶ «Αισθητική, ἀγωγή, (θεωρία)» (ώρες 12).
- β) Γεώργιος Καρακατσάνης, διδάκτωρ, καθηγητής παιδαγωγικῶν τῆς Πατέ. Ἀκαδημίας Ιωαννίνων: «Ψυχολογία σχολικής μαθήσεως» (ώρες 15) καὶ «Κοινωνιολογία τῆς ἀγωγῆς» (ώρες 18).
- γ) Κωνσταντίνος Πάσος, διδάκτωρ, καθηγητής παιδαγωγικῶν τῆς Πατέ. Ἀκαδημίας: «Ψυχοπαιδιολογία τοῦ παιδιοῦ» (ώρες 18).
- δ) Ιωάννης Καλιούτης, διδάκτωρ, καθηγητής τυπωχῶν τῆς Πατέ. Ἀκαδημίας: «Σύγχρονες έξαλίξεις Φυσικής» (ώρες 8).
- ε) Κωνσταντίνος Μηνᾶς, διδάκτωρ, ἐπιμελητής Φιλοσοφίας Σχολῆς Πανεπιστημίου Ιωαννίνων: «Νεοελληνική, γλώσσα καὶ γραμματεία» (ώρες 10).
- Ϛ) Χριστάκης Μπαϊκούστης, διδάκτωρ, ἐπιμελητής Φυσικού ιαθητικής Σχολῆς Πανεπιστημίου Ιωαννίνων: «Σύγχρονα μαθητηριακά» (ώρες 12).
- Ϛι) Χρύσλαμπος Κοκκίνης, ἐπόπειρας ὑγροτεχνής ἐκπαιδεύσεως μὲν Μ.Κ. 11: «Οργάνωση, καὶ Διοίκηση, Εκπαίδεύσεως» (ώρες 13) καὶ «Πρακτικές ἀσκήσεις» (ώρες 20).
- Ϛii) Σπυρίδων Σίτος, φιλόλογος καθηγητής Πατέ. Ἀκαδημίας μὲν Μ.Κ. 10: «Ιστορία φιλοσοφίας» (ώρες 20).
- Ϛiii) Βασιλείχη, Παπανικολάου - Σολωμού, φιλόλογος, δογμής επίνειος Φιλοσοφίας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων: «Σύγχρονες φιλοσοφίες κατευθύνσεις» (ώρες 12).
- Ϛiv) Παναγιώτης Κωτσούρος, πανγεούγος Νομού, ἐπιθεωρητής Α' Δ.Ε. τῆς Α' Περιφέρειας Ιωαννίνων μὲν Μ.Κ. 10: «Σοσιοειδής Δημοκρατικού Πολιτισμού» (ώρες 12).
- Ϛv) Ελευθερία Αράπη, καθηγητής τυπωχῶν ἀγωγῆς Πατέ. Ἀκαδημίας Ιωαννίνων μὲν Μ.Κ. 10: «Φυσική, ἀγωγή, στὸ ὑγροτεχνὸν σχολεῖο» (ώρες 12).
- Ϛvi) Ιωάννης Νικολαΐδης, ἐπίτιμος Γεν. Επιθεωρητής Δ.Ε. μὲ 10 διδυμό: Πατέος λογοτεχνίας (ώρες 11).
- Ϛvii) Έμμικανούτης Ριζόπουλος, πανχιούχος (MASTER) Πανεπιστημίου τῶν Η.Π.Λ., καθηγητής παιδαγωγικῶν τῆς Εκκλησιαστικῆς Πατέ. Ἀκαδημίας Βελλάς: «Σύγχρονες παιδαγωγικές κατευθύνσεις καὶ ἐκπαιδευτικά συστήματα» (ώρες 15).
- Ϛviii) Δημήτριος Πλιάκος, Επιθεωρητής δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως μὲ Μ.Κ. 9: «Τὰ ἐποπτικὰ μέσα μὲ ἐπίδειξη χειροποιήτων μέσων καὶ δργάνων διδασκαλίας καὶ τῶν τρόπων κατασκευῆς των μὲ ἀπλὰ ὄλικά» (ώρες 10) καὶ «Πρακτικές ἀσκήσεις» (ώρες 20).

ιε) Ἐλευθέριος Σιγλαπισίργης, μετεκπαιδευμένος στὸ Μ.Δ.Δ.Ε. διδάσκαλος μὲ M.K. 6: «Τὰ ἐποπτικὰ μέσα μὲ ἐπίδειξη χειροποιήτων μέσων καὶ ὀργάνων διδασκαλίας καὶ τῶν τρόπων κατασκευῆς τινοῦ μὲ ἀπλὰ ὄλικὰ» (ῷρες 10).

ιστ) Ἀθανάσιος Βρέλλης, ἐπίτιμος Δ) γιὰς δημοτικοῦ σχολείου μὲ 20 δαχτυλίδια: «Τὰ ἐποπτικὰ μέσα μὲ ἐπίδειξη χειροποιήτων μέσων καὶ ὀργάνων διδασκαλίας καὶ τῶν τρόπων κατασκευῆς τινοῦ μὲ ἀπλὰ ὄλικὰ» (ῷρες 7).

ιζ) Παναγιώτης Κωτσιούρος, Ἐπιθεωρητής δημοτικῆς ἐκπαίδευσεως μὲ M.K. 10: «Πρακτικὲς ἀσκήσεις» (ῷρες 20).

ιη) Ναπολέων Τσιάρας, Ἐπιθεωρητής δημοτικῆς ἐκπαίδευσεως μὲ M.K. 9: «Πρακτικὲς ἀσκήσεις» (ῷρες 20).

ιθ) Πολύτιμος Μότσιος, Ἐπιθεωρητής δημοτικῆς ἐκπαίδευσεως μὲ M.K. 9: «Πρακτικὲς ἀσκήσεις» (ῷρες 20).

ιχ) Δημήτριος Παπαδημητρίου, Ἐπιθεωρητής δημοτικῆς ἐκπαίδευσεως μὲ M.K. 9: «Πρακτικὲς ἀσκήσεις» (ῷρες 20).

ια) Ἀθανάσιος Φούντας, Ἐπιθεωρητής δημοτικῆς ἐκπαίδευσεως μὲ M.K. 9: «Πρακτικὲς ἀσκήσεις» (ῷρες 20).

ια) Θεόδωρος Νταλάκας, καθηγγήτης παιδαγωγικῶν Παιδ. Ἀκαδημίας Ιωαννίνων: «Στοιχεῖα φυχοπαιδαγωγικῆς ἔρευνας» (ῷρες 12).

ιγ) Χριστος Κλεος, σχολίατρος μὲ 20 δαχτυλίδια: «Σύγχρονες ζεζελίξεις διολογίας» (ῷρες 3).

ιδ) Σταυρούλα Μουλοῦ, καθηγγήτρια τεχνικῶν Παιδ. Ἀκαδημίας: «Αἰσθητικὴ ἀγωγὴ στὴν πράξη (Τεχνικά)» (ῷρες 8).

ιε) Λιπασία Κωνσταντοπούλου - Ζέρβα, καθηγγήτρια Ωδείου: «Αἰσθητικὴ ἀγωγὴ στὴν πράξη (Μουσικά)» (ῷρες 5).

VIII. ΤΑ ΔΙΔΑΧΘΕΝΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

1. "(Ο)λα τὰ μαθήματα, ποὺ δρίζονται γιὰ τὰ τρία τρίμηνα σπουδῶν τοῦ διδασκαλικοῦ έτους, ἔχουν διδαχθεῖ κανονικά. Η προβλεπόμενη γι' αὐτὰ διδαχτέα ὑλὴ ἔχει δλοκληρωθεῖ.

2. Ειναρξη μαθητικῶν: 28-1-1981. Λήξη μαθητικῶν: 14-6-1981.

Τὸ γρονικὸ τοῦτο διάστημα ἔχει διαιρεθεῖ σὲ τρία διδασκαλικὰ τρίμηνα, ὡς ἔξι: α) 1ο διδασκαλικὸ τρίμηνο: ἀπὸ 28-1-81 ἕως 9-3-81, β) 2ο διδασκαλικὸ τρίμηνο: ἀπὸ 10-3-81 ἕως 18-4-81, γ) 3ο διδασκαλικὸ τρίμηνο: ἀπὸ 4-5-81 ἕως 14-6-1981. Μὲ τὴ διαιρεσῃ αὐτῇ, ἔχουν ἔξατφαλισθεῖ, γιὰ κάθε διδασκαλικὸ τρίμηνο, ἔξι (6) πλήρεις διδασκαλίες ἔνδομαδες.

3. Στὸ ἔνδομαδατὸ ὠρολόγιο πρόγραμμα ἔχουν δρισθεῖ πέντε (5) (ῷρες

διδασκαλίας κάθε ημέρα και δὲν έχει άπολεσθει καφική διδακτική πόρα.

4. Τὸ σύνολο τῶν διδακτικῶν ὥρων, ποὺ ἔχουν πραγματοποιήθει γιὰ τὰ θεωρητικὰ και πρακτικὰ μαθήματα και γιὰ τὶς διαλέξεις, ἀνέρχεται στὶς 471 ὥρες.

IX. ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ — ΒΙΒΛΙΑ — ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ — ΜΕΛΕΤΕΣ

1. Έπειταπή, ἀπὸ ἐπιμορφωμένους διδασκάλους ἀνέλαβε και πολυγράφτης ἡ φωτοτύπησε, σὲ συνεργασίᾳ μὲ τοὺς διδάξαντες καθηγητές, πλήρεις σημειώσεις ἀπὸ τὶς παραδόσεις τῶν μαθημάτων. Αντίτυπα τῶν σημειώσεων αὐτῶν ἔχουν κατατεθεῖ στὴ, Γραμματεία τῆς Σχολῆς.

2. Μερικοὶ καθηγητὲς τυνέταγμα δριψίενα διδλία, τὰ δποια ἁγόρασαν αἱ ἐπιμορφωθέντες διδασκαλοὶ, ἡ διανείσθηκαν ἀπὸ τὴ διδλιοθήκη τῆς Παιδ. Ακαδημίας, τὴ ἀπὸ ἄλλες διδλιοθήκες τῆς πόλεως.

3. Γιὰ διὰ ἀνεξιράτους τὰ μαθήματα (ὑπογραμμικὰ γιὰ ἑξέταστη, και προαιρετικὰ) ἔχουν ἔχασταλισθεὶ εἰδικὲς σημειώσεις ἀπὸ τὶς παραδόσεις τὴ σχετικὰ διδλία, τὰ δποια ἔχουν τὴ προτίθενται και μελέτησε: αἱ ἐπιμορφωθέντες διδασκαλοὶ και τὰ δποια διατηροῦν μαζὶ τους ὡς ὀστηθήματα και ἀφέδαι γιὰ τὶς ἐκπαιδεύσεις και πνευματικές τῶν δραστηριότητες ετὸ μέλλον.

4. Έρευνητικὲς ἐργασίες και συνθετικὲς μελέτες ἀπὸ τοὺς ἐπιμορφωθέντες δὲν πραγματοποιήθηκαν, λόγω περιορισμού τοῦ χρόνου διαρκείας τῶν διδακτικῶν τριμήνων (Εναρξη, μαθημάτων τῆς Σχολῆς: 28-1-81 και λήξη: 14-6-81).

X. ΟΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ — ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΛΣΚΗΣΕΙΣ

1. Κάθε ημέρα δευτέρα και γιὰ 5 διδακτικὲς ὥρες, είχεν δριψθεὶ ετὸ πρόγραμμα κάθε διδακτικοῦ τριμήνου τὴ πραγματοποίηση: 1) ὑπερδεγματικὸν διδασκαλιῶν σὲ μαθήματα τοῦ δημοτικοῦ σχολείου γιὰ τους ἐπιμορφωμένους διδασκάλους και 2) σχετικὴς τελητήσεως.

2. Τὶς διδακτικὲς αὐτὲς ἀσκήσεις ἀνέλαβαν νὰ ὀργανώσουν σὲ συνεννόηση μὲ τὸν Διευθυντὴ, παυλῶν δὲ Επόπτη, και ἐξ: (6) Έπιθεωρητὲς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως (Χ. Κοκκίνης, Η. Κωτσούρας, Ν. Τσιάρας, Π. Μότσας, Δ. Πλιάχος, Δ. Παπαδημητρίου και Α. Φούντας).

3. Διδασκαλοὶ τῶν προτύπων και τῶν διὸλων δημοτικῶν σχολείων τῆς πόλεως και τῶν περιχώρων, δριζόμενο: ἀπὸ τὸν Διευθυντὴ τῆς Ακαδημίας και ἀπὸ τοὺς Έπιθεωρητὲς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, πραγματοποιήσαν τὶς ὑποδειγματικὲς διδασκαλίες.

4. Μὲ τὶς σχετικὲς συζητήσεις, στὶς δποῖες ιετεῖχαν Διδάσκαλοι καὶ Ἐπιθεωρητὲς καὶ ἀρχετές φορὲς καὶ δ Διευθυντὴς σπουδῶν Κων. Κίτσος, διασαφηνίσθηκαν σοῦαρὰ ζητήσια (θεωρητικὰ καὶ πρακτικὰ) τῆς εἰδικῆς διδακτικῆς δλων τῶν μαθηγιάτων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ διατυπώθηκαν πορίσματα.

5. Οἱ ὑποδειγματικὲς διδασκαλίες καὶ οἱ συζητήσεις γίνονται στὰ ἀνωτέρῳ δημοτικὰ σχολεῖα (τὸ εὐρύχωρες αἴθουσες) μὲ ἔγκαιρες ιετακινήσεις τῶν ἐπιλογοφουμένων Διδασκάλων καὶ τῶν Ἐπιθεωρητῶν.

6. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ὑποδειγματικὲς διδασκαλίες στὰ σχολεῖα τῆς πόλεως καὶ τῶν χωριῶν, γίνονται καὶ ἐπισκέψεις στὶς ἄλλες τάξεις τῶν σχολείων, στὰ ἐργαστήρια, στὶς βιβλιοθήκες, στὰ γραφεῖα καὶ στοὺς σχολικοὺς κήπους, δπότε οἱ ἐπιλογοφουμένοι διδάσκαλοι εἰχαν πολύτιμες εύκαιριες γὰ παρακολουθοῦν τὴν δργάνωση καὶ λειτουργία ὅλου τοῦ σχολείου. Γίτα ὅλες τὶς περιπτώσεις, τὰ σχολεῖα, ποὺ ἐπισκέφτηκαν οἱ διδάσκαλοι καὶ στὰ δποῖα παρέμειναν ἐπὶ μίᾳ διδακτικῇ ἡμέρᾳ, ἥσαν ἔριστα δργανικά. Τὸ ὑπηρετοῦν στὰ σχολεῖα αὐτὰ διδακτικὸ προσωπικὸ ὑποδέχονται θεριὰ τοὺς ἐπιλογοφουμένους διδασκάλους καὶ ἔξεδήλωνε τὰ φιλόφρονα αἰσθήματά του πρὸς αὐτούς. Η ἐπικοινωνία αὐτῇ εἶχε εὐεργετικὰ ἐρεθίσματα γιὰ ὅλους.

7. Οἱ ὑποδειγματικὲς διδασκαλίες, ποὺ πραγματοποιήθηκαν, εἶναι οἱ ἔξῆς:

α) Τὴν 28-1-81, στὸ Β' 6/θ. Πρότυπο Δημοτικὸ Σχολεῖο τῆς Ζωσιμαίας Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας, στὸ μάθημα τῆς Ἐκθέσεως, ἀπὸ τὸ διδάσκαλο κ. Δημήτριο Μιγαήλ.

β) Τὴν 28-1-81, στὸ 3/θ. Πρότυπο Δημοτικὸ Σχολεῖο τῆς Ζωσιμαίας Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας, στὸ μάθημα τῆς Γραμματικῆς, ἀπὸ τὴ διδασκάλισσα Κα Σταυρούλα Κωσταδήλια.

γ) Τὴν 28-1-81, στὸ Β' 6/θ. Πρότυπο Δημ. Σχολεῖο τῆς Ζωσ. Παιδ. Ἀκαδημίας, στὸ μάθημα τῆς Ἰστορίας, ἀπὸ τὸ διδάσκαλο κ. Εὐάγγελο Ρώμπα.

δ) Τὴν 2-2-81, στὸ Β' 6/θ. Πρότυπο Δημ. Σχολεῖο τῆς Ζωσ. Παιδ. Ἀκαδημίας, στὸ μάθημα τῆς Φυσ. Πειραιακικῆς, ἀπὸ τὸ διδάσκαλο κ. Ἀγρέα Ἀγαγνωστέπουλο.

ε) Τὴν 2-2-81, στὸ 3/θ. Πρότυπο Δημ. Σχολεῖο τῆς Ζωσ. Παιδ. Ἀκαδημίας, στὸ μάθημα τῆς Φυσ. Πειραιακικῆς, ἀπὸ τὸ διδάσκαλο κ. Βασίλειο Ζέρρα.

Ϛ) Τὴν 2-2-81, στὸ Β' 6/θ. Πρότυπο Δημ. Σχολεῖο τῆς Ζωσ. Παιδ. Ἀκαδημίας, στὸ μάθημα τῆς Ἀριθμητικῆς, ἀπὸ τὸ διδάσκαλο κ. Δημήτριο Μιγαήλ.

Ϛ) Τὴν 2-2-81, στὸ Α' 6/θ. Πρότυπο Δημ. Σχολεῖο τῆς Ζωσ. Παιδ. Ἀκαδημίας, στὸ μάθημα τῆς Ἀριθμητικῆς, ἀπὸ τὸ διδάσκαλο κ. Χρήστο Δούσιπη.

η) Τήν 2-2-81, στὸ Β' 6/θ. Πρόσυπο Δημ. Σχολεῖο τῆς Ζωτ. Παῖδ. Ἀκαδημίας. στὸ μάθημα τῆς Ζωολογίας, ἀπὸ τὴν διδ/εσσα Κα Βασιλεῖχη, Σάκκου.

η) Τήν 2-2-81, στὸ Α' 6/θ. Πρόσυπο Δημ. Σχολεῖο τῆς Ζωτ. Παῖδ. Ἀκαδημίας. στὸ μάθημα τῆς Ζωολογίας, ἀπὸ τὴν διδ/εσσα διδα Βασιλεῖχη, Κονταζῆ,

ι) Τήν 9-2-81, στὸ θε Δημ. Σχολεῖο Ιωαννίνων τῆς Γ' Περιφέρειας Ιωαννίνων, στὸ μάθημα τῆς Ἀναγνώσεως, ἀπὸ τὸ διδάσκαλον κ. Χριστόφορο Κυριαζῆ.

ια) Τήν 9-2-81, στὸ 8ο Δημ. Σχολεῖο Ιωαννίνων τῆς Α' Περιφ. Ιωαννίνων, στὸ μάθημα τῆς Γραμματικῆς, ἀπὸ τὸ διδάσκαλον κ. Μενέλαο Ζήτο.

ιβ) Τήν 9-2-81, στὸ 8ο Δημ. Σχολεῖο Ιωαννίνων τῆς Α' Περιφ. Ιωαννίνων, στὸ μάθημα τῆς Ἀναγνώσεως, ἀπὸ τὴν διδ/εσσα Κα Ελένη, Οικονόμου.

ιγ) Τήν 16-2-81, στὸ 12ο Δημ. Σχολεῖο Ιωαννίνων τῆς Γ' Περιφ. Ιωαννίνων, στὸ μάθημα τῆς Ἐνιαίας - Ολοκλήρωσης, μεθέσσα. ἀπὸ τὴν διδάσκαλον εσσα Κα Σερχοστούλα Μπέγλου.

ιδ) Τήν 23-2-81, στὸ 3ο Δημ. Σχολεῖο Ιωαννίνων τῆς Περιφ. Ζαγορίου - Μετσόβου, στὸ μάθημα τῆς Ἀριθμητικῆς, ἀπὸ τὸ διδάσκαλον κ. Εὐάγγελο Λάγκα.

ιε) Τήν 23-2-81, στὸ 3ο Δημ. Σχολεῖο Ιωαννίνων τῆς Περιφ. Ζαγορίου - Μετσόβου, στὸ μάθημα τῆς Ἀριθμητικῆς, ἀπὸ τὸ διδάσκαλον κ. Γεώργιο Ζαχάρη.

ιει) Τήν 23-2-81, στὸ 3ο Δημ. Σχολεῖο Ιωαννίνων τῆς Περιφ. Ζαγορίου - Μετσόβου, στὸ μάθημα τῆς Ἀριθμητικῆς, ἀπὸ τὴν διδάσκαλον εσσα Κα Ελένη - Ελένη, Λαγγελάκη.

ιειι) Τήν 2-3-81, στὸ Δημ. Σχολεῖο Ἀνατολῆς τῆς Β' Περιφ. Ιωαννίνων, στὸ μάθημα τῆς Γεωγραφίας, ἀπὸ τὸ διδάσκαλον κ. Εύθυμος Παπανικολάου.

ιειιι) Τήν 2-3-81, στὸ Δημ. Σχολεῖο Ἀνατολῆς τῆς Β' Περιφ. Ιωαννίνων, στὸ μάθημα τῆς Ηχειρογραφίας, ἀπὸ τὸ διδάσκαλον κ. Εύάγγελο Κατσάνη.

ιειιιι) Τήν 16-3-81, στὸ 10ο Δημ. Σχολεῖο Ιωαννίνων τῆς Γ' Περιφ. Ιωαννίνων, στὸ μάθημα τῶν Ἀνακοινώσεων, ἀπὸ τὴν διδ/εσσα Κα Ελένη, Οικονόμιδου.

ιειιιιι) Τήν 16-3-81, στὸ 10ο Δημ. Σχολεῖο Ιωαννίνων τῆς Γ' Περιφ. Ιωαννίνων, στὸ μάθημα τῆς Ἐκθέσεως, ἀπὸ τὸ διδάσκαλον κ. Εὐάγγελο Νούζια.

ιειιιιιι) Τήν 16-3-81, στὸ 10ο Δημ. Σχολεῖο Ιωαννίνων τῆς Γ' Περιφ. Ιωαννίνων, στὸ μάθημα τῆς Ἐκθέσεως, ἀπὸ τὸ διδάσκαλον κ. Γεώργιο Νικολά.

ιειιιιιιι) Τήν 23-3-81, στὸ Δημ. Σχολεῖο Ροδοτοπίου τῆς Περιφ. Πιωγιωνίου, στὸ μάθημα τῆς Φυσ. Πειραιατικῆς, ἀπὸ τὸ διδάσκαλον κ. Ματθαίος Λέκκο.

ιειιιιιιιι) Τήν 23-3-81, στὸ Δημ. Σχολεῖο Ροδοτοπίου τῆς Περιφ. Πιωγιωνίου, στὸ μάθημα τῆς Φυσ. Ιστορίας, ἀπὸ τὴν διδ/εσσα Κα Μαρία Τάσση.

ιειιιιιιιιι) Τήν 30-3-81, στὸ Δημ. Σχολεῖο Δρασσογωρίου τῆς Α' Περιφ. Ιωαννίνων, στὸ μάθημα τῆς Ιστορίας, ἀπὸ τὸ διδάσκαλον κ. Γεώργιο Μαντόπουλο.

ιειιιιιιιιιι) Τήν 30-3-81, στὸ Δημ. Σχολεῖο Δρασσογωρίου τῆς Α' Περιφ. Ιωαν-

νύμιν, στὸ μάθητα τῆς Ἐριγγείας Ἱεροῦ Εὐαγγελίου, ἀπὸ τὸ διδάσκαλον κ. Γεώργιο Μανόπουλο.

κατ) Τὴν 6-4-81, στὸ 5ο Δημ. Σχολεῖο Ἰωαννίνων τῆς Β' Ηεριφ. Ἰωαννίνων, στὸ μάθητα τῆς Μουσικῆς, ἀπὸ τὴ διδ/σσα Κα Εύρυδίκη Λάππα.

κβ) Τὴν 6-4-81, στὸ 15ο Δημ. Σχολεῖο Ἰωαννίνων τῆς Β' Ηεριφ. Ἰωαννίνων, στὸ μάθητα τῶν Τεχνικῶν, ἀπὸ τὸ διδάσκαλον κ. Δημήτριο Βασδέκη.

κγ) Τὴν 11-5-81, στὸ Δημ. Σχολεῖο Κληματιᾶς τῆς Ηεριφ. Πωγωνίου, στὸ μάθητα τῶν Ηργασιευτικῶν, ἀπὸ τὴ διδ/σσα Κα Ἐλευθερία Γκανιάτσα.

κδ) Τὴν 11-5-81, στὸ Δημ. Σχολεῖο Κληματιᾶς τῆς Ηεριφ. Πωγωνίου, στὸ μάθητα τῶν Ηργασιευτικῶν, ἀπὸ τὸ διδάσκαλον κ. Φίλιππο Ηαππᾶ.

λ) Τὴν 18-5-81, στὸ 11ο Δημ. Σχολεῖο Ἰωαννίνων τῆς Γ' Ηεριφ. Ἰωαννίνων, στὸ μάθητα τοῦ Ποιήματος, ἀπὸ τὴ διδ/σσα Κα Εὐαγγελία Κασσελούρη.

λα) Τὴν 18-5-81, στὸ 1ο Δημ. Σχολεῖο Ἰωαννίνων τῆς Α' Ηεριφ. Ἰωαννίνων, στὸ μάθητα τοῦ Ποιήματος, ἀπὸ τὸ διδάσκαλον κ. Γρηγόριο Μούλια.

λβ) Τὴν 18-5-81, στὸ 2ο Δημ. Σχολεῖο Ἰωαννίνων τῆς Α' Ηεριφ. Ἰωαννίνων, στὸ μάθητα τῆς Κοινωνικῆς καὶ Πολιτικῆς ἀγωγῆς, ἀπὸ τὸ διδάσκαλον κ. Κωνσταντίνο Καραγιάννη.

XI. ΟΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

1. Η Διεύθυνση τῆς Σχολῆς κατέβαλε προσπάθειες καὶ δρῆκε κατάλληλους δημιούργητές γιὰ ἐγδιαφέροντα θέματα, τὰ δποτα ἀναπτύχθηκαν εἴτε στὴν αἱθουσα ὅδαισταλίας εἴτε σὲ ἄλλους κατάλληλους χώρους. Σύνολο ὡρῶν γιὰ τὶς πραγματοποιηθεῖσες διαλέξεις δώδεκα (12). Στὶς περισσότερες περιπτώσεις γρηγοριοποιήθηκαν φιλοτεινὲς εἰκόνες καὶ κινηταριστικὲς ταινίες.

2. Έπιστήμονες καὶ ἄλλοι εἰδικοὶ ήλθαν σὲ ἐπικοινωνία μὲ τοὺς ἐπιλογοφουρέγους διδασκαλους. Λγαπτύχθηκαν σχετικὲς γράμμιες συζητήσεις καὶ δημιουργήθηκαν ετενὸς δεσμοὶ τῶν λορφιωτικῶν παραγόντων τοῦ τόπου μὲ τὴν Σχολήν.

3. Οἱ δημιούργητές καὶ τὰ θέματα τῶν διαλέξεων τους ἔχουν ὡς ἔξτις:

α) Τὴν 6-2-1981, δημιούργητής: κ. Κωνσταντίνος Μυλωνᾶς, γεωπόνος Ηεριφερειακῆς Γηπεριείας Γεωργίας Ηπείρου, μὲ θέμα: 'Η ἐνταξη τῆς Ἑλλάδος στὴν ΕΟΚ.'

β) Τὴν 27-2-81, δημιούργητής: κ. Νικόλαος Σκέπας, 'Ἐπιθεωρητής Α' Δημ. Εκπαιδεύσεως Α' Ηεριφ. 'Αρτας, μὲ θέμα: Πολιτιστικὲς ἐκδηλώσεις.'

γ) Τὴν 20-3-81, δημιούργητής: κ. Χρήστος Τσέτσης, Ηεριφ. 'Εφορος Προσθηπον, μὲ θέμα: '(1) Προσκοπισμὸς ὡς παιδαγωγικὴ δργάνωση.

δ) Τὴν 3-4-81 καὶ 16-4-81, δημιούργητής: κ. 'Ιωάννης Παπαχρήστου, θεολόγος - Γντέρις Ζωτ. Παιδ. 'Ακαδημίας, μὲ θέμα: 'Η ἐπιστήμη καὶ διαθρησκος.'

ε) Τήν 15-5-81, δημιλητής: κ. Βασιλείος Γάτσιος, έκπαιδευτής ΚΕΤΕ Ιωαννίνων, μὲν θέμα: Η Τεχνική καὶ Ἐπαγγελματική Έκπαίδευση στὴ γώρα μας.

στ) Τήν 5-6-81, δημιλητρός: κ. Λαζαρίνη Μουτσούλου, πτυχιούχος Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνῶν καὶ MASTER B:ογθικής τῆς Φιλοσοφίας Σχολής Αιγαίου Πανεπιστημίου, μὲν θέμα: Ήθική προτεραιότητα γιὰ γενετικές ύπηρεσίες στὴν Ελλάδα.

XII. ΟΙ ΜΟΡΦΩΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ

1. Η Διεύθυνση τῆς Σχολῆς ἔχει ἐπιλέξει Ιδρύματα, Υπηρεσίες καὶ Ιστορίκους χώρους, ποὺ θὰ είχεν τὴ δυνατότητα νὰ δημιουργήσουν πολλὰ έρεθίσματα στοὺς ἐπιμορφωμένους διδασκάλους.

2. Γιὰ τὶς ἐπισκέψεις τὰ ἀνωτέρω διηθητραν πολὺ δ Ἐπόπτης καὶ οἱ Επιθεωρητὲς τῆς δημοτικῆς έκπαίδευσεως, οἱ δποίοι συνδέευνται τοὺς ἐπιμορφωμένους διδασκάλους.

3. Οι διευθυντὲς τὴν εἰδικοὺς υπόλληλοι τῶν ἀνωτέρω Ιδρυμάτων καὶ Υπηρεσιῶν ξεναγοῦσσαν τοὺς ἐπιμορφωμένους καὶ ἀνέπτυσσαν μαζὶ τοὺς συνητήσαται.

4. Σὲ δλα τὰ Ιδρύματα καὶ τὶς Υπηρεσίες οἱ υπεύθυνοι ἐπερύλασσαν θεριτὴ υποδοχὴ καὶ προσέφεραν ἀναψυκτικὰ στοὺς διδασκάλους. Οι διεποίοι, ποὺ ἀναπτύγθηκαν μεταξὺ τῶν Ιδρυμάτων καὶ τῶν Υπηρεσιῶν αὐτῶν ζεῦ; καὶ τῆς Σχολῆς μας ζεῦ? ἐτέρου θὰ έχουν εὐεργετεῖ καὶ ἀποτελέσματα.

5. Οι πραγματικοὶ ηθεῖτε; μορφωτικὲς ἐπισκέψεις ἔχουν ώς ἔξτις:

α) Τήν 13-4-81, στὴ Σχολή Νηπιοδραφοχέρων (ΠΙΚΠΑ) Ιωαννίνων.

β) Τήν 13-4-81, στὴ Σχολή Νοσοκόμων Ιωαννίνων τοῦ Υπουργείου Κοινωνικῶν Υπηρεσιῶν.

γ) Τήν 13-4-81, στὸ Ιδρυματικὸν Πανέπιολη Ιωαννίνων «Η Αγία Τέλενη».

δ) Τήν 13-4-81, στὸ ἐργοστάσιο ἐπεξεργασίας γάλακτος «Η ΔΩΔΩΝΗ».

ε) Τήν 22-5-81, στὶς Τεχνικὲς Σχολὲς (ΚΕΤΕ) Ιωαννίνων.

στ) Τήν 1-6-81, στὴ Νομαρχία Ιωαννίνων (Γραφεῖο κ. Νομάρχου, Διεύθυνσεις Νομάρχας).

ζ) Τήν 1-6-81, στὸ ἀρχαιολογικὸ μουσεῖο Ιωαννίνων.

η) Τήν 1-6-81, στὴν Έταιρεία Ηπειρωτικῶν Μελετῶν.

θ) Τήν 8-6-81, στὸ Κάστρο Ιωαννίνων (Δημιοτικὸ μουσεῖο).

ι) Τήν 8-6-81, στὴ Νησὶ Ιωαννίνων (μουσεῖο - μοναστήρια).

XIII. ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

1. (1) Η πλειονότητα των Ιωαννίνων φιλοξένησε πολλές φορές ειδήσεις και προέβαλε άνιδιοτελῶς τὸ ἔργο τῆς Σ.Ε.Λ.Δ.Ε.

2. (2) Οι καθηγητές τῆς Ζωσιμαίας Πατριαρχικής Ακαδημίας Ιωαννίνων δεξιώθηκαν στὸ ἔστιατθρο τῆς Σχολῆς τοὺς ἐπιτορφουλένους διδασκάλους τῆς Σ.Ε.Λ.Δ.Ε. τὴν 17-3-81.

3. (3) Ηρόδορος και τὸ Κοινωνικὸ Συμβούλιο τῆς Κοινότητος Δρασοχωρίου παρέσχε γεῦμα στοὺς μετεκπαιδευομένους διδασκάλους και στοὺς καθηγητὲς τῆς Σχολῆς τὴν 30-3-81 μὲ τὴν εὐχαρίστα πραγματοποίησεις στὸ δημοτικὸ σχολεῖο τῆς κοινότητος αὐτῆς ὑποδειγματικῶν διδασκαλιῶν.

4. (4) κ. Νομάρχης Ιωαννίνων δεξιώθηκε στὸ μέγαρο τῆς Νομαρχίας τοὺς διδασκάλους τὴν 1-6-81.

5. (5) Οι διδάσκαλοι τῶν σχολείων τῆς πόλεως και οἱ γονεῖς τῶν μαθητῶν ἔξεδήλων ποικιλοτρόπως τὴν ἐκτίνησή τους πρὸς τὸ ἔργο τῆς Σχολῆς και πρὸς τοὺς ἐπιτορφουλένους διδασκάλους, ποὺ ἀποφάσισαν, σὲ ὥριμη πλέον ἡλικία, νὰ φοιτήσουν στὴ Σχολή μας.

6. Τὰ διοικητικὰ συμβούλια τῶν Συλλόγων τῶν διδασκάλων τοῦ Νομοῦ μας ἐνδιαφέρθηκαν γιὰ τὰ θέματα λειτουργίας τῆς Σχολῆς και παρακολούθησαν μὲ ίκανοποίηση τὸ συντελούμενο ἔργο σ' αὐτῇ.

XIV. Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

1. Τὸ ἔργο τῆς Γραμματείας ἔχετει μὲ ἄκρα εύσυνειδήσα δ. κ. Ηέτρος Μπουντούρης, μετεκπαιδευθεὶς διδασκαλός, ἀπεσπασμένος, γιὰ τὸ διδακτικὸ ἔτος 1980-1981, στὴ Σχολή μας ἀπὸ τὴν ἐκπαιδευτικὴ περιφέρεια Φιλιατῶν - Ηεσπρωτίας.

2. Η ὑπηρεσιακὴ ἀλληγοριαφία, οἱ καταστάσεις ἀγιοθῶν και ἐπιδομάτων τῶν διδασκόντων καθηγητῶν και τῶν ἐπιτορφουλένων διδασκάλων, ἢ τήρηγρα τῶν διόλιων διδασκομένης ὕλης και τῶν ἀτομικῶν φακέλλων τῶν διδασκάλων, ἢ παρακολούθηση τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος μαθητιάτων, οἱ κατὰ καιροὺς ἐπικοινωνίες μὲ τοὺς διδασκούτες καθηγητές και ἄλλα σχετικὰ μὲ τὴ λειτουργία τῆς Σχολῆς ἔργα ἔχετελοῦνται ἐγκατέρως μὲ τάξη, μὲ πλήρη ἀνταπόκριση, πρὸς τὰς κείμενες διατάξεις και μὲ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν εύπρόσωπη ἐμφάνιση τῆς Σχολῆς παντοῦ και πάντοτε.

3. Η Σχολή μας δὲν ἔζητησε, κατὰ τὸ λόγον διδακτικὸ ἔτος, τὴν ἀπεσπασμή διδασκάλου γιὰ τὸ ἔργο τοῦ γραφέως και δακτυλογράφου λόγω ἀδυνατίας τῶν Ἐπιτελεργῶν γὰ τὸν ἀναπληρώσουν στὴ Ηέτρη του.

XV. ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ Σ.Ε.Λ.Δ.Ε. ΜΕ ΤΗ ΖΩΣΙΜΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ

1. Τὸ διδακτικὸ καὶ τὸ διοικητικὸ προσωπικὸ τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Ἰωαννίνων ἀνέπτυξε ἀριστεῖς συνεργατικὲς σχέσεις μὲ τοὺς ἐπιμορφωθέντες διδασκάλους.

2. Κατὰ τὴν πρωινὴν προσευχὴν, κατὰ τὰ διαλείμματα, κατὰ τὰ σχολικὰ διορτές καὶ κατὰ τὸν ἐλεύθερον γενικὰ χρόνο τους, παρέμεναν στοὺς αὐτοὺς χώρους τῆς Ἀκαδημίας, χρηζαμοποιοῦσαν τὰ αὐτὰ μέσα σχολικῆς ζωῆς, ἀντέλλασσαν γνῶμες καὶ ἐπιχοινωνοῦσαν μεταξὺ των ἐπιμορφοῦμενοις στὴ Σ.Ε.Λ.Δ.Ε διδάσκαλοι, καθηγητὲς καὶ σπουδαστὲς τῆς Ἀκαδημίας. Όλοι ἀποτελοῦσαν μιὰ μορφωτικὴ κοινότητα μὲ παρόμιοις σχεδὸν ἐπιδιώξεις, τῇ μόρφωσῃ καὶ τὴν ἐπιμόρφωση γιὰ τὴν καλύτερη ἀγωγή, τῷ παιδίον.

3. Οἱ ἐπιμορφωθέντες διδάσκαλοι, καθὼς δρίσκονταν στὸ νέο διδακτήριο τῆς Ἀκαδημίας, στὸ δποιο παραχολουθοῦσαν μεθήριατα καὶ οἱ σπουδαστὲς τῆς Ἀκαδημίας —μέλλοντες διδάσκαλοι— ἀποτέλεσαν, γι' αὐτοὺς τοὺς ἐκκολαπτόμενους νέους ἐκπαιδευτικοὺς λειτουργούς. Ενα ἔξαρτο ὑπόδειγμα πρὸς μητηρ, ὑπόδειγμα ὑπαλληλικῆς εὐσυνεδρίας, φιλομαθείας καὶ σπουδαστικοῦ θήσους.

4. Οἱ ἐπιμορφωθέντες διδάσκαλοι, ἀκόμη, μὲ τὴν ἐκπαιδευτικὴν περί 12 έως 29 ἑταν ὑπηρεσίας σὲ σχολεῖα τῆς ὑπαίθρου καὶ τῶν πόλεων, φέροντας μαζὶ τους τὶς ἐμπειρίες των ἀπὸ τὰ προβλήματα τῆς ἀλληγορίας ἐκπαιδευτικῆς πραγματικότητος, τρέαν σὲ θέση νὰ δώσουν εὐεργετικὰ ἐρεθίσματα στοὺς καθηγητὲς τῆς Ἀκαδημίας ἔτσι, ὥστε νὰ διεσπαρθοῦνται καὶ νὰ μελετῶνται ἀπὸ αὐτοὺς τὰ θέματα τῆς ἀγωγῆς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου μὲ τὰ σύγχρονα δεξιοτέραντα πραγματικότητα τῶν σχολείων τῆς χώρας μας.

5. Τὴν 25-6-81, οἱ ἐπιμορφωθέντες διδάσκαλοι δργάνωσαν δεξιώση στὸ κέντρο «Γιαννιώτικο Σαλόνι» γιὰ τοὺς καθηγητὲς τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Ἰωαννίνων.

XVI. ΟΙ ΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΑΙΓΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

1. Οἱ γραπτὲς πτυχιακὲς ἔξετάσεις γιὰ τὴν Αγ. ἔξεταστικὴ περίοδο Ιουνίου Ε.Ε. τῶν φοιτητῶν στὴ Σ.Ε.Λ.Δ.Ε διδασκάλων ἐνεργήθηκαν, κατὰ τὸ ἀπὸ 16—25 Ιουνίου χρονικὸ διάστημα, δόσει σχετικοῦ προγράμματος.

2. Στὶς ἔξετάσεις Ελαβαν μέρος δλοι οἱ φοιτήσαντες στὴ Σ.Ε.Λ.Δ.Ε διδασκάλοι.

3. Τὰ ἔξετασθέντα μαθήματα: α) 'Υποχρεωτικά πέντε (5): «Θεωρία τῆς ἀγωγῆς», «Ψυχολογία σχολικῆς γήλικας», «Νεοελληνική γλώσσα καὶ γραμματεῖα», «Ιστορία φιλοσοφίας» καὶ «Σύγχρονες παιδαγωγικὲς κατευθύνσεις καὶ ἐκπαιδευτικὰ συστήματα». β) Προαιρετικὰ ἕνα (1) κατ' ἐπιλογὴν ἀπὸ τοὺς διδασκάλους (προτιμήθηκαν: «Σύγχρονα μαθηματικὰ» ἀπὸ 13 διδασκάλους, «Σύγχρονες ἔξελίζεις Φυσικῆς» ἀπὸ 10 διδασκάλους, «Στοιχεῖα Δημοκρατικοῦ Πολιτεύματος» ἀπὸ 9 διδασκάλους, «Οργάνωση καὶ Διοίκηση Ἐκπαιδεύσεως» ἀπὸ 3 διδασκάλους καὶ «Ψυχολογία σχολικῆς μαθήσεως» ἀπὸ 3 διδασκάλους).

4. Πρὶν ἀπὸ τὶς ἔξετάσεις καὶ σὲ εὐλογὸ χρόνο, οἱ διδάξαντες καθηγητὲς πραγματοποιήσαν ἐπαναλόγῳψεις τῆς διδαχθείσης ὥλης καὶ, κατόπιν ἀποφάσεώς μιας, προσδιόρισαν 8—10 θέματα ἔξετάσεων, γιὰ τὰ διδαχθέντα μαθήματα ἐπὶ ἕνα (1) διδακτικὸ τρίμηνο. Τὰ θέματα αὐτὰ πολυγραφήθηκαν καὶ διαγειρήθηκαν σὲ ὅλους τοὺς ἐπιμορφωθέντες γιὰ τὴν ἀνάλογη προπαρασκευή τους.

5. Κατὰ τὴν γῆρέρα τῶν ἔξετάσεων, δὲ κάθε ἔξεταστὴς καθηγητής, σὲ συνεργασίᾳ μὲ τὸν Διευθυντὴ σπουδῶν τῆς Σχολῆς, προσδιόριζε ἀπὸ τὰ δρισθέντα θέματά του δύο (2) καὶ τὰ ἐπέδιδε στοὺς ἔξεταζομένους. Οἱ ἔξεταζόμενοι ἀπήγνησαν, κατ' ἐκλογὴν τους, στὸ ἕνα μόνον θέμα. Οἱ ἔξετάσεις ἐνεργήθηκαν μὲ δλῃ τῇ σοθαρέτητα καὶ μὲ ἔλλογες ἀπαιτήσεις, ποὺ ἔξασφαλίζουν τὸ ὑψηλὸ ἐπίπεδο σπουδῶν.

6. Η ἐπίδοση τῶν ἔξετασθέντων ὑπῆρξε πάρα πολὺ ἴκανοποιητική.

7. "(Ο)λοι οἱ φοιτήσαντες στὴ Σχολὴ ἔλαβαν πτυχίο: α) οἱ 31 μὲ βαθμὸ «ΑΡΙΣΤΑ» καὶ 6) οἱ 7 μὲ βαθμὸ «ΛΙΑΝ ΚΑΛΩΣ».

8. Γιὰ κάθε ἐπιμορφωθέντα διδασκαλὸ ἔχει συνταχθεῖ ἀπὸ τὸ Διευθυντὴ σπουδῶν ἐτήσια ἔκθεση ὡσιαστικῶν προσόντων καὶ ἔχει ἀποσταλεῖ στὴν ἀριθδικὴ Ἐπιθεώρηση ὁγριστικῆς ἐκπαιδεύσεως.

9. Τὴν 1η, Ιουλίου 1981, πραγματοποιήθηκε εἰδικὴ τελετὴ ἀπονομῆς τῶν πτυχίων στοὺς ἐπιμορφωθέντες διδασκάλους. Στὴν τελετὴν προσκληθέντες παρευρέθησαν δὲ Νομάρχης Ἰωαννίνων, δὲ ἐκπρόσωπος τῆς Ιερᾶς Μητροπόλεως, δὲ Στρατηγὸς Διοικητῆς τῆς VIIIης Μεραρχίας, δὲ Δήμαρχος Ἰωαννιτῶν, δὲ Ἀνώτερος Διοικητῆς Χιωροφυλακῆς, οἱ Ἐπόπτες καὶ οἱ Ἐπιθεωρητὲς τῆς ἐκπαιδεύσεως, τὸ διδακτικὸ προσωπικὸ τῆς Σχολῆς καὶ οἱ Πρόεδροι τῶν διδασκαλικῶν Συλλόγων.

Κατὰ τὴν τελετὴν, διηλγεσε δὲ Διευθυντὴς σπουδῶν τῆς Σχολῆς Κων. Κετσος, δὲ Νομάρχης Ἰωαννίνων κ. Λουκᾶς Φωτέπουλος, δὲ Δήμαρχος Ἰωαννιτῶν κ. Θ. Γεωργιάδης καὶ δὲ ἐκπρόσωπος τῶν ἐπιμορφωθέντων διδασκάλων κ. Ν. Αλεξίου. Ἀνεγγώσθησαν συγχαρητήρια τηλεφωνικάτα τοῦ Ὅπουργοῦ Παιδείας κ. Αθ. Γαλιαδούρου καὶ τοῦ Προέδρου τοῦ ΚΕΜΕ κ. Η. Σακελλαρίδη. Τὰ πτυχία ἀπένειπε ἐκ μέρους τοῦ Ὅπουργοῦ Ηαιδείας δὲ Νομάρχης Ἰωαννίνων.

XVII. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

1. Έκπαιδευτικοί λειτουργοί, έπιθεωρητές της έκπαιδεύσεως, γονεῖς, πνευματικοί δινθρώποι καὶ χοντή γενικά γνώμη, στὴν περιοχή μας δέχθηκαν μὲ αισθήματα ίκανοποιήσεως τὴν Βρυση Σχολῆς έπιμορφώσεως λειτουργῶν δημοτικῆς έκπαιδεύσεως (Σ.Ε.Λ.Δ.Ε) στὸ Ιωάννινα καὶ κατενθήσαν δτὶ τὴν ἐνέργειαν κύτη τοῦ Γ' πουργείου Παιδείας ἀνταποκρίνεται τὸ βασικὰ έκπαιδευτικὰ αισθήματα. Πιστεύεται δτὶ τὰ αισθήματα κύτη είναι: α) τὸ αἰτημα νὰ ἐνημερώνονται, μὲ τὴν διὰ διου παιδεία, οἱ έκπαιδευτικοί λειτουργοί στὸ δεξαμένα τῶν συνεχῶν ἑξελοσομένων έπιστημῶν της ἀγωγῆς καὶ τῶν ἄλλων θετικῶν καὶ δινθρωπολογικῶν έπιστημῶν, ὥστε νὰ τηροῦν, κατὰ τὸ έργο τους, τὴν στάση, τῆς πρωτοπικῆς ίκανετοւ τῶν ὑποσχέσεων, ποὺ μᾶς προστέρουν, δὲλλα καὶ τῶν ἀντισυγχών, ποὺ μᾶς προκαλοῦν οἱ έπιστήμες κύτης, ὅ) τὸ αἰτημα νὰ ὑπάρχουν έκπαιδευτικοί λειτουργοί τὰ κάθε χώρα, ποὺ θὰ ἔχαστραίσουν, μὲ τὴν γενική καὶ παιδαγωγική τους κατάρτιστη, δλε; εἰς ἐγγυήσεις, ὥστε νὰ τύχουν τὰ παιδεῖα δλῶν τῶν χοντῶν: κῶν διάδων ίσων εὐκαρπῶν έκπαιδεύσεως βάσεις: τῶν ίκανοτήτων τους, γ) τὸ αἰτημα νὰ διαθέτει τὰ κάθε χώρα διοίκησα καὶ περισσότερους διδασκάλους, ποὺ θὰ είναι τὰ θέστη, ν' ἀναλαμβάνουν συνεχῶν καὶ πιὸ πολλές εὐθύνες, ποὺ ἀνατίθενται συνήθως στὰ σχολεῖα τῆς δημοτικῆς παιδείας καὶ δ) τὸ αἰτημα νὰ καλύπτονται διοίκησα καὶ πληρέστερα οἱ διαπιστούμενες διεπάρκειες στὴν ἀρχική γενική, καὶ εἰδική μέρφωση, τῶν διδασκάλων, ποὺ δρείνονται τὰ ποικίλες αἵτες.

2. Άπὸ τὰ ἀκτεύθητα παραπάνω στοιχεῖα προκύπτει δτὶ τὴν Σ.Ε.Λ.Δ.Ε Ιωαννίνων δρχίσε τὸ πρῶτο διδασκαλὸ Ίτος της μὲ τοὺς αἰτιότερους οἰωνούς καὶ προγωρεῖ στὴν ἀνοδική της πορεία μὲ τὰς καλύτερες δυνατεῖς προϋποθέσεις.

3. Οἱ ἔξαιρετες συνήθειες, επεγάνεια, της Σχολῆς, τὸ νέο διδασκαλεῖο τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας, τὶ εύσυνες ὅγιστα, τὶ ἐπιστημοσύνη καὶ δὲ ικανοτικαὶ σμὸς τῶν διδασκόντων σ' αὐτῇ καθηγητῶν, τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ μάθηση τῶν έπιμορφωθέντων, τὶ σημπαράσταση, τῶν διδασκάλων τῆς πόλεως καὶ τῶν περιχώρων καὶ τῶν ἐπιθεωρητῶν της έκπαιδεύσεως στὸ έργο της, τὶ δλητη εύνοια καὶ τρεπτικαὶ, ποὺ ήδη ἔχει δημιουργηθεῖ, τὸ λοιπότερο ἐνδιαφέρον τοῦ Γ' πουργείου Παιδείας γιὰ τὴν στερέωση, καὶ ἀνάπτυξη τῆς Σχολῆς, δλα αὐτὰ μποροῦν νὰ ἀποτελοῦν διαφαίνητη ἐγγύηση γιὰ τὴν ἀποτελεσματικότητα τοῦ έργου της καὶ γιὰ τὴν ἀνοδική πορεία της στὸ μέλλον.

4. Η πόλη τῶν Ιωαννίνων, ποὺ ἔξεθρεψε, στὸ παρελθόν, μεγάλους διδασκάλους τοῦ Γένους, οἱ δποῖοι διέσωσαν, τὰ δύσκολους καιρούς, τὸν Ελληνισμὸν καὶ τὴν Ορθοδοξίαν καὶ ξέρεαν στὴ δούλη πατρίδα τὰ φῶτα τῆς Εὐρώπης, τὶ πόλη, αὐτὴ εἶχε τὸ δικαίωμα δὲλλα καὶ τὸ χρέος νὰ διεκδικεῖ τὴν Βρυση στὸν χῶρο της διοίκησα καὶ περισσότερων έκπαιδευτηρίων καὶ νὰ συμπαρισταται στὸ έργο τους. Η Σ.Ε.Λ.Δ.Ε. Ιωαννίνων ἀποτελεῖ ήδη ένα νέο έκπαι-

δευτερό "Ιδρυμα, ποὺ προσέφερε γῇ Πολιτείᾳ στὰ Ἰωάννινα μὲν βαθιά τὴν συναίσθηση τῆς ἀναγκαιότητός του.

XVIII. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Ἐγκαιρη ἐπιλογὴ καὶ πρόσκληση τῶν διδασκάλων, ποὺ θὰ φοιτοῦν, κάθε χρόνο, στὴ ΣΕΛΔΕ Ἰωάννινων, γιὰ νὰ ἐνεργεῖται γῇ ἀντικατάστασή τους, στὶς ἀρχὲς Σεπτεμβρίου, μὲ ἄλλους καὶ γιὰ νὰ ἀρχίζουν κανονικὰ τὰ μαθήματα ἀπὸ τὴν δριζόμενη στὶς κείμενες διατάξεις ἡμέρα ἐνάρξεως τῶν μαθημάτων.

2. Ἀπλοποίηση καὶ ἐπίσπευση τῶν διαδικασιῶν: α) γιὰ τὴν ἔγχριση τῶν προτεινομένων γιὰ διδασκαλία καθηγητῶν, β) γιὰ τὴν χορήγηση τῆς νόμιμης ἀποζημιώσεως στοὺς διδάσκοντες καθηγητὲς καὶ γ) γιὰ τὴν χορήγηση χρηματικοῦ ποσοῦ γιὰ τὰ ἔξοδα λειτουργίας τῆς Σχολῆς.

3. Ὁργάνωση εἰδικοῦ τμῆματος στὸ ΚΕΜΕ γῇ στὸ ΓΠΕΠΘ ὡς ἐνιαίου φορέως γιὰ τὰ θέματα λειτουργίας τῶν ΣΕΛΔΕ, μὲ τὸ δποῖο (τμῆμα) καὶ μόνον θὰ μποροῦν οἱ ὑπεύθυνοι τῶν ΣΕΛΔΕ νὰ ἐπικοινωνοῦν. Σημειώνεται σχετικὰ ὅτι μὲ τὸ Ισχύον σήμερα σύστημα δισκολοῦνται μὲ τὰ θέματα λειτουργίας τῶν ΣΕΛΔΕ τέσσερις Ὑπηρεσίες τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας: α) Τὸ ΚΕΜΕ, β) γῇ Διεύθυνσῃ Ἐφαρμογῆς προγραμμάτων τῶν ΣΕΔΠ, γ) γῇ Διεύθυνση προσωπικοῦ τῶν ΣΕΔΠ καὶ δ) γῇ Διεύθυνση οἰκονομικῶν ὑποθέσεων. Ἀπὸ τὰ μέχρι σήμερα δεδομένα τῶν ἐπικοινωνιῶν μας μὲ τὶς ἀνωτέρω Ὑπηρεσίες προκύπτει ὅτι ἡμεῖς τουλάχιστον ἐνεργοῦμε μὲ πλήρη σύγχυση γιὰ τὶς ἔγχριτικὲς καὶ τελεστίδικες ἀριθμούτητες, ποὺ ἔχει γῇ κάθε μία ἀπὸ τὶς ἀνωτέρω Ὑπηρεσίες, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐπιβραδύνεται γῇ λύση τῶν προβλημάτων στὶς Σχολές μας.

4. Αὕτηση τοῦ ποσοῦ τῆς ἀποζημιώσεως τῶν διδασκόντων καθηγητῶν καὶ περιορισμὸς τῆς διαφορᾶς μεταξὺ τοῦ ποσοῦ τῆς ἀμοιβῆς τῶν καθηγητῶν Πανεπιστημίου καὶ τοῦ ποσοῦ ἀμοιβῆς τῶν διδακτόρων γῇ τῶν πτυχιούχων ἀνωτάτης ἔκπαιδεύσεως.

5. Τροποποίηση τῶν ἀρθρῶν τῶν σχετικῶν διαταγμάτων, ποὺ ἀναφέρονται στὰ διδασκόμενα καὶ στὰ ἔξεταστά μαθήματα, μὲ βάση τὶς προτάσεις τῶν Διευθυντῶν καὶ ἄλλων ἐνδιαφερομένων παραγόντων.

6. Καταβολὴ φροντίδων γιὰ τὴν χορήγηση στοὺς πτυχιούχους τῶν Σ.Ε.Λ. Δ.Ε. ἐπιστημονικοῦ ἐπιδίμιατος, ἐφ' ὅτου τὸ συντελούμενο μορφωτικὸ ἔργο, ἐπὶ ἔνα ἔτος, στὶς Σχολές αὐτὲς εἶγαι ἔργο συστηματικῆς μεταπτυχιακῆς ἐπιπλοφώσεως μὲ μαθήματα ἐπιστημονικοῦ ἐπιπέδου, μὲ κανονικὸ ὥρολόγιο πρόγραμμα μια σχολικῆς ἔκπαιδεύσεως, μὲ σοβαρὲς καὶ ἀπαιτητικές ἔξετάσεις καὶ μὲ συνολικὸ ἀριθμὸ ὥρῶν διδασκαλίας, κατὰ τὸ διδακτικὸ ἔτος, ἴσο πρὸς τὸν ἀριθμὸ ὥρῶν διδασκαλίας κατ' ἔτος στὶς ἀνώτατες σχολές τοῦ κράτους.

7. Διατήρηση του άριθμού τῶν 40 εἰσαχτέων γιὰ ἐπιμόρφωση διδασκάλων στὴ ΣΕΛΔΕ Ἰωαννίνων.

8. Ὁργάνωση ταχεικῶν συσκέψεων στὸ Γραμματεῖο Παιδείας μὲ τημετοχὴ τῶν σελεγχῶν τοῦ ΚΕΜΕ, τῶν ἀρμοδίων Ὅργανων τῶν κεντρικῶν Γρηγορειῶν τοῦ ΓΠΕΠΘ, τῶν Διευθυντῶν προσώπων στὶς ΣΕΛΔΕ καὶ τῶν Ἀναπληρωτῶν τους, μὲ εἰστηγητὲς καὶ συνεταιργητὲς ἐπὶ θεμάτων ὁργανώσεως καὶ λειτουργίας τῶν Σχολῶν αὐτῶν καὶ μὲ διανομῆ ἐκ τῶν προτέρων τούς συνέδρους τῶν σχετικῶν εἰστηγησεων. Ἡδη, λειτουργοῦν στὴ χώρα μαζὶ τέτταρες ΣΕΛΔΕ μὲ διάρκεια ἥως; 1—3 χρόνια καὶ εἶναι φυτικὸν νὰ ἔχει πλέον ἀποκτηθεῖ; ἀρχετή πείρα διπὺ τὸν πρόπο λειτουργίας των καὶ τὴν ἀντιμετώπιση, τῶν προσόλημάτων τους. Κατάλληλος χρόνος γιὰ τὴν πραγματοποίηση, τῶν συσκέψεων αὐτῶν κρίνεται τῇ περίσσεως τῶν θερινῶν καὶ ἀλλῶν διεπαφῶν. Η σχετικὴ πείρα θὰ πρέπει νὰ δέξιοπορθεῖ, κατὰ τὸ δυνατὸν συντομεύσεται. γιὰ τὴν εὔσηστη, καὶ τὴν κατὰ καιρούς ἀνανέωση, καὶ δελτίωση, τοῦ μεριπποτοκοῦ ξέργου τῶν Σχολῶν ἐπιμορφώσεως λειτουργῶν διηριστήσῃ, ἐκπαιδεύσεων;

ΚΩΝΟΣ ΚΙΤΣΟΣ

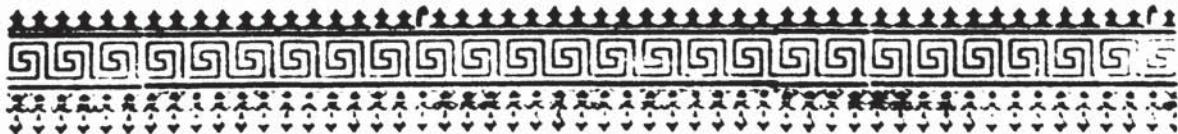
Γεν. Διατήσ. Ζων. Παζαχ. Ἀκαδημίας Ἰωαννίνων

Γέφυρα Φραγκάδων — Λεπιοναράς (Ζαρός)

ΚΩΣΤΑ Π. ΦΩΤΟΥ

Η ΑΤΣΤΡΙΑΚΗ ΙΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΗΕΡΙΟΔΟ 1912—13

ΟΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΠΛΩΜΑΤΗ CARL BUCHBERGER

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι Έλληνοι αλλόχωνες σχέσεις κατά τὰ τέλη, του 19ου και τίς ἀρχές του 20ου χι. ακθερίζονται: οπα:καὶ ἀπὸ τρεῖς παράγοντες: α) τὴν κίνησιν τῶν Ἀλβανῶν γιὰ τὸν αὐτονομία, β) τὴν προσπάθεια τῆς Ἐλλάδας γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση ἐνταφῶν ποὺ ὄρισκονται ἀκόμη, κατώ ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ὅνγο καὶ γ) ἀπὸ τὸν ἀνταγωνισμὸν τῶν μεγάλων δυνάμεων (Αὐτορρουγγαρίας καὶ Ἰταλίας) γιὰ τὸν ἔλεγχο τῆς Ἀδριατικῆς. Ἄν καὶ ἔχουν περάσει ἀρκετὰ χρόνια ἀπὸ τότε κι ἔχουν ὅπιστες ευθεῖ πολλὲς μελέτες ἀπὸ Ἐλλήνες, Ἀλβανούς, καὶ ξένους, διμως ἀρκετὲς πηγὲς (Ἄμερεζ καὶ Ἐμπιερεζ) παραμένουν ἀκόμη ἀνεξερεύνητες, ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ προσφέρουν καινούργια στοιχεῖα ἢ νὰ συμπληρώσουν τὰ γνωστά.

Ἡ ἐργασία μου περιορίζεται στὶς ἐνθυμητικὲς² του Αὐτορριαχοῦ διπλωμάτη Carl Buchberger, ποὺ ὑπηρέτησε διαδοχικὰ κατὰ τὸ διάστημα 1911—1914 στὰ Σκόπια, Σκούταρι (Σκόρδρα) καὶ στὰ Γιάννινα καὶ ἐκφράζει πιστὰ τὴν πολιτικὴ τῆς Μοναρχίας τῆς Αὐτορρουγγαρίας στὴν Βαλκανική.

Ἄν καὶ δ Ἀυτορριαχὸς διπλωμάτης ζει τὰ γεγονότα ἀπὸ κοντὰ ἢ ἀξιοπι-

1. Σημειώνονται παρακάτω μερικὲς ἀπὸ τὶς τελευταῖς ἀντιπροσωπευτικὲς ἐργασίες:
α) Basil Kondis, Greece and Albania, Institute for Balkan Studies, ἀριθ. 167, Thessaloniki 1976. Στηρίζεται κυρίως σὲ Ἑλληνικὲς ἢ ἡγγλόφωνες πηγές. β) Stavros Skendi, The Albanian National Awakening 1878—1912, Princeton 1967. γ) Στὸν γερμανικῷ γῶρο σηματικὴ εἶναι ἡ σειρὴ «Albanische Forschungen» ποὺ ίδρυσε καὶ διέδωσε διαθήσιμης Georg Stadt Müller γνωστὸς καὶ ἀπὸ τὰ «Ηπειρωτικὰ Χρονικὰ· μὲ τὴν ἐργασία του «Τὰ προβλήματα τῆς Ιστορικῆς διερευνήσεως τῆς Ήπειρου. Μεθοδικὸς εἰδίγραμμα», ΗΧ 9(1934), σ. 140—169. Στὴ σειρὴ «Ἀλβανικὲς Ἐρευναίς» ἔχουν τυθεῖσεν μέγρι σημερινὴ 9 τόμοι.

2. Ο πλήρης τίτλος τοῦ ζρθρου τοῦ αὐτορριαχοῦ διπλωμάτη εἶναι: «Erinnerungen aus meinen albanischen Jahren» ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ ἀλβανικὸ περιοδικὸ Studia Albanica, No 1, Tirana 1973, σ. 215—266.

στά του δημοσίου είναι σχετική, γιατί έξαρχοι ουθεί να παραχθέντες πιστός στήν παλιά μυστελληνική, πολιτική, του Metternich, ένω παράλληλα προπαγανθίζει. Εντούτη τη σημιπάθεια και φίλια του πρός τὸν ἀλβανικὸν λαό, δπως ἐκφραζόταν και ἀπό τὴν ἐπίσημη, αὐστριακή, πολιτική, τῆς ἐποχῆς του γιὰ τὴν ὁπριμούργια ἀνεξάρτητον ἀλβανικοῦ κράτους τούτην Ἀδριατική.

Ἄργικα τὸ διάθρητο προκαλεῖ δύο ἔρωτήρια. Τὸ πρώτο σχετίζεται μὲ τὸν χρόνο ποὺ διέλεξε διπλωμάτης γιὰ νὰ καταγράψῃ τὶς ἐνθυμήσεις του, δηλαδή, ὅτερα ἀπὸ διάλογο γράμμα ἀπὸ τὸν ποὺ τονέστηκεν τὸ γεγονότος.³ (1) λόγος ποὺ τὸν παρακινήσεις αὐτὴν τὴν δύμην, καταγράψῃ, τίταν τὴν ἐπίσκεψή την τοῦ τούτου Ἀλβανοῦ κατὰ τὸ Σεπτέμβριο του 1971, ὅτερα ἀπὸ πρόσωπον της τοῦ Ἰνστιτούτου Ἰστορίας και Γλωσσολογίας τῶν Τιράνων. Μὲ τὸ ταξίδι τηρθεὶν και οἱ ἀναμνήσεις... Καυγούτεται γιὰ τὴν προσωπική, σημεσίτη, του τοῦ ὁπριμούργια αὐτόνομου ἀλβανικοῦ κράτους και ἐπιδίδεται σὲ ὄμινολογίες πρὸς τὸν ἀλβανικὸν λαό και τὰ σύγγραμα ἐπιτεύγματά του.

Τὸ δεύτερο ἔρωτήρια ἀναφέρεται τὸν τίτλο τοῦ ὁπριμούργου τοῦ. Ο διπλωμάτης ὑπηρέτηρε διαδοχικά κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1911—1914 σὲ τρεῖς διαφορετικές πόλεις τῆς Βαλκανικῆς ποὺ ἀνήκουν σὲ διαφορετικές χώρες. Ἀργικά τὰ Σκόπια, ἐπειτα τὰ Σκόπρα (Σκούταρι) και τελευταία τὰ Γιάννινα. (1)ιως και τὶς τρεῖς παραπάνω πόλεις - περιοχὲς τὶς ἐντάσσει τὸν πλατιτεύοντα χώρα «Ἀλβανία». Η τελευταία σήμιφων μὲ ἓνα ὑπόλινγκα τοῦ Γιουργελού Ἐζωτερικῶν τῆς Αἰγαίου μητρογραφίας του 1896 εἶναι οὕτε πολιτικὰ οὔτε γεωγραφικά ἔνας επιθεράκη καθορισμένος χώρος· γενικά περιλαμβάνει τὶς περιοχὲς ἐκείνες τῆς Βαλκανικῆς, τὶς δύοις κατοικουν κατὰ πλειονότητα, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ποσοστό. Ἀλόγοι...»⁴.

Σήμιφωνα μὲ τὸ διότι ὑπόλινγκα τὰ σήματα τῆς Ἀλβανίας θὰ μποροῦσαν ν' ἀποτελέσουν ἀπὸ ὄντεις: Μαυροβούνιο, Βοσνία και Σερβίας, ὃντας: Ἀδριατική, Αλλαζσσα, νότια: ἡ γραμμή Ηράδεζα — Γιάννινα — Ἀργυρόκαστρο — Καστοριά και ἀνατολικά: ἡ γραμμή Καστοριά — Μοναστήρι — (Πρίστινα — Pristina — Novipazar. Βλέψεις ὑπήρχαν ἀκόμη, και γιὰ τὴν Ηεσσαϊονίκη, ποὺ δὲν και μένο τὸ 1% τοῦ πληθυσμοῦ τῆς τίταν τοῦ Ἀλβανοῦ, ὡστότο τοποθετούνταν τὸν ἥωτικὸν ἀλβανικὸν χώρο.

Τὸ σύνολο τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἀλβανικῆς ἐπικράτειας, σήμιφωνα μὲ τὶς στατιστικές, ὑπολογίζονται σὲ 2.5 ἑκάτη. Ἀπ' αὐτὰ 1.100.000 τίταν Ἀλβανοί.

3. Τὸ πρώτο του δημοσίευμα ποὺ σχετίζεται μὲ τὸ «Ἀλβανικό» δρώμεται σὲ διό τόρο ποὺ εξέδωσε δ Ludwig von Thallöczy: *Ilyrisch - Albanische Forschungen*, τ. 1—2, München - Leipzig 1916, μὲ τὸ φευδόνυμο Carl Thopia και μὲ τὸν τίτλο *Das Fürstentum Albanien*, τ. 2, σ. 219—289.

4. Βλέπε Hans Dieter Schandel, *Die Albanienpolitik Österreich-Ungarns und Italiens 1877—1908 (Albanische Forschungen 9)*, Wiesbaden, σ. 9—10.

(44%). Οι "Ελληνες μὲ 238.000 ἀποτελοῦσαν μόνο τὸ 9,2% τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ καὶ καταλάμβαναν τὴν τέταρτη θέση, ὡςτερα ἀπὸ τοὺς Ἀλβανούς, Βούλγαρους, Σέρβους! Τὸ ὑπόρινγια τοῦ Αὐστριακοῦ Γρουπρεσέτην μὲ τὰ πλαστικὰ στοιχεῖα ποὺ περιέχει δεῖχνει καθαρὰ τὴν πρόθεση τῆς Μοναρχίας νὰ δημιουργήσει ἀλβανικὸν κράτος ποὺ θὰ ἔξυπηρετοῦσε τὰ συμφέροντά της, ἐγλασθῆ τὴν ἔξοδό της στὴν Ἀδριατική.

Στὴν πραγματικότητα τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Αὐστροουγγαρίας γιὰ τὸν Ἐλεγχὸ τῆς Ἀδριατικῆς θάλασσας καὶ γενικότερα τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου ἀνάγεται σὲ παλιότερα χρόνια, ὅταν μὲ τὶς συνθῆκες τοῦ 1669 καὶ 1718 πέτυχε ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὴν παραχώρηση προνομίων γιὰ τοὺς καθολικοὺς πληθυσμοὺς τῆς Βαλκανικῆς γιὰ νὰ τοὺς ἔχει ὑποχειρία στὶς ἐπιδιώξεις της. Ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰ. τὸ ἐνδιαφέρον της γίνεται πιὸ ἔκδηλο. Στὰ πλαίσια αὐτῶν τῶν διέψεων της μπορεῖ νὰ τοποθετηθεῖ καὶ νὶ ἔκδοσῃ τοῦ τρίτοιου ἔργου ἀπὸ τὸν δικαστὴν καὶ πρόξενο Johann Georg von Hahn μὲ τίτλο «Albanische Studien», Wien 1856, τ. 1—3⁵.

Η Μοναρχία ἐπιχορηγοῦσε τὶς ἐπισκοπές καὶ τὶς ἐνορίες, ἐπέτρεπε σὲ Ἀλβανούς νὰ μαρφώνονται σὲ θεολογικὲς σχολές τῶν Παγεπιστυγγῶν της καὶ ἐντάχθει τὰ σχολεῖα τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ Φραγκισκάνων σὲ περιοχὲς ποὺ κατοικοῦνταν ἀπὸ Ἀλβανούς. Η δραστηριότητα αὐτὴ τῆς Αὐστρίας προκάλεσε τὴν ἀντίδραση τῆς Ἰταλίας ποὺ εἶχε ἀνάλογα συμφέροντα καὶ διέψεις στὴν περιοχή. Ἀπὸ τὸ ἔτος 1877/78 (Συνέδριο τοῦ Βερολίνου) νὶ ἐντασθ ἀνάμεσα στὶς δύο χώρες ἐντείνεται καὶ τὸ ἀλβανικὸν πρόβλημα διεθνοποιεῖται⁶. Οι Ἰταλοὶ ἰδρύουν δικὰ τους σχολεῖα. Μὲ τὴν ἐπανάσταση τῶν Νεοτούρκων (1908) νὶ ἐθνικὴ ἀρχήνιση τῶν Ἀλβανῶν παλρυεὶ μεγαλύτερες διαστάσεις. Ο ἀγαγγισμὸς Λύστρας καὶ Ἰταλίας γιὰ τὸ θέρια τῆς Ἀλβανίας θὰ συνεχισθεῖ μέχρι τὸν Α' Παγκόσμιο Ήδερο. Η Αὐστροουγγαρία, ποὺ ἀπὸ τὸ 1886 ἐπεξεργάζεται συστηματικὰ εἰδικὴν πρόγραμμα γιὰ τὴν Ἀλβανία, ἔχει σὰν βασικὴ ἐπιδιώξη νὰ έργει στὴν Ἀδριατική. Τοῦτο, κατὰ τὴν γνώμην της, θὰ τῆς ἐπέτρεπε νὰ ἐπιζύγει σὰ μεγάλη δύναμιν. Η Ἰταλία εἶχε τὶς δικές της διέψεις. Καὶ ὅλα αὐτὰ σχεδιάζονταν ἀφοῦ δὲ μεγάλος διστονίας τοῦ Βοσπόρου, ποὺ κατεῖχε τὰ διεκδικούμενα ἐδάφη, ἀναμένονταν νὰ καταρρεύσει ἀπὸ στιγμὴν σὲ στιγμήν.

5. Μὲ τὴν ζωὴ καὶ τὸ έργο τοῦ Johann Georg von Hahn, ποὺ οπηρέτησε, μεταξὺ τῶν ἄλλων, καὶ τρία χρόνια σὰν οπορθέενος στὰ Γιάννινα (1847—1850) μᾶς πληροφορεῖ τὴν συστηματικὴν ἀρχασία τοῦ Gerhard Grimm: Johann Georg von Hahn, Leben und Werk, Wiesbaden 1964 (Albanische Forschungen 1).

6. Μὲ τὸ θέρια θέλεπε τὴν καταποιητικὴν μελέτη τοῦ Hans Dieter Schandler, Die Albanienpolitik Österreich - Ungarns und Italiens 1877—1908. AF 9, Wiesbaden 1971.

Ο ΔΙΠΛΩΜΑΤΗΣ CARL BUCHBERGER ΚΑΙ ΟΙ ΕΝΘΓΜΗΣΕΙΣ ΤΟΥ

Τσερχ άπό τη σύντομη σύντη εισαγωγή, δυό λόγια και γιά τον συντάχτη των «Αλβανικών» Αναμνήσεων. Ο τελευταίος άποφοίτηρε άπό την Konsularakademie της Βιέννης, που συνέχιζε την παράδοση της Orientalische Akademie, που είχε ίδρυσει ο Μαρία Αθαρεσία στα 1754. Άποφοίτηρε το 1911 καὶ το δόσιο έτος τοποθετήθηκε ενώ ακόλουθος στην Ηράκλειο Σχολή. Τὸν Μάρτιο του 1912 μετατίθεται στη Σχέδρα (Σχούτσερ) καὶ λίγο αργότερα, τὸν Αύγουστο (1912) φεύγει γιὰ τὴν νέα θέση, του, τὸν Αύστριακό Ηράκλειο στὰ Γιάννινα. Στὴν ιπειρωτική πρωτεύουσα ήταν φθάσει λίγο πριν τὴν Έκρηκτη του Α' Βαλκανικού Πολέμου (ἀρχεῖ, Όκτ. 1912). Ο χίλιοι αριθμός διπλωμάτης διπλογίζει τὸν πληθυσμὸν τῆς πόλης σὲ 25.000 κατοίκους, ἀπὸ τοὺς δύοις τὰ 80% ήταν Έλληνες καὶ 20% μικρασιατοί Αλβανοί. Η αναλογία ήταν διχότομη, μεγαλύτερη, γιὰ τοὺς Έλληνες, γιατὶ τὰ στοιχεῖα στηρίζονται στὶς απλὲς ἐκτιμήσεις τῶν διπλωματῶν καὶ ταξιδιώτων⁷.

Τσερχ άπὸ τὴν ζήτη του στὰ Γιάννινα φύλαξεν θήρη τὸν πασιγνωστὸ τότε στὰ Γιάννινα Γενικὸ Ηράκλειο τῆς Αύστριας Konstantin Bilinski γιὰ τὸν δύοιο έκρηκτην πολὺ κολακευτικά: «Ηταν μία διανοούμενη προσωπικότητα μὲ μεγάλη πολιτική, ικανότητα καὶ ἀποτελοῦσε τὴν δευτέρην φυσιογνωμία τοῦ προσενικοῦ τομικοῦ στὰ Γιάννινα. Είχε ἀποφοίτησε ἀπὸ τὴν θεία Λαχεστρίτια τῆς Ανατολής στὴ Βιέννη καὶ είχε ὑπηρετήσει στὴν Κωνσταντινούπολη. Μιλούσε ἀριστερά τουρκικά... καὶ ήταν ἡνας καλὸς γνώστης τῆς Οθωμανικῆς Αυτοκρατορίας καὶ τοῦ ἀλβανικοῦ προβλήματος...». Στὸ καίμενο δὲν γίνεται καὶ μόνοφορὰ καὶ δὲν προκύπτει κανένα ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν Έλληνισμὸ τῆς περιοχῆς που ἀποτελοῦσε μὲ περισσὸ 90% περίπου τὴν συντριπτικὴ πλειοψηφία. Στὴ συνέχεια δὲ πληρωμάτης Buchberger άναφέρεται στὶς δυτικώσεις του ἀπὸ ἑνα ταξίδι σὲ γύρω τῆς ἀργιάς Διονύσιου. Όστόσο τὴ πολιτική του διξιδέρκεια φαίνεται: πώς δὲν ήταν ἀρχετή νὰ προβλέψῃ, τὸ Σεπτέμβριο του 1912, τὰ καινούργια γεγονότα καὶ τὶς ἵνα κακατατάξεις στὴν Χερσόνησο του Αἴρου. «Αν ρωτούσαι τὸ Μαντελό, ήταν μπορούσε τίγουρα νὰ προφητέψῃ: τὴν Έκρηκτη, τοὺς Α' Βαλκανικοὺς Πολέμου...»⁸!

7. Κατὰ τὸν Mihacevic L. ποὺ περιέθει τὸ 1907 καὶ κατέγραφε τὶς ἀντιστάσεις του στὸ βιβλίο: Durch Albanien. Reiseeindrücke, Prag 1913. στὰ Γιάννινα δοθεῖσαν 20.000 κατοίκοι. Απὸ χώρας σὲ 10.000 ήταν Έλληνες (όρθιοι), 5.000 Μικρασιατοί καὶ 5.000 Έβροί. Ήπιότερο δὲ ίδιος σημειώνει διὰ τὴ πόλη, καὶ ὡς πρὸς τὴν γλώσσαν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀμετάνιαν, είχε χαρακτήρα Ἑλληνικόν.

8. Η ςρχτ, έγινε ἀπὸ τὸ Μαυροβούνιο ποὺ κήρυξε τὸν πόλεμο ἀναντίον τῆς Τουρκίας τὶς 5 Οκτωβρίου 1912, γιὰ νὰ ἀκολουθήσουν τὴ Σερβία, τὴ Βουλγαρία καὶ τὴ Ελλάδα στὶς 18 τοῦ ίδιου μήνα (v. f.).

ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ — ΛΛΩΣΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ζει τὴν πολιορκία τῶν Ἰωαννίνων, ὅπου ἀπὸ παντοῦ καταφθάνουν ἀποχοιμένα τιμῆτα τοῦ νικηφόρου ἀπὸ τοὺς συμμάχους τουρκικοῦ στρατοῦ. «Στὸ ἔτος 1912 δὲν θὰ μποροῦσε νὰ φαντασθεῖ κανεὶς πόλεμο παρὰ ιδόνο στὴν Ἀπιού Ἀνατολή τὴν πολὺ στὰ Βαλκάνια... Ἐζησα τὰ πολεμικὰ ἐπεισόδια στὰ Γιάννινα τὰν μοναδικὸ θέαμα! Παρατηρούσαιε τοὺς δοιαρδισμοὺς τοῦ Μπιζανίου ἀπὸ τοὺς "Ελληνες" μὲν κυάλια...

» 'Ο κλοιὸς γύρω ἀπὸ τὰ Γιάννινα γινόταν ὅλο καὶ πιὸ στενὸς ἀπὸ τὰ ἐλληνικὰ στρατεύματα... καὶ δυσκόλευε τὴν τροφοδοσία στρατοῦ καὶ πληθυσμοῦ. 'Η τηλεγραφικὴ καὶ τηλεφωνικὴ ἐπικοινωνία εἶχε διακοπεῖ. Ἐτσι δὲν εἶχαμε καμιὰ πληροφορία γιὰ ὃσα συνέβαιναν στὴν Εύρώπη. Μόνο κάποτε κάποτε "Ελληνες χωρικοί, ποὺ ἔκαναν λαθρειπόριο ἐφημερῶν, μετέφεραν ἐλληνικὰ φύλλα στὴν πόλη (Γιάννινα), μέσα στὰ παπούτσια τους καὶ τὰ γούκιαζαν κρυφὰ ἵνα μετατρέπεται τὴν ὥρα. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο πληροφορηθῆκαμε τὴν διακήρυξη τῆς ἀγεζαρτησίας τῆς Ἀλβανίας ποὺ ἔκανε δ Ἰσταήλ Κεμάλ στὶς 28 Νοεμβρίου 1912°. "Ελληνες ἀντάρτες δημιουργοῦσαν ἀναταραχὴ στὰ περίχωρα τῶν Γιαννινῶν καὶ συνέβαιναν φρικιαστικὲς ἐκτελέσεις Μωαριεθαγῶν. Τὸ μίσος τῶν Ἐλλήνων ἐκδηλώνονταν ἀρχικὰ σὰν θρησκευτικὸς διωγμὸς τῶν Μωαριεθαγῶν γιὰ νὰ μετατραπεῖ σὲ ἔθνικὸ ἐναντίον τῶν Ἀλβανῶν.

» 'Η καθηγερινὴ ζωὴ μέσα σ' ἓνα φρούριο χωρὶς τηλεπικοινωνίες καὶ ταχυδρομεῖο ἦταν μὲν ἀγωγιώδης ἀλλὰ ὅχι καὶ μονότονη. Μαζὶ μὲ τὸν Bilinski στὸ Γ' ενικὸ Ηροξενεῖο ἐπεξεργαζόμενο στατιστικὲς ἀνταποκρίσεις γιὰ τὴν καταγοιηὴ τοῦ ἀλβανικοῦ πληθυσμοῦ στὶς διάφορες ἐπαρχίες τοῦ Βιλαετίου Ἰωαννίνων ποὺ ἀργότερα μᾶς φάνηκαν πολὺ χρήσιμες. "Εγας ἀποιρονωμένος φραγκισκανὸς μοναχὸς ἀπὸ τὴν Β. Ἀλβανία κρύδονταν στὰ Γιάννινα καὶ τὸν δρόπο ὑποστηρίζαμε μὲν φαγίσιμα καὶ ἄλλα. Παρέδιδε μιαθῆτα ἀλβανικῆς γλώσσας μὲν εὐνοϊκοὺς δρους καὶ μάλιστα στὴν διάλεκτο τῶν Γκέγχηδων. Κοντὰ στὸ Ηροξενεῖο εἶχε δημιουργηθεῖ ἓνα τουρκικὸ στρατιωτικὸ νοσοκομεῖο, στὸ δρόπο εὗρισκαν καταφύγιο καὶ περιποληγρι τραυματίες καὶ ἀρρωστοὶ Ἀλβανοὶ redifs (Ἐφεδροί). 'Απὸ τὴν μεριά μᾶς προσφέραμε κάθε δυνατή δοήθεια. Ἐπίσης Τούρκοι φυγάδες, ἀξιωματικοί καὶ στρατιώτες, ποὺ εἶχαν χάσει τὴν ἐπαφὴν μὲν τὶς στρατιωτικὲς μονάδες τους καὶ τὸν συνδέσμους τους, προσέφευγαν σ' ἐιρᾶς καὶ παρακαλοῦσαν νὰ τοὺς διευκολύνουσιε τὴν παραπέρα φυγὴν τους...

» 'Η ἀντίσταση τῆς τουρκικῆς φρουρᾶς, παρὰ τὶς στερήσεις, ἦταν γήρωικὴ

9. Βλέπε καὶ B. Kondis, Greece and Albania 1908—1914, Thessaloniki 1976, σ. 89 κ.εξ. Τὸ γεγονός τῆς διακήρυξης ἐπισπεύσαν οἱ νίκες τῶν Σέρβων καὶ τῶν Ἐλλήνων ποὺ προγωρίσσαν πρὸς τὴν Ἀδριατικὴν καὶ τὴν Β. "Ηπειρο ἐντίστοιχα καὶ ἀνάγκασαν τοὺς Ἀλβανοὺς ἀθνικιστὲς νὰ δράσουν.

Δ

καὶ προκαλοῦσε τὸν θαυμαστόν. Μόνο τὴν πείνα θὰ μποροῦσε νὰ ἔχει γάγκασι σὲ παράδοση. Ὁ ἐφοδιαστὴς γινόταν πολὺ δύσκολος. γι' αὐτὸν καὶ τὴν ἀνομή ἀγαθῶν μειώθηκε. Τὰ πολειοσφόδια, ποὺ δὲν ὑπῆρχε τρόπος ν' ἀναπληρωθοῦν, ελάχιν ἔξαντληθεὶ σὲ τέτοιο βαθὺς ὥστε τὰ τουρκικὰ στρατεύματα, ἀρχὲς Μαρτίου (sic) 1913, δὲν είγαν πλέον δυνάμεις γιὰς ἀντεπίθεση. Τὸ περίφανο φρούριο τῶν Ἰωαννίνων, μαζὶ μὲ τὴν φρουρά του ποὺ ἀποτελοῦνταν ἀπὸ 20.000 ἄντρες, ἀναγκάστηκε νὰ παραδοθεῖ στοὺς Ἐλλήνες πολιορκητὲς μαζὶ μὲ τὸν διπλισμό. Ἡ παράδοση, τὰς τουρκικὰς φρουρᾶς στοὺς περίφανους νικητές, καθὼς οἱ τελευταῖοι περνοῦσαν μπροστά ἀπὸ τοὺς ἀπολόγους ἀλλὰ ἡρωῖκους Τούρκους ἀξιωματικοὺς καὶ τὶς χιλιάδες στρατιώτες, στηλαδειμένους ἀπὸ τὴν πείνα καὶ τὶς στερήσεις, ἔχει ἀποτυπωθεῖ ὅπιστα μέσα μου τὰν δραματικὴ σκηνὴ γεμάτη ταπείνωση. Ὄμως δὲ τροχὸς τὴν Ἰστορίας γυρίζει καὶ μόνο δέκα χρόνια ἀργότερα συνέστηκε ταῦτα Ἀνατόλια τῇ Λέσβῃ σχηματίζεται, ἀλλὰ μὲ ἀντίστροφη φορά. ὅπου καντάκι τὸ Ἰνονού τὰ ἐλληνικὰ στρατεύματα, ποὺ ἔχει πατήθηκαν ἀπὸ τὴν Μεγάλη, Ἱδέα, κατατράπαγκαν διοσκερῶς ἀπὸ τὸν εἰρατὸ τὴν Νέας Τουρκίας ποὺ διδηγοῦσε δὲ Μουσταφά Κεμάλ...

» Η πόλη, τὸ φρούριο καὶ δύο τὸ Βιλαέτι κατιτάγθηκαν ἀπὸ ἐλληνικὰ στρατεύματα. Στὰ Γιάννινα οἱ Ἐλλήνες ἔγιναν δεκτοί μὲ μεγάλον ἐνθουσιασμὸν ἀπὸ τὸν πληθυσμό, ποὺ δέδουλοι στὴν μεγάλη του πλειοψηφία τῆς τότε ἐλληνικός. Αἱμέως μετά τὴν κατάληψή τὸ (Αύστριακό) Γενικὸ Προξενεῖο ἐρευνήθηκε ἀπὸ ἕφιππο ἐλληνικὸν ἵππον, γιατὶ ὑπῆρχε τὴν ὑποψία διὰ κρύδαμε Τούρκους στρατιώτες. Η Αύστρορουμγρική Μοναρχία τὰν τουρκόφιλη καὶ ἀλβανόφιλη δὲν τῆς καὶ τόσο λαοφιλής στοὺς Ἐλλήνες. Επειδὴ ἀπὸ τὴν ἐπομένη τῆς διλιωτῆς οἱ (τοπικὲς) ἐλληνικὲς ἐφημερίδες ἀρχές ταῦτα διηγείσιεν ἐναντίον τοῦ Bilinski καὶ ἐμένα μάζα τειράντες ἡρίσαν, δημοσίευσαν γιὰ ἀνθελληνισμό. Ολες οἱ διοικητικές μιας πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Ἀλβανούς, κατὰ τὴν διάρκεια τῆς μικρᾶς πολιορκίας θεωρήθηκαν τὰν ἀμαρτήματα...

» Μὲ τὴν κατάληψή τῆς πόλης καὶ τῆς περιοχῆς τῶν Ἰωαννίνων καὶ τὴν ἀνάληψή τῆς διοίκησή τους ἀπὸ τὸν ἐλληνικὸ στρατὸ ἐγκαίνιαστηκε μία περίοδος ποὺ μᾶς κόστισε πολλά, ἔργασία καὶ ἀνγηγυχία. Ἀρχικὰ ἔγινε τὴν Ὀρθόδοξη Μητρόπολη μία διοικογένεια γιὰ τὰ ενικητήρια, ταῦτα δημοια παραδρέθηκαν δὲ διατάξιας Κωνσταντίνος. δὲ πρίγκιπας Γεώργιος καὶ ἀλλα μέλη τῆς βασιλικῆς οίκου γένειας, ποὺ τρίθαν εἰδίκα στὰ Γιάννινα γιὰ τὴν τελετὴ αὐτῆς. Ολόκληρο τὸ Προξενεῖο Σῶμα τέθωσε τὸ παρὸν τῆς, διοικογένεια καὶ μάλιστα μὲ γιορταστική περιβολή. Μόνο δὲ K. Bilinski προστάθη ταῦτα τελετή, μὲ στρατιωτική ετολή, ἀνθυπολοχαγοῦ Ιππικοῦ. Οἱ Ἐλλήνες ποὺ δὲν ἔγαναν τὴν εύκαιρία νὰ καταγγοροῦν τὸν Γενικὸ Πρόξενο, θεώρησαν τὴν ἐνδυμασία του τὰν ἔκτιση λιωση διαχιρτυρίας, χωρὶς δέδουλα νὰ ἔχουν δίχαιο...

» Τὸν Απρίλιο τοῦ 1913 ἀναγκάστηκε δὲ Bilinski νὰ πάρει δύο ειδικές γιὰ νὰ ὑποδηληθεῖ σὲ Αεροπλάνα νεφρῶν σὲ διάφορα νησιώλευτα ἴδρυματα

τῆς Αύστριας. "Ετοι θὰ ἐπιωμεθῶ ὅπλὸν δάρος· ἀπὸ τῇ μιᾷ ιεριὰ τὴν εὐθύνη τοῦ Γενικοῦ Προξενείου στὰ Γιάννινα καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴν τοποτύρηση τῶν συιφερόντων τοῦ μικριεθνικοῦ πληθυσμοῦ, ἀφοῦ γέτη Λύστρος γγαρία ἀνέλαβε τὴν προστασία τῶν τουρκικῶν ἐπιδιώξεων στὴν περιοχή. Σὲ στρατόπεδα κοντά στὰ Γιάννινα εἶγαν μιεταφερθεῖ κάτιο ἀπὸ ἄθλιες ιυνθήκες 20.000 περίου Τούρκοι αἰχμαλωτοί στρατιῶτες. Γέτη αὐτὸς ἔπρεπε νὰ ἐπισκέπτοιται συχνὰ τὸν "Ελληνα ἀρχηγὸν τοῦ Ἐπιτελέου Δαχγκλή, γιὰ γὰρ ἐπιτύχω δελτίωση τῆς κατάστασης τῶν φυλακισμένων. Η ἀθλιότητα τοῦ ἀιτιαρίου πληθυσμοῦ ἦταν ἐπίσης μεγάλη, ἐξ αἰτίας τῆς μακρᾶς πολιορκίας. Γέτη αὐτὸς γέτη Ερυθρὰ Ήμισέληνος μοῦ ἔστειλε ἀπὸ τὴν Κινηταντινούπολη ἔνα σγηλιαντικὸν χρηματικὸν ποσό, ποὺ γιὰ τὴν δικαιότερη διάθεσή του σγηλιαντικὰ ἐπιτροπὴν μὲν ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Μουφτή καὶ κάτιο ἀπὸ τὸν προσωπικὸν λου ἔλεγχο. "(¹⁰) ταν ἐκδηλώθηκε στὸ στρατόπεδο τῶν αἰχμαλώτων ἐπιδημία δυσεντερίας χρειάστηκε νὰ κοπιάσῃ πολὺ γιὰ νὰ πετύχῃ μιὰ ἀμετανόητη δούληση ἀπὸ τὸν στρατηγὸν Δαχγκλή σὲ γιατροὺς καὶ φάρμακα. (¹¹) επαρχιακάρδιος Ηρήγορος τῶν νεαρῶν στρατιωτῶν ἀπὸ τὴν Ἀγατόλια, ποὺ καλούσσαν σὲ δούληση τὶς μιγτέρες τους μὲν τὶς λέξεις «ἀνάμι!», «ἀνάμι!» ἡγεῖται ἀκόλυτη σήμερα στ' αὐτιά λου, τὰν ἐνθύμιαση γιὰ τὰ θύμιατα καὶ τὴν φρέκη τοῦ Βαλκανικοῦ Πολέμου...

Σὰν στρατιωτικὸς διοικητὴς στὰ Γιάννινα διορίστηκε διοικητὴς Σούτσος¹⁰, μία πολὺ εὐγενικὴ φυσιογνωμία, ἀλλὰ κατὰ τὰ λοιπὰ ἀσημη προσωπικότητα. Η γυναίκα του ἦταν αὐλάρχισσα τῆς δασιλισσας τῆς Ελλάδας. Τὸ σπίτι τους, ποὺ δράσκονταν ἀπέναντι ἀπὸ τὸ Γενικὸ Προξενεῖο, ἦταν πολὺ φιλόξενο. Πολιτικὸς διοικητὴς Ιωαννίνων διορίστηκε διοικητὴς Ζωγράφος¹¹, ποὺ ἦταν σὲ ἀντίθεση μὲν τὸν Σούτσο, μία πολὺ σγηλιαντικὴ προσωπικότητα καὶ είχε χρηματίσει γέρη, ἵπουργὸς Εξωτερικῶν στὴν Ἐλληνικὴ κυβέρνηση Ράλλη. Ηταν ἔνα κάπιος ἥλικιωνένος ἀλλὰ εἴπορο γεροντοπαλήχαρο. Ο Ζωγράφος ἦταν ἔξυπνος, καλλιεργημένος καὶ μορφωμένος, ἀλλὰ φανατικὸς "Ελληνας. Εγγίζει γιὰ πολλὰ γρόνια στὸ Ηαρτζί σπουδές...

Μὲ τὴν διπλήν λοιότητα σὰν ἐκπρόσωπος τοῦ Γενικοῦ Προξενείου καὶ σὰν προστάτης τῶν τουρκικῶν συιφερόύτων εἶγα συχνὰ πολλὰ ὑπηρεσιακὰ θέματα γὰρ συγγίγετο καὶ νὰ διαπραγματευθῶ μιαζέ του. Μὲ δέχονταν πάντοτε φίλια. Σὰν μοναχικὸ γεροντοπαλήχαρο ποὺ ἦταν καὶ ἐπειδὴ ἀναγκάζονταν γὰρ κάνει συγκρατημένη ζωή, γιατὶ ὑπέφερε ἀπὸ τὴν καρδιά του, συχνὰ μὲ κα-

10. Αλέξανδρος Σούτσος γέτη Σούτζος τοῦ Δημητρ. (Αθήνα 1855-1932). Αξιωματικὸς Ιππικοῦ τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς Δρέσδης. Χρησιμοποιήθηκε σὲ ἐπιπτευτικές ζημιστολές στὸ Εξωτερικό.

11. Πρόκειται γιὰ τὸν Γεώργιο Χρηστάκη Ζωγράφο (Κινηταντινούπολη 1863 — Αθήνα 1920). Νοιολειτής καὶ ὑπανελγμένος ἵπουργός έξωτ. Χρηματίσε πρεσβύτερος τῆς αὐτονομίγεις Ελληνικῆς κυβερνήσεως Β. Ηπειρου μὲ γέρα τὸ Αργυρόκαστρο.

λούσε ότι δείπνο στὸ περιποιημένο σπίτι του. «Έχανε πάντοτε πολὺ ἐνδιαφέρουσες παρατηρήσεις γύρω από τὴν πολιτικὴν κατάστασην τῆς Εύρωπης καὶ μού τόνιζε διαρκώς τὴν λανθασμένην, κατὰ τὴν ἀποψήν του, πολιτικὴν τῆς Μοναρχίας. Γιὰ τὸν Ζωγράφο ήταν ἀκατανόητη ἡ ἀλογία: κατὰ τὴν ἀποψήν του, πολιτικὴν τῆς Αὐστρο-ουγγαρίας, ἐνώ θὰ μποροῦσε νὰ κερδίσει τὴν φιλία τῆς Έλλάδος. Τοῦτο δὲ ήταν λανθασμένη ἡ ἔμπορη τακτικὴ μας, μὲ τὸ νὰ θέλουμε νὰ δημιουργήσουμε μία ἀνεξάρτητη Αλβανία ποὺ νὰ περιλαμβάνει τὴν (Β.) Ήπειρο μὲ τὸ Αργυρόκαστρο¹². Τὴν θέση του κάτι, τὴν ἐπαναλάμβανε πάντοτε καὶ μὲ ἔιρφανη σὸν φαντακός Ελληνας καὶ ἀκόμη περιποτέρο σὸν Ήπειρώτη. Προσπαθοῦσα νὰ τοὺς ἔξιγγήρως τοὺς ἔξαιρετος λέγοντας ποὺς ὑπαγόρευαν τὴν ἀλογίαν την πολιτικὴ μας, γωρίς νὰ κατορθώνω νὰ μείωνται τὴν ἀλβανοφροδία του. Παρὰ τὶς ἀντίθετες ἀπόψεις στὸ θέμα τῆς Αλβανίας, συνεργάζεται πρόθυμος μαζί μου γιὰ τὴν διεκπεραίωση ὑπηρεσιῶν θεμάτων. Ο Ζωγράφος δὲν εἶχε οὔτε τὴν δύτη, οὔτε τοὺς τρόπους τοῦ ἀντέρτη. Σὸν ἰδεολόγος καὶ φαντακός τῆς Μεγάλης Ιδέας, ἔγινε ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστατικῆς κυδέρνηστης τῆς Δημιοκρατίας τῆς Β. Ήπειρου: μὲ δόρα τὸ Αργυρόκαστρο καὶ δρυγάνωσε μὲ τὴ δοτίθεια τῆς Ελληνικῆς Κυδέρνηστης τῶν Αθηνῶν τὴν ἀντίταση ἐναντίον τῆς ἐκκένωστης τῶν περιοχῶν τῆς Β. Ήπειρου, ποὺ εἶχεν παραχωρήθει τὴν Αλβανία μὲ τὸ Πρωτόκολλο τῆς Φλωρεντίας (17.12.1913). Τελικὰ θὰ επιτύχει τὸ Μάγι, τοῦ 1914 εύνοεική συμφωνία γιὰ τὴν ἐπαναστατική του κυδέρνηση...».

ΑΥΣΤΡΟΟΥΓΓΑΡΙΑ ΚΑΙ ΑΛΒΑΝΙΑ

Γιὰ τὸν διπλωμάτη Buchberger καὶ τοὺς Αὐστρο-ακούς οἱ νίκες τῶν διακανικῶν κρατῶν ἀποτέλεσαν μία δυσάρεστη, ἔκπληκτη. Τοῦτο γέγονος νὰ ἐπεισθεῖ ὁ πόλεμος καὶ στὴν ὑπόδοιπη Εύρωπη, Ιδεαίτερα ἀπειλούνταν τὴν Αὐστρο-ουγγαρία, γιατὶ τὴν μεγαλωμένη Σερβία διέδιδε ἀπροκάλυπτα δὲ τὸ ἐπόλενος στόχος της θὰ τὴν τὴν ἀπελευθέρωσῃ, τῶν νοτιοτελείων λαῶν ποὺ στέναζαν κάτω ἀπὸ τὸ ζυγό τῆς Μοναρχίας. Γιὰ νὰ ξεπεράσουν οἱ Αὐστρο-ακοί τὴν «βαλκανική, κρίση», ἐπρεπε νὰ ἐμποδίσουν τὴν Σερβία νὰ δηγει τὴν Αδριατικὴν καὶ νὰ δημιουργήσουν ἀντίρροπτη φιλική, δύναμιν, τὸ δυομά τῆς ἀνεξάρτησης καὶ αὐτόνομης Αλβανίας.

Στὶς 7 Δεκεμβρίου 1912 ἀρχίζει στὸ Λονδίνο μία Διάσκεψη τῶν Μεγάλων Δυνάμεων σὲ ἐπίπεδο πρεσβευτῶν μὲ σκοπὸν τὴν ἔξέταση, τῶν προσθλητῶν ὑπερεργῶν ἀπὸ τὴν ἥπει τῆς Τσουρκίας. Η Αὐστρία ἐπιδίωκε μὲ κάθε ερόπο-

12. Τὰ λόγια του αὐτούς εἰς τὰ γαλλικά: «Vous vous êtes engagés dans une fausse voie par insistance de vouloir créer une Albanie indépendante, comprenant même l' Epire avec Argyrokastro. Vous ne l' aurez jamais!»

τὴν ὁγηπιουργία μιᾶς ιεργάλγης καὶ ἀκέραιας. Ἀλόανιας γιὰ τὴν προάσπιση τῶν σημιτερόντων τῷτε σὲ δύρος τῶν νικητριῶν ὅμηρος Ἐλλάδας, Σερβίας καὶ Μαυροβούνιου. (Ι) Ἰταλοὶ ὑποστήριζαν κάτι παρόποιο, ἀλλὰ γιὰ τοὺς Αὐστριακοὺς οἱ προθέσεις τους ήταν ὑστερόβουλες.

Στὴν συνέχεια δὲ Buchberger ἀναφέρεται στὸν «ἔξελλγνισιόν», ὅπιος τὸν δημιάρχον, τῶν κατεχόμενων ἀλβανικῶν ἐδαφῶν ἀπὸ τὴν Ἐλλάδα. Σὰν πρωτεργάτη αὐτῆς τῆς προσπάθειας θεωρεῖ τὸν πολιτικὸν Διοικητὴν τῶν Ἰωαννίνων Χρυστάκη Ζωγράφο. Ἀποδίδει μάλιστα στοὺς Ἐλλήνες τροικοκρατικές ἐνέργειες: «Στὴν περιοχὴν τῶν Ἰωαννίνων συναντοῦσαν στοὺς δρόμους δολοφονημένους μιαριετανούς μὲν ὄγαλμένα μιάτια ἀποτρέπαντες πράξεις ποὺ εἶχαν διαπραγματεῖ ἀπὸ "Ἐλλήνες ἀντάρτες".

Η ἀνεπάντεχη, ἀπελευθέρωση, τῶν Ἰωαννίνων ἀπὸ τοὺς "Ἐλλήνες ὁγηπιουργούς" εἰπούσης Λύστριακὸς διπλωμάτη, μὲ τὰ φίλοτουρκικὰ καὶ φίλοαλβανικὰ αλτηγίτατα σύγχυση, καὶ ταραχή. Τοῦτο φαίνεται κι ἀπὸ τὶς παρατηρήσεις του γιὰ κάποιον "Ἐλλήνα ὑπάλληλος τοῦ Αὐστριακοῦ Προξενείου, ποὺ μένον μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση, διεπίστησε τὴν ἐπαγγελιατική του ἀνεπάρκεια καὶ τὴν φίλελληνική του διάθεση». Η ἐργασία μου στὰ Γιάννινα δυσκολεύονταν ἀκόμη περισσότερο κι ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι είχα τὴν ὑπηρεσία μου στὴν θέση τοῦ δραγμάτου (διεριγνέα) ἔναν συνεργάτη ἀμφιθοληγῆ ἀξίας, ποὺ ήταν ἀπόλυτα ταυτιστικός μὲ τὰ ἐλληνικὰ συμφέροντα. Ήταν ἔνας "Ἐλλήνας ἀπὸ τὰ Γιάννινα, ὁρέστης ήταν τ' ὅνομά του, καὶ ἐργάζονταν ἀπὸ πολλὰ χρόνια στὸ Προξενεῖο. (Ι) μιηστές οἱ δυσκολίες ποὺ ὁγηπιουργοῦσε ἡ παρουσία του καὶ οἱ ἀδυνατίες του ποὺ φαντάχησε μετὰ τὴν διληπτή τῶν Ἰωαννίνων, μὲ ἀνάγκαζαν νὰ τοῦ κάγιον κύτταρος παρατηρήσεις. Νωπή στὴν μητρίη μου παραμένει ἡ ἀναρμοδιότητά του καὶ ἡ ἐπίσημη στολή του μὲ τὰ φανταχτερὰ χριστιανα, κόκκινο φράκο, ἡ ευκάλυπτη παντελόνι, καὶ δέκοχος καπέλο στολισμένο μὲ θαλαμένα φτερά σὲ ἀνοιγτοπράσινο γρήλια. Κατὰ τὰ λοιπὰ ήταν δύρος παρὰ δούληεια...».

Ο ΔΙΑΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΝΟΤΙΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ ΤΗΣ ΛΛΒΑΝΙΑΣ

Η Διάσκεψη τοῦ Λογδίνου, ὕστερα ἀπὸ μακροχρόνιες συζητήσεις, ἀποφάσισε τὴν ὁγηπιουργία αὐτόνομης ἥγειροντας τὴν Ἀλόανιας, ἐνῷ μια διεθνής ἔξελεγκτική, ἐπιτροπή, ἀπὸ ἀντιπροσώπους τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ήταν ἐπέτειος διοικητή καὶ οἰκονομία.

(I) διακανονισμὸς τῶν γέτιων συνόρων τῆς Ἀλόανιας ήταν ἀπὸ τὰ δυσκολήτερα προβλήματα τῆς Διάσκεψης τοῦ Λογδίνου κι ἀπὸ τὰ πιὸ ἐνδιαφέροντα γιὰ τὸν Carl Buchberger. Γι' αὐτὸν ἀξίζει νὰ σταλοῦμε σὲ μερικές λεπτοποιήσεις τῆς ἀρχιγηγής του. (II) φιλικές πρὸς τὰ ἐλληνικὰ συμφέροντα χώρες Γαλ-

λία και Ρωσία τοποθετούσαν τὰ δόρεια σύνορα τῆς Ἡπείρου στὸ ὄφος τῶν Ἀγίων Σαράντα και τῆς Κορυτεᾶς. Η λύση τοῦ θέματος παραπέμψθηκε σὲ Διεθνή Ἐπιτροπή (11 Αύγουστου 1913). «Οἱ διάφορες Ἑρευνες θὰ στηρίζονται σὲ ἐθνογραφικὰ δεδομένα. Σὰν κριτήριο θὰ χρηγίζεται τὴ δημοτικὴ μητρικὴ γλώσσα στὰ ἀμφισσητούμενα ἔδαφτα. Τὸ πόρισμα τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς θὰ ἔξεταῖσθαν ἀπὸ τῆς Μεγάλες Μυνάμεις ποὺ θὰ ἐπειργανταν και τὴν τελικὴν ἀπόφαση... Οἱ ἀποφάσεις τῆς Συνόδου τοῦ Λονδίνου εἰχαν σὰν συνέπεια τὸν ἐροδιασμὸν τῆς Ἡπείρου και τὴν κινητοποίησην τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἀπὸ τὴν Κυδέρνη τῆς Ἀθήνας, ὡστε και τὶς ἐργασίες τῆς Ἐπιτροπῆς νὰ δυσχεραίνουν και νὰ διαμαρτύρονται ἐνάντια στὶς δυσμενεῖς διαπιστώσεις και ἀνταποκρίσεις τῆς. Ετοι: τὸ πρόβλημα τῆς δροθέτησης τῶν νότιων συνόρων τῆς Ἀλβανίας μεταβλήθηκε ἀπὸ τοὺς Ἐλλήνες σὲ πρόβλημα Ἡπείρου...».

Ο Bilinski δρίστηκε ἐμπειρογνόμινος τῆς Ἐπιτροπῆς Συνόρων και δ Buchberger διορθός του. Ο τελευταῖος θὰ τηλιμετάσχει μὲ χαρὰ στὴν Ἐπιτροπή, γιατὶ θὰ συνέβαλλε ἐτοι: στὴν ἀνατυγχάνηση και τὴν δραγάνωση τῆς νέας Ἀλβανίας. Η ἐργασία του στὰ Γιάννινα δὲν τὸν ἴχνοποιοῦσε γιατὶ είχαν χθειν πλέον γιὰ τὴν Ἀλβανία...!

Στὴ συνέχεια μᾶς κάνει λόγο γιὰ τὶς κλίκες ποὺ είχαν συγκριτισθεὶ μέσα στὴν Ἐπιτροπή: «Ρωσία και Γαλλία ἀντιπροσώπευαν δραστήρια τὰ ἐλληνικὰ συμφέροντα και δρίσκονταν σὲ διαρκή, ἐπαρκή, μὲ τὶς ἐλληνικὲς ἀρχὲς κατοχῆς...».

Κατὰ τὴν Μοναρχία τῆς Κορυτεᾶς στὰ ἀνατολικὰ και τὴ Φελιξέ τὰ νότια ἀποτελοῦσαν τὶς διατικές ἀρετηρίες γιὰ τὴν δροθέτηση τῆς Ἀλβανίας. Οι καθορισμοὶ τῶν συνόρων θὰ γινόταν μὲ δάση τὰ ἐθνογραφικὰ δεδομένα και τὰ γεωγραφικά. Ως ἐθνογραφικὰ χαραχτηρίζονταν τὴ δημοτικὴ μητρικὴ γλώσσα τῶν γυναικῶν, γερόντων και παιδιῶν ποὺ δὲν είχαν πάσι: στὸ σχολεῖο. Κατὰ τὸν ἀρθρογράφο οἱ Ἑρευνες τῆς Ἐπιτροπῆς ἦσαν πολὺ δύσκολες σὲ περιοχὲς ποὺ δρίσκονταν κάτω ἀπὸ τὴν στρατιωτικὴν κατοχὴν τῶν Ἐλλήνων.

«Η Ἐπιτροπή ἀρχίζε τὶς ἐργασίες τῆς στὸ Ersek τῆς περιοχῆς Kolonia... Ο καθορισμὸς τοῦ χωριοῦ ποὺ θὰ γινόταν τὴ πιέση αἱ Ἑρευνα γινόταν ἀπὸ τὸν κάθε ἀντιπρόσωπο χωριστὰ και κατὰ κυκλικὴ σειρά. Τὸ δνομα τοῦ χωριοῦ ἐπρεπε νὰ κρατιέται μυστικὸ και μόνο μὲ τὴν ἐναρξη τῆς διαδρομῆς γινόταν γνωστὸ τὸ χωριό δεο και διαποδὲ τῆς Ἑρευνας. Παρὰ τὰ προτετυπικὰ μέτρα ἐπαναλαμβάνονταν πάντοτε τὸ ίδιο θέατρο. Ενώ διμείς δρισκόμαστε καθ' δδὸν ἔφιπποι, στηριζανταν οἱ καμπάνες ἀπ' δλα τὰ γύρω χωριά. Στὴν εἰσοδο τοῦ καθορισμένου χωριοῦ μᾶς περίμενε διρθόδοξος ιερέας μὲ μιὰ διπλισμένη δημάδα και μὲ ἐλληνικὲς σημαῖες ποὺ ἔφεραν τὴν ἐπιγραφὴ «Ἐνωση τῆς Θάνατος» και μᾶς ἐμπόδιζαν νὰ μποῦμε στὸ χωριό. Άλλα συνήθως οἱ διαπιστώσεις μας ήταν ἐντελῶς ἀντίθετες. Εάν καταφέρναμε κάποτε νὰ μποῦμε σ' ἓνα χωριό και νὰ ἐπισκεφθοῦμε σπίτια, τότε διαπιστώναμε δτε μητέρες, γέ-

ροι, παντού είχαν σάν μητρική γλώσσα τήν ἀλβανική. Συχνά δογματικαν καὶ κανονικοί "Ελληνες στρατιῶτες μὲ στολὴ στὸ κυνηγητὸ ἐναντίον μας...».

Στήν συνέχεια δ Buchberger ἀναφέρεται στήν ἐπιδείνωση τῆς κατάστασης ὑρετικού τοῦ K. Bilinski, τήν μεταφορά του στὰ Γιάννινα καὶ τὸν θάνατό του ποὺ συνέβη στίς 17 Νοεμβρίου 1913. (1) μέχρι τότε δογματικός του Buchberger δρεται ὅιδος του καὶ φυσικά συνεχιστής τῆς γραμμῆς του.

Μάλιστα προσλήψθηκε κι ἔνας Ἀλβανὸς διερμηνέας, δ Dr. Georg Pekmezī «ποὺ ἀποδείχτηκε πολὺ χρήσιμος, γιατὶ στὸν ἐλεύθερο χρόνο ποὺ μοῦ ἔφηγαν οἱ συνεδριάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς μοῦ παρέδιδε μαθήματα Ἀλβανικῆς». (1) Λύτρων καὶ οἱ ἀντιπροσωπεῖς ἐνγιμερώνουν σχετικά τὶς κυρενῆσεις τους. Ἀκολουθοῦν διδγύρες ποὺ χαράσσουν νέα τακτική: «Προτιμήθηκε μία διπλωματικὴ καὶ πολιτικὴ λύση τοῦ προβλήματος τῶν συνόρων σύμφωνα μὲ τὰ γεωγραφικὰ καὶ ἐθνογραφικὰ δεδομένα. Η Γαλλία μὲ τήν Ρωσίαν ἤταν ἀντίθετες μὲ τήν παραχώρηγη τῆς κοιλάδας Ἀργυροκάστρου στήν Ἀλβανία καὶ τὸν ἔλληνα τὸν ἔλληνα χαραχήρα τῆς περιοχῆς, ὅπως τὸ ἔξεφραζαν καὶ οἱ αὐθόριγτες ἐκδηλώνεις τοῦ πληγμού σὰν λαϊκὴ δούληση. "Γετερά ἀπὸ γαλλικὸ αἰτημα ποὺ εἶχε καὶ τὴν συγκατάθεση τῆς Ρωσίας, ἡ Ἐπιτροπὴ μεταφέρει τὶς ἐργασίες τῆς στὸ Ἀργυρόκαστρο γιὰ τὴν σχετικὴ ἐξέταση τῶν πλησιακῶν σχέσεων. (1) ἀρχαιότερος ἀπὸ τοὺς ἀντιπρόσωπους Ἰταλὸς Πρόξενος Labia ἀγέπτυξε κατὰ τὴν συνεδρίαση τῆς 5 Δεκεμβρίου (1913) σὲ κοινὴ ἔκθεση τοὺς ἐθνογραφικούς, γεωγραφικούς καὶ οἰκονομικούς λόγους ποὺ ἐπέδιλλαν τήν παραχώρηγη τῆς κοιλάδας τοῦ Ἀργυροκάστρου στήν Ἀλβανία...

» "Ηταν Σάδδατο ποὺ προγραμματίζεται γιὰ τὸ Ἀργυρόκαστρο, ὅταν πληροφορηθήκαιε ὅτι τήν Κυριακὴν ἐπρόκειτο νὰ γίνει μία μεγάλη διαδηλωση τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς, ποὺ θὰ ἔφθαγαν στήν πόλη ἀπ' ὅλα τὰ γύρω χωριά, γιὰ νὰ δείξουν σ' ὅλους τοὺς ἀντιπρόσωπους μὲ τρόπο ἔντονο τήν διέφωνγι ἀποφασιστικήτα τους. Τὸ Σάδδατο τὸ ἀπόγευμα, ὅν καὶ μὲ κατασκόπευε ἔνας "Ελληνας, ἔκανα ἔναν περίπατο πρὸς τὸν λόφο τοῦ δχυροῦ, ποὺ πρὸς ἔκπληξη μου ἤταν γειάτο ἀπὸ μιακαθαρούς Ἀλβανούς. (1) ἐλληνικὴς ἀρχὲς πονγηρά, ζπιως δ' (1) συστέας, είχαν κλείσει στὸ φρούριο τοὺς αὐτόχθονες Ἀλβανούς ἀντρες καὶ τοὺς εἴχαν ἀγτικαταστήσει μὲ διαδηλωτές ἀπὸ ἄλλες περιοχές! "Οταν τήν Κυριακὴν τὸ ἀπόγευμα ἔκανα τήν ἐθιμοτυπικὴ ἐπίσκεψή μου στὸν στρατιωτικὸ διοικητὴ τοῦ Ἀργυρόκαστρου, μὲ διῆγγησε πρὸς τὸ παράθυρο τῆς ἐπίσημης κατοικίας του, ποὺ δρεσκονταν στὸ πρῶτο πάτωμα τοῦ κτιρίου καὶ μοῦ εἶπε: «Voilà le véritable!.. Τοῦ ἀπάντησα ὅτι δὲν μποροῦσε νὰ μὲ πεισεῖ νὶ διαδηλωση αὐτῇ, γιατὶ ἔλειπαν οἱ Ἀλβανοὶ ποὺ είχαν κλειστεῖ στὸ φρούριο. Στήν συνέχεια ἀγαχώρηγα γιὰ νὰ ἐπιστρέψω στὸ σπίτι ποὺ ἔμεινα. Στὸ δρόμο ἔπεισα ἐπάνω σ' ἔνα μιανόρευο πλήριος διπλισμένων διαδηλωτῶν, κυρίως γυναικῶν, ποὺ κραύγαζαν καὶ κιγούσαν τὰ ὅπλα. Μὲ περικύκλωσαν, ὥστε δὲν μπο-

ρούσα νὰ κινηθῇ. Γιὰ δοκίμειά μου έπειταν μερικοὶ Κρήτες χωροφύλακες, σχημάτισαν ἔνα προστατευτικό κύκλο γύρω μου καὶ έτσι κινούμενος ἐλευθερώθηκα εἰγά - εἰγά καὶ διέτρηθη, καὶ εώς στὸ πλίτι. Οἱ Κρήτες χωροφύλακες, ποὺ περιπολοῦσαν πάντοτε δύο δύο, ήταν γνωστοὶ γιὰ τὴν ίκανητέρα τους.

» Στὶς 10 Δεκεμβρίου 1913 έγινε τὴν τελευταῖα τυνεδρίσσαστη, τῆς Ἐπιτροπῆς τὸν Ἀργυρόκαστρο, δημοὺ σὲ ἀντιπρόσωποι κατέρθισαν νὰ συμφιωνήσουν πάνω τοῦ πρόταση, ποὺ έκανε ὁ Sir Edward Grey ἀπὸ τὶς 24 Νοεμβρίου γιὰ τὴν συνορίακή, γραμμή, τῆς N. Ἀλβανίας καὶ κατὰ τὴν διοικητική γνώσταν ἐποδεχτῆ, τὴν Ἰταλίαν καὶ Αὐστροουγγαρίαν; γιὰ τὴν παραγώρητη, τῆς πελήσης καὶ τῆς κοιλάδας τοῦ Ἀργυροκάστρου στὴν Αλβανία...

» Η ἐλληνικὴ κινητισδία τῶν αὐτόρητῶν ἐκδηλώσεων ἐπρόκειτο νὰ παραχθεῖ γιὰ μιὰ ἀκτητικὴ φορὰ μπροστά μας κατὰ τὴν διαδρομή ἀπὸ τὸ Ἀργυρόκαστρο πρὸς τοὺς Ἀγιοὺς Σαράντα. (Οἱ διαδηλώσεις αὗτες είχαν προετοιμασθεῖ μὲ κάθε τρόπο ἀπὸ τὶς ἐλληνικὲς ἀρχές. Οἱ ἀντιπρόσωποις τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Αὐστροουγγαρίας προτιμούσσαν ν' ἀποφύγουν αὗτές τὶς ἐκδηλώσεις, γι' αὐτὸς κανονίζαμε τὴν ἀναγώρητη μας γιὰ τὶς 2 τὸ πρωΐ. "Αν καὶ εἴγαμε κρατήσαι μυστική, τὴν ἴριέρα ἀναγώρητη, μας δημοὺς αὗτη, είχε γίνει ἐμπιστευτικὰ γνωστή, τοιούς "Ελλήνες ἀπὸ τοὺς Γάλλους καὶ Ρώσους συναδέλφους. Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς νυχτερινῆς διαδρομῆς μας μὲ αὐτοκίνητο συναντούσαμε πάντοι δημάδες, ἀπὸ δηλιγμένους διαδηλωτές, ἀπὸ τοὺς δησούσους καὶ πολλὲς γυναῖκες καὶ ποὺ πήγαιναν γιὰ τοὺς συγκεκριμένους τόπους συγκέντρωσης. Γινόταν φανερὸς δὲ: δὲλτη, τὴν Ἡπείρος εἴχε κινητοποιήθει! γι' αὗτές τὶς ἐκδηλώσεις. Τελείχα, γιὰ καλή μας τύχη, προσπεράσαιμε δὲλτες αὗτές τὶς ἐπισκοπασίες ποὺ είχαν δργανωθεῖ ἐναντίον μας καὶ τὸ πρωΐ φάσαμε ἔγκαιρα τοιούς "Αγιοὺς Σαράντα. Άλλαδε κι ἔκει μας περίμενε ἔνα πλήθος ἀπὸ Μέγαιρες ποὺ οὔρλαζαν καὶ ποὺ μας «χαρετούσσαν» μὲ σφυρίγματα καὶ κάτω τὴν μὲ δίλες παρόμοιες ἐκφράσεις. Μόνοι μὲ τὴν δοκίμειά τῶν Κρήτων χωροφύλακες κατὰ καλή μας τύχη νὰ ἐπιδιόρθωσοῦσαν τὸ πλοϊο γιὰ τὸ Πρίντεψ:...

» Ο Γάλλος καὶ ὁ Ρώσος, ἀντιπρόσωπος ἐν δύξαν τὴν εὐκαιρία καθ' διλητή τὴν διάρκεια τῆς διαδρομῆς νὰ γίνονται δεκτοὶ εἰς κάθε χωριό ἀπὸ τὸ μανύφιον πλήθος, εὖν πραγματικοὶ φίλοι: τῆς Ἐλλάδος, καὶ νὰ τιμούνται σὰν επιτίτηρες τῆς Ἡπείρου. Ντυμένοι μὲ τὶς στρατιωτικὲς στολές τους δέχονται μὲ καριάδης αὗτές τὶς ἐκδηλώσεις. Ἀντιθέτα τόσοις ἐμείσις (οἱ Αὐστριακοὶ) δεσο καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Γερμανίας καὶ Βρετανίας συναντούσσαμε πάντοι ἐχθρική διαγωγή. Μάλιστα ἐναντίον τοῦ αὐτοκινήτου τοῦ "Αγγλου ἀντιπρόσωπου φρίγκων καὶ πυροβολισμοί...

» Τὴν πετυχημένη ἱκανατή, τῶν ἐργασιῶν τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν Νήσια Ἀλβανία, ήταν παρὰ τὶς ἀντιδράσεις, μέτα μεγάλη ἐπιτυχία, γιατὶ ἔδινε μία θεικὰ ικανοποιητική λύση τὴν διεκδίκηση, τῶν νότιων ἐδαφῶν τῆς...

· Άλλα τὰ σύνορα αὐτὰ εἶχαν μένο θεωρητικὸ χαραχτήρα, διότι τὰ ἐδάφη ποὺ εἶχαν παραχωρηθεῖ στὴν Ἀλβανία δρίσκονταν ἀκόμη σὲ ἑλληνικὰ χέρια.

· Οἱ Ἀλβανοὶ ποὺ ὑπέφεραν ἀπὸ τὴν τρομοκρατία τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων κατοχῆς ἐπρόκειτο νὰ περάσουν δύσκολους καιροὺς καὶ σὲ λίγο θὰ πληγιψύριζαν ἀπὸ τὰ «ἱερὰ τάγματα» καὶ ἀπὸ τὴν «ἀνθεσια» τρομοκρατία τους. Τότε σκέφτηκα τὶς δηλώσεις τοῦ κ. Ζωγράφου στὰ Γιάννινα, ποὺ ὑποστήριζε δὲ οἱ ἔργα τιες δρισθέτησης τῆς Ἐπιτροπῆς Συνόρων θὰ ἦταν χωρὶς ἀξία, διότι ἡ Ἡπειρος ποὺ ὑπέφερε 500 χρόνια κάτω ἀπὸ τὸν τουρκικὸ ζυγὸ ἔπειπε ν' ἀνήκει στὴν Ἐλλάδα· διαφορετικὰ θὰ γινόταν πόλειμος...

· Σὰν ιμάς ιμᾶς διεθνοῦς καὶ ἀδέσπιευτης Ἐπιτροπῆς ἔπειπε νὰ προσαθῶ νὰ ἔρχοιται σὲ ἀλιεση ἐπαφὴ μὲ τοὺς Ἀλβανούς. «Οἰωνές ἡ σκληρὴ πίεση τῆς ἑλληνικῆς κατοχῆς ἐμπέδιζε τὸν ἀλβανικὸ λαό, σ' ὅλες τὶς προσπάθειές του, ύ' ἀπευθύνεται στὴν δικήν ιου (αὐστριακή) ἀντιπροσωπεία. Στὸ Leskovik εἶχα δεῖ ιερικοὺς Τούρκους ὑπαλλήλους τοῦ Βιλαετιοῦ, γνωστοὺς ἀπὸ τὴ θητεία ιου στὰ Σκόπια ποὺ κατάγονταν ἀπὸ τὴ Ν. Ἀλβανία. Ήέλησα νὰ τοὺς χαιρετήσω. «Οἰωνές ἀπέφυγαν τροιλαγμένοι κάθε συνομιλία, γιατὶ ἡ φυλάκιση τους θὰ ἦταν σίγουρη. Οἱ Ἐλληνες ἦταν πραγματικοὶ μάστορες στὴν δργάνωση τρομοκρατίας καὶ ἀνταρσιῶν».

Στὴ συγένεια δὲ Λύστριακὸς διπλωμάτης ἀναφέρεται στὴν τελευταῖα συνέδριαση τῆς Ἐπιτροπῆς ποὺ ἔγινε στὴ Φλωρεντία στὶς 17 Δεκεμβρίου 1913, ἀφοῦ εἶχαν ἐτοιμασθεῖ τὰ σχετικὰ πρωτόκολλα καὶ οἱ χάρτες. Κορύφωση τῆς συνεργασίας ἀνάλιεσσα στὶς χῶρες τῆς «Τριπλῆς Συμμαχίας» θὰ ἀποτελέσει ἡ ὑποδοχὴ τῶν ἀντιπροσωπειῶν Ἰταλίας, Λύστρουγγαρίας καὶ Γερμανίας ἀπὸ τὴν Ἰταλία, Γρουγγὸ Ἐξωτερικῶν Ιακωνίστο di San Giulano στὴ Ρώμη. Η Ἰταλοαυστριακὴ ὕμινος συνεργασία δὲν θὰ διαρκέσει καὶ πολὺ καὶ σύντομα θὰ προκύψουν διαφωνίες καὶ ἀντιθέσεις ποὺ θὰ δοηγήσουν στὸ φιάσκο τῆς Ἡγειρούσας τῆς Ἀλβανίας ὑπὸ τὸν Γερμανὸ πρίγκηπα Wilhelm zu Wied¹³.

Τὰ ἐπόμενα κεφάλαια ἀναφέρονται στὴν ἐκλογὴν, ἐγκατάσταση καὶ σύντομη θητεία τοῦ παραπάνω ἱγγειόνα στὴ διαιρηγμένη καὶ ἀλληγοριστικούς Ἀλβανία. Οἱ ἀνταγωνιστὶδες τῶν προστάτιδων δυνάμειων ἦταν τέτοιος, ποὺ δένος ἱγγειόνας ἀγίσχυρος θὰ ἐγκαταλείψει τὴ χώρα στὶς 3 Σεπτεμβρίου 1914 ὥστερα ἀπὸ τὴν ἔκρηξη τοῦ Λ' Παγκοσμίου Πολέμου.

Η λεπτομερής ἀναφορὰ στὶς ἐνθυμήσεις τοῦ Λύστριακοῦ διπλωμάτη Carl Buchberger καὶ ἡ παράθεση τοῦ παραπάνω ἀποσπασιάτων (σὲ μετάφραση) ιμᾶς δινούν μία ἀρκετὰ ἀνάγλυφη εἰκόνα τῆς φιλοτουρκικῆς καὶ ἰδιαίτερα φιλοαλβανικῆς πολιτικῆς τοῦ συντάκτη τους, τοῦ Λύστριακοῦ Προξενείου στὰ Γιάννινα

13. Ο Buchberger ιμᾶς μὲ τὸν Ἰταλὸ Capitano Castoldi εἶχαν δρισθεῖ σύμβουλοι τοῦ πρίγκηπα.

και γενικά της αύστριακής πολιτικής στη δημόσια ζώγη του 20ου αι. Πολιτική που μένει σταθερή στη μεσελληγυχή; Ήττας; του Metternich. Ωστόσο η μοντπλερη ύποστηριξή του C. Buchberger πρός την Αλβανία κάνουν και τους Γεωργ. Αλβανούς έπιφυλακτικούς πού δηλώνουν σε μια σπρέινατ, του Σεφθρου¹⁴, ότι δεν άποδέχονται πλήρως τις απόψεις του Αύστριακού διπλωμάτη. Η έπιφυλακτική, ωστι, δίνει και το μέγεθος της άντικευμαντήτης; του άπορηματογράφου.

Νυρεμβέργη, 1981

ΚΩΣΤΑΣ Η. ΦΩΤΟΣ

ΕΚΛΟΓΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

1. Deusch Engelbert, *Der Balkan in den Berichten der k.u.k. Konsuln im Jahre 1787*, Wien 1961 (εθνοστατ., διδακτορ. Βιενένη, συγγράφει, στα γερμανικά ιδιότητα).
2. Diplamastische Aktenstücke betreffend die Ereignisse am Balkan von 13. August 1912 bis November 1913, Wien 1914.
3. Güntern Monika, *Das Verhalten Englands und Österreichs zum griechischen Aufstand in den Jahren 1821—1827*, Wien 1967 (εκτυλογραφήση, διδακτορική διτερική).
4. Hinterlehner Hanszörg, *Die Beziehungen zwischen Österreich - Ungarn und Griechenland von den Balkankriegen bis zum Austritt Griechenlands aus der Neutralität (1912—1917)*, Wien 1967 (εκτυλογραφήση, διδακτορ. Βιενένη).
5. Österreich - Ungarns Aussenpolitik von der Bosnischen Krise 1908 bis zum Kriegsbruch 1914, 9 Vols, Wien 1930. Ausgabe von Bittner L., Pribrian A., Srbik H und Übersberger H.
6. Sushati Lander, *Die Entstehung des Fürstentums Albanien*, Wien 1940 (εθνοστατ., διδακτορ. Βιενένη συγγράφει, στα γερμανικά).

14. *Studia Albanica*, No 3, s. 215 (σημείωση σε γελλονή γλώσσα).

Γέφυρα Μήλων στο δέκατο Κύριος Ημέρα (Mēlēn) — Zavðoi

ΣΗΓΡΟΥ Θ. ΧΡΙΣΤΙΔΗ

II ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΟΥ ΔΛΣΚΑΛΟΥ

· Ήταν στήν "Ηπειρο ἀκόρια γέ, ἐποχῇ τῆς τουρκοκρατίας. Ήσυθενά δὲν φαινόταν νὰ ὑπάρχει γέ, ἐλπίδα ὅτι Ήλιος φυγήσει διασριμένος ἀγέρας τῆς λευτερίας.

Σ' ἔνα χωριό, ποὺ γειτονεύει μὲ τήν περιοχήν τῆς ἀλλοτε ἐπαρχίας Κορέντιων καὶ ποὺ διὸ πειτραπεῖ νὰ μὴ ἀναφέρω τὸ ὄνομά του, μιὰ Κυριακή, ἀρχές τοῦ φθινόπωρου, ὥγαίνοντας διπαππᾶς, μετὰ τὴν Ηεία λειτουργία, στὸ χαγιάτι τῆς ἐκκλησιᾶς, εἶπε στοὺς χωριανούς του:

— Χωριανοί, τι θὰ κάνουμε ἐφέτος, ποὺ δὲν ἔχομε δάσκαλο; Ήλιος μελουν τὰ παιδιά ἀγράιματα, κούτσουρα, γκαδά.

— Νὰ κοιτάξουμε νὰ δροῦμε κα (ν) ἔναν, τοῦ ἀπάντηρα ὅλοι μὲ μιὰ φωνή. Μέλιγραν σχετικὰ στὸν πατέρα μου, ποὺ τὸν γνώριζαν γεαρὸ τότε δάσκαλο, καὶ τοὺς ὑποσχέθηκε νὰ τοὺς πάει κάποιον, ποὺ γίζερε ὅτι δὲν εἰχε ἀλλοῦ δοσμένο λόγο.

Πέρασε γέ, ἐνδοιαδά, τίρθε γέ, ἀλλη, Κυριακή, καὶ πῆγαν μὲ τὸν ἀλλο δάσκαλο στήν ἐκκλησιὰ τοῦ χωριοῦ, γιὰ νὰ ψάλει κι ἐκείνος καὶ νὰ τὸν λόουν καὶ τὸν ἀκούσουν.

Ἐκείνο τὸν καιρὸ διδάσκαλος ἔπρεπε νὰ ξέρει ἀπὸ φάλσιμο, ἡγο παιδιάτερα μάλιστα ἔπρεπε νὰ ξέρει καὶ νὰ τοὺς μπαλίνει στὸ χωριό τὰ τσαρούγια καὶ νὰ φτιάγει γέ, νὰ τιάζει τὰ τσαράρια ἀπὸ τὰ φορτιάρικα ζώα, ποὺ τὰ περισσότερα, ἀν δηλα, γήταν, μὲ τὸ συιπάθιο, γαϊδούρια.

Λέγεται σὰν σὲ παρέγγει, δὲν νὰ πῶ, ὅτι τὸν καιρὸ τοῦ παπποῦ μου διδάσκαλος διδάσκει στὰ παιδιά τοῦ χωριοῦ τὸ «Μαλτήρι», τὸ «Χτινήρι», τὸ «Ωρολόγιο» καὶ τὰ «Πιγαχέδια».

Κατὰ τὴν διδάσκαλη τοῦ συλλαβιστιοῦ, τὰ παιδιά μάθαιναν νὰ συλλαβίζουν μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο, κατὰ τὴν προφορική ἀπόδοση, τοῦ παπποῦ μου, ποὺ τὴν ἔχει ἀκούσει ἀπὸ τὸν πατέρα μου. Λόγου χάρη, στὸ «εὐλόγει γέ, ψυχή μου» ἔλεγχαν:

Ε, ο, γεῦ, ιάδηδα, λέ, γελ, ητα μοναγή,
εὐλόγει γέ,
ψε, ο, ψύ, γέ, γή, γή, με, μοῦ
ψυχή μου

Λ

Δηλαδή, λέδης πρόφεραν τὸ γράμμα λέμεν, τὰ μονάχη ἐλεγχεῖ τὸ δρόθιο τῆς και στὴ συνέχεια συνήθειαν νὰ λένε πρώτα τὸ ἀρχικὸ γράμμα τῆς συλλαβῆς καὶ έπειτα νὰ τὸ προσφέρουν αὐτέων; Ενορέντο μὲ τὸ ἐπόμενο, τοιοῦτο λέδης, λὸς τῇ μὲ, μοῦ κλπ., πρᾶγμα, ποὺ δείχνει πόσο ὅστολο τῆς τότε στά παιδιά και πόσο μεγάλος χρονικὸς διάστημα χρειάζεται νὰ μαθαίνουν νὰ συλλαβίζουν και νὰ διαδίδουν.

Πρέπει νὰ πῶ ἀκύρια, διότι τὸ διάταξις τὸν ὄντας λέμενον τὸ γράμμα τοῦτο τῆς πάνω 500 - 600 γράμμα τὸν χρόνο και γιὰ διαφορά, τοῦ ἔδειναν ἀπὸ πάνω και 200 ὄντας; ·παρί· καλλιπόνι, 20 ὄντας; ·φαστόλια· λόπος τῇ αγροτοράσσουλα, 10 ὄντας; ·περί· (περί), 2 ὄντας; (!) λέδης καὶ ἑνα δευτέρας ταρασσής και νοίργια.

Σὰν νὰ γίνῃ, ξεταναν δίλει τὸ δίλλο, διάστολος ἐπρεπε, πρὸν νὰ τὸν προσλέσσουν, νὰ ἵποδητθεῖ καὶ δὲ ἐξέταστη, γιὰ τὸ γράμματικό του γνώσεις μαρτσάται τοὺς κατοίκους τοῦ γωριοῦ.

Τὸ φύλο τοῦ λεροῦ, διότι τὸν πῶ, ἐξεταστή, τὸν ἀναλάβεινε ταυτότερα διπλαπάς τοῦ γωριοῦ, σὰν πιὸ γράμματικόμενος, τῇ καποκού; δίλλος δὲ γραμμάτικος, ποὺ γιὰ διπλεῖται, ξεχνεῖ γραφώντας, επειστικός τάχος καὶ ἀκαταλαβίστικος, ἀριστεράς; γιὰ νὰ φέρεις δὲ διάστολη, θέτε, και νὰ ταπεινώσεις τὸ διάστολο.

Σὲτος τηγανείο αὐτὸς τῇ Ήπειρωτικῇ λαϊκῇ θρησκοφίᾳ καὶ εὐθρησκοφίᾳ ἔχει εκφράσεις καὶ ἔγειρες νὰ ἀναγέρεις πολλά και διάφορα παρατετάκτα ἀνέκοστα, δίλλος καὶ τριθεῖνα καὶ δίλλος ἀποκατήματα μιᾶς διπλείρευστης φυντασίας.

Μὲ δίλλα αὐτὸς δημος; δὲν ἔγειρε καμιαὶ τοχέται, τῇ μικρή, τοστή, ιπταρίζ, γιατὶ είναι πρεγματική, καὶ δηλι πλαστή, καὶ φανταστική.

Μὲ τὸ «επίλεκτη» τί, θείας; λειτουργίας, δηγήκε διπλαπάς τελευταῖος ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, εὐλόγησε καὶ καλτριέρεις τοὺς χωριγοῖς καὶ αὐτὸς ἀναστρέψθη καν ἀπὸ τῇ θέτε, τοὺς δὲ ἐνειδεῖται, σεβαστούς, καθηγεῖται ἑνα διεχωριστὸ μέρος καὶ δηργεῖται ψημένος νὰ βωτάεις τὸν ἐπιφυλαχτικὸ κάπως διάστολο:

- Δέν μου λές, διάστολε, τί θὰ πει θήρα, τὸ θύ μὲ δύλιο;
- Πόρτα, τοὺς ἀπαντάεις αὐτὸς, ἀδισταχτά.
- Τί θὰ πει θήρα, τὸ θή, μὲ τῆς;
- Κυνήγι, τοὺς ἀπαντάεις πάλι.
- Τί θὰ πει πήρα, τὸ πή, μὲ τῆς;
- Νερχότείκα (επειράτεινα επανασύλι).

Βιλέποτας, διότι δὲν μπορεῖ νὰ τὸν πιάσει ποθενά, τοὺς λέει μὲ αἰνιγματική, σούσαροφάνεια, διπέρα ἀπὸ μικρή, δηθεν τούψη:

- Τί θὰ πει «δόδωδες»;

Σὲτος δικουρικα αὐτής τῆς λέξης ἐρέθηκε σὲ δημητρανία διάστολος και δεν ήξερε τί νὰ διπαντήσει.

Σὲ παρόμοια κατάσταση βρέθηκε κι ὁ πατέρας μου, ποὺ ἦταν φημισμένος γιὰ καλὸς δάσκαλος, δταν σὲ φιλικὴ συντροφιὰ τὴν ἴδια τοῦ ἔκανε ἐρώτηση μὲ τὴν ἴδια λέξη ὁ Γιώρη Λάμπρος ἀπὸ τὸ Βλαχώρι, τὸ τωρινὸ Πολύδροσο Θεσπρωτίας. Καὶ χρειάστηκε ναρθεῖ ἡ γιορτὴ τοῦ Λαζάρου τὴ Μεγάλη Σαρακοστὴ καὶ νὰ ἰδεῖ τυχαῖα στὸ Τριώδιο τῆς ἑκκλησιᾶς γραμμένο τὸ «τετραήμερον δῶσθάτα», γιὰ νὰ τοῦ πάει στὸ νοῦ ὅτι εἶναι μετοχή, χρόνου «παρακειμένου» ἀπὸ τὸ ρῆμα «δῖξω».

Τὴν ἀμιγχανία τοῦ δάσκαλου διέκοψε ὁ παππᾶς καὶ γυρίζοντας μὲ ἐνα θριαμβευτικὸ χαμόγελο λέει στοὺς χωριανούς του:

— Χωριανοί, ὁ δάσκαλος ξέρει γράμματα, ἀλλὰ ἐγὼ ξέρω καὶ τὸν καπακώγω!

Κι ἔδγαλε τὴν ἀπόφαση νὰ τὸν προσλάβουν τὸ δάσκαλο.

ΣΠΥΡΟΣ Θ. ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ

ΣΤΕΦ. ΜΙΕΤΤΗ

ΠΕΡΡΑΙΒΟΣ ΚΑΙ ΑΣΩΠΙΟΣ

Τὸ πρόδολγρια τῶν μεταξὶ Περραιβοῦ καὶ Ἀσωπίου σχέσειν, τὴς πρώτης ὅηλ. γνωριμίας καὶ τῆς μετέπειτα επενής, ποὺ συνέθεε τοὺς δύο δινῆρες φίλας, εἶχε ἀνακάλυψε: σὲ παλιότερο μελέτηνά μου¹, τὸ παραπέρια τρίων ἀφήνοντάς το γιὰ χρόνο εἰδετότερο.

“Ηέρ, ἐπ’ ἔφοριτ, γράψια ςύνεχεστο τοῦ Περραιβοῦ (ἐπὸ Λαρίσια τῆς 29.10.1842) τὸν Ἀσώπιο. μὲ τὸ δροῖο τὸν καλιωρόβην ἐργάζεντο τοῖν Ἀθήνα ὡς καθηγητή, τοῦ Πανεπιστημίου τῆς καὶ τὸ δροῖο εἶδε ἀναδιφώντας; τὸ ἀποχείρεντο τοῖν Ελινική, Βιβλιοθήκη, Ἀρχεῖο τοῦ διεύτερου. ἐπανέρχονται: τὸ θέρια γιὰ μιὰ λεπτομέρη, καὶ ἐριπερίστατη, διερεύνησθη του.

Τὰ προτεραθήρια μὲ δὲλλα λόγγα νὰ ἀπαντήσω τὰς ἐρωτήσεις. ποὺ καὶ πότε ἀκριβῶς γνωρίστηκαν οἱ δύο δινῆρες καὶ πῶς τὶ πρώτη κύτη, ἐπερή τους ἔξελιγκή της σὲ επενή· διὰ διου. ἀνάγετά τους φίλα.

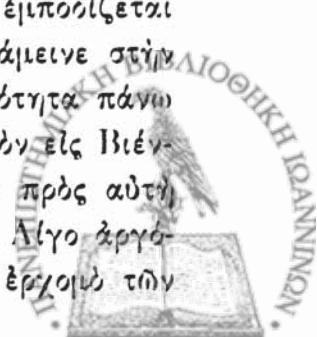
Τὰ πρέπει: ςύμετως - ςύμετως νὰ σημειώσω, πὼς δὲ Περραιβός, καὶ τοῖν ὅπ’ ἔητι, ἐπὶ ετούτῃ, καὶ τοῖν μετέπειτα (1860) ἐκδοθεῖσα ἐπὸ τὸν Ἰδιό τὸν Ἀθηναϊκό. Σύντοιτι, Βιογραφία τοῦ Ρήγα, ἀποκαλεῖ τὸν Ἀσώπιο παλιό του φίλο, «παλαιό μου φίλον καὶ σημιπολίτη», ἀργῆνε: τοῖν πρώτη, «δὲ ςύνοιτεβαστος καὶ παλαιός μου φίλος κ. Ἀσώπιος» γράφει τοῖν πρώτη, γεγονός ποὺ μιὰς ὑπογρειώνειν ὑπαρχήτησσομε τοῖν σημιπολίτη, κύτης τοῖν φίλων τὸ πολὺ προγενέστερα. πρὸ δηλ. τοῖν Μεγάλης μιας Επανάστασης, γράντα. Γιὰ τὸ λόγο κύτη καὶ ἐπειδὴ της εχετίκες μαρτυρίες δὲλλας δὲν ἔχω. Ήδὲ πατρίτων, διαχράφοντας τοποχρονολογικὰ τοῖν πορεία τοῖν διωτής κατὰ τοῖν Ἰδιό περίσσο τοῦ καθενὸς ἐπὸ τοὺς δύο δινῆρες, νὰ δρῶ τὰ σημεῖα, δέσκατα καὶ πιθανά, ποὺ κύτες οἱ δύο συμπίπτουν.

Καθίως είνα: γνωριστό, δὲ Χριστόφορος Περραιβός· δὲ ἐξ Ἀλύπου τῆς Θετταλίας. (τὸ πραγματικό του δνομικό Χρυσόχροος Χατζηδασίλης, 1774—1863). δὲ νεώτερος ἐπ’ τοὺς συνέταιρους τοῦ Ρήγα, ποὺ ἔχανε πράξη, τηςτὰ πολυχρονίων ἀτρύτων κόπων, τραφερῶν κινδύνων, πολεμικῶν καὶ πολιτικῶν, τοὺς πατριωτικοὺς σκοπούς. Εκείνου μέχρι τέλους, ἀπὸν κατέφερε νὰ γλυτώσει στοῖν Τεργέστη, ἐπὸ τὰ χέρια τῶν Αύστρων κακῶν (τέλ. Δεκ. 1797 — ἀρχ. Γεν. 1798)², κατέφυγε τοῖν κατεχόμενη, ἐπὸ τοὺς Γάλλους. Κέρκυρα καὶ ἐπὸ κεῖ τὸ φθυνόπιωρο τοῦ δέσμου γράντου (1798) τοῖν, γαλλοκρατούμενη, ἐπίσης Πάργα. Τοῦ Ὀκτώβρη, τοῦ 1798 τὸν δρίσκουριε στοῖν Πρέσβες ὑπερασπιζόμενο κατὰ τοῦ Ἀλῆ πατριᾶ καὶ τὸ πλευρὸ τῶν Γάλλων τοῖν Ηπειρωτική, κύτη, πολη μετὰ δὲ τοῖν διλοιστή, τοῖς νὰ δικιώθεται: τοῖν Λευκάδα καὶ ἐπὸ κεῖ τοῖν Κέρκυρα καὶ

πάλι Λίγο κατέπι στήν Ηάργα, όπου στά χρόνια 1799-1801 ἀναπτύσσει μικρές πάνια πνευμιατική καὶ πατριωτική ὁράσει⁸. Σχετίζεται ἀκόμα, καθίσις τὸ λέει δὲ Ἰδιος, διαιρέοντας σ' αὐτὴν τὴν πόλην, μὲ τηγανιώντες Γιαννιώντες καὶ αὐλικούς του Ἀλῆ, πασιδ, τὸν Μάνθο (Ικονόλοι), Στέφ. καὶ Εὔσταθιο Δούκα καὶ Ἀθ. Ψαλίδα, «μιέλη, ὑπάρξαντα τῆς πρώτης ἐταιρίας του Ρύγα»⁹, ἀλληλογραφεῖ δὲ ιυστικὰ μὲ τοὺς ἐδῶ Ἀρχιδιδάσκαλο Ψαλίδα, Χριστόδουλο Εύθυμιον καὶ Ἰω. Μαρλνογλού¹⁰.

Απὸ τὴν Ηάργα ταξιδεύει τὴν ἄνοιξη του 1802, γιὰ πατριωτικοὺς σκοποὺς συνδεόμενούς μὲ τοὺς ἀγῶνες τοῦ Σουλιού, διὰ Ζαχίνηο καὶ Λιβόρνου εἰς Ηαρτζια¹¹ καὶ πάλι στὸ Λιβόρνο, όπου διέπει τὸ φῶς (1803) ἢ 'Ιστορία του τοῦ Σουλιού καὶ τῆς Ηάργας (ἢ λεγόμενη 'Ψευδοπαρισινή')¹². Τὸ 1804 ἀπὸ τὸ Φιλεδόρη μήγα τὸν βρίσκουμε στὴ Ρωσοχρατούμενη πλέον Κέρκυρα, όπου γῆλλε «πρὸς ἔξεύρειν πόρου ζωῆς», διοριζόμενος δάσκαλο στὸ Ελληγοριουσεῖο τῆς (θογῆθ του Ηάργιου καθηγητὴ 'Λυδρέα 'Ισρωιλένου) καὶ συνεχίστη κι ἐδῶ ἀκαταπόνητου του ἔργου του Πρωτομάρτυρα¹³. Λίγο κατέπι ἐγκαταλείπει τὸ διδασκαλικὸν λειτούργημα καὶ ἀγαλαζίανει στρατιωτικὴ ὑπηρεσία στοὺς Ρώσους μὲ τὸ έκακο του ιαγιέρου. Τὸν Αὔγουστο του 1807 τὸν βρίσκουμε στὴν Ηάργα. «Καὶ ἐρχόμενοι ἐδῶ, γράφουν στὸ στρατηγὸν Berthier ἀπὸ Ηάργα, (27.8.1807) οἱ προετοί 'Αγιοιᾶς, εὐργκαριεν τὸν κύριον ιαγιόρ Χριστο οἱ πατριώτης μιᾶς δεν ἔλγοφαι δια να μιᾶς περγπειγθεὶ καθίος καὶ απὸ την αρχεῖ δποῦ γῆραχε εἰς Ηάργα...»¹⁴. Εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Γάλλων στὰ Εφτάνηρα (1807) ξαναγυρίζει στὴν Κέρκυρα καὶ γίνεται ὑπαπιστής του Ἰδιού Berthier, ποὺ τὸν προάγει σὲ γιλιαρχὸν (συνταγματάρχη) καὶ στὴν ὑπηρεσία αὐτὴν παραμένει ὧς τὸ τέλος τῆς γαλικῆς κατοχῆς στὴν Κέρκυρα (1814). Κατὰ τὴν δεκαετία δηλ. 1804-1814, δυ ἔξαιρέσσουμε διεγόμενη ἀποικία του τὸ φιλινόπιπρο του 1804 (αὐτὸς λέει καὶ τὸ 1805· 6), ποὺ συνέδειψε τὸ Ρῶσο πρίγκηπα Δολγορούκη περιγραφύεν τὴν Ν. Ελλάδα καὶ τὸν 'Ιούνιο του 1807, ποὺ πήρε μέρος στὴν ἀμυνὴ τῆς 'Αγια - Μαύρας κατὰ του Ἀλῆ, διαιρένει σχεδὸν ιδινικὰ στὴν Κέρκυρα μετερχόμενος πρῶτα, καθίσις εἶπατε, τὸ δάσκαλο (1804· 6) κι ὅστερα τὸν ἀξιωματικὸν (1806-1814) στὴν ὑπηρεσία τῶν Ρῶσων καὶ τῶν Γάλλων. Τὸν Ἰδιο γρόνο (1814, ἀρχὴς Σεπτέμβρη) ἀποστέλλεται μέλος τριμελοῦς ἐπιτροπῆς ἀπὸ τοὺς Σουλιῶντες τῆς Κέρκυρας στὸν εύρτυπόν την Βιέννην, Τσάρο 'Αλέξανδρο μὲ σκοπὸν νὰ τοῦ ἐκθέσει τὴν κατάστασή τους καὶ τοῦ ζητήσει δοκίμεια. Ψήφοντας στὴν 'Τεργέστη, ἐπιποδίζεται «ἀστυγοινικῆς τῆς εἰς Βιέννην δοσοπορίας» φαίνεται δὲ πώς παράμεινε στὸν κώστριακὴν αὐτὴν πόλην μὲ τὴν μεγάλην καὶ ἀγίστην ἐλληγνικὴν κοινότητα πάνω ἀπὸ Ἑγκ μήγα. Ικατέ γράμψια τῆς ἐπιτροπῆς ἀπὸ 'Τεργέστη πρὸς τὸν εἰς Βιέννην Καποδιστρίαν φέρει οὐκεροτηγία 16 Σεπτέμβρη, ἀπαντητικὸν δὲ πρὸς αὐτὴν τοῦ κόμιτρα τοπογρονοίσχα «Ἐν Βιέννη 1814 'Οκτωβρίου 11..¹⁵. Λίγο ἀργότερα τὸν συγκατοῦμε πάλι στὴν Κέρκυρα. Εφτὰ μήνες μετὰ τὴν ἐργούμενη τὴν

Αγγλών στὸ νησὶ (26.6.1814) ἀναγκάζεται¹¹ (Γενάρης 1815) νὰ περάσει οἰκογενεῖς ακίνης τὴν Ἰταλία ἐγκαθίσταμενος στὴ Βαριέτα τῆς Νεάπολης στὴ δουλεψή, τοῦ δασιλεύου τῆς δοσίας προφράνης στρατιωτῶν, ήταν εἰσέλθει¹². Στὴν Ἰταλία εὑρίσκομενος «δευτεροτυπώνει» τὸν ίδιο χρόνο στὴ Βενετία καὶ ἀπὸ τοῦ τυπογραφείο τῶν Γλυκτήσιν τὴν Ἰστορία του τοῦ Σουλιού καὶ τὴν Ηλίγας.

Τὸν ἐπόμενο χρόνο (1816) ἐπιχειρεῖ δὲ Περραβόλες ταξιδίον τὴν Ρωσία προκειμένου νὰ δημιουργεῖ ἀπὸ τὴ βιοτοχή, κυνόερνητη, ἀποπληρωμή παλαιότερων πρὸς αὐτή, ὑπηρεσίῶν του. Τὸ ταξιδίον του αὗτον δὲν γνωρίσουνεις τὴ γνωστή Ηλίγας ταξιδεύοντας τὸν Ιανουάριον (1833)¹³. Κατὰ τὴν παραμονή του στὴν Ηλείαν πόλην, δέρουμε πώς ὑπόσχεται (Φεβρ. 1817) τὸν Τσάρο διὰ τοῦ Ἀλ. Στούρη¹⁴ τοῦ σχέδιο μὲ τὸ δοσίο ὑπόσχονται νὰ ἔχεγειρεις κατὰ τὸν Τούρκων τὴν Κεντρική Ελλάδα καὶ νὰ ξεναπάρεις ἀπὸ τὸν Ἀλ. τὸ Σούλι.. Διν τοῦ παρέχονται τὰ ἀπαραίτητα ύλακα μέσα. Καὶ πώς πλάστηκε μαζὶ μ' ἄλλους παρεπιδημούντες ἔχεις «Ἐλλήνες ἀπὸ τὸν ἀστυνομικὸν Διευθύντη, τὴν πόλην Ἡπειρώτη τορχευγὸς Γοργόλη, καὶ φυλακιστηκε γιὰ μὲ δραδίᾳ τὸ κάστρο της. Λίγο κατόπι: (13 Μάρτιος, 1817) εὑρίσκομενος στὴ Μόσχα μωλεῖταις ἀπὸ τὸν Ἀντ. Κομιζόπουλο τὰ μωσαϊκὰ τῆς Φιλοκήτης, τὴν δοσίαν ἀναδειχνίεταις χορυφαῖο τελεχος. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ αὐτή, καὶ ὡς τὸ Μάρτιο τοῦ 1819, ποὺ τὸν δράσκουμε στὴ γνωστή Βαριέτα¹⁵, ἀγνοοῦμε τὶς κινήσεις του.

Τότε (Ιούνιος 1819) φιλοτεχνούμεθη. —γράφεις δὲ τοιος— ἀποτελέμενος τὴν Φιλοκήτης μὲ συντάξεις δημάδων; ἐνθόλων Σουλιώτων, πανοικία εἰς τὴν Σπάρτην (τοὺς δολοφίους τὴν Μάνη), ὅπου, καθὼς γράμμικα ταστατικὸ Καλαμίων (5.3.1820) πρὸς τὸν ἀκληριπρότατον Ἡ. Βιαζεύπουλον τὴν Ηλίγας ἀναρτεῖται, «ὅτι τὸ ὄρας ἐφθατεν εἰς τὰ ἔδω (δὲ Περραβόλες) οὐ μόνον τὰς τὴν Σπάρτην ἀλλαγομαχίας (τῶν καπεταναίων της) κατέπαυσεν καὶ τὰ ἐπιπολάζοντα κύτων πνεύματα κατεπράσυνεν ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἱμέτερα γειτονικὰ τὴν Σπάρτην μέρη, οὐκ δίλιγον ἐπιμφελῆς ἐσάρτη, ἐλέγχων καθ' ἐκάστην τὰς ἀταξίας νοοθετῶν τὰ δέοντα κατεπαύσον τὰς κινητήσεις καταγράψεις; περὶ τὴν Σχολής καὶ μεγαλούμχων τοὺς κλονομιένους φίλους...»¹⁶. μέσα δὲ Μαρτίου τοῦ ἐπόμενου έτους (1820) «εἰέντη, δὲ Περραβόλες εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, Δαχίζην, Βεζεζαρδίζην καὶ Οδηγράδην καὶ μετὰ δεκάτην περιττηρίζειν, λέει, ἐκ νέου ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν Σπάρτην... (28 Δεκεμβρίου). Μόλις. συνεχίζει, ἀνεπανίσθην ἔδω μῆγας τρεῖς... ἔχριστα ἀναγκαῖον καὶ σημιτερότερον νὰ ἀπέλθω εἰς τὸ Σούλι... Διευθύντην ἀστιπόν (23 τοῦ Μαρτίου 1821) πανοικία εἰς τὴν νήσον τῶν Ηλίγων, ὅπου ἔφεις τὴν οἰκογένειάν μου διέστην διὰ νυκτὸς εἰς τὴν ζωτικήν ξηράν καὶ τὸ πρώτο (τέλος περίπου Μαρτίου) Εφθασσα εἰς τὸ Σούλι...»¹⁷.

Έχει θὰ πάρει μέρος τοὺς ἀγώνες τῶν Σουλιώτων κατὰ τὸν Τούρκον μετά δὲ τὴν πτώση, τοῦ Σουλιού (Σεπτέμβριος 1822) τὸν διάπολον, διαρκούντος τοῦ Ἀγῶνα. πρώτων (μέσα Γενάρη, 1823) στὸ Μεσολόγγι. ὕστερα τὴν Τριπολίτεω τηνίστρουν γιὰ λίγο, τοῦ πολέμου, «διάτρητον, κατέπιεν τὸν διπλωμ

τῆς Θετταλίας· καὶ στὰ διάφορα στὴ συνέχεια πεδία τῶν ιαχῶν ὡς τὸ τέλος (1829). Καθόλη, ωὐτῇ, τὴν περίοδο «δῆῃγῶν τοὺς στρατιώτας του εἰς τὴν δόξαν τοῦ κάριπου ἐνέπεσε θέλων εἰς κινδύνους πολλούς... ἀποφεύγων δὲ τὴν κολακείαν καὶ τὰς ἄλλας γήινας διαφθοράς, καθὼς ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων γι' ωὗτὸν δι στρατάρχης Δημητρίου Τεργέστης (17.7.1829), γήικολούθει τὸν λόγον τῆς ἀληθείας... ἀναδειγμένος καὶ δίκαιος ἐνεργός τῶν Νόμων»¹⁷. Αὕτο δὲ γραμμές ἀδρές τὸ διάγραμμα τῶν κινήσεων τοῦ Ηερραιδοῦ ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ἔφυγε τὴ σύλληψή του στὴν Τεργέστη κι ὡς τὴν Ἐπανάσταση καὶ κατ' αὐτὴν¹⁸.

Ἄς δοῦμε τώρα καὶ κεῖνο τοῦ Ἀσώπιου κατὰ τὸ ἴδιο περίπου χρονικὸ διάστημα.

Ο Κων. Ἀσώπιος (1788—1872) εὐνοούμενος ιαθητὴς τοῦ Ψαλίδα στὴν Καπλάνειο καὶ δογμάτιος του κατόπι (1806—1812) στὴ Σχολή, διέλεγε ἐδῶ ὡς τὸ 1812, γρόνο ποὺ ἐγκατέλειψε (1812 Αὐγούστου 13) τὴν πόλη γιὰ νὰ πάει γιὰ σπουδές ἵστρικές στὴν Ἰταλία μὲ πρῶτο σταθμὸ τοῦ ταξιδίου του αὐτοῦ τὴν Κέρκυρα. Μετὰ διηγούμενη παραμονὴ του στὸ νησί, περνάει στὴν ἀπέναντι Εγρία καὶ φθάνει μέσα Σεπτέμβρη στὴ Νεάπολη, στὸ Πανεπιστήμιο τῆς δπολας καὶ ἐγγράφεται.. Πολὺ ὅμιλος γρήγορα ἀναγκάζεται «παθών αἰλιορροϊδικὰς τινὰς ἐνοχλήσεις ἐξ ὧν συγνάκις ἐπὶ παντὸς τοῦ δίου κατετρύχετο», νὰ παρατήσει (Γενάρης 1813) τὶς σπουδές του καὶ νὰ γυρίσει πάλι στὴν Κέρκυρα, δπου ωὐτῇ τὴν φορὰ παραμεινει ὁχτὸν περίπου μῆνες. Μετὰ τὴν ἀνάρριψή του καὶ κατὰ φθινόπωρο τοῦ ἴδιου ἔτους τὸν δρόσκουριε στὴ Βενετία, δπου «ἔξεδωσε, λέει δ Ἰούδας, χάριν ἐξοικονομήσεως ἐξόδων καὶ μεταφράσεις τινὰς μικροῦ λόγου ἀξίας» ἔνα δὲ γρόνο ἀργότερα εἶναι ἐγκαταστημένος στὴν Τεργέστη, δπου μετέρχεται «τὸν οίκιακὸν διδάσκαλον»¹⁹. Άπὸ δῶ, ἀπὸ τὴν Τεργέστη, γράφει (1814 Νοέμβρ. ή Ε.ν.) καὶ τὸ πρῶτο, ἀφοῦ ἀποδήμησε, πρὸς τὸ Δάσκαλό του τὸν Ψαλίδα γράμμια, ποὺ ἀρχίζει: «Λύθεντα μου, τὰ λείφανα τῆς παλαιᾶς ἀγάπης τας καὶ τῆς εὐχῆς τας ή τὴν ἔκαιταν νὰ εύρεσκο ἀπανταχοῦ γῆς καὶ τόπου φύλους πατρικούς ἀπανταχοῦ εὔρηκα ἀγάπην ἀπανταχοῦ περιθαλψιν, διότι μικητής τας καὶ διότι μίαν φορὰν ἀγαπητός τας μήδες χωρὶς ἀρετήν, χωρὶς προσωπικὸν προτέργητα, τὴ γῆλεκα ἐγὼ ἐλπίσει, ἀν ἔλειπαν ἀπὸ τὴν συνοδείαν μου τὸ ἰδικόν τας ὅνομα καὶ τῆς ἰδικῆς τας ἀγάπης τὰ λείφανα;»²⁰.

Τὸν ἐπόμενο γρόνο καλεῖται στὴ διεύθυνση τοῦ Ἑλληνορουσείου αὐτῆς τῆς πόλης, δπου ήτα διδάξει ἐπὶ τρία ἀκριβῶς χρόνια (1815—8). Τέλος Ιουλίου τοῦ 1818 ἀφήνει δ Ἀσώπιος τὴν Τεργέστη γιὰ νὰ πάει γιὰ φιλολογικές σπουδές ἀνάτερες, ὑπέτροφος τοῦ «Ἀγγλου φιλέλληνα Γκέλφορδ, ποὺ τοκιαῖς τὸ ἄνοιγμα τῆς Ἰόνιας Ἀκαδημίας στὴν Κέρκυρα.

Άπὸ τὴν Τεργέστη λοιπὸν καὶ διὰ Βιέννης καὶ Βάδεν φθάνει τὸν Ὁκτώβρη τοῦ ἴδιου ἔτους στὴν Ἰστιγγη στὸ Πανεπιστήμιο τῆς δπολας ήδε φοιτήσει ὡς τὸ 1821 τὸ Πάσχα. Ήτα συνεχίσει κατόπι τὶς σπουδές στὸ Βερολίνο ὡς τὸ φθινόπωρο τοῦ ἐπόμενου ἔτους καὶ ήδε περάσει ἀπ' ἐκεῖ στὴν Γαλλικὴ πρωτεύουσα,

δπου θὰ παραμείνει, σπουδάζοντας πάντοτε, ἐπὶ ἔνα ἀκόμα χρόνο, δπότε θὰ γυρίσει τὸ Νοέμβρη τοῦ 1823 στὴν Κέρκυρα γιὰ ν' ἀναλάβει τὴν ἕδρα τῆς κλασσικῆς φιλολογίας στὴν ἰδρυμένη ἥδη Ἀκαδημία της. Ἐδῶ θὰ διδάξει δὲ Ἀσώπιος τὰ Ἑλληνικὰ ἐπὶ 19 συναπτὰ χρόνια, ὡς δηλ. τὸ 1842, διαν, ἐνθιδοντας στὶς ἐπανειλημμένες προσχλήσεις τῆς Ἑλλ. Κυβέρνησης. Θ' ἀποδεχτεὶ τὸ διορισμὸ του σὰν καθηγητὴ ταχτικοῦ τελεί τὴν δευτέραν ἕδραν τῆς Ἑλλην. Φιλολογίας καὶ διευθυντοῦ τοῦ ταύτοχρόνως συνταχθέντος φιλολογικοῦ φροντιστηρίου καὶ τὸν Ὁκτώβριο, ἀρχές, τοῦ ἵδιου ἔτους, θὰ ἔρθει στὴν Ἀθήνα²¹.

Αὐτὲς μὲ κάθε δυνατὴ συντομία οἱ πορείες τῆς ζωῆς τοῦ Περραιβοῦ «πρωτοπατάτου τῆς ἐλευθερίας» ἀπὸ τῇ μιὰ μερὶς καὶ τοῦ Δασκάλου τοῦ Γένους ἀδιαφιλονείκητου σὲν Ἑλλάδα: πατριάρχου τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων» ἀπὸ τὴν ἀλληλητικὴν χρονικὴν περίοδο.

Ἀντιπαραχθέτοντάς τες παρατηροῦμε. πῶς τρία είναι τὰ σημεῖα ἑπαρθῆς τους καὶ συνάντησης συνεπώς τῶν δυού ἀνδρῶν. Ἐνα στὴν Κέρκυρα κατὰ τὸ 1812—3 καὶ δεύτερο στὴν Τεργέστη, τὸ ἐπόμενο ἔτος, βέβαια, Ἐνα δὲ τρίτο τὸ 1815 στὴ Βενετία πιθανό.

Δὲν ἔρω μὲ κατὰ τὴν πρώτην ἀριξὴν καὶ ὀλιγοτιμερη παραμονὴ στὴν Κέρκυρα (Ἄγγουστος; 1812) γνωρίστηκε μὲ τὸν ἑκεὶ εύρεται τὸν ἀιστελούντα ἐν στρατιωτικῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Γαλλίας Περραιβόν δὲ Ἀσώπιος, κατὰ τὴ δεύτερη δημιας (Γενάργη - Ὁκτώβρης; 1813) καὶ μαχρότερη, ὀπωρούποτε. Η δύσκολη ἀλλωστε, τὴν δποτε εύρεσην φίλων καὶ προστατῶν γρηγοροποιῶντας πρὸ πάντων τὸ δνομικὸν Δάσκαλου Ψαλίδα. Τὸ δημοσιεῖ ἀλλωστε, καθὼς εἰδόμει, κι δ ἵδιος στὸ πρὸς αὐτὸν πρώτο ἀπὸ Τεργέστη γράμμα του. Κι Ἐνας δὲπ' αὐτοὺς τοὺς φίλους τοῦ Ψαλίδα στὴν Κέρκυρα, πρώτος καὶ καλύτερος, μὲ τὸν δποτε φρόντισε νὰ γνωρισθεὶ δὲ Ἀσώπιος, ἥταν δὲ Περραιβός.

Καθὼς είναι γνωστό, τὴν ἀρχὴν Μεταξὺ Περραιβοῦ καὶ Ψαλίδα φίλας ἀνάγεται: ταῦτα δημιέσως μετὰ τὴν καταρρυγή τοῦ πρώτου στὴν Πάργα χρόνια ἀπ' δπου δὲ Περραιβός κατέρθωσε νὰ συνδεθεὶ μαζὶ του²² μὲ γράμμα καὶ ν' ἀναγνωρίσθων (1799), μὲ δάση τηνθηματικὰ σημεῖα, ὡς μέλη καὶ οἱ δυοὶ τῆς ἑταιρείας τοῦ Ρήγα τὴν καποιας πατριωτικῆς τὴν τεκτονικῆς μυστικῆς δργάνωσης²³, τὴν ἀλληλογραφία τους δὲ μυστικὴ καὶ ἀλληγορικὴ θὰ συνεχισθεὶ καθόλο, δοσο ἔρουμε, τὸ διάστημα παραμονῆς τοῦ Περραιβοῦ στὴν Πάργα (1799—1802). Ἀργότερα δὲ Ψαλίδας σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ ταξίδια, ποὺ πραγματοποιούσε ὡς ἀποσταλμένος τοῦ Ἀλῆ στὴ Ρωσοκρατούμενη ἱδίως Κέρκυρα, κι ἀνάγεται στὰ χρόνια 1804—7, ποὺ ἥτανε κι δὲ Περραιβός ἑκεὶ, θὰ γνωριστοῦν ἀπὸ κοντὰ κι οἱ δυοὶ τους²⁴.

Δὲν ἀποχλείω, γιὰ νὰ ἐπανέλθω στὴ μεταξὺ Περραιβοῦ καὶ Ἀσώπιου πρώτη γνωριμία, πῶς δ πρώτος θὰ εἰσήγαγε τὸ δεύτερο στοὺς πατριωτικοὺς κύκλους τῆς Κέρκυρας, δπου δ ἵδιος δέσποζε (δ θεριώδετας τόνος τῶν φιλικῶν

τοῦ Περραιβοῦ πρὸς τὸν Ἀσώπιο αἰσθητικάτων στὸ ὑπ' ὅψιν γράμμα δὲν ἔξηγεται: διαφορετικά), γεγονός ποὺ θὰ συνέβαλε στὸ δυνάμιων αὐτῆς τῆς μεταξύ τους φιλίας²⁵.

Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1813, καθὼς εἶδαίτε, δὲ Ἀσώπιος περγάμει ἔστι στὴν Ἰταλία καὶ μετὰ σύντομη μᾶλλον παραμονὴ στὴ Βενετία, ἔρχεται τὸ φθινόπωρο τοῦ 1814 στὴν Τεργέστη. Τὴν ἵδια ἐποχὴν (Σεπτέμβρης — Ὁκτώβρης 1814) δρίσκονταν, καθὼς εἴπαμε, ἐκεῖ, γιὰ τὴν γνωστὴν ὑπόθεση κι δὲ Περραιβός, δῆπον διπλωδόγραπτες εἶδε καὶ πολλὲς φορές, πιστεύω, τὸν Ἀσώπιο. Τὸν ἐπόμενο γρόνο (ιτάλια Γενάρη) δὲ Περραιβός διαδαίνει σίχογενειακῶς στὴν Ἰταλία κατὰ δὲ τὸ καλοκαίρι, τοῦ 1815 πάντα, οἱ δυὸς φίλοι ἴσως ν' ἀντάμιωσαν στὴ Βενετία, δῆπον δὲ Περραιβός «δευτερούπινος» τὴν Ἰστορία του. Πιθανὸν προχωράω περισσότερο — καὶ γὰρ ἐπιστάτησε γιὰ λίγο, ἀντικαθιστώντας τὸ φίλο του, στὴν ἔκδοσην δὲ Ἀσώπιος, τὸν δποῖο, γγινοστὸν ἐπαναστάτη, τὸ κλίμα τῆς Λύστροκρατούμενης πόλης δὲν ἔστηκινε. Ἀλλιώστε καὶ στὸν τίτλο τοῦ Α' τόμου αὐτῆς τῆς ἔκδοσης τὸ δυολικά τοῦ συγγραφέα «διὰ τὰς δεινὰς περιστάσεις», τὸν ἀπηγνῆ δηλ. διωγμὸν τῶν ἐπαγαστατῶν καὶ τῶν διδόλων τους στὸ Λύστριακὸν ἔδαφος, ἀναγράφεται συμβολικά, «...συγγραφεῖσα, λέει, (ἡ Ἰστορία) παρὰ ΒΥΚ ΨΩΗ ΛΑ ΑΩΚΑ τόμοις πρώτος. Ἐν Βενετίᾳ παρὰ Νικολάου Γιανκή τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων 1815»²⁶, παρὰ τὸ δὲ τοῦ καθὼς δὲιος στὴν Γ' ἔκδοσή της (1857) σημιεύοντες (Ἀπαντ. Α' σελ. 37): «γί δὲ δίτομος Ἰστορία τοῦ Σουίλου καὶ τῆς Ηάργας ἐξεδόθη, εἰς Βενετίαν κατὰ τὸ 1815 ἔτος παρὰ τοῦ λόλου συγγραφέως...»²⁷. Τὸ χρυπτόγραμμα αὐτό, δὲν εἶναι τὸ πλήρες δυολικά τοῦ συγγραφέα: «Χριστοφόρου δηλ. Περραιβοῦ τοῦ ἐξ Ὁλύμπου τῆς Θετταλίας» (δχι δέδαια τοῦ Ἰδρωμένου τούλαχιστον, ποὺ λέει δὲ Βαλέτας — Ἐλλ. Νομαρχία, ἔκδ. 1957, εἰσ. σελ. λα') — γιατὶ αὐτὸς δάζει τὸνομά του στὰ πρατασσόμενα τῆς ἔκδοσης ἡριωσελεγεῖα), ήταν εἶναι τὰ δύοια συνεργατῶν του πέντε, ἀπὸ τὰ δυοῖς τὸ ΨΕΗ εἶναι τὸ δικό του²⁸.

Τίς παραπάνω σκέψεις καὶ εἰκασίες μου, γιὰ συγάντηση δηλ. τῶν Περραιβοῦ καὶ Ἀσώπιου στὴ Βενετία τὸ 1815 καὶ τὴν ἐπιστασία ἴσως τοῦ δεύτερου στὴν ἔκδοση, τῆς Ἰστορίας τοῦ πρώτου, στυγρίζω καὶ στὸ ἀλιέσως ἔκτιθεινεο στοιχεῖο. Σὲ γράμμια του ἀπὸ Τεργέστη (8.8.1819) δὲ Φιληγτᾶς, γιωριάνος, ὡς γνωστό, καὶ ἀντικαταστάτης τοῦ Ἀισώπιου στὸ Ἑλληγοριουσεῖο αὐτῆς τῆς πόλης²⁹, πρὸς τὸν στὴ Γοτγγγή εύρισκόμενο γῆρα φίλο του, ἀναφερόμενος καὶ στὴν κλωπή, διδόλων καὶ γειρογράφων τοῦ Ἀσώπιου ἀπὸ τὸν νέον ἔνοικο (ἔναν διαρεύοποιό) τῆς σοφίτας, ποὺ πρὶν ἔιρενε δὲιος, «δστις (ἔνοικος) λιμοκτονητέος μίαν ἡγιέρειν, γράψει δὲ Φιληγτᾶς, τὰ ἐπώλγησε μὲ τὸ ζύγιον τὰ τιέν γειρόγραφα εἰς ἔνα Εδραίον Ταξιπακοπιόλγην τὰ δὲ διδόλια εἰς ἔνα διδόλιοπώληγο...» καὶ πώς κατέβλιψε μετὰ πολλὰ γὰ περιηλαζέψει ἔνα μέρος τους καὶ γὰ τὰ σιγουρέψει, προσθίέτει: «Ἐγω ἡριως νὰ σὲ ἐλέγξω διὰ μίαν ἀπροσεξταν σου, γῆτις ἐάν, ἀγαθὴ τύχῃ, δὲν ἐλατιθάνομεν τὰ γειρόγραφα δπίσω, τίς οἶδε δην

ἡθελε προξενήζει κακιμίχν δυσαρέσκειαν δταν ἐπαράπιπτε εἰς χεῖρας κανενδε. μάλιστα ως καλογραμμένον καὶ εἰς καθάριον γέρτην καὶ μὲν χρακτήρας λαμπρούς ἔνα χειρόγραφον τοῦ Περραινοῦ εἰς τέσσερα πέντε φύλλα. Ἐννοεῖς δὲ λέγω. Η πρόνοια δημώς τρύδοντες καὶ τὴν πάλιν εἰς χεῖρας μας. Πρόσεχε φύλε, εἰς τὰ τοιαῦτα. Ἀφήνω δὲ παρ' ἑμοι κριτῇ τὰ τοιαῦτα εἶναι παιδαρογερόντων ληρήματα καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ πρέπει νὰ φυλάττωνται ἀλλὰ καὶ διηγηκαία ἔναν ὑποθέτωνται δὲν τῆτον δάρος δπου τὸ σῶμα καὶ αὐτὰ νὰ συμπεριφέρωνται ἐγώ ἔχω σκοπόν, καταλήγει, νὰ τὰ παραδώσω εἰς τὸν Ἡρακλεον καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἐγώρια αἴπει τὰ ἀλλα...³⁰. Τί εἶδους ἀκριβῶς χειρόγραφο, τὸ περιεχόμενό του δηλ., τίταν αὐτὸν τοῦ Περραινοῦ (ἀπλῶς χειρόγραφο η κακείμενό του), ποὺ κατατάραξε τὸ Φιλητά, δὲν μιπόρεσσ νὰ μάθω. Θὰ ἐπρόκειτο πιθανώτατα, γιὰ κάποιο κατεβάτη τῆς Ἰστορίας (τίταν κι αὐτῇ αἴπει τὰ παρανοϊα τῆς ἐποχῆς καὶ ἀνώνυμα ἐπανατάτακά διδόται³¹) η τῶν τραγουδιῶν τα δικών του καὶ τοῦ Ρήγα, (αὐτά, δια ἔργουμε, είγε γράψει δ Περραινός διατότε), ποὺ ἀντιγραφήμενα κυκλοφορούνταν μεταξὺ τῶν πατριωτῶν εὐρύτατα³². Πῶς δέναις δρέθηκε τὰ χέρια τοῦ Ἀσώπιού τὸ χειρόγραφο δὲν δέρω. Νὰ τὸ μετέφερε διδοίος, δταν πρωτόρθει στὴν Τεργέστη, δπου ἀκήπενε νὰ ἐγκατασταθεῖ καὶ νὰ δουλέψει, πρέπει νὰ τὸ ἀποκλείσωμε. Η Ἱερή Συμιαχία τότες ἐποχὴ πτώστης τοῦ Ναπολέοντα, τίταν παντοδύναμη κι οι ἐπαναστάτες καὶ τὶ διδόται τους διώχονταν σκληρά. Νὰ τοῦ τέλιωσε δ Περραινός, γνωστός τοιού Αύτορισκούς τυναιιότηρος, κατὰ τὴν εἰς Τεργέστη ἀφίξη του (1814) παραχολουθούμενος μάλιστα «ἀπεινητικῶς», τὸν δύσκολο πάλι φύλνεται. Τὸ πιθανό τέρο εἶναι νὰ τὸ πήρε δ Ἀσώπιος κατὰ τὴν ὑποθέμενη, ποὺ εἶπαμε, στὴ Βενετία τυνάντησή τους, δταν ἀκεῖ καὶ στοὺς Γλυκτήδες ἐπίπονε δ Περραινός τὴν Ἰστορία του. Καὶ κάτια ἀκήρια. Στὸ πρώτο, στὴν Ἐκδοση του 1815, κερ. τῆς Ἰστορίας (δεύτερο στὴν Ἐκδοση τὴν Ἀθηναϊκή, 1857) ἐπιγραφήμενο «Δια φιλονείκης περὶ τῆς ὀνομασίας τοῦ Σουλίου» η «Μία ἀπολογία πρὸς Ἑνα "Ἄγγλον», δπου δ συγγραφέας δείχνει μιὰ καταπληκτική ἀργασομέθεια καὶ εὐχέρεια περὶ τὴν γρήση τῶν κλασσικῶν κειμένων, δικλέπιο στὴ σύνταξή του τοιούδολή, διν δχι τοῦ Ἀνδρέα Ιδρωμένου, αὐτὴν τοῦ Κ. Ἀσώπιου»³³.

Απὸ τὴν ἐποχὴ αὐτή, οι δύο δινόρες ἐπίρρων ἐντελῶς διαφορετικούς δ καθένας δρόμους, δ πρώτος τῆς πουδῆς καὶ τῆς διδασκαλίας ἐκτὸς πάντοτε τῆς ὑπόδουλης κι ἐλεύθερης κατόπι Ελλάδος κι δεύτερος τῆς Ἐπανάστασης (χορυφαῖος φιλικός πρώτα, πολέμιαρχος μετέπειτα), τὴν δποια ὑπηρέτηρε μὲ τὸ λόγο, τὴν γραφῆδα καὶ τὴν πτάθη. Εἶναι διλλωτε χρακτηριστικὸς δχι μόνο τὴ στενής, ποὺ τοὺς ἔνωνε, φιλίας, ἀλλὰ καὶ τοῦ χωρισμοῦ τους τοῦ μακρόχρονος τὸ γράμμικα, ποὺ ξετελε δ Περραινός αἴπει Λαζαρία στὸν Ἀσώπιο εὐθὺς ως πληροφορογήθηκε τὴν ἀφίξη του στὴν Ἀθήνα. «Ἄς τὸ κοιτάξουμε»³⁴:

«Λαμία 29 Αυγούστου 1842

‘Αδελφὲ χαῖρε

Καλῶς ἡλθες, παλαιὲ φίλε καὶ ουμπολῖτα Ἀσώπιε³⁶, εἰς τὸ αἴματο-
βαμένον ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος, ἥτις πρὸ πολλοῦ ἐπεθύμηται καὶ ἐπιθυμεῖ τὴν
παρουσίαν καὶ ουνδρομήν τοιούτων γνησίων τέκνων³⁷ τῆς δυναμένων νὰ τὴν
ὑψώσουν δλίγον καὶ δλίγον εἰς τὸν κολωφῶνα τῆς ἀρχαίας τῆς δόξης.

Δὲν ἀμφιβάλλω διι τὰ ἀπαντήσαιε εἰς τὸν πλοῦν σας οκοπέλους καὶ
ὑφάλους οὐκ δλίγους³⁸, ἀλλὰ μήπως οἱ παλαιοὶ μας φιλόσοφοι ἀπήντησαν
δλιγοτέρους; “Ἄν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τῶν πολυμαθῶν ουνέθησαν τόσα,
ἐπὶ τῆς οημερινῆς ἄρα τῶν ἡμιμαθῶν καὶ ἀμαθῶν πόσα; Βάσια, ἀδελφέ, καὶ
ἀγδρίζον. Τὰ γὰρ καλὰ κόποις κιῶνται καὶ μόχθῳ καιορθοῦνται. Τάχα δὲν
ἐιρόμαζον καὶ ἐμὲ ἐπὶ ἀπαναστάσεως καὶ δὲν μ' ἐπρομήνυνον κάθε οιγμήν
τὸν θάνατον αἱ διευθυνθέντες καὶ τὸν φόβον ν' ἀφήσω αὐτὸν τὸ κινδυνῶδες
ἄλλ' ἐπιθυμητὸν ὑπὲρ παιρίδος στάδιον καὶ νὰ ζητήσω ἄσυλον διὰ μόνην τὴν
ὑπαρξίν μου, πῶς ἡιο δυνατὸν νὰ γίνῃ δ γέγονε; Τοῦτο δὲν λέγω διὰ τὸν
έαυτὸν μου μόνον ἄπαγε τῆς βλασφημίας ἀλλὰ δι' δλους τοὺς ἀγωνιστὰς “Ἐλ-
ληνας.

Ἐνὶ λόγῳ, ἃς ὑποφέρωμεν, ἃς κοπιάωμεν, ἃς κινδυνεύσωμεν, ἃς θυ-
σιάσωμεν τὸ πᾶν δι' ἀγάπην τῆς Παιρίδος· καὶ ἂν μέγα καλὸν δὲν κάμω-
μεν, τούλαχιστον τὸ παράδειγμά μας θὰ τὸ αἰσθάνωνται τόσον ἐνδομέχως
οἱ ἀπόγονοί μας, ὥστε εἰς τὸν ὑπνον τους, σιοχάζομαι, θὰ φωνάζουν: οὐκ
ἔωσιν ἡμᾶς καθεύδειν τὰ τῶν παιέρων τρόπαια.

Οἱ γείτονές μας Ὁθωμανοὶ πρὸ τυνος καιροῦ ἦ ἀπὸ κακίαν των ἦ ἀπὸ
ὑπονοίας ἦ ἀπὸ ἀνωτέραν διαιταγήν, καιέστησαν ἀνυπόφοροι τύραννοι πρὸς
τοὺς ὑπηκόους “Ἑλληνας· τοὺς ὑβρίζουν, τοὺς φυλακίζουν εἰς ζήτησιν(;) χρημάτων,
ἀρπάζουν τὰ κτήματα των, τοὺς δολοφονοῦν καθ' δόδον, μ' ἔνα λόγον
εἰς τὴν γειτονιάν μας ἵστωσαν καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Τουρκίας συμφωνεῖ ἡ
κοινὴ παροιμία: τοῦ κακοῦ καιροῦ τὰ νέφρη ἄλλα ἐπάνω καὶ ἄλλα κάτω³⁹.
“Ἄσ κάμνουν ἔως ν' ἀποστάσουν. ‘Ημεῖς εἶμεθα ξεκουρασμένοι. ‘Υγιαινε.

‘Ο ώς ἀδελφὸς

Χρ. Περραιβός

Στὸ γῶτο:

Πρόδες τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου

Κύριον Κ. Ἀσώπιον

Εἰς Ἀθήνας».

α

Θὰ προσθέτω, πώς διαμένοντας δὲ Περραιώδες κατά τὰ τελευταία χρόνια τῆς ζωῆς του, μετά δηλ. τὸ 1850 στήν Ἀθήνα, δινόμωνε συχνά τὸν Ἀσώπιο, τὸν καθιζτούσε χοινικὸν τῶν σκέψεων καὶ συγγραφικῶν του σχεδίων καὶ τοῦ ζητούσε τὴν δοκίμειαν. Ἀπόδειξη σὶ συχνὲς σχετικὲς ὀνταροφές του στὴν συγγραφεῖσα καὶ ἐκδοθεῖσα τότε (1860) στήν πρωτεύουσα Σύντομη διογραφία του τοῦ ἀστού Ρήγα τοῦ Φεραίου. Σ' ἑνα πριεῖστος τοῦ ἀναχερέμενος δὲ Περραιώδες ετίς προσπάθειες τῶν Γιαννιώτων μελῶν τῆς Ἐταιρίας τοῦ Ρήγα νὰ τὸν τάσσουν (Α' ἔξαρι. τοῦ 1799) μὲ τὸ μέτον τοῦ Ἀλῆ, πατέρα καὶ πώς «δὲ τολμήσας, καθὼς πληροφόρηργε τὸν τόπον δὲ Ψαλίδας, καὶ ἐρεθίσας κύτην (τὸν Ἀλῆ,) νὰ ζητήσῃ τὸν Ρήγαν (ἀπὸ τοὺς Λύστριακούς), ὡς ἀναγκαῖον διῆθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του, ὑπῆρχε Κυρίτης τοῖς λατρεῖς Ἰωαννίτης, μαθητὴς χρηματίσσας τοῦ Πέτρου Φράγκη ἐν Βιέννη καὶ μέλος τῆς Επιτροπῆς...» συμπληρώνει: «Τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἐντημεῖται ἀκούσας ἐν Ἰωαννίνοις καὶ δὲ ἡξιοδότες καὶ παλαιὸς φίλος μου Κ. Ἀσώπιος, ἀλλὰ μὲ τὴν ὀνταροφάν, διε τὸ Κ. Δούκας, δὲ κωφός, γραιμιστεῖς τοῦ Ἀλῆ, πατέρα καὶ σύζυγον διηθεῖς Κυρίτης παρεχίνεταις τὸν πατέρα πρὸς τούτο, καὶ διε τούτος καὶ διε τούτης κυρίως ἐντήθεν ὡς πάτριον τὸν ἀστούσον λατρὸν Δημητρίου Ζιτσείου συνέταιρον καὶ τυγχατάξικον μετά τοῦ Ρήγα...».

Σ' ἄλλο σημείο παραχάτιν γράψας: «(Ο) φίλος μου Κ. Ἀσώπιος πρὸς πολλοὺς ἀναγνοῦντος ἐν τινι γερμανικῷ συγγράμματι τὸ κατωτέρῳ ἔξαστιχον ιδῶν δ' αὐτὸς προσφέντες καὶ ἀναγκαῖον πρὸς γνῶσιν τῶν διοιγενῶν, μ' ἐσυμβούλευε νὰ τὸ καταχωρήσω ἐνταῦθα...». Καὶ καταχωρεῖ ἀμέτεως τὸ «εἰς τὸν Ρήγαν καὶ τοὺς τοὺς αὐτῷ ἀπολωλέτας, Ἐπιτάκιδιον ὑπὸ Ειρηναίου Αχιρίδου...».

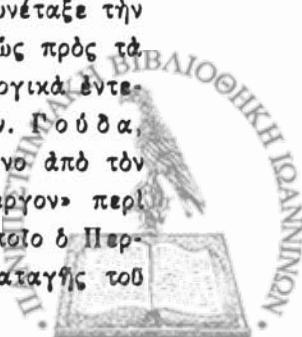
Σὲ τρίτο ἀκόλυτο σημείο τῆς Γένεας ὀνοματεῖς δὲ Περραιώδες γιὰ τὸν Κοσμία τὸν Αἰτωλό, προσθέτει: «Μανάκιον δὲ παρὰ τοῦ φίλου μου Κ. Ἀσώπιου, διε καὶ ἄλλο (πλὴν δηλ. ἐκείνου διὲ τὰ δυοῖς ἐθαύματα τὸν ἐθναπέτεολο δὲ Δάσκαλο, Ψαλίδας καὶ ποὺ μητριονεύει). καὶ διὸ γρεωστεῖται εἰς τὸν Ἀγιον τοῦτον ἔνθετον οὐκ διλγάδη δηλ., τοῦ Ζαχορίου γωρία. τούτου προτερεπή καὶ διδασκαλίᾳ, ἀπήγαντα τὴν μέχρι τότε λαλοπλένην μὲταχριτὴν γλῶσσαν, Ελαῖδον κατὰ μικρὸν τὴν ἐλληνικὴν τὴν δποίαν μέχρι τῆς στήλερον ἔχουσι...»²⁰.

Τέλος καὶ στήν Ἑκδοστ., τῆς Ἰστορίας τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Ηλέργας, τῆς Ἀθηναϊκής (1857) καὶ ἰδίως τῆς διατύπωση τοῦ προλόγου τῆς (πρὸς τοὺς ἀναγνοῦστας), διποὺ γιὰ πρώτη φορὰ μητριονεύει δὲ Περραιώδες τοὺς Γιαννιώτες μέλη τῆς συνεργάτες τῆς Ἐταιρίας τοῦ Ρήγα ὑπουργούς καὶ συμβούλους τοῦ Ἀλῆ, πατέρα, τὸν Μάνθο δηλ.. (Οικονόμου, τοὺς Στέφανο καὶ Εισθύμειο Δούκα καὶ τὸν Ψαλίδα τὸ Δάσκαλο, τὴν συμβούλη, καὶ συμβούλη τοῦ Ἀσώπιου φαίνεται μαλλιον δέδοιτη.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 1) Πρβλ. Ἡπ. Ἐστία 1971, σελ. 571.
- 2) Πρβλ. Χρ. Περραιβός, "Απαντα, ἔκδ. Σεφερλή, Ἀθ. 1956, τ. Β' σελ. 14 καὶ 324 κ.κ. καὶ Λ. Βρανούση, Ρήγας, Ἀθ. 1957 σελ. 99 κ.κ.
- 3) Πρβλ. Β. Κραψίτη, Χριστ. Περραιβός, Ἀθ. 1967 σελ. 61 κ.κ. καὶ Δ. Σάρρου, Γράμματα ἀναφερόμενα εἰς τοὺς ἀγῶνας Σουλίου καὶ Πάργας, Ἡπ. Χρ. 1927, σελ. 280—3.
- 4) Πρβλ. τὰ προταττούμενα στὰ πιὸ πάνω "Απαντα τοῦ Περραιβοῦ «Εἰσαγωγικά εἰς τὸν Περραιβόν» τοῦ Ν. Βέγη σελ. 16—7 καὶ τοῦ ίδιου Περραιβοῦ τὴν «Σύντομον παράπτασιν τῶν ἐκδουλεύσεών μου εἰς τὴν Πατρίδα». "Απαντα δ.π. Β' σελ. 372. Ἀκόμα εἰς Λ. Βρανούση, "Ἐνα περιζήτητο κερχυραῖκό χειρόγραφο, δ Κωδικὲ ἀλληλογραφίας τοῦ Περραιβοῦ. Πρακτ. τοῦ Γ' Πανισού Συνεδρίου Ἀθ. 1967 σελ. 47 κ.κ. καὶ Β. Κραψίτη δ.π. σελ. 64 κ.κ.
- 5) Πρβλ. Χρ. Περραιβός, "Απαντα, δ.π. Α' σελ. 25 καὶ 365.
- 6) Τὸ ταξίδι αὐτό, λέει δ Ἰδιος στὴ Σύντομη Παράπταση του, πώς πραγματοποίησε 11) 2 γρόνο μετὰ τὶς ἀρχές τοῦ 1800 ("Απαντα, δ.π. Β' σελ. 372), δηλ. τὸ θέρος τοῦ 1801, σ' ἥλιο δημιούργησε ("Απαντα, δ.π. σελ. 378) γράφει, πώς τὸ Μάρτη τοῦ 1802 εὑρίσκονταν στὴν Πάργα. Ο Ν. Βέγης, δ.π., φαίνεται πώς δὲν ἔχει ὥπ' ὅψη του τὸ κείμενο αὐτὸς τοῦ Περραιβοῦ καὶ γράφει (σελ. 17), πώς ἔφυγε (δ Περραιβός) ἀπὸ τὴν Πάργα τέλη φθινοπώρου τοῦ 1801.
- 7) Πρβλ. Χρ. Περραιβός, "Απαντα, δ.π. Α' σελ. 37 καὶ 251 καὶ σελ. 39 σημ. 8 καὶ Λ. Βρανούση, δ.π. σελ. 49.
- 8) Πρβλ. Σπ. Θεοτόκη, Ὁ Χρ. Περραιβός κατὰ τὸ 1805. Ἡμ. Μεγ. Ἑλλ. 1925 σελ. 137 κ.κ. καὶ Πανδώρα ΚΒ' (1871) σελ. 502 κ.κ.
- 9) Πρβλ. «Δωδώνη» Γ' (1924) σελ. 309.
- 10) Πρβλ. Ἱ. Φιλήμονος, Δοκ. Ἰστορικὸν Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως, τόμ. Α' Ἀθ. 1859 σελ. 131—4.
- 11) «Ἐσυκοφαντίθη (δ Περραιβός) εἰς τὴν Κυθέρην γειν ὡς Γαλλοφρονῶν ἀλλοτε δὲ ὡς Ρωσοφρονῶν δι' ὁ καὶ δ Κυθερνήτης Λόρδος Μετλάνδος χωρίς νὰ δώσῃ παραμικρὰν ἀκρότατην εἰς τοὺς λόγους του τὸν ἐδίωξεν ἀπὸ τὴν Ἐπτάνησον αὐθαίρετως» (πρβλ. "Απαντα, δ.π. Β' σελ. 147).
- 12) Πρβλ. Β. Μέξα, Οἱ Φιλικοί, Ἀθ. 1937 σελ. 3—4.
- 13) Τὰ γραφόμενα ἀπὸ τὸ Σουλιώτη ὑποστράτηγο Ἱ. Γούση (Παρν. ΙΑ' (1857) σελ. 57 κ.κ.), διειδεύθησαν ἀντιπρόσωπος τῶν Σουλιώτῶν τὸ 1804 στὴν Τεργέστη μὲ σκοπὸν νὰ συναντήσει τὸν εὐρισκόμενο στὴ Βιέννη Ρώσο αὐτοκράτορα, διειδεύθησαν ἀπὸ τὴν ἀποστολὴ αὐτῆς ἀπρακτος, διειδεύθησαν ταξίδεψε κατέπι στὴν Ηετρούπολη, ἤπου φυλακίσθηκε μὲ τὸ Γαλάτη καὶ διειδεύθησαν τὴν ἐπιστροφὴ του ἀπ' ἔχει «συνέταξε τὴν Ιστορίαν, ἐν ᾧ ἔχειν τὴν χολὴν αὐτοῦ κατὰ τῶν οἰκογενειῶν μας», εἶναι, ὡς πρὸς τὰ ταξίδια τοῦ Περραιβοῦ, τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς ουγγραφῆς τῆς Ιστορίας του, χρονολογικά ἐντελῶς ἀσυμβίβαστα. Πρβλ. Ἱ. Φιλήμονος, δ.π. σελ. 5, 15, 16 κ.κ. καὶ Ἄν. Γούδα, Παράλληλοι Βίοι κ.λ. τ. Ε' Ἀθ. 1872 σελ. 285 κ.κ. Τὸ δὲ γαραχτηριζόμενο ἀπὸ τὸν Σπ. Λάμπρο, ποὺ τὸ δημοσίεψε (Μικταὶ Σελίδες, σελ. 252—8), «περιεργόν» περὶ Χρ. Περραιβοῦ μὲ χρονολογία «τῇ 1 Ιουλίου 1816» έγγραφο, σύμφωνα μὲ τὸ δόποιο δ Περραιβός γέρεται κρατούμενος (μᾶλλον στὴν Κέρκυρα) καὶ μέλλων κατέπιν διαταγῆς τοῦ

λόρδου Αρριστή να διεξιθείται πλούσιος θυγατριούντος ήταν Ταργέτη και έποικαλεί ήταν, διὸ επειγόντων: οὐδὲ τίς περγές.

- 14) Πρβλ. Ι. Φιλάρμονος, 8.π. σελ. 383.
- 15) Πρβλ. Ι. Φιλάρμονος, 8.π. σελ. 167—8.
- 16) Πρβλ. Σ. Κονυάτη, 'Ο Παρραϊός εἰς τὴν Μάνην. Ν. Βοτίο 49 (1961) σελ. 435—8 καὶ Παρραϊός. 'Ακαντα. 8.π. Β' σελ. 90 καὶ 373.
- 17) Πρβλ. Χρ. Παρραϊός. 'Ακαντα. πολεοτοιχ. 'Αθ. 1956 (επιμ. Ερ. Πρωτοφαλακή) σελ. 8 καὶ 'Ακαντα. 8.π. Α' σελ. 155, 160, 162 καὶ 164.
- 18) Οὐδὲ πρότερα: νὰ σημανθεῖ ἔτσι, τὰς αἱ διάφοροις τάσσοις καὶ διὰ τοῦ γράμματος παραπομπής τοῦ Παρραϊός οἱ αἵτοις, καθὼς δὲ ίδιος στὴν Παραστασιῶν τοῦ θεάτρου: διὸ διαταρπονούνται, διὸ αἵτοις ίδιος τοῦ ίσχυος μνημονικῶν τους, πάντας τοῦ πρόγραμμα. Γρίφες, καράβεγρα ('Ακαντα. 8.π. Β' σελ. 373): «Αναγκαιούντων τῶν Γαλλιών οὐδὲ τὴν Έπιτήν πετά μήν; Επεὶ διαχέρεψε πάγιον μὲν τὴν σκοπίναν: τὸν Βαριάτεν τῆς Ναυπάκτους, διότον διετέλεσε μήνας, διεποτέντος μεταποτίθεν ίστοτα τανόντι εἰς τὴν Σαρδηνίαν..., έναν για τὴν Σαρδηνίαν (οὐδὲ τὴν Βαριάτεν) «πανομί». διαχέρεψε τὸν Ιονίον τοῦ 1819 διετέλεσε, στὴν Ιταλία δχ: γρίφες διεποτέντος (δὲ ίδιος, γιατὶ πανεγχές ταχέων παραδίδεις, μπορεῖ νόμιμα τοῦ οἱ αἵτοις τὴν χάρας) ἀλλὰ 412 διετέλεσε γράμμα, οὐδὲ τὸ Γανδάρεν θερ. τοῦ 1815 διετέλεσε τὸν Ιονίον τοῦ 1819. διότον κατέβησε τὴν Μάνη, καὶ διότον πρόγραμμα, καθὼς γρίφες, σύγχρονοτέρηντος διότον ήταν. οὐδὲ τὸν Ιονίον διέτελε τοῦ 1819 διότον ταχέων Μάρτη τοῦ 1821. Πρβλ. καὶ Σ. Κονυάτη, 8.π. σελ. 428 κ.α.
- 19) Πρβλ. καρ. 'Ελληνικά ΙΣΤ' (1968—9) σελ. 167 κ.α., 'Αν. Γούδα, Βιοι Παραλλήλων κ.λ. τ. Β' (1874) σελ. 226 κ.α. καὶ Ήπ. Βοτίο 1971 σελ. 556.
- 20) Πρβλ. 'Ελληνικά, 8.π. σελ. 171.
- 21) 'Επειταράντι, πελάτε ποὺ γι' αἵτοις μὲν δέσποι, τὸ 'Αρχεῖο τοῦ ίχον ταχέων διοργάνωσε.
- 22) Πρβλ. Δ. Βραχνόση, 8.π. σελ. 54 καὶ τοῦ Βιον. 'Αθ. Ταξίδες. Γιαννιών 1962 σελ. 31 κ.α.
- 23) Ζε μὲν οὖτος τὶς διεποτέντες τοῦ «Πάργυθεν» τοῦ 1799 πρότος διάφορος γίλος τοῦ ήδην ταλαιπωταί αἱ τάχη, λέσι αἱ θυεὶς αἱ αἵτοις, δημοστο.: «Εἰς τὸν διδαλρόν καὶ τὸ Ιαννιών δὲν λαλεῖ περισσότερος. έπειδὴ δὲν είναι: Ήπιον τοῦ διδαλροῦν παντίματος...». Πρβλ. Β. Κραφίτη, 8.π. σελ. 79.
- 24) Πότες πορές καὶ πότε τάχης δὲ Ταξίδες στὴν Κέρκυραν θερινῶν δὲν ξέρουμε. Αὐτὸς γρίφος σύγχρονοτέρητο κάντων τοῦ 1799 τοῦ Παρραϊός «Πάργυθεν» τοῦ Λάσιαλο. πανεγχεῖται τὰς δὲ Ταξίδες τὸ γράμμα αἵτοις τάχης τοῦ νησοῦ, γιατὶ δέχτη - δέχτη τοῦ γρίφου: «Βραχνόν δὲι εἰς Κέρκυραν έπειργες» εἰς ίσχυον διεπέτησην. διότον δὲν είδοσσούθεν καρ' αόδενός διὰ νὰ παραγίνεται καὶ ν' αἴσιων καὶ ηὐαίσιων τοῦ γράμματος τῆς γλωσσιας ἐκπεριλογῆς καὶ δημοσιότος πανομίας....». Πρβλ. Β. Κραφίτη, 8.π. σελ. 81.
- 25) Έξεινα παλίστα τὰ διδαλρά καὶ πότες διδαλρά, μὲν τὰ δικοῖα δινότητα καὶ ταλαιπωταί δὲ Παρραϊός τὰ αἵτοις 'Ασσάκιο δέιν γρίφοις. διηγησούν τοῦτο μαρτιά, στὴν μοστική έπαρτη τοῦ Ρήγα (δὲ Παρραϊός δικοῖαται τὸ μόνον γνωστό αόδενό της μὲν τὴ Φιλοπάτη) καὶ τοῦς 'Ηκαντράτες έπαρτους τῆς μὲν τοῦσαν διληλορρερείντας κατὰ τὸ αόστρητο τοῦ τὸ πανεμονοῦσα καὶ διληλογούσα «Πάργυθεν». δὲ ίδιος (1799—1801), χρονοποιεῖται ποινότατα (διδαλράς, διδαλράκη, διδαλράτης κ.λ.). Πρβλ. Β. Κραφίτη, 8.π. σελ. 64 κ.α.
- 26) Πρβλ. 'Ακαντα. 8.π. εἰσαγ. σελ. 10 σημ. 2.
- 27) Διὸ δικοῖαται καὶ διεπιφρονία αἵτοις τοῦ Παρραϊός, καθὼς καὶ πότες άλλες,

γιὰ τὶς ἐποίες μάλιστα κατηγορήθηκε καὶ σὰν ἀναξιόπιστος (πρβλ. Λ. Βρανούση, 'Ο πατριωτικὸς ὅμινος τοῦ Ρήγα καὶ ἡ Ἑλληνικὴ καριανιόλα, 'Αθ. 1960 σελ. 15—6, "Απαντά, 8.π. Α' σελ. 29 σημ. 15 καὶ σελ. 39 σημ. 8, περ. 'Ἐλληνικὰ II' σελ. 210 καὶ Παρνασ. ΙΒ' (1888) σελ. 313—1), γιὰ λόγους διάφορους (ἰσχυνότητα μνήμης, σκοπιμότητες κ.λ.) νὰ μήν ἔνταποκρίνεται στὰ πράγματα.

28) Πρβλ. "Απαντά, 8.π. Α' σελ. 51 σημ. 1. Δὲν μπόρεσα νὰ ἰδῶ τὴν ἐργασία τοῦ Μακρυμίχλου «Βιβλιογραφικές καὶ ιστορικές ἔρευνες γύρω ἀπὸ τὸν Περραιβό (πέντε μελέτες) 'Αθ. 1950», ἀν θίγει στὸ εἰδικὸ μὲ τὴν ἔκδοση αὐτὴ μελέτημα τὸ πρόσληπτο καὶ τὸ ἀκριβῆς πάνω σ' αὐτὸν γνωματεύει.

29) Πρβλ. μελέτη μου εἰς 'Ηπ. 'Εστ. 1971 σελ. 567 κ.κ.

30) Πρβλ. 'Ηπ. 'Εστία 1961 σελ. 393—4.

31) Πρβλ. Χρ. Περραιβοῦ, "Απαντά, 8.π. Α' σελ. 39 σημ. 8 καὶ 'Ἐλληνικὴ Νομαρχία, ἔκδ. 1957 εἰσ. σελ. κθ'.

32) Πρβλ. Λ. Βρανούση, "Ἔνα περιζήτητο κ.λ. σελ. 51—5 καὶ τὸ ίδιον, 'Ο πατριωτ. ὅμινος κ.λ. σελ. 17—9 καὶ 30 κ.κ.

33) Πρβλ. Χρ. Περραιβοῦ, 8.π. Α' σελ. 39 σημ. 8 καὶ σελ. 40 καὶ 46.

34) Τοῦ γράμματος ('Αρχεῖο 'Ασωπίου ἀρ. Ἐγγρ. 423) δρθογραφημένου σχετικὰ καὶ καθηρογραφημένου ἔδιόρθωσα σιωπηρὰ τὰ δλίγα δρθογραφικὰ σφάλματα καὶ ἀποκατάστησα τὴν στέγη. Κεφαλαιογράφησα δὲ τὰ ἀρχικὰ τῶν προτάσεων.

35) "Ἄν μὲν τὸ «παλαιὲ· ἀναφέρεται καὶ στὸ «ουμπολίτα», θὰ ἔννοει πώς κι οἱ δυό τους ὑπῆρχεν ἄλλοτε πολίτες τῆς Ἰόνιας Πολιτείας, ἀν δὲ τὸ «πολίτης» καὶ «ουμπολίτης» ἔχει τὴν ἔννοια ποὺ τοῦδενε δὲ Περραιβός ὑπογράφοντας τὸν πρόλογό του στὴν Εἰσαγγήλη τῶν Πολεμικῶν Ἀποικιονειμάτων του (1836) καθὼς καὶ κείμενά του παλιότερα ἦλοντας ἥηλ. νὰ φανερώσει πιὸ ἔντονα τὴν πίστη του στὶς γαλλικὲς δημοκρατικὲς παραδόσεις, σημιτάνει πώς δπαδός τῶν ἰδεῶν καὶ παραδόσεων αὐτῶν «δημοκρατοφόρονδιν» δηλ. ὑπῆρξε καὶ δὲ 'Ασώπιος. Πρβλ. καὶ Χρ. Περραιβοῦ, "Απαντά, 8.π. Β' σελ. 7—8.

36) Χαρακτηριστικὴ είναι ἡ ρηγικὴ αὐτὴ φράση «γνήσια τῆς πατρίδος τέκνα» ἀναμενεῖ στὰ δηοῖα δὲ Περραιβός καταριθμεῖ καὶ τὸν 'Ασώπιο (πρβλ. "Απαντά, Β' σελ. 329).

37) Ἔννοει τὰ ἐμπόδια, ποὺ συνάντησε στὸ δρόμο του πρὸς τὴν πανεπιστημιακὴν ἔδρα τῆς 'Αθήνας δὲ 'Ασώπιος. "Ἄς σημειωθεῖ, πώς τρεῖς φορὲς πρὶν τὸ 1812 κλήθηκε ν' ἵναλάβει ὑπηρεσία στὴν Ἑλλάδα καὶ δὲ δέχτηκε. Τῆς τελευταῖας δὲ αὐτῆς (τέταρτης) προηγγύητικὲς ὀξύτατη ἐναντίον του πολεμικὴ· μὲ ἐπίφρασιν φιλολογικήν, ποὺ κίνησε δὲ καὶ Γ'. Χριστοδέργης. Αὗτος, ποὺ διεκδικήστηκε γιὰ λόγου του τὴν ἔδρα, ἔφυσε ν' ἀμφισσητήρεις καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν ἀκέλεια τοῦ 'Ασωπίου, ἐράχονταν ἀπὸ τὴν ἐφ. «Αἰών», τὸν δὲ 'Ασώπιο, ποὺ δὲν πήρε μέρος στὴ διαιρέσῃ διδύμου, ὑπεράσπιζαν οἱ ἐφημερίδες «Φίλοις τοῦ Λαοῦ» καὶ «Ιοβάμιανθις». (I) ἀγώνας κράτησε πολὺ «ἔλγει δὲ ὡς εἰκός ἐπ' ἀγαθοῦ τοῦ 'Ασωπίου». Πρβλ. Β. Ηερειανοῦ, Φιλολογικὴ ὑποτυπώσεις, Τεργέστη 1885 σελ. 117.

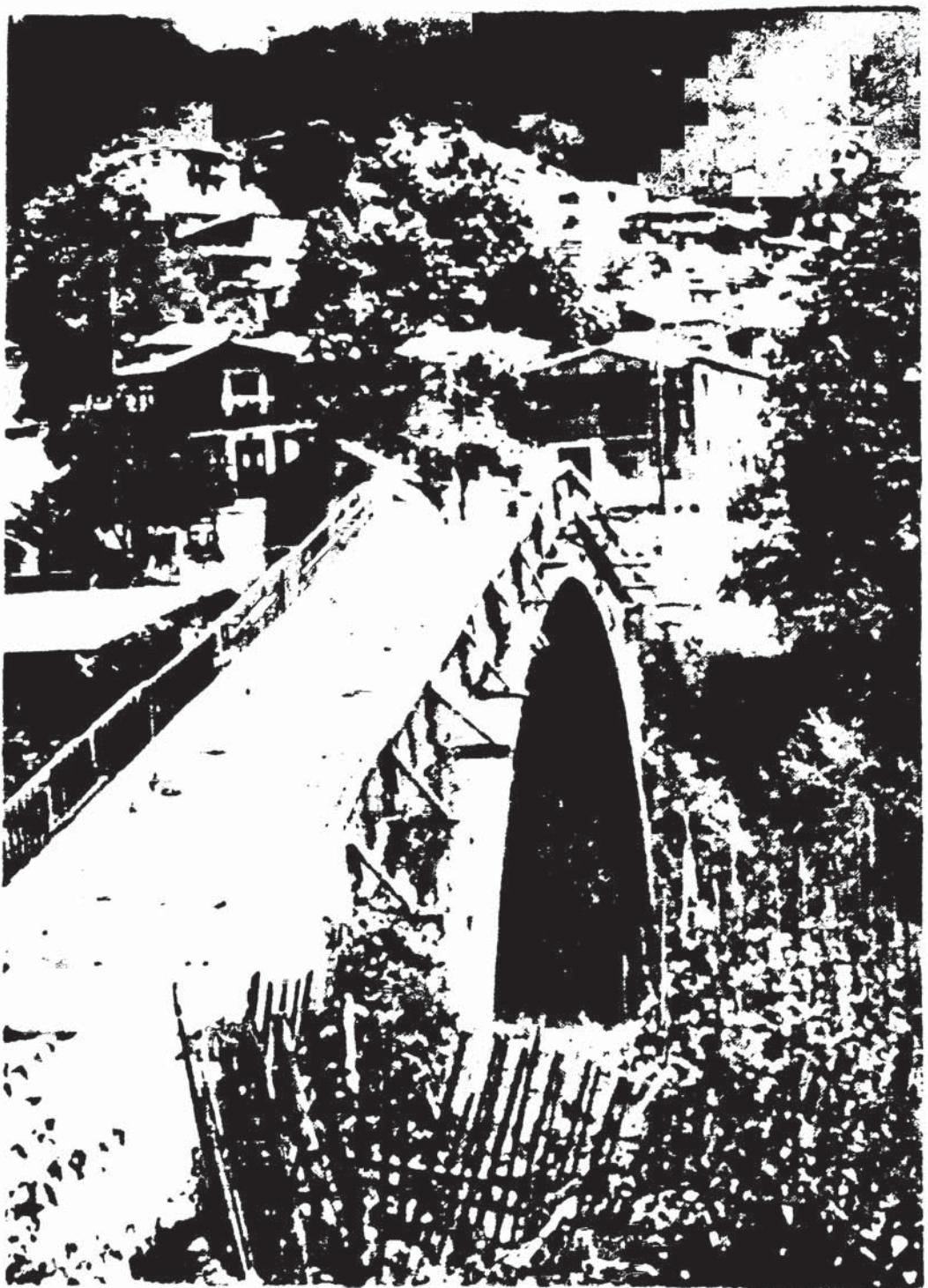
38) Ἡ παροιμία περιέχεται αὐτούσια στὴ Συλλογὴ παροιμιῶν τοῦ Παρθένου Κατζιούλη («Παρθένου» Ιερομονάχου Κατζιούλη τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων παροιμίαις κοιναῖς κατὰ 'Ιωαννίτας) καὶ μάλιστα στὸ Τεργεσταῖο λεγόμενο γειρόγραφό τους γραμμένο περὶ τὸ 1720 μὲ αὗτ. ἀρ. 113. Πρβλ. Γ'. Σχάντιδη, Οἱ παροιμίες τοῦ Παρθένου Κατζιούλη. Δωδεκάνησος 1972 σελ. 166.

39) 'Ο Περραιβός έρεσκεται ἐγκαταστημένος στὴ Λαμία ἀπὸ τὸ 1838, τῶς καὶ προτύτερα, μετὰ πάντως τὸ 1835, γρόνο δημοσίευσης τοῦ «περὶ προικοδοτήσεως τῶν ἔλλην.

οικογενειών» Διατάγματος (26—7 Ιουνίου 1835). Γράμμα του πρόεδρου Ι. Φιλήμονα περιεχόμενο στά "Απαντά του (τοῦ Περραιβοῦ) τοῦ 1956 (Β' σελ. 380) φέρει τοποχρονολογία «21/8/ερίου 1838 ἐν Λαζίᾳ». Ο Γ. Γαζής Δελβινακιώτης ἀλλωστε, ἀναφέρομενος σ' αὐτὸν στὸ Λαζίκιον του, «Τέλος πάντων, γράφει, ἀλθούσης τῆς ἀντιβασιλείας ἀνθεμολογήθη (6 Περραιβός) μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου καὶ ἄγοράς μιᾶν τουρκικὴν οἰκίαν ἐν Λαζίᾳ κατέκτησεν ἀλεῖ, ὅπου, λαζίν καὶ γῆν ἴκαντιν ἀπὸ τὸ ἀντίτιμον τοῦ βαθμοῦ του, Σεπτέμβριον (1847) ἀναπαυμένος καὶ πλήρης τιμερῶν...» (πρβλ. Γ. Γαζής, Λαζίκιον τῆς Εργασίας, Ιωνίου, 1971 σελ. 152). Ἀλλὰ καὶ τὸ 1849 ἑπότε Λαζία ἔκανε γράμμα: δὲ Περραιβός στὸν Αστάκιο. Εἶναι τὸ δεύτερο καὶ τελευταῖο τοῦ γρατιοῦ ἁγωνιστῆς πρόεδρος τὸ ψήλο του Δάσκαλος γράμμα (Λαζία 12/7/ερίου 1849) περιεχόμενο καὶ αὗτὸν στὸν 'Αρχεῖο τοῦ δεύτερου (ἀρ. 87γρ. 124). Μ' αὗτῷ, συντομότερο ἀπὸ τ' ἄλλο, ἔρθη ἀναφέρθει στή, γενική, πολιτικὴ κατάσταση, συνιστᾶ τὸν νέον Κυριάκον Βάγιαν, καιδί τοῦ ταγμ. Ἀγρι. Βάγιας (Ηπειρώτη) πεθεροῦ τοῦ γυναικὸν τοῦ Ημεριτούλη, τὸν πληροφορεῖ δὲ τέλος, πώς διδάσκει τὴν «Αθηναϊκή». Συνέχεια τῆς 'Ιστορίας τῶν 'Ελληνικῶν Γραμμάτων τοῦ 'Ασωπίου· καὶ τοῦ ξερῆς νὰ μήν τὸν ἀρχός: Ἐμοιρον κύτης τῆς 'Ιστορίας, «διότι: σέβομαι, λέει, τὰ συγγράμματά της».

40) Πρβλ. "Απαντά, Β.ε. Β' σελ. 342—8.

Γέφυρα Βωβούνας

ΒΑΣΙΛΗ ΧΑΡΙΣΗ

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΕΠΕΜΒΑΣΗΣ ΣΕ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΧΩΡΟ

(ΜΙΑ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΣΤΟ ΜΕΣΟΧΩΡΙ ΤΟΥ ΣΟΥΛΙΟΥ)

Τὸ πρόβλημα τῆς ἐπέμβασης γιὰ «διαιρέρφωση» καὶ «ἀξιοποίηση» κάποιου ιστορικοῦ χώρου, νοιμίζω πώς πάντα φέργει σὲ δίλημμα δποιον σωστὰ συλλογίζεται· στὸ δίλημμα δν νοιμιοποιεῖται μιὰ ἐπέμβαση σ' ἔνα χῶρο ποὺ δίκαια ἀνήκει στὴν ίστορία ἢ δν τὸ σωστότερο εἶναι δ χῶρος γὰ μείνει ἀγγιχτος ὅπως ήταν τότε. Τὸ δίλημμα αὐτό, ὅσο κι δν φαίνεται αὐτονόητο στὸ βάθος δὲν εἶναι τέσσο μιονοσύριαντο καὶ οὕτε μπορεῖ γὰ ἀπαντηθεῖ ἀν, ίδιαλτερα κάθε φορά, δὲν σταθεῖς μὲ περίσκεψη γὰ προβληματισθεῖς γιὰ τὸν τόπο τὸν συγκεκριμένο καὶ δὲν ἀπαντήσεις ἀκόμα στὸ ἑρώτυρια: πρέπει ἢ ὅχι γὰ ἐνεργοποιήσεις, μὲ κάποιους λιγκανισμούς, τις μνῆμες τοῦ ιστορικοῦ χώρου ἔτσι ποὺ τὸ πλατύτερο κοινὸ γὰ δογματίζει στὴν ἐπικοινωνία μαζί του;

Σὲ τοῦτο τὸ σημείωμα γίνεται προσπάθεια γὰ ἀναλυθεῖ τὸ πρόβλημα, γὰ ἐπισγριαγθοῦν εἰδικότερα τὰ κύρια σημεία ποὺ τὸ στοιχειοθετοῦν καὶ γὰ δοθεῖ ἀκόμα ἢ δυνατότητα ἢ ἡ ἀφοριτή γιὰ μιὰ σωστότερη θέση ἀπέναντι στὸ δίλημμα, ποὺ ἀπ' τὴν ἀρχὴ ἐπισγριάνθηκε. "Ἐποι, στὸ πρῶτο μέρος τοῦ σημειώματος αὐτοῦ γίνεται ἀπόπειρα γιὰ μιὰ θεωρητικὴ προσέγγιση τοῦ προβλήματος καὶ κάποιας μεθοδολογίας γιὰ τὴν προσέγγιση τῆς λύσης. Στὸ δεύτερο μέρος γίνεται περιγραφὴ μιᾶς προσπάθειας διαιρέρφωσης σὲ ιστορικὸ χῶρο τοῦ Σουλιού, ὥστε γὰ φανεῖ ἢ ὅση πρακτικὴ περιέχεται στὴν παραπάνω θεωρητικὴ λέση καὶ μεθοδολογία.

A

Όταν μιλάμε για ιστορικό χώρο. ξέρουμε πώς μιλάμε για τὸν τόπο στὸν δῆμο ήταν ο κλήρος ή η συγκυρία νὰ σημειεῖ κάποιο σημαντικό ιστορικό γεγονός. Απλαδή, κάποιο γεγονός ποὺ ζωφαλώνει δὲν ήταν τυχαίο. Άλλα ήταν ή τελειωμένη, έχεραστη, μιας κοινωνικής δράσης. Και αὐτό, νομίζω, πώς είναι πρόδηλο, γιατί τὸ σημεντικὸν ιστορικὸ γεγονός είτε ήγινε ἀπὸ μια κοινωνική δράση είτε ἀπὸ ένα μεμονωμένο δέρμα, και στὶς δύο περιπτώσεις, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ είναι μια έχεραστη τοῦ συγχειριμένου χώρου· τοῦ θύρειου· μέσα στὸ δῆμο γεννιέται κάθε δράση και αισθητὸ — τοῦ τόπου και τῶν άνθρωπων ποὺ συνθέτουν τὸ διαθύτερο περιεχόμενο τοῦ χώρου. Σὲ ταίευταια δηλαδή, άναλυτικής πατείνω πὼ; ή, συγχειριμένη ιστορική, πράξη, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ είναι μια ουσιαστική, συγκαιριστική έχεραστη τοῦ θέλου λόγου, τοῦ χώρου, μια και κατὰ τὸν Ἡράκλειο «...γινομένων πάντων κατά τὸν λόγον τόνδε...».

Ἐτοι: έμως τιςάνεται τὸ έρωτηρια: πὼ; είναι: δυνατό. σήμερα ζεντας; σ' ένα κόσμο μεταλλαγμένο, νὰ μπορέσουμε νὰ συλλέξουμε τὸ σύμβολο ποὺ περιέχεται: στὸ στηγματο ιστορικὸ γεγονός: 'Άλλα και πέρα, ἀπ' αὐτό: τέλος, και δὲν ζεχόντα καταρθώσσουμε νὰ συλλέξουμε τὸ κύριο. δὲν θὰ τὸ μειώσουμε και δξιολογικὰ θὰ τὸ καταξιώσουμε:

Ἄν είναι: νὰ γράψῃς κάτι: γιὰ τὸν ιστορικὸ τόπο — μια περέμβαση είναι: και αὐτή — είναι: γνωστὸ πὼ; λίγος θὰ τὸ διαβάσουν. γρήγορα πολλοί θὰ τὸ ξεχάσουν και πὼ; μὲ οκομιδούς: τρόπους μπορεῖς νὰ ξεπεράσεις πολλὰ ἀπὸ τὰ κρίσιμα σημεία. Μετά, ἀπὸ τὴν τέχνη. Έχεις ζάχια τὴ δυνατότητα νὰ δόσεις; διατάξεις πλαστικής και έλευθερες. δόσεις νὰ μπορέσεις τουλάχιστον ν' ἀποφύγεις τὴν προσβολή. Κάτι: άναλογο. τέλος, ζωικήνει και μὲ τὴν ζωγραφική, και τὴν πλαστική, δποι ή περέμβαση, διατάξεις και περιοριζέται σὲ κάποιο σημείο. ή διάρκεια τῆς διατάξεις περέμβασης τὸν θεστή, είναι: περιορισμένη, και ή ισχύς τῶν τάξεων τοῦ έργου. μπροστά τὶς δυνάμεις τοῦ χώρου, είναι: σημεντικά μιχρή.

Γιὰ τὴν περίπτωση, τῆς διαιρέσεως, και δξιολογησης τοῦ ιστορικοῦ χώρου, τὸ πρόβλητρια παίρνει: ξεχωριστές διατάξεις; πολὺ πιὸ σημεντικές και κρίσιμες. Και αὐτὸ γιατί ή, έπειμαστη, τῆς διαιρέσεως σημαίνει: πράττετ' ἀπ' δῆμο μεταποίηση, τοῦ χώρου. σύθηση, τῆς άντελγκτικής κατάταξης τῶν στοιχείων του και ἐπιδολή, εἰδικού τρόπου διώσης του. Άγριαδη, μὲ ἄλλα λόγια αὐτὸ σημαίνει πὼ; ή διαιρέσεων, ἐπιδόλλει: μιὰ συγχειριμένη βοηματική, σχέση τοῦ άνθρωπου μὲ τὸ χώρο μέσα ἀπὸ μιὰ διαλεκτική, διαδικασία μεγάλης χρονικής διάρκειας και ισχύος. Βγαίνει: έτοι τὸ σημιτέρασμα πὼ; είναι: δυνατό διλλά και πθανό, δὲν ή διαιρέσεων, ἀποτύχει. νὰ καταλυθεῖ σχεδόν καθολικὰ τὸ περιεχόμενο τοῦ ιστορικοῦ χώρου. Νά γιατί λοιπὸν σὰν πρώτη λογική θέση

προβάλλει ή αποψη δτι δ Ιστορικός χώρος δὲν πρέπει νὰ διαιροφώνεται ἀλλὰ μόνον νὰ συντηρεῖται στὴν Ιστορική του μορφή.

Η θέση δημος τῆς «συντήρησης», δην καὶ φαίνεται πώς είναι η «ύγιεστερη» διπούη, νοιτίζω πώς είναι καὶ μιὰ ύπερβολική, ἀπλοποίηση ποὺ σχεδὸν ἀγγίζει τὴν κατάργηση τοῦ προβλήματος. Καὶ αὐτὴ γιατὶ πιστεύω πώς η Ιστορική ιυνή-ιη —τὸ Ιστορικὸ ιυνίυμα— δὲν πρέπει νὰ μένει γιὰ τοὺς πολλοὺς σὰν μιὰ ἀδιά-φορη στατική ύπόθεση· μιὰ ιυγήιη γιὰ τοὺς πολλοὺς λανθάνουσα καὶ ἀδριστη ποὺ λίγους συγχινεῖ, λιγότερους διδάσκει καὶ πιὸ λίγους ἀκόμια φρονηστίζει. Η πιστεύω ἀντίθετα πώς πρέπει νὰ φανερώνεται στοὺς περισσότερους καθάρια, συγκεκριμένη, ἀλγηθιγή κι δλόκληρη γιὰ νὰ γίνει τρόπος ζωῆς.

Ἐτσι δημος προκύπτει δτι θὰ πρέπει η Ιστορικὴ ιυνήιη νὰ μπορεῖ νὰ ἐνερ-γοποιεῖται τόσο ποὺ τὸ πλατὺ κοινὸ νὰ μπορεῖ νὰ κοινωνεῖ μαζὶ της. Καὶ πιὸ πέρα νὰ κοινωνεῖ μὲ τὰ ἀρρητα τοῦ τόπου καὶ τῆς τότε κοινωνίας ποὺ ἔχφρά-ζει. Νά λοιπὸν γιατὶ χρειάζεται μιὰ δράση καταλυτικὴ ποὺ θὰ δογμάτει τοὺς πολλοὺς. Δηλαδὴ μιὰ ἐπέιρμαση διαιροφωσης καὶ ἀξιοποίησης ποὺ θὰ διαθέτει μιγχανισμούς —μέσα καὶ στρατηγικὴ σύνθεσης— ίκανονς νὰ δογμάτησει στὴν κατανόηση· τὴν κοινωνία μὲ τὸ Ιστορικὸ «γέγονο» ποὺ θὰ ἀρχίζει μὲ τὴν γνώ-ση καὶ τὴ συγχίνηση καὶ θὰ φτάνει στὴν κατανόηση ποὺ δōγγει στὴν φρόνηση.

Σημιπερασματικὰ ἐπομένως πιστεύω πώς η διαιροφωση καὶ ἀξιοποίηση ἐνὸς Ιστορικοῦ χώρου είναι ἐπιτρεπτὴ καὶ ἀναγκαῖα ἀρκεῖ νὰ ιτύη διμαρτήσου-με· νὰ ιτύη «ἰδιάσιμιεν» κάνοντας τὸ δικό μας, καὶ παραβιάσουμε «τὸν λόγον τῆς τοῦ παντὸς διοικήσεων» (Δημιόκριτος), καὶ τὴν συγκεκριμένη ἀλήθεια.

Μὲ ἄλλα λόγια, καὶ γνῶμιες σοφές, δὲν δλέπω τόσο τὸ πρόβλημα στὴν παρέιρμαση δσο στὴ δυσκολία νὰ δρεῖς τὰ ἀρρητα, μιὰ καὶ «ἀρμονή ἀφανῆς φανερῆς κρείττιον» (Πράκλειτος) καὶ νὰ ἔχεις τὴν ίκανότητα νὰ ἀρχιτεκτο-νεῖς, μιὰ καὶ «τὸ... ἔργον ἔστιν ἀπλῶς τοῦ ἀρχιτέκτονος δὲ λόγος ἀρχιτεκτο-νεῖν» (Ἀριστοτέλης).

Είναι λοιπὸν φανερὸ πώς γιὰ νὰ γίνει σιωπὴ μιὰ διαιροφωση Ιστορι-κοῦ χώρου πρέπει νὰ ύπάρξει σοφία καὶ τέχνη καὶ πώς «ρετσέτες» λύσεων δὲν χωροῦν. Μιὰ δημος καὶ δεχτήκαμε πώς πρέπει, ἀλλὰ είναι καὶ ἀναγκαῖο νὰ διαιροφώνονται οἱ Ιστορικοὶ χώροι, γίνεται φανερὸ πώς είναι ἀνάγκη νὰ ἀνα-ζητηθεῖ μιὰ δόκιμη μεθοδολογία ποὺ θὰ δογμάται, ἔστιν συμβατικά, γὰ προσεγ-γίσεις τὴν σωστὴν λύση.

Μὲ έδαση δλα τὰ παραπάνω, γιὰ νὰ ξεδιαλύνει τὸ πρόβλημα καὶ νὰ προ-σεγγίσεις τὴν λίστη του, νοιτίζω πώς θὰ πρέπει μεθοδολογικὰ καὶ δημια - δημια νὰ γίνουν τὰ παρακάτω:

1. Ν' ἀποκτήσεις τὴν γνώση. Νὰ μάλλεις δσο πιὸ πολλὰ είναι δυνατὸ γι' αὐτὸ καὶ αὐτὸ τὸ Ιστορικὸ γεγονός. Ηέρα δημος ἀπὸ τὴν γνώση τῶν «γενοιέ-νιων» θὰ πρέπει ἀκόμια νὰ μάλλεις δσα πιὸ πολλὰ είναι δυνατὸ γιὰ τὴ ζωὴ —τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον— ποὺ δημος επώληγε θῆταν γι' ὑποδομὴ τοῦ Ιστορικοῦ «γέ-

γονεῖ. Καὶ γιαῦτὸ θὰ πρέπει νὰ μάθεις γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ τόπου, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμοι, τὰ τραγούδια καὶ τοὺς χορούς, τοὺς πόθους καὶ τὰ δυνεῖρα, τὴν οἰκονομία καὶ τὴν πίστη, καὶ ἀλλὰ πολλά. Γι' αὐτὰ δὲ, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ διαβάσεις πολὺ καὶ προπαντὸς νὰ κοινωνιάζεις καὶ νὰ συναντήσεις μὲ τοὺς ζητρώπους ποὺ γεννήθηκαν, μεγάλωσαν καὶ ζοῦν ἀνέτοπα τὸν τόπο. Τέλος, μέσ' ἀπ' δὲ διατάξεις καὶ δεῖς. Θὰ πρέπει νὰ ἐπιστημένεις, οὗτος εἶναι δυνατός, τὰ πιὸ οὔτις: αὐτὰ ποὺ διατίθενται εἶπε «κοινὸ καὶ κύριο».

2. Νὰ διαχρίνεις τὸ κύριο μήνυμα τοῦ ἱστορικοῦ χώρου. Νὰ δρεῖς αὐτὸ ποὺ εἶναι μάρτυρας τοῦ πιὸ οὔτις: από τοῦ. Καὶ γ' αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ δεῖς: τὸ οἰδανοούμενο: ἐπιστήιχναν μέσα ἀπὸ ἐγκεφαλικὲς ἀναλύσεις ἢ στοχασμούς. τὸ οἰκαλλιτέχνες ἔκαναν τέχνη, καὶ προπαντὸς τὸν λατετὴ ἀντίληψη τραγούδησε. Ζωγράφισε, τακλίσε καὶ τὸ μέσον ἀπὸ τὴν παράδοση, ἔκανε θρύλο καὶ παραμύθι. Μέσ' ἀπ' δὲ αὐτὰ κάπου θὰ φανεῖ τὸ κύριο μήνυμα ποὺ ζητιέται. Αὐτὸ πρέπει νὰ σημειωθεῖ.

3. Νὰ ἐπιστημένεις τὸν χαρακτήρα τοῦ φυσικοῦ μήκρου καὶ μήκρου περιβάλλοντος. μιὰ καὶ αὐτὴ πλάθει τοὺς χαρακτῆρες καὶ τὰ συνήθεια τῶν ἀνθρώπων.

Γιὰ νὰ μπορέσεις δημιους κάτια τέτοιο πρέπει νὰ ζήσεις τὸν τόπο. Πρέπει νὰ τὸν περπατήσεις πάνω - κάτω νὰ ἀναπνεύσεις τὸν ἀγέρα καὶ νὰ σὲ παγώσεις τὸν ἀγιάσιον νάρωσις τὴν ὑγρασία στὸ κόκκαλο καὶ τὸ λιστόπερι στὸ πετσούσου. νὰ δρεθεῖς στὸ φῶς τοῦ ήλιου καὶ τὴν μουντάδα τῆς σκιᾶς ν' ἀκούσεις τῆς νιγχας τὸν ἀπόκρυφα νὰ δεῖς τὰ κινητόντα δένερα, τὰ δράχια καὶ τὰ χωράφια. τὰ δουνά καὶ τὰ ισάδια, καὶ νὰ σκύψεις πάνω ἀπ' τὰ φοδοφρέματα διγρολούδων ν' ἀκούσεις νὰ κοινωνήσεις μὲ τὰ φανέρα καὶ τὸν ἄφαντο — τὸν κόσμο ποὺ σπάνιαν δροτοῖς: γίγνεται διεύπεικαλος, δημιογράφος ο Εύριπος ήταν. Καὶ μέσα ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐπιχοινινία μὲ τὸ γήρα πρέπει νὰ ξεδιπλύνεις τὴν ιδιαιτερότητα τοῦ οἴφους καὶ τὰ σημιεύσικά του γνωρίσιατα ποὺ τὸν κάνουν ξεχωριστὸ ἀπ' ἄλλους. Εἰδικότερα θὰ πρέπει νὰ σημειώσεις τὰ πιὸ ἀντιπροσωπευτικὰ μέρη ποὺ εἶναι δρατὰ ἀπὸ τὴν Ήέστη, τοῦ ἱστορικοῦ γήρα, καὶ νὰ ἔχεις αὐτὰς τὰς διπικές φυγές πρὸς αὐτά. Καὶ αὐτὸ γιατὶ θὰ πρέπει ο ἐπιχέπτης, διὰν δρόσκεται στὸ γήρα νὰ διατηρεῖ τὴν ἐπιχοινινία μὲ ἐκείνα τὰ μέρη τοῦ τόπου ποὺ κύρια τὸν ἐκφράζουν. Έτοιμόνο γιαποροῦν νὰ δημιουργηθοῦν οἱ ἀπαραίτητες προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἀντίληψη, τῆς καθολικότητας τοῦ χώρου.

4. Νὰ καταγράψεις διατάξεις από τὸν ίπέρχει, γύρω καὶ μέσα στὸν ἱστορικὸ χώρο. Γιατὶ αὐτὰ τὰ κύρια σημεῖα ποὺ εἶναι ταυτομένα μαζί του λειτουργοῦν τὰν ισχυροὶ πομποὶ καὶ φέρνουν μητρύματα ἀπὸ τὰ παλιά προεκτείνουν τὴν διάσταση, τοῦ χρόνου στὸ παρελθόν μιὰ καὶ γεννήθηκαν μέσα σ' αὐτὸ καὶ φτάνουν μέχρι τὸ σημερά.

5. Νὰ καθορίζεις τὸ λειτουργικὸ περιεχόμενο τοῦ χώρου — τὸ πῶς θὰ λει-

τουργεῖ. "Αν δηλαδή θὰ εἶναι τόπος περιορισμένης ἐπίσκεψης (μουσειακὸς) ἢ τόπος κοινωνικὸς μὲν κάποιες χρήσεις τῇ καὶ τὰ δύο μαζί. Αὐτὴ ἡ ἐπιλογὴ εἶναι ἀπὸ τῆς πιὸ βασικὲς καὶ κρίσιμες ὡς πρὸς τὴν σχέση τοῦ κοινοῦ μὲ τὸ χῶρο. "Ετοι θὰ πρέπει νὰ σημειωθοῦν οἱ κύριες χρήσεις καὶ λειτουργικὲς ὑποχρεώσεις τῆς σύνθεσης ποὺ θὰ ἔξυπηρετοῦν τὸ σκοπὸν καὶ θὰ καλύπτουν τῆς πρακτικὲς ἀνάγκες ἀνοικτοί, ὑπαίθριοι χῶροι κ.ἄ. Οἱ χρήσεις γῆς ὅπως λέμε εἶναι κάτι τὸ πολὺ οὐσιαστικὸν γιατὶ ἐπιβάλλουν στὸν χρήστη —ἐπισκέπτη— μιὰ συγκεκριμένη κατάσταση, δίνοντας. Ἐπιβάλλουν ἀκόμη στὸ χῶρο ὑποχρεωτικὲς ρυθμίσεις καὶ συμπετέχουν στὸν προσδιορισμὸν τοῦ ὕφους τοῦ περιβάλλοντος. Η ἐκκλησία π.χ., τὸ σχολεῖο, τὸ γήπεδο, τὸ σπίτι κ.ἄ., ξεχωριστὰ τὸ καθένα, ἐπιβάλλει τὸ δικό του λειτουργικό καὶ αισθητικό περιεχόμενο καὶ μιὰ ξεχωριστὴ στάση γιὰ τὸ θεατὴ καὶ χρήστη.

6. Νὰ καθορίσεις τὰ βασικὰ μέσα: στοιχεῖα πληροφόρησης, συμβολισμούς, ίδιαν καὶ τρόπους κατασκευῆς. Γιατὶ οἱ πληροφόρηση πρέπει νὰ εἶναι ἀπλὴ καὶ τιποτή, τὰ σύμβολα συνεπή καὶ τὰ ίδια καὶ οἱ τρόποι κατασκευῆς πρέπει νὰ συνταιρίαζονται έκφραστικὰ μὲ τὸ ὕφος τοῦ γώρου, τῶν μηγυμάτων καὶ τῶν χρήσεων.

7. Ν' ἀποφασίσεις γιὰ τὶς ἀρχές τῆς σύνθεσης καὶ τὴν στρατηγικὴ γιὰ τὴ μύηση τοῦ ἐπισκέπτη. Γιὰ νὰ μπορέσει δὲ ἐπισκέπτης νὰ προσεγγίσει τὰ μηγύματα τοῦ ιστορικοῦ χώρου, δπως παραπάνω ἐπισημάνθηκαν, γίνεται φανερὸς πός θὰ πρέπει: κατὰ τὴν σύνθεση νὰ σχεδιασθεῖ ἔνας λειτουργικός, πληροφοριακὸς καὶ συγχινγριακὸς μηγχανισμὸς ποὺ θὰ δοθεῖται τὸν μέσο πολίτη στὸ νὰ ἐνεργοποιηθεῖ σὰν ἀτομικό. Καὶ ἀκόμη διαμορφώνεται αὐτὸς θὰ πρέπει νὰ μὴν μειεύνει τὶς δυνατότητες συγχινησης καὶ καταγόησης τῶν εἰδικῶν καὶ αὐτῶν ποὺ διαθέτουν ὑψηλὴν εύκαιρησίαν. Πέρα αὖτις ἀπὸ τὰ παραπάνω μένει ἔνα ἀκόμη πρόβλημα: τὸ κατὰ πότο νομιμοποιεῖται κάποιος νὰ καθορίζει τὰ μηγύματα τοῦ ιστορικοῦ χώρου ποὺ πρέπει νὰ δοθοῦν στὸ κοινὸν χρήσοντας μὲ τὴν προσωπικὴν του δυνατότητα, ἀντίληψη καὶ δεοντολογία. Καὶ συγεπῶς κατὰ πότο εἶναι ἐπιτρεπτό, κρίγοντας ὑποχειρευτικά, νὰ διατυρφώνει τὸ ζητούμενο «ἀντικειμενικό» κέλυφος τῆς ἀλγήτειας χωρίς τὸν κίνδυνο τοῦ ἀποπροσανατολισμοῦ ἀπὸ τὸ αὐθεντικό.

"Ετοι νομίζω πότις δὲ ἀσφαλέστερος δρόμος γιὰ τὴν σύνθεση εἶναι νὰ ισχύσει οἱ ἀρχὴ τῆς «ἀνοικτῆς» σύνθεσης, ἀντὶ τῆς «κλειστῆς». Δηλαδὴ τῆς σύνθεσης ποὺ θὰ προστέρει ἐρεθίσιον χωρίς μεγαστήριαντες συγχινηγριακές καὶ πγευματικές τοποθετήσεις· ἔνα γώρο κοινωνίας όχι ὄμιλος καὶ προστηλυτισμοῦ. Καταλήγω ἐποιένως στὴν ἀρχὴ πότις: οἱ σύνθεση, θὰ πρέπει νὰ εἶναι «ἀνοικτή» ως τε γιὰ μπορεῖ δὲ κατένας ἐλεύθερα νὰ τοποθετηθεῖ.

"Απὸ τὴν ἀλλήλη μεριὰ γίνεται φανερὸς πότις γιὰ νὰ ἐνεργοποιηθεῖ δὲ ἐπισκέπτης τοῦ ιστορικοῦ χώρου χρειάζεται δὲ χώρος νὰ εἶναι δυναμικός. Αὐτὸς σημαίνει πότις θὰ πρέπει νὰ διατυρφώθει μέσα στὸ χώρο μιὰ διασπορὰ τῶν μέ-

Δ

σων τῆς σύνθετης. Εἰς ὡς νὰ προκαλεῖται ἔνας διαρκτὸς ἐρεθίσμος τὸν ἐπι-
σχέπτη. Η διασπορὰ δικῶς πράξην δὲν μπορεῖ πάρα νὰ δργανωθεῖ σὲ μιὰ
ἀρχετὰ συγκεκριμένη πορεία τοῦ ἐπισκέπτη, πράξειμένου νὰ ἀποτελεῖ, δικῶς
ἐπιβάλλεται, μιὰ σύνθετη μὲ συγκεκριμένους στόχους καὶ ποιόν. Ἀφοῦ δικῶς
σκοπὸς τῆς ἐπέμβαστης εἶναι: τὴν ἀνάδεξην τοῦ χώρου, γίνεται: φανέρω πώς τὶ πο-
ρεία, σὲ συνδυαστικὸ μὲ τὴ διάσταση, «γράνος». Θὰ πρέπει: νὰ ἐπιβάλλει, ἔνα ρυθμὸ
διδόλογο τοῦ ὄφους τοῦ χώρου καὶ μιὰ ποιότητα ποὺ θὰ ἐχφράζει: τὸ ποιόν τοῦ
συνολικοῦ περιεγκατιμένου καὶ κάθε μηγνύματος; ξεχωρίστα. Μιὰ πορεία συμφω-
νίας — δικῶς καὶ στὴ μουσική — διποὺ οἱ χρήσεις: γῆς, οἱ πληρωτορίες, τὰ σύρ-
βολα, τὸ φῶς καὶ τὴ σκιά, οἱ δρόσους, τὴ κίνηση καὶ τὴ σάση καὶ δλα τὸ δόλα
θὰ συντίθενται: σὲ μιὰ χωρογραφική, σκηνικήν εκφραστής τοῦ ιστορικοῦ σύγεο-
νεο. «Ἐτοι: φάνομε τὸ σὸ συμπέρασμα πώς ἀπὸ διπούτη, σφραγίζεται: πρέ-
πει νὰ ἐγγράψουμε τὸ χώρο μιὰ πορεία κατὰ τὸ δυνατόν δχι μονοστήμα-
τη, ἐξηπλούμενη, μὲ σημεία φορτούμενα μὲ ποιότητα συγκινητικὰ δυναμικὰ καὶ
διποὺ τὴ κίνηση, τοῦ ἐπισκέπτη, θὰ μετασυνθένεται σὲ συν - κίνηση.

8. Νὰ κατανοιάζεις: δ.τ. ἐπέμβαση, ήγινε τὸ χώρο καὶ εἶναι: ἀσυμβίβα-
στη: δ.τ. εἶναι: αἰσθητικὰ ἀρνητικὰ καὶ λειτουργικὰ διγρυπό, μὲ διαφορὰ τὰ
δεξα πρὸ της πριμάνθηκαν.

9. Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ θὰ πρέπει: νὰ δυσλέψῃς. Πρέπει, διρήνοντας νὰ ξεχε-
λίσει δ.τ. τυπωρεύτηκε μέσα του, νὰ τυεδίσεις τὸ κάθε τὶ ποὺ μοιάζει σὲν
λύση. Κι αὐτὸς πρέπει: νὰ γίνει: ἐλεύθερη μὲ «νοῦς καὶ καρδία», μὲ ἀπόλυτη ὑπα-
κοή τοῦ κοινοῦ καὶ κύριο καὶ χωρὶς ἐγκεφαλικής διεργασίας ποὺ στερείουν τὴ
λύση ἀπὸ τὴ συγκίνηση, καὶ τὴν ἀπανθρωπίζουν. Μέσα ἀπὸ αὐτὸν τὸ δλ:κὸ πρέ-
πει μὲ σύνεση νὰ δικλέψῃς δεξα λύσεις φαίνονται: αντέτερες, καὶ νὰ ξεχωρί-
σεις τὴν πιὸ ταυριαστή.

10. Νὰ πᾶς ἐπὶ τόπου καὶ νὰ προσπαθήσεις νὰ φαντασθεῖς τὶς λύσεις ποὺ
δρήκεις σὲν τωτότερες, καὶ νὰ τὶς «διήσεις» σὲν νὰ είχαν πραγματοποιηθεῖ.
«Ἐτοι: θὰ ἐκτιμήσεις, μέσα τὸν Γόνιο χώρο, διποὺ θὰ διναγεννηθοῦν κι δλα τὰ μη-
νύματα ποὺ ἔχειςες μέσα του, ποιά λύση φαίνεται: καλύτερη, ποιά δχι καὶ τὶ
ἀκόμη λείπει.

Εἶναι ἀπαραίτητο τὸ αὐτὴ τὴ φάση, νὰ διαναμιλήσεις μὲ τοὺς νεόπιους.
Νὰ τοὺς πεις τὴ λύση ποὺ ἐπιτίμανες γιὰ νὰ δεις τὶ ἔχουν νὰ τοῦ πούν. Οι
διντιδράσεις τους εἶναι: σημαδέσκες γιὰ τὸ ἀποτέλεσμα γιατὶ αὐτοὶ ἔχουν διω-
μένο τὸν τόπο καὶ τὴν παράδοσή του κι ἀν κάτι: δὲν τοὺς πάει τόπε σημαδίνεις
πώς αὐτὸν τὸ κάτι: δὲν συνταιρίσεται: μὲ τὸ δόλα καὶ δὲν λειτουργεῖ τωτά.
Ἐξ δὲλλου, τὸ διαναλέω, μέτρο μας πρέπει νὰ εἶναι: δ κοινὸς πολίτης — δ κοι-
ληγές μὲ τὴν ἀνεπιτίθευτη θέση — καὶ δχι δ ἔκυπτος μας. ποὺ μέσα ἀπὸ μιὰ διαρ-
κή διαδικασία ἔχει τὴ δημητρίει σὲ μηγνύματα τοῦ χώρου τὴ ἀκόμα δ εύαλοθη-
τος καὶ εἰδικὸς ποὺ μπορεῖ νὰ συλλαμβάνει: τὶ νὰ γνωρίζει: περιεστέρερα.

B

Τῇ διαιρέρφωσῃ ποὺ σχεδίασα γιὰ τὸ Μεσογάρι τοῦ Σουλλού πέρασε μέσα
ἀπὸ τὴν προδλγιατική ποὺ σημειώθηκε παραπάνω. Στὴ συγένεια μὲ σχέδια
καὶ λόγια, καὶ κατὰ τὴν μεθοδολογική τειρὰ ποὺ ἀγαπτύχθηκε θεωρητικὰ δ

Στὸ Μεσογάρι τῆς Κιάφας

προδλγιατικὸν τοῦ σχεδιασμοῦ, παρουσιάζεται ἡ σχετικὴ ἀνάλυση καὶ σύν-
θετη.

1. Τὸ Μεσογάρι τοῦ Σουλλού εἶναι ἡ κεντρικὴ «πλατεῖα» τοῦ κύριου ἀπὸ
τὰ τέσσερα πρῶτα χωριὰ τοῦ Σουλλού τῆς Ἡπείρου. Τὰ τέσσερα αὐτὰ χωριὰ
Σούλι, Σαριονίσα, Κιάφα καὶ Ἀδαρίκο ποὺ τὰ λένε καὶ Τετραγάρι, ἀρ-
γότερα ἦταν δὲ πιο γνωστά τῶν Σουλιοτῶν ωριῶν ὅταν τὸ Σούλι ἐπεκτείνοιται σὲ

πολὺ μεγαλύτερη έκταση, στά τέλη του 18ου αιώνα. Τὸ Σούλι ἐπομένως ἦταν πάντοτε τὸ χωριότερο χωριό τοῦ τόπου ποὺ σήμερα λέμε Σούλι.

Ἐτοι τὸ Μεσοχώρι: στὸ Σούλι δὲν είναι: Ιστορικὸς χῶρος γιατὶ ἔχει ἔγινε κάποιο συγχεκριμένο ιστορικὸς γεγονός ἀλλὰ γιατὶ είναι δὲ χῶρος ποὺ συγχεντρώνει διάσπατην τὴν μνήμην τοῦ Σούλιοῦ. Είναι: ἡ πλατεία τοῦ πρώτου χωριού

• Αριστερά τῇ Κιάτζῃ, στὴ μέση τὸ Κούρχι, δεξιὰ δὲ τὸ ΑΙ - Δούριος.

ἄρα καὶ στὴ καρδιὰ τῆς καρδιᾶς τοῦ Τετραχωρίου καὶ ὅλου τοῦ τόπου γύρω.

Τὸ Σούλι γεννήθηκε πρὶν 400 περίπου χρόνια δὲν κατὰ μία παράδοση, μία δράκανθα ἀνθρώπων φερτή, ἀπὸ τὰ βορειότερα μέρη τοῦ Πίνδου, στάθηκε καὶ στέρισε ἔκει στὴν πιὸ ἀγριὰ καὶ δύσην, φωλιά. Ἐχει, καὶ μέγιρι τὸν ἀρχαιότερὸν τοῦ Σούλιοῦ στά 1803, οἱ Σούλιώτες, ρίζωσαν ἀποῦ ἀγωνίστηκαν μ' ὅλα τὰ σοιχεῖα τῆς φύσης καὶ τὴν ἀνέχεια τῆς φύσης τὴν γῆς. Τρύπηραν τὰ σωθικά της νὰ δράλουν μία στάλιν νεφέλη, δρυγωσαν τὴν πέτρα καὶ μὲ τὰ ζωντανὰ πτυγαῖνοέρχονταν αἰώνες, πότε στὶς κορφὲς καὶ πότε στὰ λίγα ίζάδια. Μὲ λιθόρια καὶ χόρτα καὶ πλάκες, ἔχτισαν καλύβια καὶ σπίτια κι ἐκκλησιές.

Μέσα στοὺς τρεῖς αἰώνες πάλτις ἀγαπήθηκαν μὲ τὰ δουράκια καὶ σκηπάστη-

σαν τή φτώχια τής γῆς χάρηκαν τ' ἀγνάντεια στοὺς μακρυγοὺς δρίζουτες καὶ μάντεψαν τὰ θεῖκὰ μηνύματα τῆς δημιουργίας. Ἐτσι, ἔκαναν τὴν περιά αὐτὴν πατρὸν τους καὶ 300 χρόνια μὲ τὸ ντουφέκι δλυτιερές στὸ χέρι τὴν προστάτευαν ἀπ' τὸ κακό.

Στοὺς τρεῖς αἰώνες ζωῆς τοῦ Σουλίου καὶ πρῶτα στὸ Τετραχώρι κατοικησαν οἱ πρῶτες ἐφτά φάρες* μὲ 350 περίπου νοματαίους. Στὶς ἀρχές τοῦ 18ου αἰώνα οἱ φάρες ἔφτασαν τὶς τριανταδύο** καὶ οἱ νοματαίοι 4.000.

Ἡ οικονομία τοῦ Τετραχωρίου ἦταν ἀποκλειστικὰ ἡ κτηνοτροφία, κάτιο ἀπὸ ἑναὶ λόιδρουθιο, γιὰ τὴν ἐποχὴν καὶ τὴν περιοχὴν, λόιοκτησιακὸ καθεστώς κοινοκτυπιούσυνης.

Ἡ διοίκηση τοῦ Τετραχωρίου γιγόταν μὲ ἐκπροσώπους ἀπὸ κάθε φάρα καὶ ἑναὶ σύστημα καθαρὰ δημιοκρατικό. Συγχεντρώνονταν δλοι στὸ Μεσοχώρι τοῦ Σουλιοῦ, στὸ κτύριο καὶ στὸν ἀιφιθεατρικὸ μπροστά του χῶρο, ποὺ σύμμερα τὸ δηνοράζουσε «Βουλή». Ἐκεῖ ἔμπαινε κάθε θέλημα γιὰ συζήτηση καὶ παίρνονταν οἱ ἀποφάσεις γιὰ τὰ κοινὰ καὶ τὸ δίκιο. Ἡταν κάτι παρόμοιο μὲ τὴν ἐκκλησία τοῦ Δήμου στὴν ἀρχαία Ἀθήνα.

Τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τοῦ Σουλιοῦ ἦταν ὅμοια μὲ τὰ συνήθεια τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς περιοχῆς, μὲ κύριο χαρακτηριστικὸ ὅτι εἶχαν ρίζες πανάρχαιες.

Τέλος, οἱ Σουλιώτες κατὰ τὴν πίστη τους ἦταν χριστιανοὶ καὶ μιλαγαν τὴν Ἡπειρωτικὴν Ἑλληνικὴν γλώσσα.

Καλύβα: λιθάρια, πλάκες καὶ κλαριά.

* Οἱ φάρες τῶν Ζερβάτων, Δρακάτων, Τζαβελλάτων, Μπουσιπάτων, Πασσάτων, Δαγκλιάτων καὶ Μποτοαράτων.

** Σούλι: Τζαβελλαίοι, Βοτσκαίοι, Δρακαίοι, Δχγκλαίοι, Κουτσονικαίοι, Καραμπιναίοι, Μπουτζαίοι, Σεχαίοι, Καλογεραίοι, Ζορμπαίοι, Βελιαίοι, Ηανασαίοι, Κασκαραίοι, Τοραίοι, Μαντζαίοι, Ηαπαγιανναίοι, Ηασιαίοι, Τονταίοι, Σαχιναίοι, Ηαλαμαίοι, Μχταίοι, Μπουσιμπαίοι. Κιάρα: Ζερβαίοι, Νικαίοι, Φωταίοι, Ηανταζαίοι. Ἀβαρίκος: Σαλαραίοι, Μπουραίοι, Τζιοραίοι. Σαμονίθα: Μπεκαίοι, Δαγκλιαναίοι, Ηραίοι.

Δ

Τὸ Κοινὸν τῶν Σουλιώτῶν ποὺ σὰν πυρτίνα του εἶχε τὸ Τετραχώρι, μὲ τὸν καιρὸν αὐξῆταις τὴν ἐπιφροή του εἰτὴν περισσή, καὶ τὴν μεγαλύτερη ἀκμή του, ἀναπτύχθηκε πρὸς ἀνατολάς — τὴν στηλερινή Λάχχα Σούλη. Ἰδιαίτερα ἐπηρέαζε τὰ πλούσια καμπογάρια τοῦ Φαναρίου τὰ δυοῖς, μὲ ἀντέλλαγμα, προσέφερε τὴν στρατιωτική του ίσχυν γιὰ τὴν ἀσφάλειά τους.

Τὸ Σούλη τελικὰ κάθητρκε τὸ Δεκέμβρη τοῦ 1803, μετὰ ἀπὸ σκληρούς καὶ πολύγρονους ἄγωνες μὲ τὸν Ἀλῆ - Πατέρα τῶν Γιαννίνων τοῦ δυοῖς εἶχε γίνει πραγματικὸς ἐριάλτης. Ἀποκορύφωμα τοῦ ἀγώνα τους ἦταν οἱ περισσότεροι Σουλιώτες καὶ Σουλιώτισσες νὰ σκοτώθουν στὶς μάχες, πολλοὶ καὶ περισσότεροι γυναικεῖοι νὰ σκορπιστοῦν, ἀλλοι: γιὰ νὰ σκοτώθουν χορεύοντας στοὺς γκρεμούς τοῦ Ζαλόγγου, ἀλλοι: γιὰ νὰ σφαγιοῦν, ἀλλοι: γιὰ νὰ κύπεψηρποληθεύν καὶ δικαλόγγηρος Σαρισούλη νὰ ἀνατιναχθεῖ μαζί μὲ τὸ μοναστήρι καὶ τοὺς ὑπερασπιστές του εἰς Κούγκι.

Ἄπο τότε τὸ Σούλη δὲν ξενάγινε ποτὲ δυνατὸ δύως πρῶτα καὶ στήμερα: στὸν Ἀδαρίκο καὶ τὴν Κιάφα δὲν ὑπέργει οὔτε μιὲν φαγίλια, τὴν Σαριούδα ζοῦν τέσσερις - πέντε καὶ τὸ Σούλη καμιὰ δεκαριά δλοι κι δλοι: ἁδομήγα πέντε νομιαταῖς.

Στὶς μέρες μιας τὸ Σούλη, ὅσο κι ἡνὶ λέμε πώς γάθητρκε καὶ πώς δὲν ἔχει:

Ο Ἀδαρίκος ἀπὸ τὴν Κιάφα

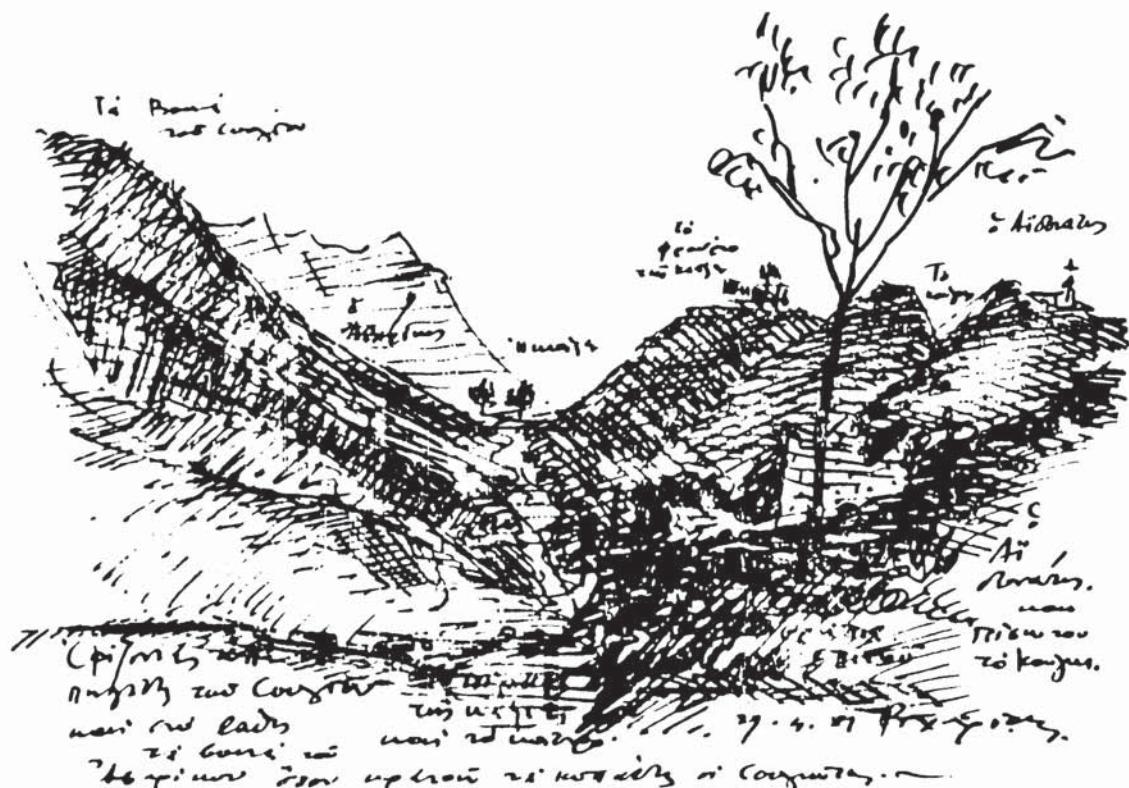
Τὸ Ισιώμα τὸ Μεσοχώρι.

τίποτε ἀπ' τὸ παλιό, νομίζω πώς μένει: τὸ Ίδιο. Κρατάει ἀκόρια δλο τὸ εἶναι του, μόνο ποὺ μὲ τὰ μέτρα μας εὔχολα δὲν μποροῦμε νὰ τὸ νιώσουμε.

Ο παπα - Γιάννης δ στηλερινός, επηρέσ, ζερχικιανός, λιτός καὶ δυνατός, δημοτος τσακάλι, μὲ τὴν ίδιαν επειδη δρασκελάει τὰ δράχια καὶ τὶς ρεματιές τὸ ίδιο ὑπηρετεῖ μὲ προσευχές τὸ Θεὸν καὶ τὸν συνάνθρωπο τὸ ίδιο αλαγάει τὰ γίδια στοὺς γκρεμούς καὶ τὶς κορφές τὸ ίδιο κυνηγάει χωρίς κανένας νὰ μπο-

ρει νὰ τοῦ παραβγεῖ στὸ συγγάδι καὶ τὸ ἴδιο ἀγαπάει τὸν τόπο ἀφοῦ, μ' ὅλες τις στεργήσεις του, λέει πώς ἀλλοῦ δὲν μπορεῖ νὰ ζῆσει. Ηιστεύω πώς τοῦτον τὸν συγγερινὸν παπα - Ιιάννη εὔκολα δὲν μπορεῖς νὰ τὸν ξεχωρίσεις ἀπὸ τὸν πα-

·Αγνάντι ἀπ' τὸ Μεσοχώρι στὸν Ἀθαρίκο καὶ μακριά...

λιὸ Σουλιώτη. Εἶναι ἴδιος κι ἀπαράλλακτος μὲ τοὺς παλιούς, ὅπως κι ὅλοι οἱ ἄλλοι. Κι ἂν τὰ πράμικατα δὲν ἀλλάξουν πολύ, ὅμοιοι θὰ μείνουν ὅλοι μὲ τοὺς παλιούς γιατὶ εἶναι κι αὐτοὶ «γέννημα καὶ θρέπια» τοῦ Σουλιοῦ.

Μέσα ἀπὸ τὰ παραπάνω νοιτίζω, πώς τὰ κύρια συγγάδια εἶναι δτὶ οἱ Σουλιώτες:

— ἀγαπήθηκαν μὲ τὰ βουνὰ καὶ τὰ ρουμάνια, τὴν γύρινια τοῦ τόπου, τοὺς μακρινοὺς δρίζοντες, τις ἐποχὲς καὶ τις ὥρες· κατανόγνωσαν τὴν ἀλγίθεια καὶ τὴν διπορφιὰ τοῦ τόπου κι ἔκαναν χαρακτήρα τους τὴν λέβεντιὰ καὶ τὴν μπέζα.

— σίμιωσαν δὲν ἄλλο κι ἀδελφώθηκαν γιὰ νὰ παλέψουν τὴν ἀνέχεια καὶ τὴν στέρηση κι ἔγιναν λιτοί, συνυατοί καὶ δίκαιοι.

— μάντεψαν τὰ ιτιγινύιατα τῆς Θελας δημιουργίας, κοινώνγησαν μὲ τὸν Θεό, καὶ ἔγιναν πιστοί.

— ἀγάπηγαν τὸν τόπο τους καὶ τὸν κόσμο τους κι ἔγιναν ἡρωῖκοι.

— τελειώθηκαν κι ἔκαναν τὴν αὐτοθυσία τρόπο ζωῆς.

Δ

2. 'Απ' έτσι έχουν γράψει και είπωθει γιά τό Σουλι: άπό λόγιους και έχουν πέτει στήν αντίληφτή μου, μου μένουν έντονα διαρωτισμός και η αύτοθυτία γιά τήν πατρίδα και τήν έλευθερία. 'Από παλιές ζωγραφίες, μου μένει η εικόνα του Σουλιού σάν χωριού μικρό... αρχοντικά (!) και βουνά δροια μέ... κομψούς κύκλωπες.

'Απ' τή λαϊκή σοφία περισσότερο μου μένουν χαραγμένα στή μνήμη:

α. 'Η προτίμηση τών Σουλιώτων νά διαλέξουν γιά διγιό και προστάτη τους τὸν 'Αι - Γιώργη τὸν Καστιάρη μὲ σπαθί και μὲ κοντάρι: τὸν διγιό πού πέρα διπ' τήν διγιοσύνη έχει γνώρισμα τή λεβεντιά και τή δύναμη νά αραινέει τὰ δρύζια.

β. 'Η αρχιτεκτονική τῶν δίπιτων σπιτιών πουνται χειρόμένα διπ' τὰ ίσια λιθάρια και διπού δρέπτηκε λίγος τόπος πουντα: κλειστή, λιτή, χωρίς στολίδια και διλα πού δὲν έχουν «χρεία» πού δάνειει τήν δρή τῶν σπιτιών μικρά - μικρά παραθύρια δροια μὲ κορτερές ματιές στά γύρω.

γ. 'Η φορεσιά τῆς Σουλιώτισσας πουνται μαύρη, κατέμυρτη μὲ αύτηρά κούψιματα και διορθρια θεμιτατά στολίδια. Τούτη τή φορεσιά μου λέει πώς είναι δροια μὲ τό τραγουδέστε μοιρολόι τής χαροκαρμένη, κυρά - μάνας δροια και μὲ τής Πλανταγιάς τό μοιρολόι δέν λέει «ώ γλυκύ μου ξερ...» κι αντεμώνει τήν πίκρα του χαιριού μὲ τή γλύκα τής γένεσης δπου πάνω στόν βαθύ πόνο συνταιρέσσεται δ τόνος τής χαράς τής διορθφαδός. Και τή φορεσιά του Σουλιώτη δισπρη, καθάρια, λαμπρή μέσα στό μουντό τόπο, λιτή και διπέριττη. Τούτη πάλι τή φορεσιά πού κάνει τόν δινέρα λαμπρό και δινατέ - τό «ξερ» τής μαυροφόρης Σουλιώτισσας.

δ. 'Ο χορός τού Σουλιώτη πού μὲ τή ένταση τής κίνησης γίνεται έκφραση δύναμης και περηφάνιας, και τής Σουλιώτισσας δπου τή, αερινή λυγεράδα γίνεται θύμος τής γυναικείας διορφιάς. Τούτη τή αντίθετη, δταν μάλιστα τούς δέις δλους μαζί νά χορεύουν, καταλαβαίνεις πώς δὲν είναι τίποτ' άλλο άπό τόν αιώνιο νόριο τής αρχέγοντς διελεκτικής τού έρωτα.

ε. Τά τραγούδια πού τραγούδιζουν γιά τή φύση, και τή γυναικία:

— «Ησυχά πού είναι τά βουνά, ήσυχοι πού είναι: οι κάμποι / δέν καρπούνε θάνατο, γεράματα δέν έχουν / μόν' χαρτερούν τήν άνοιξη, τό Μάγη, τό καλοκαρι / ...».

— «Τόπους πολλούς έγύρισα Φράγκους και Φραγκονήσια / είδα Ρωμιούς και Τούρκισσες, Φράγκους και Φραγκοπούλες, / δέν είδα άλλη πουθενά φρόνιμη κι ανδρειωμένη / σάν κείνη τή Σουλιώτισσα τήν άδελφή τού Νότη...». Κι διλούς: «Ένα πουλάκι κάθουνταν έπάνω 'ς τό γεφύρι / Μυρολογούσε κ' Ελεγγε τ' 'Άλη πασά τού λέγει.. / Δέν είναι έδω τά Γιάννενα νά φτιάστης τά Ζιρόδνια. / Δέν είν' έδω τή Πρέβεζα νά φτιάστης Παλαιομέρη. / Μόν' είν' τό Σουλι 'ξαχουστό, τό Σουλι 'ξαχουμένο. / Πού πολεμούν μικρά παιδιά, γυναικείς και κορίτσια / πού πολεμει Τζαβέλλαινα μὲ τό σπαθί 'ς τό χέρι. / Μὲ τό παιδι 'ς

τήν ἀγχαλίδη μὲ τὸ τουφέκι 'ς τ' ἄλλο. / Μὲ τὰ φουσέκια 'ς τήν ποδιά σὰν ἀξιό^{την}
Σεραπιέρη. / Ή κυρά Μέσχω χούΐαζε 'πο πάν' ἀπὸ τὴν Κιάφα. / Ποῦστε παι-
διά Σουλιώτικα, καὶ σεις οἱ Τζαβελλαῖοι. / Μαζί μου δλοι τρέξατε, γυναικες
καὶ κορίτσια / Τοὺς Τούρκους γιὰ νὰ σφάξετε, σπόρο γὰ μὴν ἀφῆστε».

Τὸ κάστρο τῆς Κιάφας.

ζ. Τὰ γράμματα τῶν Καπεταναίων ποὺ δείχγουν τὴν φρενηση:

Τοῦ Λάιπρου Τζαβέλλα ποὺ λέει: «έὰν δὲν δέσις μεν γέος καθίως είναι, δὲν
μένει εὐχαριστηριένος ν' ἀποθάνει διὰ τὴν πατρόδα του, αὐτὸς δὲν είναι ἀξιός
νὰ ζήσει καὶ νὰ γυιωρίζεται ὡς μένδις μου». Καὶ τοῦ γιοῦ του Φιώτη ποὺ συνε-
χίζει σὰν τὸν πατέρα λέγοντας: «μὴ στοχασθεῖς Βεζύργη δὲ μὲν εὔρης μι-
κρόψυχον... η ἀγάπη τῆς πατρόδας μου μὲ κάνει νὰ μὴ στοχασθῶ μότε γυνα-
κα οὖτε μένδις».

Μὲ δυὸς λόγια νιώθω τὸ Σούλι δροιο μὲ τὸ Ἡπειρώτικο μοιρολόδ' τὸ τραγοῦντος ποὺ τραγούσθησε ἀντάμια τὴν λεβεντιά, τὴν πίστη, τὴν διορροιά, τὴν ὄωτή καὶ τὸ θάνατο. Καὶ νιώθω ἀκόμια τοὺς Σουλιώτες δροιούς μὲ χυπαρίσσια πού: μὲ τὴν φηλή καὶ λιγνή κοριοτταπιά τους φτιάγουν στὸν οὐρανὸν μὲ λεβεντιά περτίφανα μὲ τὴν λυγεράδα τους χορεύουν δροιοι τὸ ρυθμὸν τῶν δερ:κῶν τῶν καιρῶν μὲ τὴν λογινάδα τους καὶ τὴν αὔτετρή μορφή τους δείχνουν χαρακτήρα λιτό καὶ καθάριο καὶ μὲ τὸ μαχροπράξινο χρώμα κάνουν τὸ μάτι νὰ χαίρεται χωρὶς ξεθαρρέματα. Τὰ χυπαρίσσια ποὺ τρανεύουν μὲ λιγοστὸ χώμα καὶ νερὸ καὶ χωρὶς νὰ δημάδουν φανταχτερὰ λουλούδια κάνουν καρπὸ ποὺ δὲν δαγκώνεται κι οὔτε εὔκολα σαπίζει. Κι: ἀκόμια πιὸ πέρα, δπως θάλεγε κι δ ποιητής, νιώθω τὸ Σούλι νάνα: δ τόπος μὲ τὴν «ἀνεπαρκή, αὐτάρκεια». Ἀνεπαρκή, γιατὶ δὲν ἔχει τίποτα ἀπ' δεσμὸν τὴν ἀγαθὴν καὶ πλούτια λογιάδουρε γιὰ διαγκαλα τῆς ζωῆς. Αὐτάρκεια, γιατὶ ἔχει περίσσεια σ' δεσμὸν τὴν ἀγαθὴν χρειάζεται καὶ ζητάει· γιατὶ ἔχει δλα τὴς ἀγιωτύνης τ' ἀπαραιτητα.

3. Τὸ αἰσθητικὸ ὑφος — δ χαρακτήρας — τοῦ φυτικοῦ χώρου τοῦ Σουλιοῦ είναι: λοιποτέρα μοναδικός.

Σειρὲς ἀπέλειωτες γυμνὲς δουνοκορφές, ή μιὰ πίσω ἀπὸ τὴν ἀλλη, μέχρι τὴν ἀκρη, τοῦ δρέποντα σφίγγουν τὸ Σούλι: σὲ σφιχτή, ἀγκαλιά. Ψηλὲς κορφὲς μέχρι τὰ οὐράνια καὶ δαθίες χαράδρες μέχρι τὰ αυθικὰ τῆς γῆς φένουν στὰ δύστα τοῦ αἰθρίου. Καὶ ἀπὸ δευτέρα, μακριὰ καὶ ἀπέκρυψα, ἀκούς νὰ βγαίνει ἐπέγγος ὑποχθόνιος τοῦ Ἀχέροντα τὴν Εσσή. Τοῦ ποταμοῦ ποὺ σὰν στοιχεῖο, μὲ τὸ κεφάλι στὸ Νεκρομαντεῖο — τὴν πύλη τοῦ Ἀδη — χώνει μὲ στροφὲς τὰς οὐρές του στὰ λαγούρια τοῦ Σουλιοῦ.

Γύρω καὶ κοντὲς τὸ Μεσοχώρ: ἔχεις νὰ δεις μόνον τὴν γύμνια τῆς πέτρας, τὸ πικρὸ χαμόγελο τῆς σκληρῆς ἀσφάκας, τὴν ἔσπειρη γῆς, καὶ λίγα δέντρα μὲ μικρούς σκληρούς κορμούς. Καὶ μόνον ἀναβαῖς ψηλὰ μπορεῖς, μακριὰ - μακριὰ εἰν δειπνό, νὰ δεις τὴν εὐφορη, γῆς τοῦ κάμπου μὲ τὰ διπλωροφόρα καὶ τὰ τριπύλια καὶ τὰ επαρτά· καὶ στὸ δάσος, ἔκει ποὺ σθήνει τὸ μάτι, φαντάζει τὸ Ἰόνιο Ηέλιαγο.

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ περίγυρο τοῦ Τετραχωριού σὰν γίγαντες, τρεις δουνισιοι δύχοι ἑπερβοδάλουν: τὸ ὑψώμα τῆς Κιάφας μὲ τὸ φρούριο, τὸ ὑψώμα τοῦ Κουγκίου μὲ τὰ ἔρεπια τοῦ μοναστηρίου καὶ τὴν βάχη τοῦ Δράκου μὲ τοῦ Ἀι - Δονάτου τὸ ζωκκλήτι. Τρεις γίγαντες τῆς φύσης, ποὺ οἱ Σουλιώτες καταξίωσαν νὰ γίνουν σύμβολα ἀνόρειας, αὐτοθυσίας καὶ πίστης.

Πιὸ κοντά του θὰ δεις τὴ δίψα τῆς γῆς, τὸ ἀγριολούλουδο νὰ δυσκαλεῖ τὸ χυμὸ τῆς πέτρας, χαλκία νὰ κουρνιάζουν κάτω ἀπὸ βράχους περτίφανους, καὶ ἔρπετα νὰ σέρνονται: καραβοκώντας νὰ θρέψουν τὴν πελνα τους. Καὶ στὸν οὐρανὸ δὲν ἔχεις παρὰ διστρα τὴν νύχτα καὶ τὴ μέρα βασιλικοὺς δετούς περτίφανους καὶ τρομερούς καὶ κάπου - κάπου κανένα φοβισμένο ταριπούλε.

“Ολα τέως μοιάζουν ἔξωχοσμα καὶ ύπερβατικά. Μοιάζουν μὲ τὴς ἐκκλη-

ειδες τὸ ὄφος ποὺ εἶναι «ὑψηλὸς» καὶ δχι ὥραῖο. Τὸ ὄφος ποὺ πλάθεται ἀπ' τὸ λιτό, τὸ αὐτογέρο, τὸ ἀπόλυτο, τὸ ιεγαλειῶδες καὶ ὑπερβατικό. Τὸ ὄφος ποὺ σημιτάζει ἀκόμη πιώς: οὐ τοῦτο τὸ πόσο δὲν χωροῦν τὰ περιττὰ καὶ περίσσαια, τὰ ἀμφιβόλα καὶ αὐτὰ ποὺ «ἰδιάζουν» καὶ δὲν συνταιριάζουν μὲ τὴν «ἀρχέγονη σύστα».

1. Στὸ Μεσοχώρι ἔχεις νὰ δεῖς: μιὰ Ισιάδα ποὺ καλοδεχούμενα σὲ δέχεται καὶ σὲ καλεῖ μὲ γήρειμά νὰ σταλεῖς. Στὸ θάλιος ἀνατολικά, φαίνονται τὰ εκόρπια κουφάρια τῶν παλιῶν σπιτιῶν γκρίζα, ὅποια μὲ τὶς πέτρες, μινύμες τοῦ ιεγαλείου καὶ τῆς τραγικῆς γιορτᾶς τῶν Σουλιωτῶν. Στὴ μέση τοῦ Μεσοχωριοῦ, εἶναι τὰ σαράντα πυργάδια ποὺ παλιότερα ἦταν, δπιως λένε, τριακόσια. Τρύπες θαλιάς στὰ ιωθικὰ τῆς γῆς, σύρισσολο στέργυργης καὶ κάποιας ἀπόκρυγης σχέσης, φέρνουν ἀπὸ τὸν ὑποχθόνιο κόσμο τηγες, δροσιά κι ἀγλασμα στοὺς διψασμένους τότε καὶ τώρα Σουλιωτες. Ήιδη πέρα ἔνα ἀλλο σηριάδι τρανὸς εἶναι τὸ ἐρείπιο τῆς Βουλγαρίας. Καὶ διὸ πάνω, στὸ δράχο σκαρφαλωμένα, εἶναι τὰ ἐρείπια τῆς ἐκκλησίας τοῦ Αἱ - Γιώργη ποὺ ἔτρεψε τὴν πίστη καὶ τὶς ἐλπίδες τῶν Σουλιωτῶν. Λαχέρια ἔχει κοντὰ εἶναι καὶ τὰ ἐρείπια τοῦ σχολείου καὶ στὸ θάλιος, ἀριστερὰ δπιως κοιτάς τὸ παλιό χωριό, δ τόπος τῶν ἀποθανένιων τὸ κοιλιγιτήρι τῶν Τζαδελλαίων, τῶν Μποτσαράλιων καὶ τόσιν ἀλλων δημοτῶν ποὺ δὲν ξέρουμε κι οὔτε ποτὲ ήταν μάθουμε.

II Ήταν στὸ Νότο, τὰ πυργάδια στὸ Μεσοχώρι καὶ μνα παλιό σπίτι.

5. (II) λειτουργικὲς ἀπαιτήσεις τοῦ Μεσοχωριοῦ πρέπει νὰ καλυπταθοῦν ἀπὸ τὰ πῶς λειτουργοῦσε τότε, πῶς λειτουργεῖ σήμερα καὶ πῶς πρέπει νὰ λειτουρ-

γει στὸ μέλλον. Ήρέπει στὸ παλιὸ καὶ στὸ στήμερον νὰ γίνουν συνέχεια τὰ μελλούμενα. Τὸν παλιὸ καιρὸ τὸ Μεσοχώρι ἦταν τὴ πλατεῖα τοῦ χωριοῦ χωρὶς νὰ γνωρίζουμε τὶς λειτουργίες πέρα ἀπὸ τὰ πηγάδια καὶ τὴ Βουλή. Εθρούμε πάντως διὰ ἐκεὶ γίνόταν οἱ συνελεύσεις, τὰ δικαστήρια καὶ οἱ θρησκευτικὲς γιορτὲς δὲτης δικοπονότας τῶν Σουλιωτοχωριών.

Στήμερα γιὰ τοὺς λίγους κατοίκους λειτουργεῖ τὸ Γέιο σὰν Μεσοχώρι. "Εγχει τὸ σχολεῖο, ἔνα μικρὸ καφενεῖο, τὰ πηγάδια ἀπ' δόπου παίρνουν νερὸ καὶ ἐκεὶ οἱ λιγοστοὶ κατοίκοι κάθονται στὸ πλάτιμά του ν' ἀγναντέψουν τοὺς δρόζοντες. Ἀκόμια κάθε γρόνο τὴν τελευταῖα Κυριακὴ τοῦ Μαγιοῦ γίνεται μιὰ γιορτὴ. Ἐδῶ συρρέουν ἀπὸ δέλη τὴν περιοχὴ καὶ ἀπὸ πολὺ πιὸ μακριά, "Ελλήνες καὶ Πανέλληνες, λαϊκοὶ καὶ ἐπίσημοι, γιὰ νὰ τιμήσουν τὴ μνήμη τοῦ Σουλιοῦ. Τούτη ἡ γιορτὴ εἶναι διοικητικὸ μὲ παλιὸ πανηγύρι. Μαζεύονται γιὰ νὰ τιμήσουν τὸν ἄγιο καὶ τὸ Σούλι, ν' ἀνταμώσουν δὲνας τὸν ἄλλο καὶ νὰ γλευτήσουν δλοὶ μαζὶ.

Γιὰ τὸ μέλλον νοεῖνα πώς σὰν καλύτερη λειτουργία ταιριάζει νὰ γίνεται, δ.τι καὶ στήμερα: μεσοχώρι — τόπος τιμῆς καὶ γιορτῆς, δὲλλα καὶ μόνη γιὰ τὸν ἐπισκέπτη τοῦ Σουλιοῦ. Τόπος κοινωνίας ἀντὶ μουσείων καὶ ἐπισκεψῆς. Γιὰ νὰ ἔχουμε τηθεὶ αὐτή τὴ λειτουργία του, κρίθηκε διὰ θὲτο πρέπει νὰ ἔχει:

α. Μιὰ ἐκκλησιὰ γιὰ τοὺς στήμερον κατοίκους, τὶς γιορτὲς καὶ τὴν προσκύνητη τοῦ ἐπισκέπτη.

β. Μιὰ αίθουσα ἐκδηλώσεων, πληροφόρησης καὶ ἀναθημάτων γιὰ τοὺς ντόπιους καὶ τοὺς ἐπισκέπτες. "Ετοί ποὺ νὰ μένει πάντα «ζωτανή» καὶ νὰ δίνει τὶς σωστὲς πληροφορίες χωρὶς τὴν ἀνάγκη τῶν... «ξεναγῶν».

γ. Τὸ κοινοτικὸ κατάστημα, ὡς παρουσία τῆς διοίκησης τοῦ τόπου.

δ. Τὸ καφενεῖο καὶ μπαχάλικο τοῦ χωριοῦ μαζὶ μὲ μικρὸ ξενώνα ποὺ θὰ ἔχουμε τηθεὶ καὶ διοικητικὸ μέσα γιὰ λίγο.

ε. Τὸ «μνημεῖο» ποὺ θὰ θυμίζει τὰ παλιά.

ζ. Ἀπλωσίες καὶ ίσχια γιὰ τὸ πανηγύρι, τὸν κόσμο ποὺ θ' ἀπλωθεὶ νὰ φάσι, νὰ πιεῖ, νὰ χορέψει καὶ τοὺς πραματευτάδες, μὲ τὰ γλυφάσουρια καὶ τὴ φανταχτερὴ πραμάτια.

η. Ηερίφραξη γιὰ νὰ μήν μπαίνουν στὸ χώρο τ' αὐτοκίνητα καὶ τὰ ζωτανὰ ποὺ τὸν παραποιοῦν καὶ τὸν δρωμίζουν.

θ. Γιὰ νὰ δοθεῖ στὸν ἐπισκέπτη ἀπλὰ καὶ ούσιατικὸ τὰ περιεχόμενο τοῦ Σουλιοῦ, σὰν πιὸ κύρια μέσα έκρινα διὰ εἶναι τὰ παρακάτω:

α. Γιὰ τὴ σωστὴ πληροφόρηση θὲτο πρέπει νὰ χρηγιλισποιηθεὶ κάθε θυμητάρι αὐθεντικό, κείμενα ἀπὸ ἐπιστολές, φορεσιές, δημοτικὰ παλιὰ τραγούδια, ζωγραφίες καὶ δημιουργίες μέσα γιὰ μιὰ λιτή ἀφήγηση τῆς ιστορίας, χωρὶς κριτικὴ καὶ ἀπόψεις.

β. Σὰν κύριους συμβολισμοὺς ἀπὸ τὸν γύρω χώρο, πρέπει νὰ δεχθοῦμε, τὶς τρεῖς χορυφές —Κιάφα, Κούγκι, 'Αι - Δονάτο— καὶ τὸ πέρασμα πρὸς τὸν

Αθαρίχο όπου τὰ δύο πλατάνια τῆς Κιάφας φτιάχνουν μιὰ ζηλευτή πύλη. Τῆς Κιάφας τὸ φρούριο ποὺ μιαῦρο, δουβδού καὶ τροιερὸ σὰν δράκοντας σὲ καραούλι, δυπις εἶναι, συμβολίζει τὴ δύναμιγ, τὸν ἀγώνα καὶ τὴ φοβέρα τοῦ Σουλιοῦ στὶς ἐπιβολές. Ήυιίζει ἀκόμα τὸ μεγάλο, συμβολικό, ἀποτρόπαιο ποὺ φοβίζει καὶ ἀποτρέπει ἀπὸ χιλιάρετρα μαχρύ δύοιον μὲ κακὸ σκοπὸ ἔρχεται πρὸς τὰ ἑδῶ. Τὸ Μοναστήρι στὸ Κούγκι ποὺ μὲ τὸ δλοκαύτιον τοῦ Σαμουὴλ εὔκολα μονολογάει σ' δλους, πέρα καὶ ἀπὸ συμβολισμούς, τὴ δύναμιγ τῆς αὐτοθυσίας γιὰ τὴν πατρὸν καὶ θρησκεία. Τὸν 'Αϊ - Δονάτο ποὺ λειτουργιέται καὶ ἀκόμα γίνεται εὔκολα ζωντανὴ μνῆμη τῆς πίστης τῶν Σουλιωτῶν στὸ Θεό. Καὶ τέλος, τὸ πέρασμα στὸν 'Αθαρίχο καὶ στὸ μαχρύνδυ νότιο δρίζοντα ποὺ δν τὸ ἔξηγήσεις στὸν ἐπισκέπτη, εὔκολα τότε γίνεται σύμβολο τῆς ἔκτασης τῶν Σουλιωτῶν καὶ τοῦ ξεσπιτωμοῦ τῶν Σουλιωτῶν' τοῦ ἀφανισμοῦ τους μὲ τὴ φυγὴν πρὸς τὸ Κάλογγο, τὸ Βουργαρέλι καὶ... παντοῦ.

Σύμβολα μέσα στὸ χώρο τοῦ Μεσοχωριοῦ εἶναι ἀπὸ μόνα τους τὰ πηγάδια, ἢ αὐλή, τὰ κουφάρια τῆς ἐκκλησιᾶς τοῦ 'Αϊ - Γιώργη καὶ τῶν σκόρπιων σπιτιῶν καὶ τὸ Κοιμητήρι. Τοῦτα δλα εὔκολα λένε πολλὰ γιὰ τὴ στέρηση, τὴν ἀδελφοτύνη, τὴν τραχειὰ ζωὴ καὶ τὸ θάνατο μιᾶς λαϊκρής κοινωνίας συνανθρώπων. "Ετσι θρέσκι πώς καλύπτουν τὶς πιὸ οὐσιαστικὲς μνῆμες. Τὸ μόνο ποὺ λείπει εἶναι ἢ παρουσία τῶν ἀνώγυμων Σουλιωτῶν καὶ γι' αὐτὸν νομίζω πώς θὰ συμπληρώνονταν οἱ συμβολισμοί δν μέσα, κατατείσεις στὸ Μεσοχώρι, φυτεύονταν ἀνταρισμένα λίγα θεράτα κυπαρίσσια.

γ. Γία τὰ ώλικὰ καὶ τὸν τρόπο κατατκευῆς νομίζω πὼς δὲν ὑπάρχουν ἐπιλογές ξένῳ ἀπ' αὐτὰ ποὺ αἰπογες δ τόπος συνήθιζε. "Ετσι μόνο μποροῦμε ν' ἀπο-

Μεσοχώρι

'Ο Αϊ - Δονάτος

φεύγουμε τὸ γέ «διασσούτε» καὶ ἀκόμα νὰ μὴ προσβάλλουμε τὴν «ἀρχέγονη σύστα», τὸ λιτὸ καὶ ἀπέριττο. Καὶ πιὸ πέρα, νὰ πετύχουμε ὅπως καὶ παλιὰ τὴν

ταύτιση, τής κατασκευής — σὲ μιὰ ἡχέστη, σχεδὸν αἰσθησακή, ήταν ξένη — μὲ τὸν τόπο ποὺ τὴν ἔχει νὰ μικράνει γέννητρια δύοιο μὲ τὶς πέτρες, τὶς πλάκες καὶ τὰ ξερὰ κλαριά.

7. Ὁποις τονίστηκε πρίν, τὸ Σουλᾶ δὲν εἶναι ἔνας τόπος μάρτυρας γιὰ κάποιο συγκεκριμένο ἱστορικὸ γεγονός, ἀλλὰ ἡ μαρτυρία γιὰ γνωτὰ καὶ θγνωτὰ μιᾶς οὐσίας. Ἐτοι τὸ Σουλᾶ δὲν μπορεῖ καὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἔσται οὐσίας: σὲ κάτι περιοριζόμενο. Τὸ αποτέλεσμα εἶναι: νὰ ἐρεθίσται ὁ ἐπιτρέπεται, ἀπὸ ἔνα σύνολο ἔστις καὶ οὐ σὲ προστηριζόμενο καὶ μόνος νὰ διαλέξει, μὲ τὸν τρόπο ποὺ τοῦ πάσι, τὸ δρόμο γιὰ τὴν κοινωνία καὶ τὴν κατανόηση. Ἐτοι τὸν πρώτη ἀρχή γιὰ τὴν Σύνθετη προστριθῆται, ἡ ἀρχή τῆς «ἀνοικτῆς» — πολυετεῖας της Σύνθετης ποὺ ἔχει φαίνει: δλα τὰ παραπάνω.

Γιὰ νὰ συγχρηθεῖ διποὺς ὁ ἐπιτρέπεται, τὴν ἐνεργοποίηση τῶν ἐπιντερικῶν δυνάμεων τοὺ ποὺ ήταν τὸν κάνουν νὰ ἀντιληφθεῖ τὸ περιεχόμενο τοῦ χώρου θὰ πρέπει νὰ δρεθεῖ σὲ μιὰ κατάσταση, δυναμική, σὲ μιὰ διαδικασία ἐναλλασσόμενης ἐρεθίστας, έντασης. Αὐτὸς σημαίνει, δποις ξανθεὶς πώθηκε, πώς θὰ πρέπει νὰ δρεθεῖ τοῦ διαδικασία μιᾶς πορείας διαδικασίας τηνίτης, ἐντατικὰ μὲ τὴν πρόποντα διάταξη, τὸν διατάξειν τυποδολικῶν. ἀντιληφτικῶν καὶ κινητικῶν εποιησίων. Ἐτοι τὸν δεύτερη, ἀρχή, γιὰ τὴν Σύνθετη, τῆς διαδικασίας τοῦ Μεσοχωρίου τοῦ Σουλᾶού προκύπτει, ἡ, ἀρχή, τῆς ἐντατικῆς πορείας.

Τέλος, καὶ ἐπειδὴ, ὁ τόπος τοῦ Μεσοχωρίου, τὸν χώρος κοινωνίας μὲ ένα σημαντικὸ ἱστορικὸ περιεχόμενο, εἶναι κι ἔνα εἶδος τόπου προσκυνήσεως, κρίνεται: ἀναγκαῖο, τὸν ἀρχή, ν' ἀφορισθεῖν τὰ ἀστριδίβαστα τοῦ χώρου καὶ νὰ ὑποδιαθείστοιν τὰ ἀστριδίβαστα τυνθίθεια τὸν ἐπιτρέπτων. Σὲν τρίτη, λοιπόν, ἀρχή γιὰ τὴν Σύνθετη προκύπτει, ἡ, ἀρχή, τῆς «ἀπομόνωστης» τοῦ χώρου τοῦ Μεσοχωρίου ἀπὸ τὰ σημειώνα τὰς ἀστριδίβαστα.

8. Τὰ ἀστριδίβαστα στοιχεῖα τοῦ χώρου σήμερα εἶναι:

α. Ὁ ἀστριδίβαστος δρόμος ποὺ πάει τοῦ Σαριονίδα καὶ τὸν Άι - Δονάτο, γιατὶ ἀπόκοινε τὸ Μεσοχώρι: ἀπὸ τὴ δυτική πλαγὴ τοῦ χωρίου, ἔχει τοιμές τὸν φυσικὸ χώρο καὶ πάνω του κινούνται καὶ σταθμεύουν κάθε εἶδους τροχοφόρα.

β. Ἐνα ὑπόστεγο ἀπὸ εἰδέρα καὶ λαμπρίνες.

γ. Ἐνα μινιμείο ἀπὸ μάρμαρα καὶ κάγκελλα.

δ. Ἐνα πολὺ κακόγουστο είκονοστάσις: ἀνάλεια τὰ πυργάδια.

ε. Ἐνα διθύριο κτίσμα ἀποχωρητηρίου γιὰ τὰ παιδιά τοῦ σημερινοῦ σχολείου, καὶ

ζ. Μιὰ ἀπεράδεκτη περίφραξη, ἀπὸ ευριπατοπλέγματα.

9. Δουλεύοντας δλα τὰ παραπάνω καὶ περνώντας μέσα ἀπὸ ἀμφιβολίες καὶ φόδους καὶ ἀγωνίες καὶ ἐνθουσιασμούς γιὰ τὴν Σύνθετη τὸ ἀποτέλεσμα καὶ πιεστένος ἀπὸ τῆς πρακτικῆς τὶς ἐπιταγές, ἔφτασα τοῦ λύση ποὺ φαίνεται.

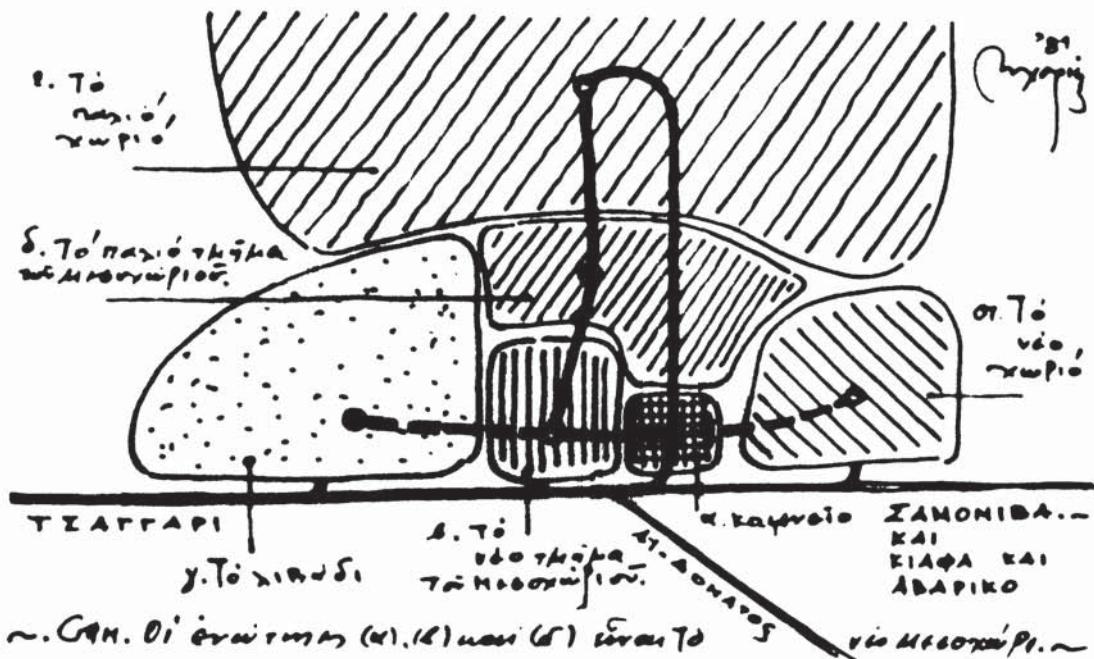

...ἀναζήτησον γιὰ κατανόησον...

ται στὰ σχέδια και τὶ, σύνθετη, ποι τὸ περιεχόμενό της περιγράφεται παραχώτω:

α. Ὁ συνολικὸς χῶρος τοῦ Μεσοχωρίου διαχίνεται σὲ τέσσερις ἐνότητες: Στὸ χῶρο τοῦ καφενείου και ἔσπια (α), στὸ χῶρο τὸ λειτουργικὸ ποὺ ἔχει πρετεῖ τὸν μηχανισμὸ λειτουργίας και ἀνάδειξης τοῦ ιστορικοῦ χώρου και ὃπου ἐντάσσεται ἡ, ἐκκλησία, ἡ, αίθουσα ἐκδηλώσεων, τὸ κοινωνικὸ κατάστημα

Σχέδιο δομῆς — δραγάνωστος τοῦ Μεσοχωρίου

και τὸ μηχανεῖο (δ), στὸ χῶρο - πλάτιωμα γιὰ τὸ πανηγύρι (γ), τὸ χῶρο ποι εἶναι δική αὐτὴ ιστορικὸς χῶρος και ὃπου περιλαμβάνονται τὰ πηγάδια και ἡ, Βουλή, (β), τὸ παλιό χωρίο (ε) και τὸ νέο χωρίο (ζ).

Οἱ τέσσερις λειτουργικὲς ἐνότητες (α, β, γ, ζ) παρατίθενται ἡ μία διπλὰ στὴν ξάλιγ, εὲ συνέχεια και παράλληλα εὲν αὐτοκινητόδρομο ὥστε νὰ ἔχει πρετεῖσαι διπλὰ αὐτὸν και νὰ συν - λειτουργοῦν χωρίς νὰ προσβάλλεται .. νὰ ἐνοχλεῖται δική αὐτὴ ιστορικὸς χῶρος (ἐνότητες δ, ζ) και δ χῶρος τοῦ παλιοῦ χωρίου ποὺ συνέχεται μὲν αὐτές.

6. Γιὰ λόγους λειτουργικούς και ἐλέγχου οἱ ἐνότητες (δ), (ζ) κλείνονται νότια, δυτικὰ και ἀνατολικὰ μὲ μάντρα χαιρετή, ἀπὸ ξερολιθιά, μὲ τὸν πιὸ διακεκριμένο τρόπο ποὺ μπορεῖ νὰ γίνει, ὥστε νὰ μήν γίνεται ἀντιληπτή, εὲν τοιτὶ, ἀνάμεσα στὶς ἐνότητες (α, β, γ). Στὴ, μάντρα αὐτὴ, ἀρχίνονται τέσσερις εἰσοδοι, ἀντιδιαμετρικὰ δύο - δύο, ὥστε νὰ υπάρχει εύκολα στὴ λειτουργικὴ ἔξυπηρέτηστ, τοῦ χώρου ἀλλὰ και στὴ συν - λειτουργία τῶν ἐνοτήτων.

γ. Σὰν ἀρχὴ, - ἀφετηρία τῆς πορείας ἐπίσκεψης τοῦ χώρου δρόστηκε τὸ καφενείο δημοτικούς δημοτικούς και μικρὸς χῶρος παρχαρίσιατο. Ἐτοι δ ἐπι-

τηέπτυγις ύποχρεωτικά ἀρχίζει ἀπό τὸ καφενεῖο τοῦ χωριοῦ (α), περνᾷει στὴν ἐνότητα (β), συνεχίζει στὶς ἐνότητες (δ) καὶ (ε) καὶ ἐπιστρέφει στὴν ἀφετηρία (α).

Ἡ θέση τῆς ἀφετηρίας —ἀρχῆς τῆς πορείας— ύπαγορεύτηκε ἀπὸ τέσσερις λόγους: νὰ εἶναι δρισιλένη μῆτε νὰ παρκάρουν τὰ δχῆματα σὲ ἐλεγμένο χῶρο, τὸ καφενεῖο νὰ εἶναι κατὰ τὸ συγγειρινὸν χωριὸν γιὰ νὰ τὸ ἐξυπηρετεῖ σωστά, σὰν χρήσῃ νὰ ιτύν ύποδαθηίζει τὸν καθαρὰ ἴστορικὸ χῶρο καὶ νὰ εἶναι τὸ τέτοιο συγγειρινὸ ποὺ θὰ ἐξυπηρετεῖ τὸν σχεδιασμὸ ιιιᾶς πορείας ποὺ θὰ δοηθῇει τὸν ἐπισκέπτη, στὴν κατανόηση τοῦ ἴστορικοῦ περιεχομένου τοῦ χώρου.

δ. Γίὰ τὴν ἐνότητα τοῦ Μεσοχωριοῦ μὲ τὰ κύρια σημεῖα τοῦ περίγυρου ἔχασφαλίστηκε καὶ τονίστηκε ὁ προσανατολισμὸς τῆς θέας μὲ ύποχρεωτικὲς φυγὲς πρὸς αὐτὰ. Ἐτοι ἀπὸ τὸ καφενεῖο, τὸ χαγιάτι στὴν εἰσοδο τῆς ἐκκλησίας, τὸ κοινοτικὸ κατάστημα καὶ τὸ πλάτερια ποὺ εἶναι ἀνάμεσά τους, τονίζονται κύρια οἱ φυγὲς πρὸς τὸ πέρασμα στὸν Ἀβαρίκο, τὴν Κιάφα, τὸ Κούγκι καὶ τὸν Ἀι - Δούνατο.

ε. Γίὰ νὰ μειωθεῖ ἡ ἐπιρροὴ στὸ χῶρο τῶν ἀσυιδέναστων κατασκευῶν ἀποικιακρύνεται τὸ ὑπόστεγο, τὸ παλιὸν ιινγκιετό, τὸ σιδερένιο είκονοστάσι, τὸ συριατόπλεγμα καὶ τὸ ἀποχωρητήρια καὶ πρὸς τὴν πλευρὰ τοῦ αὐτοκινητόδρομου, γίνεται ιιόνιογε τοῦ χώρου μὲ μάνσηρα καὶ πράσινο.

ζ. Γίὰ νὰ τυργυθοῦν οἱ πρῶτες ἀρχὲς τῆς σύνθεσης, οἱ ύποχρεωτικὲς ἀναφορὲς ποὺ περιγράφτηκαν παραπάνω —σύμβολα κλπ.— σκορπίστηκαν στὸ χῶρο χωρὶς ιδιαίτερες ἐιρφάσεις καὶ ύποχρεωτικοὺς ἐστιασμούς. Ἐτοι πιστεύω πὼς ὁ ἐπισκέπτης θὰ ἔχει τὴν ἐλευθερία νὰ ἐπικοινωνεῖ κατὰ τὰ μέτρα του χωρὶς ὅπιος καὶ νὰ χάνει τὰ οὐσιαστικὰ τῆς ιεράρχησής τους.

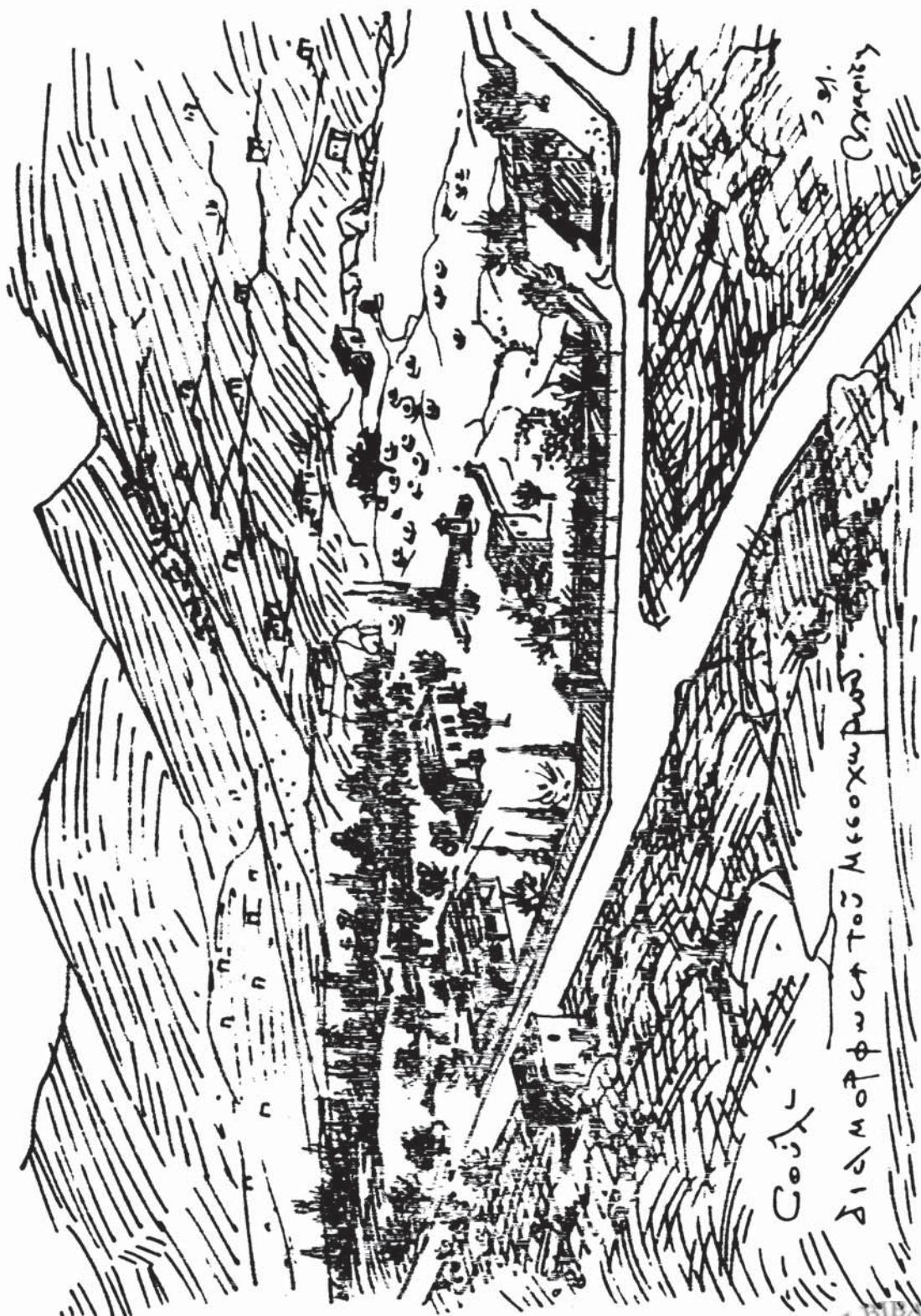
Ἐγίνει ἀκόμια προσπάθεια ὁ χῶρος νὰ μείνει ἀνθρώπινος —ἀνθρωποκεντρικὸς— χωρὶς νὰ γίνει ἀπόκοστος καὶ ιωστηριακός. Γί' αὐτὸς οἱ βασικὲς ἀναφορὲς καὶ λειτουργίες ἀναμελήτηκαν, οἱ κληρικες τῶν κτηρίων καὶ τῶν ἐλεύθερων χώρων —αὐλές, χαγιάτια κλπ.— κρατοῦν τὴν ἀνθρώπινη κληρικα καὶ ὁ φυσικὸς χῶρος δὲν μεταποιεῖται μὲ πλακότριπτα καὶ ἀλλου εἴδους ἔξιραϊσμούς.

Ιδιαίτερα τὸ «ιινγκιετό» ἀντὶ γιὰ ἀγάλματα καὶ ἀλλα πρότοια, τὸ συγχροτεῖ ἔνα σύνολο ἀπὸ στοιχεῖα: τὰ ψηλὰ κυπαρίσσια, ἢ γραφτὴ σὲ πλάκα ιιᾶς φράσης τοῦ Κίτου Τζανέλλα, τὸ είκονοστάσι μὲ τὸ σταυρὸν καὶ τὴν είκόνα τοῦ Ἀι - Γιώργη, καὶ ἔνα μικρὸ κάλιστρα - ἀναπαυτήρι.

10. Τέλος, γίὰ νὰ τυργυθεῖ ἡ ἀλληλή βασική ἀρχή τῆς σύνθεσης, τῆς ἐνότητικῆς πορείας, σχεδιάστηκε ἡ παρακάτω κινητική διαδικασία:

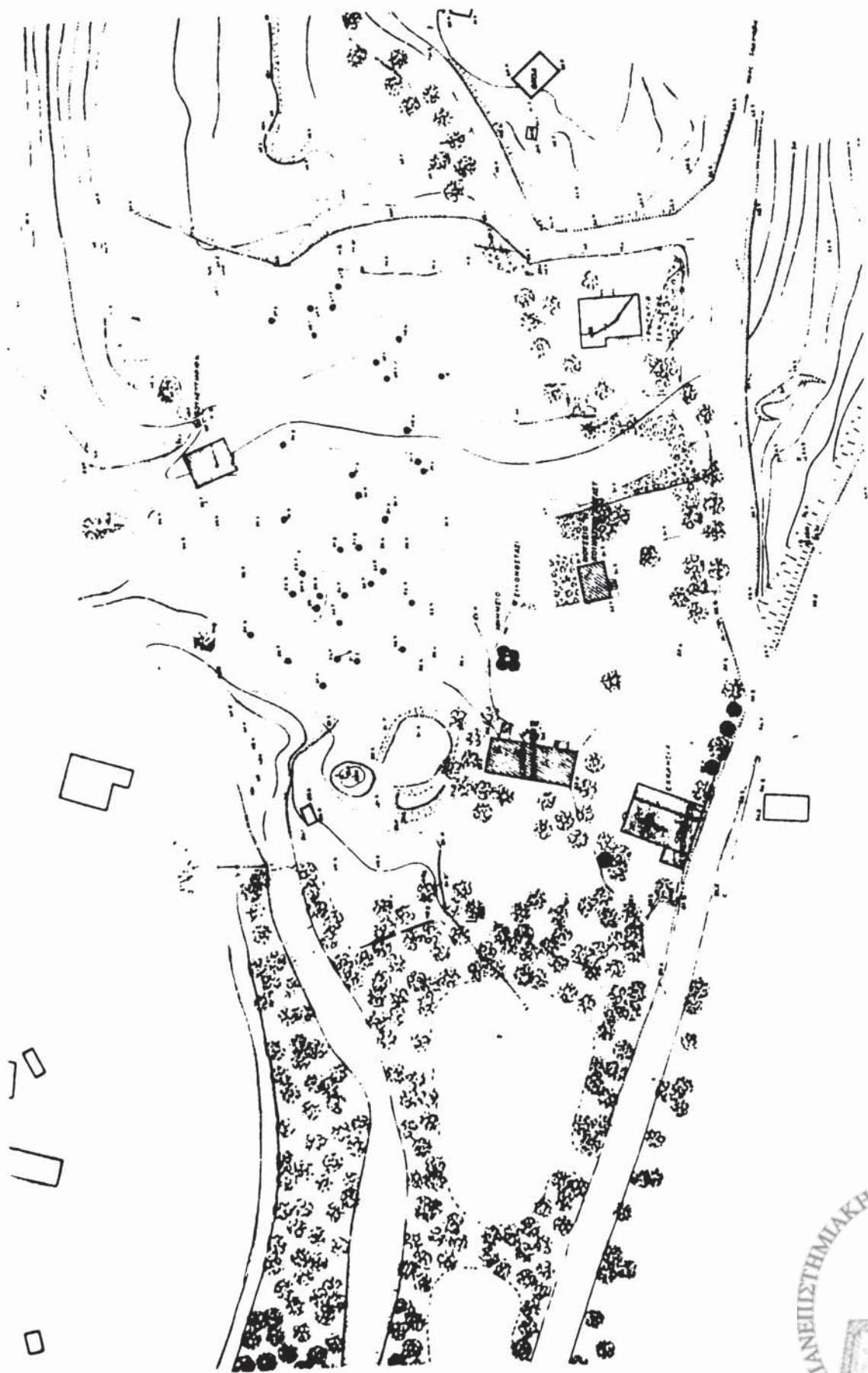
α. '(1) ἐπισκέπτης ύποχρείνεται ν' ἀφήσει τὸ αὐτοκίνητο στὸ καφενεῖο ποὺ εἶναι ιιὰ φυσική, στάση, καὶ δίνει τὸ αἰσθητήρια τῆς γρεμίας ιιὰ καὶ μετὰ ἀπὸ ιιὰ πορεία μέσα στὴν ἐργαζόμενη καὶ τὸ ἄγριο τοπίο βρίσκει ζυγονώριμο

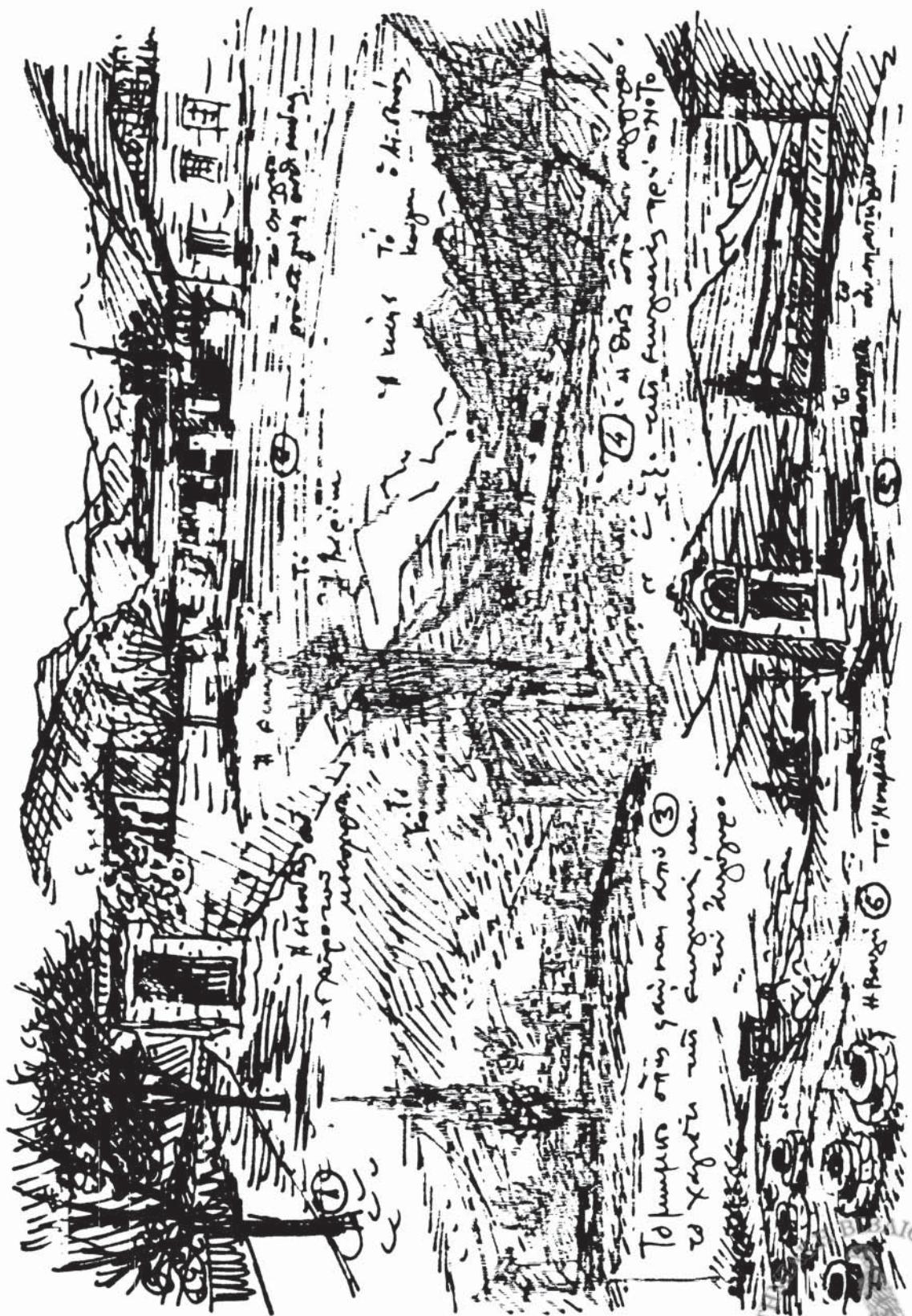
Γενική εικόνα της διάταξης του Μεσοχώρου, περιεπλέκοντα τον χώρο της Καταστολής.

Σχέδιο των διαμερισμάτων του Μεσοχωρού του Σουλιού (τα κτήρια της αθίουσας και του κοινοτικού καταστήματος ήπερχον).

Առջևին ու հայտն մասերը սկզբան էին առաջ առաջ առաջ.

ἀνθρώπινο καὶ φιλόξενο περιβάλλον. Αἰσθάνεται τὸ καφενεῖο νὰ τὸν καλοδέχεται.

6. Γιὰ νὰ πάει στὸν ιστορικὸ χῶρο, ἀφοῦ γι' αὐτὸν βασικὰ ἥρθε, ὑποχρεώγεται νὰ περπατήσει κάμπιος μέτρα. Μέσα ἀπὸ αὐτὴν τὴν πορεία πιστεύεται ὅτι διηγηθεῖται νὰ ξεχάσει τὰ συμβατικὰ ὅπως τὸν τρόπο κλινησῆς του — τὸ αὐτοκίνητο — ἀλλὰ καὶ νὰ συνειδητοποιήσει ὅτι «πορεύεται» πρὸς αὐτὸν ποὺ θέλησε νὰ ἐπισκεφτεῖ, τὸ Σούλι. Γιὰ νὰ διηγηθεῖ ὅμιλος περισσότερο, θὰ πρέπει νὰ πορευτεῖ χωρὶς λδιαίτερους ἀντιληπτοὺς ἐρεθισμοὺς μέσα σ' ἓνα χῶρο κατὰ τὸ δυνατὸν ἀνετοῦ καὶ οὐδέτερο. Αὐτὸν θὰ τοῦ μειώσει τὴν ἔνταση τῶν ἔντυπώνεων ποὺ φέργει μιᾶς του, θὰ τὸν γέρει μὲ τὴν οὐδετερότητα ἀλλὰ καὶ θὰ τὸν ἐρεθίσει μὲ τὴν ἀπουσία τῶν ὅσων πιστεύει ὅτι θὰ δεῖ. Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς γί πορεία κλείνεται ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά μὲ τοῦχο καὶ τὴν ἄλλη κλείνεται καὶ σκεπάζεται μὲ δέντρα. Ο κλειστός, ισιος καὶ σκιερὸς χῶρος νομίζω πώς ἔξασφαλίζουν τὸ οὐδέτερο καὶ ἀνετοῦ χώρου.

γ. Στὸ τέλος τῆς πορείας περνάει μιὰ πόρτα στενή. Τὸ στήσιμο αὐτῆς τῆς πόρτας πιστεύω ὅτι διέλγει τὸ τέρμα τῆς πορείας, κυρίως συμβολίζει τὸ πέρασμα σὲ κάποιον ἀλλο χῶρο. "Ετσι δὲπισκέπτης μετὰ τὴν οὐδετερότητα δέχεται μιὰ πρόσκληση ποὺ τὸν ὑποχρεώνει νὰ προετοιμαστεῖ ἀλλὰ καὶ νὰ ἔντατικοποιηθεῖ στὴν πρόσκληση τοῦ ζητουμένου ἀγνώστου.

δ. Στὸ πέρασμα τῆς αὐλόθυρας δὲπισκέπτης βρίσκεται στὸ χῶρο μιᾶς φωτεινῆς ἀπλωσιᾶς μὲ διάφορα κτίσματα γύρω - γύρω. Ἀλλάζει ἔτσι γί κλιμακα καὶ τὸ φῶς τῆς πρώτης πορείας ἀπὸ τὸ καφενεῖο: Ἀγαιρεῖται τὸ στέγεια τῆς πόρτας καὶ τὰ διάφορα κτίσματα δίγουν ἓνα περιεχόμενο σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν προηγούμενη οὐδετερότητα. Τώρα μπορεῖ νὰ δεῖ τὴν ἔκκλησία, τὴν αἴ-

·Η δψη πρὸς τὴν ἔκκλησιά.

Ιουσα ἔκσηγλώσεων, τὰ δέντρα τὰ παλιά, τὰ τέσσερα ἀνταριωμένα κυπαρίσια, τὸ παλιὸ κτίσμα ποὺ θὰ είναι τὸ κοινοτικὸ κατάστημα, τὸ μνημεῖο, καὶ τὰ πολλὰ καλάσματα στὸ θάλιος.

ε. Κύρια ὅμιλος καὶ πρώτη ἀναφορὰ γιὰ τὸν ἐπισκέπτη στὸ πέρασμα τῆς αὐλόθυρας γίνεται γί ἔκκλησιά στὸ θάλιος ποὺ μὲ τὸ χαγιάτι της προσκαλεῖ τὸν

ἐπισκέπτη. Η θεολογία, όποια παρουσία τῆς ἐκκλησίας και τὸ κάλεσμα κατεύω πώς ἐπιβάλλει στὸν ἐπισκέπτη, τὸ αἰσθητικό τῆς λερήσης τοῦ χώρου χωρὶς και νὰ τὸν φοβᾶται. Ἀχέρια πατείνων πώς ἡ προσκλητρική τοῦ χαριτιου και διασκέψη τὸ θρησκευτικὸν αἰσθητικό τοῦ ἐπισκέπτη θὰ τὸν κάνει νὰ ἔρθει σ' αὐτήν. Και ἐν δὲ ἐπισκέπτης μπει στὴν ἐκκλησία ν' ἀνάψει τὸ κερί του, δημοσίως κάνουν σὲ πολλοῖς, τότε πολὺ περιεστέρερο θὰ γίνεται σὲ θρησκευτικότητα τοῦ χώρου. "Ἐτοι: τὸ πέρασμα τὸν χαριτιλὸν χαριτιάτι μὲ τὸ λιγότερὸν τῶν, τὸ μπάσκιο τοῦ, σκοτεινοῦ, ἐκκλησίας τῶν Ἀγίων και τοῦ Θείου λόγου ἐγγενερογόνων μὲν ἄλλη, ἑταῖρη, συγχιτηριστική, και πνευματική, κατάσταση. Ἀχέρια τὸν ἀνατίθεται, τὸν προγόνιμον, ἐλεύθερης θέας πρὸς τὰ φυσικὰ και κοσμικὰ τούχα τοῦ χώρου μέσα τὸν τῶν ἴδιμέρας και τοῦ, ἀπλωτὸν τοῦ αὐλόγου, ὀξειμορφώντων μὲν ἐνοντη, ἀντίθετη, μέσα τὸν τοῦ θοεια ἐπιστάλλεται: τι, αἰσθητη, τοῦ ὑπερβατικοῦ. Αὐτή, τὸν ἀνατίθεται, τὸν τοῦ κοριτσικὸν τὸν ὑπερβατικὸν πατείνων πώς δοτθοῖν τὸν ἐπισκέπτη, νὰ κακουνίζει λέγο - πολὺ μὲ τὸ νόμο — τοῦ τοῦ παντὸς Διακήρεως — μὲ τὸ νόμο τοῦ θοεια και σὲ Σούλιωτες εἰχεν ταυτίστει.

ζ. "Ωταν δὲ ἐπισκέπτης δηλεῖ τὸν ἐκκλησία τὸν χαριτιάτι και τὸν μαγάλιο αὐλόγονο, κατὰ τὸν ἀντίστροφο τόρα μαγαντικό, πάλι: ἐνεργοποιείται: ἄλλα και ισορροπεῖ. Τώρα δημος ίψει: μπροστά του μὲν ὁμαλή, και μοναδική, τυργή: τη, θέι πρὸς τὸν Ἀθαράκο, τη, το Κιάτρα, το Κούρχη και τὸν ΑΙ - Δονάτο. "Ἐτοι: μετά τὸ αἰσθητικό τῆς λερήσης και τῆς εἰστημονίας και τῆς ίδεον μνήμης τοῦ ἀγώνα τῆς θεοτίας και τῆς πίστης τῶν Σούλιωντων ἄλλα και τη, ὅμορφά τῶν δουκῶν και τοῦ μαχρυνοῦ δρέποντα και ἀποκαθίστασαι.

η. "Γετερά ἡπ' αὐτὸς μπορεῖ νὰ κατηφθεῖ: ἐλεύθερα στὸν γνώριμό του πλέον χώρο. Ἀπὸ ἀνάγκη, δημος: εἶναι: «πορευεσθέντος» νὰ πάει στὴν αἴθουσα μὲ τὰ

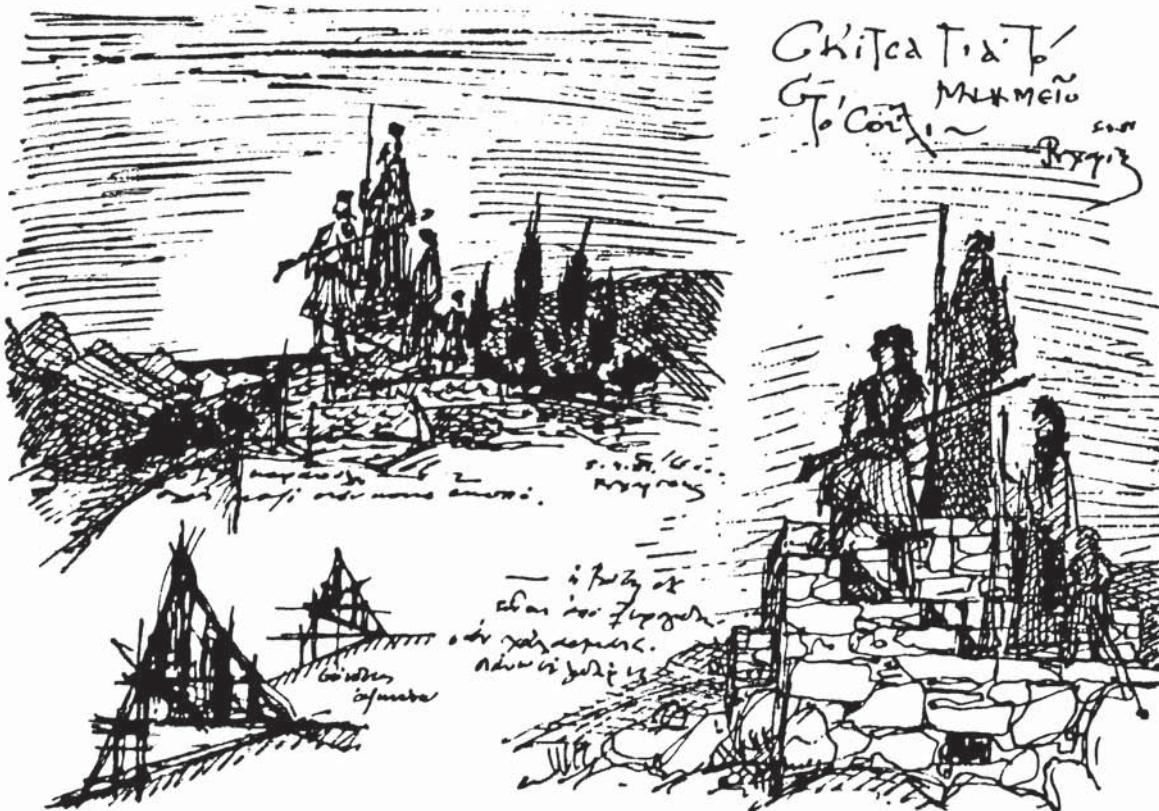
Η οδός πρὸς τὸ Νότο τὸ χαριτι.

Θυμητάρεια γιὰ νὰ μάθεις: γιὰ τὸ Σούλι, τοὺς Σούλιωτες και τὴν Ιστορία. Αὗτοι είναι σίγουρο δτι θὰ τὸ κάνεις, δροῦ τρέθε μέχρις ἕδω γιὰ ν' ἀποκτήσεις γνῶσην και προσωπικές ἐμπειρίες γιὰ δτι, «γέγονο» στὸν ἄλλο αὐτό.

θ. Βγαίνοντας ἀπὸ τὴν αίθουσα, δρίσκεται μπροστά τὸ μνημείο που έποι μακριὰ δὲν Εδειγμένη. "Ἐτοι: ξαφνικὰ δρίσκεται στὴ, σχιτὰ τῶν τεττάρων θεορῶν.

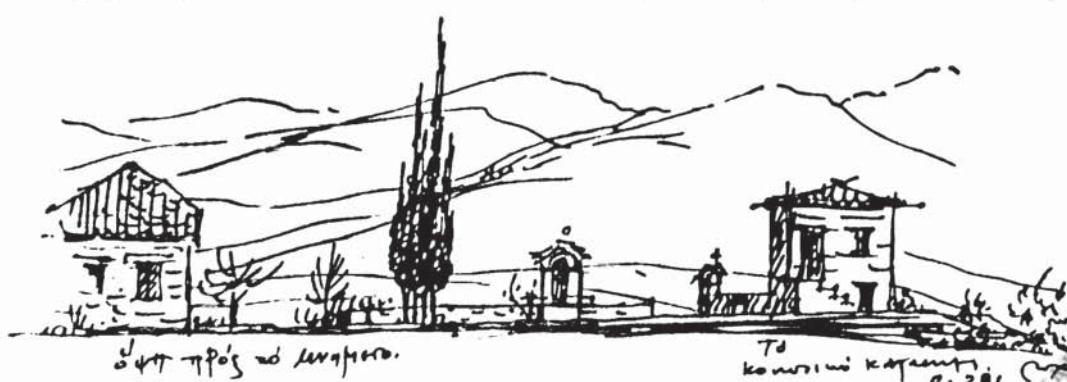

τινων χυπαρισσιών, δπου στή ρίζα τους διαδάζει: Σούλι, Σαμονίδα, Κιάφα, Άνδραχο. Ήέλω γὰ πιστεύω πώς δ συμβολισμός τῶν χυπαρισσιών αὐτῶν ποὺ δ-πιως εἶναι τό γα ἀντάρια μὲ τὸ ἄλλο καὶ ὑψώνονται λυγερά, μουντά καὶ περή-
φανα ψηλά στὸν οὐρανό, θὰ θυμίσει τοὺς Σουλιώτες καὶ τὴν ἀδελφοσύνη τους.

Σχέδια γι' αγάλματα. Μοῦ εἶπαν πώς δὲν πάνε... Τὰ παράτησα.

.. Μιὰ ἔριως κι εἶναι τόσο κοντά στή στήλη, θέλει δὲν θέλει, θὰ δεῖ καὶ τή μαυρόπλακα μὲ τὰ χρυσὰ γράμματα ποὺ μαρτυροῦν τή ρήση τοῦ Καπετάν Τζαβέλλα πρὸς τὸν Ἀλῆ - Ηασᾶ: «"Αγ δ υἱός μου νέος, καθὼς εἶναι, δὲν μέ-
νει εὐχαριστγιλένος ν' ἀποθάνει διὰ τὴν πατρόνα του, αὐτὸς δὲν εἶναι ἀξιος νὰ

Ἐγώ πρός τὸ μαντίλιον ἀπ' τὸν αὐλόγυρο. Στὸ βάθος τὸ χωρίο.

ζῆσει καὶ νὰ γνωρίζεται ως υἱός μου». "Ετοι δ ἐπισκέπτης μετὰ ἀπ' δσα προη-
γγίθηκαν καὶ πρὶν περάσει — στὰ πηγάδια καὶ τὴ Βουλή — στὸ «ἄδυτο» τοῦ

Ιστορικού χώρου πού είναι μπροστά του, δέχεται μὲ τρόπο απλὸ καὶ ξεκάθαρο τὸ μήνυμα γιὰ τὸ «χοῖνις καὶ κύριο» ποὺ έχει νὰ δώσει τὸ Σούλι — τὴν αὐτοθυσία γιὰ τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερία.

χ. Τέλος, μπορεῖ τὴν σταύρωσίτες: στὴν κεῖσθαι ποὺ έγινε σὰν κάθισμα δίπλα τὸ μητρικό καὶ τὸ εἰκονοστάσι: τοῦ Ἀι - Γιώργη ἐν θέλαι νὰ στοχαστεῖ τὴν αὐλλογιστει περιεστέρερο τὴν γνώση ποὺ ἀπόκτησε καὶ τὰ μηνύματα τῶν συμβολισμῶν, τὴν προσπεράσει: τὸ χῶρο τὸν παλιό. Στὸ χῶρο μὲ τὰ πηγάδια, τὴν Βουλή, καὶ δλα τὰ διλα τῶν χωρίου ἀπομεινάρια — μονοπάτια, λεπίδια, κοινητήρια... Τὸ χῶρο πού είναι: τὸ «ἄδυτο» τῶν Σουλιοῦ.

Μέσα σὲ τοῦτο τὸ χῶρο πού μένει ἄγγιγχος ἀπὸ κάθε εἰδος ἐπέμβασης; μπορεῖ μὲ τὸν καλύτερο τρόπο νὰ κοινωνήσει: μὲ τὸ Σούλι. Νὰ νιώσει: 'Απ' τὰ στερειένα πηγάδια τὴν ἀνέγεια πού τοὺς ἔχει λιτοὺς καὶ καρτεροκούς. 'Απ' τὴν Βουλή, τὴν ὑγροκρατία πού τοὺς ἔχει δυνατούς καὶ δικαιούς. 'Απ' τὴν ἐκκλησία τὴν πίστη πού τοὺς ἔχει τριψικούς. 'Απ' τὰ κουφάρια τῶν σπιτιών τὴν ἀρχικότητα τοῦ ἐπιτιμοῦ καὶ ἀπ' τὸ κοινητήριο τὴν αἰωνιότητα τῆς κύτοθυσίας.

λ. Μετὰ δὲ τὰ παραπάνω δὲν τοῦ μένει πάρα νὰ γυρίσει πίσω. Νομίζω πώς τώρα στὴν ἐπιστροφή, τοῦ χρειάζεται κάπου νὰ σταθεῖ νὰ ξαποστάσει, νὰ κάνει τοιγάρο καὶ ν' ἀποφορτιστεῖ, ἀφήνοντας τὸ μάτι του νὰ τρέξει μακριά. Ι' αὐτὸς χρειάζεται τὴν ἐπιστροφή, νὰ γίνει κάπου, καὶ κάτω ἀπὸ ἓντρο, μιὰ καλοδεχούμενη, πεζούλα - ἀνάπτυχτηρι. Καὶ δὲπ' ἔχει νὰ μπορεῖ ν' ἀγνωντέψει τὸ μόνο διορθό τὸ νείσια δρίζοντα πρᾶς τὸν Ἀβαρίκο, τὴν Κιάρα, τὸ Κούργκι πού κινεῖται ἀπὸ τὸν Ἀι - Δονάτο. Μὲ τὴν ἀνεστή, τὴν ἀνάπτυξης καὶ τὴ φυγή, τοῦ ματιοῦ, μακριά, νομίζω πώς θορυβίται: τὴν ἀσέχαστη καὶ τὴ περισκεψή τὴν διθύτερη αὐτή λειτουργία τοῦ νοῦ πού χωνεύει ἀμπειρία καὶ γνώση καὶ φέρνει στὴν φυγή τὸν θάλασσο.

μ. Κιελονώνεις: τὴν πορεία δὲπισκέπτης φέρνει τέλος στὸ κατενειδό διου μπορεῖ νὰ κοινωνιάσει: μὲ τοὺς νεόπιους γιὰ δ.τι τὸ δέσμοντος ή καρδιά, καὶ ἀκήρια νὰ πιει κάτι καὶ νὰ ταΐστηρι. Νὰ φέρει στὴν καθηγηρεινότητα χωρίς νὰ τὸ καταλάβει δ.τι πήρε ἀπὸ τὸ προσκύνητρι, νὰ δέξει μὲ νέα διώματα, δοσα ἀντλησε ἀπὸ τὰ διρρήτα τῶν Σουλιοῦ καὶ τὴν πόλη δὲν τοῦ προστρέψει.

Η παραπάνω πορεία σχεδιάστηκε μὲ μονάδα τὸν ἕνα ἐπισκέπτη, ἀλλὰ νομίζω πώς ἀν τηνίσει νὰ είναι περισσότεροι: μιχτοὶ τὴν καὶ ἕνα «γχρούπ» τὸ δύο θάλαττας τηνίσει μὲ μικρότερη δημιούργηση. Βασικὰ πάντας σὰν ἀρχή της ήταν: νὰ δρεθεῖ διαδέξερος ἐπισκέπτης ἀπ' τὴν όρχη τε μιὰ ἔνταξη κατάσταση τὴν δημιούργηση τηνίσει καὶ θά τελειώνει μὲ τὴν θρεμμά. Καὶ αὐτὸς γιατί πιστεύω πώς τὴ διατήρηση τῆς ἔνταξης στὸ σύνολο τῆς πορείας μέσα ἀπὸ μιὰ συνεχή, φόρτιση κουράζει καὶ ἀντὶ νὰ δογματίσει ταύτιση δογματίσει στὴν ἀποστροφή.

11. Η λύση πού περιγράφεται παραπάνω δοκιμάστηκε στὸ χῶρο καὶ

κουνευτιάζεται καὶ μὲ ἄλλους ξένους ἐπισκέπτες καὶ ντόπιους. "Ολοι τὴν θρῆναν
καὶ δασικὰ σωστή. Αρχετές παρατηρήσεις δικές τους καὶ δικές μου ἐπένδαλαν
μερικές τροποποιήσεις ὅπως: τὸ ὕψος καὶ τὴ θέση τῆς μάντρας, τὴ θέση τοῦ
μνημείου καὶ τῆς ἐκκλησίας κ.ἄ. Πρέπει ὅμως νὰ σημειωθεῖ καὶ νὰ τονιστεῖ
πῶς δριζμένα σημεῖα τῆς σύνθεσης ὡπως ή μάντρα γύρω - γύρω καὶ ή διατή-

Τὸ καφενεῖο.

ργιζη τοῦ σημερινοῦ κτυρίου τοῦ σχολείου σὰν αἴθουσας ἐκσηλώσεων, ἐνῷ δὲν
συμβιβάζονται ἀπόλυτα στὸ πνεῦμα τῆς σύνθεσης ὅμως γιὰ λόγους πρακτικῆς
— ἔναγκαστικὰ — ἔγιναν ἀποδεκτά.

Πιστεύω πῶς θάγαι οὐτοπία τὸ νὰ πιστέψει κανεὶς ὅτι ὅλα τελείωσαν.
"Λν διαρκῶς δὲν ἐλεγχθεῖ, δῆμια - δῆμια, τὸ κάθε τὶ στὴ γένεση τῆς διαιρό-
φωσης μέσα στὸ χώρο καὶ τοὺς καιρούς, λίγα μόνο ἀπὸ τὰ ὅσα καλὰ ὑπάρχουν
τῇ λύσῃ Ή' ἀπομείνουν καὶ πολλὰ ἀπ' τὰ κακὰ θὰ γίνουν.

* * *

Τοῦτο τὸ σημείωμα, πρέπει νὰ τὸ πῶ πὼς δὲν θγῆκε ἀπὸ περηφάνια νὰ
γραφτεῖ μιὰ θεωρία ἄλλα ἀπὸ τὴν ἀγωγία γι' αὐτὸ ποὺ ἔπρεπε νὰ κάνω. "Αν
είναι κακὸ ἡ καλὸ δ ἀγώνυμος ἐπισκέπτης προσκυνητής τοῦ Σουλιοῦ δὲς τὸ
χρίνει. "Αν είναι κακὸ τὸ ἀποτέλεσμα τότε δικαιώγεται ἡ εὐλάβεια ποὺ τὸ
Σουύλι μὲ ἐνέπνευσε. "Αν πάλι είναι κακό, αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι τὸ Σουύλι
δὲν ἐμπνέει τὸ σένας, οὔτε ὅτι η μεθοδολογία δὲν είναι σωστή, ἀλλὰ πῶς ἔγω
δὲν ἀνταποκρίθηκα. Τότε ἡ παραπάνω περιγραφὴ καὶ ἔξοιλολόγηση δὲς κάνει
τοὺς κριτὲς ἐπιεικεῖς.

ΓΙΩΤΑΣ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ

ΕΠΙΒΙΩΣΗ

Καὶ γιασεμὶ¹
κι ἀγιόκλημα
ιὰ χέρια σου.
Σιὰ δινὸς οὐν πέλαα ἡ οιωτή μου
οὐ λαβωμένο περισιέδι.
Ξόρκια σὲ Βεζανινὸς σιαυρὸς
χίλια καρφιὰ
χίλιες βελόνες ἀρμαθιά.
Μὴ θυμάσαι τὸν ἥλιο ποὺ μάτωσε
μήτε τὸ πεδινούμένο καράδι,
ιὰ μαῆρα πανιά σιους ἐξόρισιους.
Αὖτὴ ἡ πέιρα
ποὺ οοῦ περάσαρε θηλειά
πόπο βαριά, πόσο βαριά
οὐ μοραζιά.

Τριτού Εφύρι Καλογερίκιδο (Ζαγόρι)

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΛΑΙΦΛΗ

ΔΟΚΙΜΙΟ ΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΗΣ ΚΟΙΛΑΔΑΣ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
(1858—1860)*

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Άν, παρὰ τὴ συντομία καὶ τὶς ἐλλείψεις τῆς ἐργασίας αὐτῆς, πῆρα τὸ θάρρος νὰ ὑποδάλω στὸν ἐπιστημονικὸ κόσμο τὸ ἀκόλουθο δοκίμιο Κλιματολογίας τῆς κοιλάδας τῶν Ἰωαννίνων ἡ τῆς Μέσης Ἡπείρου, αὐτὸ ἔγινε γιὰ ἐναν ἀπλὸ λόγο: Οἱ μετεωρολογικὲς συνθῆκες τῆς Ρουμελίας εἰναι: ἐν μέρει ἀκόμη τέσσο ἀγνωστες καὶ ἔχουν ἐρευνηθεῖ τόσο λίγο, ὥστε δὲ καθένας θὰ ἐπιθυμοῦσε, γιὰ τὴν Ἐπιστήμη, ἀκόμη καὶ τόσο μικρές καὶ ἀτελεῖς εὐσφορές. Μόνον δταν κατέχομε μία σειρὰ μερικῶν, πληρέστερων δημώς, τοπογραφιῶν, μποροῦμε νὰ σχηματίσομε μὲ ἐπιτυχία μία συνοπτικὴ κλιματολογικὴ εἰκόνα τῆς Ἰλλυρικῆς Χερσονήσου.

Τὴν Ἡπειρο, τὸ ἐπωτερικὸ τῆς δποίας κατοικοῦσα γιὰ πολλὰ χρόνια, διέτρεξαν ἡδη πολλὲς φορὲς ἀξιο: ταξιδιῶτες, μεταξὺ τῶν δποίων δ Πουκεδίλ καὶ προπαντὸς δ Ἀγγλος Λήκ μὲ τὶς παντοειδεῖς γνώσεις του, καὶ οἱ δποίοι κατέχουν τὴν πρώτη θέση. Η προσοχὴ τους δημώς ἔμεινε πάντοτε, περιεζότερο ἡ λιγότερο, στραμένη στὴ μελέτη τῶν ἀρχαιοτήτων.

Ἄδιανόητο φαίνεται, δτι ἡ Ἡπειρος μέχρι σήμερα ἔιεινε ἐντελῶς παραιελημένη χώρα ἀπὸ τοὺς ἐρευνητὲς τῆς φύσης, ἀν καὶ προσφέρει πολλοὺς θηρευτικούς, παρόλο ποὺ μόνο μερικὲς μέρες ἀτιπολοῦχας ἀπέχει ἀπὸ τὰ κέντρα πολιτισμοῦ τῆς ὑπόλοιπης Εύρωπης. Στὴ δυτικὴ τῆς ἀκτὴ, ἴδρυθηκε ἐδῶ καὶ μερικὰ γράνια ἀπὸ τὸ Αύστριακὸ Κεντρικὸ Ἱδρυμα Μετεωρολογίας, ἐνας Μετεωρολογικὸς Σταθμὸς στὸν δποίο συνεχέστηκαν ἐπιτελῶς οἱ παρατηρήσεις ἀπὸ τοὺς Αύστριακοὺς Προξενικοὺς Πράκτορες τῆς Αὐλώνας.

Σχοπὸς τῆς ἐργασίας εἰναι ἡ μικρὴ συνεισφορὰ στὴ γνωριμία τοῦ ἐσω-

* Γιὰ τὸ γιατρό, περιηγητὴ καὶ ἐρευνητὴ τῆς φύσης Δρος Ἀλέξανδρο Σλαΐφλη, ἀπὸ τὸ Μπούργκερρ τῆς Ἐλβετίας, δὲς σχετικὰ στὸ «Ἡπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο» τοῦ 1981, δπου δημοσιεύτηκαν καὶ οἱ «Ἐντυπώσεις ταξιδίου του στὴν Ἡπειρο κατὰ τὸ έτος 1858».

τερικού της. Είθε γάρ πρώτη μου αὐτή, προσπάθεια σ' αὐτό τὸ πεδίο νὰ κρίθει εύνοϊκά ἀπὸ τοὺς εἰδοῖκούς. "Ἄς ταχεφθοῦν δὲ, ἀποικιαχρυσιμένος ἀπὸ δὲ τὰ φιλολογικὰ βογθῆματα καὶ τὰς προτορίας δὲπηγίας, περιοριζόμενος τὰ δρυγάνα, μόνο τὰ Γιάννινα δρυγάνα σιγά - σιγά νὰ διχολοῦμεν: μὴ τῇ Μετεωρολογίᾳ. Μακάρι: γάρ ἀκρίδεια τῆς παρατηρησης νὰ είναι τὸ ἀντάλλαγμα γιὰ τὴν Ελλεύθη πλούσιων τεογείων.

Μᾶς γινένε: ἀκόρητη νὰ κάνονται ἐκῶδι μερικὲς σύντομες παρατηρήσεις γιὰ τὰ δρυγάνα ποὺ χρηζιοποιοῦθηκαν καὶ γιὰ τὴ θέση τους, γιὰ μερικὲς συνήθειες στη μειώσεις. "Ολες οἱ μετεωρολογικὲς παρατηρήσεις έγιναν στὴν Δάκρη, τῆς πόλης τῶν Ιαννίνων, σ' ἑνα πείτε τοῦ δποίου τῇ κύρια πλευρὰ στρέφεται πρὸς ΒΑ. "Ολα τὰ δρυγάνα, διαρρέεται, θεριώμετρο, ψυχρόμετρο, υγρόμετρο, δρίκονταν στὴν Ανατολή, πλευρὰ καὶ διά μέτρα πάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς λίμνης.

Γιὰ τὰς παρατηρήσεις τῆς θεριώκρασίας, γρηγοριοποιήθην ἐνα θεριώμετρο Γκάλιζλερ, τὸ δποίο χρειαζόταν ἐλεύθερο στὸν ἄκρα 35 ἑκατοστά ἀπὸ τὸν τοίχο καὶ τοῦ δποίου τῇ Ενδείξῃ, ἔφενταν τὴν προσέγγιση + 0.4. Γιὰ τὴν πίστη τῆς ἀτμόσφαιρας, ἐνα σύνεργο: δέξεις βαρόμετρο κατατεκνοῦται τοῦ κ. Γκάλντσιού στὴ Συρίγη, τὸ δποίο δημιουργίας, λόγω παρεμβολῆς ἀναριστῶν, σὲν πιπορούσε νὰ χρησιμοποιηθεί παρὰ μόνο μερικούς μήνες. Γιὰ τὸν πρασσούσαρι τῆς υγρασίας τοῦ δέρα γρηγοριοποιοῦθηκε ἐνα ψυχρόμετρο 'Ασουγκούτες καὶ ἐνα υγρόμετρο Σωσύρ. Τὸ δροχόμετρο τοποθετήθηκε σ' ἐπίπεδο Ελαφροῦ.

Μὲ τὴν κατεύθυνση, τοῦ ἀνέλιου, τὸ 1 δείγνει απνοιαὶ τῇ διδύμωτο ἀνέμῳ, τὸ 2 μέτριο μέχρι τσχυρὸ δινερο καὶ τὸ 3 πολὺ τσχυρὸ τῇ θιελλα.

Γιὰ τὴνέφωστη, τὸ 0 δείγνει ἀνέψελο, αλλριού αύραν, τὸ 10 πλήρη νέφωση, τὸ 5 αύραν κατὰ τὸ τρίτου νεφοσκεπτή, καὶ. Η παρατηρηση γινόταν πάντοτε μὲ δάση, τὴν πραγματική, τοπική, μεστηρίδια.

"Αναγκωρώντας τὰ λίγες μέρες ἀπὸ τὸ εύρωπεικὸ Ελαφρός γιὰ ν' αρχίσω μία περιοδεία στοιχίου ἀρχαίους τόπους πολιτισμού τῆς Μεσοποταμίας, δις μὲ εὐνοήσουν καὶ τὸ ξῆτο; μὲ τὴ ταριπαράσταση, καὶ τὴ φιλία τους στὴ μικρυνή. Άσια οἱ δάσκαλοι: μου καὶ οἱ φίλοι μου. οἱ δποίοι μέχρι τώρα μὲ υποστήριξαν μὲ τὴν ἐνθάρρυνσή τους καὶ τὶς ταμιδούλες τους. Θὰ προσπαθήσω. δεο μοῦ ἐπιτρέπουν οἱ ἀσθενεῖς μου δυνάμεις, νὰ διευρύνω τὶς γνώσεις μας γιὰ τὶς φυσικὲς ἐπιστήμες, γύρω ἀπὸ τὶς περιοχές ἔχεινες οἱ δποίοι; Τότη, ἐκῶδι καὶ χιλιετηρίδες τρεῖς πολιτισμένες, ἀλλὰ τώρα έχουν καὶ πάλι καταγήθησαν ἀγρια Ἑργαλιός.

Είθε δὲ θεός νὰ μοῦ δώσει: μόνο νέο θάρρος γιὰ τὴ ζωή, υγεία καὶ δύναμη, ως τε ν' ἀγεένω στὶς διλαδέρες ἐπιφέροσεις τοῦ τοπικοῦ κλίματος!

Κωνσταντινούπολη, τέλη Μαρτίου 1861

A. Σλαβλή

I. ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ

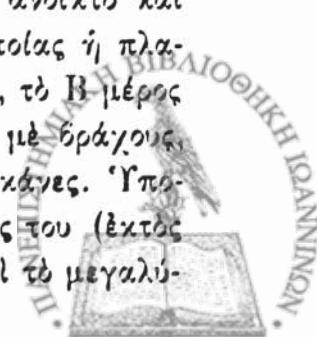
ΜΕ ΓΕΩΛΟΓΙΑ, ΒΟΤΑΝΙΚΗ ΚΑΙ ΖΩΟΛΟΓΙΑ

Η χοιλάδα τῶν Ἰωαννίνων, μήκους 43—45 χιλιομέτρων καὶ πλάτους 2—10 γῆμ. ἔκτεινεται, κατὰ τὴν κύρια κατεύθυνσή της, ἀπὸ ΝΑ πρὸς ΒΔ καὶ καλύπτεται κατὰ μεγάλο μέρος ἀπὸ τὴν διμόνιην λίμνην. Ἀπὸ Α καὶ ΒΔ ἡ χοιλάδα περιορίζεται ἀπὸ τὴν δεύτερη παράλληλη δροσειρὰ τῆς Ηγεδού, τὸ Μιτσικέλι¹ καὶ τὰ βουνά μπροστὰ ἀπὸ τὸ Δρεσκο², ἀπὸ Δ καὶ ΝΔ ἀπὸ ἓνα χαριτηλὸν δροπέδιο τὸ δποτὸ οὐψώνεται 180—200 μ. πάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς λίμνης. Πρὸς Ν σχηματίζεται ἕνα φυσικὸ σύνορο μὲ τὸν δρεινὸν κόριθο Πέντε Πηγάδια, δὲ δποτὸς συγδέει τοὺς πρόποδες τοῦ Δρεσκοῦ μὲ ἐκείνους τῆς Ὄλύτσικας καὶ τοῦ βουνοῦ τοῦ Σουλίου πρὸς Β μὲ τὴν σύγειρη τοῦ δυτικοῦ δροπέδιου μὲ τὶς χαριτηλὲς διακλαδώσεις τοῦ Μιτσικελίου.

Κλεισμένη ἀπὸ δύο τὶς πλευρές, μὲ οὐψώματα περισσότερο ἢ λιγότερο χαμηλά, μὲ μία μεγάλη λεκάνη στὸ μέσον γειτάτη νερό, χωρὶς δρατὴ εἰσροή καὶ ἐκροή, ἡ χοιλάδα τῶν Ἰωαννίνων παρουσιάζει ἕνα πραγματικὸ τύπον κολης λεκάνης, ἕνα σχηματισμὸ τὸν δποτὸ συγαντοῦμε, οἷς σπάνια, στὴ Δ. Μακεδονία γενικὰ καὶ στὶς Ν. περιοχὲς τῆς Ἰλλυρικῆς χερσονήσου. Ἀναφέρω μόνο τὴν λεκάνη τοῦ Ὅστροβου καὶ τῆς Καστοριᾶς στὴ Μακεδονία, τὴν λεκάνη Λευκοδιάς καὶ τῆς Βοιωτίας.

Η Λίμνη τῶν Ἰωαννίνων: Ἀπὸ τὶς οὐρομετρικές μου παρατηρήσεις σὲ γρονικὸ διάβατην τεσσάρων μηρῶν, προκύπτει σχετικὸ οὐψος τῆς ἐπιφάνειας τῆς λίμνης Ἰωαννίνων ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας 420 μ., ἀριθμὸς δὲ δποτὸς συμφωνεῖ μὲ τὴν ἐκτίμηση τοῦ Λήκου³, ἀλλὰ διαφέρει κατὰ 100 μ. ἀπὸ κείνη τοῦ Δέκτορα Χάν⁴.

Η λίμνη χωρίζεται σὲ δύο τοις μέρη, ἕνα Β καὶ ἕνα Ν. Καὶ τὰ δυὸ δρέπουν τοὺς Δ πρόποδες τοῦ Μιτσικελίου καὶ ἐνώνονται μὲ μία στενὴ διώρυγα καὶ βάλτους. Κατὰ τὴν ἐπογὴ τῶν δρογῶν δύοις σχηματίζουν μία ἐνιακὴ ἐπιφάνεια. Κάθε ἕνα ἀπὸ τὰ δύο μέρη, δὲ καὶ ἀνήκουν στὴν λίμνη καὶ δρεσκοῦνται στὴν λίμνη χοιλάδα, έγουν ἐντελῶς διαφορετικὸ χαρακτήρα. Τὸ Ν μισθὸν (ἡ κυρίως Λίμνη τῶν Ἰωαννίνων μὲ ἕνα μικρὸ νησί στὴν δυατολικὴ τῆς ζυθῆ), ἐμφανίζει μία στρογγυλὴ ἐπιφάνεια μὲ ἀπὸ περγαριψια, ἀνοικτὸ καὶ διατελὲς στὴ Δ ζυθῆ, οἷς ἀνθρώποι πρὸς μίαν λιμνίσκει στρίγα, τῆς δπολας ἢ πλατύτερης θάσης είναι πρὸς ΝΑ καὶ ἡ αλγιτή τῆς πρὸς ΒΔ. Ἀντίθετα, τὸ Β μέρος (θνοριαζόμενο Λίμνη Λαζίστας), φαίνεται ἀπὸ παντοῦ κλεισμένο μὲ δράχμους, μὲ πλευρὰς ἀπὸ δραχμῶν, μικροὺς κόλπους καὶ παρακείμενες λεκάνες. Ὑπολογίζω τὸ μήκος τοῦ πρώτου σὲ 10 γῆμ. καὶ τὸ μεγαλύτερο πλάτος του (έκτος ἀπὸ τοὺς βάλτους) σὲ 5 γῆμ. Τὸ μήκος τοῦ δεύτερου σὲ 9 γῆμ. καὶ τὸ μεγαλύ-

τέρο πλάτος του + χλμ. Τὸ μῆκος τοῦ γετεχὲν τῶν δύο τιμημάτων έδιπλον σὲ 3 χλμ. Ἐποιένως τὸ συνολικὸ μῆκος τῆς λίμνης περίπου 22 χλμ.

Ἡ λίμνη τῶν Ἰωαννίνων, καὶ μὲ τὴν ὀνομασία αὐτῇ ἐννοῶ διόδιληρη τῇ λίμνῃ, δὲν παρουσιάζει σὲ κανένα σημείο σημιαντικὸ δάσος. Τὸ μεγαλύτερο δάσος πρέπει νὰ δροσεται: τὸ N ἡμίσου μεταξὺ τοῦ νησίου καὶ τοῦ M: τοικελίου. ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνει: τὸ 5—6 δργιές. Ο πυθμένας εἶναι λασπώδης. σκεπτεῖται μὲ ύδροδια φυτά, καὶ στὶς δύθες εἶναι διεσπαρμένα παντοῦ δύορλα καὶ καλάμια. Η NΔ γωνία τῆς λίμνης περιβάλλεται: ἀπὸ Ἑλη τὰ δυοῖς ἐπιστῆς, κατὰ τὸν χειριώνα, ποὺ τῇ ἐπιφάνεια τῆς λίμνης ἀνέρχεται συχνὰ δύο ποδια πάνω ἀπὸ τὴν συνήθιστην, στάθιη της, ἀποτελοῦν μ' αὐτῇ μία συνεχόμενη ἐπιφάνεια, διπότε τὸ πλάτος τῆς ἐπεκτείνεται: κατὰ 2—3 χλμ. Η ίσω ἀπὸ τὴ NΔ δύθη της, τῇ δυοῖς συνορεύει: μὲ τοὺς λόφους τῆς Γαστνίτας (Γαστρίτας), τὸ δύριο ἀπὸ τὰ Ἰωαννίνα πρὸς τὰ Πέντε Πηγάδια, δροσεται: ἀχέιη διόδιληρη σειρὰ μικρῶν λεκανῶν, οἱ δύοις κατὰ τὴν ἐποχὴ τῶν δροχῶν γεμίζουν διθιὰ μὲ νερό, ἀλλὰ κατὰ τὸ καλοκαίρι, ἐπειδὴ δὲν τροφοδοτοῦνται: ἀρχετά. στεγνώνουν τελείως μὲ τὴν ἐξάτμιση, τῇ ὑπέργεια ἐκροτή. Άλλα δούμε ἀργότερα ποιὰ ἐπιβλαβή, ἐπίδραση, ἔχουν στὴν ὑγεία τῶν ἀνθρώπων δίεις αὐτές οἱ μαστιχογόνες συνθήκες.

Οπως εἰπαμε πρίν, τῇ λίμνῃ τῶν Ἰωαννίνων, τῇ δυοῖς εἶναι: ἐνδεχόμενο νὰ κάλυψε νωρίτερα διόδιληρη τὴν κοιλάδα, δὲν ἔχει δρατή, εἰσροτή, οὔτε ἐκροτή. Λύτρα δημιώς δὲν πρέπει: νὰ τὸ ἐννοήσει κανένας κύτολεξει, γιατὶ ἐπιστριαζόνται καὶ ἀπὸ τὶς δύο, ἀλλὰ μόνο στὶς μυστηριώδεις ἐκβολές τους. Οἱ εἰσροτὲς παρουσιάζονται: περισσότερο στὴν Α δύθη, ἐνῶ οἱ ἐκροτὲς στὴ Β. Τὸ N τιμήμα τῆς λίμνης εἶναι: πλουτιστέρο σὲ εἰσροτές, τὸ Β πλουτιστέρο σὲ ἐκροτές.

(Ο)λόκληρη τῇ Δ κατεύθυντος Μιτσικελίου, τοῦ δυοῖου οἱ πρόσποδες ὑψώνονται σπάχκρητρινα ἀπὸ τὴ λίμνη, τῆς προσφέρει πλάγια: ἀπὸ πηγές, λίγο τῇ πολὺ σημιαντικές, οἱ δύοις ἀλλες φορὲς ἐπιτρέπονται ἀπὸ τὸ δύριο, κι ἀλλες στάζουν ἀπὸ ἀμέτρητους πόρους στὴν δύθη, τῇ σὲ δύοθε τῆς λίμνης. Δύο ἀπὸ τὶς πηγές αὐτές εἶναι: ιδιαίτερα ἀξιοστημένωτες: τῆς Τραπεζούντας (= Νιραμπάτοδα) ἀπέναντι ἀπὸ τὸ νησί, καὶ τῆς Στρούμπη, 200 μ. διόρειστερα τῆς πρώτης. Η θερμοκρασία τῶν πηγῶν αὐτῶν, τὶς δύοις: ἐξέτασσε τὸ καλοκαίρι τοῦ 1860 κυριανόταν ἀνάλιεσσα στοὺς 12.2 καὶ 12.4 δ. C. Τὸ νερὸ τῶν πηγῶν ἔχει μία τραχειά ἀσθετούχα γεύση, ἐνῶ τὸ νερὸ τῆς λίμνης εἶναι πολὺ γευστικό, γλυκὺ καὶ διουργήτικό. Η ροφανώς τὸ νερὸ τῶν πηγῶν, μὲ τὴ γεγαλύτερη σταυρότητα καὶ μὲ τὴν ἐπιρροή, χημικῶν διαδικασιῶν, κατὰ τὶς δύοις, τῇ πληγήρω τῶν υδροβίων φυτῶν πρέπει νὰ παίζει: παουλαίο ρόλο, γάνει τὴν περιεκτικότητά του σὲ ἀσβέστιο.

Οσον ἀφορᾶ τὶς υπέργειες ἐκροτές (τῇ ἐλληνικῇ γλώσσᾳ ἔχει: γι' αὐτές εἰδικὴ ἐκρραστή: «καταβόθρα»), τὸ N τῇ: τῆς λίμνης μάς προσφέρει τῇ μίας προσέφερε μόνο μία μοναδική δρατή, τῇ δυοῖς δημιώς ἔχει φράξεις ἐδῶ καὶ 5 χρό-

νια, πιθανὸν ὑστερα ἀπὸ τὸ σεισμὸ τῆς 12 Οκτωβρίου 1856. Η καταβόθρα κατὰ δρίσκεται στὴ ΝΑ ἄκρη λίμνης, κατὰ ἀπὸ τὸ λόφο τῆς Γαστρίτσας, τὸ στεφανιώπεια τεῖχος, δπο τὸ νερὸ ποὺ ἔρεε στοὺς δράχους κινοῦσε ἔνα μῆλο, ποὺ τίρα μένει ἀκίνητος. Οὔτε τὸ ἐλάχιστο ρεῦμα στὸ νερὸ δὲν παρατηρεῖται πιὰ καὶ ἐπειδὴ οὔτε ἀπὸ τὸ Β γῆμισυ τῆς λίμνης ἐκρέει, πρέπει, παράλληλα πρὸς τὴν ἐξάτημση, νὰ δρίσκει τὸ δρόμο του ἀνάμεσα ἀπὸ πόρους.

Αγτίθετα, ἡ λίμνη τῆς Λαψίτας, ἔχει δλόχληρη σειρὰ ἀπὸ τέτοιους ὑπόγειους ἀγωγούς, ἀπὸ τοὺς δποίους δύο προπάντων παρουσιάζουν λίδιαίτερο ἐνδιαφέρον. (1) ἔνας, δνοιαζόμενος Χωνεύτρα (χωνί), δρίσκεται στὴ ΝΔ της ἄκρης, στὴ Δ ὅχθη ἐνὸς κόλπου ποὺ ἔχει διεύθυνση ἀπὸ ΒΒΔ πρὸς ΝΝΑ, δπο τὸ χαμηλὸ ὄροπέδιο τὸ δποῖο κλείνει Δ τὴν κοιλάδα τῶν Ιωαννίνων ἀνεβαίνει ἀπὸ αὐτὴν εἰς ἀπόκρυπτος δράχους. Στοὺς πρόποδές του ὑπάρχουν 17 ρωγμὲς πλάτους 2—3' καὶ μήκους 6—10', τὶς δποῖες τὸ νερὸ διάδρωσε κατὰ σειρὰ, τὴ μία κοντὰ στὴν ἄλλη. Ἀπὸ κάθε ρωγμὴ τρέχει τὸ νερὸ σὲ μικρὰ ρυάκια. Κατὰ τὴν ἐπίσκεψή μου τὸν Ιούνιο τοῦ 1860, 2 ρωγμὲς ήταν φραγμένες καὶ μόνο 15 ἀκόμη λειτουργοῦσαν. Ἀπὸ τὴν Α ὅχθη τοῦ κόλπου αὐτοῦ, γυρίζοντας πρὸς ΒΑ, ὑστερα ἀπὸ ἔνα περίπου χιλιόμετρο, φτάνομε σὲ μία ἄλλη τοποθεσία, δνοιαζόμενη Πριάτοκα, δπο τὸ νερὸ σχηματίζει ἔνα ἀρκετὰ λογυρὸ ρυάκι ποὺ κινεῖ ἔνα μῆλο καὶ ρέει σὲ χαμηλότερο ἔδαφος, ποὺ μόλις 8—10' ὑψώνεται ἀπὸ τὴν πεδιάδα ἢ 14—16' ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς λίμνης καὶ ποὺ περιβάλλεται ἀπὸ τὴν πεδιάδα. Μοῦ ήρθε ἔντονα στὴ μητρική, βλέποντας αὐτὴν τὴν καταβόθρα, δ μῆλος στὸ Αργοστόλι (Κεφαλληνίας) δπο, δέβαια κατὰ ἀπὸ διλλες συνθῆκες, ὅχι μία φγλὰ δρισκόμενη λίμνη, ἀλλὰ ἢ θάλασσα χύνεται ἀπὸ μία ρωγμὴ, στὸ ἐσωτερικὸ τῆς γῆς.

Ποὺ πηγαίνουν λοιπὸν αὐτὰ τὰ νερά; Τροφοδοτοῦν αὐτὲς οἱ καταβόθρες τὶς πηγὲς ἢ τοὺς παραπόταμους τοῦ Καλαμᾶ, τῆς Ἀρτας ἢ τοῦ Λουρού, ἢ διλες συγγρόνως; Ατυχῶς δὲν μπόρεσα γὰ λύσιν πλήρως αὐτὴν τὴν ἀπορία, παρὰ τὴν πολυετὴ διαιτογή μου στὴν Κεντρικὴ Ἡπειρο. Μόνο γιὰ μία πρὸ πολλοῦ γνωστὴν καὶ ἐπινεβαιωμένη ἐκδοχὴ. Ζτι ἔνας παραπόταμος τοῦ Καλαμᾶ, τὸ ρυάκι τῆς Βελτσίστας, παίρνει τὰ νερά του ἀπὸ τὴ λίμνη τῶν Ιωαννίνων, μποροῦν παρουσιάσω μερικὲς νέες ἐνδείξεις.

Η Βελτσίστα, γιτισμένη στὴ Δ κατιωφέρεια τοῦ ὄροπέδιου ποὺ ἀναφέραιε γῆρη τόσο συχνὰ καὶ ποὺ σχηματίζει τὰ Δ δρια τῆς πεδιάδας τῶν Ιωαννίνων, είναι ἔνα μεγάλο χωριό, στὸ χείλος ἐνὸς φαραγγιοῦ, τὸ δποῖο ἐδῶ ἀρχίζει, καὶ δρίσκεται γῆρη περισσότερο ἀπὸ 1(1) μέτρα διθύτερα ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς λίμνης τῶν Ιωαννίνων. Στὸ δάσος τοῦ φαραγγιοῦ χύνεται πλήθος πλούσιων πηγῶν, οἱ δποῖες ἐνούριενες, σχηματίζουν τὸ ρυάκι τῆς Βελτσίστας, τὸ δποῖο χύνεται στὸν Καλαμᾶ ἐπειτα ἀπὸ ροή μήκους 3 χλμ. περίπου. Η θερμοκρασία τῶν πηγῶν αὐτῶν κυμαίνεται στὶς 15 Ιουνίου 1860 ἀπὸ 21,1—21,5, ἐνῷ ἡ

θεριοκρασία τοῦ νεροῦ τῆς λίμνης, στὴ Χωνεύτρα ποὺ βρίσκεται περίπου 11—12 χλμ. μακριά, ἡταν 3 μέρες ἀργότερα 24.0. Μερικὰ έτη μακρύτερα ἀπ' αὐτές τις μεγάλες πηγές, οἱ δποιες κινοῦν πλήθος μύλων, βρίσκεται μία μικρή τοπική, ποὺ έδειχνε μόνο 13.7. Ήδη, αὐτή ἡ μικρή διαφορά θεριοκρασίας ἀνάμεσα στὴ λίμνη καὶ στὶς παραπάνω πηγές, θὰ μποροῦσε νὰ μᾶς δηγήσει στὴν ἀλληλοεξάρτηση τῶν δύο στοιχείων. Αλλὰ ὑπῆρχαν ἀκόμη, καὶ περισσότερο χειροπιαστὲς ἀποδεῖξεις: Μικρὰ τεριάχια ἀπὸ βούρλα, ἀπὸ δετράχα μερικῶν γαραγτηριστικῶν μαλακίων τῆς λίμνης τῶν Ιωαννίνων, δπως ἀπὸ *Paludina inflata Villa*, *Dreissena polymorpha Pall.*, *Planorbis etruscus Ziegli*. Επίσης μὲν δενδιάωσαν οἱ κάτοικοι διὰ συγνά ξειδνες, ἀκόμη καὶ χέλια, δγαλνουν, καὶ μάλιστα διὰ συγνά ξεναν τὸ ἀπειλοῦντα ρίχνουν ἀγυράκια στὸ νερὸ τῆς Χωνεύτρας, τὰ δποια διατερά ἀπὸ μερικὲς ὥρες παρουσιάζονταν πάλι ἐδώ. Τὸ διὸ πείραις πρέπει νὰ ξενει μιὰ φορὰ καὶ δ' Ἀλτ., Πασάς στὶς φραγμένης τώρα καταβόθρα τῆς Γαστρίτσας, δπότε τὰ ἀγυράκια τὴν ἐπόμενη μέρα πέρασαν μπροστὰ ἀπὸ τὴν κωμιδολη τῆς "Αρτας (!!).

Μερικὲς φορὲς είναι δυνατὸν αὐτοὶ οἱ ὑπόγειοι ἀγαγοὶ ἐκροής, δπως ἀναφέραιμε παραπάνω, νὰ φραγτοῦν διατερά ἀπὸ δποιαδήποτε αἰτία, δπως ἀπὸ σεισμό, πεώση δράχων κτλ. Στὴν περίπτωση αὐτή, ίδιως δταν ἀχρηστεύονται πολλοὶ συγγρόνως καὶ ἀκόμη πέφτει ἀφθονη δροῦτη, συμβαίνουν μεγάλες πλημμύρες καὶ δλόχληρη ἡ κοιλάδη δρίσκεται κάτω ἀπὸ τὸ νερό, δπως π.χ. κατὰ τὰ Ι:η 1684, 1685 καὶ 1811.

Μὲ εύκαιρία τις καταβόθρες, ἐπιθυμῶ νὰ διαφέρω ἵνα ἀξιοσημείωτο φαινόμενο, τὸ δποιο Ίωνας νὰ ξει σχέση μ' αὐτές. Σὲ δρισμένες ετιγμές τῆς ήμέρας, είτε κατὰ τὸ καλοκαρι, είτε κατὰ τὸν χειμώνα, ἀντιλαμβάνεται κανένας ἵνα μακρινὸ ὑπόκωφο πάταγο ἡ θρύβα ποὺ πάντοτε μοῦ φαινόταν διὰ προερχόταν ἀπὸ τὸ ΝΔ καὶ μοῦ θύμιζε ζωτικὰ τὴν πεώση μιᾶς πολὺ ἀπομακρυσμένης χιονοστάδας. Η διάρκειά του είναι 1—2 λεπτά, κάποτε ἐπαναλαμβάνεται: πολλὲς φορὲς μέσα σὲ μιὰ διάρκεια, κάποτε επαναπάτει γιὰ μεγαλύτερο γρανίδη διάστημα. Τὸ χειμώνα ἡ τὴν ἄνοιξη θὰ μποροῦσε νὰ δηγήσει κανένας τὸ φαινόμενο ὡς πτώση μαζῶν χιονιού, πλὺ διμώς κατὰ τὴν καρδιὰ τοῦ καλοκαιριοῦ ἡ τὸ φθινόπωρο, δπότε τὸ δλόχληρη τὴν "Ηπειρο δὲν ὑπάρχει πιὰ χιόνι; Δὲν θὰ μποροῦσε νὰ προκαλεῖται μαλλον ἀπὸ ὑπόγειες πτώσεις μαζῶν ἀπὸ πέτρες ἡ ἀπὸ εἰσβολὴ τοῦ νεροῦ μέσα σὲ φραγμένο ἀγαγό; "Ας διευκρινίσουν τὸ ζήτημα ἀλλοι: ταξιδιώτες.

Γεωλογία: Σ' δλόχληρο τὸ λεκανοπέδιο κυριαρχοῦν σχηματισμοὶ δισετεῖσον ἔξαιρετικὴ φτωχοὶ σὲ ἀποικιώματα, ὡτέσσο δρίσκονται ἐπίσης μερικὰ κοιτάζματα ἀργαλλου, στὰ δὲ ΒΔ μέρη συναντῶνται πυρθλίθοι (τσαχμακόπετρες). Οι δισετεῖσοι, περισσότερο ἡ λιγότερο ἀργιλούχοι, συχνὰ μὲ διεσπαρμένο γαλαζία στὴ μάζα τους, έχουν λευκοκίτρινο ἡ φαιοκίτρινο χρώμα, παρουσιάζουν συχνὰ κρυσταλλώδες ἡ δετράχοις δές ρήγμα καὶ δταν σπάνε ἀποδίουν

Ἐναντίον τούτοις φαινόμενα σὰν ἀπὸ δοχείου. Οἱ περισσότεροι εἶναι καρπτικοειδεῖς καὶ ἐν γένεσι συχνὰ κομιένοι κάθετα σχηματίζουν ὥραίους μεγάλους φυσικοὺς πίνακες τὴν ἀξιοσημείωτα τρυπητέους καὶ φαγιώμενους.

"Ἄν τὰ καρπτικὰ φαινόμενα σὲ δὲν γίταν τόσο ποικίλα σὲ σχηματισμούς, θὰ μποροῦσε κανένας, ἔχ πρώτης δψειως, νὰ θεωρήσει αὐτές τις περίεργα πλεγμένες τρύπες, οἱ δποιες τύρα χρησιμεύουν ὡς διαιτιονή χιλιάδων γαστρόποδων, ὡς προϊὸν ιαλαχίων ποὺ τρυποῦν τις πέτρες.

Βοτανική: Μὲ τὶς περιορισμένες γνώσεις ιου γύρῳ ἀπὸ τὴν Βοτανικὴν ὅπιως καὶ γιὰ τὴν Γεωλογίαν, ἐπιστήμην, μπορῶ νὰ κάνω καὶ γι' αὐτὴν μόνο γενικοὺς ὑπανιγγιούς.

Μᾶς ἐντυπωσιάζει προπαντὸς γίγαντες τῆς χλωρόδας τῆς κοιλάδας τῶν Ιωαννίνων σὲ ποικιλία μορφῶν, ἐνῷ δ ἀριθμὸς τῶν ἀτομικῶν μορφῶν καὶ ἰδίως τῶν ἀγκαθιωτῶν φυτῶν εἶναι ἀσυντίθεστα μεγάλος. Οἱ βοτανολόγος ἐποιμένως δὲ μπορεῖ νὰ σκέπτεται σὲ ἀποδοτικὸν κέπο. Οἱ κλιτύες τῶν δουνῶν καὶ τῶν λόφων εἶναι γυμνές, στριωμένες μὲ πετρώμιατα καὶ μόνο τὴν ἄγοιξην καλύπτονται μὲ ἀραιή διάστημα. Λαχίτη καὶ στοὺς πρόποδες κοντά στὴν κοιλάδα, μόνο τὰ ἐδάφη ποὺ περιβάλλουν ἀμέσως τὴν λήινη μορφοῦν γὰρ δονιαστοῦν γόνιμα κι αὐτὰ δημιουργοῦνται οἰκοδύποτε ἀποστράγγιση, ὑποφέρουν ἀπὸ ὑπερβολικὴν ὕγρασία καὶ εἶναι πολὺ δαλτώδη. Ἐπιπλέον, τὸ ἔδαφος αὐτό, μόνο πολὺ κοντά στὰ Γιάννινα χρησιμοποιεῖται γιὰ τὴν καλλιέργεια λαχανικῶν, ἔνα μικρὸ τιμῆτικα γι' ἀραβόσιτο, ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος γιὰ τὴν παραγωγὴ σανοῦ καὶ γιὰ δοσκή τῶν ζώων.

"Οπιως εἶναι φυσικό, ἀπὸ τὴν μέσην ἐτήσια Ηεριοκρασία της (14,4) καὶ ἀπὸ τὴν Ν ήέση της, οἱ κοιλάδαι τῶν Ιωαννίνων ἀνήκει στὴν εφαρματική τῆς Μεσογειακῆς χλωρόδας, ἐποιένως στὴν ζώνη τῶν δειθαλῶν δένδρων, ἀπὸ τὰ δποια ἔχει νὰ ἐπιδείξει τουλάχιστον ἀκόλητη μερικούς ἐκπρόσωπους, ὅπιως τὴν ἀγκαθιωτήν, δαλανιδιά, τὴν δαλανιδιά *Coccus* (τὴν τελευταία πολὺ σπάνια), τὴν ροδιά, τὴν ροδοδάφνη, τὰ κυπαρίσια, τὶς συκιές καὶ τὰ ἐλαιόδενδρα¹⁰. Πλειονάδη καὶ γίγαντες τὰ δποια κατὰ προτίγητη καλλιέργειανται ἔχοντες νὰ σημειώσονται: τὴν μπάχια (*Hibiscus esculentus* L.), τὴν τοιλάτα, παράλληλα μὲ ἔνα ἀλλο έδος καρποῦ ποὺ δονιάζεται πατλιτσά (μελιντζάνα), τὰ διάφορα κολοκυνθεῖση καὶ ἀγγουροειδῆ¹¹, τὰ εἶδη πράσινη, ἀπὸ τὰ δποια διαιτερα τὸ δονιασθέντο *Allium rosum* καταναλίσκεται σὲ μεγάλες ποσότητες καὶ ἀποτελεῖ ἔνα ἀλγηθινὸ Ήπαιρωτικὸ ξενικὸ φαγγυτό, οἱ κρατική (τὸ κουνουπίδιο δοκίμασαν νὰ τὸ καλλιέργησουν κατὰ διάφορους τρόπους, ἀλλὰ δὲν εὑδοκίησε), ἀγκινάρες, ἀ-

γρια σπαράγγια, γοργύλια, γεώμηλος¹¹, σέλινα, φασόλια κτλ. Άπο τὰ σιγηρά καλλιεργοῦνται λίδιαίτερα κριθάρι καὶ καλαμπόκι, τὸ πρῶτο κυρίως σὲ πετρώδες ἔδαφος, τὸ δεύτερο σὲ ύγρο, μία ποικιλία δημος μὲν δραγή κοτεάνι επίσης σὲ πετρώδες ἔδαφος. Αντίθετα τὸ σιτάρι καὶ τὴ σίκαλη, δπως συμβαίνει: γενικά στὴν Ήπειρο, καλλιεργοῦνται σπάνια. Γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς κάνει προμήθειες ἀπὸ τὶς γειτονικὲς πεδιάδες τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Μακεδονίας. Τὸ καλαμπόκι ἀποτελεῖ τὴν κύρια τροφὴ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὑπαίθρου, τῶν τῶν Ἀλβανῶν ὃσο καὶ τῶν Ἑλλήνων. Ο Ἀλβανὸς προτιμᾶται τὸ παραπονάσσια ἀπὸ καλαμπόκι ἀντὶ γιὰ τὸ φωρὶς ἀπὸ τὸ ἐκλεκτότερο σιτάρι: τὴ σίκαλη. Η ἀμπελουργία νωρίτερα εὑδοκιμοῦσε πολὺ περιτετέρῳ στὴν κοιλάδα τῶν Ιωαννίνων. Αχθητὴ κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀλῆ Πατέλη οἱ κλιτίες τῶν δουνῶν τὰν παντοῦ στρωμένες μὲν κλήματα, ἐνῷ τώρα αὐτὲς προστέρουν μόνο μία ἀρσιτή βοσκὴ στὰ πρόσδιτα κατὰ τοὺς μήνες τοῦ φθινόπωρου καὶ τοῦ γειμώνα. Ο, τι εἶχε μείνει: ἐδῶ καὶ δέκα γρόνια ἀπὸ αὐτὰ τὰ κλήματα, ἐρημώθηκε τελείως ἀπὸ τὴν δυσθένεια τῆς ἀμπέλου, ἐτοι ὡστε τὰ Γάδινια πρέπει τώρα νὰ προμηθεύονται σταρύλια καὶ κρασί γιὰ τὶς ἀνάγκες τους ἀπὸ τὶς γειτονικὲς περιοχές. δπως τὰ Ζαγόρια.

Χρόνος σπόρων καὶ συγκομιδῆς: Τὸ σιτάρι τὸ σπέρνουν κατὰ τὸ Νοέμβριο καὶ τὸ Θερίζουν στὶς ἀρχὲς μέχρι τὰ μέσα Ιουνίου. Τὴ σίκαλη τῇ σπέρνουν τέλη Ιανουαρίου, τὴ σίκαλη τοῦ χειμώνα στὰ τέλη Οκτωβρίου καὶ τὴ θερίζουν στὶς ἀρχὲς μέργρι: τὰ μέσα Ιουνίου. Τὸ κριθάρι σπέρνεται στὰ μέσα Ιανουαρίου, θερίζεται τέλη Ιουνίου. Τὸ κεχρὶ ἀρχὲς Μαΐου καὶ θερίζεται ἀρχὲς Ιουλίου. Τὸ καλαμπόκι σπέρνεται σὲ στεγνὰ ἐδάφη τέλη Απριλίου, σὲ ύγρα ἐδάφη τέλη Μαΐου καὶ θερίζεται τέλη Σεπτεμβρίου. Η συγκομιδὴ σταρύλιων γίνεται στὶς ἀρχὲς Οκτωβρίου.

Γιὰ τὸ χρόνο ποὺς ανθίζουν δυὸς δέκαρια ποὺς δρίσκονται στὸν κήπο μου σημείωσα τὰ ἐξής:

Βρίσκονται τετῆν ὥραιότερη ἀνθίση	1858	1859	1860
Αιμυγδαλιά κοινή	26 Μαρτ.	6 Μαρτ.	2 Μαρτ.
Δαμασκηνιά ήπιερη	3 Απρ.	20 Μαρτ.	29 Μαρτ.

Τὰ παντά: Σχετικά μὲ τὴν πανίδια τῆς κοιλάδος τῶν Ιωαννίνων παραπέμπω στὶς ἐργασίες τοῦ κ. καθηγητοῦ Ἀλ. Μουτσάν (Μελέκια) καὶ τοῦ κ. Δρόκορος Στίερλιν στὸ Σάργκχουζεν ("Εντοιχια"). Αξιοσημείωτη είναι: τὴ ἐμφάνιση τῆς κοινῆς καραβίδας σὲ μιὰ λίμνη ποὺ ἀπέχει ἀπὸ τὴ θάλασσα τουλάχιστο 16 ὥρες, δπως αὐτὴ τῶν Ιωαννίνων. Εἰφρανίζεται στὸν πυθμένα τῆς ἀρκετὰ συχνά. Γιὰ τὶς ἀνώτερες τάξεις ὡών δυστυχῶς συγκρίνεται πάρα πολὺ λίγες σημειώσεις. [.....].

Προτοῦ προχωρύσουμε στὶς χλιματολογικὲς συνθῆκες, μᾶς μένει ἀκόμη νὰ ρίξουμε μιὰ γρήγορη ιατιὰ στὴν πόλη τῶν Ἰωαννίνων, γί δποια δρίσκεται περίπου σὲ 39°42'. Β πλάτος καὶ 18°43'. Α μήκους ἀπὸ τὸ Φέρρο. Χτισμένη σχεδὸν στὸ μέσο τῆς Δ ὅχθης τοῦ Ν μισοῦ τῆς λίμνης, γί πόλη χωρίζεται σὲ δύο μέρη, ἀπὸ τὰ δποια τὸ ἔνα μὲ τὸ κάστρο εἰσχωρεῖ στὴ λίμνη σὰν δραχῶδες ἀκρωτήρι. ἀντίθετα τὸ ἀλλο ἀπλώνεται κατὰ μῆκος τῆς ὅχθης τῆς λίμνης. Στὸ πρῶτο προεξέχει παντοῦ δ γυμνὸς δράχος, ἐνῷ στὸ δεύτερο τιμῆται τῆς πόλης, τὸ ἔδαφος εἶναι ἀμπιῶδες, πορώδες, προσχωσιγενές. Γι' αὐτὸ τὸ νερὸ τῆς δρογῆς ποτὲ δὲν μένει, ἀλλὰ ἀπορροφᾶται γρήγορα ἀπὸ τὸ ἔδαφος. Τὰ Ἰωάννινα δρίζονται ἀπὸ Δ ἀπὸ μιὰ χαιμηλὴ σειρὰ λόφων, ἀπὸ Ν καὶ Β ἀπὸ Ἐλη. (Ο ἄνεμος ἔχει ἀπὸ παντοῦ ἐλεύθερη εἰσόδο, μένο ἀπὸ ΒΑ θὰ ἐπρεπε νὰ δρίσκει ἐπιπόδιο ἀπὸ τὴν φηλὴν ράχη τοῦ Μιτσικελιοῦ —καὶ ὅμως, ὅπως θὰ δοῦμε ἀργότερα, ἀκριβῶς δ ΒΑ ἄνεμος εἶγαι δ συχνότερος.

II. ΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

1. (Ο) ἐρχομός τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους: Ἡ ἀγοιξη ἐρχεται κατὰ τὰ μέσα γή τέλη Μαρτίου μὲ γῆπιους Ν γή Δ ἀνέλιους. Χιονοπτώσεις καὶ παγωνιὰ σπάνια ἐμφανίζονται αὐτὸ τὸ μήνα. Ἀρχές Ἀπριλίου ἀρχίζουν νὰ πρασινίζουν τὰ λιβάδια καὶ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἕδου μήνα καλύπτονται μὲ ἔνα ὠραῖο λουλούδιο γαλλ. Κατὰ τὸ Μάϊο γή ζέστη συχνὰ εἶναι γῆδη πολὺ σγηματική, γί ἀτιρόσφαιρα ὅμως δροσίζεται, ὅπως τὸν Ἰούνιο, σχεδὸν καθημερινά, ἀπὸ πολλές καταιγίδες. Κατὰ τὶς ἀρχές Ιουλίου, γί ἀραιή βλάστηση τῶν δουνῶν καὶ τῶν λόφων παρουσιάζει μαραμένη θέα καὶ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἕδου μήνα συναντᾶ κανεὶς κάποιο πράσινο χορτάρι στὰ λιβάδια. Τὸν Αὔγουστο, τὸ ὑψηλότερο τῶν Ἰωαννίνων, ὅπως γενικὰ δλόχληρη γή "Ηπειρος μὲ ἐξαίρεση μερικὲς περιοχὲς μὲ ἀφθονα νερά, διακρίνεται ἀπὸ μιὰ ἀλγηθινὰ τραγικὴ ἕγρασσα καὶ γυμνότητα. Κατὰ τὰ τέλη Αύγουστου (20—21) οἱ πελαργοὶ ἐγκαταλείπουν τὴν περιοχὴν μᾶς (ἐρχονται κατὰ τὰ μέσα Μαρτίου). Λύτοὺς τοὺς μῆνες, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Μάρτιο καὶ τὸν Ἀπρίλιο, δρέχει σπάνια καὶ σχεδὸν πάντα ὑπέρερχα ἀπὸ καταιγίδες. (Ο Σεπτέμβριος συνοδεύεται ἐπίσης, κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος του, μὲ καλοκαιρία, ἀλλὰ κατὰ τὰ τέλη αὐτοῦ τοῦ μήνα ἐμφανίζονται γῆδη μερικοὶ προάγγελοι τῆς ἐποχῆς τῶν δρογῶν, γί δποια ἀρχίζει κατὰ τὰ μέσα γή τέλη Οκτωβρίου μὲ ΝΑ ἀνέλιους καὶ διαρκεῖ δλόχληρο τὸ Νοέμβριο μέχρι τὰ μέσα Δεκεμβρίου. Η δρογὴ πέφτει τὴν ἐποχὴν αὐτὴν χειμαρρώδης συχνὰ μὲ ἀλγηθινὰ τροπικὰ γαρακτήρα. Κατ' αὐτὴν τὴν περίοδο οἱ καταιγίδες εἶναι συχνές. Η καιρένη, ἀποξηραμένη, βλάστηση ἀρχίζει νὰ ξυπνᾷ σὲ νέα ζωὴ καὶ σκεπάζει τὰ γυμνὰ έουνά μὲ ἔνα ἀτονο πράσινο, πολλὰ δὲ φυτὰ ἀγθίζουν καὶ πάλι. Αὐτὴ γή δεύτερη ἀγοιξη ὅμως τῶν Ἰωαννίνων ἔχει σύντομη διάρ-

κεια, ἐπειδὴ τὴν θερμοκρατία τώρα πέφτει ήδη τηγιαντικά. Ἀρχές Νοεμβρίου σκεπάζονται αἱ κορυφὲς τοῦ Δρίσκου, τῶν Τύρουλέρχων καὶ τῆς Ολύτσικας, 8—10 μέρες ἀργότερα καὶ κείνες τοῦ Μιτσικελιοῦ, μὲν ἔνα ἐλαφρὸ στρώμα χιονιοῦ.

Ἐπειτα ἀπὸ αὐτῆς τὴν περίοδο τῶν δρυχῶν, ἔρχεται, συνήθως κατὰ τὰ μέσα Δεκεμβρίου¹², μὲν ΒΑ ἀνέμους, αἱθρία καλοσκαιρία, τὴν δποτα διαρκεῖ μέχρι τέλους Ἰανουαρίου τὴν μέσα Φεδρουαρίου καὶ συνοδεύεται μὲν ἡηρὸς κρύος. Σχεδὸν κάθε πρωὶ πέφτει τὸ θερμότερο στὸ Ο τὴν κάτω ἀπὸ τὸ Ο, καὶ τὴν πάχνην εἶναι συχνὴ καὶ πυκνή. Ἐπειτα ἀπὸ τὰ μέσα Ἰανουαρίου τὴν καὶ νωρίτερα ἀκόμη, ἀπὸ καιροῦ σὲ καιρὸν χιονίζει, ἀλλὰ τὸ χιόνι δὲν στρώνεται περὰ μόνο γιὰ λίγο χρονικὸ διάστημα. Ἀπὸ τὰ μέσα Φεδρουαρίου δὲ καιρὸς γίνεται διατάξις, συχνὰ δρογερός. Τὰ τέλη τοῦ μήνα τὴν θερμοκρατία ἀνεβαίνει στηγαντικὰ καὶ αἱ πρόσφοροι: τῆς ἀνοιξτῆς δὲν ἀργούν κατὰ τὰ μέσα Μαρτίου νὰ ἐμφανιστούν.

Φυγῆς καὶ ὑπάρχουν διάτορες ἕξαρτες: ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς γενικοὺς κανόνες. Ετοι, τὸ φθινόπωρο τοῦ 1856 τὴν ἁπονήθιστα δρογερό, δὲ χειμώνας 1856/57 στήριγμα μὲ τὸν κανόνα, ἐκείνος τοῦ 1857/58 ἀπονήθιστα δρομές, δπως γενικὰ ἐκείνη τὴν χρονιὰ ἐπικρατοῦσε σὲ διάκλιτηρη τὴν Ἀνατολὴ ἁπονήθιστο κρύο. Ήητη, τέλη Νοεμβρίου 1857 ἄρχεται στὰ Ἰωάννινα δὲ ἡηρὸς ψυχρὸς καιρὸς δ δποτοῖς ἐξακολουθητες μέχρι τέλη Φεδρουαρίου 1858. Η ἀνοιξη καὶ τὸ καλοκαίρι ποὺς ἀκολούθησαν (1858) τίσαν ἀντίθετα πολὺ περισσότερο ὑγροὶ ἀπὸ τὸ συνηθισμένο. Ο χειμώνας 1858/59 έδειξε τὸν διληθινὸ τύπο ἐνδει Γαννιώτικου χειμώνα, τὸ ίδιο δὲ κανονικὸ πέρασε τὸ καλοσκαιρί 1859. Ἀντίθετα τὸ φθινόπωρο, ίδιας αἱ μήνες Ὁκτώβριος καὶ Νοεμβρίος, τίσαν κατὰ ἔνα διαθέτο θερμότερο καὶ τὴ δρογὴ τὴν περισσότερο περιορισμένη, ἀπὸ ἀλλα χρόνα. Κατὰ τὸν τρίτο χειμώνα τοῦ 1859/60 δὲ δρογερὸς καιρὸς κυριαρχοῦσε καὶ τὴ ἡηρὴ ψυχρὴ περίοδος εἶχε, μποροῦμε νὰ πούμε, ἐξαρνιστεῖ. Η ἀνοιξη τοῦ 1860 ἀποδείχτηκε ἀντίθετα ψυχρότερη ἀπὸ τὸ συνηθισμένο, τὸ καλοσκαιρί δμως πολὺ θερμὸ καὶ συνθετό μὲ φηλοὺς διθυμούς θερμοκρατίας. δπως σ' διάκλιτηρη τὴν Τουρκία.

2. Θερμοκρατία: Τὰ ἀποτελέσματα προσδιορισμοῦ τῆς θερμοκρατίας περιλαμβάνουν χρονικὸ διάστημα 3 ἔτῶν (1.1.1858—21.12.1860). Αν διπολογίζομε τὸ μέσο δρό μὲτο τοὺς δρους τῶν ἔτων 1858 μὲ 13,30, 1859 μὲ 15,13 καὶ 1860 μὲ 14,61 δρεσκομε μέση θερμοκρατία στὰ Ἰωάννινα 14,45 δ. C. Ἀναλογιζόμενοι τὴν σύνορην περίοδο παρατηρήσεων, εἶναι αὐτονόητο δι τὸ ἡριθμὸς αὐτὸς παρουσιᾶς μία κατὰ προσέγγιση ἕξι καὶ ὑπόκειται φυσικά, μὲ συνεχιζόμενες παρατηρήσεις, σὲ ἀναπροσαρμογή. Πάντως μπορεῖ νὰ μας χρησιμεύσει ὡς σημείο στήριξης. Αν συγχριθεῖ μὲ ἀλλοὺς τόπους ποὺ δρεσκονται στὴν ίδια Ισσαφερμίτικη, τὴ Μαρτίνη (κείμενη, σχεδὸν στὶς ίδιες μοίρες πλάτους) μας προστέρει τὶς περισσότερες αναλογίες, διν καὶ τὴ Ισπανικὴ πρωτεύουσα

βρίσκεται γῆρ 200 μέτρα ψηλότερα ἀπὸ κείνη τῆς Ἡπείρου. Η μέση θερινοχρασία τοῦ ἔτους (14,3), δπως καὶ ἐκείνη τῶν ιεριονωμένων ἐτῶν, σχεδὸν συμφωνοῦν μὲ τὶς θεριοχρασίες τῶν Ἰωαννίνων, μόνο φαίνεται ὅτι δ χειμώνας ἐλιφαντίζεται γηπιότερος στὴ Μαδρίτη παρὰ στὰ Ἰωάννινα.

Ἄπὸ τὸ μέγεθος τῶν διαφορῶν ἀνάμεσα στοὺς θερινότερους καὶ τοὺς ψυχρότερους μῆνες ἀπὸ τὸ μέσο ὄρο 3 ἐτῶν, ποὺ ἀνερχόταν σὲ 22,8, τῶν διαφορῶν ἀνάμεσα σὲ καλοκαΐρι καὶ χειμώνα 18,7, τῆς συγκαντικῆς διαφορᾶς (46,7) μεταξὺ τῆς χαριηλότερης (—10,2) καὶ ψηλότερης (36,5) θεριοχρασίας, παρουσιάζουν τὰ Ἰωάννινα τὸν χαρακτήρα καθαρὰ γηπειρωτικοῦ κλίματος, ἐνῷ οἱ Ν καὶ ΝΔ παραλίες τῆς Ἡπείρου παρουσιάζουν κλίμα θαλάσσιο. Η πορεία τῆς θεριοχρασίας διηγεῖται κανονική, γιατὶ γί διαφορὰ ἀνάμεσα στὸ μέσο ὄρο τῆς ἑτήσιας κατώτατης θεριοχρασίας (10,98) καὶ στὸ μέσο ὄρο τῆς ἑτήσιας θεριοχρασίας ἀνέρχεται μόνο σὲ 3,46, ἐνῷ γί διαφορὰ αὐτὴ στὴ Ν. Ἐταλία π.χ. είναι πολὺ σημαντικότερη. Ἐπίσης γί διαφορὰ ἀνάμεσα στοὺς μέσους ὄρους τῶν μηγῶν είναι ἀσημαντη, ἀφοῦ αὐτὴ δὲν ξεπέρασε 3,72 καὶ 7,6 (Οκτ. μέχρι Νοέμβριο 1860).

Μέση θεριοχρασία

Έτος	Τῶν ψυχρότατων μηγῶν	Τῶν θερινότατων μηγῶν	Διαφορὰ
1858	Ιαν. —1,85	Ιούλ. + 23,55	25,40
1859	Ιαν. + 2,21	Αὔγ. 25,24	23,03
1860	Φεδρ. + 5,92	Αὔγ. 25,76	19,84

Σ' δὲ τι ἀφορᾶ τὴν πορεία τῆς θεριοχρασίας κατὰ τοὺς ιεριονωμένους μῆνες, βλέποιε ὅτι δ Ἱανουάριος είναι συνήθως δ ψυχρότερος μῆνας τοῦ ἔτους. (Φεβρουάριος είναι θερινότερος, στὸ διπλάσιο, ἀπὸ τὸν Ἱανουάριο καὶ δ Μάρτιος ἐπίσης στὸ διπλάσιο θερινότερος ἀπὸ τὸ Φεβρουάριο. Τὸν Ἀπρίλιο, Μάϊο καὶ Ἰούνιο γί θεριοχρασία ἀνέρχεται σιγά - σιγά, τὸν Ἰούλιο καὶ Αὔγουστο μένει μᾶλλον στάσιμη, ἀπὸ τὸ Σεπτέμβριο (δ δποὺς παρουσιάζει τὴν ἴδια μέση θεριοχρασία δπως δ Ἰούνιος) ἀρχίζει καὶ κατεβαίνει, ἀκόμη περισσότερο τὸν Ὁκτώβριο καὶ περισσότερο τὸ Νοέμβριο καὶ Δεκέμβριο.

Στὴ μέση θεριοχρασία τοῦ ἔτους ἀνταποκρίνεται γί μέση θεριοχρασία τοῦ Ἀπρίλιου, σχεδὸν μὲ ἀκρίβεια.

Γία τὴν πορεία τῆς θεριοχρασίας στὰ μειονωμένα δεκαήμερα δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ πει, ὅτερα ἀπὸ τόσο σύντοιο διάστημα παρατηρήσεων, τίποτε τὸ θένταιο. Γί' αὐτὸς σημειώνω μόνον ὅτι γίταν: τὸ δεύτερο δεκαήμερο τοῦ Ἱανουαρίου τὸ ψυχρότερο, κατὰ Φεβρουάριο, Μάρτιο, Ἀπρίλιο, Ἰούνιο τὸ πρώτο δεκαήμερο τὸ ψυχρότερο, τὸ τρίτο τὸ θερινότερο. Λατιθετα κατὰ Σεπτέμβριο, (Οκτώβριο, Νοέμβριο, Δεκέμβριο τὸ πρώτο τὸ θερινότερο καὶ τὸ τρίτο τὸ ψυ-

χρότερο. Γιά τὰ δεκαήμερα Μαΐου, Ἰουλίου καὶ Αύγουστου δὲν διατυπώνεται κανόνας.

Στὸν παρακάτω πίνακα σημειώνονται: πόσες φορὲς ἔπειτε ἡ θερμοκρασία στὸ 0° ἢ χάτω ἀπὸ τὸ 0 τὰ τρία αὐτὰ χρόνια καὶ ποιές σημαντικὲς διαφορὲς παρατηρήθηκαν κατὰ τὰ μεμονωμένα αὐτὰ χρόνια:

Τόσες φορὲς ἔπειτε ἡ θερμοκρασία στὸ 0° ἢ χάτω ἀπὸ τὸ 0

Έτος	Ιαν.	Φεβρ.	Μάρτ.	Απρ.	Οκτ.	Νοέμ.	Δεκ.	Έτηται
1858	29	14	1	0	0	0	7	51
1859	22	5	0	0	0	0	2	29
1860	4	2	0	0	0	3	3	12
Μηνιαλα καὶ έτη- τα μέσα	18,3	7,0	0,3	0	0	1,0	4,0	30,6

Θερμοκρασία τῆς λίμνης καὶ τῶν πηγῶν: Έγιναν παρατηρήσεις γιὰ τὴν θερμοκρασία τῆς λίμνης μόνο γιὰ 8 μῆνες¹⁸.

Άν συγχρίνουμε τὴν θερμοκρασία τῶν πηγῶν, οἱ δύοις πηγάδους ἀπὸ τὸ Μιτσικέλι, καὶ ἀπὸ τὶς δύοις καριάδων ἐπερνάει κατὰ τὸ καλοκαίρι τοὺς 12,4 6., μὲ τὴν έτήταια θερμοκρασία τῆς ἀττικοφαῖρας, δρίσκομε τὴν σημαντικὴ διαφορὰ τῶν 2 6. Λοιπόν, ἀνισθετα μὲ τοὺς νόμους οἱ δύοις ισχύουν επὰ δικά μας πλάτη, σύμφωνα μὲ τοὺς δύοις τὴν θερμοκρασία τῶν πηγῶν εἶναι: ἡ Γέια μὲ τὴν θερμοκρασία τῆς ἀττικοφαῖρας ἡ εἶναι ἀνώτερη, τῆς τελευταίας, διέπομε ἐδώ δι: εἶναι κατώτερη κατὰ 2 6., τὸ δύοιο δρώς πιθανὸν νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸ γεγονός δι: τὰ νερά τοῦ Μιτσικελιοῦ ἔρχονται κάτω ἀπὸ πολὺ φηλά.

3. Πιεση τῆς ἀτμόσφαιρας: Ἀτυχῶς, οἱ βαρομετρικὲς παρατηρήσεις περιορίζονται σὲ 4 μόνον μῆνες, γιατὶ στὸ μεταλλικὸ (χωρὶς υδράργυρο) βαρόμετρό μου —κατὰ τὰ ἄλλα πολὺ εὐαίσθητο— δύο φορὲς παρουσιάστηκαν ἀνωμαλίες οἱ δύοις μὲ ύποχρέωνταν κάθε φορὰ νὰ τὸ στέλλω στὴ μακρυντὶ Έλβετία γιὰ ἐπιδιόρθωση. Λόγω τοῦ περιορισμένου χρόνου τῶν παρατηρήσεων, εἶναι αὐτονόητο δι: δὲν ἔξαγονται συμπεράσματα οὔτε παραλληλισμοί.

4. Ύγρασία τῆς ἀτμόσφαιρας: Η ύγρασία καθορίζεται σύμφωνα μὲ τὶς ἐνδείξεις ἐνὸς ψυχρόμετρου Γκέισλερ καὶ ύπολογίστηκε μὲ βάση τὸν τύπο τῆς ἐλλείπουσας πίεσης τοῦ ἀτμοῦ

a (t—t') b

ὅπου στὸ συντελεστὴν, α δίγεται ἡ ἀξία 0,0009 τὴν δποῖα δ Régnauld θεωρεῖ τὸν ἀνώτερον βαθὺν καὶ μὲν τὸν τίθεται ἡ μέση ὥροιμετρικὴ πίεση 723,54.

Τὰ λιγνιαῖα μέσα ποὺ δίγονται στὸ σχετικὸ πίνακα ἀφοροῦν καὶ τὰ δύο χρόνια 1858 καὶ 1859 δλόκληρα. Ἡ πίεση τοῦ ἀτμοῦ δείχνει κανονικὴ αὔξηση ἀπὸ τὸν Ἱανουάριο, δπότε φτάνει 5,585 Mm μέχρι 23,612 Mm τὸν Αὔγουστο. (1) ἐτήσιος μέσος δρος ἦταν 13,225 Mm. Ἡ σχετικὴ ὑγρασία, κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἔτους, ἔδειχνε, ἵσως μὲν τὴν ἐπιδρασην τῆς λίμνης, μὰ ἡπειρίθια τὴν ἀξίαν. Πάντως, ἡ ἐλάχιστη παρουσιάζεται κατὰ Μάρτιο καὶ Ἰούνιο μὲν 0,77 καὶ ἡ ἀνώτατη σαφῶς κατὰ Δεκέμβριο μὲν 0,80.

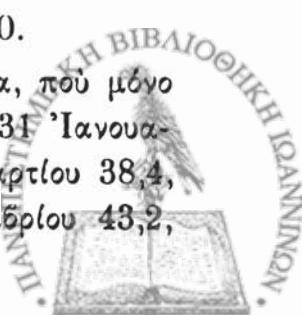
5. Τὸ μετέωρα:

α) Βροχὴ: Στὸ ὑψίπεδο τῶν Ιωαννίνων ἔχομε νὰ διακρίνομε δύο σαφῶς διαχωριζόμενες περιόδους δροχῶν, δηλαδὴ, τῆς ἀνοιξῆς καὶ τοῦ φθινόπωρου, συμπεριλαμβανομένου καὶ μέρους τοῦ χειμῶνα. Καθὼς ἥδη προηγούμενα παρατηρήθηκε, ἡ φθινοπωρινὴ περίοδος τῶν δροχῶν ἀρχίζει, ἀφοῦ παρουσιάστονται τὰ τέλη Σεπτεμβρίου ἢ ἀρχὲς Ὁκτωβρίου προάγγελοι, κατὰ τὰ μέσα Ὁκτωβρίου μὲν ΝΑ ἀνέλιους καὶ διαρκεῖ μέχρι μέσα Δεκεμβρίου, δηλαδὴ 6—8 ἔδησιαδες. Ἐπειτα, κατὰ τὰ μέσα ἢ τέλη Δεκεμβρίου ἀρχίζει γιὰ 6—7 ἔδησιαδες μὲν ΒΑ ἀνέλιους ὥραίος κρύος καιρός. Ἀπὸ τὰ μέσα ἢ τέλη Φεβρουαρίου παρουσιάζονται, περισσότερο ἢ λιγότερο συνεχεῖς, οἱ δροχὲς τῆς ἀνοιξῆς οἱ δποῖες διαρκοῦν μέχρι τὰ μέσα ἢ τέλη Μαρτίου, καὶ μάλιστα συχνὰ ἐπεκτείνονται ἀκόμη κατὰ τὸν Ἀπρίλιο καὶ Μάϊο. Πραγματικὰ δροχερὲς μέρες κατὰ τὸ καλοκαρι δὲν παρουσιάζονται, μπορεῖ νὰ πεῖ κανένας, καθόλου. Ὁχι διηρεῖς καὶ μικρές καταιγίδες οἱ δποῖες κατὰ τὸν Ἰούνιο εἶναι ἀρκετὰ συχνές.

Γιὰ τὴν καταχρημή τῶν δροχερῶν ἥμερῶν κατὰ μῆνες καὶ ἐποχὲς τοῦ ἔτους ἔχομε νὰ παρατηρήσομε ὅτι ὡς ἔξαιρετικὰ ὑγρὲς μέρες ἐννοοῦνται μέρες κατὰ τὶς δποῖες ἔδρες τουλάχιστο 3—4 ὥρες, ἐνῶ ὡς μέρες κατὰ τὶς δποῖες παρατηρήθηκε δροχὴ ἐννοοῦνται ἐκεῖνες κατὰ τὶς δποῖες ἔδρες ἕστω καὶ ἐλάχιστα. Κατὰ μέσον δρο λοιπὸν ὑπολογίζονται περίπου 52 πραγματικὰ δροχερὲς μέρες καὶ 125 φορὲς συγγειώνεται δροχὴ.

Οσον ἀφορᾶ τὴν ἐτήσια ποσότητα δροχῆς, ὅτερα ἀπὸ παρατηρήσεις 14 μηνῶν δροσκομε γιὰ τὸ κάθε ἔτος 1293 χιλιοστόμετρα, τὰ δποῖα κατανέμονται: τὴν ἀνοιξη 372, τὸ καλοκαρι 47, τὸ φθινόπωρο 228 καὶ τὸ χειμῶνα 645 χιλιοστόμετρα. (1) τελευταῖς ἀριθμοῖς διηρεῖς γιὰ τὸν συγγθισμένο χειμῶνα εἶναι πάρα πολὺ φηλὸς καὶ ἀφορᾶ μόνον τὸν ὑγρὸν ἥπιο χειμῶνα 1859/60.

Συγχά τὴν δροχὴν πέφτει μέσα σὲ 24 ὥρες σὲ τέτοια ποσότητα, ποὺ μόνο στὶς τροπικές χῶρες παρατηροῦμε. Ἐτοι κατὰ τὸ ἔτος 1860: στὶς 31 Ἱανουαρίου 34,7 χιλιοστόμετρα, στὶς 3 Φεβρουαρίου 56,1 (!), στὶς 9 Μαρτίου 38,4, στὶς 20 Μαΐου 35,1, στὶς 13 Ὁκτωβρίου 38,6, 7 πρὸς 8 Νοεμβρίου 43,2,

18 πρὸς 19 Νοεμβρίου 36,5 καὶ 11 πρὸς 12 Δεκεμβρίου 61,4 χλ.:οστόμετρα (!).

Κατὰ τὶς δροχερὲς μέρες, δὲ οὐρανὸς σπάνια ἔχει κύτων τὸ διαρκῆ δμοϊό-
μορφό θολὸ χρωματισμὸν δὲ δροῖος εἶναι τόσο συνηθισμένος στὰ Β κλίματά μας,
ἐπίστης τὴ δροχὴ σπάνια διαρκεῖ ἀκατάπαυστα 24 ὥρες. Ἀντίθετα, πέφτει πε-
ρισσότερο καταρρακτώδης μὲ διακοπές, καὶ δὲ οὐρανὸς μπορεῖ πολλὲς φορὲς
τὴν ἡμέρα γιὰ μερικὲς στιγμὲς νὰ γίνει αἰθρίος, γιὰ ν' ἀνοίξει δμῶς καὶ πάλι
τοὺς ὄντροφράκτες του ἀμέσως. Οἱ δροχὲς τῆς ἀνοιξῆς εἶναι περισσότερο δμοϊό-
μορφὲς καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἡμέρας παρουσιάζονται λίγες μόνο τέτοιες
νεροποντές, ἀπὸ τὶς δροῖες δμῶς μπορεῖ κανεὶς νὰ μετρήσῃ περισσότερες ἀπὸ
30 καὶ 40 μέτρα σὲ 24 ὥρες κατὰ τὸ φθινόπωρο. Ὁ δροχὸς τῶν σταγόνων τῆς
δροχῆς ἐπίστης εἶναι μικρότερος κατὰ τὴν ἀνοιξῆν ἀπὸ κείνου τῆς δροχῆς τοῦ
φθινόπωρου.

Ἐνῷ τῇ ἀνοιξῇ, ἐὰν παρουσιάζει καμιὰ κανονικότητα επτὰν ἀλληλοῦ:αδοχὴ
τῶν δροχερῶν ἡμερῶν, δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀγνοήσῃ κάποια περιοδικότητα
κατὰ τὸ φθινόπωρο. Ἐποι., λέιως τὸ Νοέμβριο, παρουσιάζονται 2—3 δροχερὲς
μέρες καὶ καλοκαιρία τὴν 3ῃ τῇ 4ῃ μέρα, τῇ ἀντίθετα 2—3 μέρες καλοκαιρίας
τὶς δροῖες ἀκολουθοῦν τῇ 3ῃ τῇ 4ῃ μέρᾳ μὲ δροχὴ. Κατὰ τὸ Δεκέμβριο παρατη-
ρεῖται τὸ Γδιό, μόνο οἱ περίοδοι ἔχουν μεγαλύτερη διάρκεια: 4—7 συνεχεῖς
δροχερὲς μέρες καὶ 5—8 μέρες μὲ καλοκαιρία. Σ' αὐτὰ τὰ διδροχὰ ἐνδιέμεσα
κατεβαίνει πάντοτε στραγγιτικὰ τὸ θερμόμετρο, τὰ πρωτικὰ παρουσιάζεται συχνὰ
πάχην, μόλις δμῶς οἱ ΝΑ ἀνεμοὶ ἐκτρέπουν καὶ πάλι τὰ Β ρεύματα, ἀνεβαίνει
τῇ θερμοκρασίᾳ ὡς 10 δ. καὶ περισσότερο. Τὸ τελευταῖο αὐτὸ δοχύς: μόνο γιὰ
μισὸ τμεβαίνει τὸ ἀντίθετο, δηλ. οἱ δροχὲς ἐλαττώνουν τῇ θερμοκρασίᾳ ἐνῷ
αὐτῇ ἀνεβαίνει κατὰ τὶς μέρες μὲ καλοκαιρία.

Σχετικὰ μὲ τὴν ἐπιδραστὴ τῶν ἀνέμων, εἶδαμε λίγο πιὸ πάνω διὰ δὲ ΝΑ
ἀνεμοὶ καθορίζει τὴν φθινοπωρινὴ δροχερὴ περίοδο. Κατὰ τὴν ἀνοιξῆ (τοῦ
Δ ἀνεμού περισσότερο τῇ λαγότερο ἐξαιρούμενο) κανένας ἀποκλειστικὰ ἀνεμοὶ¹
δὲν προκαλεῖ δροχὴ, γιατὶ καὶ δὲ Β, δὲ ΒΑ, δὲ Ν καὶ δὲ ΝΔ μποροῦν κάποτε νὰ
φέρουν δροχὴ. Ὁ ΒΑ σπάνια συνοδεύεται μὲ δροχὴ, καὶ μόνο διὰν διαδέχεται
τὸν ΝΑ, τότε συνοδεύεται μὲ ἀφθονη δροχόπτωση.

Γιὰ μιὰ θολὴ ἐὰν επουνόνερο δροχὴ ποὺ ἐπειε στὶς 7 Μαρτίου 1858
διέθηρε τὴν γωρίζερα μιὰ μικρὴ ἀναφορὰ (βλέπε Ἀναχοινώσεις τῆς Εταιρίας
Φυσικῶν Ἐρευνῶν τῆς Ζυρίχης 1858).

6) Χιδνοὶ: Δὲν παρουσιάζεται συχνὰ χιδνὶ στὰ Ιωάννινα καὶ σπάνια
παραμένει περισσότερο ἀπὸ 24 ὥρες στὸ ἔδαφος. Σὲ 4 χειμώνες, αὐθεντικές
χιδνισμένες μέρες ὑπήρξαν μόνο κατὰ τὸν ἐξαιρετικὰ ψυχρὸ χειμώνα 1857/58,
ἐνῷ κατὰ τὸν χειμώνα τοῦ 1856/57 μόνο γιὰ 2 ὥρες ἐπερταν μερικὲς ιφά-
δες. Χιδνὶ φέρει ιδιαίτερα δὲ ΝΑ, ἀκολουθούμενος ἀπὸ Β ἀνεμο, τῇ δ Δ.

γ) Χαλάζι: καὶ ψιχάλα: Παρουσιάζονται στὴν κοιλάδα τῶν Ἰωαννίνων καὶ στὰ περίχωρά της σχετικὰ πολὺ συχνὰ καὶ πέφτει πολλὲς φορὲς χαλάζι σὲ τόσο μεγάλες μάζες, ὥστε τὰ γυμνὰ βουνὰ κατὰ τὸ καλοκαΐρι νὰ καλύπτονται: γιὰ μερικὲς ὡρες δπως ἀκριβῶς μὲ κάλυψη χιονιοῦ. Ψιχάλα πέφτει λόιως τὴν ἀνοιξην. Χαλάζι πέφτει μὲ τὶς καταιγίδες τῶν Ιιηγῶν Ἀπριλίου, Μαΐου, Ἰουνίου καὶ Ἰουλίου. Εἶναι ἀραγε γί πλήρης ἀπουσία δάσους γί αιτία τῆς σχετικῆς συχνότητας αὐτῶν;

δ) Η ἄχνη καὶ δροσιά: Η πάχνη εἶναι πολὺ συχνὴ ὅταν κυριαρχοῦν οἱ ΒΑ ἀνειροὶ τὸ χειριώνα κατὰ τὰ τέλη Δεκεμβρίου, τὸν Ἰανουάριο καὶ Φεβρουάριο, ἐνῷ δροσιὰ σχηματίζεται σχεδὸν καθημερινὰ κατὰ τὴν ἀνοιξη, τὸ καλοκαΐρι καὶ τὸ φθινόπωρο.

ε) Ομίχλη: Ή αρὰ τὴν ἀμιεσηγιανή σημαντικῆς ἐπιφάνειας νεροῦ, σχετικὰ σπάνια παρατηρεῖται διμήλη καὶ κατὰ μέσο ὅρο μόνο 14 μέρες περίπου κάθε χρόνο. Συχνότερη εἶναι τὸν Ὁκτώβριο καὶ Νοέμβριο, σπανιότερη τὸν Φεβρουάριο καὶ Μάρτιο. Ή ράγματι διμήλωδεις μέρες, δπως ἔχομε στὰ Β ακλιματά μας, δπου γί πυκνὴ διμήλη ἐμποδίζει γιὰ μέρες τὴ διέλευση τῶν ἀκτίνων τοῦ ἥλιου, παρουσιάζονται πολὺ σπάνια.

σ;) Νέφωση: (Οἱ μεσεπτηνιαὶ νεφώσεις δίγονται στὸ σχετικὸ πίνακα, δπου μὲ τὸ Ο σημειώνεται τελείως αἴθριος, μὲ τὸ 10 τελείως σκεπασμένος μὲ σύννεφα οὐρανὸς αὐτὲς ὑπὸλογίστηκαν μὲ δάση τὸ μέσο ὅρο τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἥλιου, τῆς μετεγκρήσας καὶ τῆς δύσης τοῦ ἥλιου. Κατὰ τὸ ἔτος 1858 παραμελήθηκε γί ἀκριβῆς σημείωση, γιὰ τοὺς 4 πρώτους μῆνες καὶ οἱ μηγιαῖες ἀξίες ὑπὸλογίστηκαν μένο ἀργότερα, σύμφωνα μὲ τὶς καιρικὲς συνθῆκες ποὺ σημειώθηκαν τὴν ἐποχὴν ἔκεινη. "Αλλος πίνακας παρουσιάζει τὴ μηγιαία διαγράφη τῶν ὡραίων, ὑγρῶν, νεφοσκεπῶν καὶ ἀσταθῶν γήμερῶν.

Μὲ τὸν τίτλο «ώραιες μέρες» σημειώνων τόσο τὶς ἐγτελῶς αἴθριες, ἐγτελῶς χωρὶς νεφώσεις μέρες, δσο καὶ ἔκεινες ποὺ στὸ μεγαλύτερο μέρος τους ἐπεκράτησε καλοκαιρία. Η.γ. (Οἱ περισσότερες μέρες μὲ καταιγίδες κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνες κατὰ τὶς δποιες τὰ σύννεφα τῆς καταιγίδας, ἀφοῦ ρίζουν τὰ νερά τους, ὕστερα ἀπὸ μισὴ ὥρα ἀπὸ τὴν ἐμφάνισή τους ἔξαφανίζονται καὶ κυριαρχεῖ δ καλύτερος καιρὸς πρὶν καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν καταιγίδα, ὑπὸλογίζονται ἐδῶ.

Μὲ τὸν τίτλο «ύγρες μέρες» ἀναφέρονται ἔκεινες κατὰ τὶς δποιες τουλάχιστον 3—4 ὥρες ἔνδρεχε διαρκῶς γί χιδνίζε. Μὲ «γεφοσκεπεῖς» ἔκεινες κατὰ τὶς δποιες δλόχληρη τὴ μέρα δ οὐρανὸς ἥταν δικοιόιστρα γκρίζος, χωρὶς δρογῆς γί γιονοπτώσεις. Μὲ «ἀσταθεῖς» σημειώνονται ἔκεινες κατὰ τὶς δποιες κανένας ἀπὸ τοὺς παραπάνω γαρακτηρισμοὺς δὲν ξεγώριζε ἀλλὰ ἥταν δυάμικτοι.

6. "Αγεμοι: Ή αρὰ τὸ γεγονός δτι γί κοιλάδα τῶν Ἰωαννίνων εἶγαι ἀπὸ δλες τὶς πλευρὲς μᾶλλον ἀνοιχτή, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ΒΑ ἀπ' δπου κλείνεται

μὲ τὸ ψηλὸ τεῖχος τοῦ Μαστικελίου, ὡς δέως ἔκρηνώς δ ΒΑ ἀνεμος⁵ κυριαρχεῖ πολὺ ἀνάμεσα σ' δύος τοις ἀνέμοις. Κατὰ μέσω δρός γιὰ 3 ἑτη, ἐπνευσε ἐπτήσια 120 φορές, ἐνώ δ ΒΔ μόνο 77, δ ΝΑ 50, δ Ν 37, δ ΝΔ 34, δ Β 20, δ Λ 18 καὶ δ Α μόνο 5 φορές. Καθαρὸς Α ἀνεμος γενικὴ σὲ διόχληρη τὴν Ήπειρο πνέει μόνο σπάνια.

Συνολικὰ ὑπάρχει μία ἀρχετὰ μεγάλη κανονικότητα τῶν ἀνέμων σὲ δύος τις ἐποχές τοῦ Ετούς, μ' ἐξαίρεση τὴν διοικητή. Κατὰ τὸ καλοκαίρι π.μ. κυριαρχεῖ ἀπνοια, κατὰ τὴ 10η ἢ 11η π.μ. ἀρχίζει ἐνα ἐλαφρὸ ρεῦμα ἀπὸ ΒΑ, ΒΒΑ, ΒΑΒ καὶ κατὰ τὸ μεσημέρι μέχρι 1—2 μ.μ. πάλι ἀπνοια. Ακολουθεῖ μία λίαφρά αὔρα ἀπὸ ΒΔ, ΒΒΔ ἢ ΒΔΒ, τὴ δούλα ὡς τὰ μεσάνυχτα ὅμηρώνει, ἀλλὰ κατὰ τὰ μεσάνυχτα τῇ καὶ νωρίτερα πνέει πάλι. Αὐτὸς δ ἀσυνήθιστα δροσιστής καὶ πάντοτε μὲ ὥραιο καὶ ρός συνδενόμενος ΒΔ ἀνεμος ὄνταίζεται «ἄρνασις - ρουαρχιάρ» (ἀλβανικὸς ἀνεμος, γιατὶ πνέει ἀπὸ τὴν κατεύθυνση τῆς Ἀλβανίας). Συχνὰ δρμας τὸ ἀπόγευμα ἐκτοπίζεται γιὰ λίγο χρόνο ἀπὸ τὸ ΝΑ δ δροσιος συνήθως φέρνει καταιγίδες. Ή, ἐνώ δ ἀνεμοδείκτης κάτω στὴν κοιλάδα δείχνει ΒΔ. σὲ ἀνώτερα στρώματα τῆς ἀποδηματικῆς κινεῖται ΝΔ μάζα θυελλωτικών. Γενικὰ νομίζω δὲ, τοις Ήπειρωτικές ἀκτές κατὰ τὸ καλοκαίρι κυριαρχεῖ δ ΝΔ ἀνεμος, πνέει δρμας στὸ βασικό τῆς χώρας, ἐμποδιζόμενος ἀπὸ τὰ δουνά τῆς ἀκτῆς, τὸ ὑψηλὸ ρεῦματα. Η κυριαρχία τοῦ ΒΔ ἀνέμου διαρκεῖ ἀπὸ τὸ Μάρτιο μέχρι τὸν Οκτώβριο, ἀπὸ καὶ τὸ δεύτερο τὴν ὑπεροχή της ακτές δ ΝΑ καὶ δ ΒΑ, μέχρις δὲ τοῦ δ ΝΑ ἀνεμος γεμάτος ὑγρασία τὴλη δεκαεπτίσιου ἐκτοπίζεται ἐντελῶς ἀπὸ τὸ ΒΑ. Ο ΝΑ, δ δροσιος πάντοτε πνέει μὲ περισσότερη, τὴ λιγότερη δύναμη, μεταβάλλεται ἀπὸ καὶ ρός σὲ καὶ ρός τὴ Θύελλα, τῇ δροσίᾳ τέτε, μὲ νεφοσκεπή, οὐρανό, διαρκεῖ 1—2 μέρες.

Ο ΒΑ ἀνεμος, δ δροσιος τυχεῖται πνέει μέχρι τὰ μέτα της τέλη Φεδρουαρίου, δημος ηδη περατηρήθηκε, συνοδεύεται συνήθως μὲ τὸν καλύτερο καὶ ρός, ἀκόμη καὶ δεκαν γυρίζει τὴ Θύελλα, τὴ δροσία διαρκεῖ 12—48 ώρες. Οταν δ ΒΑ ἀνεμος ἀπὸ ἀνώτερα στρώματα κατεύθυνει τὴν κοιλάδα, συνοδεύεται περικές φορές μ' ἐνα χρακτηριστικὸ δρόντιο, δ δροσιος μοιάζει πρὸς τὸν πάταγο ἀπομακρυμένης χαλαζίπετωσης τῇ ἐντὸς ἀπομακρυμένου ρέοντος χειμάρρου. Αὐτὸς δ δρόμος σὲ ἀνώτερα στρώματα τῆς ἀποδηματικῆς, μ' ἐντελῶς αλθρός οὐρανό καὶ ἐνώ τὴν κοιλάδα πνέει μόνο δινας μέτρος ἀνεμος, συχνὰ μπορεῖ νὰ διαρκέσει μερικὲς ώρες μέχρι μιάμιση ἥμέρα καὶ εἶναι (ἀλλὰ δχι πάντοτε) δ προστιγγέλος τῆς ΒΑ Θύελλας.

Λιγότερο κανονικὸ καὶ συνέμενο μὲ δροσιόνος ἀνέμους ἐμφανίζεται τὸ ρεῦμα ἀέρα κατὰ τὴν διοικητή, γιατὶ ἀλλοτε εἶναι ΒΑ τὴ Ν ποὺ κυριαρχεῖ καὶ ἀλλοτε Ν, ΝΔ τὴ Λ. Ο καθαρὸς Λ ἀνεμος φέρνει μάζι του συνήθως δροχή καὶ καταιγίδα.

7. Ἡ λεκτρισμός:

α) Καταγέλα: Εἶναι γνωστή ἡ συχνότητα τῶν καταιγίδων στὶς χώρες γύρω απὸ τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσα. Καὶ ἡ "Ηπειρος δὲν διαψεύδει ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀποψήν τὸν χαρακτήρα της"¹⁴. Τόσο οἱ ἀκτές της ὅσο καὶ τὸ κέντρο της ἔχουσι πάντας ἥδη ἀπὸ τὴν σκοτεινὴν ἀρχαιότητα στὶς ἀσυνήθιστα συχνές καὶ ἴσχυρές καταιγίδες. Τὰ Ἰωάννινα ἔχουν κάθε χρόνο (μέσος ὄρος ἀπὸ 3 ἔτη) κατὰ μέσον ὄρος 57 μέρες μὲν καταιγίδες! Τὸ διώτατο ὄρος τῆς ἐμφάνισής τους πέφτει τοὺς μῆνες Μάιον καὶ Ἰούνιον.

Κατὰ ἐποχὴς τοῦ ἔτους καταγέλονται οἱ μέσοι ὄροι ὡς ἐξής: "Ανοιξη 16, Καλοκαίρι 25, Φθινόπωρο 12, Χειμώνας 5.

Ἐγὼ οἱ καταιγίδες τῶν θερινῶν μηνῶν, κατὰ ἓνα μέρος ἐπίσης καὶ τοῦ φθινόπωρου, παρουσιάζουν συχνὰ μεγάλη σφοδρότητα καὶ, κατὰ κάποιο τρόπο, ἀν μπορῶ νὰ ἔχωραστῷ ἔτσι, παρουσιάζουν μία «δξεῖα» πορεία, γίνονται κατὰ τὸ τέλος τῆς περιόδου τῶν δρογῶν «χρόνιες». Κατ' αὐτὸν τὸ χρόνο δὲν ὑπάρχουν πραγματικὰ ἀλληλοεξαρτώμενες θύελλες, μᾶλλον κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἥμέρας ἀπὸ καιρὸν σὲ καιρὸν ἀκούγεται μία δροντή, ἀλλοτε ἴσχυρή καὶ ἀλλοτε ὑπόκινφη, ὕστερα ἀπὸ τὴν δοποίαν ἡ δροχὴ πέφτει μὲν ἀναγεωμένη δύναμι. "Η, δταν οἱ καταιγίδες στὴν N. "Ηπειρος ἔφορτώνουν, ἀκούγεται ὅλη τὴν ἥμέρα ἓνας ὑπόκινφος θύελλος, δοποίος ἐπίσης εἶναι χαρακτηριστικός γιὰ τὴν ἔγχρεη τῆς ἐποχῆς τῶν δρογῶν.

Κατὰ τὸ Μάιον καὶ Ἰούνιον οἱ καταιγίδες ἐμφανίζονται γιὰ πολλὰ χρόνια σχεδὸν καθημερινά. "Ετσι διλόκληρο τὸ πρωτὶ κυριαρχεῖ αἴθριος καιρός, κατὰ τὶς 1—2 μ.μ. ἀρχίζει δ ΒΔ ἀγεμός καὶ παρουσιάζονται ἀπὸ Α ἢ ΝΑ, κάποτε ἐπίσης ἀπὸ ΒΔ μερικοὶ στριμματοσωρεῖτες οἱ δοποίοι σὲ καταπληκτικὰ σύντομο χρόνο αὐξάνονται σὲ μικρὰ σύννεφα καὶ μὲν ἔναν ἐλαφρὸν ΒΔ ἀγεμό τραβοῦν πρὸς τὰ κάτω ἢ πρὸς τὰ ἐπάνω τῆς κοιλάδας καὶ προκαλοῦν λιγότερο ἢ περισσότερο ἴσχυρές καταιγίδες. Τότε δρέχει μόνο σὲ ἀσύμμαντη ποσθτητα, ἀκόμη συχνὰ καὶ καθόλου. Μετὰ παρέλευση μιᾶς ἢ μισῆς ὥρας, ἀκτινοβολεῖ δούραγός μὲν τὴν προγούμινη αἰθρία του.

Σχετικὰ μὲν τὴν συιπεριφορὰ τῶν καταιγίδων κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἥμέρας, μπορῶ νὰ πῶ τὰ παρακάτω περίπου γιὰ τὴν Μέση "Ηπειρο. Κατὰ τὴν ἀγοιξην ἀγαποῦν τὸ πρωτὶ μέγρι τὸ μετημέρι, κατὰ τὸ καλοκαίρι τὸ ἀπόγευμα. Κατὰ τὴν φθινοπωρινὴν δροχερὴν περίοδο, τὸ χρόνο ἀμέσως πρὶν καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν δύση τοῦ ἥλιου μέγρι καὶ τὰ μεσάνυχτα, ἢ διαρκοῦν, περισσότερο ἢ λιγότερο, διλόκληρη τὴν ἥμέρα, ἢ συμβαίνουν τέτοιες τὶς δοποίες θὰ δινοιαζα ἀπλοκαταιγίδες, διγλαῦτη μία νωρὶς τὸ πρωτὶ καὶ ἀλληγ. πρὶν ἢ ὕστερα ἀπὸ τὴν δύση τοῦ ἥλιου. Ι'ίδη τὸ χειμώνα, δταν γενικὰ οἱ καταιγίδες γίνονται σπανιότερες, δὲ μπορεῖ νὰ διατυπωθεῖ γενικός κανόνας. (1) κεραυνός πέφτει, μπορεῖ γὰρ πει κανένας, μία φορὰ τὸ χρόνο στὴν πόλη ἢ στὰ κοντινὰ περιχώρα, ἀλλὰ

ποτὲ δὲν ἀκούσα γιὰ ἔνα ἀτύχητα τὴν γι' αὐθιμό ποὺ νὰ χυπήθηκε ἀπ' αὐτόν.

6) Πύρινες σφαίρες: "Ἐνα ἐνδιαφέρον δυο καὶ τρία φυσικὸ φαινόμενο μπόρεσα νὰ παρατηρήσω στὸν 7 Ιουλίου 1859, δηλαδὴ, ἔνα λαμπρὸ μετέωρο. Ἀφοῦ προηγήθηκαν μερικὲς ὥραις ἀλλὰ πνιγητὲς μέρες, ἐμφανίστηκε στὶς 7 Ιουλίου, δύο ὥρες μετά τὴν δύση τοῦ ήλιου, στὸ Ν δρῖοντα, μὲ ἑντελῶς διευγῆ, μὲ δεστρὰ σύρανθ, μία πύρινη σφαίρα τὴν δῆποτε μὲ καταπληκτικὴ ταχύτητα (σὲ 3 1/2—4 λεπτά) καὶ μὲ ιδιότερο περιγράμμα καὶ δόμο, τριθε καὶ στάθηκε στὸ ὄψος τῶν Ιωαννίνων. Ἐδῶ, ἡ οὐρά ἔμεινε ἀκίνητη μερικὰ δευτερόλεπτα, ἐξερράγη, μ' ἔνα κρότο δπως τοῦ πυροβόλου καὶ διαπάστηκε τὸ 4 μέρη, τὰ δύοτα σπινθηροδολούσαν εὖν λάμπες καὶ τὰ δύοτα ἔμειναν δρατὰ περίπου γιὰ ἔνα λεπτὸ τὴν ὥρας. Η σφαίρα εἶχε περίπου τὴν περιμέτρο τῆς πανσέληνου, ἐφεγγε δημιώς στηλαντικὰ ἐντονώτερα ἀπ' τὸ χρώμα τῆς ταίριας περιστότερο πρὸς τὸ πορτοκαλί - κίτρινο, ἔνων οἱ φλόγες οἱ δύοτα δικολούθησαν ἐδειχνύνται μία ἐλαφρὰ ἀπόγρωστη, πρὸς τὸ λώδες. Λὲ μπόρεσα ποτὲ νὰ μάθω τὴν ἡ Ἐκρηκτή, αὐτῆς τὴν πύρινη σφαίρα τὴν περίπτωση, ἀερόλιθου. Αὐτὸς δημιώς δὲν είναι πιθανό, γιατὶ τέτοιο φαινόμενο ἀσφαλῶς θὰ τὴν αυτονόητο. (1) Τούρκος γιαράκτηρής εἰνα τέτοιο μετέωρο στὴ γλώσσα του, ὥραια καὶ ἀφελῶς «κουντρέτ - τέπι», δηλαδὴ, κανόνι τοῦ Θεοῦ.

Πιθανὸν τὴν ἰδιαίτερη προέλευστη, νὰ τῇσαν μιὰ Ἐκρηκτή τὴν Ἰκτιώδη τοῦ 1860. Στὶς 14 Οκτωβρίου τὸ πρωΐ, ὥρα 8.45' ἀκούστηκε ἀπὸ τὴν ΝΔ κατεύθυνση, μία ἀσυντίθιστα λογυρή Ἐκρηκτή, τέτοια ὥστε καθένας νόμιζε δτὶ τινάχτηρες στὸν ἀέρα τὴν πύρινη σφαίρας τὴν περίπτωση, τοῦ φρουρίου τὸ Κακοσύλι, πράγμα ποὺ δὲν ἔγινε. Πλάκατρος δὲν σύρανθ, τὴν αἴθριος, μὲ μόνο στὰ ΝΔ τρεῖς μικροίς γιατήλοις σχηματισμοῖς τύννεφων μὲ σχισμένα χελιδοῦ. οι δύοτα δημιώς δὲν είχαν τίποτε τὸ λοιπότερο, γιατὶ τέτοιες λωρίδες τύννεφων κύτη, τὴν ἐποχή, τοῦ έτους κάθε πρωΐ σχεδὸν ἐπιτυγχάνονται στὸν δρῖοντα.

γ) Σεισμοί: Οι σχετὲς τὴν Ἀδριατική τὴν ἀντήκουν στὶς πλουσιότερες σὲ καταιγίδες περιοχὲς διλόχητρης τὴν Εύρωπης, μποροῦν νὰ περιληφθοῦν ἐπίσης καὶ ἀνάμεσα στὶς πλουσιότερες τὰς σεισμούς. Αποσφαιρικὸς καὶ τελλούρικὸς τὴν εἰλεκτρισμὸς — στὸν τουλάχιστον είναι δρθή, τὴν ἀποψήν ἐκείνων οἱ δύοτα ἐξηγοῦν τοὺς σεισμούς ὡς τὴν εἰλεκτρικὰ φαινόμενα δπως καὶ εὖν ὑπόγειες καταιγίδες — δρίσκονται ἐδῶ τυγχεντρωμένοι. Κατὰ τὴν Εύρωπης (μ' ἐξαιρεστη, ίσως τὴν Σικελία καὶ τὴν ΝΔ ἡπειρη τὴν Ιταλίας) δὲν ὑπόκειται σὲ τόσο πολλούς σεισμούς δυο τὴν Δακτυλία, τὴν Αλβανία καὶ τὴν Ήπειρος. Κατὰ τὴν διάσημη μιάς διαμονῆς δὲν μηνῶν στὰ Γιάννενα (Σεπτέμβριος 1856 μέχρι τέλους Δεκεμβρίου 1860) ἔγιναν σεισμοὶ γιὰ δχι λιγότερες ἀπὸ 46 μέρες. Δηλαδὴ, ἔνας σεισμὸς τὸ μήνα. Η Ήπειρος ἐποχένινος θὰ τῇσαν μία πολὺ ἐνδεδειγμένη χώρα γιὰ τὴν μελέτη τοῦ μυστηριώδους κύτου φυσικοῦ φαινομένου.

Κατὰ πόσο οἱ σεισμοὶ τὴν κοιλάδα τῶν Ιωαννίνων ἔχουν τοπικὸ χαρα-

χτήρα και ποιά γι' αλληλεξάρτηση ήτε άλλες σεισμικές περιοχές της Ν. Εύρωπης, δες έρευνήσουν άλλοι οι δποιοι απ' αυτή τήν αποφη διαλέτουν περισσότερο όλικδ από μένα.

Παρά τὴν Ἑλλειψη δεδομένων, έχω τὴν ἐπιθυμία νὰ διατυπώσω τὴν ὑπόθεση δια τῆς "Ηπειρος, καὶ μαζὶ μὲν αὐτῇ τῇ Μέσῃ Ἀλβανίᾳ, τὰ νησιά τῆς Κέρκυρας, τῆς Λευκάδας καὶ Ισιος ἀκτήιη καὶ τῆς Κεφαλλονιάς, ἔχει ἔνα δικό της Σεισιογόνο ἔδαφος, ἀνεξάρτητο ἀπὸ χεινο τῆς ὑπόλοιπης Ρουμελίας τῇ ἀπὸ χεινο τῆς Ἑλλάδας καὶ Ν. Ἰταλίας. Γιὰ τὸ Ηπειριωτικὸ σεισιογόνο ἔδαφος τελγωνὰ δεχτῶ δύο ἐστίες, δηγλαῦτη ἐκείνη τῆς Λευκάδας καὶ ἐκείνη τῆς Δ. Ηπειρου, τῆς λωρίδας τῆς ἀκτῆς της, πλούσιας σὲ πλουτωνικοὺς σχυτισιούς, τῇ δποια δυοιαὶ εται Χειμάρα. Πιθανὸν οἱ δονήσεις νὰ προέρχονται ἀλλοτε ἀπὸ τῇ μία καὶ ἀλλοτε ἀπὸ τὴν ἄλλη ἐστία.

Σχετικά μὲ τὴ σχέση τῶν σημειούμενῶν σεισμῶν πρὸς τοὺς μεγισταίους μῆνας, ὅλέποιε ὅτι δὲ οὐαὶ μεγαλύτερος ἀριθμὸς παρουσιάζεται τὸν Ἀπρίλιον, Ὁκτώβριον, Νοέμβριον καὶ Μάϊον καὶ δὲ μικρότερος τὸν Φεβρουάριον, Ἰούνιον, Ἰούλιον καὶ Λύγουστον. Κατὰ ἐποχὴς τοῦ ἔτους, οἱ 46ι μέρες μὲ σεισμούς ποὺ σημειώθηκαν κατανέργουται ἡνὶ ἔξης: Ἀγορέῃ 18, Καλοκαρί 5, Φεβρουάρῳ 16, Χειριώνας 7. Λοιπόν, οἱ περισσότεροι κατὰ τὴν ἄνοιξην καὶ τὸ φθινόπωρο, οἱ λιγότεροι κατὰ τὸ καλοκαρίνην καὶ τὸ χειμώνα. Μία σχέση τὴν δύοτα βρύχαλε καὶ στὴν κατανομὴν τῶν βροχῶν.

Ἐνδιαφέρουσα καὶ πιλαγῆς οὐκ εἰσιπτωματική εἶναι γίνεται συμπεριφορά τῶν τετραών πρὸς τὸ χρόνο τῆς γηράτεας. Μόνοι οἱ πρέπει νὰ παρατηρήσοιτε οἵτι λογαριάστηκαν οὐκ οἱ μέρες ιὲ σεισμοὺς ἀλλὰ οἱ μετεορογιλένες δονήσεις οἱ διπόλες γιαπρέσονταν οὐκανάποτε τὴν ἀλλαγὴν σὲ χρονικὸν διάστημα μετατρέψαντες τὴν μάτιαν ὥρας. (Οι δονήσεις λοιπὸν γίταν συχνότερες κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τὸ ἀπόγευμα μέχρι τὴν δύση τοῦ ἥλιου, λιγότερο συχνές ἀπὸ τὴν δύση τοῦ ἥλιου μέχρι τὰ μεσάνυκτα καὶ σπανιότερες ἀπὸ τὰ μεσάνυκτα μέχρι τὸ μεσημέρι.

"Οταν οι ζωγρίες είναι θεμέλιες, τότε συγχέονται έπαναλαμβάνονται, λογοθέτερες ή, έλαφρότερες.

"Οιον ἀφορᾷ τὴν κατεύθυνση τῶν δουγῆσεων, αὐτές κατὰ τὸ πολὺ πιεγαλύτερο μέρος, έχουν κατεύθυνση ἀπὸ ΝΔ πρὸς ΒΔ, ὥγιλαδή, τὴν κατεύθυνση τῆς κοιλάδας, σπανιότερα ἀπὸ Ν πρὸς Β καὶ ἀκόμη σπανιότερα ἀπὸ ΒΔ πρὸς ΝΔ, γι ἀπὸ Β πρὸς Ν. Μια κατακέρυψη ὅπουτρη γιένο μία φορὰ παρατηρήθηκε (14 Νοεμβρίου 1857). Στὸ σύνολο οἱ σεισμοὶ στὰ Γιάννηνα γιένο σπάνια συ-

νοθεύονται μὲ προτργούμενους ὑπόγειους θύρυσους (12 Οκτωβρίου 1856, 6 Μαΐου καὶ 22 Νοεμβρίου 1858), σφυρίγματα ἡ οὐρίδους στὴν ἀπίστροφαιρά.

Ἐξετάζοντας τὶς φανόμενα: καὶ ἐπενέργειες καὶ τὰ ἐπαχέλουθά τους στὴν ἀπίστροφαιρά, τὰ δποια δημος ἕτοις ἤταν καὶ τυχαῖες συμπτώσεις, δρῆκα δὲι ἀπὸ τοὺς 37 σεισμοὺς τοὺς δποίους παραχολούθητα ἀπὸ τὸν Ἰανουάριον 1858:

26 εἶχαν ὡς δημερούς ἐπαχέλουθα δροῦτή.

2 ἔκλειζαν περιθέους δρογχερούς καὶ ρού περιστέρας ἡ λιγότερο μικροχρόνες.

1 συνοδεύονταν μὲ θύελλα (1 Ἰανουαρίου 1859).

9 εἶχαν ὡς ἐπαχέλουθα πτώση τῆς θερισκρασίας καὶ

15 ἤταν χωρὶς αἰσθητὴ ἐπέρεξη.

Σὲ μία περίπτωση σεισμοῦ (12 Μαρτίου 1860) παρατηρήθηκε πτώση τῆς στάθμης τοῦ νεροῦ τῆς λίμνης, σὲ τέτοιο φανόμενο δημος προτργούμενος δὲν δόθηκε προσοχή. Ἀνεμος καὶ πίεση τῆς ἀπίστροφαιράς δὲν φαίνονται νὰ ἔχασκον κάποια ἐπιρροή στοὺς σεισμοὺς.

Παρὰ τὴν συχνότητα καὶ τὴν δύναμιν, οἱ σεισμοὶ εἰπὲ Γιάννινα, δὲν προξενοῦν σχεδὸν ποτὲ ἄγριες. Εἶναι ἀρχεὶς ἀρθροί, ἡ γνώμη τῶν παλιῶν, δὲι οἱ ἀλκαλικὲς πτυχές, ἀπὸ τὶς δημοις τὰ Γιάννινα εἶναι πλούσια, προσφύλαξσον μία περιοχή, ἀπὸ τὶς καταστρεπτικές ἐπιφέροντες τους; Οἱ Ήπειρωτικὸς ἀγροτικὸς πληθυσμὸς διέπει πάντοτε μὲ πολὺ καὶ μάτι τὴν ἐμφάνιστη τους ἐπειτα ἀπὸ μικρές ἄγριες περιβόλους, γιατὶ πιπεριέουν — καὶ ἡ γνώμη τους ἐπιβεβαιώνεται ἐν μέρει — πώς οἱ σεισμοὶ φέρονται δροῦτή [.....].

III. Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΛΙΜΑΤΟΣ ΣΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ

Δὲν ἔχομε καθόλου πρόσθια, νὰ διύλαμε ἐδῶ μία περιγραφή δλων τῶν διαδικασιῶν τῶν ἀσθενειῶν οἱ δημοις ἐπιτρέπονταν τὸν ξινθρωπὸ στὴ Μέση, Ἡπειρό. Θὲ κάνοντες μᾶλλον μερικὲς τύποις στηριζόμενοις ποιοὶ ἐνσαρέρουν τὸν κλάδο τῆς Ιατρικῆς γεωγραφίας.

Ἐλώδεις πυρετοὶ: Η μάστιγα δλόκληρης τῆς Ἡπείρου εἶναι οἱ διαλείποντες πυρετοί, τοὺς δημοιους ὑπόκεινται: οἱ κάτοικοι τῶν ἀκτῶν δημος καὶ τοῦ φτιάλοτερου ἐπωτερίκου, δὲ πληθυσμὸς τῶν πόλεων δημος καὶ τῆς ὑπαίθρου, οἱ ςύτοχθονες δημοις καὶ οἱ πρόστρεψαν ἐρχόμενοι, οἱ λευκοὶ δημοις καὶ οἱ νέγροι¹⁸, τὸν τόιο διθύριδο. (Ηιων, ἐνῷ τὶς Ἡπειρωτικές ἀκτές καὶ προπαντός στὰ περίχωρα τοῦ Ἀιγαίου κόλπου παρουσιάζονται οἱ ἀπλὲς μορφὲς τοῦ διαλείποντος πυρετοῦ παράλληλα μὲ τοὺς κακοήθεις συνεχεῖς πυρετούς, ἀποδειχνύεται δὲ τύπος τους στὴ Μέση Ἡπειρο περιστέρα ἀπλοποιημένος. (1) κακοήθης πυρετὸς (febris perniciosa) ἐδῶ παρατηρεῖται μόνο πολὺ σπάνια δὲ ύφεσιμος πυρετὸς (febris remittens) ἢν καὶ δχι σπάνια, ὥστόσσο ζε μορφῇ πε-

ρισσότερο καλούμηται παρά στή N. "Ηπειρο" άντιθετα ήσυνθίστα διαδεδομένες είναι οι άπλες λιορροές του διαλεπόντος πυρετού (febris intermittens) όπως δ febris tertiana, quotidiana, πολὺ σπανιότερος δ febris quartana.

Έκτός από τὰ έκτεταριένα ἔλγι τῆς N. Ηπειρου, τὰ μιάσηια τῶν δποιῶν μιποροῦν νὰ διασπαροῦν μὲ τὸ ΝΛ ἄνειρο σ' δλόχληρη, τὴ, χώρα, τὰ ἐλώδη, περιγωρα τῶν Ιωαννίνων μᾶς προσφέρουν θῆδη ἀρκετὸ ὑλικὸ γιὰ νὰ ἔξηγησοιε τὴν ἐνδημικότητα τῶν ἐλιωδῶν πυρετῶν. (1) περιπτώσεις δημιους αὐτές παρουσιάζονται στήν χοιλάδη τῶν Ιωαννίνων, ἐν μέρει καὶ στήν πόλη, πολὺ ἄνισα κατανειγμένες. Στήν τελευταῖα, οἱ κάτοικοι τοῦ βαθιὰ δρισκόλενου κάστρου, τὸ δποιὸ περισάλλεται ἀπὸ τὶς τρεῖς πλευρὲς ἀπὸ τὴ λίμνη, ἀπὸ τὴν τέταρτη ἀπὸ τάφρο γειτάγη, τάπιο νερὸ ποὺ λιμνίζει ἀσχηματικά, ἀλλὰ ἀπὸ παντοῦ ἀπὸ ἕνα ἀρκετὰ ψηλὰ τείχος, προσάλλονται ἀπὸ τὴ μιαλάρια πολὺ λιγότερο ἀπὸ τοὺς κατοίκους ποὺ κατοικοῦν στὰ ψηλότερα τοιχία τῆς πόλης, τὰ δποιὰ είναι ἔκτεθειμένα στοὺς ἀνέρους καὶ καθαρά.

Τὸ ἵδιο καὶ περισσότερο δέχονται τὴν ἐπιδραση, τῶν μιασηάτων μερικὰ γιωριὰ ποὺ δρισκοῦνται ψηλότερα ἀπὸ τὰ Ιωάννινα. "Ἐτοι, στὶς Λυγκιάδες ποὺ δρισκοῦνται στή Δ πλαγιὰ τοῦ Μιτσικελίου καὶ κάλλετα 519 μέτρα πάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς λίμνης, δρυκα κάτιε ἀτοιο, ἀπὸ τὰ μικρότερα παιδιὰ μέχρι τοὺς γέροντες, ἀπὸ τοὺς 450 περίπου κατοίκους, προσβληγμένο ἀπὸ ἐμπύρετες καχεζέες, μὲ μεγάλα πργέζιατα τῆς σπλήνας. Κατὰ τὸν ἵδιο τρόπο στὸ χωριὸ Νεογιώρι, ποὺ δρισκεται πάνω ἀπὸ τὴ λίμνη Λαψίστας.

Τὸ ἵδιο διασηγόνται ἀπὸ τὴ μιαλάρια τὰ χωριὰ τὰ δποιὰ δρισκοῦνται στὸ φτωχὸ σὲ νερὸ δροπέδιο Γραιμένο, ζετοὶ καὶ σὲ πὺ περιορισμένο βαθιοῦ.

"Υψηλὲς Ηεριοχρασίες είναι ἀτυχήστα κατάλληλες γιὰ νὰ προάγουν τὴν ἀνάπτυξη τῶν μιασηάτων καὶ γὰ μεταβάλουν τὸ χαρακτήρα τῶν ἐνδημῶν. "Ἐτοι, τὸ πολὺ Ηεριό καλοκαρι τοῦ 1860 θῆται συγγιαντικὰ πλουσιότερο σὲ febris quotidiana καὶ σὲ ὑφέσιμους πυρετούς ἀπὸ ἄλλα ἔτη. Ἐπίσης ἡ ἔνταση τῶν ἀπίῶν πυρετῶν θῆται ισχυρότερη ἀπὸ ἄλλα ἔτη. Ὅποτροπές ἀκολουθοῦσαν συνήθιως εὔχοια, ἀκόμη μὲ μιακρότερη ἔξαχολουμητική χρήση κινήνης καὶ γιωρίς τὴν ἐλάχιστη ἀποδεικτέα αἰτία.

Μέρες Ηολές, μὲ ἀπνοια, κατὰ τὶς δποιὲς δλόχληρος δ οὐρανὸς καλύπτεται μὲ δρισηλιορροή δημιγλη, είναι ἐπίσης πολὺ εὔγονής γιὰ τὴν ἔχχυση μιασηάτων, ἰδίως ὅταν ἐπὶ πλέον, ἐπειτα ἀπὸ μιακροχρόνια ἔγρασία, δρέχει μὲ ΝΛ ἄνειρο. Δύο φορὲς παρατίργησα ἐπειτα ἀπὸ τεισῆ (31) Λύγούστου 1859 καὶ 23 Σεπτεμβρίου 1860) Ισχυρὸ πολλαπλασιασμὸ τῆς ἐνδημίας, γη δποιὰ δημιουργήσει μετά. Ιενικά, σὲ ὅλες τὶς νέες περιπτώσεις πυρετῶν, γη εύνοϊκὴ στιγμή γιὰ τὴν ἐμφάνιση τους θῆται ἔνα χρυσόλεγγη, ὥστε πρέπει κανεὶς σχεδὸν να ισχυρίστεται στὰ Ιωάννινα, παρὰ τὰ μιάσηια καὶ τὴ μιαλάρια, δὲν είναι δινατὸς νὰ ἐμφανιστεῖ πυρετὸς γιωρίς χρυσόλεγγη.

ράσματα μὲ τις υποτροπές, γιὰ τὶς δποιες συχνὰ εἶναι πολὺ δύσκολο ν' ἀναζητήσει κανεὶς τὴν αἰτία.

"Οσον ἀφορᾷ τὴν ἐπίδραση τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους ετούς διαλείποντες πυρετούς, δρίσκοιμε δτὶ τὸ ἀνώτατο δριό τῶν περιπτώσεων ἐπισημαίνεται κατὰ τὸν Ἰούλιο, Αὔγουστο καὶ Σεπτέμβριο, τὸ δὲ κατώτατο δριό κατὰ τὸν Φεβρουάριο, Μάρτιο, Ἀπρίλιο καὶ Μάιο. Τποτροπές δμως τυμβαίνουν πολλὲς φορὲς μὲ σημαντικὰ χριτῆται, θερμοκρασία, κατὰ Νοέμβριο καὶ Δεκέμβριο ἀκόμη συχνά, καὶ μάλιστα παρατείνονται, δχι σπάνια, μέχρι Ἰανουάριο καὶ Φεβρουάριο.

Στὸ Στρατιωτικὸ μας Νοσοκομεῖο τὰ Γιάννινα, μὲ μία πραγματικὴ δύναμι τρουρᾶς ἡ δποια χυμαίνονταν ἐπῆραι ἐνάμερα τοὺς 800 καὶ 3000 ἀνδρες, εἰχαμε γιὰ νοστήσεια 1600 χρούσιατα ἐλώδῶν πυρετῶν, τὰ δποια κατανέμονται στοὺς ἀκόλουθους χυρίους τύπους:

febris intermittens quotidiana	751
febris intermittens tertiana ¹⁶	679
febris intermittens quartana	31
febris remittens	127
febris Larvata ¹⁷	2
febris perniciosa	1

Οι Ἀλβανοὶ στρατιώτες τὰς ἰδιαίτερα εὐκόσθητοι τὰς febris tertiana, οἱ Κούρδοι, τοὺς δποιους κάθε σύμπτωμα ἀσθένειας τὰς ἐντονώτερο, στὸν febris quotidiana καὶ remittens, ἐνῷ οἱ Ρουμελιώτες Τούρκοι καὶ στὸν Ἑνα καὶ στὸν ἄλλο τύπο πυρετοῦ.

Οι ἐλώδεις πυρετοὶ στὰ Γιάννινα σπάνια παρουσιάζουν ἐπιπλοχές, μὲ δυσεντερία ἡ εύκοιλιστητα καὶ ἀκόμητη σπανιότερα μὲ παθήσεις τοῦ ἥπατος. Ποτὲ γενικὰ δὲν παρατηροῦνται τὴν προερχόμενη ἀπὸ ἕδω.

Τη γνώμη δει τὴ ἐνότητα τοῦ ἐλώδους πυρετοῦ ἀποκλείει τὴ φυματίωση (phthisis tuberculosa) ἀνεικρούστηκε ἡδη ἀπὸ πολλὲς πλευρές. Γιὰ τὴν ἀνεκρίβεια ἐκείνης τῆς γνώμης ποὺ ὑποστήριξε δ Boudin, τὰ Γιάννινα προστέρουν, παράλληλα μὲ τότες ἄλλες περισχές. Ἐνα χυτηρέπι παράδειγμα. Η φθίση, πολὺ σπάνια τὴ N. Ἡπειρο, στὰ Γιάννινα εἶναι μία ἀπὸ τὶς συνηθισμένες ἀσθένειες τοῦ στήθους. ἢ δποια χρόνο μὲ τὸ χρόνο προσδευτικὰ καὶ συνεχῶς ἐξαπλώνεται, χωρὶς νὰ παρατηρεῖται μὲ κύτο μία ἐλάττωση τοῦ ἐνόπλιούντος διαλείποντος πυρετοῦ. Ἀντίθετα, οἱ διαλείποντες πυρετοὶ, δταν φτάνουν στὸ στάδιο τῆς καχεξίας, προδιαθέτουν πολὺ πρὸς τὰ πνευμονικὰ φυλάτια, τὸ δποιο δ γιατρὸς στὰ Γιάννινα μπορεῖ νὰ παρατηρήσει καθηγερινά, ἴδιαίτερα ἀνάγιεσα στὸν Ἰουδαϊκὸ πληθυσμό. Οι περισσότεροι, εἴτε ἀπὸ φτώχεια εἴτε ἀπὸ φιλαργυρία, ἀντὶ νὰ προμηθευτοῦν τὸ ἀκριβὸ κινίνο, ἐπιχειροῦν νὰ δαμάσουν τὸν ἐπαναστατικὸ πυρετὸ μὲ οίκιακὰ μέσα, ἀλλὰ μάταια. Σὲ μερικὰ χρόνια, γιὰ περιπτώσεις ἀδύνατων ἀτόμων ἡδη, σὲ λίγους μῆνες ἐμφανίζεται ἢ καχε-

ξία, ή δποία σχεδὸν πάντοτε τελειώνει μὲ φθίση. "(Οπιως ε' δλόκληρη τὴν Ἀνατολήν, έτσι καὶ σῆμα Ἡπειρος, ή φθίση, θειωρεῖται τὰν μία μεταδοτική ἀσθένεια. Έντελῶς ξύικα ἄραγε;

Χελώνη: α παρουσιάζονται συχνὰ τὸ φτιοχότερο Ἐλληνικὸ καὶ Ιουνανικὸ πληγήσιμό, πανιέτερα τὸν Τουρκικό.

Τυφοειδεῖς πυρετοὺς (χωρὶς πελμάτα) παρακολούθησα τὸ νοσοκομεῖο μικρούς 114 χρούσιατα, ἀπὸ τὰ δποία 15 Ανατηρόφρα. Ο ἀνώτατος χριθητὸς τῶν περιπτώσεων αὐτῶν συμβαίνει κατὰ τὸ Φεδρουάριο, Μάρτιο καὶ Σεπτέμβριο, δ κατώτατος κατὰ τὸν Ἀπρίλιο, Μάιος καὶ Ὁκτώβριο.

Πλευρικοπνευμονίες, πλευρίτιδες, κατάρροι τῶν ὁρόγκυρων ενατι, παράλληλα μὲ τὴ φθίση, κατὰ τὸ χειμώνα, οἱ συνηθέστερες ἀσθένειες τῶν χναπνευστικῶν ὄργανων.

Ρευματισμοί. Ιδίως τῶν Ιωαννίνων, προκαλούνται ἀπὸ τὴν ύγρη ἐποχὴν τοῦ φθινόπωρου καὶ τῆς ξηνοιέζης.

Πελλαγή: Εἶναι ἀξιογηγείωτο, ὅτι σ' ἓνα πληγυσμὸς δ δποίος τρέφεται. Σχεδὸν ἀποκλειστικά, μὲ ἀραβόσιτο, ὅπιως αὐτὸς τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Ἀλβανίας, οὐδέποτε μέχρι τιύρα παρατηρήθηκε χροῦσμα πελλάγρας. Στὴν κοιλάδα τῶν Ιωαννίνων ἐν πάσει περιπτώσει εἶναι μία ἐντελῶς ἀγνωστη ἀσθένεια καὶ ὡσού ἀφορᾶ τὸ ύπόλοιπο τῆς Ἀλβανίας, γιατροὶ οἱ δποίοι ἔμειναν ἔκει γιὰ γρόνια ή διέτρεξαν τὴν χιώρα πρὸς κάθε κατεύθυνση, γιὰ τὴ στρατολογία, μὲ διαδεόχοιςαν διανάγγειαν ποτὲ χροῦσμα τῆς ἀσθένειας αὐτῆς.

Γροφοσία: Μὲ λιγότερη, δεόχιστη μπορεῖ κανεὶς γὰ τοιχυριστεῖ τὸ ιδίο καὶ γιὰ τὴν ύδροφοδία. Εν πάσει περιπτώσει ή λύσσα ενατι πολὺ σπάνια τῆς Ἡπείρου, ἐνῷ τὴν κοντινὴν, Κέρκυρα ἐπιφανίζονται κάθε χρόνο πολλὰ χροῦσιατα.

Καρκίνος: Ἀξιογηγείωτη, εἶναι ἐπίσης ή απουσία κάτια τάσης πρὸς κατὴ τὴν γόρο.

Conjunctivitis catarrhalis μὲ Oedema palpebrarum καὶ Chemosis παρουσιάζονται κατὰ τὸν χειμώνα καὶ τὴν ξηνοιέζη συχνὰ στοὺς στρατιώτες. Λιγότερο στοὺς πολίτες.

Ἐλακόδηγες στοιχίτεροι: Εἶναι μία ἀλληγορία τῆς δποίας ἐπίσης βασανίζει, ιδίως τοὺς στρατιώτικούς, καὶ στὰ Γιάννεια μπορεῖ γὰ θειωγήσει ἐγδυγιτική, καὶ συχνὰ ὡς ἐπιδημία. Ιδιαίτερα ξεσπάει κατὰ τὸν χειμώνα καὶ τὴν ξηνοιέζη, σὲ ἀτομικὰ τὰ δποία ἐπασχαν κατὰ τὸ καλοκαρπὸν ή τὸ φθινόπωρο ἀπὸ διαλείποντες πυρετούς.

Αἱ μορροφίδες: Ἐνα μεγάλο μέρος των κατοίκων των Ἰσανίνων πάσχει απὸ τὴν δυσθένειαν αὐτήν, καὶ συνήθως αὐτὸς ἀποσύζεται στὴν κατανάλωση τηόπιου χραστοῦ. Η ἐκδοχή, αὐτή, δύναται εἶναι τελείως ἀδύνατη, ὅταν προσβάλλονται τόσοι αἱ Ἑλληνες καὶ αἱ Ιουνιάται, δύο καὶ αἱ Τούρκοι, απὸ τούς δύο πολούς αἱ τελευταῖς απέχουν ἀπὸ τὴν σύντοσίαν μὲν πολὺ περιοριζόμενη ἔξαιρεση.

Η λιθιστική καὶ βρογχική ληφθαί δὲν δράσκονται στὴν Ήπειρο καὶ τὴν Ἀλβανίαν. Μόνο στὴν κλειστὴν κοιλάδην τῆς Κόνιτσας παραπέμπονται απὸ καιρούς αἱ κλεφτὴδιάσημα τῶν θυρεοειδῶν δέντρα.

Αξιοπρόσεκτη είναι ἡ συχνότητα τῆς δουλωνοκήλης καὶ κιρσοκήλης¹⁰. Η τελευταῖα συναντάται ιδιαίτερα συχνά στους Ἀλβανούς καὶ ἀπ' αὐτούς κυρίως στους κατοίκους τῶν δυτικῶν δυνάμεων τῆς Βορρᾶς.

Σ κώληκες τῶν ἐντέρων: Ταινίας, ἡ tænia solium δύοις καὶ ἡ botryoccephalus latus, μικρούν νὰ θεωρηθοῦν διὰ δὲν παρουσιάζονται ποτὲ στὴν Ήπειρο πάρα μόνο ἔξαιρετικά τελάτη. Γιατροί αἱ δύοις ἔξαστοιν τὰ επίγγελμά τους στὰ Γιάννενα δέων καὶ 20—25 γρόνια, δύος καὶ ἑγά. Οὐδέποτε ἀντιληφτήκαμε ἴχνος ἀπ' αὐτές. Επίσης, δὲν μοι προσκυνέ ποτὲ τέτοια περιπτώση τούς στρατιώτας μας, αἱ δύοις κατὰ τὸ πλευτόν της την Ἀλβανού, Ρουμελιώτας, Τούρκοι καὶ Κούρδοι.

Ascaris lumbricoides καὶ *vermicularis* δυνάθεται συναντώνται συχνά, μεγάλα καὶ μικρά.

ΜΗΝΙΑΙΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ*

ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Πού ἔγιναν στὰ Ἰωάννινα κατὰ τὰ ἔτη 1858, 1859 καὶ 1860

* Απὸ τοὺς 19 πίνακες τῶν μετεωρολογικῶν παρατηρήσεων τοῦ Σλαΐφλη δημοσιεύουνται ἐδῶ οἱ 6π' ἀριθμ. 1, 4, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17.

Θεριθεντο. Μηγαλα και Επιφερα μεσα των τημερισιων διπθυγγων, ελεγχοτων και μεγιστων

Μηγαλα τημερισιων διπθυγγων	1858			1859			1860			
	Ελαζ.	Μηγιστ.	Ελαζ.	Μηγαλα τημερισιων διπθυγγων	Ελαζ.	Μηγαλα τημερισιων διπθυγγων	Ελαζ.	Μηγιστ.	Ελαζ.	
	C.	C.	C.		C.	C.		C.	C.	C.
Ιαν.	- 3.36	- 0.36	- 1.86	- 0.94	+ 5.36	+ 2.21	+ 3.96	+ 8.51	+ 6.23	+ 2.20
Φεβρ.	- 0.25	+ 3.63	+ 1.69	+ 2.64	+ 9.10	+ 5.87	+ 3.64	+ 8.20	+ 5.92	4.49
Μαρ.	+ 5.38	+ 12.16	+ 8.77	+ 5.73	+ 13.16	+ 9.44	+ 5.41	+ 10.87	+ 8.14	8.78
Απρ.	+ 9.86	+ 18.67	+ 14.27	+ 10.78	+ 18.62	+ 14.69	+ 10.66	+ 17.63	+ 14.14	14.37
Μαΐος	+ 13.46	+ 22.46	+ 17.96	+ 15.66	+ 22.02	+ 18.84	+ 13.37	+ 20.99	+ 17.18	17.99
Ιουν.	+ 14.86	+ 24.70	+ 19.78	+ 17.28	+ 26.35	+ 21.81	+ 19.20	+ 28.40	+ 23.80	21.80
Ιουλ.	+ 17.62	+ 29.48	+ 23.55	+ 20.89	+ 29.30	+ 25.10	+ 19.04	+ 27.70	+ 23.39	24.01
Αυγ.	+ 16.41	+ 26.37	+ 21.39	+ 21.25	+ 29.23	+ 26.24	+ 20.52	+ 30.99	+ 25.76	24.13
Σεπτ.	+ 16.64	+ 20.72	+ 18.18	+ 16.30	+ 24.03	+ 20.17	+ 18.15	+ 27.60	+ 22.88	20.41
Οκτ.	+ 14.10	+ 20.94	+ 17.52	+ 15.49	+ 23.10	+ 19.29	+ 11.82	+ 19.70	+ 15.76	17.52
Νοεμ.	+ 9.45	+ 18.42	+ 11.44	+ 9.72	+ 14.89	+ 12.30	+ 5.75	+ 10.54	+ 8.14	10.63
Δεκ.	+ 4.86	+ 8.93	+ 6.90	+ 4.77	+ 8.35	+ 6.56	+ 5.94	+ 9.36	+ 7.64	7.08
Επρ.	+ 9.84	+ 16.76	+ 13.30	+ 11.63	+ 18.62	+ 15.13	+ 11.46	+ 18.37	+ 14.91	14.45

Θερμόμετρο. Τὰ καυτώτατα διπόδια της Ελλάς και τὰ άνωτατα μέγιστα και οι διαφορές τους

	Ιαν.	Φεβ.	Μάρ.	Απρ.	Μΐος	Ιούν.	Ιούλ.	Αύγ.	Σεπτ.	Οκτ.	Νοέμ.	Δεκαεκ.
M ₁₈₅₈	—10.2	—11.0	—0.6	+ 6.8	+ 8.9	+ 10.8	+ 14.9	+ 11.5	+ 13.8	+ 10.2	+ 1.1.	— 6.0
H ₁₈₅₈	31	11.8	29	23.5	29.8	29.8	34.5	31.1	23.5	18	13	20
A ₁₈₅₈	+3.8	—1.8	+ 1.0	+ 4.5	+ 13.2	+ 14.0	+ 17.5	+ 19.6	+ 11.6	+ 13.3	+ 2.8	—0.5
L ₁₈₅₈	—6.4	—1.8	3	4	20.9	19.0	17.5	19.6	9.7	11.1	+ 2.8	—0.5
A ₁₈₅₉	16	23	3	4	25	6	25	18	22	27	24	24
L ₁₈₅₉	+9.6	12.8	18.2	27.4	27.1	29.8	27.1	33.5	27.8	26.1	21.0	12.5
A ₁₈₆₀	1	14.6	28	21	6	26	6	6	10	1	3	2
L ₁₈₆₀	16.0	17&26	17.2	22.9	13.9	15.8	16.0	16.0	16.2	15.0	18.2	13.0
A ₁₈₆₁	—2.4	—2.5	+ 1.4	+ 6.5	+ 9.1	+ 12.6	+ 15.2	+ 18.6	+ 12.9	+ 15.0	—0.8	—0.2
L ₁₈₆₁	18	9	8	13.9	7	1	4	2	29	1	22	31
A ₁₈₆₂	+15.3	13.6	8	27.7	26.9	32.7	32.7	36.5	33.6	28.6	13.9	13.0
L ₁₈₆₂	6	4	30	30	1	1	4	2	30	1	22	13.2

16.4
18.5

Κατεύθυνση τοῦ ἀνέμου (Μέσον ἀπὸ 3 Ετῆ)

Ἄνεμος	Τόξες φορὲς δὲ ἀνεμισθεῖτης Εἰσιξε ·Ανοιξη Καλοκαιρίς Φθινόπωρο Χειμώνας Έτηρίως				
	6.3	0.3	3.7	9.7	20.0
Β	18.0	16.0	33.0	53.3	120.3
ΒΑ	0.3	0.0	2.3	2.7	5.3
Α	9.3	1.0	22.0	18.0	50.3
ΝΑ	20.0	13.7	3.7	0.3	37.7
Ν	16.3	16.7	0.0	1.3	34.3
ΝΔ	13.0	1.7	1.0	3.0	18.7
Δ	8.6	41.7	25.3	2.0	77.6
ΒΔ	1.3	0.0	2.3	2.7	6.3
Θύελλα					

Κατανοῆτη τῶν ὡραίων, ὑγρῶν, νεφοσκεπῶν καὶ δυσχθῶν ἥμερῶν κατὰ μῆνας

Μῆνες	1858				1859				1860			
	ώρ.	ὑγρ.	νεφ.	δυσ.	ώρ.	ὑγρ.	νεφ.	δυσ.	ώρ.	ὑγρ.	νεφ.	δυσ.
Ιανουάριος	23	2	3	3	27	0	4	0	16	6	4	5
Φεβρουάριος	10	6	10	2	19	4	3	2	12	8	2	7
Μάρτιος	7	6	1	17	21	3	1	6	13	6	6	6
Απρίλιος	19	3	0	8	23	6	0	1	15	5	5	5
Μάιος	19	5	1	6	17	7	3	4	19	4	1	7
Ιούνιος	24	3	0	3	29	0	0	1	29	0	0	1
Ιούλιος	30	0	0	1	28	1	1	1	26	0	2	3
Αύγουστος	28	1	0	2	26	1	1	3	30	0	0	1
Σεπτέμβριος	16	5	1	8	23	3	0	4	25	0	0	5
Οκτώβριος	24	6	0	1	27	3	0	1	22	4	2	3
Νοέμβριος	8	11	3	8	19	5	5	1	11	9	7	3
Δεκέμβριος	17	10	3	1	13	13	2	3	5	12	4	10
Έτηρίως	225	58	22	60	272	46	20	27	223	54	33	56

Κατανομή τῶν ὥραιων, ὑγρῶν κλπ. γῆμερῶν κατὰ ἐποχὴν τοῦ ἔτους
(Μέσον ἐκ τριῶν ἔτων)

Η μέρες	Ανοιξη	Καλοκ.	Φθιγόπ.	Χειμώνας
Ἐξαιρετικὰ ὥραιες γῆμέρες	51.0	83.3	58.3	47.3
» ὑγρὲς γῆμέρες	15.0	2.0	15.3	20.3
» Ηολὲς γῆμέρες	6.0	1.3	6.0	11.7
» ἀστατεῖς γῆμέρες	20.0	5.3	11.3	11.0

Κατανομὴ τῶν ὑδρομετεώρων

Μήνες	1858				1859				1860							
	Βροχή	Χιόνι	Χιλιόμ.	Πάχυν.	Ομίχλη	Βροχή	Χιόνι	Χιλιόμ.	Πάχυν.	Ομίχλη	Βροχή	Χιόνι	Χιλιόμ.	Πάχυν.	Ομίχλη	
Ιανουάριος	2	2	0	—	0	0	1	0	18	0	12	0	0	8	0	0
Φεβρουάριος	5	6	0	—	1	6	1	1	5	1	12	3	2	5	1	1
Μάρτιος	15	1	0	—	2	9	1	1	0	2	11	3	1	1	0	0
Απρίλιος	10	0	2	0	0	11	0	1	0	0	12	0	0	0	0	0
Μάϊος	18	0	3	0	0	12	0	1	0	0	15	0	3	0	0	0
Ιούνιος	25	0	3	0	0	9	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0
Ιούλιος	6	0	0	0	0	14	0	1	0	0	8	0	0	0	0	0
Αὔγουστος	9	0	0	0	0	11	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Σεπτέμβριος	13	0	0	0	0	6	0	0	0	3	3	0	0	0	0	0
Οκτώβριος	11	0	0	0	5	7	0	0	0	5	7	0	0	0	8	0
Νοέμβριος	19	0	1	1	0	7	0	0	4	5	18	2	0	6	2	0
Δεκέμβριος	11	0	0	10	0	17	2	1	11	0	20	1	2	4	4	0
Έτησίως	144	9	9	11	8	109	5	6	38	16	121	9	7	22	15	0

Κατανομή των βροχερών ημερών, ποσότητα βροχής κατά μήνας

Μήνας	1858				1859				1860				Μέσο 3 έτων	
	Εξαιρετικά ήγρες μέρες	Μέρες με βροχή	Εξαιρετικά ήγρες μέρες	Μέρες με βροχή	Ποσότ. βροχοπτ.	Εξαιρετικά ήγρες μέρες	Μέρες με βροχή	Ποσότ. βροχοπτ.	Εξαιρετικά ήγρες μέρες	Μέρες με βροχή	Ποσότ. βροχοπτ.	Εξαιρετικά ήγρες μέρες	Μέρες με βροχή	Ποσότ. βροχοπτ.
Ιαν.	2	2	0	1	>	6	12	118.2	2.6	5.0	118.2			
Φεβρ.	6	5	4	6	>	8	12	248.4	6.0	8.0	248.4			
Μάρτιος	6	15	3	9	>	6	11	166.8	5.0	11.7	166.8			
Απρίλι.	3	10	6	11	>	5	12	104.4	4.7	11.0	104.4			
Μάιος	5	18	7	12	>	4	15	100.8	5.3	15.0	100.8			
Ιούνιος	3	25	0	9	>	0	2	1.7	1.0	12.0	1.7			
Ιούλιος	0	6	1	14	>	0	8	37.3	0.3	9.3	37.3			
Αύγ.	1	9	1	11	>	0	1	8.7	0.7	7.0	8.7			
Σεπτ.	5	13	3	6	>	0	3	27.3	2.7	7.3	27.3			
Οκτ.	6	11	3	7	>	4	7	74.4	4.3	8.8	74.4			
Νοέμ.	11	19	5	7	87.4	9	18	167.0	8.3	14.7	127.2			
Δεκέμ.	10	11	13	17	299.8	12	20	257.0	11.7	16.0	278.4			
Έτηρ.	58	144	46	110	>	54	121	1312.0	52.7	125.3	1293.6			

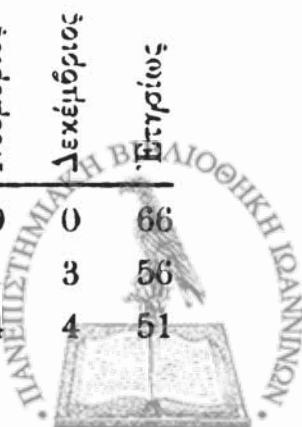

Μέση μηνιαία γέφυρα

Μήνες	1858					1859					1860				
	Κατά τὴν ἀνατολήν τοῦ ηλιου	Κατὰ τὴν μεσημβρίαν	Κατὰ τὴν σύντοιχην	Μηνιαίο μέσο	Κατά τὴν ἀνατολήν τοῦ ηλιου	Κατὰ τὴν μεσημβρίαν	Κατὰ τὴν σύντοιχην	Μηνιαίο μέσο	Κατά τὴν ἀνατολήν τοῦ ηλιου	Κατὰ τὴν μεσημβρίαν	Κατὰ τὴν σύντοιχην	Μηνιαίο μέσο	Σύνολο	Σύνολο	
Ιαν.	2.2	2.3	2.3	2.3	1.7	2.7	2.4	2.3	5.6	4.6	4.5	4.9	3.2		
Φεβρ.	6.3	6.4	6.1	4.3	3.2	3.8	3.7	3.6	5.2	4.6	5.1	5.0	5.0		
Μάρτ.	6.6	6.4	5.7	6.2	4.3	2.8	3.8	3.6	5.1	5.3	6.3	5.6	5.1		
Απρ.	2.0	3.4	3.2	2.9	3.3	3.5	3.1	3.3	4.3	4.4	4.8	4.5	3.6		
Μάϊος	3.1	5.0	3.7	3.9	5.0	5.4	5.1	5.2	2.3	4.2	4.7	3.7	4.3		
Ιούν.	1.6	4.3	4.5	3.5	0.6	1.8	1.5	1.3	0.7	1.5	1.5	1.2	2.0		
Ιούλ.	0.4	1.1	1.0	0.8	0.7	2.3	2.4	1.8	1.5	2.4	2.5	2.1	1.6		
Αύγ.	0.6	1.8	1.7	1.4	0.9	2.2	3.2	2.1	0.1	1.1	1.3	0.8	1.4		
Σεπτ.	3.2	4.3	4.6	4.3	3.7	1.9	2.2	2.6	1.3	1.4	1.4	1.3	2.7		
Οκτ.	4.0	2.4	3.2	3.2	3.4	1.8	1.5	2.2	5.1	3.0	3.5	3.9	3.1		
Νοέμ.	6.9	6.6	6.5	6.7	4.6	3.6	3.5	3.9	6.8	6.2	5.9	6.3	5.6		
Δεκ.	5.1	4.6	4.3	4.6	5.7	5.4	5.4	5.5	7.8	6.6	7.8	7.4	5.8		
Έτη	3.5	4.0	3.8	3.8	3.1	3.1	3.2	3.1	3.8	3.8	4.1	3.9	3.6		

Κατανομή τῶν θυελλῶν

Έτος	Ιανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Απρίλιος	Μάΐος	Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουστος	Σεπτέμβριος	Οκτώβριος	Νοέμβριος	Δεκέμβριος	Έτη
1858	0	0	2	5	10	22	5	7	1	5	9	0	66
1859	0	1	2	2	8	4	13	13	5	4	1	3	56
1860	3	3	1	4	14	4	4	4	2	3	4	4	51

Κατανομή των σεισμών κατά μήνες
(Άριθμός τημερών κατά τις δύοις έγιναν αλεσμένοι)

Έτος	Ιανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Απρίλιος	Μάΐος	Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουστος	Σεπτεμβρίος	Οκτώβριος	Νοέμβριος	Δεκέμβριος
1856	>	>	>	>	>	>	>	>	>	1*	0	0
1857	1	1	0	1	0	1	0	1	0	0	1*	2*
1858	1	0	0	2	3	0	0	0	3*	3*	3	0
1859	1*	0	2	1	0	0	0	1*	0	1	1	1
1860	0	0	1	6*	2	1	1	0	1	1	1	0
Σύν.	3	1	3	10	5	2	1	2	4	6	6	3

Σημείωση: Οι απειρίσκοι σημαίνουν ισχυρές δονήσεις.

Κατανομή των σεισμών κατά τὸ χρόνο τῆς τήμερας. (58 μεμονωμένες δονήσεις που χωρίζονται ἡ μὲν ἀπὸ τὴν ἄλλη μὲν χρονικὸ διστηρία τούλαχιστο μιᾶς ὥρας)

Χρόνος τῆς τήμερας	1856				Σύνολα
	1857	1858	1859	1860	
Ἀνατολὴ τῇλιου — μεσημβρίᾳ	2	4	1	2	9
Μεσημβρίᾳ — δύση τοῦ τῇλιου	8	7	2	6	23
Δύση τοῦ τῇλιου — μεσονύκτῳ	5	4	5	3	17
Μεσονύκτῳ — ἀνατολὴ τοῦ τῇλιου	2	1	0	6	9
Ἐτησίως	17	16	8	17	58

Κ Α Τ Α Λ Ο Γ Ο Σ

τῶν σεισμῶν ποὺ ἔγιναν αἰσθητοὶ στὰ Γιάννινα
ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1856 μέχρι τέλη Δεκεμβρίου τοῦ 1860¹⁹

1 8 5 6

12 Ὁχτωβρίου: Κατὰ τὶς 3 π.μ. περίπου ἔγιναν αἰσθητὲς 10—12 ίσχυρὲς δονήσεις ποὺ διαρκοῦσαν περίπου ἕνα λεπτὸν τῆς ὥρας, διαδέχονται ἡ μιὰ τὴν ἄλλη σὲ σύντομο χρονικὸν διάστημα, εἶχαν σαφὴ κατεύθυνση ἀπὸ ΝΑ πρὸς ΒΔ καὶ συγοδεύονται ἀπὸ ίσχυρὸν κρότο ποὺ ἔπιοιαζε περίπου μὲ τὸ θόρυβο καὶ τὸν πάταγο ποὺ προκαλεῖ μιὰ πυροβολαρχία ὅταν προχωρεῖ στὸ δόδοστρωμα. Οἱ σκύλοι οὐρλιαζαν παραπονιάρικα, ἀκόμη καὶ οἱ κότες ἐκδύγλωναν τὴν ἀνησυχία τους μὲ ποικιλία ἀπὸ ἀσυνήθιστες φωνές στὸν ὑπὸ τους. Οἱ καιρὸς ἦταν ὠραιός καὶ καθαρὸς τὴν προηγούμενη ὥπως καὶ τὴν ἐπόμενη μέρα. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν κατάρρευση ιερικῶν παλιῶν τοίχων καὶ σχισμῶν σὲ τοίχους σπιτιῶν, δὲν προξενήθηκαν ζημιές.

Κατὰ τὶς πληροφορίες ποὺ ἔφτασαν, σεισμὸς ἔγινε αἰσθητὸς καὶ στὰ ἀκόλουθα σημεῖα τῆς Ἡπείρου: Ἀρτα, Πρέβεζα, Ηπαριμοθία, Ἀργυρόκαστρο καὶ Ζίτσα. Μακρύτερα, στὰ Ἰόνια νησιά Κέρκυρα καὶ Λευκάδα, στὴν τελευταία λοιπότερα ἔντονα.

Τὸ Μοναστήριο (Bitolia) στὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μακεδονίας, ὑπέφερε ἐπίσης καὶ φαίνεται ὅτι ἔκει δύπλειος κρότος ἦταν σημαντικότερος παρὰ τὴν "Ἡπειρο. (‘Ο μεγάλος σεισμὸς τῆς Κρήτης, Κατρου)."

1 8 5 7

28 Ιανουαρίου: Δυὸς ἀσθενεῖς δονήσεις, ἡ μιὰ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄλλη σὲ σύντομο χρονικὸν διάστημα, μιὰ ὥρα καὶ 15 λεπτὰ πρὶν ἀπὸ τὴν δύση τοῦ ἥλιου. Η κατεύθυνσή τους δὲν ἔγινε ἀντιληπτή. Οὐρανὸς νεφοσκεπής.

3 Φεβρουαρίου: Τρεῖς ὥρες μετὰ τὴν δύση τοῦ ἥλιου, μιὰ ἐλαφρὴ δύνηται διάρκειας ἐνὸς δευτερολέπτου περίπου, μὲ κατεύθυνση ἀπὸ ΝΑ πρὸς ΒΔ.

2 Απριλίου: "Ωρα 5.30' περίπου π.μ. μιὰ ἐλαφρὴ δύνηση χωρὶς προσδιοριστέα κατεύθυνση. Μισὴ ὥρα ἀργότερα, μιὰ δεύτερη δύνηται, ἐπίσης ἐλαφρή.

9 Ιουνίου: 45 λεπτὰ πρὶν ἀπὸ τὴν δύση τοῦ ἥλιου, μιὰ ἐλαφρὴ δύνηση χωρὶς προσδιοριστέα κατεύθυνση.

7 Αύγουστος: 10 λεπτά πριν από τη δύση, του ήλιου. μικρή έλαφρη, δύνητη, χωρίς προσθιόριστές κατεύθυνση. Γύρερα από 5 λεπτά μικρή δύνητη, έπιστρεψε έλαφρη.

14 Νοεμβρίου: 2 1/2 ώρες πριν από τη δύση, του ήλιου. συνήσης ισχυρής δύνητης όποια N πρός B. Όρατος καιρός.

10 λεπτά πριν από τη δύση, του ήλιου. 4 έλαφρές δύνητες, διαδεχόμενες ή μικρές στην άλλη, σε συντομό χρονικό διάστημα.

1 1/2 ώρα μετά τη δύση, του ήλιου. μικρή έλαφρη, δύνητη.

3 ώρες και 10 λεπτά μετά τη δύση, του ήλιου, και πάλι: μικρή έλαφρη, δύνητη.

4 ώρες και 15 λεπτά μετά τη δύση, του ήλιου. μικρή έλαφρη, και επειδή κάθετη, δύνητη. Ένων έγραψα ότι ένας πραπές, άνων πόθητης γυναίκας νά το θέλω τώρα. πάτε πέταξε κάτω το πραπές.

5 ώρες και 20 λεπτά μετά τη δύση, του ήλιου. πάλι: μικρή έλαφρη, δύνητη, που συνοδεύεται με πολλές ταλαντώσεις.

7 1/2 ώρες μετά τη δύση, του ήλιου και πάλι: ένας έλαφρός επειδής.

Είναι οξειδρύσιμος δεινός, αύτή, τη νύχτα την τέτο πλούσια σε επιστροφές. δέν προσενθήκαν καθόλου ζητιές. Ηγέτης οπήρης ίχνος ήταν οπόργειους χρόνους αδετή, τη φορά. Μόνος οι σκύλοι σύρλαξαν με το συγκριτικόν τρόπο τους. Επειτα από κάθε δύνητη.

Άντιθετα, μικρή άλλαχτική, πηγή, του μοναχείρισμα ήστερίτσα (κοντά στα έρειπα της Δωδώνης, στη N.A δυτική της λίμνης), ή δημόσια έξαιρετικό νερό. Ήγινε θεώρηγχ με άκατάλληλο νερό για να γενιγκαποκαρθεί.

15 Δεκεμβρίου: Μετά, ώρα πριν από τη δύση, του ήλιου. ένας άρκετά ισχυρός επειδής με πολλές ταλαντώσεις. από N.A πρός B.D. Καθαρός ούρων. "Ανειρίς; BA.

27 Δεκεμβρίου: Μετά ώρα και 10 λεπτά πριν από τη δύση, του ήλιου. μικρή έλαφρη, δύνητη, με πολλές ταλαντώσεις. από N.A πρός B.D. Καθαρός ούρων.

1858

13 Ιανουρίου: 10 λεπτά πριν από τη δύση, του ήλιου. ένας έλαφρός επειδής με άπρωσθέριστη, κατεύθυνση. "Ανειρίς; BA. Όρατος καιρός.

5 Απριλίου: 3 ώρες και 10 λεπτά μετά τη δύση, του ήλιου. ένας μετάλλον ισχυρός επειδής, από B πρός N. "Ανειρίς; ND. Όρατος καιρός.

7 Απριλίου: 1 1/4 ώρες πριν από τη δύση, του ήλιου. μικρή έλαφρη, δύνητη με άπρωσθέριστη, κατεύθυνση. "Ανειρίς; N. Βροχερός καιρός.

6 Μαΐου: 3 ώρες καὶ 25 λεπτὰ πρὶν ἀπὸ τὴν δύση τοῦ ἥλιου καὶ μόλις 10 λεπτὰ πρὶν ἀπὸ χαλαζόπτωση, ἔνας ἀρχετὰ ἵσχυρὸς κυματικὸς σεισμός, ἀπὸ ΝΑ πρὸς ΒΔ, διάρκειας περίπου ἑνὸς δευτερόλεπτου. Ἀριθμὸς κυμάνσεων 8—10. Προγρήθηκε ἐλαφρὸς ὑπόγειος πάταγος σύντομης διάρκειας. Καιρὸς πολὺ πνιγηρός. Ν ἀνειλος.

18 Μαΐου: 3 ώρες πρὶν ἀπὸ τὴν δύση τοῦ ἥλιου, ἔνας ἐλαφρός, κυματικός, ἀπὸ ΝΑ σεισμός. Ἀριθμὸς κυμάνσεων 8. Καιρὸς ἡλέκτρινης γέφωση. Ἀνειλος Δ.

26 Μαΐου: "Ωρα 5.20' π.μ. ἔνας ἐλαφρὸς σεισμός ἀπὸ ΒΔ πρὸς ΝΑ. Καιρὸς νεφοσκεπής. Ἀνειλος ΝΑ 2—3. Τὸ ὑπόγεια ἵσχυρή καταιγίδα.

20 Σεπτεμβρίου: 47 λεπτὰ πρὶν ἀπὸ τὴν δύση τοῦ ἥλιου, ἔνας ἵσχυρὸς σεισμός, ἀπὸ ΒΔ, ἡλέκτρινης κυμάνσεις. Ἀνειλος ΝΑ. Καιρὸς βροχερός.

26 Σεπτεμβρίου: Μία ὥρα καὶ 5 λεπτὰ πρὶν ἀπὸ τὴν δύση τοῦ ἥλιου, μιὰ ἐλαφρότερη δύνηση ἀπὸ ΒΔ κατεύθυνση. Καιρὸς ὥραιος, καθαρός. Ἀνειλος ΒΔ.

29 Σεπτεμβρίου: "Ωρα 3 μ.μ. ἐλαφρὸς σεισμός ἀπὸ ΒΔ. Καιρὸς ὥραιος, καθαρός. Ἀνειλος ΒΔ.

9 Οκτωβρίου: "Ωρα 8.30' π.μ. ἔνας ἀρχετὰ ἵσχυρὸς σεισμός, διάρκειας 6 περίπου δευτερόλεπτων, ἡλέκτρινης κυμάνσεις, ἀπὸ ΝΑ πρὸς ΒΔ, χωρὶς θόρυβο. "Ωρα 12.45' μ.μ. πάλι ἔνας ἐλαφρὸς σεισμός. Καιρὸς νεφοσκεπής. Ἀνειλος ΝΑ 1—2—3.

13 Οκτωβρίου: "Ωρα 8 μ.μ. ἔνας ἐλαφρὸς σεισμὸς ἡλέκτρινης κυμάνσεις ἀπὸ ΝΑ πρὸς ΒΔ. Ἀνειλος ΒΔ.

22 Οκτωβρίου: "Ωρα 6.20' μ.μ. μιὰ ἐλαφρή δύνηση ἡλέκτρινης κυμάνσεις ἀπὸ ΝΑ πρὸς ΒΔ. Ἀνειλος ΒΔ. Καιρὸς ὥραιος.

Σὲ ἔκδοσιν πρὸς τὰ Ἰόνια Νησιά ἡλέκτρινης κυμάνσεις διάρκειας γὰρ παρατηρήσω δύοις τούς 3 σεισμοῖς τοῦ Σεπτεμβρίου στὰ Γιάννινα, ἀλλὰ τούς σημειείωσε δ φαριτακοποιός ήταν.

Δὲν εἶναι τολμηρὸν νὰ δεγχθεῖ κανένας δτὶ οἱ σεισμοὶ αὐτοὶ, δπως καὶ ἔχεινοι τοῦ Οκτωβρίου, εἶχαν σχέσην μὲν τὸ περιγάλον ἔκεινο σεισμὸν διπολοῖς ταυτόχρονα κατέστρεψε τὴν ΒΔ "Πιειρό καὶ ἰδιαίτερα τὴν Ἀλβανία (Arberoi). Η πρώτη καὶ ἵσχυρότερη δύνηση, ἔγινε στὴν περιοχὴν ἔκεινη τὴν 20η Σεπτεμβρίου, ἀφοῦ προγρουπιέντως ἔδρεξε πολὺ γιὰ περικές μέρες. Τὴν γῆρέα ἔκεινη κατέρρευσαν στὴν Ἀλβανία 1556 σπίτια καὶ σκοτώθηκαν 12 αγνοούσι. Ἀπὸ τῆς 20 Σεπτεμβρίου μέχρι τὰ μέσα Οκτωβρίου ἐπακολούθησαν σχεδὸν καθηγερινά, λιγότερο γη περισσότερο, ἵσχυροι σεισμοί. Κατὰ τίς ἐπισημιεῖς πληροφο-

ρίες, οι άπιώλεις σε άνθρωπους και πτίτια στην Αλβανία είχαν ώς έξης: Καταστράφηκαν πτίτια: στὸ Bordschi 20ή (μὲ 3 νεκρούς), στὸ Kupatschi 15, στὸ Kulorai 43, στὴν Ephthira 18, στὸ Kutsch 181 (μὲ 2 νεκρούς), στὸ Schulat 60 (μὲ 2 νεκρούς), στὸ Kuschabarda 11 (μὲ 1 νεκρό), στὸ Ghulem 107 (μὲ 4 νεκρούς), στὴ Betscina 11, στὸ Gardiki 25, στὸ Dschuwari 40, στὸ Yekbare 21, στὶς Dermades 61, στὸ Dschemat 141, στὸ Kuwess 26, στὸ Weweno 26, στὸ Keparo 100, στὴν Kolonia 19, στὴ Lokara 19, στὸ Paleowuni 8, στὸ Lekadusch 11, στὸ Wergo 19, στὸ Gusmar 10, στὸ Porgonat 12, στὴ Niwitza 7, στὴν Paleori 30, στὸ Kalussi 13, στὸ Sambasil 14. στὴ Bulina 25, στὸ Delwino 4, στὸ Argyrokastro 6. Στὴν Κέρκυρα ἐπίσης Εγίναν σισθητοί τὴν 20ή, Σεπτεμβρίου 3 τεῖχοι μὲ χωμάνσεις (ώρα 5.30', 5.45' καὶ 7 μ.μ.), οι δπολοι φτίνονταν νὰ προέρχονται ἀπὸ ΒΑ κατεύθυνση. Τὴν ίδια μέρα στηρεώθηκαν ἐπίστης τεῖχοι στὶς N. "Ηπειρο, Πρέσβεζα, Άρτα, Μαργαρίτι, Παραμυθιά, Ηέντε Ηγράφδα.

Δεν υπάρχει θριφένολαίς δτι δύοι αὐτοί οι επεισοί έχουν στήν άρετηρία τους το Arborei ('Αλδανία) και ιδιαίτερα τη Λευκάρρα, πλούσια σε πλουτωνικά ένταρτα.

5 Νοεμβρίου: Ήρχ 2 πμ. περίπου, μικρή έλαφρη δύνητη με 20 κυράντες από ΝΑ πρός ΒΔ. Ανεγιώς ΝΑ 1-2, χαρές δροσερές.

13 Νοεμβρίου: 45 λεπτά μετά τή ώρα, τον ηλιόπεπτον. Ένας έλαφρος πεζός από τη ΝΑ πρόσθια ΒΔ. "Ανεμος" ΒΔ. Ήρχεταις καιρός με υψηλή θερμοκρασία.

22 Νοεμβρίου: "Ωρα 10.30' μ.μ., ένας άρχοντας λοχαρδός σεισμός με κυριάρχεις, όποια πρός ΡΔ. του δημιουργήθηκε ένας ινπόλωνας πάταγος. Ανατολικά ΝΑ 1-2. Καιρός, ζετανός. Το πρώτο λοχαρδή απειγίδα.

1859

Ι Τανούσιρίου: 2 ώρες και 30' λεπτά πριν άπο τη δύση, του ήλιου. Ένας άρκετά ισχυρός ουρανός. Ωάρκες: ένας θευτέρος περίπου, με 8-10 χωριάνες, με προηγούμενο υπόθικο υπόγειο πάταγο. Κατεβαίνει από ΝΑ πρὸς ΒΔ. Η ίδια δύνηται, έγινε κιθήτη, σ' άλληληρι, τη N. "Ηπειρο, "Αρτα και Ηράκλεια. Ούρανός νεφοσκεπτής. Τιγι ίδια μέρα και την έποιενη ξέσπασε επίγεια χοιλάδη τῶν Γιαννίνων μέσα Ισχυρή, ΒΑ Αιγαίλλα.

13 Μαρτίου: "Ωρα 11.15' π.μ. μιά έλαφρή χυματοειδής δύνηται σπάσει την πρόσθια θύρα της Β. Αγριού ή Ν. Καρβούνης.

19 Μαρτίου: 11/2 ώρα μετά τη δύνη του ήλιου. Ένας έλαφρος πεσμός με 8 κυριάρχεις, όπου ΝΔ πρώτη ΒΔ. Καιρός: ξετατός και δροσερός. Ανεμος 3.

23 Ἀπρίλιον: Κατὰ τὰ μεσάνυχτα, ένας ἐλαφρὸς πεισμός ἀπὸ Ν μέ

20—25 κυριάνσεις περίπου. Ό καιρός γίταν ἀσυνήθιστα πνιγηρὸς αὐτὴ τὴ μέρα, καθὼς καὶ τὴν ἐπόμενην. Τὴν 1ην Σεπτεμβρίου, μὲ ΝΑ ἀνειροῦσας μιὰ ἴσχυρὴ καταιγίδα ποὺ διήρκεσε σχεδὸν 5 ὥρες καὶ συνοδεύθηκεν μὲ μεγάλη δρογόπτωση. Ἀνειρος N. Ὡραῖος καιρός.

26 Ὁ καὶ τωδέροιο: "Ωρα 8.10' μ.μ. δυὸς κυριατοειδεῖς σεισμοί, μὲ κατεύθυνση ἀπὸ Ν πρὸς Β. Ἀνειρος N. Ὡραῖος καιρός.

1 Νοεμβρίου: "Ωρα 11.55' μ.μ. ἔνας ἐλαφρὸς σεισμός, μὲ κατεύθυνση ἀπὸ Ν πρὸς Β. Καιρός δρογέρος. Ἀνειρος ΝΑ.

18 Δεκεμβρίου: Ἀνάγεται 9 καὶ 10 μ.μ. ἔνας ἐλαφρὸς σεισμός, μὲ κατεύθυνση ἀπὸ Ν πρὸς Β (δὲν τὸν παρατίγησα δύοιος). Καιρός δρογέρος. Ἀνειρος ΒΑ.

1860

12 Μαρτίου: "Ωρα 4.30' μ.μ. περίπου, ἐπειτα ἀπὸ ἔνα κυματοειδὴν ἐλαφρὸν σεισμὸν, ἀκολούθησε ὕστερα ἀπὸ μισὸ λεπτὸν ἔνας ἀρκετὰ ἴσχυρότερος μὲ 4—5 κυριάνσεις, διάρκειας δύο δευτερόλεπτων περίπου. Σαφῆς κατεύθυνση ἀπὸ ΝΑ πρὸς ΒΔ. Ὅ ανειρος σ' ὅλῃ τῇ διάρκειᾳ τῆς ὑπέρας γίταν ἀσθενής ἀλλὰ ἀσταθής, μέχρι τῆς μεταιεζημορίας ὥρες, δπότε ἔγινε Β, ὕστερα ΝΔ καὶ κατὰ τὸ γρόνο τοῦ σεισμοῦ ΝΑ. Τὸ πρώτο δούρανδος σκεπαζόταν μὲ ἔνα διμοιδιορφό στρώμα διπλήλης, τὸ δποτο κατὰ τὸ μεσημέρι χωρίστηκε σὲ μεγάλους σωρούς στρωμάτων καὶ σωρειτῶν [.....].

Ἅδιατερα ἀξιοσύγχρονο γίταν τὸ φαινόμενο, δτι τὸ ἐπόμενο πρωτὸν γίταν τῆς λίγινης εἶχε κατεβεῖ τούλαχιστο μισὸ πόδοι.

3 Απριλίου: "Ωρα 5.12' μ.μ. ἔνας ἐλαφρὸς σεισμός. "Ωρα 11.04' μ.μ. ἔνας ἄλλος μὲ 2—3 κυριάνσεις, διάρκειας 1/2—3/4 τοῦ δευτερόλεπτου. Καὶ οἱ δύο εἶχαν κατεύθυνση ἀπὸ ΝΑ πρὸς ΒΔ. Τὸ ἀπόγευμα δὲ Β ανειρος μεταβλήθηκε σὲ ΒΑ. Καιρός ὥραῖος, διπλήλωδης.

9 Απριλίου: "Ωρα 10.30' μ.μ. μιὰ ἴσχυρὴ δύνηση μὲ 9—10 κυριάνσεις, διάρκειας ἔνδε δευτερόλεπτου περίπου καὶ μὲ κατεύθυνση ἀπὸ ΝΑ πρὸς ΒΔ. Ἀνειρος N. Καιρός ὥραῖος.

(Στὴν Εύρωπη ὑδρειο σέλας, παρεκκλίσεις τῆς μαγνητικῆς ἀπόκλισης στὸ Ημέραι καὶ στὴν Λισσαδίνα. Journal des Debats, 12 Απριλίου 1860).

10 Απριλίου: 18 λεπτὰ μετὰ τὰ μεσάνυχτα καὶ πάλι μὲ πολὺ ἴσχυρὲς δονήσεις μὲ 16—20 κυριάνσεις καὶ διάρκειας 2—2 1/2 δευτερόλεπτων. Κατεύθυνση ἀπὸ ΝΑ πρὸς ΒΔ.

"Ωρα 1.55' π.μ. καὶ πάλι μιὰ ἐλαφρὴ δύνηση μὲ τὴν ὕδια κατεύθυνση.

"Ωρα 5.08' π.μ. καὶ πάλι μιὰ ἐλαφρὴ δύνηση.

Αὗτοι οἱ σεισμοὶ τῆς νύχτας 9 πρὸς 10 Απριλίου φαγεται δτι δὲ Ξοιξαν

τῇ Ν. Ἡπειρο, τουλάχιστο δῆ: τίς δυὸς πόλεις; Ἀρτα καὶ Πρέβεζα. Ἀντίθετα διέτρεξαν δλόκληηρη, τῇ Β καὶ ΒΔ Ἡπειρο. Εἰδήσεις γιὰ τὸ θέμα αὐτὸς πῆρα ἀπὸ Ζαγόρια, Ζίτσα, Λευκοβίκι, Κόνιτσα, Ἀργυρόκαστρο καὶ Τεπελένι. Παρὰ τῇ δύναμι, καὶ τὸ μεγάλο ἀριθμὸς τῶν δονήσεων, φαίνεται δὲ δὲν προξένησαν ζημιές τις περιοχής αὐτές.

Ἄφοῦ πέρασαν 14 μέρες μὲν ἔηρδος καιρὸς καὶ μὲν ἀρκετὰ ψηλὴ θερμοκρατία γιὰ πρώτη δεκατήμερο τοῦ Ἀπριλίου, οἱ μέρες ποὺ ἀκολούθησαν τῇσαν πλούσιες τέ δρογκές καὶ μὲν σημαντική, πιάση τῆς θερμοκρατίας.

11 Ἀπριλίου: "Ωρα 3.32" μ.μ. μὲν ἐλαφρή δύνηση ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ ΝΑ. Καιρὸς δρογερός, άνεμος ΝΔ.

15 Ἀπριλίου: "Ωρα 6.35" π.μ. ἐλαφρή, δύνηση μὲ 4—5 χιλιάντες. Κατεύθυνση, ἀπὸ ΝΑ πρὸς ΒΔ. Οὔρουνδος δημιχλώδης, άπνοια. Νωρὶς τὸ πρώτη μὲν μικρή θύελλα χωρὶς δρογκή. Τὸ δεύτερη λίγη, δρογκή.

Η δύνηση, αὐτή, έγινε αἰσθητή, επίν Κόνιτσα καὶ Λευκοβίκι, δπως φαίνεται σημαντική ισχυρότερη, ἀπὸ τὰ Γιάννινα.

16 Ἀπριλίου: "Ωρα 12.10" μ.μ. Ένας μικρὸς εεισηδός ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ ΝΔ. Ο άνεμος έπνεε ἀπὸ ΒΑ πρὸς ΝΔ. Ωραίος καιρός.

16 Μαΐου: "Ωρα 5.29" μ.μ. Ένας ἐλαφρὸς εεισηδός ἀπὸ ΝΑ μὲ 2—3 χιλιάντες. Ἀπνοια. Καιρὸς ώραίος.

24 Μαΐου: "Ωρα 4.30" μ.μ. μὲν μικρή, δύνηση, μὲν ἀπροσδιόριστη κατεύθυνση.

23 Ιουνίου: "Ωρα 5.50" μ.μ. Ένας ἐλαφρὸς εεισηδός, χωρὶς χιλιάντες, διάρκειας περίπου 1/2 δευτερόλεπτου. Ανεμος ΒΔ. Καιρὸς ώραίος, λίγο δημιχλώδης. Στὰ ΝΑ ισχυρή, συστάρευστη, εωραίες. Έγινε αἰσθητός καὶ στὰ Ηέντε Ηγαδέα.

8 Ιουλίου: "Ωρα 3.15" π.μ. Ένας ἐλαφρὸς εεισηδός μὲ ἀπροσδιόριστη κατεύθυνση.

23 Σεπτεμβρίου: "Ωρα 11.50" π.μ. Ένας ἀρκετὰ ισχυρὸς εεισηδός μὲ 3—4 χιλιάντες, διάρκειας 1—1 1/2 δευτερόλεπτου. Κατεύθυνση, ἀπὸ ΝΑ πρὸς ΒΔ. Καιρὸς ώραίος. Ανεμος ΒΑ. Έγινε πολὺ αἰσθητός επίν Πρέβεζα.

13 Οκτωβρίου: 15 λεπτὰ μετὰ τὰ μεσάνυχτα μὲν ἐλαφρή, δύνηση ἀπὸ ΝΑ. Άρχη δρογκής. Ανεμος ΝΑ.

28 Νοεμβρίου: 2 ώρες καὶ 20 λεπτὰ μετὰ τῇ δύσῃ τοῦ Φλίου, Ένας ἐλαφρὸς εεισηδός μὲ 4 ταλαντεύες, ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ ΝΑ. Καιρὸς ώραίος, καθηρός. Ανεμος Α. Στὰ Ηέντε Ηγαδέα έγιναν αἰσθητές 3 ισχυρές δονήσεις, τῇ πρώτῃ, ταυτόχρονα μὲ τὸ εεισηδός τῶν Ιωαννίνων, τῇ δεύτερη μὲν ώρα περίπου ἀργότερα καὶ τῇ τρίτῃ 2 ώρες περίπου δρυγότερα.

Π ΑΡ Α Η Ο Μ Η Ε Σ

1. Η δροσειρά Μιτσικέλι μπορεί να έχει ύψος κατά μέσο δρο 1300—1770 μέτρα. Για την φηλότερη διχαλωτή κορυφή της, η δύοια βρίσκεται άπεναντι, ΒΑ της πόλης των Ιωαννίνων, οποιούστηρες, σύμφωνα με έκθετρική παρατήρηση κατά τα τέλη Μαΐου 1860, σχετικό ύψος από τη θάλασσα 1776 μέτρα.

2. Η φηλότερη κορυφή του Δρίσκου, που βρίσκεται Α από τα Ιωάννινα, πρέπει να έχει μεγαλύτερο ύψος από έκεινο του Μιτσικελιού, γιατί το χιόνι παραμένει στη Δ πλευρά του πρώτου 3—1 δισοικάδες περισσότερο από δύο παραμένει στο δεύτερο. Μπορούμε έποιεινας να δεχτούμε ένα ύψος τουλάχιστο 2000 μέτρων.

3. Ο Λήκ (Β. Έλλας) δίνει ύψος 1000 χιλιούρων πόδες.

4. Αλβανικές μελέτες. Στο χάρτη που τις συνοδεύει έκτικαται ή έπιφάνεια της λίμνης σε 1600 πόδες. Μόνι είναι ξγνωστό ποιά μέθοδος μέτρησης χρησιμοποιήθηκε.

5. «Τραπαδούα», από το σλαβικό DOBRA WODA (καλδε νερό), χπομενάρι της προηγούμενης ελανικής κυριαρχίας, την δύοια συναντάει κανένας πολὺ συχνά στην "Ηπειρο, κυρίως σε δυοικάσεις χωριών.

6. Είγχα σχηματίζει μιά μικρή συλλογή φυτών της περιοχής των Ιωαννίνων κατά την έστειλα στήν "Ελεντία γιά να προσδιοριστούν τὰ εἰδη, ἀλλὰ δυστυχώς πέρασε από πάρα πολλά χέρια κατά διακορύπτηκε. Ήηρα υπό τὰ δύοια τα 40 περίπου ειδῶν, τὰ δύοια παρακέτων έδη, έπειδὴ ίσως παρουσιάζουν κάποιο ένδιαφέρον από γεωγραφική άποψη:

Umbilicus pendulinus DC., Bidens tripartita L., Elae agnus angustifolius L., Marubium vulgare L., Medicago minima Lam., Prismatocarpus speculum DC., Dictamnus obtusifolius L., Ulmus campestris L., Asphodelus ramosus L., Euphorbia procera Br., Arthemis rustenica L., Cotula pusilla L., Solanum lykopersicum L., Ranunculus arvensis L., Ranunculus lingua L., Erythraea centaureum Pers., Stachys palustris L., Polygonum amphibium terrestre Leer, Ohlomis fructicosa L., Salvia scalarea L., Campanula pyramidalis L., Campanula patula L., Delphinium ajacis L., Testuna pratensis Stud, Melica ciliata L., Kentrophyllum lanatum DC., Centaurea latitrapa L., Centaurea solticialis L., Carduus picrocephalus Koch, Echium pustulatum L.isth, Marubium creticum Müll, Artemisia vulgaris L., Cirsium spinosissimum Scop, Arabis albida, Alyssum montanum?, Scandia australis?, Masturtium sylvestre, Balotta nigra, Berteroa ascendens, Heliotropium europacum L., Lepidium graminifolium L., Trifolium procumbens L., Clematis vitalba L., Scabiosa columbaria L.

7. Αν κατά τὸ καλικα προσφέρεται πολὺ καλά γιά την παραγωγή ἐλαιόλαδου, τὰ ἐλαιόδενδρα έδη δὲν φυτεύονται σε μεγάλο ἀριθμό. Μόνο μειονικένα βρίσκονται σε μερικούς κήπους. Αλλὰ ή δύναμιη τῶν κοριτῶν, δ πλούτος τῶν καρπῶν, τοὺς δύοις μένοις από καρδία καρδία ἔνας κρίνει γειτιώνας μπορεῖ να βλάψει, κάνουν να φανεται ἀλγητινὰ ἀδιανόητο, γιατὶ ἐγκαταλείπεται ή φύτευση νέων ἐλαιόδενδρων, ἀφοῦ μάλιστα ή καλλιέργεια τους είναι: μιά από τις εύκολτερες κατά πάσιτε ἐλάχιστο κόπο. Οι κάτοικοι θιωδεί είναι τῶσι δύνηροι, μετε δύκειν κατά αὐτὸν τὸ βρίσκον πάρα πολὺ κοπιαστικό.

Τὰ οικκα δὲν είναι ιδιαίτερα καλά. Οι καλύτερες ποικιλίες εισάγονται από τη Νότιο Ηπειρο.

8. Οι επιώθηκε γιά τὸ ἐλαιόδενδρο, ίσχύει έδη κατά γιά τη γιουριά σε μεγαλύτερο βαθμό. Κατά τὸ δὲ οπορούσαν να κερδίσουν σε γρηγοριακά ποσά με τη σηροτροφία, ένων κύρτη, τώρα δὲν καλύπτει οικτε τις δυάρχες της πόλης τῶν Ιωαννίνων!

Τὰ Ἰωάννινα δὲν περίγουν ψρύτα μὲ κοικούστα, ἀν καὶ εδδοχηρόν ἔσθι τοῦτο καλό. Τὰ καλύτερα ἄποτε τὰ ψρύτα ἐρχονται ἄποτε τὰ Ζαγόρια, ὅπου κατοικούν γενναῖς ἀνθρώποι: ἀνεργητικοί καὶ ἀπιμελεῖς.

9. Κιρινδίες δρῆρας σύρι τοῦτος Ἀπόνοι Λιγυσίδης, στὴ Δ. κλεψύδη τοῦ Μιτσικαλίου, σὲ δύος 1138 μέτρων ἀν δχι περισσότερο, μὲ τόπο όπουρος κορνιός καὶ πλούσιο ψόλλεμα, δυο καὶ κάτω στὴν κοιλάδα.

10. Τὰ ντόπια πεπόνια δὲν ἀκτιμοδονται ἀπειδή δὲν είναι γλυκά. Τὰ καλύτερα ἐρχονται ἄποτε τὴ Ν. Ήπειρο καὶ ἄποτε τὰ Τρίκαλα (Θεσσαλία).

11. Τὰ γαύμηρά καλλιεργούνται μόνο στὰ Ζαγόρια. Η κατανάλωσή τους δρας είναι ἀκόμη πολὺ περισσορένη, γεγονός γιατὸ τὸ δύοτο μπορεῖ νὰ φρει κανεὶς τὴν κύρια αἰτία στὴν κακή, ποιότητα τῶν ποικιλίων ποδοπεριγούνται καὶ στὴν ἀγορά τοῦ ὄρθος χαρτοφορίου τοῦ τύπου.

12. Ἀρχές τοῦ μέσα ζεκεμέριου γεννοῦν τὰ πρόβατα.

13. Πάντοτε στὴν ἀπιράντα.

14. Ο Δάκτερ Χάν (‘Αλβανικές Σπονδές, τελ. 51) γράφει για τὸν εἴσοδο: ‘Εσει δύος τόπων θὲ τρίνονταν κατές: οἱ κοιλίδες: θρη, δέν καὶ τρεῖς χιλιόδες: χρόνια, δέν δυοῖς τὸ Μαντείο τῶν Περισταρέων στὴ Ιωάννην, καὶ τὸ στεφάνι: ἄποτε τὴ βαλανιδιά είχε ἀκλεγεῖ γιατὸ νὰ κορεῖ τὴ Ήπειρωτικὴ νομισματα. Ο περιπτώς ο δύοτος επικονιζεται στὸ μέσον μότιν, περιστάνει: ἀκίστης ήντα Ήπειρωτικὸ ψωκόνδρον τρινόρενο, γιατὶ δὲ γνωρίζεις ἂλλη χώρα στὴν οποία δρονταί καὶ δοτράτα: δένας στὴν Ήπειρο. Πότε στανά συνθέματα γίνεν δῆλο τὴ ξεπροσία τοῦ Δία μὲ τὴ φύση τῆς χώρας!».

15. Στὰ Ἰωάννινα οὐδέρχει μιὰ μικρὴ παροτρία ἄποτε 150 περίπου νήπιον —δὲν μέρει ολοβορσών δὲν μέρει δοσίλογος, ποδοπεριγούνται πορτίος ἄποτε τὸ ‘Ανε Σουλάν— οἱ δύοτοι δύμοις δὲν παρουσιάζουν καθόλου στὴν ίδια λεπτή πρός τοὺς διαλείκουντες παρετούς. Βρας παρατηρεῖται: σὲ ἄλλες χώρες τόσο ἐγγύα στὴν αἰθοκοτή γιατὶ. Ετοι νοσήλευση τὸ καλοκαρί καὶ τὸ φθινόπωρο τοῦ 1880 16 τοῦ μότος ποδοπεριγούνται πορτό. Καὶ τοῦ μότος 14 μὲ FEBRIS TERTIANA καὶ QUOTIDIANA. 2 μὲ FEBRIS REMITTENS.

16. Σχετικά μὲ τὸν FEBRIS TERTIANA σημειώνομε δὲν, τὸν τὴ ολοπρόστατη πορτή, πολλὰς περιπτώσεις νοσηλεύστηκαν στὸν στρατόνα καὶ δὲν εἰσήχθησαν στὸ νοσοκομεῖο καὶ για τὸ δὲν παραπειλήθησαν ἔσθι. Η σχετική συγκρίση τοῦ FEBRIS TERTIANA λοιπὸν θὲ ξεπερνόσα τὴ συγκρίση τοῦ FEBRIS QUOTIDIANA.

17. Οι δύο περιπτώσεις τοῦ FEBRIS LARVATA δημορθῶν μία διαλείκουντα ισχυαλγία καὶ μία CONJUNCTIVITIS, τὴ οποία παρουσιάζει καροφύναρδ καὶ δύο μέρεις καὶ ποδοβεργάδη διαπίστευση, τοῦ περισσότερο τῆς χαρακτήρα, μὲ γρήπη θειάνθης κινίνης, έποχωρεύσα.

18. Κατὰ τὸ ήπος 1850 εἶδα ήντα ‘Αλβανό ἄποτε Τακαλένι: ποδο είχε μία μὲ οπαρεγάδη κιρροκήλη. Τὸ μήκος τῆς άνερχόταν σὲ 68 το. καὶ τὴ περιφέρεια τοῦ μεγαλύτερος κλίτους τῆς 37 έκατοντά τοῦ μέτρου!

19. Στὶς περισσότερες παρατηρήσεις θίνεται χρόνος κατὰ προσέγγιση, γιατὶ δὲν διέθεται διστάλες χρονόβρετρο. Για τὸ στὶς περισσότερες περιπτώσεις τερτήρης διαταλπός τρόπος τοῦ δικολογεῖται τοῦ χρόνου, κατὰ τὸν δύοτο λαρβάνται: δές διστηρία τὴ δίση τοῦ ηλιου.

20. Ηδη νορίτερα δέδηρκε σημείωση ἄποτε τὸν Δάκτερα PETERMANN πρός τις ‘Γεωγραφικὲς Ανακοινώσεις’ γιατὸ τὸ επιστρόδο μότο. Η δρθογραφία μερικῶν διαφοράτων είχε δοθεῖ ἀκει: ἀστελμένη. Εδῶ τὴ διορθώσην.

Μετέτρεψα, ἄποτε τὰ Γερμανικὰ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Σ. ΠΕΤΣΑΛΗΣ

Κέρκυρα, Ιούνιος 1981

Γέφυρα Κονιοδήμου στὸ Βίκο (Ζαγόρι)

Αρχιμ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ ΒΙΤΑΛΗ

ΑΝΑΦΟΡΑ ΤΟΥ 1873
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΟΙΚΟΤΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΝ
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΜΟΝΩΝ ΤΗΣ ΗΡΕΒΕΖΗΣ

Ἐν ἱστορικὸν ἔγγραφον, ἀνέκδοτον πιέχει τοῦδε¹, τὸ δποῖον ἀποτελεῖ μίαν ἐνδιαφέρουσαν ἀναφοράν, τῶν διποτάτων Ἡγουμένων, τῆς ἐκκλησιαστικῆς, παρὰ τῇ ιερᾷ Μητροπόλει, ἐν Πρεβέζῃ Δημιογεροντίας καὶ τῶν Προχρίτων τῆς Πρεβέζης, πρὸ 100ετίας καὶ πλέον συνταχθέν, καὶ ὑποδλγθὲν πρὸς τὴν Α. Θ. Παναγιότητα τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, ἐθεωρήσα-
ιεν δξιον λόγου, ὅπως φέριμεν εἰς τὸ φῶς τῆς δημιουργίας.

Γεγονός εἶναι, δτι πάντοτε τὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα καὶ τῶν ιερῶν Μο-
ναστηρίων τῆς Πρεβέζης, ἀχίνητα γη κινητά, τὰ ἐποχθαλπιοῦσαν ὄρισμένοι
ιηδαιμῶς τὸν Θεὸν φασούμενοι γη τὰς συνεπείας τῆς ιεροσυλίας ὑπολογίζοντες!...

Ἐν προκειμένῳ, οἱ Τοῦρχοι, οἱ κατέχοντες εἰνέτι καὶ καταδυναστεύοντες
τὴν γηπειρωτικήν αὐτὴν περιοχήν, αὐτοὶ γηαν οἱ ἐπιδουλευόμενοι τὰς σεβα-
σμίας, καὶ τέσσον εὐεργετικὰς διὰ τὸν χειμαζόμενον χριστιανικὸν λαόν, Μονάς
τοῦ τιμῆτα τούτου τῆς Πρεβέζης.

Πρὸς ἀποσθῆτην τοῦ, διὰ μίαν ἀκόλη φοράν, ἐπαπειλουμένου κινδύνου
γη καὶ γάριν ἐπανακτήσεως πάλαι καταληφθέντων ιουαστηριακῶν τινῶν πε-
ριουσιακῶν στοιχείων, ἐγένετο γη συνεδρίας τῶν, ὡς εἴρηται, εἰς τὸ μέγαρον
τῆς ἐν Πρεβέζῃ Ιερᾶς Μητροπόλεως. Κατ, κατέπιν συζητήσεως καὶ ἀνταλ-
λαγῆς ἀπέβησαν καὶ γνωμιῶν, ἀπεράτισσαν διοφώνως καὶ συνετάγη γη ὑπ' ὅψιν
περισπούδαστος ἀναφορά, τὴν δποίχην, διὰ τοῦ οἰκείου Ἀρχιερέως αὐτῶν Σερα-
φελι Ξενοπόλου, Μητροπολίτου Ἀρτῆς καὶ Πρεβέζης², ὑπέδαλον εἰς τὸ πάν-
σεπτον (Οἰκουμενικὸν Πατριάρχειον).

1) Καὶ μόνον ἐν τιμῆται ἐξ αὐτοῦ, τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν θρυλικὴν Μονὴν τοῦ Ζα-
λόγγου, συμπεριειλάθομεν εἰς τὸ δι' αὐτὴν ἡμέτερον ιστορικὸν ἔργον, ἐκδοθὲν τῷ 1959,
σ. 75—78. Πρβλ. καὶ τὸ ἔτερον σχετικὸν μελέτηταια ἡμιῶν «Τὸ θρυλικὸ Ζάλογγο καὶ τὸ
Ιστορικὸ Μοναστήρι του», Αθῆναι 1975.

2) Βλ. Ἀρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη, Αἱ πρῶται ποικιντορικαὶ ἐνέργειαι τοῦ Να-
ξίου Μητροπολίτου Ἀρτῆς Σεραφελι Λ' ἐπὶ ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐκπαίδευτικῶν ζητημά-
των, Σύρος 1957. Τοῦ αὐτοῦ, Σεραφελι δ Ξενόπουλος, Μητροπολίτης Ἀρτῆς καὶ Πρε-
βέζης, ἐν Θρησκευτικῇ Ηθικῇ Ἐγκυροπαίδεια, τόμ. 11ος, σ. 58.

Εις τὸν Β' Κώδικα τῆς ἐν Πρεβέζῃ Ἱ. Μητροπόλεως (1873—1885)³⁾, ἐν θέσει οἰονοὶ προσιμίου, ὁ δεκάνης τοῦ Ἀθανάσιος Ἀθανασίδης, Μέλος καὶ Γραμματεὺς τῆς ἐκκλησίας τοῦτος ταύτης Δημογεροντίας Πρεβέζης, τὰ ἔτη πρότεταξεν:

α'Ἐπειδὴ τὸν διὰ τοῦ ταχυδρομείου τῆς αὔριον ἐξαποστέλλεται, διὰ τοῦ Ἀρχιερέως Ἀριης Κυρίου Σεραφείμ, εἰς Κωνσταντινούπολιν διαμέροσις καὶ πρὸ τοιων ἡμερῶν Τοποιηρησοῦ τοῦ Παιριαρχοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἐκλεχθέντος, ἀναφορά τις τῶν ἡγουμέρων τῶν καὶ τὴν ἐπαρχίαν Πρεβέζης εὐαγῶν Μορῶν, τῶν προσερίτων Πρεβέζης πολιτῶν, τῆς παρὰ τῇ Ἱερῷ ταύτῃ Μητροπόλει τειαγμέτης Δημογεροντίας καὶ τῶν διαφόρων Δημογεροντιών τῶν περιχώρων αὐτῆς, ἀφορῶσα τὰς κλονισμέτρας ὑπὸ ἀδικῶν χειρῶν ἴδιακινοίας τῶν εἰρημέτων εὐαγῶν Μορῶν, καταχωρεῖται αὐτούλεξει εἰς τὸν Κώδηκα τοῦτο τῆς Μητροπόλεως ἡ γενοσή αὐτῆς ἀναφορά, εἰς διηνεκῆ αὐτῆς τήρησιν, καὶ διηγίαν τῶν παρόντων καὶ μελλόντων ἡγουμέρων, καὶ διαχειρισιῶν τῆς Μορασιηριακῆς περιουσίας ἐκείνης, ἀπευθυνούμενη πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Παιριάρχην. Ἐν Πρεβέζῃ τὴν 20 Ὁκτωβρίου 1873⁴⁾.

Τὴν ὑπὸ δύοιν ἀναφοράν συνέταξεν, ἀντιμιτιβόλως, ὁ λόγιος καὶ νομομαθής χαρκελάριος παρὰ τῷ Ἀγγλικῷ Προξενεῖῳ Πρεβέζης Ἀθανάσιος Ἀθανασίδης⁵⁾.

Εἰς τὸ ἥρτι, παρατεθὲν ἀνωτέρῳ στρατίῳ εἶσαμεν, διὶ τονῖτροι καὶ διὶ ἐπαναλαμβάνεις αὐτὸς τὸ δποίον εἶναι παγκοίνως γνωστόν. Καὶ τὸ παραδέχεται πᾶς τις καλόπιστος:

Ἐδαγεῖς τὸν —καὶ εἶναι— αἱ Μοραι, τὰ λεπτὰ ταῦτα καθιδρύματα τοῦ Ἑλληνοβυζαντίου Μοναχισμοῦ.

Ἐδαγεῖς, ἀλλ’ ἐν ταύτῃ καὶ ἐπάλξεις ἐθνικαῖ.

Δι’ ἀλλων λόγων αἱ Μοραι ἀνεδείχθησαν προπύργια τῆς Ὄρθοδοξίας. ἀλλὰ καὶ ἀκροπόλεις τῶν ἑθνικῶν ἰδανικῶν, μάλιστα κατὰ τὴν ζωφεράν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας.

Εἶναι γεγονός ἀναντίρρητον. διὰ τοῦτο τὸν ποικιλοτρόπων. Διέτασαν τὸν ἀτέμητον πνευματικὸν πλοῦτον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων εἰς τὰ περίφημα χειρόγραφα. Γιπήρξαν τὰ «Κρυψὶ Σχολεῖα» καὶ τὰ λεπτὰ δουλειὰ τῶν πολλαχώς καταπονουμένων τελέσθων προγόνων μας. Διερύλαξαν καὶ ἀνεπτέ-

3) Ἀρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη. Ὁ Κώδικας Β' τῆς ἐν Πρεβέζῃ Ἱ. Μητροπόλεως. ἐν Ἡρ. Ἐστίᾳ, έτ. 1969.

4) Κώδικας Β', σελ. 3.

5) Ἀρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη. Ἀθανάσιος Ἀθανασίδης. ὁ Εὐεργέτης τῆς Πρεβέζης. ἐν Ἡρ. Ἐστίᾳ, έτ. 1978—79.

ριωσαν τὸ ἔθνικὸν φρόνητα τοῦ Γένους. Προητοίκιασαν τὸν ἀγῶνα τῆς Ἐθνεγερσίας. Καὶ τὸν ἐγρυππιατοῦντηγραν, ἀκόμη καὶ δι' αὐτῶν τῶν ἀργυρῶν κανθηλῶν τῶν. Τὸν ἐντεχνεῖται δὲ ποικιλοτρόπως, μάλιστα καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ αἵματος τῶν παρτυρικῶν ἵεροισνάγκων καὶ μοναχῶν. Καὶ γενικῶς ὑπηρέτηγραν τὴν Ἐλληνιστιδύν μετ' ἀγάπην· καὶ πάντοτε δι' ἔργων φιλανθρωπικῶν, κοινωφελῶν, ἀνθρωπιστικῶν, χριστιανικῶν⁶⁾.

Ἡσκαν, λοιπόν, εὐαγγεῖς καὶ εὐεργετικαὶ καὶ Μοναχαὶ τῆς Ἐλληνορθοδόξου Ἐκκλησίας μαζὶ, πρᾶγμα τὸ δποῖον οὐδεὶς δικαιοῦται νὰ ἀγνοῇ καὶ ἀμφισβήτῃ. Καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ «τῇ ἀγχριστίᾳ ἐπεται ἡ ἀνκισθυντία», κατὰ τὸ ἀρχαῖον γνωμικόν. Καὶ εἶναι λυπηρόν, ὅτι ἐπιγειροῦν παρεικού, εἰς τοὺς τέσσον κρισίμους καὶ γκάρδεις καρούς μαζὶ, νὰ παραποιοῦν καὶ διαστρεβλώγουν καὶ αὐτὴν τὴν Ἰστορίαν τοῦ Ἐθνους μαζὶ, γάριν ἐξυπηρετήσεως ὀλεθρίων καὶ δθνετῶν σκοπῶν!...

‘Ἄλλ’ ἂς ἴδωμεν τὶ διαλαμβάνει ἡ περὶ ἣς ὁ λόγος περισπούδαστος ἀναφορά, ἡ δποῖα, ἐν ἀντιγράφῳ, καταγραφεῖται εἰς τὴν ὑπ’ ὅψιν Κώδικα Β’.

Τῷ Παναγιωτάῳ καὶ Θειοτάῳ Κυρίῳ ἡμῖν Κυρίῳ Ἀνθίμῳ τῷ ΣΤ'

Ἀρχιεπισκόπῳ Κονσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ

Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ κλ. κλ. κλ.

Εἰς Κονσταντινούπολιν

Παναγιώτατε Λέσποια!

‘Ως τέκνα γηγεια τῆς ὑμετέρας θειοτάτης Παναγιώτηος ἡμεῖς οἱ ταλεινοὶ ἥγονύμεροι τῶν καὶ τὸ τιμῆμα τοῦτο Πρεβέζης ἰερῶν Μοναστηρίων, οἱ Ηρόκριτοι τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν τῆς πόλεως ταύτης, καὶ τῶν περιγόρων αὐτῆς, ἐν οἷς κεῖναι τὰ Ιερὰ ταῦτα Καταγόγια, ἀπονέμοντες πάντοτε τῇ ὑμετέρᾳ Παναγιώτητι τὸν ὀφειλόμενον αὐτῇ φόρον εὐλαβείας καὶ οεβασμοῦ, τολμῶμεν τὰ ἐμφανισθῶμεν ἐνώπιον τῆς δεόμενοι διαθεσθάσιως τὰ ἐπιστέψῃ ἐπὶ τὴν δέησιν ἡμῶν ταύτην παρέχουσα τὴν κραταιὰν παιδικὴν αὐτῆς προστασίαν πρὸς τὰ Ιερὰ Μοναστήρια ἐπαπειλούμενα νὰ ἐρημοῦσι, νὰ γενῶσιν ἔρματα τῆς ἀπλησίας, ἀρπαζομένων ὑπ’ ἀδίκων χειρῶν τῶν πρὸ αἰώνων ἰδίουν ἰδιοκτησίῶν, καὶ ἐπαναφέροντα εἰς τὴν ἀνεπηρέα-

6) Ἀρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη, ‘Ο Ἐλληνορθοδόξος Μοναχισμὸς καὶ ἡ Παλιγγενεσία τοῦ Ἐθνους’, Αθῆναι: 1972. Πρβλ. τοῦ αὗτοῦ, Τὰ Ἐλευθέρια, Τόμος ἀναμνηστικὸς τῆς 150ετηρίδος ἀπὸ τὴν Ἐθνεγρεσίαν, Αθῆναι: 1972, τοῦ αὗτοῦ, ‘Ο ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς Ἐλευθερίας ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ Νικοπλεως’, Ιωάννινα 1971.

7) Βλ. Ἀρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη, ‘Ἄν λεψόσιν τὰ Ἐλληνογριστικά ιδανικά μαζὶ!..., 1977. Πρβλ. τοῦ αὗτοῦ, ‘Ο Ἐλληνορθοδόξος Χριστιανικὸς πολιτισμὸς καὶ τὰ ἐπιτεύγματά του’, Λειτουργία 1975.

σιν διακατοχήν καὶ κυριότητα τῶν ἐπομένων κιημάτων, δι' ὧν πότερον ἀεί-
ποτε συνετηρήθησαν.

'Αγαμπιοθήτιον, Παναγιώταιε Δέοποια, διι τὰ Μοναστήρια ὑπῆρξαν
καὶ ὑπάρχουν οἱ αὖτα τῶν εὐσεβῶν, ἡ διαιροφὴ πολλῶν ἀπόδων χριστια-
νικῶν οἰκογενειῶν καὶ ἡ διαιτήρησις Ιημονικῶν Σχολείων κατὰ τὰ χωρία,
καὶ διι ἄνευ τῆς ἀκινήτου πρὸ αἰώνων ἰδιοκιησίας των, τὰ πάντα ξούνται
ἔφεξῆς τεκνά, οὐδεὶς δοῖαι δὲ εὐεργειηθησόμενος παρ' αὐτῶν, ἡ Ιημονικὴ
ἐκπαίδευσις ἡ τόσον ἀναγκαία ἐκλείψει, καὶ τὰ πάντα ξούνται εἰς παραλυ-
σίαν.

"Οὐδεν παρακαλοῦμεν θερμῶς τὴν ὑμετέραν Παναγιώτητα νὰ ἐπεκτείνῃ
τὴν προσιασταν τῆς ἐπ' αὐτῶν, διὰ τῆς παιδικῆς καὶ ἐλλόγου ἐπεμβάσεως
τῆς πρὸς τὴν αἰγαλοφορικὴν Κιβέρητον τοῦ φιλολάου ήμῶν Ἀραχιος.

'Ιδοὺ ἐν ἔκαστον τῶν παραπόρων μας, Παναγιώταιε Δέσποια, ἐκιθέ-
μενον ἐνιαῦντα ἀχριθῶς πρὸς γνῶσιν τῆς ὑμετέρας Παναγιώτητος.

Αον. 'Η Ἱερὰ Μονὴ Ζαλόγκου, τιμωμένη τῷ δινόμανι τῶν
Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν, κειμένη κατὰ τὴν Λάμαριν, καὶ πρὸ αἰώνων ὀ-
κοδομημένη ἐκέκιητο διαφόρους γαίας ἐκιοτε, ὃν αἱ δόλιγαι ἀπομείνασαι ἐ-
μειναν εἰς τὴν κυριότητα καὶ κατοχήν τῆς ἄχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν. Τού-
των τινὲς ἀσχάτιας ἡρπάγησαν ὑπὸ διδωματῶν μ' δλας τὰς ἀνισιάσεις τῶν
κατὰ καιροὺς ἡγουμένων, καὶ ίδού αὗται: 'Ο τοῦ πλησίον τῇ Μονῇ χωρίον
Ιούντιανα ἰδιοκιήτης διδωματὸς Σουλεημάν Σάρη ἐσφειερίσθη ἀφετήν γῆν,
περὶ τὰ διοχίλια σιρέμματα ἐπειειομένην ἀπὸ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς ἄχρι τοῦ χω-
ρίου Ιούντιανα. 'Η Ἱερὰ αὕτη Μονὴ κατέχει ἀρχαία ταπία, καὶ ἔγγραφα
τοῦ ποτὲ ἡγεμόρος τῆς Ἡπείρου Τεπελεκήν Ἄλη Πασᾶ, καὶ τῶν μει' αὐτίδε
Πασάδων Γενικῶν τῆς Ἡπείρου Λιοκητῶν, τραπέωντα αἴτοδεικτύνοντα τὴν
κυριότητα καὶ κατοχήν ἐπ' αὐτῶν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς. Περὶ τούτων οὐδέποτε
ἐπιαύσατο οἱ ἡγούμενοι ἐπικαλοῦμενοι τὴν δίκαιοσύνην τῶν ἐπιτοπίων ἀρ-
χῶν, καὶ Δικαστηρίων, ἀλλὰ καίτοι ἀρεγνωρίσθη τὸ δίκαιον τῆς Μονῆς, ὡς
αὐτὸς οὗτος διερευσθεὶς ὁμολόγησε πρὸ δέκα ἐτῶν ἐνώπιον τοῦ ἐν Πρε-
βέζῃ Λιοκητικοῦ Συμβούλιον, οὐχ' ἡτοι δὲν ἀτήλαιτε τῆς δίκαιοσύνης,
προσφάσσει διι δινάμει τῆς τριακονταειοῦς κατοχῆς αἱ γαῖαι αὖται λογίσον-
ται κιήματα τοῦ οφειεριστοῦ ἀν καὶ ὡς προείρηται οἱ κατὰ καιρὸν ἡγούμε-
νοι οὐδέποτε ἐπιαύσατο ἐνιὸς τοῦ χρονικοῦ αὐτοῦ διασιήματος πολλάκις ἀν-
θιστάμενοι, φιλονεικοῦντες, ἐράγοντες, καὶ τὸ δίκαιον τῆς Μονῆς ἐπιζητοῦ-
τες ἐνώπιον τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν, καὶ Δικαστηρίων, ὡν ἐνεκα τὸ 1840
οκληρῶς καὶ ἀτανθρώπως ἀδολοφονήθη περὶ τὴν Ἱερὰν Μονὴν δι τοις αὐτοῖς
ἡγούμενος Ἀρανίας ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῆ, ἅμα ἐξῆλθε τῆς θείας Λειπουργίας
ὑπὸ τῶν ἀνιδίκων.

Τὸ εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ἱερᾶς Μονῆς χωρίον Καμαρίνα οἰκούμενον

παρὰ χριστιανικῶν οἰκογενειῶν ὑπῆρξε καὶ ὑπάρχει κιῆμα τῆς Ἱερᾶς ταύτης τῆς Μονῆς Ζαλόγκου. Τοῦτο γὰρ οφειερισθῇ ἀπεπειράθῃ ὁ ποιὲ Ἀχμέτι ἄγας Λίνος, καὶ ἡ Ἱερὰ αὕτη Μονὴ περιεπλέχθη εἰς δίκην μετ' αὐτοῦ. "Οὐδεν ἐστιάλη περὶ τὸ 1815 ἐξόδοις αὐτῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν δὴ ἀποθανόν Κῆπος Ηάρος, δοὺς ἐπιστρέψας ἔη εφερεν ἀντοχρατορικὸν φιρμάνιον διαιτήτων τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς ἀληθείας, καὶ δυνάμει τούτου ἐξῆλθεν ἐπιτοπίως τὸ Μιτοιλίον Ηρεβέζης, ὅπερ βεβαιωθὲν περὶ τῆς ἀληθείας ἐδικαίωσε τὴν Ἱερὰν Μονήν. Ήρός δόνος ὅμως ἐτῶν πάλιν νέαι ἀνεψ ύησαν ἀπαιτήσεις περὶ τοῦ χωρίου τούτου ἀπὸ μέρους τῶν ἀδελφῶν Βεΐσέλβεη, καὶ Ἀμπετίβεη νίῶν τοῦ ἀποθανόντος Ἀχμέτι ἄγα Λίνου, προτεινάντων καὶ λοχνριζομένων διι τῇ Καμαρίνα ἀνήκει πρὸς αὐτούς, ἐνῷ τὰ ἔγγραφά των κηρύττουν τούτων ἴδιοκτησίαν τοποθεσίαν τηνα Καμάρας καλούμενην. "Ἐγεκα τῶν λοχνριζομῶν τούτων ἐδέησε πρὸ δόνος ἐτῶν γὰρ ἐξέλθῃ πάλιν ἐπιτοπίως ὁ Μουτεσσαρίης Ηρεβέζης, "Ἄριτης κλ. Τιμούρ Ηασᾶς, ὁ Μητροπολίτης Κύριος Σεργαΐείμ, καὶ τὸ Μιτοιλίον, σῆτινες καὶ διέγρασαν τὸ ἀγαράρετον ἐπ' αὐτῆς δικαίωμα τῆς Ἱερᾶς Μονῆς. "Οὐδεν καὶ ἐμεινεν ὑπὸ τὴν ἀνεπηρέαστον κυριικητα καὶ κατοχὴν αὐτῆς τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τὸ χωρίον τούτο Καμαρίνα. Ήρός βεβαιώσιν τούτων οὐτειάχθη καὶ ὁ ἀφρόδιος μαστιᾶς, ἐνῷ δὲ θὰ ὑπεγράψειο παρὰ πάντων, μειετέθη εἰς ἄλλην θέσιν δὲ Τιμούρ Ηασᾶς, διὸ ἐμεινεν ἀνυπόγραφος ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Μιτοιλιού Ηρεβέζης. Μολαταῖται τὸν δὲ Βεΐσέλβεης Λίνος ἐξαρέστη πάλιν θέλων γὰρ οφειερισθῇ ἐπὶ χιπερικαῖς προφάσεοι τὸ χωρίον τούτο Καμαρίναν, διὸ ἐνάγει τὸν ἥγούμενον ἐγώπιον τοῦ Μιτοιλιού τούτου, ἀν καὶ τὰ τακτικὰ ταπλα ἔλαβεν ἀκωλύτως ἡ Ἱερὰ Μονὴ.

"Η Μονὴ αὕτη ἐκέκιητο καὶ κατέχει πρὸ ἀμυημονεύτων χρόνων ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης μίαν ἀμπελον μεταξὺ τῶν χωρίων Λειποχόου καὶ Μαρθανιτῶν σιρεμμάτων ὡς ἔγγιστα δεκαεπιά, δπον ἔχει καὶ ἐν Μειόχιον. Τὴν ἀμπελον ταύτην ἐπὶ τῶν 24 ἐτῶν καθ' ἀ ἥγουμενεν δὲ τὸν Ἀγαθάγγελος ἀνενοχλήσιος κατέχει ἡ Ἱερὰ Μονὴ καλλιεργοῦσα καὶ καρπούμενη αὐτήν. Ἐφ ἕτος παρ' ἀλπίδα δὲ Βεΐσέλβεης προσπαθεῖ γὰρ οφειερισθῇ ταύτην, ἐπιμένων εἰς τὴν ἀπολαυὴν ἰμβρου, διὸ ἐνήγαγε τὸν ἥγούμενον ἐγώπιον τῆς ἐπιτοπίου ἀρχῆς, ἀφοῦ ἀπεπειράθῃ αὐθαιρέτως προτεινόντων ταύτην γὰρ καταλάβῃ.

Κατὰ τὸν Λοῦρον ἡ Μονὴ Ζαλόγκου εἰς τοποθεσίαν Βεσερὲ πρὸ ἀμυημονεύτων χρόνων κατεῖχε μειόχια καὶ γῆν γεωργίσιμον σιρεμμάτων 400 ὡς ἔγγιστα, ἢγ καὶ ἀκαλλιέργει. "Οιε ὁ ποιὲ Ἀχμέτι ἄγας Λίνος κατέλαβε τὸ χωρίον τῆς αὐτοχρατορικῆς Κυβερνήσεως Λοῦρον μὲ Μναζέλι ἐδίωξεν αὐθαιρέτως ἐκεῖθεν τὸν γεωργοὺς τῆς Μονῆς οφειερισθεὶς καὶ τὰ ἐν τοῖς Μειόχιοις εὑρεθέντα οιηρὰ ὡς ἔδια. "Ἐκιοτε πᾶσα ἔνστασις τοῦ ἥγούμενον ὑπῆρξεν ἀπαράδεκτος καὶ ἀτελεοφόρητος, ζῶντος μάλιστα τούτου. Λιδ αἱ γαῖαι μένοντι τὸν εἰς τὴν κατοχὴν τὸν κληρονόμων υἱῶν του, τὰ δὲ Μειό-

χια τῆς Μορῆς ἔρημα, καταρρέοντα μαρτυροῦντα πασιφανῶς τὴν ὑπάρξιν των, καὶ τὴν ἐφ' ἐκατῶν κυριότητα τῆς Ἱερᾶς Μορῆς.

Ταῦτα εἴοι τὰ παράπονα τῆς Μορῆς Ζαλόγκου δεδμενα τῆς πατρικῆς προστασίας τῆς ὑμετέρας Παραγιώτης πρὸς ἀνάστησιν τῶν ἀπαιρεθέντων κιημάτων τῆς, καὶ ἐπονται τὰ τῶν ἄλλων εὐαγῶν Μορῶν.

Bor. Εἰς τὴν Καστρούν κατὰ τοῦ Λάμαριν χωρίον οικούμενον ὑπὸ χριστιανῶν ἐπάρχει ἡ Ἱερὰ τῆς δοϊουμάρινδος Πελαγίας παραρχαία καὶ αὕτη. Περὶ ἐκαπήρου ἐκέντητο γῆτε βοσκήσιμον οιρευμάτων ὡς ἔγγιστα διοχιλίων, διοτι τὰ ποιμνιά τῆς ἐβόσκοντο. Αμα κατέλαβε τὸ χωρίον μὲν μαζέλι διοτὲ Ἀχμέτι ἀγάς Λίρος, παραρχῆμα κατέλαβε καὶ ταύτην τὴν τῆς Ἱερᾶς Μορῆς γῆτε. Αἱ ἐροιάσεις καὶ τὰ παράπονα τοῦ ἥγουντον οἰνὸν αἰσιορ ἐπέγειρον ἀποτέλεσματα ἐπομέρτως ἡ Μορή ἐστιέρηται τῆς γῆς ἐκείνης, ἀπέμεινε δὲ ὡς ἴδιωτητοια τῆς μόρον γῆτε ιριάκοντα οιρευμάτων, ἣν καὶ καλλιεργεῖ ἀπολαύσοντα τῶν καρπῶν ἄχρι τῆς οῆμερον. Αἱ της δημοσίου ἐφέτειος διεπελέγεται τῷ πρώτῳ θεοφάνειαν τῆς Θεοτόκου Φανερωμένης. Αὕτη παραρχαία, καὶ πρὸ ἀμυημορεύτων χρονῶν κατείχεται ἀπαστρατεύτην γῆτε τοῦ δροντος, ἐπ' οὐκέται. Μέρος τούτοις ἐπίπεδον περὶ τὰ 120 σιρέμματα ἐκαλλιεργεῖτο πρὸ πάντης ἄχρι τοῦ 1830, διδουμένον μόρον τοῦ Βασιλικοῦ δεκάτου ἐκ τῶν προϊόντων. Τότε οἱ γείτονες ὄδωμαροι κύριοι τοῦ χωρίου Μέγα Λέρδον ἐσφεριοδημοταράτην γῆτε ἐκείνην. Περὶ δὲ τὸ 1833 διότις ἥγουμενος Νικηφόρος ἀράρη ἐρδημοτοποιίαν τῆς Μητροπολίτης Ἀριης δοϊδιμον Νεόκυντον πικρῶς κατὰ τῶν ἀρτάγων παραποτούμενος. ἡ αἵτοι Πανιερότης μειένη αἰνιολόφων εἰς τὴν Ἱεράν Μορήν καὶ ἐκδιώξασα τοὺς οφειεροιτάς ἐδακεν αἰτιῇ τὸ δίκαιον διερημήθη ἄχρι τοῦ 1838. δι Μητροπολίτης κατὰ τὸ ξιος τοῦτο μειένη εἰς Κωνσταντινούπολιν, τότε θραυσθέντες οἱ γείτονες ἐκεῖτοι ὄδωμαροι ἐδομον εἰς τὸ Μορασιήριον καὶ μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων ἀπεδίωξαν ἀπιμωρητὴν τὸν τοιε ἥγουμενον καὶ κατώκησαν οίκογενειακῶς εἰς τὰ κελλία τοῦ Μορασιήριον, κατέργασον τὰ κιήρη αὐτοῦ, πρόσβατα, αλγας, βόας, καὶ ἐγένοντο ἀπόλυτοι τούτου κύριοι. ἀπαιδήρωτες ἐπειπα, ὡς μηδὲν ἐιερον φαγεῖν ἔχοντες ἀπῆλθον εἰς τὰ ίδια, καὶ τὸ 1848 ἀφῆκαν ἐλευθέρων τὴν Μορήν καὶ τὰς κατοχεδείσας γαίας αὐτῆς, ουμαρήρωτες μετὰ τῶν ἐκεῖ χριστιανῶν χωρικῶν τὰ ἀποστράτων μὲν τῆς Μορῆς, τὰ λαμβάνων δὲ ἐιησίως ὡς δέκατον δέκα τοῖς δεκατέριτες ἐκ τῶν προσόδων τῶν γαιῶν.

θούντων διάδων 30 ἐκ τῶν Μύλων τῆς Μονῆς, καὶ τυρὸν λιτρῶν 250 ἐκ τῶν βοσκημάτων τῆς. ἐπὶ τῇ τοιαύῃ γραπτῇ συμφωνίᾳ ὁ ἡγούμενος ἐπανέλαβε τὴν διαχείρισιν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, καὶ ἡ συμφωνία αὕτη ἐνηργήθη ἄχρι τοῦτο, ἡγουμενεύοντος καὶ τοῦ τοῦ Ἱερομονάχου Χρυσάνθου. Τὸν ἔτος τοῦτο ἥρξατο ἐκτελουμένη ἡ περὶ τῶν ταπίων διαταγὴ τῆς αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως, διὸ ὁ ἡγούμενος Χρύσανθος προσῆλθεν εἰς τὸν παρὰ τῇ Διοικήσει ταύτῃ ταπί μεμούρην, ἐξαιτούμενος τὰ ἀρμόδια ταπία διὰ τὰς γαίας τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, καὶ προκατέβαλε τὰ ζητηθέντα δικαιώματα γρόσα φιάξ(;) 1540. ὁ ἡγούμενος δικαιώς περιέμενε τὴν ἔκδοσιν τῶν ταπίων, παρ’ ἐλπίδα δημως τοιαῦτα διὰ τὰς γαίας τῆς Μονῆς ἐξεδόθησαν εἰς ὅρομα τῶν διθωμανῶν Ἰμπραΐμ ἄγαρ Ρόμπα καὶ Δίνον Γκιζάρη ίδιοκτητῶν τοῦ χωρίου Μέγα Δένδρου, δηλαδὴ αἱ γαῖαι τῆς Μονῆς ἐλογίσθησαν ὡς ἀπαριζόνοισι μέρος τοῦ χωρίου ἐκείνου ἐπὶ λοχνρισμῷ, διι αὗται εἰσὶ ίδιοκτησίαι ἐκείνων, ἀφοῦ ἡ Μονὴ τούτοις ἀπέδιδε δέκατον ἐν εἴδει γέρο χακί, μολονότι ὁ ἡγούμενος δὲν ἐπανοεν ἀνθιστάμενος καὶ βεβαιῶν, διι τὸ δέκατον ἐκεῖνο ἐδίδετο πρὸς αὐτοὺς διὰ τὸν φόβον τῶν λουδαίων, ἵτοι συνεφωνήθη ἐκεῖνο νὰ δίδηται διε ἴσχυε τῶν διθωμανῶν ἐκείνων ἡ μάχαιρα καὶ οὐδὲν τρόμιμον δικαιώματα νὰ τὸ λάθωσιν εἰχον, καὶ δύον μάλιστα καὶ αὐτὰ τὰ δρομέσια τῆς Μονῆς μαρτυροῦσιν, ὡς καὶ οἱ χριστιανοὶ ἐκεῖ νὰ βεβαιώσουν δύνανται μὴ φοβούμενοι, διι αἱ οφειεριζόμεναι γαῖαι ἥσαν ἐκπαλαι κτήματα ἀγαπόσπασια τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Λεκασοῦ.

Δον. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Ἀβάσσου, τιμωμένη τῷ ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου κεῖται εἰς χωρίον τοῦ Δημοσίου Ζιρμήν οἰκούμενον ὑπὸ χριστιανικῶν οἰκογενειῶν. Ἡ Μονὴ αὕτη πρὸ ἀμυημονεύτων χρόνων ἐκέιτο οὐκ ὀλίγας γαίας γεωργησίμους καὶ χέρσους καὶ ἐκείνην τὴν περιφέρειαν. Κατὰ μὲν τὴν θέσιν Ζερέλια κατεῖχε γεωργησίμους γαίας σιρεμάτιων 116, καὶ ἀγεωργήτους διὰ τὸ πετρῶδες αὐτῶν 300 σιρεμάτιων. Ἐκ τούτων 30 μὲν σιρεμάτιων γῆν γεωργήσιμον καὶ 300 ἀγεωργητὸν κατέλαβε τοῦ διθωμανὸς Μάνε Βίλε κατὰ δὲ τὸ χωρίον Κωτισανόπολον γῆν μὲν γεωργήσιμον σιρεμάτιων 70, ἀγεωργητὸν δὲ 300. Ἐκ τούτων 30 γεωργήσιμον καὶ 300 ἀγεωργητὸν σιρεμάτιων γῆν κατέλαβεν ὁ Σελήμ Τόπης διθωμανὸς κατὰ τὰ δρομέσια δποῖα ἐσχεδιασμένα ἔχει ἐκπαλαι ἡ Ἱερὰ Μονὴ μαρτυροῦντα τὰ ἀγαφαίρετα δίκαια τῆς.

Ο τοῦ ἡγούμενος Κυριαράδος ἀνεφέρθη κατὰ τὸν τελευταῖον Μάϊον μῆνα ἐνώπιον τοῦ Μουσαράφ Πρεβέζης πικρῶς παραπονούμενος ἐπὶ τῇ ἀρπαγῇ ταύτῃ, καὶ ἐπὶ τῇ ἀγωγῇ τούτου ἐξῆλθεν ἐπιτοπίως τότε τὸ Μιτσιλίο Πρεβέζης καὶ ὁ Λαριζερατικὸς Ἐπίτροπος πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἀληθείας. Ἐκεῖ τούτων ἀφιχθέντων, παρέστησαν οἱ διθωμανοὶ οφειερισταὶ, καὶ διάφοροι χριστιανοὶ ἐκ τῶν παρακειμένων χωρίων Κράβαρι καὶ Κωτισανόπολον.

λον προσεκλήμησαν ώς μάρτυρες· φοβηθέντες δμως τοὺς ὁδωματῶν Μάνε Βίλι καὶ Σελίμ Τόπη καὶ τοὺς οιμμειόχους αὐτῶν ἐρέτλους ἐλθόντιας, καὶ ἀγαφανδὸν ἀτειλοῦντιας τοὺς μάρτυρας, ἡραγκάσθησαν τὰ γενιδομαρτυρήσασι καιαθέοαντες, διὶ τὰς περὶ ὃν διόγος γαίας καιέχοντα πρὸ δέκα ἐτῶν οἱ μηησθέντες ἀγάδες, ἄλλοι δὲ πολλοὶ ἐκ τῶν αὐτῶν χωρίων καιέθεοσαν ἐρθρώκως διὶ αἱ γαῖαι ἐκεῖναι ἐπ' ἐσχάτων ἥσαν εἰς τὴν καιοχήν τῆς Ἱερᾶς Μορῆς· ἐπὶ τῇ μαρτυρίᾳ δμως τῶν ἀνωτέρω διὶ δῆθεν ἐπὶ δέκα ἐτη καιέχοντα τὰς γαίας ἐκεῖνοι οἱ ἀγάδες, τὸ Μιούλιον ἀτερητόν ἥτερον αὐτῶν, ἀμφίβολον δὲ ἄν καὶ τομίμον λογιζομένης τῆς ἀνωτέρω μαρτυρίας, ἑπόκεινται καὶ αἱ γαῖαι τῶν Βακοντίων ἐπὸ τὴν δεκαετή καιοχήν, καὶ ἄν μετὰ τὴν λῆξιν τῆς δεκαετοῦ προσθεομένας ταύτης ἀπόλλενται τὰ δικαιώματα τῶν Βακοντίων. Τὸ ιοιοῦν δύναται τὰ ἐρμηνευθῆ παρὰ τῆς αἰτοκρατορικῆς Κιθερογήσεως καὶ' αἰτητον τοῦ Παραγιωτάτου Οἰκονομενικοῦ Παιριάρχου, λαμβανομένης ἐπ' δψιν καὶ τῆς παρακοῆς τῶν ὁδωματῶν θεοπρωτῶν εἰς τὰς διαταγὰς τῆς αἰτοκρατορικῆς Κιθερογήσεως.

Παοίγυρωσιον, διὶ αἱ Ἱεραὶ Μονὴς ἥσαν ἐφωδιασμέται διὰ χριστοθύλων ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς, πρὸς ἀπόδειξιν τῆς κνοιβητιος καὶ καιοχῆς ἐπὶ τῶν ἀτεργάτων καὶ μετρίων γαιῶν καὶ ἴδιοκτητοιῶν, καὶ ἐπὶ τονοκορατίας διὰ ταπίων καὶ αἰτοκρατορικῶν διαταγμάτων, καὶ αὐτῶν τῶν παραχῶν. Τὰ ιοιαντα δμως ἐνεκα τῶν παρελθοντῶν κροιόμων περιστάσεων, καὶδ' ἂς μόλις ἔκαστον ἥδεντο τὰ σώη ἐανιδρ ἀπόλογοι. οἱ γαιοκτήμονες δμως ὁδωμανοὶ τῆς Θεοπρωτίας πάποιε ἕσχον ιοιαντης φίνεως ἔγγραφα, ἄλλ' ἐξ ἀρτηγῆς καὶ ἀδικίας καιέχοντι τόσας γαίας τοῦ Αημοσίου, δποίας μόρον τὸν διὰ τῶν διδουμένων ταπίων ἐτομιμοτοίησαν τὰς ἴδιοκτησίας των.

Περαιτοριες τὴν παροῖνά μας, παρακαλοῦμεν τὴν ὑμετέραν Παραγιθητια, τὰ παράσχη τὴν προσιασίαν τῆς εἰς τὰ κλονιζόμενα ταῦτα Ἱερὰ Καιαγώγια, καὶ εἰνέλπισιοντες διὶ οὐδέποτε ἀπολαπίσετε τὸν ἔπιτον τῆς ἀναταύσεώς τῆς έως οὐδὲ τετελεσμένα ταῦτα, προσηρόσμενον αὐτῇ τοερῶς τὰ βαθύτατα ἡμῶν οεβάσπια, ἀσταζόμενοι εἰνεβάσιως τὴν παραγίαν αὐτῆς δεξιάν.

Ἐν Πρεβέζῃ τὴν 17ην Σεπτεμβρίου 1873

·Ηγούμενος Ζαΐσσης ·Αγαθάγγελος

·Ηγούμενος Πελαγίας ·Αγάπιος

·Ηγούμενος Λεκασσᾶ Χρύσαρδος

·Ηγούμενος Αβάσσου Κυπριανὸς

Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ Αημογέροντες

·Άδαν. ·Άδανασιάδης

Χρίστος Σκέφερος

Οἱ πρόκριτοι Ἡρεβέζης

*Ηαραγιώτης Χ. Μαμιάτης
Μιλιτάδης Κ. Κακαμπίνης
Ἀθανάσιος Ζυγούρης
Γ'αλάνης Ἀθανασίου
Σπυρ. Λ. Κερασοβίτης
Θεόδωρος Μαρκῆς
Μιχαὴλ Ἀναστασίου
Ἀπόστολος Β. Ἀνυφανῆς
Δημήτριος Ζερμιώτης*

Οἱ πρόκριτοι Καμαρίνης

*Νούσας Κήτου Πάνου
Ἀλέξανδρος Λημητρίου
Μουχιάρης Καμαρίνης (Τ.Σ.)
Μουχιάρης Μαριανιοῦ (Τ.Σ.)
Μουχιάρης Ηαλιοφύδου (Τ.Σ.)
Μουχιάρης Ρινιάσης (Τ.Σ.)
Μουχιάρης Συντικλιᾶς (Τ.Σ.)
Μουχιάρης Κασιροσυκιᾶς (Τ.Σ.)
Μουχιάρης Γκιβραλα (Τ.Σ.)
Μουχιάρης Κορύτιανης (Τ.Σ.)
Μουχιάρης Σεούδου (Τ.Σ.)
Μουχιάρης Λούδιανα (Τ.Σ.)
Μουχιάρης Ζιρμῆς (Τ.Σ.)
Μουχιάρης Σκιαδᾶ (Τ.Σ.)
Μουχιάρης Ἀγδρανα (Τ.Σ.)
Νιῖνος Ηεπόνης, Γιαννάκης Ηεπόνης*

Ἄντεγράφη ἡ παροῦσα αὐτοκλεξεὶ ἐκ τοῦ πρωτοτύπου καὶ παραβληθεῖσα πρὸς αὐτὸν εὐρέθη ἀπαράλλακτος.

Ἐν Ἡρεβέζῃ τὴν 20 Ὁκτωβρίου 1873

† 'Ο. Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτιρος
Οἰκογένειας π. Γεώργιος
Ἀθαν. Ἀθανασιάδης⁸

8) Καθότιξ Β', σσ. 8—12.

Δέν έχομεν ύπ' δψιν, ἔχ τοῦ εἰρημένου Β' Κώδικος, ὃν καὶ πολὺν ἀπάντησιν είχον οἱ ἀναφερόμενοι ἀπὸ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχεῖου.

Εἶναι, πάντως, καὶ ὡς ἐνέργεια πολὺ χρακτηριστικόν, ὅτι ἡγωνίζοντο πολλαπλῶς οἱ Ἑλληνορθόδοξοι Χριστιανοὶ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας πρὸς περιφρούρησιν τῶν ιερῶν Παλλαδίουν των, ποὺ ἤραν ἀναμφιβόλως καὶ Ἱεροὶ Μοναῖ.

Ἐκεῖνοι: Εἴων καθημερινοὶ καὶ ἀνεγνώριζον τὴν ἀξίαν καὶ τὴν σημασίαν των ὅτε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἑθνος.

Μεταπελευθερωτικῶς οἱ Νεοέλληνες —ἐκτὸς εὐλογημένων ἑξαιρέσεων— παρατίρονται ἔχ τῶν ὀλίγων προκατεληγμένων τὴν ἔχθρων τοῦ Μοναχισμοῦ. Καὶ θάλλουν κατ' αὐτοὺς ἀνηλεῶς! Έξ οὗ καὶ κατέστρεψαν τόσα καὶ τόσα Μοναστήρια...*. Οἷως, δέδοιον εἶναι: δεῖ «δικασίαν ἐν σύρανοις ἐγγελάσεται: αὐτοῖς, καὶ δι Κύριος ἐκμικτηριεῖ αὐτοῖς». Ήτά δὲ διπλωσότες καὶ τὴ φύσερά στιγμή, καθ' τὴν «λαλήσεα» πρὸς αὐτοὺς ἐν δρυῇ αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ ταράζει αὐτοῖς¹⁰.

† Αρχιρ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ ΒΙΤΑΛΗΣ
Ιεροκήρυξ - Συγγραφεὺς

9) Κωνσταντίνου, Οἰκονόμου τοῦ ἁγίου Οἰκονόμου. Τὰ κωνσταντινικά συγγράμματα. τόμ. Β', 'Αθήνης 1908', σσ. 252 ff.

10) Πατρ. β' 4—5.

Γέφυρα Τοίπιανης (Άγρα, Ζαγόρι)

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΔΗΜ. ΠΑΠΑΖΗΣΗ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΚΕΙΜΗΛΙΑ ΣΤΟ ΣΚΛΑΜΝΕΛΙ

Είναι πασίγνωστο ότι σε κάθε ταπεινό ξωκκλήσι και σε κάθε άποβρερο μοναστήρι της Ελληνικής γης φυλάγονταν καλλιτεχνήιατα πού είχε έπισωρεύει ή εύσέρεια τῶν χριστιανῶν και πού ίδια τους δὲν είναι εύχολο για προσδιορισθεία μιὰ και τὰ περισσότερα απὸ αὐτὰ ἔχουν φυγαδευθεί στὸ ἔξωτρικό.

Τὸ 1976 ποὺ ἔτυχε νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ Σκαλινέλι, τὸ γραφικὸ αὐτὸ χωρὶς τοῦ Κεντρικοῦ Ιαγοριοῦ, εἰχα τὴν εὔτυχλα νὰ δῶ στὶς τέσσερις ἑκκλησίες του, δηλ. τοὺς Ἀγίους Ἀποστόλους, τὴν Ἀγία Παρασκευή, τὸν Ἀγιο Νικόλαο και τὴν Παναγία. ἀξιόλογα κειμῆλια ποὺ ἐλπίζω νὰ διασώζονται ἀνέπαφα μέχρι τύπερα χάρις στὶς φροντίδες τοῦ ὄραστήριου ιερέα και φύλακα τῆς πολιτιστικῆς ιιας κληρονομιᾶς "Ἄγγελοι Σοκούδέλου" τὸν δποτο και ἀπὸ τὴν Ηέση αὐτὴ εὐχαριστῶ γιὰ τὴν δογῆιεια ποὺ μοῦ παρέσχε στὴν καταγραφή τους.

Καὶ διὰ ἀργίους οὐρε ἀπὸ τοὺς Ἀγίους Ἀποστόλους.

Πάνω ἀπὸ τὴν πέτρινη εἰσόδο ποὺ δρεσκεται πρὸς Ν. διαδίδους τὴν ἐπιγραφή:

«Ἐν ἔτῃ σιντηρίῳ 1797 Μαΐου 20 / Ἐκτίσθη καὶ ἐκ δάκτην ἀνγγέρθη οὗτος ὁ περικαλλῆς ναὸς τῶν / Ἀγίων Ἀποστόλων ἀρχιερατεύοντων τοῦ Ἀγίου Βελλας Κυρίου Μακαρίου κ(αὶ) δι' ἐξῆδων τὴν ἤδας χώρας».

Στὸ ναὸ φυλάγονται ριντικὸς ἐπιτάφιος, φιλτιστένια φαλτήρια και παλιὰ εικήνα τοῦ Παντοκράτορα στὸ τέμπλο.

Σὲ γρυπεπένδυτο μὲ πολύτιμους λίθους εὐαγγέλιο ἐκδόσεων Νικολάου Γλυκέρου τοῦ ΑΧΟΛ (= 1671) ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή:

«Καὶ (λ) ιετου ἱεροὶ (οὐά) γ(ου) Μιχαήλ. ἱερέος».

Ἀπὸ κατω σὲ ἀστριένια πλάκα ἀναγράφεται:

«Ἄφιερότητεν τὸ Ιησοῦ κὲ ἱερὸν ἐναγέλησ ἀπὸ μοναστῆρι Παρασκευής χθρα Σκαλινήλι / Προφυρίου¹ ιερομονάχος Πολυγρέν(η) Διγλύτρη Θεοδέσιη ιερομονάχος Παρθενίου ιερομονάχος Γλυγγορίου² ιερομονάχος / ἔτους 1691 Ηούλιος».

1. Ἀντὶ γιὰ Πορφύρου.

2. Ἀντὶ γιὰ Γρηγορίου.

Είχονται ανάγλυφα τη Αποταμή του Προδρόμου, δ Εύαγγελισμός, τη Υπαπαντή, τη Έγερση του Λαζάρου, τη Μεταμόρφωση, τη Αποκαθήλωση, δ Επιτάφιος θρήνος, τὸ Τρίπορφο, τη Ανάληψη, τη εἰς Αδην κάθοδος, δ Παντοκράτορας στὸ κέντρο, τη Γέννηση, τη Βάπτιση, τη Βασιλόρος, τη Σταύρωση, τη Πεντηκοστή, τη Κοίμηση Θεοτόκου καὶ Ήνας Ἀργάγγελος.

Ταύτα
• Γάρχουν ἀκόμη:

1. Εὐαγγέλιο μὲ τὴ χρονολογία: ΑΦΜΒ (= 1542) στὸ δποίο ὑπάρχει καὶ ἐνθύμηση μὲ τὴ χρονολογία: ΖΡΚΕ (= 7125 — 5508 — 1617).
2. Δύο Εὐαγγέλια τυπωθέντα παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ τὸ ΑΧΟΑ (= 1671)*.
3. Εὐαγγέλιο του 1687 τυπωθὲν παρὰ Νικολάῳ τῷ Σάρρῳ.
4. Εὐαγγέλιο τυπωθὲν παρὰ Νικολάῳ τῷ Σάρρῳ τὸ 1754.
5. Εὐαγγέλιο τυπωθὲν παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ τὸ 1791.
6. Εὐαγγέλιο τυπωθὲν παρὰ Δημητρίῳ Θεοδοσίῳ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων τὸ 1793.
7. Μηνιαίο Ἰανουαρίου τυπωθὲν Ἐντίηριν παρὰ Πέτρου υἱοῦ τοῦ ποτὲ Χριστοφόρου τοῦ Τζανέτου ἀναλόματος: Ιδίος; τῇ ἔκυπτῃ ἐπιμελεῖα καὶ ἐπιδερθώσει Γεωργίου Ιαρέως Βλαστοῦ Κρητὸς τοῦ ἐπανεμεταστίμενου Πομπαλιέτου ἀπὸ τῆς ἐντάρκου οἰκονομίας 1595.
8. Μηνιαίο Μαΐου παρὰ Νικολάου Γλυκέος τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων ΑΧΟΗ (= 1678).
9. Μηνιαίο Ἀπριλίου τυπωθὲν παρὰ Ἀνδρέα τῷ Ιουλιανῷ τῷ ΑΧΠΒ (= 1682).
10. Μηνιαίο Αύγουστου 1749 τυπωθὲν στὴν Βενετία παρὰ Νικολάου Γλυκέος τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων.
11. Μηνιαίο Ιουλίου παρὰ Νικολάου Γλυκέος τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων τυπωθὲν στὴν Βενετία τὸ 1751.
12. Μηνιαίο Ἰανουαρίου ἀγρονολόγητο ἀλλὰ μὲ ἐνθυμῆσες οἱ παλαιότεροι ἀπὸ τὶς δποίες τέρουν τὴν χρονολογία 1777, 1778 καὶ 1789.
13. Νομοκάνων τοῦ τέλους τοῦ 16ου αἰώνα.
14. Παρακλητική ἀγρονολόγητη στὸ τέλος τῆς δποίας δύμας ὑπάρχει τὴ ἐνθύμηση: «ΑΨΝΓ τῇ Κοίμηση Νικηφόρου Ιερομονάχου. Ἐχοιμέθη ἐν Κυρίῳ

3. Πρόκειται γιὰ δέιπορθοεκτὸ κεφαλῆλο μιὰ καὶ στὴν Ἰκθεστ, •500 χρόνια ἡλληνικοῦ βιβλίου· ποὺ ἔγινε στὸ Σάππειο μέγαρο τῆς Ἀθῆνας. τῇ παλιότερῃ ἵκδοσῃ τοῦ Νικολάου Γλυκέος ποὺ ἐπεσήμανε τῇ τοῦ Ἐπιστολίο τοῦ 1773.

4. Πρόκειται γιὰ σάνιο διδύλιο μιὰ καὶ στὴν Ἰκθεστ, ποὺ ἀναγέρεται πιὸ κάποια ἡ παλαιότερη ἵκδοση τοῦ Σάρρου ποὺ παρουσιάστηκε τῇ τοῦ Ιουνίου τοῦ 1756.

5. Στὴν Ἰκθεστ, •500 χρόνια ἡλληνικοῦ βιβλίου· ἐκτάθηται μιὰ παλιότερη ἵκδοση τοῦ Δημητρίου Θεοδοσίου, μιὰ Γραμματική, δηλ. τοῦ Θεοδόρου Γαζῆ τοῦ 1781.

Νικηφόρος Ιεροιδόναχος ἐκ χώρας Σκαλιγέλλι ιποναστήριον 'Αγίας Παρασκευῆς' (= 1753) ⁶.

15. Τριώδιο τοῦ ΑΧΑΣ (= 1636) παρὰ Ἰωάννη Πέτρω τῷ Πιγέλλῳ ἀναλόγιασι αὐτοῦ διορθωθὲν δὲ παρὰ τοῦ ἐλαχίστου Ιεροισούναχου Θεοφυλάκτου τοῦ Τζανφουργάρου.

16. Τριώδιο μὲν ἐνθύμησῃ ποὺ ἔχει τὴν χρονολογία 1774.

17. Τόπιος ἀγάπης συλλεγεὶς καὶ τυπωθεὶς παρὰ Δοσιθέου πατριάρχου 'Ιεροσολύμων ἐπὶ τῆς ὑγειονίας τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ ἐκλαιπροτάτου αὐθεντὸς καὶ ὑγειόνος Κυρίου Ἰωάννου 'Αντιόχου Κων.) γου βοεβόδα πάσης Μολδοβλαχίας (τοῦ 1698).

18. Βιβλος ἐνιαύσιος τυπωθεῖσα ἐν Λειψίᾳ τὸ ΑΨΞΛ (= 1761).

19. Βιβλος ἐνιαύσιος ἢ κοινῶς καλουμένη 'Ἐδδοιμαδάρια ἐκδοθεῖσα παρὰ Νικολᾶφ Γλυκεὶ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων στὴν Βενετία τὸ 1757.

20. Μαργαρίται, ἦτοι διάφοροι λόγοι τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ὑπὲν Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κινυσταγτιγουπόλεως τοῦ Χρυσοτέλιου, ἐκδοθέντες τὸ πρῶτον παρὰ τοῦ διειστάτου ἐν μοναχοῖς Κυρίου Παχιωτίου τοῦ ἐκ πόλεως Τιρυάδου ἦτοι ἐκ τῆς Μιζοπόλεως Λαρισῆς τοῦ ἐν 'Αγίῳ "(Ορεὶ μονάδζοντος νῦν μετατυπωθέντες ἐπιειλεῖσα τοῦ κοινοῦ διορθωτοῦ Νικολάου Βουδουλίου λατροσοφιστοῦ ἐκ τῆς Μητροπόλεως Λαρισῆς 'Εγετήσι ΑΧΠΓ (= 1683) παρὰ Νικολᾶφ Γλυκεὶ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων.

21. Χειρόγραφο σὲ περγαμηνή.

22. Χειρόγραφη πρακτική ἀριθμητική.

23. Χειρόγραφο διόδιο μὲν ἐνθύμησῃ ποὺ ἔχει τὴν χρονολογία 1729.

24. Βιβλος ἀφιερωθὲν τῷ ἐκλαιπροτάτῳ ἐνδοξοτάτῳ, εὐσεβεστάτῳ, γαληνοτάτῳ καὶ μεγαλοπρεπεστάτῳ αὐθέντῃ καὶ ὑγειόνι πάσης Μολδοβλαχίας τὸ τρίτον καὶ Ὁχραλνής τὸ πρῶτον κυρίψ κυρίψ Ἰωάννη Δούκα βοεβόδα μὲ τὴν χρονολογία ΑΧΠΓ (= 1683).

25. Ηετοκάριο ἐπιειλοῦσα γυγγραφὲν ἐν τῷ 'Αγίῳ "(Ορεὶ παρὰ 'Αγαπίου μοναχοῦ τοῦ Κρυπτὸς τυπωθὲν 'Ενετήσιν τὸ ΑΧΠΛ (= 1681) παρὰ Νικολᾶφ Γλυκεὶ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων.

Σὲ ἀσυμμένια λειψανοθήκη φυλάγονται κομιμάτια ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ 'Αγίου Νικολάου τοῦ ἐκ Μετσόβου καὶ ἀπὸ τὴν κάρα τῆς 'Αγίας Παρασκευῆς.

6. Τὸ καθολικὸ τοῦ μοναστηρίου τῆς 'Αγίας Παρασκευῆς ιστορήθηκε σύμφωνα μὲ τὶς ιτυγορικές του ἐπιγραφὲς ποὺ δημοσιεύεται κ. N. Μουτσόπουλος (Λεύκωμα βιζαντίνων καὶ μεταβυζαντίνων ἐπιγραφῶν, Ηεσσαλονίκη, 1977 σελ. 119—120) τὸ 1717 καὶ τὸ 1773 τῇ δεύτερῃ φορᾷ ἀπὸ τὸν 'Αναστάσιο τὸν Καπεσούρητη ποὺ τὸ 1718 ἐργάστηκε στὴ Μονὴ Ρούχοβοι τὸ Τσαπέλοβο, τὸ 1759 στὴ Μονὴ 'Αγίου Ἰωάννη στὴν Κρύα Ἰωαννίνων, τὸ 1761 στὴ Μονὴ 'Αγίας Ελεούσας στὸ Νησί 'Ιωαννίνων.

Φυλάγονται: ἐπίσης στὸ ναὸν:

1. Ἀγιο Ποστῆρι: μὲ τὴν ἐπιγραφή: «Θείον καὶ ἵερον ποστήριον ὑπάρχει
εἰς μοναστήριον Σκαμνέλη, εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀγίου Νικολάου συνδρομῇ Θεο-
φάνη Ἰωάννη, κύριῳ γῆγοντόνου».

Πιὸ πάνω ὑπάρχει: τὴν ἐπιγραφή: «Ἔλιτες ἔξι ςτὸν πάντας τούτο ἔστι τὸ
αἷμα μου τὸ τῆς Καντικαὶ Διαθήκης, τὸ ὑπέρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς
ἀρετὴν ἀμαρτιῶν. διὰ χειρὸς Ροΐση ἱερέως ἐπὶ ἔτους 1703 Ἰανουα-
ρίου 25οῦ».

2. Ἀγιο Ποστῆρι: μὲ τὴν ἐπιγραφή: «1751 Δέησις τοῦ Χατζῆ Ησάν (ν) οὐ
ἀπὸ χορίου Σκαμνέλητο».

3. Ἀγιο Ποστῆρι: μὲ τὴν ἐπιγραφή: «1843 ἐκατασκευάσθη διὰ χειρὸς
Γεωργίου καὶ Ἰωάννου Γαβριήλ Πολυχρόνη Γεωργίου».

4. Δύο αργυρεπένθυτοι: ἑνδηγλυπτοὶ σταυροί.

5. Σταυρὸς μὲ τὴν ἐπιγραφή: «Ιωάν(η) ; (X) ριπτήρας ἀπὸ τοῦ (b) Σκα-
μνέλη».

6. Μυροβούρχειο μὲ τὴν χρονολογία 1780.

Στὰ πλάγια τὸ ὑπάρχειο: τὸ συντομογράφημα: «Τ (ἔπος) [Κρανίου] Π (χρά-
σις) Γ (έγονε) ». Στὰ πλάγια ἐπίσης τὸ ὑπάρχειο τὸ συντομογράφημα: [Ἄρχη
Π (τετεύχεις)] Μ (χρυσός) Σ (ταύρος) ».

7. Εἰκόνα τοῦ Παντοκράτορα μὲ τὴν ἐπιγραφή: «Δέησις τοῦ θεοῦ τοῦ
Θεοῦ / Γρηγορίου Ιεροπονάχου / 1747».

8. Εἰκόνα τῆς Μητρὸς Θεοῦ μὲ τὴν ἐπιγραφή: «Δέησις τοῦ θεοῦ/λου τοῦ
Θεοῦ Διακόμπητη καὶ χαμηλότερα τὴν ἐπιγραφή: «Χειρ Γεωργίου Νικομίτη,
Καλαρρίταις 1742».

9. Εἰκόνα τοῦ Ἀγίου Νικολάου μὲ τὴν ἐπιγραφή: «Ἐτους 1694 διὰ χει-
ρὸς τοῦ ταπεινοῦ θούλου ἀπὸ χωρίου Ζίτσα».

Γιὰ τὴν ἐπιγραφή τὴν εἰκόνα τοῦ Μεγάλου ἀρχιερέως τὸν ἀρχιερατικὸν
θρόνο θὲ; Γεωργίου Πατέσιου «Ἀγιογράφια καὶ ἀγιογράφοι Χιονιδῶν» στήν
«Ηπειρωτική Έπιλογή» 1961 σελ. 519.

Στὸ ναὸν τώρα τῆς Κομητείας τῆς Θεοτόκου.

7. Τὸ μοναστήριο τοῦ Ἀγίου Νικολάου ιδρύθηκε τὸ 1692 απὸ τρεῖς μοναχούς τοῦ ρω-
ματικοῦ της Ἀγίας Παρασκευῆς καὶ τοῖς τοῦ θεοφόρου (Λαζαρίδου, Σαγορίσκα.
σελ. 88).

Η εἰκόνα τοῦ Παντοκράτορα τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον είναι Ιησοῦ Χιονιδίτη ἀγιογρά-
φος (Γεωργίου Πατέσιου). «Ἀγιογράφια καὶ ἀγιογράφοι Χιονιδῶν. Ήπειρωτική Έπιλογή
1961, σελ. 520».

Στὸ ξέπεδο οπάργυροι ἀνεπίγραφη, κλίνει τὸ 1731. σάνω δὲ τὸ τὴν εἰσοδοῦ διελθ-
όμενο: «Ιστορίη τῆς θεωρίας τοῦ Καρόλου Φραντζίσκου / Ι(η)ε(ος) Ι(ριστο)ος διὰ
συνθρομμῆς / κ(αὶ) οξείδων καρ. Νικολάου κ(αὶ) Χιονιδούλου ιερέως / της Τροπελού».

8. Έχα: παραλειψθεῖ.

Στὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ τοῦ τέμπλου ἀγαγράφεται: «Ἐτος ΑΨη Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἰωάννου.... χειρὶ Ἀγαστασίου Καπεσοβίτου» (= 1708).

Τὸ ἐπίθετο τοῦ δωρητῆ Ἰωάννη ποὺ εἶναι καταστραμμένο στὴν πιὸ πάνω ἐπιγραφὴ πληροφορούμεθα ἀπὸ μιὰ ἄλλη ἐπιγραφὴ στὴν εἰκόνα τοῦ Ἅγιου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου ποὺ λέει: «Διὰ ἀγαλώματος Ἰωάννου προεστὸς τοῦ Καραδήλια ἔκ τῆς κώμης ταύτης ὅλο τὸ τέμπλο».

Αύτοὶ σὲ συντομίᾳ εἴγαι οἱ θησαυροὶ ποὺ φυλάγονταν μὲ περισσὴ εὐλά-
βεια στὸ Σκαμνέλι καὶ ποὺ ἐλπίζω νὰ συνεχίσουν νὰ στολίζουν τὰ ἐκκλησια-
στικά του μνημεῖα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίδες
<i>Έσοδοι λόγιο</i>	3— 5
<i>Πρόλογος</i>	7— 8
<i>Νικολάου Β. Τωμαδάκη, Ἡ πειρώται εἰς τὸ Λιθόρυν καὶ δὲ τερο-</i>	
<i>ιβναχος Γρυγγόριος δὲ Παλιουρίτης</i>	9— 22
<i>Τῆς Ἀριας τὸ γιοφύρι (φωτογραφία)</i>	23
<i>Χριστίνας Β. Λεδούση, ὁ Ἐπίκτητος στὴ Νικόπολη,</i>	25— 37
<i>Γιάννη Καραβίδα, Καὶ πάλι τύπερα (πολύπικη)</i>	38
<i>Κώστα Ε. Τοιφόπουλου, Ἡ πραγματικότητα ὡς ζωερό</i>	39— 44
<i>Γέφυρα Ηλάκας (φωτογραφία)</i>	45
<i>Ε. Γ. Πρωτοφάλη, Ἡ προσέγγισις Ἑλλάδος — Μαυροβουνίου</i>	
<i>Σερβίας καὶ δὲ Ἀνατάξιος Μανάκης ἐκ Μετεώρου</i>	47— 53
<i>Γιώργου Μ. Οίκου θριον, Ἄγγειοντας ἀκατοίκητα πουλιά (διήγηση)</i>	54— 56
<i>Γιάννη Κ. Καραγιάννη, Ἅτιτλο (πολύπικη)</i>	57— 58
<i>Ἡ γέφυρα Ησπιτσᾶς, οὐδὲ Ἀραχίθιο (φωτογραφία)</i>	59
<i>Νικού Κορδίου, Ἀνέκδοτη ἔκθεση τοῦ Δήμου Δαπόντε πρὸς τὸν</i>	
<i>Ἀλεξανδρο Ρώτα</i>	61— 71
<i>Βίκης Ζαγκαβιέρου, Δὲ σ' ἀκολουθῶ (πολύπικη)</i>	72
<i>Γέφυρα Κέντησας (φωτογραφία)</i>	73
<i>Γιάννη Α. Σαραλῆ, Ἡ πεσαν τὰ Γιάννινα (διήγηση)</i>	75— 81
<i>Μιχ. Γάκη, Ἀνάρινγρη (πολύπικη)</i>	82
<i>Γέφυρα Καμπέραγα (φωτογραφία)</i>	83
<i>Αποστόλου Αθ. Γλαζίνα, ὁ Δρυΐνου πόλεως Βασιλεῖος καὶ οἱ δρα-</i>	
<i>τεγματητές του γιὰ τὸ Ἐκκλησιαστικὸ ζῆτημα τῆς Ἀλενίας</i>	85—113
<i>Νίκου Α. Τέρτια, Ἀσπασία (πολύπικη)</i>	114
<i>Γέφυρα Κανιστκον Ζέρμας (φωτογραφία)</i>	115
<i>Β. Μάργαρη, Λαζαρὲς ἐκφράσεις στὴν Ἡ πειρό</i>	117—128
<i>Γέφυρα οὐδὲ Βοϊδομάτη (φωτογραφία)</i>	129
<i>Κωνσταντίνου Αθ. Λιαμάνη, Στέφανος Ἰω. Βγλαρᾶς</i>	131—188
<i>Γέφυρα Κόκκορη (φωτογραφία)</i>	189

	Σελίδες
<i>"Αίκη Μυροίνη - Μάνθου, Μαρτή Βαζ. Πυρβινέλλα</i>	191—196
<i>Γέφυρα Πιποώνη (φωτογραφία)</i>	197
<i>'Ιωάννου Κ. Εξάρχου, Ή κτηνοτροφία στήν "Ηπειρο στὸ παρελθόν, στὸ παρόν καὶ στὸ μέλλον</i>	199—228
<i>Γέφυρα Μίσιου (φωτογραφία)</i>	229
<i>Κωρ)νου Κίτουν, Ή συστηματικὴ ἐπιμόρφωση τῶν διδασκάλων στήν "Ηπειρο</i>	231—248
<i>Γέφυρα Φραγκάδων (φωτογραφία)</i>	249
<i>Κώσια Π. Φώιου, Ή αὐτοριακὴ πολιτικὴ στήν "Ηπειρο κατὰ τὴν περίοδο 1912—13</i>	251—264
<i>Γέφυρα Μύλων (φωτογραφία)</i>	265
<i>Σπύρου Θ. Χρηστίδη, Ή ἔξεταση τοῦ δασκάλου (εὐθυμογράφημα)</i>	267—269
<i>Σιεφ. Μπέιη, Η ερραιδός καὶ Ἀσώπιος</i>	270—282
<i>Γέφυρα Βαδούσας (φωτογραφία)</i>	283
<i>Βασίλη Χαρίοη, Η ροδληριατισμοὶ ἐπέμβασης σὲ Ιστορίανδ χώρα</i>	285—313
<i>Γιώιας Παρθενίου, Ἐπιδίωση (ποίημα)</i>	314
<i>Τρίτον γεφύρι Καλογερικό (φωτογραφία)</i>	315
<i>'Αλεξ. Σλαΐδη, Δοκίμιο κλιματολογίας τῆς κοιλάδας Ιωαννίνων</i>	317—356
<i>Γέφυρα Κοριοδήμου (φωτογραφία)</i>	357
<i>'Αρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη, Αναφορά τοῦ 1873 πρὸς τὸν Οίκον μενικὸν Πατριάρχην</i>	359—368
<i>Γέφυρα Τούπιανης (φωτογραφία)</i>	369
<i>Τριαντάφυλλου Δ. Παπαζήση, Ἐκκλησιαστικὰ κεψήλια στὸ Σκαμνέλι</i>	371—375

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

- 1) Κ. Θ. Αημαρά, Η λογιστική τῶν Ἡπειρωτῶν (λόγος ἐπιτυγχισμούς στὰ ἀποκαλυπτήρια τῆς προτοτιῆς τοῦ Π. Ἀραβαντίνου), Ἰωάννινα 1960.
- 2) Μιχ. Ηεράνθη, Κρυστάλλης, Ἰωάννινα 1960.
- 3) Νικολάου Β. Τωμαδάκη, Οἱ λόγοι τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἡπείρου, Ἰωάννινα 1960.
- 4) Ηαραγιώτου Ἀραβαντίνου, Βιογραφικὴ συλλογὴ λογίων τῆς Τουρκοκρατίας, εἰσαγωγὴ - ἐπιμέλεια Κ. Θ. Δημητρίου, Ἰωάννινα 1960.
- 5) Μιχαὴλ Ν. Μπάη, Σπήλαιο Ηεράνθα - Ἰωάννινων, Ἰωάννινα 1961.
- 6) Λημ. Εὐαγγελίδη, Οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς Ἡπείρου καὶ ἄλλα μελετήρια, Ἰωάννινα 1962.
- 7) Ἐρας Λ. Βραγούση, «Κοιμισθρτῆς ὁ ἔξ 'Αρβανιών», σχόλια εἰς χωρὸν τῆς "Λαννῆς Κοιμιγνῆς", Ἰωάννινα 1962.
- 8) Λ. Ι. Βραγούση, Χρονικὰ τῆς Μεσαιωνικῆς καὶ Τουρκοκρατουμένης Ἡπείρου, ἐκδόσεις καὶ χειρόγραφα, Ἰωάννινα 1962.
- 9) I. M. Ηαραγιωτοπούλου, Ζαλοκύστας, ὁ ἀνθρωπός καὶ ὁ ποιητής, Ἰωάννινα 1962.
- 10) Χρ. Χρησιοβασίλη, Ἡπειρωτικὰ Παρατίθια, Ἰωάννινα 1963.
- 11) Νικού Κονόμου, Ἡπειρώτες στὴ Ζάκυνθο, Ἰωάννινα 1963.
- 12) Κοσμᾶ Θεοπρωτοῦ καὶ Ἀιθαρασίου Ψαλίδα, Γεωγραφία Ἀλβανίας καὶ Ἡπείρου, ἐξ ἀνεκδότου χειρογράφου τοῦ Κοσμᾶ Θεοπρωτοῦ ἵε τοπογραφικὰ σχεδιαγραφῆτα καὶ γεωγραφικοὺς χάρτες τοῦ ίδεου. Προλεγόμενα καὶ σημειώσεις Λιθαν. Χ. Ηαπαχαρίση, Ἰωάννινα 1964.
- 13) Εὐαγγέλου Ἀθ. Μπόγκα, Τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς Ἡπείρου (Βορείου, Κεντρικῆς καὶ Νοτίου), Τόμος Α', Ἰωάννινα 1964.
- 14) Τοῦ ίδεου, Τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς Ἡπείρου, Τόμος Β', Ἰωάννινα 1966.
- 15) Λημ. Σι. Σαλαμάγκα, Ηερίπατοι στὰ Γιάννινα, Ἰστορικο - λαογραφικὰ σημειώματα, Ἰωάννινα 1965.
- 16) Giuseppe Schirò, Τὰ χρονικὰ τῶν Τόκκων, Τὰ Ἰωάννινα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' αἰώνος, Ἰωάννινα 1965.
- 17) Ἰωάννου Λαμπρίδου, Ἡπειρωτικὰ 'Λγαθοεργῆτα καὶ ἄλλα δημοσιεύματα, (Ζαγοριακά - 1870, Διάφοροι λόγοι κ.τ.λ.), Τόμος Α', Ἰωάννινα 1971.
- 18) Τοῦ ίδεου, Ἡπειρωτικὰ Μελετῆτα, Ηεριγραφὴ τῆς πόλεως Ἰωάννινων — 'Ο Τεπελευλής 'Αληγ πασᾶς — Κουρεντιακὰ καὶ Τσαρκοβιστιακὰ — Μαλακασιακὰ Λ' (Ηεριγραφὴ τῶν Κατσανοχωρίων) — Μαλακασιακὰ Β'

(Μέτσοβον και Συράχον — Ιερά εν Ήπειρω σκηνώματα — Πογώνιακά — Ζαγοριακά, μέρος Α' και Β' — Σουλιώτικα, τεύχη 1—10), Τόμος Β', Ιωάννινα 1971.

- 19) Γεωργίου Γαζή, Λεξικόν τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἄλλα ἔργα, Ἰστορικαὶ σημειώσεις εἰς τὸ λεξικόν Ν. Παπαδῆ, Ἐκδοτικὴ ἐπιμέλεια Λ. Βρανούση, Ἰωάννινα 1971.

20) Δημ. Τ. Νότη Μπόιοαρη, Μάρχος Μπόιοαρης, διάτοξης τοῦ Σουλίου, Ἰωάννινα 1973.

21) Ἐλευθερίας Ι. Νικολαΐδου, (Προλεγόμενα — Σχόλια), Τὸ ἀρχεῖο Ἰωάννου Λάππα καὶ Ἀντιγόνης Τζαβέλλα (1912—1913) καὶ τὴ ἀπελευθέρωση τῶν Ἰωαννίνων, Ἰωάννινα 1975.

22) G. Chantepleure, Τὰ Ἰωάννινα πολιορκημένα, μετάφραση Γ. Τσοχοπούλου, Ἰωάννινα 1975.

23) Ἀθηναγόρας Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, Ἡπειρώτης, ἐπιμέλεια Ἰωάννου Ε. Ἀναστασίου, Βραβείον Ἀκαδημίας Ἀθηρών, Ἰωάννινα 1976.

24) Δημητρίου Φ. Καραϊζένη, Γάγος Κ. Μπαχόλας, διδάκτιαστος ὀπλαρχῆγος τοῦ '21, Ἰωάννινα 1978.

25) Ἡπειρωτικὸν Ἡμερολόγιο, τ. Α', Ἰωάννινα 1979.

26) Ἡπειρωτικὸν Ἡμερολόγιο, τ. Β', Ἰωάννινα 1980.

27) Ἀχιλλος Μουφίδης, Ἀλτη πασος δ Τεκελενλής (1744—1822). Μετάφραση Λ. Ιορδάνου γλου. Προλεγόμενα — σημειώσεις Κώστα Π. Βλάχου, Ἰωάννινα 1980.

28) Γεωργ. Μ. Σαρηγιάννη, Ἡ ὁπλιστική, τὴ ἐξέλιξη καὶ τὴ συγχρότηση τῆς Σουλιώτικῆς Ὀμοσπονδίας στὸν 160—180 αι., Ἰωάννινα 1981.

29) Ἡπειρωτικὸν Ἡμερολόγιο, τ. Γ', Ἰωάννινα 1981.

30) Ἡπειρωτικὸν Ἡμερολόγιο, τ. Δ', Ἰωάννινα 1982.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΜΕΛΕΤΩΝ ΙΟΝΙΟΥ
ΚΑΙ ΑΔΡΙΑΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ (IMIAH)

- 1) Ἐλευθερίας Ι. Νικολαΐδου, Ξένες προπαγάνδες και ἐθνική Ἀλβανική κίνηση στις Μητροπολιτικές ἐπαρχίες Δυτραχίου και Βελεγράδων κατά τὰ τέλη τοῦ 19ου και τὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰώνα, Ἰωάννινα 1978.
- 2) Ἀποσιόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Τὸ αὐτοκέφαλον τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ βάσει ἀνεκδότων ἔγγραφων, Ἰωάννινα 1978.
- 3) Ἰωάννου Α. Βάριοσου, Δυτικὴ πολιτικὴ τῶν Ἀθηγῶν κατὰ τὸν πέμπτον αἰώνα, Ἰωάννινα 1978.
- 4) Ἀλκιβιάδη Γ. Χαραλαμπίδη, Συμβολὴ στὴ γελέτῃ τῆς Ἐφτανησιώτικης Ζωγραφικῆς τοῦ 18ου και 19ου αἰώνα, Ἰωάννινα 1978.
- 5) Ἐλευθερίας Ι. Νικολαΐδου, Οἱ Κρυπτοχριστιανοὶ τῆς Σπαθίας (ἀρχὲς 18ου αἰ. — 1912), Ἰωάννινα 1979.
- 6) Θεοπίσιης Λίδα — Ξανθάκη, Οἱ τοιχογραφίες τῆς Μονῆς Ντίλιου, Ἰωάννινα 1980.
- 7) Ἀποσιόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Ἐγγραφα περὶ τῆς πραξικοπηματικῆς συγκροτήσεως τῆς συγόδου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας (1929), Ἰωάννινα 1981.
- 8) Γ'εωργίου Α. Σιορόκα, Τὸ Γαλλικὸ Προξενεῖο τῆς Ἀρτας (1702—1789), Ἰωάννινα 1981.

**ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ**

ΚΩΣΤΑΣ ΦΡΟΝΤΖΟΣ, Πρόεδρος, ΚΩΣΤΑΣ ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ, Αντιπρόεδρος,
ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ, Ταμίας, ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΚΟΚΚΟΡΟΣ, Γεν.
Γραμματέας, ΒΑΣΙΛΗΣ ΧΑΡΙΣΗΣ, ΚΩΣΤΑΣ ΚΩΣΤΟΓΛΑΣ, ΚΩΣΤΑΣ
ΝΤΑΝΑΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΗ ΠΑΣ, ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΛΕΚΚΑΣ, ΘΕΟΔΩ-
ΡΟΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ, ΑΝΘΟΥΓΛΑ ΚΑΤΣΙΛΑ, Μελη.

**ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ
ΜΕΛΕΤΩΝ ΙΟΝΙΟΥ ΚΑΙ ΑΔΡΙΑΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ**

ΚΩΣΤΑΣ ΦΡΟΝΤΖΟΣ, Πρόεδρος, ΛΕΑΝΔΡΟΣ ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ, ΕΥΔΟΞΟΣ ΤΣΟΛΑΚΗΣ, ΦΩΤΗΣ ΠΕΤΣΑΣ, ΔΗΜΗ-
ΤΡΙΟΣ ΖΑΜΠΕΛΑΣ, ΒΑΣΙΛΗΣ ΧΑΡΙΣΗΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ,
ΛΑΜΠΡΟΣ ΛΕΛΟΒΙΤΗΣ. Μελη.

